T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİNDE RUSÇADAN YAPILAN KAVRAM VE GRAMER ÇEVİRİLERİ

DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Ahmet BURAN

HAZIRLAYAN
Mehmet ÖZEREN

ELAZIĞ-2013

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİNDE RUSÇADAN YAPILAN KAVRAM VE GRAMER ÇEVİRİLERİ

DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Ahmet BURAN

HAZIRLAYAN
Mehmet ÖZEREN

Jürimiz, 16/09/2013 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonunda bu doktora tezini oy birliği / oy çokluğu ile başarılı saymıştır.

Jüri Üyeleri:

1.**Prof. Dr. Ahmet BURAN**

2.**Prof. Dr. Ahat ÜSTÜNER**

3.**Prof. Dr. Cengiz ALYILMAZ**

4.**Doç. Dr. Ercan ALKAYA**

5.**Yrd. Doç. Dr. Fatih ÖZEK**

F. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun ….. tarih ve ……. sayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Enver ÇAKAR
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET

Doktora Tezi

Çağdaş Türk Lehçelerinde Rusçadan Yapılan Kavram ve Gramer Çevirileri

Mehmet ÖZEREN

Fırat Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Yeni Türk Dili Bilim Dalı
ELAZIĞ – 2013, Sayfa: XIX+716

Türkistan, Rus istilasına uğradıktan sonra yönetenin yönetilene etkisi her alanda ve her dönemde belirgin bir şekilde kendisini hissettirmiştir. Ancak en büyük etki dil alanında olmuş ve bölgede iki dilli bir toplum yaratılmıştır.

Türkistan'da Rusçanın uzun yıllar yazı dili olarak her alanda etkili bir şekilde kullanılması, çağdaş Türk lehçelerine Rusça unsurların girmesine neden olmuştur. Bu unsurlar arasında çağdaş Türk lehçelerinde Rusçadan alıntı sözcük ve terimler sıkça karşımıza çıkmaktadır. Bu tür alıntılar belirgin bir şekilde tespit edilebilmektedir. Fakat alıntı sözcüklerin ötesinde çok belirgin olmayan Rusçadan alıntı unsurlar da bulunmaktadır. Bu tür alıntı unsurlar, Türkçe kelimelerle ama Türkçe yerine Rusçanın dilsel dünya görüşüne, dil mantığına uygun anlatımlardır. Kavram ve gramer çevirisi adını verdiğimiz bu unsurlar, Türkçenin genel yapısı içerisindeki kavram ve gramer yapısına zarar vermektedir.

Kavram ve gramer çevirileri, ek, sözcük ve söz dizimi ile ilgili olarak gerçekleşmektedir. Ek ve sözcükte anlam, söz diziminde ise yapı çevrilmektedir.

Bu çalışmada önce dil ilişkileri üzerinde durulmakta, ardından da çağdaş Türk lehçelerinde Rusçadan yapıldığını tespit ettiğimiz kavram ve gramer çevirileri dil bilgisi ve konularına göre sınıflandırılarak incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çağdaş Türk Lehçeleri, Rusça, Kavram ve Gramer Çevirisi

ABSTRACT

Doctorate Thesis

Loan and Grammar Translations From Russian in Contemporary Turkish Dialects

Mehmet ÖZEREN

The University of Fırat

The Institute of Social Science

The Department of Turkish Language and Literature

ELAZIG – 2013, Page: XIX+716

After being invaded of Turkestan by Russia, the impression of governing upon the governed made itself apparent in every field and every period. However, the most significant impression occurred in linguistic area and a bilingual society was created in the region.

The effective usage of Russian as literary language in every field through long ages in Turkestan led to the entry of Russian elements into the contemporary Turkish dialects. Among these elements, words and terms adapted from Russian in contemporary Turkish dialect are frequently encountered. Such adaptations can be detected clearly. However, there are also Russian adapted elements that are not very apparent beyond the adapted words. Such adapted elements are pertinent expressions with Turkish words but to Russian linguistic worldview and linguistic logic instead of Turkish. These elements that we call Loan Translation and Grammar Translation damage the loan and grammar dimension within the overall structure of Turkish.

Loan and grammar translations occur in relation to affix, syntax and word. The meaning in affix and word, but the structure in syntax is translated.

In this work, it will be focused on the linguistic relations at first, and then loan and grammar translations in contemporary Turkish dialects which we have determined that they are from Russian will be examined by being classified according to grammar and subjects.

Key Words: Contemporary Turkish Dialects, Russian, Loan and Grammar Translation

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **II**
ABSTRACT ..... **III**
İÇİNDEKİLER ..... **IV**
ÖN SÖZ ..... **XIII**
KISALTMALAR ..... **XVI**
TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ ..... **XIX**
GİRİŞ **1**
I.DİL - DÜŞÜNCE İLİŞKİSİ 1
II.DİLSEL DÜNYA GÖRÜŞÜ 3
III.DİL İLİŞKİLERİ 4
III.I.ALINTI EK – ALINTI SÖZCÜK VE SÖZCÜK ÇEVİRİSİ 5
III.II.KAVRAM VE GRAMER ÇEVİRİSİ 7
III.III.İKİ DİLLİLİK – DİL KARIŞMASI 11
IV. TÜRKÇENİN RUSÇAYA VE RUSÇANIN TÜRKÇEYE ETKİSİ 14

BİRİNCİ BÖLÜM

1.DİL BİLGİSİ UNSURLARINA GÖRE KAVRAM VE GRAMER ÇEVİRİLERİ

ÇEVİRİLERİ **16**
1.1.DİL BİLGİSİNE GÖRE 16
1.1.1.EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 16
1.1.1.1.HÂL EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 16
1.1.1.2.İYELİK EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 56
1.1.1.3.ŞAHIS EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 61
1.1.1.4.EK-FİİL İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 65
1.1.1.5.ÇOĞUL EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 68
1.1.1.6.SORU EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 71
1.1.1.7.YAPIM EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 73
1.1.1.8.ÖN EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 79
1.1.2.SÖZ DİZİMİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 83
1.1.3.SÖZCÜK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 93
1.1.3.1. RUSÇA EDATLARIN ÇEVRİLMESİ 93
1.1.3.2. RUSÇA SÖZCÜKLERİN ÇEVRİLMESİ 111

1.2. LEHÇELERE GÖRE....171
1.2.1. ALTAY TÜRKÇESİ....171
1.2.1.1. EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER....171
1.2.1.1.1. HÂL EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER....171
1.2.1.1.2. İYELİK EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER....177
1.2.1.1.3. ŞAHIS EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER....179
1.2.1.1.4. EK-FİİL İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER....179
1.2.1.1.5.ÇOĞUL EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER....181
1.2.1.1.6.SORU EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER....181
1.2.1.1.7.YAPIM EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER....182
1.2.1.1.8. ÖN EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER....183
1.2.1.2.SÖZ DİZİMİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER....183
1.2.1.3. SÖZCÜK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER....185
1.2.1.3.1. RUSÇA EDATLARIN ÇEVRİLMESİ....185
1.2.1.3.2. RUSÇA SÖZCÜKLERİN ÇEVRİLMESİ....189

1.2.2.BAŞKURT TÜRKÇESİ....194
1.2.2.1.EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER....194
1.2.2.1.1.HÂL EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER....194
1.2.2.1.2.ŞAHIS EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER....207
1.2.2.1.3.EK-FİİL İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER....207
1.2.2.1.4.ÇOĞUL EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER....208
1.2.2.1.5.YAPIM EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER....209
1.2.2.1.6. ÖN EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER....210
1.2.2.2.SÖZ DİZİMİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER....210
1.2.2.3.SÖZCÜK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER....212
1.2.2.3.1.RUSÇA EDATLARIN ÇEVRİLMESİ....212
1.2.2.3.2.RUSÇA SÖZCÜKLERİN ÇEVRİLMESİ....215

1.2.3.GAGAVUZ TÜRKÇESİ....225
1.2.3.1.EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER....225
1.2.3.1.1.HÂL EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER....225

1.2.3.1.2.İYELİK EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 228
1.2.3.1.3.ŞAHIS EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 228
1.2.3.1.4.ÇOĞUL EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 228
1.2.3.1.5.YAPIM EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 229
1.2.3.2.SÖZ DİZİMİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 229
1.2.3.3.SÖZCÜK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 235
1.2.3.3.1.RUSÇA EDATLARIN ÇEVRİLMESİ 235
1.2.3.3.2.RUSÇA SÖZCÜKLERİN ÇEVRİLMESİ 236

1.2.4.HAKAS TÜRKÇESİ 241
1.2.4.1.EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 241
1.2.4.1.1.HÂL EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 241
1.2.4.1.2.İYELİK EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 249
1.2.4.1.3. ŞAHIS EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 250
1.2.4.1.4.EK-FİİL İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 252
1.2.4.1.5.ÇOĞUL EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 252
1.2.4.1.6.SORU EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 253
1.2.4.1.7.YAPIM EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 253
1.2.4.1.8.ÖN EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 255
1.2.4.2. SÖZ DİZİMİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 256
1.2.4.3.SÖZCÜK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 260
1.2.4.3.1.RUSÇA EDATLARIN ÇEVRİLMESİ 260
1.2.4.3.2.RUSÇA SÖZCÜKLERİN ÇEVRİLMESİ 265

1.2.5. KARAÇAY - MALKAR TÜRKÇESİ 278
1.2.5.1. EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 278
1.2.5.1.1.HÂL EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 278
1.2.5.1.2.İYELİK EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 284
1.2.5.1.3.ŞAHIS EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 285
1.2.5.1.4.ÇOĞUL EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 286
1.2.5.1.5.YAPIM EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 287
1.2.5.2.SÖZ DİZİMİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 289
1.2.5.3.SÖZCÜK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 289

1.2.5.3.1.RUSÇA EDATLARIN ÇEVRİLMESİ 289
1.2.5.3.2.RUSÇA SÖZCÜKLERİN ÇEVRİLMESİ 293

1.2.6.KARAİM TÜRKÇESİ 301
1.2.6.1.EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 301
1.2.6.1.1.HÂL EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 301
1.2.6.1.2.İYELİK EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 308
1.2.6.1.3.ŞAHIS EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 309
1.2.6.1.4.EK-FİİL İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 310
1.2.6.1.5. ÇOĞUL EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 311
1.2.6.1.6.SORU EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 311
1.2.6.1.7.YAPIM EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 312
1.2.6.1.8.ÖN EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 313
1.2.6.2.SÖZ DİZİMİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 314
1.2.6.3.SÖZCÜK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 322
1.2.6.3.1.RUSÇA EDATLARIN ÇEVRİLMESİ 322
1.2.6.3.2.RUSÇA SÖZCÜKLERİN ÇEVRİLMESİ 326

1.2.7.KAZAK TÜRKÇESİ 333
1.2.7.1.EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 333
1.2.7.1.1.HÂL EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 333
1.2.7.1.2.İYELİK EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 337
1.2.7.1.3.ŞAHIS EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 338
1.2.7.1.4.YAPIM EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 339
1.2.7.1.5.ÖN EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 340
1.2.7.2. SÖZCÜK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 340
1.2.7.2.1.RUSÇA EDATLARIN ÇEVRİLMESİ 340
1.2.7.2.2.RUSÇA SÖZCÜKLERİN ÇEVRİLMESİ 343

1.2.8.KIRGIZ TÜRKÇESİ 349
1.2.8.1.EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 349
1.2.8.1.1.HÂL EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 349
1.2.8.1.2.ŞAHIS EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 356

1.2.8.1.3.EK-FİİL İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 357
1.2.8.1.4.ÇOĞUL EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 358
1.2.8.1.5.SORU EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 358
1.2.8.1.6.YAPIM EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 358
1.2.8.1.7.ÖN EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 360
1.2.8.2.SÖZ DİZİMİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 360
1.2.8.3.SÖZCÜK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 361
1.2.8.3.1.RUSÇA EDATLARIN ÇEVRİLMESİ 361
1.2.8.3.2.RUSÇA SÖZCÜKLERİN ÇEVRİLMESİ 366

1.2.9.KIRIM - TATAR TÜRKÇESİ 377
1.2.9.1.EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 377
1.2.9.1.1.HÂL EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 377
1.2.9.1.2.İYELİK EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 383
1.2.9.1.3.ŞAHIS EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 384
1.2.9.1.4.EK-FİİL İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 385
1.2.9.1.5.ÇOĞUL EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 385
1.2.9.1.6.SORU EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 386
1.2.9.1.7.YAPIM EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 386
1.2.9.1.8.ÖN EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 389
1.2.9.2.SÖZ DİZİMİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 389
1.2.9.3.SÖZCÜK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 390
1.2.9.3.1.RUSÇA EDATLARIN ÇEVRİLMESİ 390
1.2.9.3.2.RUSÇA SÖZCÜKLERİN ÇEVRİLMESİ 393

1.2.10.KUMUK TÜRKÇESİ 402
1.2.10.1.EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 402
1.2.10.1.1.HÂL EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 402
1.2.10.1.2.İYELİK EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 405
1.2.10.1.3.ŞAHIS EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 405
1.2.10.1.4.ÇOĞUL EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 406
1.2.10.1.5.YAPIM EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 406
1.2.10.1.6.ÖN EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 407

1.2.10.2.SÖZ DİZİMİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER.....408
1.2.10.3.SÖZCÜK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER.....409
1.2.10.3.1.RUSÇA EDATLARIN ÇEVRİLMESİ.....409
1.2.10.3.2. RUSÇA SÖZCÜKLERİN ÇEVRİLMESİ.....410

1.2.11.NOGAY TÜRKÇESİ.....416
1.2.11.1.EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER.....416
1.2.11.1.1.HÂL EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER.....416
1.2.11.1.2.İYELİK EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER.....422
1.2.11.1.3.ŞAHIS EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER.....423
1.2.11.1.4.EK-FİİL İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER.....423
1.2.11.1.5.ÇOĞUL EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER.....423
1.2.11.1.6.SORU EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER.....424
1.2.11.1.7.YAPIM EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER.....424
1.2.11.2.SÖZ DİZİMİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER.....427
1.2.11.3.SÖZCÜK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER.....430
1.2.11.3.1.RUSÇA EDATLARIN ÇEVRİLMESİ.....430
1.2.11.3.2.RUSÇA SÖZCÜKLERİN ÇEVRİLMESİ.....435

1.2.12.ÖZBEK TÜRKÇESİ.....443
1.2.12.1.EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER.....443
1.2.12.1.1.HÂL EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER.....443
1.2.12.1.2.ŞAHIS EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER.....447
1.2.12.1.3.ÇOĞUL EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER.....447
1.2.12.1.4.SORU EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER.....447
1.2.12.1.5.YAPIM EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER.....448
1.2.12.2. SÖZ DİZİMİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER.....449
1.2.12.3.SÖZCÜK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER.....449
1.2.12.3.1.RUSÇA EDATLARIN ÇEVRİLMESİ.....449
1.2.12.3.2.RUSÇA SÖZCÜKLERİN ÇEVRİLMESİ.....453

1.2.13.ŞOR TÜRKÇESİ 460
1.2.13.1.EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 460
1.2.13.1.1.HÂL EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 460
1.2.13.1.2.İYELİK EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 464
1.2.13.1.3.ŞAHIS EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 464
1.2.13.1.4.EK-FİİL İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 465
1.2.13.1.5.ÇOĞUL EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 465
1.2.13.1.6.YAPIM EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 466
1.2.13.1.7.ÖN EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 466
1.2.13.2.SÖZ DİZİMİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 466
1.2.13.3.SÖZCÜK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 467
1.2.13.3.1.RUSÇA EDATLARIN ÇEVRİLMESİ 467
1.2.13.3.2.RUSÇA SÖZCÜKLERİN ÇEVRİLMESİ 469

1.2.14.TATAR TÜRKÇESİ 475
1.2.14.1.EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 475
1.2.14.1.1.HÂL EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 475
1.2.14.1.2.ŞAHIS EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 478
1.2.14.1.3.EK-FİİL İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 478
1.2.14.1.4.ÇOĞUL EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 479
1.2.14.1.5.SORU EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 479
1.2.14.1.6.YAPIM EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 479
1.2.14.1.7.ÖN EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 481
1.2.14.2.SÖZ DİZİMİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 481
1.2.14.3.SÖZCÜK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 482
1.2.14.3.1.RUSÇA EDATLARIN ÇEVRİLMESİ 482
1.2.14.3.2.RUSÇA SÖZCÜKLERİN ÇEVRİLMESİ 486

1.2.15.TUVA TÜRKÇESİ 493
1.2.15.1.EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 493
1.2.15.1.1.HÂL EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 493
1.2.15.1.2.İYELİK EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 498
1.2.15.1.3.ŞAHIS EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 499

1.2.15.1.4.EK-FİİL İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 499
1.2.15.1.5.ÇOĞUL EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 500
1.2.15.1.6.YAPIM EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER.....500
1.2.15.1.7.ÖN EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 501
1.2.15.2.SÖZ DİZİMİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER.....501
1.2.15.3.SÖZCÜK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 503
1.2.15.3.1.RUSÇA EDATLARIN ÇEVRİLMESİ 503
1.2.15.3.2.RUSÇA SÖZCÜKLERİN ÇEVRİLMESİ 507

1.2.16.TÜRKMEN TÜRKÇESİ.....514
1.2.16.1.EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 514
1.2.16.1.1.HÂL EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 514
1.2.16.1.2.ŞAHIS EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 516
1.2.16.1.3.EK-FİİL İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 516
1.2.16.1.4.YAPIM EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER.....517
1.2.16.1.5.ÖN EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 518
1.2.16.2.SÖZ DİZİMİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER.....518
1.2.16.3.SÖZCÜK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER 519
1.2.16.3.1.RUSÇA EDATLARIN ÇEVRİLMESİ 519
1.2.16.3.2.RUSÇA SÖZCÜKLERİN ÇEVRİLMESİ 521

İKİNCİ BÖLÜM

2.KONULARINA GÖRE KAVRAM VE GRAMER ÇEVİRİLERİ 529
2.1.KONULARINA GÖRE 529
2.1.1.KABUL ETME, KENDİNİ TANITMA, TANIŞMA VE KİŞİSEL BİLGİ İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER 529
2.1.2.AİLE DURUMU İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER 531
2.1.3.YOL, TAŞIT, YOLCULUK VE KONAKLAMA İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER.....533
2.1.4.EĞİTİM VE ÖĞRETİM İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER..535
2.1.5.SAAT VE ZAMAN İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER.....537
2.1.6.İŞ VE MESLEK İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER 539
2.1.7.YEMEK VE NEZAKET İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER .541

2.1.8.ALIŞVERİŞ İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER 542
2.1.9.SAĞLIK İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER.....544
2.1.10.SAYILAR İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER 546
2.1.11.DİĞER KONULAR İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER 547

2.2.LEHÇELERE GÖRE.....552
2.2.1.ALTAY TÜRKÇESİ.....552
2.2.2.BAŞKURT TÜRKÇESİ.....562
2.2.3.GAGAVUZ TÜRKÇESİ.....576
2.2.4.HAKAS TÜRKÇESİ 584
2.2.5.KARAÇAY - MALKAR TÜRKÇESİ.....600
2.2.6.KARAİM TÜRKÇESİ 609
2.2.7.KAZAK TÜRKÇESİ 622
2.2.8.KIRGIZ TÜRKÇESİ.....628
2.2.9.KIRIM - TATAR TÜRKÇESİ 639
2.2.10.KUMUK TÜRKÇESİ 650
2.2.11.NOGAY TÜRKÇESİ.....656
2.2.12.ÖZBEK TÜRKÇESİ.....667
2.2.13.ŞOR TÜRKÇESİ 674
2.2.14.TATAR TÜRKÇESİ.....680
2.2.15.TUVA TÜRKÇESİ.....687
2.2.16.TÜRKMEN TÜRKÇESİ.....697
SONUÇ 704
KAYNAKLAR 707
ÖZ GEÇMİŞ 716

ÖN SÖZ

Kavram ve gramer çevirisi (İng. *Loan Translation, Semantic Loan, Calque; Rus. Kal'ka, Kal'kirovanie*), bir dildeki ek veya sözcüğün sahip olduğu anlamın veya söz dizimi yapısının başka bir dile çevrilmesidir. Kavram ve gramer çevirisi, iki dil arasında gerçekleşen daha çok anlam ile ilgili bir olay olduğu için, anlamın *kavramsal anlam* (daha çok sözcükler) ve *gramersel anlam* (ek ve edatlar) boyutu, bu tür çevirilerin merkezinde durmaktadır.

Rusça ve Türkçenin dil mantıkları farklı olmasına rağmen, uzun süre Rusçanın etkisinde kalmış olan iki dilli Türk toplulukları, kendi Türk lehçelerini kullanırken etkileyen dil konumundaki Rusçadan kavram ve gramer çevirileri yapmışlardır. Çağdaş Türk lehçelerindeki bu tür çeviriler, lehçeler için Rusçadan alıntı sözcüklerden daha tehlikelidirler. Çünkü, Rusça dil mantığı ile Türkçe konuşmak ya da yazmak, dilin yapısında bozulmalara neden olmakta ve Türkçeye ait olmayan temayüller gelişirken, Türkçe yapıların seyrek kullanılmasına ya da unutulmasına yol açmaktadır. Bu sebeplerle çağdaş Türk lehçelerinde Rusçadan yapılan kavram ve gramer çevirileri önemli görülmüş ve çalışmaya konu edilmiştir.

Çalışmaya konuşma kılavuzlarından yapılan tespitler temel oluşturmaktadır. Çünkü konuşma dilinin doğallığını ve kullanımını içeren konuşma kılavuzları, kişilerden veya idyolektlerden kaynaklanan ifade hatalarına yer vermeyen ama aynı zamanda yazı diline dayalı konuşma dilinin nasıl kullanıldığı hakkında bilgiler veren yazılı kaynaklar olarak görüldüğünden, çalışmada kaynak olarak daha çok konuşma kılavuzlarından yararlanılmıştır. Bunların dışında sözlük ve makalelerden de tespitler yapılmıştır.

Çalışmaya önce her bir lehçenin kaynaklarının taranmasıyla başlanıldı.Oldukça uzun süren bu tarama sonucunda çağdaş Türk lehçelerinin Rusçadan özellikle bazı gramer unsurlarında ve bazı konularda kavram ve gramer çevirisi yaptıkları tespit edildi. Dolayısıyla çalışma da iki ana bölüme ayrıldı: ***Dil bilgisi Unsurlarına Göre Kavram ve Gramer Çevirileri***; ***Konularına Göre Kavram ve Gramer Çevirileri.***

Dil bilgisi unsurlarına göre kavram ve gramer çevirileri; **ek** (*hâl ekleri, iyelik ekleri, şahıs ekleri, ek-fiil, çoğul eki, soru eki*, *yapım ekleri* ve *ön ek* alt başlıkları altında), **söz dizimi** (*özne, tümleç, yüklem, sözcük grupları, Rusça saat anlatan ifadelerin yapısal çevrilmesi* alt başlıkları altında), **sözcük** (*Rusça edatların, sözcüklerin*

çevrilmesi alt başlıkları altında) ana başlıkları altında incelendi. Çalışmada hâl ekleri ile ilgili kısımda yöntem olarak Prof. Dr. Ahmet BURAN tarafından hazırlanan "*Anadolu Ağızlarında İsim Çekim (Hâl) Ekleri*" (TDK Yay., Ankara 1996) başlıklı eserden yararlanıldı. Genel kısımların sınıflandırılmasında ise (*ek, söz dizimi, sözcük*), dil bilgisi kaynaklarındaki yaygın sıralama esas alındı.

Çalışma için çağdaş Türk lehçeleri ile ilgili kaynaklardan tespitler yaparken her konuda aynı ölçüde kavram ve gramer çevirisi yapılmadığı görüldü. Bu nedenle, konuşma kılavuzlarından yapılan tespitlerin ait olduğu başlıklara da dikkat edilerek metinlerde konu sınıflamasına gidildi ve tespitler *konularına göre kavram ve gramer çevirileri* bölümünde on bir ana başlık altında sınıflandırıldı: *Kabul Etme, Kendini Tanıtma, Tanışma ve Kişisel Bilgi İle İlgili Söylemlerdeki Çeviriler; Aile Durumu İle İlgili Söylemlerdeki Çeviriler; Yol, Taşıt, Yolculuk ve Konaklama İle İlgili Söylemlerdeki Çeviriler; Eğitim ve Öğretim İle İlgili Söylemlerdeki Çeviriler; Saat ve Zaman İle İlgili Söylemlerdeki Çeviriler; İş ve Meslek İle İlgili Söylemlerdeki Çeviriler; Yemek ve Nezaket İle İlgili Söylemlerdeki Çeviriler; Alışveriş İle İlgili Söylemlerdeki Çeviriler, Sağlık İle İlgili Söylemlerdeki Çeviriler, Sayılar İle İlgili Söylemlerdeki Çeviriler, Diğer Konular İle İlgili Söylemlerdeki Çeviriler.* Konu açısından sınıflandırma yapılırken başlıkların yelpazesi geniş tutulmaya çalışıldı. Çünkü, kaynaklarda tek tek her bir konuya bazen kısa, bazen de uzun bölümler ayrıldığı için yapılan tespitler, birbiriyle ilişkili olmalarına dikkat edilerek bir araya getirilmeye çalışıldı. Amaç, genel olarak birbiriyle ilişkili söylemlerde hangi lehçe tarafından, ne ölçüde Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapıldığını tespit etmektir.

Çalışmada *Altay, Başkurt, Gagavuz, Hakas, Karaçay – Malkar, Karaim, Kazak, Kırgız, Kırım – Tatar, Kumuk, Nogay, Özbek, Şor, Tatar, Tuva* ve *Türkmen Türkçesi* olmak üzere on altı çağdaş Türk lehçesine yer verildi. Lehçeler metin içerisinde alfabetik sıraya göre dizildi. Azerbaycan, Yeni Uygur ve Karakalpak Türkçelerinde Rusçadan yapılan kavram ve gramer çevirileri, incelenen lehçelere göre çok daha az olduğundan; Türkçenin uzak lehçeleri Çuvaş ve Saha (Yakut) Türkçelerinde ise tespitlerin ayrıca değerlendirilmesi gerektiğinden bu lehçelere ayrı bölüm hâlinde yer verilmedi. Ancak bu lehçelerle ilgili tespitler, dil bilgisinin ilgili kısımlarında örnekler içerisinde yer aldı.

Çağdaş Türk lehçeleri ile ilgili tespitler verilirken kaynaklara büyük ölçüde bağlı kalınarak ortak bir alfabe kullanılmaya gayret edildi. Ancak lehçelerin ayırt edici sesleri transkripsiyon işaretleri ile de gösterildi.

Çalışmada taranan kaynaklardan tespit edilen kavram ve gramer çevirileri şu sıraya uygun olarak verildi:

Çağdaş Türk lehçelerindeki söylemler. = Rusça söylemler. = Çağdaş Türk lehçelerindeki söylemlerin tam çevirisi. (**Türkçede olması gereken yaklaşık anlam.**) (Taranan kaynağın kısaltması ve sayfa numarası)

Çağdaş Türk lehçelerindeki söylemler, taranan kaynaklardan yapılan tespitlerden oluştu. Ancak tespitlerin bir kısmı da konuşma dilinden kendi gözlemlerimizle tespit edildi. Rusça söylemlerde ise Rusça kullanımın nasıl olduğu verildi. Üçüncü kısımda çağdaş Türk lehçelerindeki söylemlerin anlaşılır olması için lehçelerdeki kullanımın tam çevirisi yapıldı. **Türkçede olması gereken yaklaşık anlam** kısmında ise, tespitlerin Rusçadan farklı olarak Türkçede nasıl anlatılabileceği verildi. Son kısımda ise taranan kaynağın kısaltması ve ardından sayfa numarası verildi. Bazı örnekler kişisel tecrübelerimize dayandığından kaynak gösterilmedi.

Bu çalışma esnasında bana destek olan eşim Esra TAŞ ÖZEREN'e, çalışmanın zorlu döneminde dünyaya gelerek yüreğimize sevinç katan kızım Elif İnci'ye, çalışmamın ilk aşamasından son aşamasına kadar büyük yardımlarını gördüğüm Doç. Dr. Ercan ALKAYA'ya ve bu çalışmanın temelini henüz 2004 - 2005'te Bişkek'te atarak daha sonra beni bu çalışmaya yönlendiren, çalışmamın mimarı olan, her zaman bize sonsuz sabırla rehberlik eden ve her fırsatta bizleri Türkçe ve Türk dünyasının meselelerine yönlendiren, lisans yıllarından itibaren bizleri kendi evlatlarından ayırt etmeden her konuda doğruyu ve yanlışı bizlere anlatarak bizlerin yetişmesinde büyük emeği olan kıymetli ve saygıdeğer Hocam Prof. Dr. Ahmet BURAN'a en içten teşekkürlerimi iletirim.

ELAZIĞ-2013 **Mehmet ÖZEREN**

KISALTMALAR

AKK: Nina Dayım, ***Russko – Altaysko - Turetskiy Razgovornik***, Gorno Altayskaya Respublikanskaya Tipografiya, Gorno Altaysk 2003.

BKKGİ: Gaynislâm İbrahimov, ***Türkçe-Başkurtça Konuşma Kılavuzu***, Türksoy Yayınları, Ankara 1996.

BKKİB: İsmet Biner, ***Russko-Başkirsko-Turetskiy Razgovornik***, Rossiyskiy Fond Kul'turı, İNSAN, Moskva 1994.

ÇTLG: Ahmet B. Ercilasun, ***Türk Lehçeleri Grameri***, Akçağ Yay., Ankara 2007.

EAİTKT: Ercan Alkaya, "İki Dillilik ve Rusçadan Tatar Türkçesine Geçen Kavram Tercümeleri", ***Turkish Studies***, International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 2/2, Spring 2007, S. 2, www.turkishstudies.net, (Ed. Prof. Dr. Gürer Gülsevin- Dr. Mehmet Dursun Erdem), p. 41-53.

FÖBM: Fatma Özkan – Bağdagül Musa, "Yabancı Dillerin Türkçenin Söz Dizimi Üzerindeki Etkisi", ***Bilig***, Yaz / 2004, Sayı 30, s. 95-139.

GKK: Gagavuz Türkçesi Konuşma Kılavuzu: http://www.turklib.ru/gagauzsko-russkiy-razgovornik

HKK: O. P. Anjiganova – O. V. Subrakova - L. S. Topoeva, ***Russko-Hakasskiy Razgovornik***, Hak. İzdat., Abakan 1989.

HTS: Ekrem Arıkoğlu, ***Örnekli Hakasça-Türkçe Sözlük***, Akçağ Yay., Ankara 2005.

KAKK: G. S. Yalpaçik, ***Russko – Karaimskiy Razgovornik / Urus – Karay Lakırdılık***, Tavriya, Simferopol' 1993.

KIKKSAM: Ç. T. Sıdıkova – M. A. Abılkasımova – R. A. Macitova, ***Kırgızça - Türkçö-Orusça Süylöşmö-Dialogdor cana Könügüülör***, BGU Matbaası, Bişkek 2005.

KIKKYİRB: Y. İvanov – R. Bekturova, ***Russko-Kırgızskiy Razgovornik*** (Red. N. Şumkina), Raritet İnfo, Bişkek 2009.

KMKK: A. K. Appoev, ***Russko-Karaçaevo-Balkarskiy Razgovornik***, El'burs 2008.

KTKK: Abliaziz Veliev, ***Russko-Krımtatarskiy Razgovornik*,** Assosiatsia-Konsortsium im. I. Gaspinskogo krymskikhtatar, Taşkent 1991.

KTKKWT: Kırım - Tatar Türkçesi Konuşma Kılavuzu: http://www.tatars-bg.org/forums/viewtopic.php?f=16&t=28

KUKK: A. M. Aciev – K. S. Kadıraciev, ***Russko – Kumıkskiy Razgovornik / Rusça – Kumukça Kılavuz***, NAUK, Mahaçkala 1992.

KUKKTL: Kumuk Türkçesi Konuşma kılavuzu: http://www.turklib.ru/russko-kumıkskiy-razgovornik

KZKKAEJK: A. A. Esentemirova – J. K. Kaliev, ***Ağılşınşa – Orısşa – Kazakşa Tilaşar***, Kazak Entsiklopediyası, Alma – Ata 1992.

KZKKAŞEŞ: Şarip Auelbaev - Ercan Şarip, ***Kazakşa Söyleü Ülgileri***, I.Altınsarin Bilim Akademisi Yayınları, Almatı 1999.

KZKKSTVK: S. Tleubaev – V. İ. Krasnıh, ***Kazakşa-Orısşa Tilaşar***, Mektep Yay., Almatı 1987.

NKK: İ. S. Kapaev – K. İ. Kumratova, ***Russko-Nogayskiy Razgovornik***, Yurkit, Stavropol' 2007.

ÖKK: Z. M. Marufov – G. N. Mihaylov – P. Turaev, ***Russko - Uzbekskiy i Uzbeksko – Russkiy Razgovornik***, Glavnaya Redaktsiya Uzbekskoy Sovetskoy Entsiklopedii, Taşkent 1988.

ÖKKK: Enis Turan, ***Karşılaştırmalı Türkiye Türkçesi – Özbek Türkçesi Konuşma Kılavuzu***, Fono Yay., İstanbul 1998.

ÖKKSB: Özbek Türkçesi Konuşma kılavuzu: http://www.sambuh.ru/learnuzbek/part10.html

ŞHA: Şükrü Halûk Akalın, "Şor Türkçesinin Söz Varlığındaki Rusça Ödünçlemeler Ve Alıntılar Üzerine", İ. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, ***IX. Millî Türkoloji Kongresi***, 15-19 Eylül 1997.

ŞKK: M. P. Amzorov – İ. V. Şentsova, ***Russko - Şorskiy Razgovornik Kazak -Şor Erbekteri***, Novokuznetsk 1992.

TUKKEBS: E. B. Salzınmaa, ***Russko-Tuvinskiy Razgovornik***, Tuvinskoe Knijnoe İzdatel'stvo, Kızıl 1991.

TUKKKAB: K. A. Biçeldey, ***Tıvalap Çugaalajulın͡gar-Pogovorim Po-Tuvinski***, Tuvinskoe Knijnoe İzdatel'stvo, Kızıl 1991.

TÜKKGAH: G. A. Hudayberdieva, ***Russko – Turkmenskiy Razgovornik***, Tolmaç ST, Moskva 2009.

TÜKKVM: V. Mesgudov, ***Aragatnaşık ve Durmuş Hızmatı Kärhanalarının͡g İşgärleri Üçin Rusça – Türkmençe Gepleşik Kitabı***, Türkmenistan, Aşgabat 1991.

YUTKK: Gülzar Hoşvur, ***Rusça – Uygurça Sözleşiş***, Milletlet Neşriyatı, Beijing 2007.

Alm. **:** Almanca

İng. **:** İngilizce

Osm. **:** Osmanlıca

Rus. **:** Rusça

vb. **:** ve benzeri

vd. **:** ve diğerleri

Bk. **:** bakınız

Yay. **:** Yayınları

TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ

å **:** "o, a" arası yuvarlak "a" ünlüsünü karşılar.

ä **:** "a, e" arası açık "e" ünlüsünü karşılar.

ė **:** "e, i" arası kapalı "e" ünlüsünü karşılar.

ĭ **:** Ön damakta düz ve yarı dar telaffuz edilen kısa "i" ünlüsünü karşılar.

ğ **:** Kalın ünlülü sözcüklerde sedalı ve sızıcı "g" ünsüzünü karşılar. Lehçeler ile ilgili cümlelerde kiril harflerinden "ғ" işaretini karşılamak için kullanılmıştır.

x **:** Sedasız ve teması sürekli olan "h" ünsüzünü karşılar.

n͡g **:** Sürekli damak sesi olan "n" ünsüzünü karşılar.

s̲ **:** Sürekli ve sızıcı diş arası sesi olan "s" ünsüzünü karşılar.

z̲ **:** Sürekli ve sızıcı diş arası bir sesi karşılar.

w **:** Çift dudak "v" ünsüzünü karşılar.

ʼ **:** Rusça sözcüklerde üzerine geldiği hecenin daha yumuşak telaffuz edilmesi gerektiğini gösteren yumuşaklık (*myagkiyznak*) işaretidir.

GİRİŞ

I.DİL - DÜŞÜNCE İLİŞKİSİ

Dil, insanlar arasında karşılıklı haberleşme aracı olarak kullanılan; duygu, düşünce ve isteklerin ses, şekil ve anlam bakımından her toplumun kendi değer yargılarına göre biçimlenmiş ortak kurallarının yardımı ile başkalarına aktarılmasını sağlayan, seslerden örülü çok yönlü ve gelişmiş bir sistem olarak tanımlanmaktadır[1].

Dilbilimciler birkaç kuşaktır dil ile düşünce arasında nasıl bir bağ olduğunu anlamaya çalışmaktadırlar. "Dilbiliminin çerçevesinde bu konular *jeneratif gramerin (generative grammar)* ve *kognitif dilbilimin (cognitive linguistics)* odağında bulunmaktadır. Avram Noam Chomskiy "*Dil ve Düşünce*" (*Language and Mind*) adlı kitabında, Rene Descartes'in dilin yaratıcılığı, insanların düşünme ve dil kabiliyetine doğuştan sahip oldukları ve diğer konulardaki bir dizi fikrini geliştirmektedir. Kognitif dilbiliminde dil birimlerinin semantiği (anlamları) özellikle düşünceyi karakterize eden terimlerle tarif edilmektedir."[2]

Dil, düşüncede var olanların gün yüzüne çıkarılmasıdır. "Varolan, ne türden olursa olsun, ancak insan düşünmesinin kavram kurma etkinliği aracılığıyla gerçekten varolmaktadır. Gerçekten varolma ise bir bilginin konusu olabilmek demektir; varolanın, bilme-bilinme boyutunu kazanmış olması demektir. Kendi başına varolan, düşünmeye konu olmadığı sürece bulanık bir varoluşa sahiptir; ancak düşünmenin konusu olduktan sonra bu bulanıklıktan sıyrılır ve artık bundan böyle de genellikle bilgiye açık bir varolan olarak varoluşunu sürdürür."[3] Yani varolan; düşünce dışında yoktur, düşüncede soyut olarak var olur, *dil*e getirildiğinde de somutlaşmış olur. J. V. Vendryes, dünyanın düşünce düzlemine aktarıldığında bir karışıklıklar bütünü olmaktan çıktığını ve bunun nedeninin de bilginin her nesneyi içinde boğulduğu kütleden çekip çıkararak bu karışık bütüne düzen getirip onu anlaşılır kılmasından kaynaklandığını ifade eder. Ayrıca J. V. Vendryes, düşüncenin dile dayanarak veya dille kaynaşarak

---

Çalışmamızda yer yer kullanılan "***Türkçe***" ifadesi genel anlamda "***Tarihî ve çoğunlukla Çağdaş Türk lehçeleri***" ifadesini karşılayacak biçimde; "***Türkiye Türkçesi***" ifadesi ise Çağdaş Türk lehçelerinin bir kolunu temsil edecek biçimde kullanılmıştır.

[1] Zeynep Korkmaz, ***Gramer Terimleri Sözlüğü***, TDK Yay., Ankara 2010, s. 67.

[2] Elena Napolnova Demiriz, ***Rusça ve Türkçe: İki Dil, İki Kültür***, Multilingual Yay., İstanbul 2009, s. 8.

[3] Emir Ali Ergat, ***Felsefede Dil, Düşünce ve Varlık İlişkisi*** *–J. Locke ve G. Berkeley Örneği-*, Birey Yay., İstanbul 2008, s. 9.

görevini yapabildiğini ve dilin basit bir yardımcı değil, düşüncenin vazgeçilmez ortağı olduğunu söyleyerek dil – düşünce ilişkisini açıklamış olur[4].

"Sözle karşılanamayan bir şey bilinemez ve bu türden sözlü bilgiler olmayınca düşünme gerçekleşemez. Dil olmadan yüksek bir ruh yaşamı da var olamaz. Düşünmeye yarayan her bilgi, belirli bir sözcüğe sıkıca bağlıdır. Gerçek düşünme, sözcük olmadan tasarlanamaz."[5] "Dil sözcüklerden oluşur ve sözcükler tasarımlarımızın (düşüncelerimizin) birer işareti ve ifade ediliş biçimleridir."[6] "Potebnya, dilin sadece hazır bir düşünceyi yansıtmadığını, aynı zamanda bu düşünceyi yarattığını da ileri sürmüştür."[7] Hamann: "Akıl, anlama süreçlerinin bütününden oluşan bir şeydir; ama anlama dediğimiz şey ancak dille gerçekleşebilir. Dil olmasaydı akıl da olmazdı. Dil aklın hem organı, hem de ölçütüdür." derken, Thomasius: "Dilsiz, sözsüz akıl yoktur."; W.Porzig: "Dil bilincin birinci kanıtıdır."; Leibnitz: "Dil aklın aynasıdır." der[8]. Taylan Altuğ'a göre dil ve düşünce tek bir süreçtir ve dil, zihnin ya da tinin yaratıcı bir edimidir[9]. Malinowski'ye göre ise dil, 'düşüncenin bir onaycısı' (countersign) değil, bir 'aksiyon türü'dür[10]. "Humboldt dili insan ruhunun bir faaliyeti gibi anlamakta ve bunu Yunanca *energia* terimiyle ilişkilendirmektedir. W. von Humboldt dilleri hiyerogliflere benzetmektedir. Her hiyeroglif hem nesneyi ifade eder, hem de insanın bu nesneyi nasıl hayal ettiğini gösterir. Dışarıdaki dünya ve hayaller genel olarak değişmezken, diller gelişmekte ve karmaşıklaşmaktadır. Dillerin çokluğu bizi çevreleyen dünyanın değişikliğini ve zenginliğini gösterir, çünkü diller bize farklı düşünme ve algılama tarzlarını sunmaktadır."[11] Bir Kırgız atasözünde ise: "Til oydun sandıgı eken / Dil düşüncenin sandığıdır." denilerek dil ile düşünce arasındaki bağ açıklanmış olmaktadır.

Her dilin kullanıcıları aynı şey üzerinde farklı düşünmüş ve bunu farklı biçimde ifade etmişlerdir. Locke da gerçekte düşüncenin kendisinde, sözcüklerle simgelerin kullanımında farklılık omasını buna bağlamaktadır. "Sonuç olarak diyebiliriz ki, sözcükler ister dolaylı olarak kullanılsınlar ister dolaysız, kendilerini kullananların

---

[4] J. Vendryes, ***Dil ve Düşünce***, (Çev. Berke Vardar), Multilingual Yay., İstanbul 2001, s. 21.
[5] Saim Ali Dilemre, ***Genel Dil Bilgisine Giriş*** (Tarihsel Bir çalışma), (Haz. Muna Yüceol Özezen), Karahan Kitabevi, Adana 2008, s. 6.
[6] Emir Ali Ergat, ***age.,*** s. 15.
[7] Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 9.
[8] Ahmet Buran, "Dil ve Edebiyat", ***Makaleler*** (Yay. Haz. Ercan Alkaya - S. Kaan Yalçın - Murat Şengül), Turkish Studies Publication, Ankara 2008, s.170.
[9] Taylan Altuğ, ***Dile Gelen Felsefe***, YKY Yay., İstanbul 2008, s. 17.
[10] F. R. Palmer, ***Semantik Yeni Bir Anlambilim Projesi***, (Çev. Ramazan Ertürk), Kitâbiyât, Ankara 2001, s. 63.
[11] Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 8-9.

zihinlerindeki ifadelerin yerini tutarlar."[12] O hâlde dilin/sözün her bir unsuru bir düşüncenin ürünü olduğuna göre ve bu düşünce farklılığı milletleri/insanları birbirinden ayıran farklı dilleri/sözleri yarattığına göre, her millet/insan kendi düşüncesinin ürünü olan sözcüklerle en iyi şekilde düşünebilir, yazabilir ve bilim yapabilir.

II.DİLSEL DÜNYA GÖRÜŞÜ

Dilsel dünya görüşü, aynı dili kullananların dünyaya yönelik yarattıkları ortak düşünce biçimleridir. Farklı diller dünyayı farklı biçimlerde betimlemektedirler. Bu betimleme her bir dilin kendi dünya görüşünü ortaya koymaktadır. Dilsel dünya görüşü dili kullananların dünyayı nasıl yansıttığını ve hangi temel parçalara ayırdığını, çevredeki hangi nitelikleri nasıl yansıttığını, neye nasıl baktığını, neyi önemli görüp neyi önemsiz gördüğünü, hangi duygu ve hisleri nasıl betimlediğini ortaya koyar. Her bir dil için oldukça kalıcı bir şekilde oluşan dilsel dünya görüşleri, bir diğer dilin öğrenimi sırasında birbiriyle uyuşmazlık gösterip ya bir engel durumuna gelerek dil öğrenimini yavaşlatmakta ya da baskın yabancı dilin dilsel dünya görüşü kişinin kendi dilsel dünya görüşünde bozulmaya sebep olmaktadır.

"Dilsel dünya görüşü insan tarafından ana diliyle birlikte özümsenir ve insanın kafasında onu çevreleyen dünya hakkında bir bütün olarak tasavvur oluşturur. Dilsel dünya görüşü dünyayı olabildiğince net betimlemeye çalışmaz, değişiklikler son derece yavaş gerçekleşir, yeni bilgiler genellikle burada yansıma bulmaz. Dilsel dünya görüşü dil topluluğunun üyeleri arasında karşılıklı anlaşmayı sağlamak için gereklidir."[13] Çünkü her dilin kendine özgü bir düzeni vardır ve o dil tarafından dış gerçeğin, göndergelerin oluşturduğu evren özgül bir biçimde yorumlanır, bölümlenir, kavramlaştırılır, dizgeleştirilir. Böylelikle değersel değişkenlikler dilleri apayrı kılar ve ayrılıklar hiçbir durumda yok olmaz[14].

Taylan Altuğ dilsel dünya görüşü ile ilgili olarak şunları söyler: "Dilde yerleşik dünya görüşleri farklılığı, dillerin kavramsal içerik bakımından farklılığını vurgular. Genel olarak insan ancak dil aracılığı ile düşünüp duyumsadığı için insanın bilme ve

---

[12] Emir Ali Ergat, ***age.***, s. 16-17.
[13] Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 11.
[14] Berke Vardar, "Dilbilim Açısından Çeviri", ***Türk Dili***, Çeviri Sorunları Özel Sayısı, TDK Yay., Sayı: 322, Temmuz 1978, s. 61.

duyumsama güçleri nihai olarak konuştuğu dile bağımlıdır. Deneyimin en dolaysız biçimleri bile, dil aracılığı ile verilir ve her dil bu biçimleri farklı şekilde sunar."[15]

20. yüzyılda W. Von Humboldt'un felsefesinin bir devamı olan *Yeni Humboldtçuluk* (*Neuhumboldtismus*) yaklaşımına göre, dilsel dünya görüşü insan bilinci tarafından insan dili kullanılarak oluşturulmaktadır[16]. " '*Etnik Dilbilim*' (*Ethnolinguistics*) adını alan benzer bir dilbilim alanı da Amerika'da oluşmuştur ve başlarda F. Boas ve öğrencilerinin Kızılderili dilleri üzerinde yaptıkları araştırmalara dayanmaktaydı. Elde ettikleri verileri İngilizce ve diğer Avrupa dilleriyle karşılaştıran E. Sapir ve öğrencisi B. Whorf gerçeğin kavranmasının ancak dil kanalıyla mümkün olduğu ve düşüncenin ve kavramanın mantıksal yapısının ilgili dille belirlendiği sonucuna varmışlardır. Bu teori *Sapir-Whorf hipotezi* ya da *linguistik izafiyet hipotezi* olarak adlandırılmıştır. Bu teori temelinde çeşitli dillerin kültürolojik bakış açısından karşılaştırılmasından oluşan bir dizi araştırma yapılmıştır. Böylelikle linguistik farklılıklar kültür ve düşünce özellikleriyle ilintili farklılıklar olarak yorumlanmıştır. İnsanoğlunun dünyayı algılamasının ise kullandığı dile bağlı olduğu düşünülmektedir şeklinde yorumlanmıştır. Benzer diller, benzer dünya görüşlerini, birbirinden çok farklı olan diller ise birbirine benzemeyen dünya görüşlerini oluşturmaktadırlar."[17]

Kornılov, dillerin dilsel dünya görüşlerinin matrislerden oluşan bir sistem olduğunu ve yabancı bir kültür ortamını araştırırken en gerekli şeyin karşılaştırma yaparak bu sistemi anlamak olduğunu belirtir[18]. Bu nedenle Türkçe ile Rusça arasında karşılaştırma yapıldığında Türk ve Rus insanının düşünme biçiminin ve bunun dile yansımasının nasıl olduğu görülebilmektedir. Bu tür farklılıklar iki dil arasındaki dilsel dünya görüşlerinin farklılığını ortaya koymaktadır.

III.DİL İLİŞKİLERİ

Mesafe – zaman aralığının oldukça kısaldığı günümüzde, insanların günlük hayatta her an farklı bir dille karşılaşma olasılığı oldukça yüksektir. Farklı bir dille karşılaşmak ve o dilden alıntı yapmak, belli bir kültür seviyesine ulaşmış her dil için kaçınılmaz bir durumdur. Ancak her dilin bir kırmızı çizgisi vardır. Bu çizginin aşılması, dilin yapısına zarar vereceği gibi, ilerleyen sürede o dilin yok olmasına da

[15] Taylan Altuğ, ***age.***, s. 73-74.
[16] Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 9.
[17] Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 9-10.
[18] Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 12-13.

sebep olacaktır. O nedenle diller arasındaki alıntıların oranı ve niteliği büyük önem arz etmektedir.

Dil ilişkilerindeki alıntılar, iki farklı şekilde gerçekleşmektedir: *Bilgi (ihtiyaç) alıntıları*, *özenti (moda) alıntıları*[19]. Öğrenme amaçlı başka bir dildeki sözcüğün alınması *bilgi alıntıları (cultural borrowings)* olarak adlandırılır. Siyasi ve iktisadi üstünlük, yönetici-yönetilen ilişkisi, özenti ve modalaşma gibi dil dışı etkilerle gerçekleşen alıntılar ise *özenti alıntılar (prestige borrowings)* olarak adlandırılır[20]. İkisi arasındaki farkı Günay Karaağaç şöyle açıklar: "Bilgi alıntıları, kültürle ilgili alıntı sözler, bize, bir milletin diğerine neler öğrettiğini göstermesine rağmen, özenti alıntılarının, bilgi dünyası ve öğrenme ile, alıcı dilin ihtiyaçlarıyla hiçbir ilgisi yoktur. Bu tür alıntılar, alıcı dilin kullanıcısı sosyal birim ve kişilerin psikolojik ihtiyaçlarından kaynaklanmakta, onların daha bilgili görünmek, herhangi bir sosyal gruba mensup görünmek, ilgi çekmek, hiç değilse dilde farklılaşarak var oluşlarını gerçekleştirmek vb. gibi ihtiyaçlarını, beklentilerini ve açlıklarını gidermektir. Bazen özenti alıntıları, üst katman dilinin jest, mimik ve vurgu alanlarına kadar uzanmakta, üst katman dilinin yazımına kadar taşınmaktadır."[21] Özenti alıntıları taklit yoluyla ve üzerinde düşünmeden kullanmış olacağımızdan, bir dilin konuşucularının da alıntı sözcük kullanımıyla düşünmekten yoksun kalacağı sonucu çıkar. David Crystal ve Einar Haugen, bu tür alıntıların hem şekil hem de anlam bakımından ödünçlendiğini belirtirler[22]. Bu nedenle ödünçlemeler yerine alıntı sözcüklerin karşıladığı kavramlar o dil mantığı çerçevesinde dile çevrilmelidir.

Dil ilişkileri içerisinde *bilgi (ihtiyaç)* ve *özenti (moda)* yoluyla başka bir dilden ek ya da sözcük alınabileceği gibi, kavram ve gramer çevirisi de yapılabilmektedir.

III.I.ALINTI EK – ALINTI SÖZCÜK VE SÖZCÜK ÇEVİRİSİ

"Alıntı (*Alm. Entlehnung; Fr. Emprunt; İng. Loan; Rus. zaimstvovanie*), bir dile çeşitli etkiler, özellikle kültür etkileri dolayısıyla yabancı dillerden ek ve kelime alınması. Alıntı ek, bir dile başka bir dilden girmiş, benimsenmiş ve o dilin kelimeleriyle de kullanılmış olan ek: *Ar. +ât: gidişât; Far. +dâr: emektâr; Moğ. +tay: danıştay.* Alıntı kelime (*Alm. Lehnwort; Fr. Mot D'emprunt; İng. Loan Word,*

[19] Ahmet Buran, "Türk Dünyasında Dil İlişkileri, Çok Dillilik ve Dil Değiştirme", ***Türk Kültürü***, Sayı: 272, Cilt: 30, Nisan 2010, s. 67-68.
[20] Günay Karaağaç, ***Türkçenin Ses Bilgisi***, Kesit Yay., İstanbul 2010, s. 57-58.
[21] Günay Karaağaç (2010), ***age.***, s. 58.
[22] Mustafa Sarı, ***Türkçenin Batı Dilleriyle İlişkisi*****,** TDK Yay., Ankara 2008, s. 48.

Borrowed Word, Alien Word; Rus. perenyatıe iz drugogo yazıka), bir dile başka bir dilden girmiş ve o dilde benimsenmiş olan kelime: *âlem, baca, can, çakal, demokrasi, elektrik, fındık, hayat, inci, kaptan, masa, pide, radyo, soba, tren, lepiska.*"[23]

Diller, karşılaştıkları yeni bir kavrama alıntı bir ad vermek zorunda değillerdir. O kavramı kendi diline çevirmelidirler. Bu olanaksız değildir. Çünkü "dilin kendisi bir çeviri olduğuna göre, yine çeviri olan başka bir dile neden çevrilemesin?"[24] Çevrilemeyen şey başka dil konuşurlarının dil dünyasında yer alamaz. "Dilin büyük bir görevi çeviridir. Çevirmekle dil, varlığı insana belirli kılar."[25] "Dile çeviriler, varlığa sokulma yollarıdır. Neyin var olduğu, bu var olanın özellik düzeni, kuruluşu, başka var olanlarla bağı, bu var olanla nelerin yapılabileceği hep dil çevirisine dayanır. Her dil çevirisi varlığa ilişkin bir yönelme olanağıdır."[26] Ancak yabancı bir dilden sözcük çevrilirken çekilen güçlük ise, yabancı sözcüğün genel anlamı ile gönderimsel anlamları arasındaki ilişkinin belirlenememesidir. "Oysa çeviri için sözcüklerin gönderimsel anlamları daha önemlidir. Birebir çevirilerdeki tatsızlıklar bundan kaynaklanır."[27] Bu nedenle alıntı sözcüklerin gönderimsel anlamları tespit edilip dilin kendi mantığına uygun sözcük türetilerek alıntılara karşılık bulunmalı ve dil kendi sözcüğünü alıntı sözcüğe tercih etmelidir[28].

Yazılı belgelere göre yapılan değerlendirmede, Türkçenin tarihî gelişimindeki ilk alıntı sözcüklerin Göktürk Türkçesi döneminde başladığı görülür. Cengiz Alyılmaz bu dönem yazıtlarındaki alıntı sözcüklerin dönem özelliklerini yansıtan yer, kişi, unvan ve eşya adlarından oluştuğunu ifade etmektedir[29]. Mehmet Ölmez de üç büyük yazıtta yabancı öğeler söz konusu olduğunda unvan, kişi ve kavim adlarının ilk sırada yer aldığını ileri sürmektedir[30]. Süer Eker ise Eski Türkçedeki alıntılar ile ilgili olarak: "Eski Türkçenin özellikle Uygur Türkçesi döneminde Arapça, Çince, Dravid dilleri,

---

[23] Zeynep Korkmaz, ***age.***, s. 16-17.
[24] Nermi Uygur, ***Dilin Gücü***, YKY Yay., İstanbul 2008, s. 42.
[25] Nermi Uygur, ***age.***, s. 39.
[26] Nermi Uygur, ***age.***, s. 39.
[27] Saim Ali Dilemre, ***age.*****,** s. 41.
[28] *Yapısal linguistiğin* (*sctural linguistic*) birçok kolunun radikal yaklaşımlarına göre, diller tam olarak birbirlerine çevrilebilirler ve dillerin semantik düzeyleri evrenseldir. Bu yaklaşıma karşı olanlara göre ise diller birbirlerine çevrilemezler ve dillerin semantik düzeyleri evrensel değildir. bk.: Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 10.
[29] Cengiz Alyılmaz, ***Orhun Yazıtlarının Söz Dizimi***, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Erzurum 1994, s. 3.
[30] Mehmet Ölmez, "Eski Türk Yazıtlarında Yabancı Öğeler (1)", ***Türk Dilleri Araştırmaları 5***, 1995, s. 227-228. Ayrıca bk.: Mehmet Ölmez, "Eski Türk Yazıtlarında Yabancı Öğeler (2)", ***Türk Dilleri Araştırmaları 7***, 1997, s. 175-186; Mehmet Ölmez, "*Eski Türk Yazıtlarında Yabancı Öğeler (3)",* ***Türk Dilleri Araştırmaları 9*** (1999), s. 59-65.

Hintçe, Hotanca, Partça, Pehlevî, Soğdca, Sakaca, Sanskrit, Tibetçe, Toharca, Yunanca vd. dillerden doğrudan veya başka bir dil aracılığıyla yapılan azımsanmayacak sayıda kopya vardır." ifadelerini kullanmaktadır[31]. Daha sonraki tarihî dönemlerde ise Moğolca, Arapça ve Farsça etkili olmuş ve bu dillerden sözcük ve ekler alınmıştır. Son dönemlerde ise Türkçenin konuşulduğu farklı coğrafyalarda daha çok Rusça ve İngilizceden ağırlıklı olarak sözcük açısından etkilenmeler olmuştur. Ancak "dilde, dil ve düşünce dünyamızda, sözlerin işaret ettikleri bilgilerin değeri, bu bilgilerin dil ve düşünce dünyamızdaki yeri, kullanım sıklıkları gibi, söz sayılarından daha önemli konular vardır."[32] Bu nedenle çağdaş Türk lehçelerindeki alıntı sözcüklerden ziyade Türkçeye aykırı yapılar ve anlam bakımından değişme ya da bozulmalar daha çok önem arz etmektedir.

III.II.KAVRAM VE GRAMER ÇEVİRİSİ

Kavram ve gramer çevirisi (İng. *Loan Translation, Semantic Loan, Calque; Rus. Kal'ka, Kal'kirovanie*), bir dildeki ek veya sözcüğün sahip olduğu anlamın veya söz dizimi yapısının başka bir dile çevrilmesidir. Dolayısıyla bu tür çevirilerde anlam ve yapı önemli yer tutar.

Anlam (*Alm. Bedeutung, sinn; Fr. Sense; İng. Sense, meaning; Rus. Znaçenie, smısl; Osm. Mânâ*), sözcüğün tek başına veya söz içindeki öteki öğeler ile bağlantılı olarak zihinde yarattığı kavramlardan her biri olarak tanımlanmaktadır[33]. Anlamın iki yönü vardır: *dilsel anlam (İng. sense; Rus. smısl), gönderim (İng. referans)*. "Referans olayı, kelimeler, cümleler gibi dilsel unsurlarla dilsel olmayan tecrübe dünyası arasındaki ilişkiyle ilgilidir. Dilsel anlam ise, dilsel unsurların (çoğu kez de kelimelerin) kendi aralarında mevcut olan karmaşık ilişkiler sistemiyle, yani sadece ve sadece dil içi ilişkilerle ilgilidir."[34] Anlam ile ilgili bir dilbilim dalı olan *semantik (anlambilim)* de bunu göz önünde bulundurarak ikiye ayrılmaktadır: Semantik yapı (dilin kendi içindeki

---

[31] Süer Eker, "Divanü Lugâti't-Türk ve İran Dillerinden Kopyalar Üzerine I" ***International Journal of Central Asian Studies***, (Editor in Chief: Choi Han-Woo), The International Association of Central Asian Studies Korea University of International Studies, "The Festschrift for 80th Year of Talat Tekin's Birthday" Volume 13 2009, Seoul 2009, s. 235-236. Ayrıca bk.: A. von Gabain, ***Eski Türkçenin Grameri***, (Çev. Mehmet AKALIN), TDK Yay., Ankara 2007, s. 42; Ahmet Buran, "Türk Dünyasında Dil İlişkileri, Çok Dillilik ve Dil Değiştirme", ***Türk Kültürü***, Sayı: 272, Cilt: 30, Nisan 2010, s. 67-70.
[32] Günay Karaağaç, ***Türkçenin Söz Dizimi***, Kesit Yay., İstanbul 2009, s. 16.
[33] Zeynep Korkmaz, ***age.***, s. 18.
[34] F. R. Palmer, ***age.***, s. 43.

semantik yapı) ile ilgilenen semantik; anlam konusuyla, onun dil dışı tecrübemizle olan ilgisi bakımından ilgilenen semantik[35].

Anlam ile bağlantılı bir terim olan kavram (*Alm. Begriff; Fr. concept, notion; İng. concept, notion; Rus. ponimanie, kontseptsiya*), dünyadaki nesnelerin, durumların, hareketlerin ve tasavvurların dildeki ifadesi biçiminde tanımlanmaktadır[36]. Dolayısıyla ***kavram***, anlamın *referans (gönderim)* ya da *dil dışı tecrübe*si ile ilgilidir. Anlamın bir diğer yönü olan *sense (dilsel anlam)* ise, dilsel unsurların karmaşık ilişkiler sistemiyle, yani sadece dil içi ilişkilerle oluşan anlam üzerinde durduğu için gramer unsurları ve anlamlarını ele alır. F. R. Palmer anlamın bu iki yönüne şöyle açıklık getirmektedir: "Sadece tam kelimeler, bizim şimdiye kadar ilgilendiğimiz türden anlama sahip görünüyorlar. Şekil kelimeleri ise, semantikten ziyade gramere ait görünüyorlar. Daha net söyleyecek olursak, bunlar, sözlükten ziyade gramere aittir. Onların da anlamlarının olduğu hâlâ söylenebilir; fakat bu anlam, gramere ait bir anlamdır. Bununla beraber, bu anlam, söz konusu kelimenin kendi başına sahip olduğu bir anlam olmayıp, onun diğer kelimelerle ve belki de cümlenin tamamıyla olan ilişkisinden doğan bir anlamdır." [37]

Yukarıdaki açıklamalar doğrultusunda anlam; *kavramsal anlam* (daha çok sözcükler) ve *gramersel anlam* (ek ve edatlar) olarak ikiye ayrılmaktadır. Dolayısıyla *kavram ve gramer çevirisi* iki dil arasında gerçekleşen anlam ile ilgili bir olaydır.

Bir dil için alıntı sözcüklerin ötesinde daha da tehlikeli olan durum, bir dilin başka bir dilden *kavram çevirisi/kavram tercümesi* veya *anlam aktarımı/anlam kopyası* yapmasıdır[38]. Günay Karaağaç kavram çevirisini, bir sözcüğün anlamının morfem morfem alıcı dile aktarılarak, verici dilin anlam örgüsünün özelliğini taşıyan; fakat alıcı dilin ses ve yapılarıyla karşılanan alıntılar olarak açıklamaktadır[39]. Ahmet Buran ise kavram çevirisini teknik bir tanımla şöyle açıklar: "Dil göstergelerinin iki yanı vardır. Bunlardan biri gösteren diğeri ise gösterilendir. Gösteren daha çok ses ya da yazı ile temsil edilir. Gösterilen ise gösterenin karşıladığı, temsil ettiği şeydir. Kavram

---

[35] F. R. Palmer, ***age.***, s. 44.
[36] Zeynep Korkmaz, ***age.,*** s. 143.
[37] F. R. Palmer, ***age.***, s. 52.
[38] Türkçede dilbilimsel çalışmalar ancak 1970'lerden sonra ivme kazanmış ve rağbet görmeye başlamıştır. Dolayısıyla terimsel anlamda farklı kullanımların ve açıklamaların olması dilbilim gibi dilin felsefesiyle uğraşan bir bilim dalı için gayet doğal karşılanmalıdır. Türkiye'deki dilbilimsel çalışmalar ile ilgili genel bilgi için bk.: A. Kocaman, "Dilbilim ve Türkçe İncelemeleri", ***International Journal of Central Asian Studies***, (Editor in Chief: Choi Han-Woo), The International Association of Central Asian Studies Korea University of International Studies, "The Festschrift for 80th Year of Talat Tekin's Birthday" Volume 13 2009, Seoul 2009, s. 365-371.
[39] Günay Karaağaç, ***Dil, Tarih ve İnsan***, Akçağ Yay., Ankara 2005, s. 103.

tercümelerinde biz sadece gösterileni kaynak dilden alıyoruz, göstereni ise kendi dilimizin unsurlarıyla karşılıyoruz. Bu tür aktarımlardaki yabancılık dışarıdan fark edilemediği için, adeta bedeni bizden ruhu başkasından karma bir yapı ortaya çıkmaktadır."[40] Johanson'a göre anlam kopyalaması (kavram ve gramer çevirisi), bir birimin anlam özelliklerinin alıcı dildeki sözcüğe kodlanarak onun anlamının genişlemesiyle, yani B bloğunun sadece anlam yönünün A birliğine kopyalanmasıyla oluşur[41]. Süer Eker ise anlam kopyalamasını dilin görünmeyen, ana dilin sözcüklerine aktarılmış anlam kodları olarak tanımlayarak, bu yapıların ilk planda algılanmasının zor olduğunu ifade etmektedir[42].

Batı Avrupa dillerinde bu türlü aktarmalara çok sık rastlandığını belirten Venders, buna "*kalıp aktarması*" der ve zihninde iki dilin kalıpları bulunan bir kimsenin gündelik dilinde sık sık yabancı dilin kalıplarını kullandığını söyler[43]. Doğan Aksan ise, *çeviri öğeler* başlığı altında kavram ve gramer çevirilerinin yalnız sözcüklerle ilgili olan yönünü ilgilendiren *tam çevirme* ve *yarı çeviri sözcükler*den bahseder. *Tam çeviri sözcükler*in yabancı dildeki sözlerin her üyesinin, aslına uygun olarak dildeki karşılıklarıyla çevrilmesi sonucunda ortaya çıktığını; buna karşın söz grubu biçiminde olup da bunun bir sözcüğünün çevrilip ötekinin olduğu gibi aktarılmasıyla da *yarı çeviri sözcükler*in ortaya çıktığını ifade eder[44]. Doğan Aksan'dan faydalanarak Mustafa Sarı da, *"Anlam Aktarması ya da Tercüme Kelime"* biçimindeki alıntılarda anlamın ve şeklin tamamıyla kaynak dilden alındığını ve yabancı sözcüğü oluşturan unsurların olduğu gibi tercüme edildiğini ifade eder. "*Melez Kelime ya da Yarı Tercüme Kelime*" (*Hybrid ya da Loanblend*) biçimindeki alıntılarda ise anlamın tamamıyla, şeklin ise kısmen alıcı dile aktarıldığını söyler[45]. Zeynep Korkmaz ise kavram ve gramer çevirilerini "*çevirme adlar*" maddesinde şöyle açıklar: "Bazı kavramların adlandırılmasında başka dillerden çevirme yoluna başvurularak karşılanan ve anlamca o dillerdeki karşılıklarına paralel olan sözler*: gam yemek (Far. gam xorden), kendine iyi bak (İng. take care of you) vb.*"[46]

---

[40] Ahmet Buran, "Dil İlişkileri ve Kavram Tercümeleri Üzerine Bir Değerlendirme", ***Makaleler*** (Yay. Haz. Ercan Alkaya-S. Kaan Yalçın-Murat Şengül), Turkish Studies Publication, Ankara 2008, s. 272.
[41] Nurettin Demir – Sema Aslan, "Sıklık Kopyası Örneği Olarak İstek Kipi –(y)A", ***Turkish Studies***, Volume 5/4 Fall 2010, s. 281.
[42] Süer Eker, ***agm.***, s. 238.
[43] J. Vendryes, ***age.***, s. 81.
[44] Doğan Aksan, ***age.***, s. 34.
[45] Mustafa Sarı, ***age.***, s. 49.
[46] Zeynep Korkmaz, ***age.***, s. 59.

Kavram ve gramer çevirileri; ek, sözcük ve söz dizimi ile ilgili olarak gerçekleşmektedir. Ek ve sözcüklerde anlam kopyalaması, söz diziminde ise cümledeki öge düzenlerinin kopyalanması görülmektedir. Kavram ve gramer çevirisinin söz dizimi ile ilgili olan yönü hakkında Doğan Aksan'ın görüşü, bu şekildeki etkilenmelerin daha az meydana geldiği yönündedir. Macar bilgini Zs. Simonyi ise bir dilin sentaksında yabancı etkilerin bulunmasının az rastlanılan bir olay olmadığını belirtmekte ve bir yabancı dilin öğrenilmesi sırasında, başlangıçta ve uzun zaman, insanın kendi dilinin kuruluşlarını bu dile tatbik ettiğini söyler[47]. Yaşar Önen bu etkilenmeleri *yaratma sentaks* terimiyle karşılar[48]. Doğan Aksan'a göre, az rastlanılabilecek anlam alışverişi türünü teşkil eden bu yapıların dile mal olması oldukça zordur ve bu yapılar için "*ödünç sentaks*" yerine "*sentaks etkilenmeleri*" teriminin kullanılması gerekir[49].

Sözcüklerin ruhu sözcüğün soyut tasarımıdır. "Dillerin gerçek kimlikleri, bu soyut tasarımda, mantıkta, ruhta saklı olduğu için, verici dilin mantığını alıcı dilin ses göstergelerinin içine yerleştirmek dilin ruhunu, mantığını, dolayısıyla özgünlüğünü ortadan kaldırmaktadır."[50] Dilin özgünlüğüne zarar vermeyen dilsel değişimler, canlı bir varlık olan dile ait bir özelliktir. "Değişmeyen dil ölmüştür, yok demektir. Varsa yapay bir biçimde sürdürülüyor demektir. Yaşayan dilin karakteri, sonsuz bir değişimdir."[51] Ancak bu değişim dilin kendi iç yapısından kaynaklanırsa bunun adı gelişim olur. Alıntılarla bir dil gelişmez, aksine dil tehlikeye girer. Çünkü dillerin ölüm sebeplerinin temelinde başka bir dilden etkilenme vardır[52]. İlk önce alıntı sözcüklerin kullanımı artar, daha sonra konuşurken dilden dile geçiş miktarında artışlar görülür, etkilenilen dilin özellikleri alınmaya başlanır[53]. Bu da bir dilin sonunu hazırlamak anlamına gelir. Bu bakımdan *kavram ve gramer çevirisi* de diller arası ilişkilerde çok önemli bir yere sahiptir.

Türkçe; yazılı belgeleri başlangıç noktası olarak alındığında Göktürk Türkçesi döneminden günümüze kadar kaçınılmaz olarak yabancı diller ile komşu olarak

---

[47] Doğan Aksan, "Anlam Alışverişi Olayları ve Türkçe", ***TDAYB***, TDK Yay., Ankara 1961, s. 235.
[48] Doğan Aksan, ***agm.,*** s. 236.
[49] Doğan Aksan, ***agm.,*** s. 237-238.
[50] Ahmet Buran, "Dil İlişkileri ve Kavram Tercümeleri Üzerine Bir Değerlendirme", ***Makaleler*** (Yay. Haz. Ercan Alkaya-S. Kaan Yalçın-Murat Şengül), Turkish Studies Publication, Ankara 2008, s. 273.
[51] Saim Ali Dilemre, ***age.,*** s. 20.
[52] Ahmet Buran, "Çok Dilli Toplumlarda Dil İlişkileri ve İletişim Sorunları", ***Makaleler*** (Yay. Haz. Ercan Alkaya - S. Kaan Yalçın - Murat Şengül), Turkish Studies Publication, Ankara 2008, s. 182.
[53] Davıd Crystal, ***Dillerin Katli***, (Çev. Gökhan Cansız), Profil Yay., İstanbul 2007, s. 36.

yaşamını sürdürdüğü için komşu dillerden etkilenmiş ya da komşu dilleri etkilemiştir[54]. Ancak Türkçe tarihî dönemlerinde yabancı dillerden sözcük almanın dışında kavram ve gramer çevirisi de yapmıştır. Süer Eker, tarihî dönemlerde gezgin sözcükler gibi anlam kopyalarının da (kavram ve gramer çevirisi) yayıldığını ve bunun sözcük düzeyiyle sınırlı olmayıp söz diziminde de görüldüğünü, özellikle Farsça dil temaslarında en önemli sonucun anlam kopyası olduğunu belirtmektedir. Ayrıca Türkçedeki anlam kopyalamalarının (kavram ve gramer çevirisi) karmaşık bir ağ oluşturduğunu ve bunların Divan-ü Lügati't-Türk'ten daha eski dönemlere götürülebileceğini söylemektedir. Anlam kopyalamalarında hem Türkçe hem de Farsça için en önemli kaynak dilin ise Arapça olduğunu ifade etmektedir[55]. Uzun yıllar Arapça ve Farsçadan kavram ve gramer çevirisi yapmış olan Türkçe, günümüzde farklı coğrafyalarda Farsça (Türkçenin tarihî dönemlerindeki alışkanlıkla), İngilizce ve Rusça gibi dillerden farkına varılmaksızın kavram ve gramer çevirisi yapmaya devam etmektedir.

III.III.İKİ DİLLİLİK – DİL KARIŞMASI

İki dillilik (*İng. bilingualism; Rus. bilingvizm, dvuyazıçie*), bireyin çeşitli nedenlerle ve değişik koşullar altında birden fazla dili edinmesi, kullanması ya da ikinci bir dili anadiline yakın düzeyde öğrenmesi durumuna denir[56]. Birey her iki dili de eşit düzeyde biliyor ve kullanıyorsa *simetrik*, birey dillerden birini ötekine göre daha iyi biliyor ve kullanıyorsa *asimetrik* iki dillilik söz konusudur[57]. Ercan Alkaya'ya göre, iki dilli birey aslında ana dilini daha iyi bilen ve diğer dille düşüncelerini ifade ederken zorlanan ve bu sebeple bazı kavramları kendi dilinden tercüme edendir[58].

İki dilli kimselerin konuşmalarında dillerden birinde ötekinin etkisiyle değişmeler olmasına *dil karışması* denir[59]. Dil karışmasını Weinreich; "iki dillinin konuşmasında, birden fazla dile bağlanma nedeniyle, dillerden birinde ya da ötekinde

---

[54] Ahmet Buran, "Türk Dünyasında Dil İlişkileri, Çok Dillilik ve Dil Değiştirme**"**, ***Türk Kültürü***, Sayı: 272, Cilt: 30, Nisan 2010, s. 67-70;
[55] Süer Eker, ***agm.***, s. 238.
[56] Doğan Aksan, ***Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim***, 3.C., TDK Yay., Ankara 2007, s. 26; Maria Stamova, "Çok Dillilik Açısından Gagavuz Türkleri", ***Çağdaş Türklük Araştırmaları Sempozyumu*** (8-10 Mayıs 2002), DTCF Yay., No: 395, Ankara 2004, s. 188.
[57] Gülsüm Killi, "Hakas Türklerinde Kod Kaydırımı", ***Çağdaş Türklük Araştırmaları Sempozyumu*** (8-10 Mayıs 2002), DTCF Yay., No: 395, Ankara 2004, s. 169.
[58] Ercan Alkaya, "İki Dillilik ve Rusçadan Tatar Türkçesine Geçen Kavram Tercümeleri", ***Turkish Studies***, International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 2/2, Spring 2007, S. 2, www.turkishstudies.net, (Ed. Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN- Dr. Mehmet Dursun ERDEM)**,** s. 42.
[59] Doğan Aksan, ***age.***, s. 27.

meydana gelen sapmalar" biçiminde tanımlamakta ve dil karışımının önce sözcük düzeyinde olduğuna, bu arada çeviri sözcüklere rastlandığına dikkat çekmektedir. Ayrıca dil karışımının *sessel dil karışması* (ses dizgelerindeki karışma, yabancı vurguların belirmesi vb.), *dilbilgisel ilişkilerde karışma* (kimi biçim birimlerin aktarılması, dilbilgisel ilişkilerde karışma, eşdeğerli biçimbirimlerle kimi görevlerin belirtilmesi vb.) olmak üzere iki yönünün olduğunu belirtir. Mackey ise dil karışımını "bir dilin özelliklerini bir başka dili konuşur ya da yazarken kullanmaktır." şeklinde açıklamaktadır[60]. Crowley de bir dilin linguistik sisteminin başka bir dil tarafından etkilenmesine "karışma" adını verir ve karışmanın fonolojik, semantik ve gramer sisteminde olabileceğini belirtir[61]. Nurettin Demir dil karışmasına "*varyasyon*" adını verir ve iki dil arasındaki ilişkide baskın dil dolayısıyla etki altındaki dil kullanımında sapmalar ya da baskın dile geçişler görülmesiyle varyasyonu açıklar[62].

Günümüzde iki ya da çok dilli yaşamak son derece doğal ve olağan görülmesine rağmen, yakın zamana kadar insanın ancak tek anadili olabileceği düşünülmüştür. Oysa yapılan araştırmalara göre dil bilmenin edinç düzeyiyle ilgili olduğu ve insanların iki dilli özellik kazanarak birden çok anadili olabileceği kanıtlanmıştır. İki dillilik, dillerin edinildiği döneme uygun olarak *erken iki dillilik* ve *geç iki dillilik* olarak ikiye ayrılmaktadır[63]. Bugün Türk dünyasının büyük çoğunluğu erken iki dilli toplum özelliğindedir. "Dünya üzerindeki Türkler, kendi ana dillerinin yanı sıra, yaşadıkları yerlere bağlı olarak Rusça, Arapça, Farsça, Çince, Bulgarca, Yunanca, Sırpça, Almanca, Fransızca, İngilizce gibi bir dili, ikinci dil olarak kullanmaktadırlar. Bu durum da bu bölgelerdeki Türkçeyi daha çok yabancı dillerin tesirine maruz bırakmakta, hatta Türkçenin zamanla ikinci plana atılmasına yol açmaktadır."[64]

Türkistan'daki Türk topluluklarında iki dillilik siyasi sebeplerden dolayı bir sorun hâline gelmiştir. Marksist anlayışa göre dil bilgisi sistemi ile esas sözcük hazinesi, dilin temelini, spesifik karakterinin özünü oluşturduğundan, dil son derece istikrarlı ve zorla asimilasyona karşı gayet dayanıklıdır[65]. Bu nedenle, "dilin eski kaliteden yeni bir kaliteye geçişi patlayışla veya mevcut dilin yıkılıp yerine yeni bir dilin kurulmasıyla

---

[60] Doğan Aksan, ***age.***, s. 28.
[61] Maria Stamova, ***agm.***, s. 189.
[62] Nurettin Demir, "Türkçede Varyasyon Üzerine", ***DTCF Türkoloji Dergisi***, Cilt XVII, Sayı 2, Ankara Ünv. Basımevi 2010, s. 103.
[63] Emel Huber, ***Dilbilime Giriş***, Multılıngual Yay., İstanbul 2008, s. 108.
[64] Ercan Alkaya, ***agm.***, s. 42.
[65] J. Stalin, ***Maksizm ve Dil***, (Çev. Cenap Karakaya), Sosyal Yay., İstanbul 1993, s. 59.

değil, yeni kaliteye ait unsurların yavaş yavaş birikmesi ve eski kaliteye ait unsurların yavaş yavaş sönmesiyle olur."[66] Türkistan'da da bu anlayışla hareket edilmiş ve yönetenlerin dili yönetilenlerin diline üstün gelmeye başlamıştır. Çünkü "ayrı diller konuşan iki ulus bir araya geldi mi, çok defa hâkimiyeti elinde bulunduranların kullandığı kelimeler hâkimiyet altında yaşayanların gündelik diline girer."[67] Günay Karaağaç, hâkim dilin etkisine *üst katman olgusu* adını vererek şöyle der: "Üst katman, bir dil kullanıcısı için, egemen sınıfların, mesleklerin veya bölgelerin dil kullanımları kadar, başka ulus ve bu ulusun dili de olabilir. Üst katmanın bir başka dil olması durumu, bir toplumu dil değişikliğine kadar götürür."[68] Jean Perrot'a göre: "Temas hâlindeki toplumsal grup dilleri arasındaki etkileşimler, dolayısıyla, dillerin yapısını istisnai olarak etkiler. Ama yakın dönem incelemeleri ışığında ve kısmen de dilbilimsel coğrafya ve dalgalar teorisindeki gelişmelerin etkisiyle temas fenomenlerinin öneminin daha büyük olduğu görülmüştür."[69] Rusçanın da Türkistan'daki hâkim olma süreci etkili ve etkin olarak yürümüştür. Bununla ilgili olarak Stalin: "Rus dili için böyle olmuştur. Tarihi gelişme seyri içinde başka kavimlerin dilleri onunla kruvazman yapmış (çakışmış, ilişki kurmuş) ve bu kruvazmanlardan o daima galip çıkmıştır."[70] diyerek dilin bir siyasi araç olarak kullanılmış olduğunu ve dil siyasetlerini açıklamış olmaktadır.

Sonuç olarak Marksist anlayışa uygun olarak Türkistan'daki Türklerin dilleri de "*böl-parçala-yönet*" uygulamasına tabi tutulmuştur. Önce ayrı ayrı yazı dilleri oluşturulmuş, hayatın her alanında olduğu gibi bilimde ve tüm resmi işlerde sürekli Rusça kullandırılmış, böylelikle bilgi ve özenti yoluyla Rusça alıntı sözcüklerin sayısı arttırılmış, Rusçadan etkilenme o kadar artmış ki zamanla bazı sözcük veya söylemlerde Rusçadan kavram veya gramer çevirisi yapma yoluna gidilmiştir. Böylelikle Türk lehçeleri konuşurlarının doğrudan birbirlerini anlamalarını engelleyecek, dil bilgisi araştırmalarında farklı dile ait bakış açıları ve terimlerin ortaya çıkmasına sebep olacak, Türk lehçeleri arası aktarımlarda işin içinden çıkılmaz sorunlara yol açacak unsurlar ortaya çıkmış oldu.

---

[66] J. Stalin, ***age.***, s. 64.
[67] J. Vendryes, ***age.*,** s. 79.
[68] Günay Karaağaç (2010), ***age.***, s. 57.
[69] Jean Perrot, ***Dilbilim***, (Çev. Işık Ergüden), Dost Yay., Ankara 2006, s. 133.
[70] J. Stalin, ***age.***, s. 65.

IV. TÜRKÇENİN RUSÇAYA VE RUSÇANIN TÜRKÇEYE ETKİSİ

Türkçe, ilk yazılı belgeleri 7.- 8.yüzyıla dayanan, tarihte olduğu gibi günümüzde de ana dili olarak çok geniş bir coğrafyada konuşulan dillerden biridir. Rusça ise, ilk yazılı belgeleri 10.– 11.yüzyıla dayanan, Türkçe ile aşağı yukarı aynı coğrafyayı paylaşan bir dildir[71]. Özellikle Türkistan coğrafyasında ortak kullanım alanına sahip olan bu iki farklı yapıya sahip diller arasında karşılıklı ilişkiler kaçınılmaz olmuştur. Bu kaçınılmaz sonucun sebepleri şunlardır: 1) Konuşmak veya bir arada yaşamak; 2) Herhangi bir yerde konuşulan dilin orayı fethedenlerin dilini etkilemesi; 3) Bir ülkeyi egemenlikleri altına alanların dilinin, o ülkede konuşulan dili etkilemesi[72]. Rusça ile Türkçenin birbirini etkileme durumuna baktığımızda birinci ve üçüncü maddenin Türkçe aleyhine geçerli olduğunu söylemek mümkündür.

Uzun yıllar birbirine yakın coğrafyada yaşayan iki millet arasındaki derin ilişkiler, Rusça ile Türkçede ve bu dillerin lehçe ve ağızlarında izler bırakmıştır. Avarlar dönemine kadar uzanan iki dil arasındaki ilişkiler, Altın Orda dönemindeki siyasi ilişkilere bağlı olarak artmış ve dil ilişkileri bu dönemde ilk tercümanların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. 12.-15.yüzyıllardaki Moğol saldırılarından sonra Rusçadaki Türkçe sözcük sayısı artmış, hanlıklar döneminde ise bu sayı daha da çoğalmıştır. Sovyetler Birliği döneminde ise diller arasındaki karşılıklı sözcük alışverişi devam etmiştir[73]. Ancak Rusçadaki Türkçe sözcükler birçok Türk lehçesinden alınmıştır ve birçoğu önemli fonetik değişimlere uğramıştır. Rusçadaki bu Türkçe unsurlar üzerine birçok çalışma yapılmıştır. E. N. Şipova "*Rus Dilindeki Türkçe Unsurlar Sözlüğü*" adlı eserinde 1507; Rusçanın etimolojik sözlüğünü yazan Maks Fasmer ise 1700 Türkçe sözcük tespit etmiştir[74]. Rusçadaki 1700 Türkçe sözcüğün büyük çoğunluğu sosyal gruptan olduğu için iki millet arasında tarih boyunca sosyal etkileşimin daha yoğun olduğu kabul edilmiştir[75]. İki dil arasındaki ilişkilerde Türkçeden Rusçaya daha çok sözcükler geçmiştir. Dil bilgisi unsurları açısından Türkçenin Rusçaya bir etkisi söz

---

[71] Rusçanın ilk yazılı belgesi, 10.yüzyılın ilk yarısında Smolensk yakınlarındaki Gnezdovskiy tepesinde yapılan kazılarda bulunan ve hardal saklamak için yapılmış bir küpün üzerine yazılı tek kelimelik *"горухща"* veya *"горушна"* (*goruhşça* veya *goruşna* = *hardal*) ifadesidir. Rusçanın diğer kaynakları ise 11.yüzyılda Eski Slavca ile yazılmış kilise eserleridir. bk.: Ayşe Pamir Dietrich, ***Eski Rusça Dilbilgisi***, Multilingual Yay., İstanbul 2001 (2001a), s. 11.

[72] Maria Stamova, ***agm.***, s. 189.

[73] Alla Yangın, "Rusçadaki Türkçe Sözler Üzerine Tematik Bir İnceleme" ***V. Lefke Edebiyat Buluşması Bildirileri***, Yay. Haz. Günay Karaağaç, Türkçenin Dünya Dillerine Etkisi, s. 99-102, 2004, s. 99-100.

[74] Alla Yangın, ***agm.***, s. 100-101.

[75] Alla Yangın, ***agm.***, s. 102.

konusu olamamıştır[76]. Bunun da nedeni Türkistan coğrafyasında baskın dilin Türk lehçeleri değil Rusça olmasıdır.

Çağdaş Türk lehçelerinde ise Rusçanın etkisi büyük oranda hissedilmektedir. Rusçanın çağdaş Türk lehçelerine etkisi somut olarak 19.yüzyılda başlamış, 1930-1940'larda en güçlü seviyesine ulaşmış, Sovyeler Birliği dağıldıktan sonra da devam etmiştir[77]. Özellikle konuşuru daha az kalmış olan çağdaş Türk lehçelerinde gerek söz varlığı gerekse dil bilgisi unsurları açısından etkilenmeler olduğu görülmektedir. Bu etkilenmeler çağdaş Türk lehçeleri arasında ortak Rusçadan alıntı sözcük ve ortak Rusçadan alıntı dil bilgisi unsurları oluşturmaktadır[78]. Bunun nedeni basın yayında, eğitim öğretimde, resmi yazışma ve belgelerde Rusçanın ağırlıklı olarak kullanılıyor olmasıdır. Ancak çağdaş Türk lehçelerindeki Rusçadan alıntı sözcüklerden daha da önemli olan iki dilli Türk halkları tarafından kolayca fark edilemeyen Rusça kaynaklı kavram ve gramer çevirileridir.

Türkiye Türkçesi açısından bakıldığında Rusça ile önemli ölçüde bir etkileşmenin olmadığı görülmektedir. Bunun nedeni Rusya ile geç başlayan siyasi ilişkiler ve daha sonraki dönemlerde uzun yıllar askeri alandaki mücadelelerdir. Ancak yine de Rusların işgali altında kalan bölgelerde ve son yıllarda Türkistan'ın çeşitli yerlerinden Türkiye'ye gelip yerleşen soydaşlarımızın bulundukları yerlerdeki ağızlarda bazı Rusça sözcükler yer almaktadır. Türkiye Türkçesi yazı dilinde 41 Rusça sözcük bulunmasına rağmen Türkiye Türkçesi ağızlarında 265 Rusça sözcük tespit edilmiştir. Ağızlarda tespit edilen Rusça sözcükler daha çok doğu grubu ağızlarının 2.alt grubunda görülmekle beraber, diğer ağız bölgelerinde de Rusça sözcüklere rastlanmaktadır[79]. Rusçanın Türkiye Türkçesine diğer dil bilgisi unsurları açısından bir etkisi söz konusu değildir. Türkiye Türkçesine bu yöndeki etki daha çok Fransızca, İngilizce; Arapça ve Farsçadan olmuştur[80]. Son dönemlerde ise Türkiye Türkçesine İngilizceden alınan sözcükler ile kavram ve gramer çevirileri dikkat çekecek durumdadır[81].

---

[76] Rusçayı aktif olarak kullanan Türkler, genel Türkçenin dil bilgisi unsurlarını doğrudan Rusçaya katmamış olsalar da Türkçenin mantığını Rusçaya ilave etmişlerdir. Örneğin Kazakistan'da yaşayan Uygur Türkleri Rusçadaki "*brat*" *(erkek kardeş)* ve "*sestra*" *(kız kardeş)* ile sınırlı olan ifadeleri Türkçedeki kardeşlerin büyük ve küçüğü için ayrı sözcükler kullanılması uyarak "*brat*" *(ağabey)*, "*bratik*" *(erkek kardeş)*, "*sestra*" *(abla),* "*sestriçka*" *(kız kardeş)* yapmışlardır. bk. Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 85.

[77] Henryk Jankowski, "Orta Asya Türk Dillerinin Bazı Ortak Özellikleri", ***DTCF Türkoloji Dergisi***, Cilt XVII, Sayı 2, Ankara Ünv. Basımevi 2010, s. 137.

[78] Henryk Jankowski, ***agm.***, s. 134.

[79] Mehmet Özeren, "Türkiye Türkçesi Ağızlarındaki Rusça Sözcükler", ***IV. Uluslararası Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı*** (27-29 Ekim 2011), Edirne.

[80] Örneğin bk.: Nurettin Demir – Sema Aslan, ***agm.***, s. 276-290; Süer Eker, ***agm.***, s. 233-284.

[81] Halil İbrahim Usta, "Yabancılaşmanın Söz Dizimindeki Görünümleri", ***Türk Dili,*** *Dil ve Edebiyat Dergisi*, Temmuz 1990, C: 1990/II, S: 463, s. 56-63.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.DİL BİLGİSİ UNSURLARINA GÖRE KAVRAM VE GRAMER ÇEVİRİLERİ

1.1.DİL BİLGİSİNE GÖRE

1.1.1.EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

"Cümle içerisinde sözcükler arasında geçici anlam ilişkileri kurmak veya yeni bir sözcük türetmek üzere kök ve gövdelerin sonuna eklenen ses veya seslerden oluşan ögeye *ek* denir."[82] Türkçe sondan eklemeli diller grubunda yer almaktadır. Rusça ise tarihî dönemlerden beri bükümlü (флекция) bir yapıya sahiptir ve tümcelerde yer alan sözcükler arası bağ sözcüklerin aldıkları son eklere göre belirlenmektedir. Ancak bu bükümlülük sözcük yapısını, kuruluşunu belirlemesine rağmen yeni bir sözcük oluşturmamaktadır. Rusçada yeni bir sözcük oluşturmak için ön ek (prefiks), son ek (suffiks) ve iç ek (infiks) gerekebilmektedir[83].

İki farklı ek sistemine sahip olan Türkçe ve Rusça arasında ek çevirisi meydana geldiği görülmektedir[84]. *Hâl ekleri, iyelik ekleri, şahıs ekleri, ek-fiil, çoğul eki, soru eki, yapım ekleri* ve *ön ek* başlıkları altında ele alınan bu çevirilerde Türkçenin yapısına uygun olmayan eklerin sözcüklere eklendiği veya eklerin kullanılmamış olduğu görülmektedir. Bu kullanımlarda Rusça gramere göre sözcüklerin cümle içerisindeki durumu etkili olmuştur.

1.1.1.1.HÂL EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Hâl veya durum (*Alm. Kasus; Fr. Cas; İng. Case; Rus. padej; Osm. Ahvâl-i ism*), adın cümle içinde bulunduğu dil bilgisi şekli; yalın veya eklerle genişletilmiş olarak aldığı geçici durumdur. Hâl ekleri de cümle içinde adları başka sözcüklerle olan ilişkilerine göre çeşitli durumlara sokan ekler, olarak tanımlanmaktadır[85].

Rusçadaki hâl ekleri (падежи), diğer Hint – Avrupa dillerine dayanmaktadır. Diğer Hint – Avrupa dillerinden Eski Slavcaya, ardından Eski Rusçaya ve günümüz

---

[82] Zeynep Korkmaz, ***age.***, s. 80.
[83] Ayşe Pamir Dietrich (2001a), ***age.***, s. 64.
[84] Konuşuru az kalmış Türk lehçelerinde Rusçadan seçilen öğenin Türkçe yapı içerisine yerleştiği durumlarda ek çevirileri meydana gelmektedir. bk. Gülsüm Killi, ***agm.***, s. 178.
[85] Zeynep Korkmaz, ***age.***, s. 74.

Rusçasına geçen ad ile ilgili temel kategorilerden biri hâl ekleridir[86]. Eski Rusçada yedi hâl eki bulunmaktaydı: "yalın hâl, belirtme hâli, tamlayan hâli, yönelme hâli, vasıta hâli, yer hâli (kalma, bulunma hâli), seslenme hâli". Hint – Avrupa dillerindeki sekiz hâl ekinden (ayrılma hâli dışında) yedisi Eski Rusçaya alınmıştır. Ayrılma hâli çok daha önce Ortak Slavca döneminde tamlayan hâli ile kaynaşmış olduğundan ayrı bir hâl eki olarak kullanılmamıştır. O nedenle ayrılma hâli "*ot, u, iz, s, do*" edatları ile "otkuda? (nereden?), ot kogo? (kimden?)" soru zamirlerinden, bazı fiil ve sıfatların karşılaştırma derecelerinden sonra kullanılır. Seslenme hâli ise, 17.yüzyıldan itibaren yalın hâl ile birleşmiştir[87]. Günümüz Rusçasında ise "*yalın hâl (именительный падеж = imenitel'nıy padej), belirtme hâli (внительный падеж = vnitel'nıy padej), tamlayan hâli (родительный падеж = roditel'nıy padej), yönelme hâli (дательный падеж = datel'nıy padej), bulunma hâli (предложный падеж = predlojnıy padej), vasıta hâli (творительный падеж = tvoritel'nıy padej)*" olmak üzere altı hâl eki bulunmaktadır.

Türkçedeki hâl ekleri, gerek terminoloji, gerekse sayı bakımından farklı değerlendirilmiştir. A. von Gabain Eski Türkçede "*yalın hâl, belirtme hâli, tamlayan hâli, yönelme hâli, bulunma - ayrılma hâli, ayrılma hâli, vasıta hâli, eşitlik hâli, yön gösterme hâli*" olarak dokuz hâl eki tespit etmiştir[88]. Cengiz Alyılmaz ise "*belirten hâli, belirtilen hâli, nesne hâli, bulunma hâli, ayrılma hâli, çıkışlık hâli, yönelme hâli, birliktelik-beraberlik hâli, karşılıklılık hâli, hedef hâli, sebep hâli, vasıta hâli, görelik hâli, nasıllık hâli, nicelik hâli, karşılaştırma hâli, sınırlandırma hâli, benzetme hâli, seslenme hâli*" olmak üzere Eski Türkçede on dokuz hâl eki tespit etmiştir[89]. M. Räsänen "*nominativ, vokativ, genitiv, akkusativ, dativ-lativ, lokativ, ablativ, direktiv, adverbialis, cominativ, enstrümantel, eqvativ, terminalis, kausalis*" olarak on dört hâl eki, A. Caferoğlu Göktürkçede "*nominatif, genitif, datif-latif, akkuzatif, lokatif-ablatif, instrumental, allatif-direktif, ekvatif, beraberlik eki, nispet eki*" olarak on hâl eki; F. K. Timurtaş Eski Türkiye Türkçesinde "*genetiv, dativ, akkuzativ, lokativ, ablativ, ekvativ, direktiv, instrümental*" olarak dokuz hâl eki; J. Eckmann Çağatay Türkçesinde "*yalın, genetif, datif, akkuzatif, lokatif, ablatif, eşitlik, vasıta, yön*" olarak dokuz hâl eki; A. F.

---

[86] Eski Slavlarda adlar cins, sayı, durum, belirlilik (13.yüzyıla kadar kullanılmıştır.) ve canlılık kategorilerine ayrılmıştır. İlk üç kategori Hint – Avrupa dillerinden alıntıdır. Son ikisi ise Ortak Slavca döneminde gelişmiştir. bk.: Ayşe Pamir Dietrich (2001a), ***age.***, s. 67.

[87] Eski Rusçada hâl eklerinin kaynaşarak tek bir hâl ekinde toplanması kaynaşık çatıya (sinkretizm) neden olmuştur: Ayşe Pamir Dietrich (2001a), ***age.***, s. 69-70.

[88] A. von Gabain, ***age.***, s. 63-65.

[89] Cengiz Alyılmaz (1994), ***age.***, s. 50-51.

Karamanlıoğlu Kıpçak Türkçesinde "*yalın, ilgi, yükleme, yönelme, bulunma, çıkma, vasıta, eşitlik, yön gösterme*" olarak dokuz hâl eki; Y. Memmedov Orhon Yenisey abidelerinde "*adlıg, yiyelik, yönlük, istigamet, tesirlik, yerlik, çıhışlıg, birgelik, vasitelik*" olarak dokuz hâl eki; N. Memmedov genel olarak Türkçede altı hâl eki; F. R. Zeynelov çağdaş Türk lehçelerinde "*adlıg, yiyelik, yönlük, tesirlik, yerlik, çıhışlıg*" olarak altı hâl eki; M. F. Kirişçioğlu Saha Türkçesinde "*yalın, yükleme, yönelme, bulunma, çıkma, üstünlük, karşılaştırma, vasıta, ortaklık*" olarak dokuz hâl eki bulunduğunu ileri sürmüşlerdir[90]. Faklı değerlendirmeleri göz önünde bulunduran Ahmet Buran, "*yalın, tamlama, belirtme, yönelme, bulunma, çıkma, vasıta, eşitlik, yön gösterme*" başlıkları altında Türkçede dokuz hâl eki bulunduğunu belirtmektedir[91].

Çağdaş Türk lehçelerinde hâl ekleri, tarihî Türk lehçelerinden beri fonetik değişimler dışında büyük bir değişiklik göstermeden kullanılmaktadır. Ancak hâl ekleri kullanımında bazı farklılıklar bulunmaktadır. Bununla ilgili olarak Fatma Özkan şunları söylemektedir: "Çağdaş Türk lehçelerinde, özellikle eski Sovyetler Birliği sınırında olan Türk boylarının dilinde bu konu ile ilgili, bilhassa fiillerin idare ettiği ismin hâl ekleri konusunda bazı değişiklikler görülmektedir."[92] Fatma Özkan'ın da değinmiş olduğu gibi çağdaş Türk lehçelerindeki bazı sözcüklerde, Rusçadaki hâl eklerinin etkisi dolayısıyla faklı hâl ekleri kullanılmıştır[93].

1.1.1.1.1.Yalın Hâl İle İlgili Çeviriler

Yalın durum (*Alm. nominativ; Fr.nominatif; İng. nominative; Rus. absolyutnıy, imenitel'nıy padej; Osm. mücerred hâl, hâl-i mücerred*), "adın herhangi bir ek almamış yalın durumu.(…) Adın iyelik ve çokluk ekleri ile genişletilmiş biçimleri de yalın durum sayılır."[94]

Yalın hâl, Rusçanın ve Türkçenin her tarihî döneminde kullanılmıştır. Her iki dilde de sözcüklerin ek almamış hâline karşılık gelmektedir [95].

---

[90] Ahmet Buran, ***Anadolu Ağızlarında İsim Çekim (Hâl) Ekleri***, TDK Yay., Ankara 1996, s. 14-15.
[91] Ahmet Buran, ***age.***, s. 14-15.
[92] Fatma Özkan – Bağdagül Musa, "Yabancı Dillerin Türkçenin Söz Dizimi Üzerindeki Etkisi", ***Bilig***, Yaz / 2004, Sayı 30, s. 112.
[93] Rusçadaki hâl eklerinin Türk lehçelerindeki hâl eki kullanımına etkisi ele alınacağından Rusçadaki altı hâl eki ("*yalın hâl, belirtme hâli, tamlayan hâli, yönelme hâli, bulunma hâli, vasıta hâli*") esas alınarak inceleme yapılacaktır.
[94] Zeynep Korkmaz, ***age.***, s. 238.
[95] Türkçenin tarihî ve çağdaş lehçeleri ile ağızlarında "*eksiz belirtme hâli*" ile "*eksiz tamlayan hâli*" de kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu nedenle bu tür sözcükler yalın hâl olarak değerlendirilmemektedir. bk.:

1.1.1.1.1.1. Yalın Hâl Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.1.1.1.1.1.1. Yalın Hâl Yerine Belirtme Hâli Ekinin Kullanılması

Çağdaş Türk lehçelerinde Rusçadaki edatsız belirtme hâlinin *(винительный падеж = vnitel'nıy padej)* etkisiyle yalın hâl yerine belirtme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir[96]. Bu da daha çok adlarda meydana gelmektedir:

Tuva Türkçesi

Aaskejikti silerge küzedim. = Jelayu vam sçast'ya. = Mutluluğu size diliyorum. (**Size mutluluk diliyorum.**) (TUKKKAB-13)

1.1.1.1.1.1.2.Yalın Hâl Yerine Tamlayan Hâli Ekinin Kullanılması

Çağdaş Türk lehçelerinde Rusçadaki edatsız tamlayan hâlinin *(родительный падеж = roditel'nıy padej)* etkisiyle, kullanılmaması gereken tamlayan hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir:

Hakas Türkçesi

Sağam xakas tĭlĭnĭ͡ŋ urogı parça. = Seyças idet urok hakasskogo yazıka. = Şimdi Hakas dilinin dersi gidiyor. (**Şimdi Hakas dili dersi var.**) (HKK-86)

Karaçay - Malkar Türkçesi

Segizni carımı.= Polovina vos'mogo. = Sekizin yarımı.(**Sekiz buçuk.**) (KMKK-49)

1.1.1.1.1.1.3.Yalın Hâl veya Tamlayan Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusçada yaygın olarak kullanılan öznesiz kalıplardan biri, kişi zamirlerinin yönelme hâli eki alarak kullanıldığı yapılardır ve insanın duyu organlarına, psikolojisine etki eden durumlar bu kalıpla anlatılır. Türkçede ise duygu ve psikoloji ile ilgili söylemlerde özne bellidir ve yönelme hâli eki almaz.

Elena Napolnova Demiriz, Türkçede duyguların insanın çeşitli iç organlarıyla ilintilendirildiğini ve bunların bizzat insanın kontrolü dışında olduğunu belirtmektedir: *canım istiyor, canım acıyor, canım sıkıldı; kalbim kaldırmıyor; yüreğim götürmüyor; gönül ferahlığı; karnım aç; içim rahat; ödüm koptu* vb. Rusçada ise durumun

---

Ahmet Buran, ***age.***; Erdal Şahin, ***Tarihi ve Çağdaş Türk Yazı Dillerinde Hâl Ekleri ve İşlevleri***, Doktora Tezi, İstanbul 2003; Gülsel Sev, ***Tarihî Türk Lehçelerinde Hâl Ekleri***, Akçağ Yay., Ankara 2007.

[96] Türkiye Türkçesi ağızlarında da yalın hâl yerine belirtme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir. bk. Ahmet Buran, ***age.***, s. 50.

kaçınılmaz olduğunu, kişinin dış faktörü hissettiğini ancak o faktörün doğasının anlaşılmaz olarak kaldığını söylemektedir: *Mne holodno. = Bana soğuk. (Üşüyorum.); Mne straşno. = Bana korku verici. (Korkuyorum.); Mne horoşo. = Bana iyi. (İyiyim.); Mne bol'no. = Bana acı verici. (Canım acıyor); Mne hoçetsya. = Bana isteniyor. (Canım istiyor)* vb[97]. Rusçada bu durumlarda kişi zamiri ya da onun yerine kullanılan sözcükler yönelme hâli eki almaktadırlar ve subje dış faktörün etki ettiği ama dış faktörün belirtilmediği obje hâline gelmektedir[98]. Dolayısıyla Rusçanın dilsel dünya görüşünde duygu ve psikoloji ile ilgili söylemlerde kişi zamirlerinin veya onun yerine kullanılan sözcüklerin yönelme hâli eki almasıyla anlatılan durumlar, Türkçe ile uyuşmamaktadır.

Rusça kişi zamirleri ya da yerine kullanılan sözcüklerdeki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle çağdaş Türk lehçelerinde kişi zamirleri ya da yerine kullanılan sözcükler yalın veya tamlayan hâli yerine yönelme hâli ile kullanılmaktadırlar. Dolayısıyla Rusça ile birebir örtüşen çağdaş Türk lehçelerindeki bu yaygın yapılar, Rusçadan yapılan kavram ve gramer çevirisinin bir sonucudur[99]:

Altay Türkçesi

Col böktü uçun slerge kayra barar kerek. = Vam nado povernut' nazad, tak kak dorogo zakrıta. = Yol kapalı olduğu için size geri dönmek gerek. (**Yol kapalı olduğu için siz tekrar geri gitmelisiniz.**) (AKK-32)

Başkurt Türkçesi

Şĭzge töşlö küldek okşaymı? = Vam nravitsya tsvetnaya rubaşka? = Size renkli gömlekler hoşa gidiyor mu? (**Renkli gömlekler sizin hoşunuza gidiyor mu?**) (BKKİB-72)

Gagavuz Türkçesi

Bana fena geldi. = Mne stalo ploho. = Bana kötü geldi. (**Ben kötü oldum.**) (GKK-9)

---

[97] Rusçada sadece "*açlık*" ve "*susuzluk*" gibi hislerde bizzat insan organizmasından kaynaklanan etki söz konusudur. bk. Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 20.

[98] Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 18-20.

[99] Çağdaş Türk lehçelerindeki bu değişim Rusçanın etkisiyle özellikle kişi zamirlerinde çok yaygınlaşmıştır. Oysa Eski Türkçeden beri tamlama oluşturulurken kişi zamirlerinin tamlayan (ilgi hâli) hâli eki aldığı görülür: *Tokuz oğuz mening budunum ert1.(Dokuz Oğuz benim milletim idi.) (BK, Doğu 29)* bk.: Cengiz Alyılmaz, ***Orhun Yazıtlarının Bugünkü Durumu***, Kurmay Yay., Ankara 2005, s. 130.

Hakas Türkçesi

Mağaa poçtaca pĭçĭk ızıbızarğa kirek. = Mne nujno otpravit'pis'mo po poçte. = Bana postaca mektup göndermek gerek. (**Benim posta yoluyla mektup göndermem gerek.**) (HKK-64)

Karaçay - Malkar Türkçesi

Maŋga cıyırma bla bir cıl boladı. = Mne dvadtsat' odin god. = Bana yirmi bir yıl oluyor. (**Ben yirmi bir yaşındayım. = Benim yaşım yirmi bir.**) (KMKK-51)

Karaim Türkçesi

Sat kaçında saa kerek işte bolma? = K kotoromu çasu tebe nado bıt' na rabote? = Saat kaçta sana gerek işte olma? (**Senin saat kaçta işte olman gerekiyor?**) (KAKK-23)

Kazak Türkçesi

Bizge köp oku kerek. = Nam nado mnogo uçit'sya. = Bize çok okumak gerek. (**Bizim çok okumamız gerekiyor.**) (KZKKAŞEŞ)

Kırgız Türkçesi

Maga coldoşuma kire ketiş kerek ele. = Mne nujno zayti k tovarişçu. = Bana arkadaşıma uğramak gerek. (**Benim arkadaşıma uğramam gerekiyor.**) (KIKKYİRB-27)

Kırım – Tatar Türkçesi

Maŋga ne aşamak olmay? = Çto mne nel'zya est'? = Bana ne yemek olmaz? (**Ben ne yiyemem?**) (KTKK-29)

Kumuk Türkçesi

Mağa yigirma beş yıl bola. = Mne ispolnilos' 25 let. = Bana yirmi beş yıl oldu. (**Benim yaşım yirmi beş oldu.**) (KUKK-28)

Nogay Türkçesi

Sizge fil'm yaradıma? = Ponravilsya li vam fil'm? = Size film hoş gitti mi? (**Film sizin hoşunuza gitti mi?**) (NKK-104)

Özbek Türkçesi

Sizgä nimä keräk? = Çto vam nado? = Size ne gerek? (**Sizin ne yapmanız gerekiyor?**) (ÖKK-18)

Şor Türkçesi

Mağa silerdi pazok kada körerge ürgünüştüg. = Mne priyatno videt' vas snova. = Bana sizi tekrar görmek sevindirici. (**Ben sizi tekrar gördüğüme sevindim.**) (ŞKK-39)

Tatar Türkçesi

Miŋga televizornı kararga mömkinmĭ? = Mojno mne posmotret etot televizor? = Bana televizyonu izlemek mümkün mü? (**Benim televizyon izlemem mümkün müdür?**) (EAİTKT-47)

Tuva Türkçesi

Ooŋg ünü meŋgee taarjırdır. = Mne nravitsya ego golos. = Onun sesi bana hoşuma gidiyor. **(Onun sesi benim hoşuma gidiyor.)** (TUKKEBS-50)

Türkmen Türkçesi

Maŋga surat çıkarmak gerek. = Mne nado napeçatat' plenku. = Bana fotoğraf çıkarmak gerek. (**Benim fotoğraf çıkarmam gerekiyor.**) (TÜKKGAH-178)

1.1.1.1.1.1.4.Yalın Hâl Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Çağdaş Türk lehçelerinde Rusçadaki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle yalın hâl yerine yönelme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir. Bu kullanım Rusçadaki fiillerin rejimiyle bağlantılı olarak yalın hâldeki tamlamalarda, adlarda, soru zamirlerinde ve fiillerin mastar şekillerinde meydana gelmektedir:

Altay Türkçesi

Bastıra üredüçilerge ol carayt. = Vsem uçitelyam on nravitsya. = Bütün öğretmenlere o yarar. (**Bütün öğretmenler ondan memnun.**) (AKK-102)

Başkurt Türkçesi

Öfönöŋg üzegĭnde Oktyabr' prospektında V. İ. Leniŋga heykel bar. = V tsentre Ufı na prospekte Oktyabrya est' pamyatnik V. İ. Leninu. = Ufa'nın merkezinde Oktyabr' caddesinde V. İ. Lenin'e heykel var. (**Ufa'nın merkezinde Oktyabr' caddesinde V. İ. Lenin heykeli var.**) (BKKİB-96)

Karaçay – Malkar Türkçesi

Seni eriŋge nença cıl boladı? = Skol'ko let tvoemu suprugu? = Senin eşine kaç yıl oluyor? (**Senin eşin kaç yaşındadır?**) (KMKK-52)

Karaim Türkçesi

Men isteimdır sizi͡ŋ teatırğa teklif etmege. = Ya hotel bı priglasit' vas v teatr. = Ben istiyorum sizi tiyatroya davet etmeye. (**Ben sizi tiyatroya davet etmek istiyorum.**) (KAKK-10)

Kırgız Türkçesi

Bul estelik kimge koyulgan? = Komu postavlen etot pamyatnik? = Bu heykel kime koyulmuş? (**Bu heykel kim için dikilmiş?**) (KIKKYİRB-116)

Türkmen Türkçesi

Men ikinci gezek durmuşa çıkdım. = Ya vışla zamuj vtoroy raz. = Ben ikinci kez hayata çıktım. (**Ben ikinci kez evlendim.**) (TÜKKGAH-137)

1.1.1.1.1.1.5.Yalın Hâl Yerine Bulunma Hâli Ekinin Kullanılması

Çağdaş Türk lehçelerinde Rusçadaki edatsız vasıta hâlinin *(творительный падеж = tvoritel'nıy padej)* bulunma anlamı etkisiyle yalın hâl yerine bulunma hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir[100]. Bu kullanım Rusçadaki fiillerin rejimiyle bağlantılı olarak hareketin gerçekleştiği tarafı anlatırken veya zaman adlarında meydana gelmektedir:

Başkurt Türkçesi

Yuk, min kĭyeüze tügĭl. = Net, ya nezamujem. = Hayır, ben kocada değil. (**Hayır, ben evli değilim.**) (Bayanlar için.) (BKKİB-43)

Karaçay – Malkar Türkçesi

Sen i͡ŋgirde kayrı barlıksa? = Kuda tı poydeş' veçerom? = Sen akşamda nereye gideceksin? (**Sen akşam nereye gideceksin?**) (KMKK-66)

Kırgız Türkçesi

Men keçinde tamak bışıram. = Ya veçerom gotovlyu ujin. = Ben akşamında yemek pişereceğim. (**Ben akşam yemek pişireceğim.**) (KIKKSAM-47)

Kırım – Tatar Türkçesi

Sizge yazda de͡ŋgiz yalısında raatlanmak kerek. = Vam nado letom otdıhat' u morya. = Size yazda deniz kenarında dinlenmek gerek. (**Siz yazın deniz kenarında dinlenmelisiniz.**) (KTKK-29)

---

[100] Rusçada edatsız bulunma hâli *(предложный падеж = predlojnıy padej)* yoktur. Fakat edatsız vasıta hâli *(творительный падеж = tvoritel'nıy padej)* bulunma anlamı da taşımaktadır. bk.: Ayşe Pamir Dietrich, ***Rusça Dilbilgisi***, Multilingual Yay., İstanbul 2004, s. 72-73.

Tatar Türkçesi

Eyï, min <u>kiyewde</u>. = Da, ya <u>zamujem</u>. = Evet, ben <u>kocada</u>. (**Evet, ben <u>evliyim</u>**.) (EAİTKT-48)

1.1.1.1.1.1.6.Yalın Hâl Yerine Vasıta Hâli Ekinin Kullanılması

Çağdaş Türk lehçelerinde Rusçadaki edatsız vasıta hâlinin *(творительный падеж = tvoritel'nıy padej)* etkisiyle yalın hâl yerine vasıta hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir. Bu kullanım Rusçadaki fiillerin rejimiyle bağlantılı olarak kök veya gövde durumundaki sözcüklerde meydana gelmektedir:

Altay Türkçesi

Slerdi bir <u>ayak çayla</u> kündüleyin be? = Mogu ya vas ugostit' <u>stakanom çaya</u>? = Sizi bir <u>fincan çayla</u> ikram edeyim mi? (**Size bir <u>fincan çay</u> ikram edebilir miyim?**) (AKK-56)

Karaim Türkçesi

Siz yanğılışdıŋ͡ğız <u>nomernen</u>. = Vı oşiblis' <u>nomerom</u>. = Siz hata yaptınız <u>numara ile</u>. (**Siz <u>numarada</u> hata yaptınız.**) (KAKK-32)

Kırım – Tatar Türkçesi

Aydıŋ͡ğız, deŋ͡gizge barıp <u>taze avanen</u> nefes alayık. = Poydyomte k moryu podışat' <u>svejım vozduhom</u>. = Haydi, denize varıp <u>taze havayla</u> nefes alalım. (**Haydi, denize <u>temiz hava</u> almaya gidelim.**) (KTKK-10)

Nogay Türkçesi

Bu orman bizde <u>ökimet pen</u> saklanadı.= Etot les u nas ohranyayetsya <u>gosudarstvom.</u> = Bu orman bizde <u>hükümet ile</u> korunuyor. (**Bu orman <u>hükümet</u> tarafından korunuyor.**) (NKK-116)

Tuva Türkçesi

<u>Obşçejitie-bile</u> bügü studentiler handırttıngan be? = Vse li studentı obespeçenı <u>obşçejitiem</u>? = <u>Yurtla</u> bütün öğrenciler sağlandı mı? **(Bütün öğrencilere <u>yurt</u> sağlandı mı?)** (TUKKEBS-42)

1.1.1.1.1.2.Yalın Hâlin Diğer Hâl Eklerinin Yerine Kullanılması

1.1.1.1.1.2.1. Belirtme Hâli Eki Yerine Yalın Hâlin Kullanılması

Çağdaş Türk lehçelerinde Rusçadaki yalın hâlin *(именительный падеж = imenitel'nıy padej)* etkisiyle belirtme hâli yerine yalın hâlin kullanıldığı görülmektedir.

Çağdaş Türk lehçelerindeki bu kullanımlar Rusçanın etkisiyle oluşmuştur. Ancak Türkçenin tarihî seyri içerisinde de Rusça kaynaklı olmayan bu tür kullanımlara rastlanmaktadır. Bu tür kullanımlar araştırmacılar tarafından yalın hâl olarak değerlendirilmemektedir. Çünkü Türkçede geçişli fiillerin belirtisiz nesnesini gösteren ismin belirtme hâli eksizdir. Ancak bu kullanımlar eksiz olmalarına rağmen yalın hâlde değillerdir. Efrasiyap Gemalmaz bu kullanımlara "*belirtisiz yükleme hâli*", Muharrem Ergin ise "*eksiz akkuzatif*" adını vermektedir[101].

Eski Anadolu Türkçesinde belirtme hâli ekinin 1. ve 2.şahıs iyelik eki alan sözcüklerden sonra kullanılmaması yaygın bir şekilde görülmektedir: *uram yüzüm, yüregüm kan idüp, yaşum ummân idüp* vb. F. Kadri Timurtaş, bu yapıların (*eksiz akkuzatif*) vezin zaruretinden kaynaklandığını ve anlamca belirli olduklarını ileri sürmektedir. Ancak bunun yanında belirtme hâli eki almayan bazı yapıların iyelik eki alan sözcüklere eklenmedikleri için anlamca belirsiz olduğunu da ileri sürmektedir: *her bir kadeh nûş idesin*[102]. Ahmet Buran ise anlamca belirli olup da belirtme hâli eki almayan birinci grup için "*eksiz belirtili belirtme hâli*", anlamca belirsiz olup da belirtme hâli eki almayan ikinci grup için ise "*eksiz belirtisiz belirtme hâli"* terimlerini kullanmıştır[103].

Yukarıdaki açıklamalar doğrultusunda çağdaş Türk lehçelerindeki Rusça yalın hâlin *(именительный падеж = imenitel'nıy padej)* etkisiyle belirtme hâli yerine yalın hâlin kullanıldığı örnekler ikiye ayrılabilmektedir.

Anlamca belirliliğin olduğu Rusça kaynaklı belirtme hâli yerine yalın hâldeki kullanımlar:

Hakas Türkçesi

Min̆i͡nğ <u>adrezĭm</u> pazıp alın͡gar. = Zapişite moy <u>adres.</u> = Benim <u>adresim</u> yazınız. (**Benim <u>adresimi</u> yazınız.**) (HKK-43)

---

[101] Ahmet Buran, ***age.***, s. 100.
[102] F. Kadri Timurtaş, ***Eski Türkiye Türkçesi***, Akçağ Yay., Ankara 2005, s. 87-88.
[103] Ahmet Buran, ***age.***, s. 59; s. 101-103.

Nogay Türkçesi

Kvartiran͡gız özin͡gizge yarayma? = Kvartira vaşa vam nravitsya? = Daireniz kendinize hoş gidiyor mu? (**Dairenizi kendiniz beğeniyor musunuz?**) (NKK-9)

Anlamca belirliliğin olmadığı Rusça kaynaklı belirtme hâli yerine yalın hâldeki kullanımlar:

Gagavuz Türkçesi

Neredä satılerlar şkola tertipleri? = Gde prodayutsya şkol'nıe prinadlejnosti? = Nerede satıyorlar okul malzemeleri? (**Okul malzemelerini nerede satıyorlar?**) (GKK-5)

Karaim Türkçesi

Berın͡gız maa yara bağlama bez. = Dayte mne bint. = Veriniz bana yara bant. (**Bana yara bandını veriniz.**) (KAKK-50)

Kırgız Türkçesi

Kırgızça sen kanday süylöysün͡g? = Kak tı govoriş' po-kirgizski? = Kırgızca sen nasıl konuşuyorsun? (**Sen Kırgızcayı nasıl konuşuyorsun?**) (KIKKYİRB-42)

Kırım - Tatar Türkçesi

Kompüter açsan͡gız. = Vklyuçite kompyuter. = Bilgisayar açınız. (**Bilgisayarı açınız.**) (KTKKWT-1)

Özbek Türkçesi

Sizgä spektakl' yåkdimi? = Vam ponravilsya spektakl'? = Size gösteri hoş gitti mi? (**Siz gösteriyi beğendiniz mi?**) (ÖKK-44)

Tuva Türkçesi

Öörenir bodap tur men. = Dumayu uçit'sya. = Öğrenmek düşünüyorum. (**Okumayı düşünüyorum.**) (TUKKEBS-37)

1.1.1.1.1.2.2.Tamlayan Hâli Eki Yerine Yalın Hâlin Kullanılması

Çağdaş Türk lehçelerinde Rusçadaki yalın hâlin *(именительный падеж = imenitel'nıy padej)* etkisiyle tamlayan hâli yerine yalın hâlin kullanıldığı görülmektedir.

Çağdaş Türk lehçelerindeki bu kullanımlar Rusçanın etkisiyle oluşmuştur. Ancak Türkçenin tarihî seyri içerisinde de Rusça kaynaklı olmayan bu tür kullanımlara rastlanmaktadır. Bu tür kullanımlar araştırmacılar tarafından yalın hâl olarak değerlendirilmemektedir. Muharrem Ergin, tamlayan hâlini "*ekli genitif*" ve "*eksiz*

genitif" olarak ikiye ayırmaktadır[104]. Ekli tamlayan hâli eki *belirtili isim tamlaması*, eksiz tamlayan hâli ise *belirtisiz isim tamlaması* yapmaktadır. Dolayısıyla *yalın hâl* ile *eksiz tamlayan hâli* şekil olarak birbirlerine benzemektedirler. Ahmet Buran bununla ilgili şunları söylemektedir:"Yalın hâldeki bir isim ile eksiz tamlama hâlinde bulunan bir isim, ilk bakışta aynı özelliklere sahip kelimeler gibi görünürler. Fakat, bunları birbirine karıştırmamak gerekir. Yalın hâldeki bir kelimenin hiçbir unsurla hiçbir münasebeti yokken, eksiz tamlama hâli durumunda bulunan kelimenin kendisinden sonraki iyelik eki almış kelimeyle ve dolayısıyla da fiille ilgisi vardır. Bu tamlamayı oluşturan birlik ise cümle içinde birlikte ele alınır. İki unsur birlikte cümlenin bir uzvunu oluştururlar. Bunların benzeşen tek yönü ise, eksiz ve belirsiz oluşlarıdır."[105]

Tamlayan hâli ekinin kullanılmamasına Eski Anadolu Türkçesinde de sıkça rastlamaktayız. F. Kadri Timurtaş bu yapılara "*tayinsiz izafet*" adını vermekte ve bunların aidiyet değil ikinci ismin cinsini, çeşidini bildirdiğini ifade etmektedir. Görev, kurum, kitap ve yer isimleri ile benzetmelerde kullanılmıştır: *gö͡ngül tahtı, can mürgi, âşık âhı* vb.[106]. Ahmet Buran, eksiz tamlayan hâlini ikiye ayırmaktadır. İyelik eki alan sözcüğün üzerinde tamlayan hâli eki kullanılmamışsa, anlamca bir belirlilik oluştuğundan buna "*eksiz belirtili tamlama hâli*"[107]; diğer sözcüklerde tamlayan hâli kullanılmamışsa buna da "*eksiz belirtisiz tamlama hâli*" adı verilmektedir[108].

Yukarıdaki açıklamalar doğrultusunda çağdaş Türk lehçelerindeki Rusça yalın hâlin *(именительный падеж = imenitel'nıy padej)* etkisiyle tamlayan hâli yerine yalın hâlin kullanıldığı örnekler ikiye ayrılabilmektedir.

Anlamca belirliliğin olduğu Rusça kaynaklı tamlayan hâli yerine yalın hâldeki kullanımlar:

Tuva Türkçesi

<u>Uruglarıvıs</u> şuptuzu öörenip turar. = <u>Naşi deti</u> vse uçatsya. = <u>Çocuklarımız</u> hepsi öğreniyor. **(<u>Çocuklarımızın</u> hepsi okuyor.)** (TUKKEBS-34)

Anlamca belirliliğin olmadığı Rusça kaynaklı tamlayan hâli yerine yalın hâldeki kullanımlar araştırmamızda tespit edilememiştir.

---

[104] Muharrem Ergin, ***Türk Dil Bilgisi***, Bayrak Yay., İstanbul 1999, s. 229.
[105] Ahmet Buran, ***age.***, s. 58.
[106] F. Kadri Timurtaş, ***age.***, s. 83.
[107] Bu yapılar *belirtili isim tamlaması* olarak kabul edilebilir: Ahmet Buran, ***age.***, s. 63.
[108] Ahmet Buran, ***age.***, s. 63-64.

1.1.1.1.1.2.3.Yönelme Hâli Eki Yerine Yalın Hâlin Kullanılması

Çağdaş Türk lehçelerinde isim kök ve gövdelerinde Rusçadaki yalın hâlin *(именительный падеж = imenitel'nıy padej)* etkisiyle yönelme hâli yerine yalın hâlin kullanıldığı görülmektedir:

Hakas Türkçesi

Urok pastirbıstar. = Naçinaem urok. = Ders başlıyoruz. (**Derse başlıyoruz.**) (HKK-88)

Karaim Türkçesi

Nas bunı urusça çevirme? = Kak eto perevesti po-russki? = Nasıl bunu Rusça çevirme? (**Rusçaya bunu nasıl çevirebiliriz?**) (KAKK-18)

Tuva Türkçesi

Obşçejitie-bile bügü studentiler handırttıngan be? = Vse li studentı obespeçenı obşçejitiem? = Yurtla bütün öğrenciler sağlandı mı? **(Bütün öğrencilere yurt imkânı sağlandı mı?)** (TUKKEBS-42)

1.1.1.1.1.2.4.Bulunma Hâli Eki Yerine Yalın Hâlin Kullanılması

Çağdaş Türk lehçelerindeki isim kök ve gövdelerde, iyelik eki almış sözcüklerde Rusçadaki yalın hâlin *(именительный падеж = imenitel'nıy padej)* etkisiyle bulunma hâli yerine yalın hâlin kullanıldığı görülmektedir:

Kazak Türkçesi

Men 1974 jılı tudım. = Ya rodilsya 1974-oe goda. = Ben 1974 yılı doğdum. (**Ben 1974 yılında doğdum.**) (KZKKSTVK-7)

Özbek Türkçesi

Åtä-ånäŋgiz häyåtmilär? = Vaşi roditeli jivı? = Anne babanız hayat mılar? (**Anne babanız hayattalar mı?**) (ÖKK-117)

1.1.1.1.1.2.5.Ayrılma Hâli Eki Yerine Yalın Hâlin Kullanılması

Çağdaş Türk lehçelerindeki sayı adlarından sonra Rusçadaki yalın hâlin *(именительный падеж = imenitel'nıy padej)* etkisiyle ayrılma hâli yerine yalın hâlin kullanıldığı görülmektedir:

Hakas Türkçesi

Gorodta pĭr çüs ilĭg muŋ azıra kĭzĭ çurtapça. = V gorode projivaet bolee 150 tısyaç çelovek. = Şehirde 150 bin fazla kişi yaşıyor. (**Şehirde 150 binden fazla insan yaşıyor.**) (HKK-57)

1.1.1.1.2.Belirtme Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

Belirtme hâli veya yükleme durumu (*Alm. Akkusativ; Fr. Accusatif; İng. Accusative; Rus. Akkuzativ, Vnitel'nıy padej; Osm. Mef'ûlün bih*), geçişli fiil taşıyan bir cümlede fiilin doğrudan doğruya etkilendiği yani fiildeki işlevin etki bakımından üzerine yüklendiği adın içinde bulunduğu durumdur[109].

Rusçada belirtme hâli bir edatla veya edat olmadan kullanılabilmektedir. Belirtme hâlinin edatsız kullanımına eski Rusça dönemindeki el yazmalarında da rastlanılmaktadır[110].

Belirtme hâli Eski Türkçeden beri Türkçede işlek olarak kullanılan bir hâl ekidir. Belirtme hâli eki olarak /*+°ġ / +°g*/ Göktürk Türkçesi, Uygur Türkçesi, Karahanlı Türkçesi, Çağatay Türkçesi dönemlerinde; iyelik eklerinden sonra /*+n, +In* / şekli tüm tarihi dönemlerde; /*+nI* / şekli Göktürk Türkçesi, Uygur Türkçesi, Karahanlı Türkçesi, Harezm Türkçesi, Kıpçak Türkçesi, Çağatay Türkçesi dönemlerinde; çok yaygın olmayan /*+I* / şekli ise Karahanlı Türkçesi, Harezm Türkçesi, Kıpçak Türkçesi, Çağatay Türkçesi, Eski Anadolu Türkçesi dönemlerinde kullanılmıştır[111].

Çağdaş Türk lehçelerinde ise belirtme hâli eki olarak /+ *I* / şekli Türkiye, Türkmen, Azerbaycan, Hakas ve Saha Türkçelerinde; /+ *U*/ şekli Türkiye ve Saha Türkçelerinde; daha yaygın olan /+ *nI*/ şekli Türkmen, Azerbaycan, Tatar, Başkurt, Kazak, Karakalpak, Kırım – Tatar, Karaçay – Balkar, Kumuk, Kırgız, Uygur, Özbek, Altay, Hakas, Tuva ve Saha Türkçelerinde; /+ *nI*/ şeklinin yuvarlak ünlülü olan /+ *nU*/ şekli Başkurt, Kırım – Tatar, Karaçay – Balkar, Kumuk, Kırgız, Tuva ve Saha

---

[109] Zeynep Korkmaz, ***age.***, s. 247.
[110] Ayşe Pamir Dietrich (2001a), ***age.***, s. 150.
[111] Türkçenin tarihî dönemiyle ilgili tespitlerde şu kaynaklardan yararlanılmıştır: A. V. Gabain, ***Eski Türkçenin Grameri***, (Çev. Prof. Dr. Mehmet AKALIN), TDK Yay., Ankara 2007; Cengiz Alyılmaz, ***Orhun Yazıtlarının Söz Dizimi***, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Erzurum 1994; Talat Tekin, ***Orhon Türkçesi Grameri***, İstanbul 2003; Necmettin Hacıeminoğlu, ***Karahanlı Türkçesi Grameri***, TDK Yay., Ankara 2008; Ali Fehmi Karamanlıoğlu, ***Kıpçak Türkçesi Grameri***, TDK Yay., Ankara 1994; Necmettin Hacıeminoğlu, ***Harezm Türkçesi ve Grameri***, İ.Ü. Edebiyat Fak. Yay., Ankara 1997; Janos Eckmann, ***Harezm, Kıpçak ve Çağatay Türkçesi Üzerine Araştırmalar***, (Yay. Haz. Prof. Dr. Osman Fikri Sertkaya), TDK Yay., Ankara 2003; Erdoğan Boz – Gürer Gülsevin, ***Eski Anadolu Türkçesi***, Gazi Kitabevi, Ankara 2010; Hatice Şahin, ***Eski Anadolu Türkçesi***, Akçağ Yay., Ankara 2009; Faruk Kadri Timurtaş, ***Eski Türkiye Türkçesi***, Akçağ Yay., Ankara 2005.

Türkçelerinde; 3.Şahıs iyelik ekinden sonra kullanılan /+ *n*/ şekli Tatar, Kazak, Karakalpak, Nogay, Kırım – Tatar, Karaçay – Balkar, Kumuk, Kırgız, Hakas ve Tuva Türkçelerinde; /+ *DI*/ şekli Başkurt, Kazak, Karakalpak, Nogay, Kırgız, Altay, Hakas (tonsuz şekilleri) ve Tuva Türkçelerinde; /+ *DU*/ şekli yuvarlaklaşmanın daha çok olduğu Başkurt, Kırgız ve Tuva Türkçelerinde görülmektedir[112].

Belirtme hâli yukarıda da görüldüğü üzere Türkçenin tarihi ve çağdaş dönemlerinde işlek olarak kullanılan bir hâl ekidir. Ancak çağdaş Türk lehçelerinde yönelme ve vasıta hâli ekinin yerine belirtme hâli ekinin kullanılması, belirtme hâli ekinin gereksiz kullanılması ve belirtme hâli ekinin kullanılmaması Türkçe ile Rusçanın geçişli fiil anlayışının farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Rusçanın Türkçeden faklı olan bu gramer yapısının çağdaş Türk lehçelerine olduğu gibi çevrildiği görülmektedir:

1.1.1.1.2.1. Belirtme Hâli Eki Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.1.1.1.2.1.1. Belirtme Hâli Eki Yerine Yalın Hâlin Kullanılması

Çağdaş Türk lehçelerinde Rusçadaki yalın hâlin *(именительный падеж = imenitel'nıy padej)* etkisiyle belirtme hâli yerine yalın hâlin kullanıldığı görülmektedir.

Çağdaş Türk lehçelerindeki bu kullanımlar Rusçanın etkisiyle oluşmuştur. Ancak Türkçenin tarihî seyri içerisinde de Rusça kaynaklı olmayan bu tür kullanımlara rastlanmaktadır. Bu tür kullanımlar araştırmacılar tarafından yalın hâl olarak değerlendirilmemektedir. Çünkü Türkçede geçişli fiillerin belirtisiz nesnesini gösteren ismin belirtme hâli eksizdir. Ancak bu kullanımlar eksiz olmalarına rağmen yalın hâlde değillerdir. Efrasiyap Gemalmaz bu kullanımlara "*belirtisiz yükleme hâli*", Muharrem Ergin ise "*eksiz akkuzatif*" adını vermektedir[113].

Eski Anadolu Türkçesinde belirtme hâli ekinin 1.ve 2.şahıs iyelik eki alan sözcüklerden sonra kullanılmaması yaygın bir şekilde görülmektedir: *uram yüzüm, yüregüm kan idüp, yaşum ummân idüp* vb. F. Kadri Timurtaş, bu yapıların (*eksiz akkuzatif*) vezin zaruretinden kaynaklandığını ve anlamca belirli olduklarını ileri sürmektedir. Ancak bunun yanında belirtme hâli eki almayan bazı yapıların iyelik eki alan sözcüklere eklenmedikleri için anlamca belirsiz olduğunu da ileri sürmektedir: *her bir kadeh nûş idesin*[114]. Ahmet Buran ise anlamca belirli olup da belirtme hâli eki almayan birinci grup için "*eksiz belirtili belirtme hâli*", anlamca belirsiz olup da

[112] Günay Karaağaç (2009), ***age.***, s. 64-65.
[113] Ahmet Buran, ***age.***, s. 100.
[114] F. Kadri Timurtaş, ***age.***, s. 87-88.

belirtme hâli eki almayan ikinci grup için ise "*eksiz belirtisiz belirtme hâli"* terimlerini kullanmıştır[115].

Yukarıdaki açıklamalar doğrultusunda çağdaş Türk lehçelerindeki Rusça yalın hâlin *(именительный падеж = imenitel'nıy padej)* etkisiyle belirtme hâli yerine yalın hâlin kullanıldığı örnekler ikiye ayrılabilmektedir.

Anlamca belirliliğin olduğu Rusça kaynaklı belirtme hâli yerine yalın hâldeki kullanımlar:

Hakas Türkçesi

Miniŋ adrezim pazıp alıŋar. = Zapişite moy adres. = Benim adresim yazınız. (**Benim adresimi yazınız.**) (HKK-43)

Nogay Türkçesi

Kvartiraŋız özińizge yarayma? = Kvartira vaşa vam nravitsya? = Daireniz kendinize hoş gidiyor mu? (**Dairenizi kendiniz beğeniyor musunuz?**) (NKK-9)

Anlamca belirliliğin olmadığı Rusça kaynaklı belirtme hâli yerine yalın hâldeki kullanımlar:

Gagavuz Türkçesi

Neredä satılerlar şkola tertipleri? = Gde prodayutsya şkol'nıe prinadlejnosti? = Nerede satıyorlar okul malzemeleri? (**Okul malzemelerini nerede satıyorlar?**) (GKK-5)

Karaim Türkçesi

Berıŋız maa yara bağlama bez. = Dayte mne bint. = Veriniz bana yara bant. (**Bana yara bandını veriniz.**) (KAKK-50)

Kırgız Türkçesi

Kırgızça sen kanday süylöysüŋ? = Kak tı govoriş' po-kirgizski? = Kırgızca sen nasıl konuşuyorsun? (**Sen Kırgızcayı nasıl konuşuyorsun?**) (KIKKYİRB-42)

Kırım - Tatar Türkçesi

Kompüter açsaŋız. = Vklyuçite kompyuter. = Bilgisayar açınız. (**Bilgisayarı açınız.**) (KTKKWT-1)

Özbek Türkçesi

Sizgä spektakl' yåkdimi? = Vam ponravilsya spektakl'? = Size gösteri hoş gitti mi? (**Siz gösteriyi beğendiniz mi?**) (ÖKK-44)

---

[115] Ahmet Buran, ***age.***, s. 59; 101-103.

Tuva Türkçesi

Öörenir bodap tur men. = Dumayu uçit'sya. = Öğrenmek düşünüyorum. (**Okumayı düşünüyorum.**) (TUKKEBS-37)

1.1.1.1.2.1.2.Belirtme Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusçada fiillerin rejimine bağlı olarak kullanılan edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle, çağdaş Türk lehçelerindeki kök ve gövdelerde, zamirlerde, iyelik eki almış sözcüklerde de belirtme hâli eki yerine yönelme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir[116]:

Altay Türkçesi

Türk tilge kanayda üreneyin? = Kak mne nauçit'sya turetskomu yazıku? = Türk diline nasıl öğreneyim? (**Türk dilini nasıl öğreneyim?)** (AKK-10)

Karaçay - Malkar Türkçesi

Men malkar tilge üyreneme. = Ya izuçayu balkarskuyu yazıku. = Ben Malkar dile öğreniyorum. (**Ben Malkar dilini öğreniyorum.**) (KMKK-39)

Karaim Türkçesi

Çaŋg kakarsıŋg mı maa telfonnen işten? = Pozvoniş' li tı mne po telefonu s rabotı? = Çaldırır mısın bana telefon ile işten? (**Beni işten telefon ile arayabilir misin?**) (KAKK-23)

Kazak Türkçesi

Biz bir-birimizdi öz tilimizge üyretüge tırısamız. = Mı staraemsya nauçit' drug druga naşim yazıkam. = Biz birbirimizi kendi dilimize öğretmeye gayret ediyoruz. (**Biz birbirimize kendi dilimizi öğretmeye gayret ediyoruz.**) (KZKKSTVK-50)

Kırım – Tatar Türkçesi

Men krımtatarca laf etmege ögrenmek isteyim. = Ya hoçu nauçit'sya govorit' po-krımskotatarski.= Ben Kırım Tatarca konuşmaya öğrenmek istiyorum. (**Ben Kırım Tatarcası konuşmayı öğrenmek istiyorum.**) (KTKK-21)

Şor Türkçesi

Men sağa sağın parçam. = Ya po tebe skuçayu. = Ben sana özlüyorum. (**Ben seni özlüyorum.**) (ŞKK-42)

---

[116] Türkiye Türkçesi ağızlarında da en yaygın hâl eki değiştirme olayıdır. Ancak ağızlardaki kullanımı Eski Türkçeye dayandırılmaktadır. bk.: Ahmet Buran, ***age.***, s. 124-127.

1.1.1.1.2.1.3.Belirtme Hâli Eki Yerine Vasıta Hâli Ekinin Kullanılması

Rusçada fiillerin rejimine bağlı olarak kullanılan edatsız vasıta hâlinin *(творительный падеж = tvoritel'nıy padej)* etkisiyle, çağdaş Türk lehçelerindeki sözcüklerde de belirtme hâli eki yerine vasıta hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir[117]:

Karaim Türkçesi

Siz yanğılışdıŋ͡ğız <u>nomernen</u>. = Vı oşiblis' <u>nomerom</u>. = Siz hata yaptınız <u>numara ile</u>. (**Siz <u>numarayı</u> çevirirken hata yaptınız.**) (KAKK-32)

1.1.1.1.2.2.Belirtme Hâli Ekinin Diğer Hâl Eklerinin Yerine Kullanılması

1.1.1.1.2.2.1. Yalın Hâl Yerine Belirtme Hâli Ekinin Kullanılması

Çağdaş Türk lehçelerinde Rusçadaki edatsız belirtme hâlinin *(внительный падеж = vnitel'nıy padej)* etkisiyle yalın hâl yerine belirtme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir[118]. Bu da daha çok adlarda meydana gelmektedir:

Tuva Türkçesi

<u>Aaskejikti</u> silerge küzedim. = Jelayu vam <u>sçast'ya</u>. = <u>Mutluluğu</u> size diliyorum. (**Size <u>mutluluk</u> diliyorum.**) (TUKKKAB-13)

1.1.1.1.2.2.2.Yönelme Hâli Eki Yerine Belirtme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusçada etki altındaki obje belirtme hâli ile *(внительный падеж = vnitel'nıy padej)*, Türkçede ise yönelme hâli ile anlatılmaktadır[119]. Dolayısıyla Rusçadaki fiillerin rejimine bağlı olarak kullanılan Rusça edatsız belirtme hâlinin *(внительный падеж = vnitel'nıy padej)* etkisiyle, çağdaş Türk lehçelerindeki adlarda ve zamirlerde yönelme hâli eki yerine belirtme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir[120]:

Altay Türkçesi

<u>Slerdi</u> bir ayak çayla kündüleyin be? = Mogu ya <u>vas</u> ugostit' stakanom çaya? = <u>Sizi</u> bir fincan çayla ikram edeyim mi? (**<u>Size</u> bir fincan çay ikram edebilir miyim?**) (AKK-56)

---

[117] Türkiye Türkçesi ağızlarında da en yaygın hâl eki değiştirme olayıdır. Ancak ağızlardaki kullanımı Eski Türkçeye dayandırılmaktadır. bk.: Ahmet Buran, ***age.***, s. 124-127.

[118] Türkiye Türkçesi ağızlarında da yalın hâl yerine belirtme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir. bk. Ahmet Buran, ***age.***, s. 50.

[119] Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 21.

[120] Türkiye Türkçesi ağızlarında da isim kök ve gövdelerinde, çoğul eki ve iyelik eki alan sözcüklerde, zamirlerde yönelme hâli eki yerine belirtme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir. bk. Ahmet Buran, ***age.***, s. 162-163.

Gagavuz Türkçesi

Bakmaa <u>hastayı.</u> = Osmatrivat' <u>bol'nogo</u>. = Bakmak <u>hastayı.</u> (**<u>Hastaya</u> bakmak.**) (GKK-9)

Hakas Türkçesi

<u>Sinĭ</u> püün surbaspın. = <u>Tebya</u> segodnya ne budu spraşivat'. = <u>Seni</u> bugün sormayacağım. (**<u>Sana</u> bugün sormayacağım.**) (Derste) (HKK-89)

Karaim Türkçesi

Men zevknen baktım <u>anı.</u> = Ya smotrel <u>ego</u> s udovol'stviem. = Ben memnuniyetle baktım <u>onu</u>. (**Ben <u>ona</u> memnuniyetle baktım.**) (KAKK-53)

Kazak Türkçesi

Biz <u>bir-birimizdi</u> öz tilimizge üyretüge tırısamız. = Mı staraemsya nauçit' <u>drug druga</u> naşim yazıkam. = Biz <u>birbirimizi</u> kendi dilimize öğretmeye gayret ediyoruz. (**Biz <u>birbirimize</u> kendi dilimizi öğretmeye gayret ediyoruz.**) (KZKKSTVK-50)

Nogay Türkçesi

Olar <u>meni</u> karaganlar. = Oni <u>menya</u> smotreli.= . Onlar <u>beni</u> bakıyorlar. (**<u>Bana</u> onlar bakıyorlar.**) (NKK-10)

Şor Türkçesi

Men <u>seni</u> şor tilibe erbekteerge ürgederim. = Ya budu uçit' <u>tebya</u> govorit' po-şorski.= Ben <u>seni</u> Şor diliyle konuşmaya öğretirim. (**Ben <u>sana</u> Şor diliyle konuşmayı öğretirim.**) (ŞKK-44)

1.1.1.1.2.2.3.Vasıta Hâli Eki Yerine Belirtme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusçadaki fiillerin rejimine bağlı olarak kullanılan Rusça edatsız belirtme hâlinin *(внительный падеж = vnitel'nıy padej)* etkisiyle, çağdaş Türk lehçelerinde kişi zamirlerinde vasıta hâli eki yerine belirtme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir:

Kırgız Türkçesi

Men <u>sizdi</u> bir cerde kezdeştirgen öñgdönöm. = Ya <u>vas</u> gde-to vstreçal. = Ben <u>sizi</u> bir yerde karşılaşmış gibiyim. (**Ben <u>sizinle</u> bir yerde karşılaşmış gibiyim.**) (KIKKYİRB-7)

1.1.1.1.3.Tamlayan Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

Tamlayan hâli veya ilgi durumu (*Alm. Genitiv; Fr. Genitiv; İng. Genitive; Rus. genitiv, roditel'nıy padej; Osm. İzafet*), tamlamalarda bir adın bir başka adla ilgili olma durumudur[121].

Tamlayan hâli, Rusçanın temel hâl eklerinden birisi olduğu için Eski Slavca'dan günümüz Rusçasına kadar kullanılagelmiştir. Rusçada sözcükler ön edatlı ve ön edatsız tamlayan hâli ile kullanılabilmektedir. Edatsız kullanımına 13.– 17.yüzyıllar arasında Eski Rusçada rastlamak mümkündür[122].

Tamlayan hâli Eski Türkçeden beri Türkçede işlek olarak kullanılan bir hâl ekidir. Tamlayan hâli eki olarak /*+nIn͡g* / Eski Anadolu Türkçesi dışındaki tüm tarihi dönemlerde kullanılmış olan yaygın bir ektir. Uygur Türkçesi, Karahanlı Türkçesi, Harezm Türkçesi, Kıpçak Türkçesi (tek örnekte), Çağatay Türkçesi ve Eski Anadolu Türkçesi dönemlerinde (bu dönemin ayırt edici bir özelliği olarak) /*+nUn͡g* / şekli kullanılmıştır. Göktürk Türkçesi, Harezm Türkçesi, Kıpçak Türkçesi (zamirlerde) dönemlerinde ünsüzle biten sözcüklerden sonra /*+In͡g* / şekli, Eski Anadolu Türkçesinde ise /*+Un͡g* / şekli kullanılmıştır.

Çağdaş Türk lehçelerinde ise tamlayan hâli eki olarak /*+nIn(n͡g)*/ şekli Türkiye, Azerbaycan, Türkmen, Tatar, Kazak, Karakalpak, Nogay, Altay, Kırgız, Başkurt, Kırım – Tatar, Uygur, Özbek, Hakas, Tuva ve Çuvaş Türkçelerinde; /*+nUn(n͡g)*/ şekli Türkiye, Azerbaycan, Türkmen, Kırgız, Başkurt ve Tuva Türkçelerinde; /+ *In(n͡g), + Un(n͡g)*/ şekli Türkiye, Azerbaycan ve Türkmen Türkçelerinde; /*+DIn(n͡g)*/ şekli Kırgız, Başkurt, Hakas ve Tuva Türkçelerinde; /+ *nI, + nU*, + I, + U/ şekilleri Karaçay – Balkar ve Kumuk Türkçelerinde; /*+n, +yın*/ şekilleri Çuvaş Türkçesinde kullanılmaktadır[123].

Çağdaş Türk lehçelerinde tamlayan hâli ekinin gereksiz kullanılması ve tamlayan hâli ekinin kullanılmaması, bazı ifadelerde Türkçe ile Rusça fiillerin rejimine bağlı olarak hâl kavramının farklı kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Bu farklılığın Rusçadan çağdaş Türk lehçelerine çevrildiği görülmektedir.

---

[121] Zeynep Korkmaz, ***age.***, s. 129.
[122] Ayşe Pamir Dietrich (2001a), ***age.***, s. 150.
[123] Günay Karaağaç (2009), ***age.***, s. 63.

1.1.1.1.3.1.Tamlayan Hâli Eki Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.1.1.1.3.1.1.Tamlayan Hâli Eki Yerine Yalın Hâlin Kullanılması

Çağdaş Türk lehçelerinde Rusçadaki yalın hâlin *(именительный падеж = imenitel'nıy padej)* etkisiyle tamlayan hâli yerine yalın hâlin kullanıldığı görülmektedir.

Çağdaş Türk lehçelerindeki bu kullanımlar Rusçanın etkisiyle oluşmuştur. Ancak Türkçenin tarihî seyri içerisinde de Rusça kaynaklı olmayan bu tür kullanımlara rastlanmaktadır. Bu tür kullanımlar araştırmacılar tarafından yalın hâl olarak değerlendirilmemektedir. Muharrem Ergin, tamlayan hâlini "*ekli genitif*" ve "*eksiz genitif*" olarak ikiye ayırmaktadır[124]. Ekli tamlayan hâli eki *belirtili isim tamlaması*, eksiz tamlayan hâli ise *belirtisiz isim tamlaması* yapmaktadır. Dolayısıyla *yalın hâl* ile *eksiz tamlayan hâli* şekil olarak birbirlerine benzemektedirler. Ahmet Buran bununla ilgili şunları söylemektedir:"Yalın hâldeki bir isim ile eksiz tamlama hâlinde bulunan bir isim, ilk bakışta aynı özelliklere sahip kelimeler gibi görünürler. Fakat, bunları birbirine karıştırmamak gerekir. Yalın hâldeki bir kelimenin hiçbir unsurla hiçbir münasebeti yokken, eksiz tamlama hâli durumunda bulunan kelimenin kendisinden sonraki iyelik eki almış kelimeyle ve dolayısıyla da fiille ilgisi vardır. Bu tamlamayı oluşturan birlik ise cümle içinde birlikte ele alınır. İki unsur birlikte cümlenin bir uzvunu oluştururlar. Bunların benzeşen tek yönü ise, eksiz ve belirsiz oluşlarıdır."[125]

Tamlayan hâli ekinin kullanılmamasına Eski Anadolu Türkçesinde de sıkça rastlamaktayız. F. Kadri Timurtaş bu yapılara "*tayinsiz izafet*" adını vermekte ve bunların aidiyet değil ikinci ismin cinsini, çeşidini bildirdiğini ifade etmektedir. Görev, kurum, kitap ve yer isimleri ile benzetmelerde kullanılmıştır: *gönül tahtı, can mürgi, âşık âhı* vb.[126]. Ahmet Buran, eksiz tamlayan hâlini ikiye ayırmaktadır. İyelik eki alan sözcüğün üzerinde tamlayan hâli eki kullanılmamışsa, anlamca bir belirlilik oluştuğundan buna "*eksiz belirtili tamlama hâli*"[127]; diğer sözcüklerde tamlayan hâli kullanılmamışsa buna da "*eksiz belirtisiz tamlama hâli*" adı verilmektedir[128].

Yukarıdaki açıklamalar doğrultusunda çağdaş Türk lehçelerindeki Rusça yalın hâlin *(именительный падеж = imenitel'nıy padej)* etkisiyle tamlayan hâli yerine yalın hâlin kullanıldığı örnekler ikiye ayrılabilmektedir.

---

[124] Muharrem Ergin, ***age.***, s. 229.
[125] Ahmet Buran, ***age.***, s. 58.
[126] F. Kadri Timurtaş, ***age.***, s. 83.
[127] Bu yapılar *belirtili isim tamlaması* olarak kabul edilebilir: Ahmet Buran, ***age.***, s. 63.
[128] Ahmet Buran, ***age.***, s. 63-64.

Anlamca belirliliğin olduğu Rusça kaynaklı tamlayan hâli yerine yalın hâldeki kullanımlar:

Tuva Türkçesi

Uruglarıvıs şuptuzu öörenip turar. = Naşi deti vse uçatsya. = Çocuklarımız hepsi öğreniyor. **(Çocuklarımızın hepsi okuyor.)** (TUKKEBS-34)

Anlamca belirliliğin olmadığı Rusça kaynaklı tamlayan hâli yerine yalın hâldeki kullanımlar: Bu tür kullanımlar araştırmamızda tespit edilememiştir.

1.1.1.1.3.1.2.Yalın Hâl veya Tamlayan Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusçada yaygın olarak kullanılan öznesiz kalıplardan biri, kişi zamirlerinin yönelme hâli eki alarak kullanıldığı yapılardır ve insanın duyu organlarına, psikolojisine etki eden durumlar bu kalıpla anlatılır. Türkçede ise duygu ve psikoloji ile ilgili söylemlerde özne bellidir ve yönelme hâli eki almaz.

Elena Napolnova Demiriz, Türkçede duyguların insanın çeşitli iç organlarıyla ilintilendirildiğini ve bunların bizzat insanın kontrolü dışında olduğunu belirtmektedir: *canım istiyor, canım acıyor, canım sıkıldı; kalbim kaldırmıyor; yüreğim götürmüyor; gönül ferahlığı; karnım aç; içim rahat; ödüm koptu* vb. Rusçada ise durumun kaçınılmaz olduğunu, kişinin dış faktörü hissettiğini ancak o faktörün doğasının anlaşılmaz olarak kaldığını söylemektedir: *Mne holodno. = Bana soğuk. (Üşüyorum.); Mne straşno. = Bana korku verici. (Korkuyorum.); Mne horoşo. = Bana iyi. (İyiyim.); Mne bol'no. = Bana acı verici. (Canım acıyor); Mne hoçetsya. = Bana isteniyor. (Canım istiyor)* vb[129]. Rusçada bu durumlarda kişi zamiri ya da onun yerine kullanılan sözcükler yönelme hâli eki almaktadırlar ve subje dış faktörün etki ettiği ama dış faktörün belirtilmediği obje hâline gelmektedir[130]. Dolayısıyla Rusçanın dilsel dünya görüşünde duygu ve psikoloji ile ilgili söylemlerde kişi zamirlerinin veya onun yerine kullanılan sözcüklerin yönelme hâli eki almasıyla anlatılan durumlar, Türkçe ile uyuşmamaktadır.

Rusça kişi zamirleri ya da yerine kullanılan sözcüklerdeki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle çağdaş Türk lehçelerinde kişi

[129] Rusçada sadece "*açlık*" ve "*susuzluk*" gibi hislerde bizzat insan organizmasından kaynaklanan etki söz konusudur. bk. Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 20.
[130] Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 18-20.

zamirleri ya da yerine kullanılan sözcükler yalın veya tamlayan hâli yerine yönelme hâli ile kullanılmaktadırlar. Dolayısıyla Rusça ile birebir örtüşen çağdaş Türk lehçelerindeki bu yaygın yapılar, Rusçadan yapılan kavram ve gramer çevirisinin bir sonucudur[131]:

Altay Türkçesi

Mege bir emeş taskadu kerek. = Mne nado nemnogo praktiki.= Bana biraz pratik yapmak gerek. (**Ben biraz pratik yapmalıyım.**) (AKK-11)

Başkurt Türkçesi

Miŋge "Gorbol'nitsa" tuktalışı kerek. = Mne nujna ostanovka "Gorbol'nitsa". = Bana şehir hastanesi durağı gerek. (**Ben şehir hastanesi durağında inmeliyim.**) (BKKİB-64)

Gagavuz Türkçesi

Bana fena geldi. = Mne stalo ploho. = Bana kötü geldi. (**Ben kötü oldum.**) (GKK-9)

Hakas Türkçesi

Min sïrernï çaxsı oŋgarçam, çe mağa çooxtanarğa sidïk. = Ya vas horoşo ponimayu, no mne trudno govorit'. = Ben sizi iyi anlıyorum, ama bana konuşmaya zor. (**Ben sizi iyi anlıyorum, ama benim bunu size ifade etmem zor.**) (HKK-54)

Karaçay - Malkar Türkçesi

Saŋga ukol eterge kerekdi.= Tebe nujno sdelat' ukol. = Sana iğne yaptırmak gerek. (**Sen iğne yaptırmalısın?**) (KMKK-95)

Karaim Türkçesi

Maa bek ayip, doğmış tilını bil'meim uçun. = Mne oçen' stıdno, çto ya ne znayu rodnoy yazık. = Bana çok ayıp, doğmuş dilini bilmediğim için. (**Ben ana dilimi bilmediğim için çok utanıyorum.**) (KAKK-18)

Kazak Türkçesi

Sağan az söyleü kerek. = Tebe nado malo govorit'. = Sana az konuşmak gerek. (**Sen az konuşmalısın.**) (KZKKAŞEŞ)

---

[131] Çağdaş Türk lehçelerindeki bu değişim Rusçanın etkisiyle özellikle kişi zamirlerinde çok yaygınlaşmıştır. Oysa Eski Türkçeden beri tamlama oluşturulurken kişi zamirlerinin tamlayan (ilgi hâli) hâli eki aldığı görülür: *Tokuz oğuz mening budunum ert1.(Dokuz Oğuz benim milletim idi.) (BK, Doğu 29)* bk.: Cengiz Alyılmaz (2005), ***age.***, s. 130.

Kırgız Türkçesi

Sizge cıldın kaysı mezgili cagat? = Kakoe vremya goda vam nravitsya? = Size yılın hangi mevsimi hoşa gider? (**Siz yılın hangi dönemini seversiniz?**) (KIKKSAM-52)

Kırım – Tatar Türkçesi

Maŋga tişimni çıkartmak kerek. = Mne nujno udalit' zub. = Bana dişimi çıkartmak gerek. (**Ben dişimi çektirmeliyim.**) (KTKK-29)

Kumuk Türkçesi

Sizge oŋğ yanğa burmağa gerek. = Vam nujno povernut' napravo. = Size sağ tarafa dönmeye gerek. (**Siz sağ tarafa dönmelisiniz.**) (KUKK-145)

Nogay Türkçesi

Sizge yıldıŋğ kaysı şagı yaraydı? = Kakoe vremya goda vam nravitsya? = Size yılın hangi zamanı hoş gider? (**Yılın hangi zamanı sizin hoşunuza gider?**) (NKK-130)

Özbek Türkçesi

Sizgä artistning icråsi yåkdimi? = Vam ponravilas' igra artista? = Size artistin icrası hoş gitti mi? (**Siz artistin icrasını beğendiniz mi?**) (ÖKK-162)

Şor Türkçesi

Sağa takpı tartıcın taştarğa kerek. = Tebe nado brosit' kurit'. = Sana sigara içmeyi bırakmaya gerek. (**Sen sigara içmeyi bırakmalısın.**) (ŞKK-67)

Tatar Türkçesi

Miŋga yĭğĭrmĭ biş yeş. = Mne 25 let. = Bana yirmi beş yaş. (**Ben yirmi beş yaşındayım**.) (EAİTKT-48)

Tuva Türkçesi

Mergejilgeniŋğ negeldezi meŋgee bildinmes boldu. = Mne neponyatno usloviya uprajneniya. = Alıştırmanın kuralları bana bilinmez oldu. (**Alıştırmanın kurallarını ben anlamaz oldum.**) (TUKKEBS-36)

Türkmen Türkçesi

Size rentgen etmek gerek. = Vam nado sdelat' rentgen. = Size röntgen etmek gerek. (**Siz röntgen çektirmelisiniz.**) (TÜKKGAH-187)

1.1.1.1.3.2.Tamlayan Hâli Ekinin Diğer Hâl Eklerinin Yerine Kullanılması

1.1.1.1.3.2.1. Yalın Hâl Yerine Tamlayan Hâli Ekinin Kullanılması

Çağdaş Türk lehçelerinde Rusçadaki edatsız tamlayan hâlinin *(родительный падеж = roditel'nıy padej)* etkisiyle, kullanılmaması gereken tamlayan hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir:

Hakas Türkçesi

Sağam xakas tĭlĭnĭŋ͡ urogı parça. = Seyças idet urok hakasskogo yazıka. = Şimdi Hakas dilinin dersi gidiyor. (**Şimdi Hakas dili dersi var.**) (HKK-86)

Karaçay - Malkar Türkçesi

Segizni carımı. = Polovina vos'mogo. = Sekizin yarımı. (**Sekiz buçuk.**) (KMKK-49)

1.1.1.1.4.Yönelme Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

Yönelme hâli veya yönelme durumu (*Alm. Dativ, Wemfall; Fr. Datif; İng. Dative; Rus. Datel'nıy padej; Osm. mef'ûlün ileyh*), yaklaşma, yönelme bakımlarından adın karşıladığı nesneyi fiile bağlayan durumdur[132].

Yönelme hâli, Rusçanın temel hâl eklerinden birisi olduğu için Eski Slavca'dan günümüz Rusçasına kadar kullanılagelmiştir. Rusçada sözcükler ön edatlı ve ön edatsız yönelme hâli ile kullanılabilmektedir. Klasik Hint – Avrupa dillerinden Eski Slavcaya ve Eski Rusçaya geçen bağımsız yönelme hâli, bugünkü Rusçada da kullanılmaktadır[133].

Yönelme hâli, Eski Türkçeden beri Türkçede işlek olarak kullanılan bir hâl ekidir. Yönelme hâli eklerinden /*+kA* / eki Göktürk Türkçesi, Uygur Türkçesi dönemlerinde; /*+KA* / Karahanlı Türkçesi, Harezm Türkçesi, Kıpçak Türkçesi, Çağatay Türkçesi dönemlerinde; üçüncü şahıs iyelik ekli sözcüklerden sonra /*+n͡gA*/ Göktürk Türkçesi, Uygur Türkçesi, Karahanlı Türkçesi, Harezm Türkçesi, Çağatay Türkçesi dönemlerinde; /*+A*/ Göktürk Türkçesi (yönelme-bulunma), seyrek olarak Uygur Türkçesi, Karahanlı Türkçesi, Harezm Türkçesi, Çağatay Türkçesi, daha yaygın olarak Kıpçak Türkçesi, Eski Anadolu Türkçesi dönemlerinde kullanılmıştır.

Çağdaş Türk lehçelerinde ise yönelme hâli eki olarak /*+ A* / şekli Türkiye, Azerbaycan, Türkmen, Tatar, Başkurt, Kazak, Karakalpak, Nogay, Kırım – Tatar, Tuva,

---

[132] Zeynep Korkmaz, ***age.***, s. 244.
[133] Ayşe Pamir Dietrich (2001a), ***age.***, s. 149-150.

Kumuk, Kırgız, Altay, Hakas ve Çuvaş Türkçelerinde; /+ *GA* / şekli Tatar, Başkurt, Kazak, Karakalpak, Nogay, Kırım – Tatar, Tuva, Karakalpak, Kumuk, Kırgız, Altay, Hakas, Uygur, Özbek ve Saha Türkçelerinde; /+ *n͡g(n)A* / şekli Karaçay – Balkar, Saha ve Çuvaş Türkçelerinde görülmektedir[134].

1.1.1.1.4.1. Yönelme Hâli Eki Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.1.1.1.4.1.1.Yönelme Hâli Eki Yerine Yalın Hâlin Kullanılması

Çağdaş Türk lehçelerinde isim kök ve gövdelerinde Rusçadaki yalın hâlin *(именительный падеж = imenitel'nıy padej)* etkisiyle yönelme hâli eki yerine yalın hâlin kullanıldığı görülmektedir:

Hakas Türkçesi

Urok pastirbıstar. = Naçinaem urok. = Ders başlıyoruz. (**Derse başlıyoruz.**) (HKK-88)

Karaim Türkçesi

Nas bunı urusça çevirme? = Kak eto perevesti po-russki? = Nasıl bunu Rusça çevirme? (**Rusçaya bunu nasıl çevirebiliriz?**) (KAKK-18)

Tuva Türkçesi

Obşçejitie-bile bügü studentiler handırttıngan be? = Vse li studentı obespeçenı obşçejitiem? = Yurtla bütün öğrenciler sağlandı mı? **(Bütün öğrencilere yurt imkânı sağlandı mı?)** (TUKKEBS-42)

1.1.1.1.4.1.2.Yönelme Hâli Eki Yerine Belirtme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusçada etki altındaki obje belirtme hâli ile *(винительный падеж = vnitel'nıy padej)*, Türkçede ise yönelme hâli ile anlatılmaktadır[135]. Dolayısıyla Rusçadaki fiillerin rejimine bağlı olarak kullanılan Rusça edatsız belirtme hâlinin *(винительный падеж = vnitel'nıy padej)* etkisiyle, çağdaş Türk lehçelerindeki adlarda ve zamirlerde yönelme hâli eki yerine belirtme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir[136]:

---

[134] Günay Karaağaç (2009), ***age.***, s. 66-67.
[135] Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 21.
[136] Türkiye Türkçesi ağızlarında da isim kök ve gövdelerinde, çoğul eki ve iyelik eki alan sözcüklerde, zamirlerde yönelme hâli eki yerine belirtme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir. bk. Ahmet Buran, ***age.***, s. 162-163.

Altay Türkçesi

Slerdi bir ayak çayla kündüleyin be? = Mogu ya vas ugostit' stakanom çaya? = Sizi bir fincan çayla ikram edeyim mi? (**Size bir fincan çay ikram edebilir miyim?**) (AKK-56)

Gagavuz Türkçesi

Bakmaa hastayı. = Osmatrivat' bol'nogo. = Bakmak hastayı. (**Hastaya bakmak.**) (GKK-9)

Hakas Türkçesi

Sinĭ püün surbaspın. = Tebya segodnya ne budu spraşivat'. = Seni bugün sormayacağım. (**Sana bugün sormayacağım.**) (Derste) (HKK-89)

Karaim Türkçesi

Men zevknen baktım anı. = Ya smotrel ego s udovol'stviem. = Ben memnuniyetle baktım onu. (**Ben ona memnuniyetle baktım.**) (KAKK-53)

Kazak Türkçesi

Biz bir-birimizdi öz tilimizge üyretüge tırısamız. = Mı staraemsya nauçit' drug druga naşim yazıkam. = Biz birbirimizi kendi dilimize öğretmeye gayret ediyoruz. (**Biz birbirimize kendi dilimizi öğretmeye gayret ediyoruz.**) (KZKKSTVK-50)

Nogay Türkçesi

Olar meni karaganlar. = Oni menya smotreli.= . Onlar beni bakıyorlar. (**Bana onlar bakıyorlar.**) (NKK-10)

Şor Türkçesi

Men seni şor tilibe erbekteerge ürgederim. = Ya budu uçit' tebya govorit' po-şorski.= Ben seni Şor diliyle konuşmaya öğretirim. (**Ben sana Şor diliyle konuşmayı öğretirim.**) (ŞKK-44)

1.1.1.1.4.2.Yönelme Hâli Ekinin Diğer Hâl Eklerinin Yerine Kullanılması

1.1.1.1.4.2.1. Yalın Hâl Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Çağdaş Türk lehçelerinde Rusçadaki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle yalın hâl yerine yönelme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir. Bu kullanım Rusçadaki fiillerin rejimiyle bağlantılı olarak yalın hâldeki tamlamalarda, adlarda, soru zamirlerinde ve fiillerin mastar şekillerinde meydana gelmektedir:

Altay Türkçesi

Bastıra üredüçilerge ol carayt. = Vsem uçitelyam on nravitsya. = Bütün öğretmenlere o yarar. (**Bütün öğretmenler ondan memnun.**) (AKK-102)

Başkurt Türkçesi

Öfönöŋ üzegĭnde Oktyabr' prospektında V. İ. Leninğa heykel bar. = V tsentre Ufı na prospekte Oktyabrya est' pamyatnik V. İ. Leninu. = Ufa'nın merkezinde Oktyabr' caddesinde V. İ. Lenin'e heykel var. (**Ufa'nın merkezinde Oktyabr' caddesinde V. İ. Lenin heykeli var.**) (BKKİB-96)

Karaçay – Malkar Türkçesi

Seni eriŋge nença cıl boladı? = Skol'ko let tvoemu suprugu? = Senin eşine kaç yıl oluyor? (**Senin eşin kaç yaşındadır?**) (KMKK-52)

Karaim Türkçesi

Men isteimdır siziŋ teatırğa teklif etmege. = Ya hotel bı priglasit' vas v teatr. = Ben istiyorum sizi tiyatroya davet etmeye. (**Ben sizi tiyatroya davet etmek istiyorum.**) (KAKK-10)

Kırgız Türkçesi

Bul estelik kimge koyulgan? = Komu postavlen etot pamyatnik? = Bu heykel kime koyulmuş? (**Bu heykel kim için dikilmiş?**) (KIKKYİRB-116)

Türkmen Türkçesi

Men ikinci gezek durmuşa çıkdım. = Ya vışla zamuj vtoroy raz. = Ben ikinci kez hayata çıktım. (**Ben ikinci kez evlendim.**) (TÜKKGAH-137)

1.1.1.1.4.1.2.Yalın Hâl veya Tamlayan Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusçada yaygın olarak kullanılan öznesiz kalıplardan biri, kişi zamirlerinin yönelme hâli eki alarak kullanıldığı yapılardır ve insanın duyu organlarına, psikolojisine etki eden durumlar bu kalıpla anlatılır. Türkçede ise duygu ve psikoloji ile ilgili söylemlerde özne bellidir ve yönelme hâli eki almaz.

Elena Napolnova Demiriz, Türkçede duyguların insanın çeşitli iç organlarıyla ilintilendirildiğini ve bunların bizzat insanın kontrolü dışında olduğunu belirtmektedir: *canım istiyor, canım acıyor, canım sıkıldı; kalbim kaldırmıyor; yüreğim götürmüyor; gönül ferahlığı; karnım aç; içim rahat; ödüm koptu* vb. Rusçada ise durumun kaçınılmaz olduğunu, kişinin dış faktörü hissettiğini ancak o faktörün doğasının

anlaşılmaz olarak kaldığını söylemektedir: *Mne holodno. = Bana soğuk. (Üşüyorum.); Mne straşno. = Bana korku verici. (Korkuyorum.); Mne horoşo. = Bana iyi. (İyiyim.); Mne bol'no. = Bana acı verici. (Canım acıyor); Mne hoçetsya. = Bana isteniyor. (Canım istiyor)* vb[137]. Rusçada bu durumlarda kişi zamiri ya da onun yerine kullanılan sözcükler yönelme hâli eki almaktadırlar ve subje dış faktörün etki ettiği ama dış faktörün belirtilmediği obje hâline gelmektedir[138]. Dolayısıyla Rusçanın dilsel dünya görüşünde duygu ve psikoloji ile ilgili söylemlerde kişi zamirlerinin veya onun yerine kullanılan sözcüklerin yönelme hâli eki almasıyla anlatılan durumlar, Türkçe ile uyuşmamaktadır.

Rusça kişi zamirleri ya da yerine kullanılan sözcüklerdeki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle çağdaş Türk lehçelerinde kişi zamirleri ya da yerine kullanılan sözcükler yalın veya tamlayan hâli yerine yönelme hâli ile kullanılmaktadırlar. Dolayısıyla Rusça ile birebir örtüşen çağdaş Türk lehçelerindeki bu yaygın yapılar, Rusçadan yapılan kavram ve gramer çevirisinin bir sonucudur[139]:

Altay Türkçesi

Bu köylek <u>mege</u> süreen caradı.= <u>Mne</u> oçen' ponravilos' eto plat'e. = Bu elbise <u>bana</u> çok hoşuma gitti. (**Bu elbise <u>benim</u> çok hoşuma gitti.**) (AKK-69)

Başkurt Türkçesi

<u>Miñge</u> tizĭrek kitĭrge tura kilĭr. = <u>Mne</u> pridetsya uskorit' ot'ezd. = <u>Bana</u> acele gitmek doğru gelir. (**<u>Benim</u> acele gitmem gerekiyor.**) (BKKİB-67)

Gagavuz Türkçesi

<u>Bana</u> fena geldi. = <u>Mne</u> stalo ploho. = <u>Bana</u> kötü geldi. (**<u>Ben</u> kötü oldum.**) (GKK-9)

Hakas Türkçesi

<u>Sĭrerge</u> poçta toxtağda tüzerge kirek. = <u>Vam</u> nado vıyti na ostanovke potça. = <u>Size</u> postane durakta inmek gerek. (**<u>Siz</u> postane durağında inmelisiniz.**) (HKK-97)

---

[137] Rusçada sadece "*açlık*" ve "*susuzluk*" gibi hislerde bizzat insan organizmasından kaynaklanan etki söz konusudur. bk. Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 20.

[138] Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 18-20.

[139] Çağdaş Türk lehçelerindeki bu değişim Rusçanın etkisiyle özellikle kişi zamirlerinde çok yaygınlaşmıştır. Oysa Eski Türkçeden beri tamlama oluşturulurken kişi zamirlerinin tamlayan (ilgi hâli) hâli eki aldığı görülür: *Tokuz oğuz <u>mening</u> budunum ert1.(Dokuz Oğuz <u>benim</u> milletim idi.) (BK, Doğu 29)* bk.: Cengiz Alyılmaz (2005), ***age.***, s. 130.

Karaçay - Malkar Türkçesi

Sizge bol'nitsada igirek bollukdu. = Vam budet luçşe v bol'nitse. = Size hastanede çok iyi olacak. (**Siz hastanede çok iyi olacaksınız.**) (KMKK-95)

Karaim Türkçesi

Kayda maa kerek çıkma? = Gde mne nujno vıyti? = Nerede bana gerek çıkmak? (**Ben nerede inmeliyim?**) (KAKK-29)

Kazak Türkçesi

Oğan dayarlanu kerek. = Emu nado gotovit'sya. = Ona hazırlanmak gerek. (**O hazırlanmalı.**) (KZKKAŞEŞ)

Kırgız Türkçesi

Sizge sabak kaltıruuga bolboyt. = Vam nel'zya propuskat' zanyatie. = Size ders aksatmak olmaz. (**Siz dersleri aksatamazsınız.**) (KIKKYİRB-45)

Kırım – Tatar Türkçesi

Sizge yazda deñgiz yalısında raatlanmak kerek. = Vam nado letom otdıhat' u morya. = Size yazda deniz kenarında dinlenmek gerek. (**Siz yazın deniz kenarında dinlenmelisiniz.**) (KTKK-29)

Kumuk Türkçesi

Sizge eşitilemi? = Vam slışno? = Size işitiliyor mu? (**Siz işitebiliyor musunuz?**) (KUKK-130)

Nogay Türkçesi

Maga yoldastı körmege kerek edi. = Mne nado bılo videt' tovarişça. = Bana yoldaşı görmeye gerek idi. (**Ben yoldaşı görmeliyim.**) (NKK-22)

Özbek Türkçesi

Moskva bizgä cudä yåkıb kåldi, äfsuski, vaktimiz åz. = Moskva nam ponravilas', jal', çto vremeni malo. = Moskova bize çok hoş gitti, ne yazık ki vaktimiz az. (**Moskova bizim çok hoşumuza gitti, ne yazık ki vaktimiz az.**) (ÖKK-173)

Şor Türkçesi

Sağa parçazınañg öske kaydıg predmetter köölenişting? = Kakie predmetı tebe nravyatsya bol'şe vsego? = Sana daha çok hangi şeyler güzel? (**Sen daha çok neleri seversin?**) (ŞKK-87)

Tatar Türkçesi

Sina (sïzge) niçe yeş? = Skolko tebe (vam) let? = Sana (size) kaç yaş? (**Sen (siz) kaç yaşındasın(ız)?**) (EAİTKT-48)

Tuva Türkçesi

Silerge dıŋnalırı ekidir be? = Vam horoşo slışno? = Sizlere duyma iyidir mi? (**Siz iyi duyabiliyor musunuz?**) (TUKKEBS-50)

Türkmen Türkçesi

Maŋga surat çıkarmak gerek. = Mne nado napeçatat' plenku. = Bana fotoğraf çıkarmak gerek. (**Benim fotoğraf çıkarmam gerekiyor.**) (TÜKKGAH-178)

1.1.1.1.4.1.3.Belirtme Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusçada fiillerin rejimine bağlı olarak kullanılan edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle, çağdaş Türk lehçelerindeki kök ve gövdelerde, zamirlerde, iyelik eki almış sözcüklerde de belirtme hâli eki yerine yönelme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir[140]:

Altay Türkçesi

Türk tilge kanayda üreneyin? = Kak mne nauçit'sya turetskomu yazıku? = Türk diline nasıl öğreneyim? (**Türk dilini nasıl öğreneyim?)** (AKK-10)

Karaçay - Malkar Türkçesi

Men malkar tilge üyreneme. = Ya izuçayu balkarskuyu yazıku. = Ben Malkar dile öğreniyorum. (**Ben Malkar dilini öğreniyorum.**) (KMKK-39)

Karaim Türkçesi

Çaŋg kakarsıŋg mı maa telfonnen işten? = Pozvoniş' li tı mne po telefonu s rabotı? = Çaldırır mısın bana telefon ile işten? (**Beni işten telefon ile arayabilir misin?**) (KAKK-23)

Kazak Türkçesi

Biz bir-birimizdi öz tilimizge üyretüge tırısamız. = Mı staraemsya nauçit' drug druga naşim yazıkam. = Biz birbirimizi kendi dilimize öğretmeye gayret ediyoruz. (**Biz birbirimize kendi dilimizi öğretmeye gayret ediyoruz.**) (KZKKSTVK-50)

Kırım – Tatar Türkçesi

Men krımtatarca laf etmege ögrenmek isteyim. = Ya hoçu nauçit'sya govorit' po-krımskotatarski. = Ben Kırım Tatarca konuşmaya öğrenmek istiyorum. (**Ben Kırım Tatarcası konuşmayı öğrenmek istiyorum.**) (KTKK-21)

---

[140] Türkiye Türkçesi ağızlarında da en yaygın hâl eki değiştirme olayıdır. Ancak ağızlardaki kullanımı Eski Türkçeye dayandırılmaktadır. bk.: Ahmet Buran, ***age.***, s. 124-127.

Şor Türkçesi

Men <u>sağa</u> sağın parçam. = Ya po <u>tebe</u> skuçayu. = Ben <u>sana</u> özlüyorum. (**Ben <u>seni</u> özlüyorum.**) (ŞKK-42)

1.1.1.1.4.1.4.Ayrılma Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusçada kısa sıfatlarla kullanılan kişi zamirleri edatsız yönelme hâli *(дательный падеж = datel'nıy padej)* almaktadırlar[141]. Rusçanın etkisiyle çağdaş Türk lehçelerindeki zamirlerde de ayrılma hâli eki yerine yönelme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir[142]:

Karaçay - Malkar Türkçesi

Men <u>sizge</u> bek ırazıma. = Ya <u>vam</u> oçen' priznatelen. = Ben <u>size</u> çok razıyım. (**Ben <u>sizden</u> çok razıyım.**) (KMKK-57)

Kırgız Türkçesi

Men <u>sizge</u> abdan ıraazımın. = Ya <u>vam</u> oçen' blagodaren. = Ben <u>size</u> çok razıyım. (**Ben <u>sizden</u> çok memnunum, razıyım.**) (KIKKYİRB-13)

1.1.1.1.5.Bulunma Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

Bulunma hâli veya bulunma durumu (*Alm. Lokativ; Fr. Locatif; İng. Locative; Rus. mestnıy, predlojnıy padej; Osm. mef'ûlün fih*), fiilin gösterdiği oluş ve kılışın yerini ve zamanını bildiren ad durumudur[143]. "Bu durumdaki ek, adı fiile veya başka bir ada bağlarken bulunma, durma, kalma, yer, uzunluk, süre gösterme gibi görevler yanında kelime gruplarında ve cümle içinde çeşitli ilgiler de kurar."[144]

Bulunma hâli, Rusçanın temel hâl eklerinden birisi olduğu için Eski Slavca'dan günümüz Rusçasına kadar kullanılagelmiştir. Ancak Rusçada sözcükler sadece (*o, ob, v, na, pri, po*) bir ön edat ile bulunma hâlinde kullanılabilmektedirler. Ön edatsız bulunma hâli yoktur. Fakat ön edat olmadan bulunma anlamı diğer hâl eklerinin (*vasıta hâli = творительный падеж = tvoritel'nıy padej*) yardımıyla gerçekleşebilmektedir.

Bulunma hâli Eski Türkçeden beri Türkçede işlek olarak kullanılan bir hâl ekidir. Bulunma hâli eklerinden /+*DA* / eki Göktürk Türkçesi (bulunma-ayrılma), Uygur Türkçesi, Karahanlı Türkçesi, Harezm Türkçesi, Kıpçak Türkçesi, Çağatay

---

[141] Ayrıca Rusçada ayrılma hâli kategorisi yoktur.
[142] Türkiye Türkçesi ağızlarında da en yaygın hâl eki değiştirme olayıdır. Ancak ağızlardaki kullanımı Eski Türkçeye dayandırılmaktadır. bk.: Ahmet Buran, ***age.***, s. 124-127.
[143] Zeynep Korkmaz, ***age.***, s. 49.
[144] Zeynep Korkmaz, ***age.***, s. 50.

Türkçesi (seyrek olarak bulunma-ayrılma hâli), Eski Anadolu Türkçesi dönemlerinde kullanılmıştır. Çağdaş Türk lehçelerinde de aynı ek bulunma eki görevinde devam etmektedir.

Çağdaş Türk lehçelerinde ise bulunma hâli eki olarak /+ *DA* / şekli kullanılmaktadır. Ayrıca /+*lA* / şekli Başkurt Türkçesinde; /+*DO* / şekli Altay ve Kırgız Türkçelerinde; / +*rA, +çA* / şekli Çuvaş Türkçelerinde kullanılmaktadır[145].

1.1.1.1.5.1. Bulunma Hâli Eki Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.1.1.1.5.1.1. Bulunma Hâli Eki Yerine Yalın Hâlin Kullanılması

Çağdaş Türk lehçelerindeki isim kök ve gövdelerde, iyelik eki almış sözcüklerde Rusçadaki yalın hâlin *(именительный падеж = imenitel'nıy padej)* etkisiyle bulunma hâli yerine yalın hâlin kullanıldığı görülmektedir:

Kazak Türkçesi

Men 1974 jılı tudım. = Ya rodilsya 1974-oe goda. = Ben 1974 yılı doğdum. (**Ben 1974 yılında doğdum.**) (KZKKSTVK-7)

Özbek Türkçesi

Åtä-ånäñgiz häyåtmilär? = Vaşi roditeli jivı? = Anne babanız hayat mılar? (**Anne babanız hayattalar mı?**) (ÖKK-117)

1.1.1.1.5.2.Bulunma Hâli Ekinin Diğer Hâl Eklerinin Yerine Kullanılması

1.1.1.1.5.2.1. Yalın Hâl Yerine Bulunma Hâli Ekinin Kullanılması

Çağdaş Türk lehçelerinde Rusçadaki edatsız vasıta hâlinin *(творительный падеж = tvoritel'nıy padej)* bulunma anlamı etkisiyle yalın hâl yerine bulunma hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir[146]. Bu kullanım Rusçadaki fiillerin rejimiyle bağlantılı olarak hareketin gerçekleştiği tarafı anlatırken veya zaman adlarında meydana gelmektedir:

Başkurt Türkçesi

Yuk, min kĭyeüze tügĭl. = Net, ya nezamujem. = Hayır, ben kocada değil. (**Hayır, ben evli değilim.**) (Bayanlar için.) (BKKİB-43)

---

[145] Günay Karaağaç (2009), ***age.*,** s. 68-69.

[146] Rusçada edatsız bulunma hâli *(предложный падеж = predlojnıy padej)* yoktur. Fakat edatsız vasıta hâli *(творительный падеж = tvoritel'nıy padej)* bulunma anlamı da taşımaktadır. bk.: Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 72-73.

Karaçay – Malkar Türkçesi

Sen i͡ngirde kayrı barlıksa? = Kuda tı poydeş' veçerom? = Sen akşamda nereye gideceksin? (**Sen akşam nereye gideceksin?**) (KMKK-66)

Kırgız Türkçesi

Men keçinde tamak bışıram. = Ya veçerom gotovlyu ujin. = Ben akşamında yemek pişereceğim. (**Ben akşam yemek pişireceğim.**) (KIKKSAM-47)

Kırım – Tatar Türkçesi

Sizge yazda de͡ngiz yalısında raatlanmak kerek. = Vam nado letom otdıhat' u morya. = Size yazda deniz kenarında dinlenmek gerek. (**Siz yazın deniz kenarında dinlenmelisiniz.**) (KTKK-29)

Tatar Türkçesi

Eyĭ, min kiyewde. = Da, ya zamujem. = Evet, ben kocada. (**Evet, ben evliyim**.) (EAİTKT-48)

1.1.1.1.6.Ayrılma Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

Ayrılma hâli veya çıkma durumu (*Alm. Ablativ; Fr. Ablatif; İng. Ablative; Rus. ablativ; Osm. Den'li mef'ul, Mef'ûlün anh*), sözcük gruplarında ve cümlede; fiilin gösterdiği oluş ve kılışın kendisinden uzaklaştığını göstermek için kullanılan ad durumudur[147].

Rusçada ayrılma hâli çok daha önce Ortak Slavca döneminde tamlayan hâli ile kaynaşmış olduğundan ayrı bir hâl eki olarak kullanılmamaktadır. O nedenle ayrılma hâli "*ot, u, iz, s, do*" edatları ile "*otkuda? (nereden?), ot kogo? (kimden?)*" soru zamirlerinden, bazı fiil ve sıfatların karşılaştırma derecelerinden sonra kullanılır[148].

Ayrılma hâli Eski Türkçeden beri Türkçede işlek olarak kullanılan bir hâl ekidir. Ayrılma hâli eklerinden /+*DA* / eki Göktürk Türkçesi, seyrek olarak Karahanlı Türkçesi, Harezm Türkçesi, Çağatay Türkçesi dönemlerinde; /+*DAn* / Göktürk Türkçesi (Tonyukuk kitabesinde), Uygur Türkçesi (n- ağzında nadiren görülür), seyrek olarak Karahanlı Türkçesi, Harezm Türkçesi, Çağatay Türkçesi, yaygın olarak Kıpçak Türkçesi, Eski Anadolu Türkçesi dönemlerinde; /+*DIn* / eki Uygur Türkçesi, Karahanlı Türkçesi, Harezm Türkçesi (seyrek olarak), Kıpçak Türkçesi (CC'ta tek örnekte),

---

[147] Zeynep Korkmaz, ***age.***, s.60.

[148] Eski Rusçada hâl eklerinin kaynaşarak tek bir hâl ekinde toplanması kaynaşık çatıya (sinkretizm) neden olmuştur: Ayşe Pamir Dietrich (2001a), ***age.***, s. 69-70.

Çağatay Türkçesi (çok sık), Eski Anadolu Türkçesi (seyrek olarak) dönemlerinde kullanılmıştır.

Çağdaş Türk lehçelerinde ise ayrılma hâli eki olarak /+ *DA͡ŋ* / şekli kullanılmaktadır. Ayrıca /+*nAn* / şekli Tatar, Kazak, Karakalpak, Nogay, Başkurt, Kırgız ve Altay Türkçelerinde; /+*Don* / şekli Altay, Kırgız ve Saha Türkçelerinde; / + *rAn, + çAn* / şekilleri ise Çuvaş Türkçesinde kullanılmaktadır[149].

1.1.1.1.6.1. Ayrılma Hâli Eki Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

Türkçenin tarihi ve çağdaş dönemlerinde ayrılma hâli eki yerine diğer hâl eklerinin kullanımına rastlanmaktadır[150]. Ancak çağdaş Türk lehçelerinde Rusça etkisiyle de ayrılma hâli eki yerine diğer hâl eklerinin kullanımı görülmektedir:

1.1.1.1.6.1.1. Ayrılma Hâli Eki Yerine Yalın Hâlin Kullanılması

Çağdaş Türk lehçelerindeki sayı adlarından sonra Rusçadaki yalın hâlin *(именительный падеж = imenitel'nıy padej)* etkisiyle ayrılma hâli yerine yalın hâlin kullanıldığı görülmektedir:

Hakas Türkçesi

Gorodta pĭr çüs ilĭg mu͡ŋ azıra kĭzĭ çurtapça. = V gorode projivaet bolee 150 tısyaç çelovek. = Şehirde 150 bin fazla kişi yaşıyor. (**Şehirde 150 binden fazla insan yaşıyor.**) (HKK-57)

1.1.1.1.6.1.2.Ayrılma Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusçada kısa sıfatlarla kullanılan kişi zamirleri edatsız yönelme hâli *(дательный падеж = datel'nıy padej)* almaktadırlar[151]. Rusçanın etkisiyle çağdaş Türk lehçelerindeki zamirlerde de ayrılma hâli eki yerine yönelme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir[152]:

---

[149] Günay Karaağaç (2009), ***age.***, s. 70-71.

[150] Türkçenin tarihi ve çağdaş dönemlerinde yön gösterme eki ayrılma hâli eki yerine en az kullanılan ektir. Bulunma hâli eki ise ayrılma hâl eki yerine en çok kullanılan ektir. Ayrılma hâl eki yerine kullanılan diğer hâl ekleri sırasıyla yönelme, vasıta, eşitlik, belirtme hâl ekleridir. bk.: Nurcan Akbaş, ***Türkçede Başlangıçtan Bugüne Çıkma Hali***, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007, s. 166.

[151] Ayrıca Rusçada ayrılma hâli kategorisi yoktur.

[152] Türkiye Türkçesi ağızlarında da en yaygın hâl eki değiştirme olayıdır. Ancak ağızlardaki kullanımı Eski Türkçeye dayandırılmaktadır. bk.: Ahmet Buran, ***age.***, s. 124-127.

Karaçay - Malkar Türkçesi

Men <u>sizge</u> bek ırazıma. = Ya <u>vam</u> oçen' priznatelen. = Ben <u>size</u> çok razıyım. (**Ben <u>sizden</u> çok razıyım.**) (KMKK-57)

Kırgız Türkçesi

Men <u>sizge</u> abdan ıraazımın. = Ya <u>vam</u> oçen' blagodaren. = Ben <u>size</u> çok razıyım. (**Ben <u>sizden</u> çok memnunum, razıyım.**) (KIKKYİRB-13)

1.1.1.1.6.1.3.Ayrılma Hâli Eki Yerine Vasıta Hâli Ekinin Kullanılması

Rusçada edatsız vasıta hâli *(творительный падеж = tvoritel'nıy padej)* etkisiyle çağdaş Türk lehçelerindeki iyelik eki almış sözcüklerde de ayrılma hâli eki[153] yerine vasıta hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir:

Başkurt Türkçesi

Ekskursovod <u>xĭzmetĭ mĭnen</u> fayzalanırğa tĭler inĭk. = Mı hoteli bı vospol'zovat'sya <u>uslugami</u> ekskursovoda. = Rehberlik <u>hizmeti ile</u> faydalanmak isteriz. (**Rehberlik <u>hizmetinden</u> faydalanmak isteriz.**) (BKKİB-89)

1.1.1.1.6.2.Ayrılma Hâli Ekinin Diğer Hâl Eklerinin Yerine Kullanılması

Türkçenin tarihi ve çağdaş dönemlerinde ayrılma hâli ekinin diğer hâl eklerinin yerine kullanımına rastlanmaktadır[154]. Ancak çağdaş Türk lehçelerinde Rusça etkisiyle ayrılma hâli ekinin diğer hâl eklerinin yerine kullanılması tespit edilememiştir. Sebebi ise Rusçada ayrılma hâlinin asli olarak hâl kategorisinde bulunmamasından kaynaklanmaktadır.

1.1.1.1.7.Vasıta Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

Vasıta hâli veya vasıta durumu (*Alm. Kasus Instrumentalis; Fr. Cas İnstrumental; İng. İnstrumental Case; Rus. Tvoritel'nıy padej*), adın belirttiği nesnenin vasıta olarak kullanıldığını, fiile vasıta olduğunu belirtmek için kullanılan durumdur. Zeynep Korkmaz, Eski ve Orta Türkçede / *+In / +Un* / ekiyle karşılanan bu durumun,

---

[153] Rusçada edatsız ayrılma hâli bulunmaz. Bu da iki dil arasındaki hâl seçimindeki farklılıkların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

[154] Yapılan araştırmada tarihi ve çağdaş Türk lehçelerinde çıkma hâli eki en az eşitlik eki yerine kullanılmış, en çok bulunma hâli eki yerine kullanılmıştır. Sırasıyla en çok yerine kullanıldığı ekler bulunma hâli ekinden sonra tamlayan, belirtme ve vasıta hâl ekleridir. bk.: Nurcan Akbaş, ***agt.***, s. 163.

bugün Türkiye Türkçesinde artık kalıplaşmış zarflar biçiminde olduğunu ve bunun yerine ile edatının geçtiğini belirterek bu durumun ile edatı veya bunun ekleşmiş biçimi olan /+*lE* / ekiyle karşılandığını söyler[155].

Vasıta hâli, Rusçanın temel hâl eklerinden birisidir. Rusçada sözcükler ön edatlı ve ön edatsız vasıta hâli ile kullanılabilmektedir. Eski Rusça dönemindeki el yazmalarında ön edatsız örneklere rastlamak mümkündür[156].

Vasıta hâli Eski Türkçeden beri Türkçede işlek olarak kullanılan bir hâl ekidir. Vasıta hâli eklerinden /+°*n* / eki tüm tarihi Türk lehçelerinde görülen bir ektir. /+*lA* / eki Karahanlı Türkçesi, Harezm Türkçesi, Kıpçak Türkçesi, Çağatay Türkçesi, Eski Anadolu Türkçesi dönemlerinde kullanılmıştır. Bunların dışında "*bile*" ve "*birle*" edatları da vasıta fonksiyonunda kullanılmıştır.

Çağdaş Türk lehçelerinde ise vasıta hâli olarak kullanılan /+*lA* / şekli Türkiye, Azerbaycan, Nogay ve Altay Türkçelerinde; /+*n* / şekli Türkmen, Başkurt, Nogay, Kırım – Tatar ve Saha Türkçelerinde; "*bilen*" edatlı şekli Tatar, Uygur ve Özbek Türkçelerinde; "*menen*" edatlı şekli Başkurt, Kazak, Karakalpak ve Kırgız Türkçelerinde; "*Ben(en)*" edatlı şekli Kazak ve Karakalpak Türkçelerinde; /+*nAn(n͡g)* / şekli Kırım – Tatar, Hakas ve Saha Türkçelerinde; /+*BA, +pAlA, pirle* / şekilleri ise Çuvaşçada kullanılmaktadır[157].

1.1.1.1.7.1. Vasıta Hâli Eki Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.1.1.1.7.1.1.Vasıta Hâli Eki Yerine Belirtme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusçadaki fiillerin rejimine bağlı olarak kullanılan Rusça edatsız belirtme hâlinin *(внительный падеж = vnitel'nıy padej)* etkisiyle, çağdaş Türk lehçelerinde kişi zamirlerinde vasıta hâli eki yerine belirtme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir:

Kırgız Türkçesi

Men <u>sizdi</u> bir cerde kezdeştirgen ön͡gdönöm. = Ya <u>vas</u> gde-to vstreçal. = Ben <u>sizi</u> bir yerde karşılaşmış gibiyim. (**Ben <u>sizinle</u> bir yerde karşılaşmış gibiyim.**) (KIKKYİRB-7)

---

[155] Zeynep Korkmaz, ***age.***, s. 233.
[156] Ayşe Pamir Dietrich (2001a), ***age.***, s. 150.
[157] Günay Karaağaç (2009), ***age.***, s. 73.

1.1.1.1.7.2.Vasıta Hâli Ekinin Diğer Hâl Eklerinin Yerine Kullanılması

1.1.1.1.7.2.1. Yalın Hâl Yerine Vasıta Hâli Ekinin Kullanılması

Çağdaş Türk lehçelerinde Rusçadaki edatsız vasıta hâlinin *(творительный падеж = tvoritel'nıy padej)* etkisiyle yalın hâl yerine vasıta hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir. Bu kullanım Rusçadaki fiillerin rejimiyle bağlantılı olarak kök veya gövde durumundaki sözcüklerde meydana gelmektedir:

Altay Türkçesi

Slerdi bir ayak çayla kündüleyin be? = Mogu ya vas ugostit' stakanom çaya? = Sizi bir fincan çayla ikram edeyim mi? (**Size bir fincan çay ikram edebilir miyim?**) (AKK-56)

Karaim Türkçesi

Siz yanğılışdıñgız nomernen. = Vı oşiblis' nomerom. = Siz hata yaptınız numara ile. (**Siz numarada hata yaptınız.**) (KAKK-32)

Kırım – Tatar Türkçesi

Aydıñgız, deñgizge barıp taze avanen nefes alayık. = Poydyomte k moryu podışat' svejım vozduhom. = Haydi, denize varıp taze havayla nefes alalım. (**Haydi, denize temiz hava almaya gidelim.**) (KTKK-10)

Nogay Türkçesi

Bu orman bizde ökimet pen saklanadı.= Etot les u nas ohranyayetsya gosudarstvom. = Bu orman bizde hükümet ile korunuyor. (**Bu orman hükümet tarafından korunuyor.**) (NKK-116)

Tuva Türkçesi

Obşçejitie-bile bügü studentiler handırttıngan be? = Vse li studentı obespeçenı obşçejitiem? = Yurtla bütün öğrenciler sağlandı mı? **(Bütün öğrencilere yurt sağlandı mı?)** (TUKKEBS-42)

1.1.1.1.7.2.2.Belirtme Hâli Eki Yerine Vasıta Hâli Ekinin Kullanılması

Rusçada fiillerin rejimine bağlı olarak kullanılan edatsız vasıta hâlinin *(творительный падеж = tvoritel'nıy padej)* etkisiyle, çağdaş Türk lehçelerindeki sözcüklerde de belirtme hâli eki yerine vasıta hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir[158]:

[158] Türkiye Türkçesi ağızlarında da en yaygın hâl eki değiştirme olayıdır. Ancak ağızlardaki kullanımı Eski Türkçeye dayandırılmaktadır. bk.: Ahmet Buran, ***age.***, s. 124-127.

Karaim Türkçesi

Siz yanğılışdıŋ͡ğız <u>nomernen</u>. = Vı oşiblis' <u>nomerom</u>. = Siz hata yaptınız <u>numara ile</u>. (**Siz <u>numarayı</u> çevirirken hata yaptınız.**) (KAKK-32)

1.1.1.1.7.2.3.Ayrılma Hâli Eki Yerine Vasıta Hâli Ekinin Kullanılması

Rusçada edatsız vasıta hâli *(творительный падеж = tvoritel'nıy padej)* etkisiyle çağdaş Türk lehçelerindeki iyelik eki almış sözcüklerde de ayrılma hâli eki yerine vasıta hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir:

Başkurt Türkçesi

Ekskursovod <u>xĭzmetĭ mĭnen</u> fayzalanırğa tĭler inĭk. = Mı hoteli bı vospol'zovat'sya <u>uslugami</u> ekskursovoda. = Rehberlik <u>hizmeti ile</u> faydalanmak isteriz. (**Rehberlik <u>hizmetinden</u> faydalanmak isteriz.**) (BKKİB-89)

Çağdaş Türk lehçelerinde hâl ekleri ile ilgili olarak en yoğun çeviriler yalın hâl ile yönelme hâlinde görülmektedir. Belirtme ve tamlayan hâli ile ilgili çeviriler ise çok yoğun olmasa da karşımıza çıkmaktadır. En az çeviriler ise bulunma, vasıta ve Rusçada ayrı bir hâl kategorisi olarak yer almayan ayrılma hâlinde görülmektedir. *Altay Türkçesinde* en yoğun çeviriler yalın hâl ile yönelme hâlinde, en az çeviriler ise belirtme, tamlayan ve vasıta hâlinde gerçekleşmektedir. Bulunma ve ayrılma hâli ile ilgili çevirilere ise rastlanmamaktadır. *Başkurt Türkçesinde* en yoğun çeviriler yalın, tamlayan ve yönelme hâlinde, en az çeviriler ise bulunma, ayrılma ve vasıta hâlinde gerçekleşmektedir. Belirtme hâli ile ilgili çevirilere ise rastlanmamaktadır. *Gagavuz Türkçesinde* en yoğun çeviriler yalın, belirtme ve yönelme hâlinde, en az çeviri ise tamlayan hâlinde gerçekleşmektedir. Bulunma, ayrılma ve vasıta hâli ile ilgili çevirilere ise rastlanmamaktadır. *Hakas Türkçesinde* en yoğun çeviriler yalın, tamlayan ve yönelme hâlinde, en az çeviriler ise belirtme ve ayrılma hâlinde gerçekleşmektedir. Bulunma ve vasıta hâli ile ilgili çevirilere ise rastlanmamaktadır. *Karaçay - Malkar Türkçesinde* en yoğun çeviriler yalın, tamlayan ve yönelme hâlinde, en az çeviriler ise belirtme, bulunma ve ayrılma hâlinde gerçekleşmektedir. Vasıta hâli ile ilgili çevirilere ise rastlanmamaktadır. *Karaim Türkçesinde* en yoğun çeviriler yalın, belirtme, tamlayan ve yönelme hâlinde, en az çeviri ise vasıta hâlinde gerçekleşmektedir. Bulunma ve ayrılma hâli ile ilgili çevirilere ise rastlanmamaktadır. *Kazak Türkçesinde* en yoğun

çeviriler yalın, belirtme ve yönelme hâlinde, en az çeviriler ise tamlayan ve bulunma hâlinde gerçekleşmektedir. Ayrılma ve vasıta hâli ile ilgili çevirilere ise rastlanmamaktadır. *Kırgız Türkçesinde* en yoğun çeviriler yalın, tamlayan ve yönelme hâlinde, en az çeviriler ise belirtme, bulunma, ayrılma ve vasıta hâlinde gerçekleşmektedir. *Kırım - Tatar Türkçesinde* en yoğun çeviriler yalın, belirtme ve yönelme hâlinde, en az çeviriler ise tamlayan, bulunma ve vasıta hâlinde gerçekleşmektedir. Ayrılma hâli ile ilgili çevirilere ise rastlanmamaktadır. *Kumuk Türkçesinde* çeviriler yalın, tamlayan ve yönelme hâlinde gerçekleşmektedir. Belirtme, bulunma, ayrılma ve vasıta hâli ile ilgili çevirilere ise rastlanmamaktadır. *Nogay Türkçesinde* en yoğun çeviriler yalın, belirtme, tamlayan ve yönelme hâlinde, en az çeviri ise vasıta hâlinde gerçekleşmektedir. Bulunma ve ayrılma hâli ile ilgili çevirilere ise rastlanmamaktadır. *Özbek Türkçesinde* en yoğun çeviriler yalın, tamlayan ve yönelme hâlinde, en az çeviriler ise belirtme ve bulunma hâlinde gerçekleşmektedir. Ayrılma ve vasıta hâli ile ilgili çevirilere ise rastlanmamaktadır. *Şor Türkçesinde* en yoğun çeviriler yalın, belirtme, tamlayan ve yönelme hâlinde gerçekleşmektedir. Bulunma, ayrılma ve vasıta hâli ile ilgili çevirilere ise rastlanmamaktadır. *Tatar Türkçesinde* en yoğun çeviriler yalın, tamlayan, yönelme ve bulunma hâlinde gerçekleşmektedir. Belirtme, ayrılma ve vasıta hâli ile ilgili çevirilere ise rastlanmamaktadır. *Tuva Türkçesinde* en yoğun çeviriler yalın, tamlayan ve yönelme hâlinde, en az çeviri ise belirtme ve vasıta hâlinde gerçekleşmektedir. Bulunma ve ayrılma hâli ile ilgili çevirilere ise rastlanmamaktadır. *Türkmen Türkçesinde* en yoğun çeviriler yalın, tamlayan ve yönelme hâlinde gerçekleşmektedir. Belirtme, bulunma, ayrılma ve vasıta hâli ile ilgili çevirilere ise rastlanmamaktadır. Çağdaş Türk lehçelerindeki hâl ekleri ile ilgili çevirilerde Rusça fiillerin rejimi oldukça etkili olmaktadır.

1.1.1.2.İYELİK EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

"İyelik ekleri (*Alm. Possessivsuffix; Fr. Suffixe Possessif; İng. Possessive Suffix; Rus. prityajatel'nıy; Osm. Lâhika-i Mülkiyyet*), adın karşıladığı nesnenin bir şahsa veya nesneye ait olduğunu belirten çekim ekleri"[159] dir.

Rusçada iyelik eki yoktur; bunun yerine Rusçada iyelik zamirleri kullanılır. Sondan eklemeli bir dil olan Türkçede ise iyelik ekleri büyük önem arz etmektedir. İyelik ekleri eski Türkçeden beri metinlerde kullanılmaktadır:

Teklik 1.şahıs iyelik eki ünlü ile biten sözcüklerden sonra her dönemde /+*m*/ şeklindedir. Ünsüzle biten sözcüklerden sonra ise /+*ım / +im, +um / +üm*/ şeklinde bir ünlüyle birlikte kullanılır. Bu ünlü Eski Anadolu Türkçesinde /+*um / +üm*/ biçiminde sürekli yuvarlaktır.

Teklik 2.şahıs iyelik eki ünlü ile biten sözcüklerden sonra her dönemde /+*n͡g*/ şeklindedir. Ünsüzle bite sözcüklerden sonra ise /+*ın͡g / +in͡g, +un͡g / +ün͡g*/ şeklinde bir ünlüyle birlikte kullanılır. Bu ünlü Eski Anadolu Türkçesinde /+*un͡g / +ün͡g*/ biçiminde sürekli yuvarlaktır.

Teklik 3.şahıs iyelik eki ünlü ile biten sözcüklerden sonra her dönemde /+*sı / +si*/ şeklindedir. Ünsüzle biten sözcüklerden sonra ise /+*ı / +i* / şeklinde dar ünlülüdür. Ancak Kıpçak Türkçesinde /+*ı / +i* / yanında /+*u / +ü* / yuvarlak ünlülü biçimi de kullanılır.

Çokluk 1.şahıs iyelik eki ünlü ile biten sözcüklerden sonra Göktürk Türkçesi, Harezm Türkçesi ve Çağatay Türkçesi döneminde /+*mız / +miz* / şeklinde dar ünlüyle; Uygur Türkçesi ve Eski Anadolu Türkçesi döneminde /+*muz / +müz* / şeklinde yuvarlak ünlüyle; Karahanlı Türkçesi ve Kıpçak Türkçesi döneminde /+*mız / +miz, +muz / +müz*/ şeklinde hem dar hem de yuvarlak ünlüyle birlikte kullanılmıştır. Çokluk 1.şahıs iyelik eki ünsüzle ile biten sözcüklerden sonra Göktürk Türkçesi, Karahanlı Türkçesi, Harezm Türkçesi, Kıpçak Türkçesi, Çağatay Türkçesi dönemlerinde /+*ımız / +imiz* / şeklinde dar ünlüyle; Göktürk Türkçesi, Uygur Türkçesi, Karahanlı Türkçesi, Harezm Türkçesi, Çağatay Türkçesi dönemlerinde /+*umız / +ümiz* / şeklinde ilk ünlüsü yuvarlak ünlüyle; Uygur Türkçesi, Karahanlı Türkçesi, Harezm Türkçesi, Kıpçak Türkçesi, Çağatay Türkçesi, Eski Anadolu Türkçesi dönemlerinde /+*umuz / +ümüz* / şeklinde iki ünlüsü de yuvarlak ünlülü olarak kullanılmıştır.

---

[159] Zeynep Korkmaz, ***age.***, s. 135.

Çokluk 2.şahıs iyelik eki ünlü ile biten sözcüklerden sonra Göktürk Türkçesi, Karahanlı Türkçesi, Harezm Türkçesi, Kıpçak Türkçesi, Çağatay Türkçesi dönemlerinde /*+n͡gız / +n͡giz* / şeklinde; Uygur Türkçesi, Karahanlı Türkçesi, Harezm Türkçesi, Kıpçak Türkçesi, Eski Anadolu Türkçesi dönemlerinde /*+n͡guz / n͡güz* / şeklinde; az da olsa Göktürk Türkçesi ve Kıpçak Türkçesi dönemlerinde /*+ġız* / şeklinde kullanılmıştır. Çokluk 2.şahıs iyelik eki ünsüzle ile biten sözcüklerden sonra Eski Anadolu Türkçesi dışındaki diğer dönemlerde /*+ın͡gız / +in͡giz* / şeklinde; Göktürk Türkçesi, Karahanlı Türkçesi, Harezm Türkçesi, Çağatay Türkçesi dönemlerinde /*+un͡gız / +ün͡giz* / şeklinde; Uygur Türkçesi, Karahanlı Türkçesi, Harezm Türkçesi, Kıpçak Türkçesi, Çağatay Türkçesi, Eski Anadolu Türkçesi dönemlerinde /*+un͡guz / ün͡güz* / şeklinde; az da olsa Uygur Türkçesi döneminde /*+°n͡g°zlar / +°n͡g°zler* / şeklinde; Kıpçak Türkçesi döneminde /*+ŋuz, +ınuz* / şeklinde kullanılmıştır.

Çokluk 3.şahıs iyelik eki ünlü ile biten sözcüklerden sonra Göktürk Türkçesi, Uygur Türkçesi dönemlerinde /*+sı / +si* / şeklinde; ünlüyle veya ünsüzle biten sözcüklerden sonra Göktürk Türkçesi dışındaki tüm dönemlerde bugün olduğu gibi /*+ları / +leri* / şeklinde; Göktürk Türkçesi ve Uygur Türkçesi dönemlerinde ünsüzle biten sözcüklerden sonra /*+ı / +i* / şeklinde kullanılmıştır.

Çağdaş Türk lehçeleri ise tarihi Türk lehçelerini takip ederek aynı şekilde iyelik eklerini kullanmaktadırlar. Sadece 3.çoğul kişi için kullanılan iyelik eki Tatar, Kazak, Kırgız, Özbek, Türkmen, Karakalpak, Altay, Tuva ve Çuvaş Türkçelerinde 3.tekil kişi için kullanılan iyelik ekleri ile aynıdır[160].

1.1.1.2.1. İyelik Ekinin Kullanılmaması

1.1.1.2.1.1. Rusçadaki Sıfat Tamlamasının Etkisiyle İyelik Ekinin Kullanılmaması

Genel anlamda Türkçede isim tamlaması, iyelik ekli bir isim unsurunun, iyeliğin işaret ettiği bir başka isim unsuruyla kurduğu sözcük grubu olarak tanımlanmaktadır[161]. Dolayısıyla iyelik eki, isim tamlamalarında sondaki unsura gelerek kendisinden önceki isme bağlanır. Sıfat tamlamasında ise isim unsuru bir sıfat ile nitelenir veya belirtilir[162]. Sıfat tamlamasında iyelik eki kullanılmaz. Rusça ve Türkçedeki anlatım farkından

[160] Günay Karaağaç (2009), ***age.***, s. 58-60.
[161] Leylâ Karahan, ***Türkçede Söz Dizimi***, Akçağ Yay., Ankara 2004, s. 42.
[162] Leylâ Karahan, ***age.***, s. 48.

dolayı Türkçede isim tamlaması ile kurulan yapılar, Rusçada sıfat tamlaması ile yapılabilmektedir.

Çağdaş Türk lehçelerinde iyelik ekinin kullanılmaması dolayısıyla isim tamlaması olması gereken sözcük grupları Rusçanın etkisiyle sıfat tamlaması gibi kullanılmaktadır[163]. Bu nedenle çağdaş Türk lehçelerinde bulunması gerekli olan iyelik ekinin kullanılmaması Rusçadan yapılan gramer çevirisinin bir sonucudur:

Altay Türkçesi

Mende turist viza bar = U menya est' turistiçeskaya viza = Bende turist vize var (**Bende turist vizesi var.**) (AKK-43)

Gagavuz Türkçesi

Taa verin bana bir şişä mineral su. = Dayte mne eşçe butılku mineral'noy vodı. = Daha verin bana bir şişe mineral su. (**Bana yine bir şişe maden suyu verin.**) (GKK-6)

Hakas Türkçesi

Ügretçiler timneceŋ institut Leninniŋ adınaŋ prospektte. = Pedagogiçeskiy institut raspolojen po prospektu imeni Lenina. = Pedagoji enstitü Lenin'in adıyla caddede. (**Pedagoji Enstitüsü Lenin caddesindedir.**) (HKK-91)

Karaçay – Malkar Türkçesi

Kitap tüken kaydadı? = Gde knijnıy magazin? = Kitap dükkân neredir? (**Kitap dükkânı neredir?**) (KMKK-81)

Kazak Türkçesi

Temir jol vokzalı.= Jelezno dorojnıy vokzal. = Demir yol istasyonu. (**Demir yolu istasyonu.**) (KZKKSTVK-32)

Kırım – Tatar Türkçesi

İçki işler idaresi. = Upravlenie vnutrennıh del. = İç işler idaresi. (**İç işleri idaresi.**) (KTKK-39)

Kumuk Türkçesi

Köbüsü kumuk bayramlarda aldın at yarışlar ötgerile bolğan. = Na mnogih kumıkskih prazdnikah ran'şe provodilis' konnıe skaçki. = Çoğu Kumuk bayramlarda

---

[163] Ertuğrul Yaman, ***Türkiye Türkçesi ve Özbek Türkçesinin Söz Dizimi Bakımından Karşılaştırılması***, TDK Yay., Ankara 2000, s. 77.

Ancak bu tür yapılar tarihî Türk lehçelerinde de bulunmaktadır. Bu yapıların sebebinin ne olduğu açık değildir: Gülsel Sev, ***age.***, s. 163.

önceden at yarışlar yapılıyordu. (**Önceden çoğu Kumuk bayramlarında at yarışları yapılırdı.**) (KUKK-126)

Şor Türkçesi

Şor tili – purungı türk tillerdeng͡ pir tili. = Şorskiy yazık – odin iz drevnih tyurkskih yazıkov. = Şor dili, eski Türk dillerden bir dili. (**Şor dili, eski Türk dillerindendir.**) (ŞKK-90)

Tuva Türkçesi

Bir mung͡ tos çüs tozan çılda. = V tısyaça devyat'sot devyanostom godu. = Bin dokuz yüz doksan yılda. (**Bin dokuz yüz doksan yılında.**) (TUKKEBS-83)

1.1.1.2.1.2.Rusçadaki "*u kogo*" (*kimde?*) Yapısının Etkisiyle İyelik Ekinin Kullanılmaması

Rusçadaki *"u" (-DA)* edatı, *"kto" (kim?)* sözcüğünün tamlayan hâli *(родительный падеж = roditel'nıy padej)* ile (*kogo?*) birleşerek bir nesnenin sahibini gösterir. Çağdaş Türk lehçelerinde Rusçadaki "*u kogo? = kimde? (kimin?)*" kalıbından dolayı tamlanan kısmında iyelik ekinin yer almadığı görülmektedir[164]:

Altay Türkçesi

Aysa slerde öy cok po? = İli u vas net vremeni? = Yoksa sizde zaman yok mu? (**Yoksa sizin zamanınız yok mu?**) (AKK-15)

Karaçay - Malkar Türkçesi

Sizde sabiy sad barmıdı? = U vas est' detskiy sad? = Sizde çocuk bahçesi var mı? (**Sizin çocuk bahçeniz var mı?**) (KMKK-133)

Karaim Türkçesi

Mende bar eki bala. = U menya est' dvoe detey. = Bende var iki çocuk. (**Benim iki çocuğum var.**) (KAKK-15)

Kazak Türkçesi

Sizde artık kalam bar ma? = U vas est' lişnyaya ruçka? = Sizde fazla kalem var mı? (**Sizin fazla kaleminiz var mı?**) (FÖBM-111)

Kırım – Tatar Türkçesi

Sizde balalar bağçası barmı? = Est' li u vas detskiy sad. = Sizde çocuklar bahçesi var mı? (**Sizin çocuk bahçeniz var mı?**) (KTKK-79)

---

[164] Ancak bu yapılardaki bulunma hâli, zannedildiği gibi iyelik eklerinin yerine değil tamlayan hâli yerine kullanılmaktadır: Krş.: Fatma Özkan – Bağdagül Musa, ***agm.***, s. 111.

Nogay Türkçesi

Kaygader <u>bäpiyler</u> <u>kökisler</u> sizde bar dı? = Skol'ko u vas <u>utok</u>, <u>indyukov</u>? = Kaç <u>ördekler</u>, <u>hindiler</u> sizde vardı? (**Sizin kaç <u>ördeğiniz</u>, <u>hindiniz</u> vardı?**) (NKK-8)

Tuva Türkçesi

Silerde <u>orus-tıva slovar'</u> bar be? = Est' u vas <u>russko-tuvinskiy slovar'</u>? = Sizde <u>Rus-Tuva sözlük</u> var mı? (**Sizin <u>Rusça-Tuvaca sözlüğünüz</u> var mı?)** (TUKKEBS-28)

Hakas Türkçesi, Rusçadaki "*u menya, u tebya vd.*" yapıları "*bende, sende vd.*" olarak değil, Türkçeye uygun olarak "*benim, senin vd.*" olarak çevirmiştir. Ancak bu yapıların ardından gelen sözcüklerde yine iyelik ekinin kullanılmamış olduğu görülür:

Miniŋ̆ üs <u>xarındas</u>, pĭr <u>pice</u> par. = U menya est' tri <u>brata</u> i odna <u>sestra</u>. = Benim üç <u>erkek kardeş</u>, bir <u>kız kardeş</u> var. (**Benim üç <u>erkek kardeşim</u>, bir <u>kız kardeşim</u> var.**) (HKK-95)

1.1.1.2.2.İyelik Ekinin Gereksiz Kullanılması

Rusçada tamlayan hâli *(родительный падеж = roditel'nıy padej)* ile kurulan belirtili ad tamlaması, Türkçede sıfat tamlamasına karşılık geldiğinde tamlananda iyelik ekinin gereksiz kullanımı ortaya çıkmaktadır. Rusçanın bu farklı yapısının yaygın olmasa da çağdaş Türk lehçelerine çevrildiği görülmektedir:

Karaçay - Malkar Türkçesi

Segizni <u>carımı.</u> = <u>Polovina</u> vos'mogo. = Sekizin <u>yarımı.</u> (**Sekiz <u>buçuk</u>.**) (KMKK-49)

Çağdaş Türk lehçelerinde iyelik eki ile ilgili olarak en yoğun çeviriler, Rusçanın etkisiyle Türkçe ifadelerde iyelik ekinin kullanılmamasıdır. Bu tür çevirilerde Rusçadaki sıfat tamlamasının ve *"u kogo" (kimde)* kalıbının doğrudan çağdaş Türk lehçelerine çevrilmesi etkili olmaktadır. *Altay Türkçesinde* iyelik ekinin kullanılmaması Rusçadaki sıfat tamlamasının ve *"u kogo" (kimde)* kalıbının çevrilmesinden; *Gagavuz Türkçesinde* Rusçadaki sıfat tamlamasının çevrilmesinden, *Hakas Türkçesinde* Rusçadaki sıfat tamlamasının ve *"u kogo" (kimde)* kalıbının çevrilmesinden; *Karaçay - Malkar Türkçesinde* Rusçadaki sıfat tamlamasının ve *"u kogo" (kimde)* kalıbının çevrilmesinden; *Karaim Türkçesinde* Rusçadaki *"u kogo" (kimde)* kalıbının çevrilmesinden; *Kazak Türkçesinde* Rusçadaki sıfat tamlamasının ve *"u kogo" (kimde)*

kalıbının çevrilmesinden; *Kırım - Tatar Türkçesinde* Rusçadaki sıfat tamlamasının ve *"u kogo" (kimde)* kalıbının çevrilmesinden; *Kumuk Türkçesinde* Rusçadaki sıfat tamlamasının çevrilmesinden; *Nogay Türkçesinde* Rusçadaki *"u kogo" (kimde)* kalıbının çevrilmesinden; *Özbek Türkçesinde* Rusçadaki sıfat tamlamasının çevrilmesinden; *Şor Türkçesinde* Rusçadaki sıfat tamlamasının çevrilmesinden; *Tuva Türkçesinde* Rusçadaki sıfat tamlamasının ve *"u kogo" (kimde)* kalıbının çevrilmesinden kaynaklanmaktadır. Başkurt, Gagavuz, Kırgız, Tatar ve Türkmen Türkçelerinde ise Rusçadan gramer çevirisi nedeniyle iyelik ekinin kullanılmamasına rastlanmamaktadır.

1.1.1.3.ŞAHIS EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Şahıs eki (*Alm. Personalendung; Fr. Desinence Personnelle; İng. Personel Ending; Rus. liçnıe okonçaniya; Osm. Zamîr-i Fi'lî*), fiil çekiminde şahıs belirten ek olarak tanımlanmaktadır[165]. Türkçede dört grup şahıs eki bulunmaktadır. Rusça ise sondan eklemeli bir dil olmadığı için şahıs ekleri bulundurmaz. Ancak, şahıs zamirleri eylemi yapana işaret etmektedir.

Rusçada şahıs eki yoktur; bunun yerine kişi zamirleri fiillerden önce kullanılarak fiili yapan anlatılmış olur: *Ya rabotal. (Ben çalıştım.)* vb. Rusçada kısa sıfatlar kullanıldığında ise cümledeki fiil mastar hâlde kullanılır ve kişi zamiri yönelme hâlini alır: *Mne trudno govorit'. (Bana konuşmak zor.) vb.* Böylelikle Rusçada eylemi yapan belirtilmiş olur.

Sondan eklemeli bir dil olan Türkçede ise şahıs ekleri büyük önem arz etmektedir. Şahıs ekleri, eski Türkçeden beri metinlerde haber kiplerinde ve dilek-tasarlama kiplerinde kullanılmaktadır.

Belirli geçmiş zaman tarihî Türk lehçelerinde /*-DI / -DU* / biçiminde her dönem kullanılmıştır.

Belirsiz geçmiş zaman tarihî Türk lehçelerinde / *-mIş* + *kişi zamiri* / biçiminde her dönem kullanılmıştır.

Geniş zaman tarihî Türk lehçelerinde /*-(y)(A,I,U)r* + *kişi zamiri* / biçiminde her dönem kullanılmıştır.

Şimdiki zaman tarihî Türk lehçelerinde genellikle geniş zaman ile birlikte değerlendirilmiştir. Ancak Harezm Türkçesinde /*zarf-fiil* + *(turur)* + *şahıs zamiri*/

[165] Zeynep Korkmaz, ***age.***, s. 201.

biçiminde, Çağatay Türkçesinde /*-(A) (y) (dUr) + kişi zamiri* / biçiminde; Eski Anadolu Türkçesinde /*-A + yorı- (geniş zaman ekleri)* / biçimlerine de rastlanmaktadır.

Gelecek zaman Göktürk Türkçesinde / *-tAçI + kişi zamiri* /; Uygur Türkçesinde /*-GAy + kişi zamiri* /; Karahanlı, Harezm, Kıpçak ve ÇağatayTürkçelerinde /*-GA / -GU / -GAy / -ķay + kişi zamiri* /; Eski Anadolu Türkçesinde gelecek zamanda /*-IsAr + (-vAn, -sIn,* eksiz*, -Uz, -sIz, -lAr)* / biçiminde kullanılmıştır.

Emir-istek kipi Göktürk Türkçesi ve Uygur Türkçesinde /*-(A)y(I)(n), fiil kökü, -GIl, -zUn (Nadiren: -zU, -çUn), -(A)lım, -(I)n͡g, -zUn*, *-In͡glAr, -zUnlAr* / biçiminde; Karahanlı, Harezm ve Kıpçak Türkçelerinde diğer şahıslar Eski Türkçe ile çoğunlukla aynı ancak 3.kişiler /*-sU, -sUn, -sUnI, -sUlAr, -sUnlAr* / biçiminde; Çağatay Türkçesinde diğer şahıslar Eski Türkçe ile çoğunlukla aynı ancak 3.kişiler /*-sUn, -dik, -sUnlAr, -dikler* / biçiminde; Eski Anadolu Türkçesinde diğer şahıslar Eski Türkçe ile çoğunlukla aynı ancak çoğul kişiler / *-AlUm, -(U)n͡g(Uz), -sUnlAr* / biçiminde çekimlenmektedirler.

Şart kipi Eski Türkçede /*sar + kişi zamiri* /; Karahanlı ve Kıpçak Türkçelerinde /*sa(y) + kişi zamiri* /; Harezm ve Çağatay Türkçelerinde /*-sa+ (-m, -n͡g, -, -k, -n͡gız, -lar)*/; Eski Anadolu Türkçesinde /*-sa+ (-m, -n͡g, -, -k, -n͡gUz, -lar)*/ biçiminde çekimlenmektedirler.

Gereklilik kipi Eski Türkçede, Karahanlı ve Kıpçak Türkçelerinde /*-GU / -GU kerek* (Eski Türkçede *kergek*) */ kerek + ... –sa / -se* /; Harezm Türkçesinde /*-GU + şahıs zamiri* /; Çağatay Türkçesinde /*kirek / -GU / -GA(y) + şahıs zamiri* /; Eski Anadolu Türkçesinde /*-sa+ (-m, -n͡g, -, -k, -n͡gUz, -lar) + gerek* / biçiminde çekimlenmektedirler. Görüldüğü üzere tarihî Türk lehçelerinde sıfat-fiillerin, şart, istek ve emir çekimlerinin yardımıyla gereklilik kipi yapılmıştır[166].

Çağdaş Türk lehçeleri ise tarihi Türk lehçelerini takip ederek aynı şekilde fiil çekimlerinde şahıs eklerini kullanmaktadırlar[167]. Ancak gereklilik kipinde farklılık göze çarpmaktadır[168]. Günümüz çağdaş Türk lehçelerinde yaygın olarak gereklilik kipi için "*gerek*" anlamındaki sözcükler kullanılmaktadır[169]. Fakat bazen cümle içerisindeki fiil mastar hâlde bırakılmaktadır. Dolayısıyla bu kullanımlardaki gereklilik kiplerinde şahıs eki kullanımı görülmemektedir. Bunun yerine cümle içerisinde yönelme hâli eki alan

[166] Hikmet Koraş, ***Günümüz Türk Lehçelerinde Gereklilik***, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 20, Yıl: 2006/1, s. 132.
[167] Günay Karaağaç (2009), ***age.***, s. 85-86.
[168] Günay Karaağaç (2009), ***age.***, s. 105-106.
[169] Hikmet Koraş, ***agm.***, s. 131-141.

kişi zamiri eylemi üstlenmektedir. Bu kullanım Rusça yapı ile birebir örtüşmektedir. Oysa Eski Türkçede fiiller /*-GU / -GA(y) / –sA* / gibi ekleri aldıktan sonra "*gerek*" anlamındaki sözcüğü ve kişi zamirini alarak gereklilik kipi özelliği kazanıyordu: *öte-gü kerek men* (KB-1593)[170].

1.3.1. Şahıs Ekinin Kullanılmaması

Çağdaş Türk lehçelerinde şahıs ekinin kullanılmaması, özellikle gereklilik kipinin Rusçadaki "*doljen, nado, neobhodimo, nujno, nujen*" (gerek) sözcüklerinden etkilenip fiillerin mastar hâlde kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Bununla beraber Rusçadaki "*mojno*" (mümkün) ifadesi de fiillerin mastar hâlini istediğinden çağdaş Türk lehçeleri de bu sözcüğü çevirirken fiilleri mastar hâlde kullanmaktadır. Bu kullanımlar yaygındır ve çağdaş Türk lehçelerindeki cümlelerde şahıs ekinin kullanımını sınırlandırmaktadır:

Altay Türkçesi

Col böktü uçun slerge kayra barar kerek. = Vam nado povernut' nazad, tak kak dorogo zakrıta. = Yol kapalı olduğu için size geri dönmek gerek. (**Yol kapalı olduğu için siz tekrar geri gitmelisiniz.**) (AKK-32)

Başkurt Türkçesi

Şïzzï kasan kürïrge mömkin? = Kogda mojno vas uvidet'? = Sizi ne zaman görmek mümkün? (**Sizi ne zaman görebilirim?**) (BKKİB-26)

Gagavuz Türkçesi

Nekadar lääzım ödeyim sizä? = Skol'ko nado zaplatit' vam? = Ne kadar gerek ödeyeyim size? (**Size ne kadar ödemeliyim?**) (GKK-7)

Hakas Türkçesi

Mağaa oçkimnïŋ süleykelerïn alıstırıp alarğa kirek. = Mne nujno zamenit' stekla oçkov. = Bana gözlüğümün camlarını değiştirmek gerek. (**Ben gözlüğümün camlarını değiştirmeliyim.**) (HKK-78)

Karaçay - Malkar Türkçesi

Seni bla tepserge bollukmudu? = Mojno s toboy potantsevat'? = Seninle dans etmeye olur mu? (**Seninle dans edebilir miyim?**) (KMKK-100)

---

[170] Necmettin Hacıeminoğlu, ***age.***, s. 193.

Karaim Türkçesi

Kimiden maa kerek sorma? = U kogo mne nado sprosit'? = Kimden bana gerek sormak? (**Ben kimden sormalıyım?**) (KAKK-27)

Kazak Türkçesi

Sizge kelesi ayaldamada tüsüiŋiz kerek. = Vam nujno soyti na sleduyuşey ostanovke. = Size gelen durakta inmeniz gerek. (**Siz gelecek durakta inmelisiniz.**) (KZKKSTVK-36)

Kırgız Türkçesi

Maga seni menen coluguşuş kerek ele. = Mne nujno vstretit'sya s toboy. = Bana senin ile buluşmak gerek. (**Ben seninle buluşmalıyım.**) (KIKKYİRB-27)

Kırım – Tatar Türkçesi

Maŋga tişimni çıkartmak kerek. = Mne nujno udalit' zub. = Bana dişimi çıkartmak gerek. (**Ben dişimi çektirmeliyim.**) (KTKK-29)

Kumuk Türkçesi

Sizge operatsiya etme gerek. = Vam nado sdelat' operatsiyu. = Size operasyon etmek gerek. (**Siz ameliyat olmalısınız.**) (KUKK-57)

Nogay Türkçesi

Maga yoldastı körmege kerek edi. = Mne nado bılo videt' tovarişça. = Bana yoldaşı görmeye gerek idi. (**Ben yoldaşı görmeliydim.**) (NKK-22)

Özbek Türkçesi

Endi ketişim kerek. = Seyças mne nado idti. = Şimdi gidişim gerek. (**Şimdi gitmeliyim.**) (ÖKK-118)

Şor Türkçesi

Sağa takpı tartıcın taştarğa kerek. = Tebe nado brosit' kurit'. = Sana sigara içmeyi bırakmaya gerek. (**Sen sigara içmeyi bırakmalısın.**) (ŞKK-67)

Tatar Türkçesi

Miŋga televizornı kararga mömkinmĭ? = Mojno posmotret mne televizor? = Televizyonu bana izlemek mümkün mü? (**Ben televizyon izleyebilir miyim?**) (EAİTKT-47)

Tuva Türkçesi

Meŋee akşa corutkan turar ujurlug. = Mne doljen bıt' perevodit' dengi. = Bana para değiştirmek gerekli. (**Ben para değiştirmeliyim.**) (TUKKEBS-97)

Türkmen Türkçesi

Size rentgen <u>etmek gerek.</u> = Vam <u>nado sdelat'</u> rentgen. = Size röntgen <u>etmek gerek.</u> (**Siz röntgen <u>çektirmelisiniz.</u>**) (TÜKKGAH-187)

Çağdaş Türk lehçelerinde şahıs ekleri ile ilgili olarak gerçekleşen çeviri, Rusça etkisiyle gereken yerde şahıs ekinin kullanılmamasıdır. Özellikle çağdaş Türk lehçelerinde Rusçadaki "*doljen, nado, neobhodimo, nujno, nujen*" (gerek) sözcüklerinden etkilenilerek gereklilik kipi için fiillerin mastar hâlde kullanıldığı görülmektedir. Bununla beraber Rusçadaki "*mojno*" (mümkün) ifadesi de fiillerin mastar hâlini istediğinden çağdaş Türk lehçeleri de bu sözcüğü çevirirken fiilleri mastar hâlde kullanmaktadır. Bu kullanımlar yaygındırlar ve şahıs ekinin kullanılmasına da engel olmaktadırlar. Rusçadan yapılan gramer çevirileri sonucu oluşan şahıs eklerinin kullanılmaması, tüm çağdaş Türk lehçelerinde görülebilmektedir. Yaptığımız tespitlere göre yoğun olarak şahıs ekinin kullanılmadığı lehçeler Hakas, Karaim, Kırgız ve Kırım – Tatar Türkçesi; az olanlar ise Başkurt, Gagavuz, Nogay, Özbek, Şor, Tuva ve Türkmen Türkçeleridir.

1.1.1.4.EK-FİİL İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

"Ek-fiil (*Alm. Verbum Substantivum, Kopula, Verbum Prädikativum, Bindeglied; Fr. Verbe Substantif, Verbe Copule, Verbe Prédicatif; İng. Substantive Verb, Predicative Verb, Verb Of Predication, Copula, Copulative Verb; Rus. Predikativnıy Glagol; Osm. Cevher Fiili, Edat-ı Haber*), Eski Türkçede /*er-*/ yardımcı fiilinin /*er- > ir- > i- /* biçiminde ekleşmesinden oluşan, ad soylu kelimelerin yüklem olarak kullanılmasını sağlayan ve birleşik fiil çekimlerinde de görev alan fiil"[171] dir.

Rusçada ek-fiil yoktur. Türkçede ise ek – fiil; geniş zaman, görülen geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman, şart kipi ve zarf-fiilde kullanılmaktadır. Geniş zamanda kullanıldığında isimleri yüklem yapar. Geniş zamandaki kullanımı Eski Türkçede ve Karahanlı Türkçesinde /*er-, tur-* /, Harezm Türkçesinde /*er-, ir-, tur-* /, Kıpçak Türkçesinde /*ir-, tur-* /; Çağatay Türkçesinde /*i(r)-, erür + kişi zamiri, dur, bar, bar dur* / biçiminde olmuştur.

Çağdaş Türk lehçelerinde ise ekleşmiş durumdadır. 1.tekil şahıstaki /+*Im, +Um*/ şekli Türkiye Türkçesinde; /+*Am*/ şekli Azerbaycan Türkçesinde; /+*dIrIn* / şekli

[171] Zeynep Korkmaz, ***age.***, s. 81.

Türkmen Türkçesinde; /+*mIn* / şekli Tatar, Kazak ve Kırgız Türkçelerinde; /+*BIn* / şekli ünsüz uyumuna bağlı olarak Kazak ve Kırgız Türkçelerinde; /+*men* / şekli Özbek ve Uygur Türkçelerinde kullanılmaktadır[172].

1.1.1.4.1. Ek-Fiilin Kullanılmaması

Rusça ile Türkçedeki isim cümlelerinde bazı farklılıklar vardır. Bunlardan biri Türkçedeki isim cümlesinde yüklemde ek-fiillerin kullanılmasına karşılık Rusçada yüklemdeki sözcüğün yalın hâlde kullanılmasıdır. "Türkçede isimlerin yüklem olarak kullanılmasını sağlayan Türkçenin ana yardımcı fiili sayılan /*i-* / ek - fiilidir. Bugün sadece eklerden ibaret olan fiilin şimdiki zaman eklerine *bildirme ekleri* denir. Bunlar '*olmak*' anlamına gelen /*–im, -sin, -dir, -iz, -siniz, -dirler* / şeklindedir. İşte Türkçede kullanılan ek-fiillerin karşılığı Rusçada yoktur."[173] Ancak çağdaş Türk lehçelerinde de ek-fiilin düşmesiyle benzer yapılar ortaya çıkmıştır: *Olar ine = Onlar anneler (Hakas Türkçesi), Min Tatar (Tatar Türkçesi)* vb. Ancak çağdaş Türk lehçelerinde bunların ekli şekilleri de bulunmaktadır: *Olar ineler = Onlar anneler (Hakas Türkçesi), Min Tatarmın (Tatar Türkçesi)* vb. Dolayısıyla geniş zaman ek-fiilinin kullanılmadığı bazı durumların Rusça etkisi ile olduğu düşünülmektedir:

Altay Türkçesi

Men Altay kiji. = Ya Altaets. = Ben Altaylı. (**Ben Altaylıyım.**) (AKK-7)

Başkurt Türkçesi

Min karşı tügĭl. = Ya ne protiv. = Ben karşı değil. (**Ben karşı değilim.**) (BKKİB-34)

Hakas Türkçesi

Pĭs pis kĭzĭ. = Mı pyat' çelovek. = Biz beş kişi. (**Biz beş kişiyiz.**) (HKK-94)

Karaim Türkçesi

Men birinci kere sizni yerde. = Ya vpervıe v vaşey strane. = Ben ilk defa sizin yerde. (**Ben ilk defa sizin yerinizdeyim / ülkenizdeyim vb.**) (KAKK-14)

Kırgız Türkçesi

Özüŋgör kanday? = Kak sami? = Kendiniz nasıl? (**Siz nasılsınız?**)

---

[172] Günay Karaağaç (2009), ***age.***, s. 109.
[173] Fahrettin Murtazaoğlu, ***Rusça Uçebnik Russkogo Yazıka***, Derya Kitabevi, Trabzon 2006, s. 29.

Kırım – Tatar Türkçesi

O yahşı berber. = On horoşiy parikmaher. = O iyi berber. (**O iyi berberdir.**) (KTKK-26)

Nogay Türkçesi

Siz nogayma? = Vı nogaets (nogayka)? = Siz Nogay mı? (**Siz Nogay mısınız?**) (NKK-20)

Şor Türkçesi

Mağa togus caş. = Mne devyat' let. = Bana dokuz yaş. (**Ben dokuz yaşındayım.**) (ŞKK-35)

Tatar Türkçesi

Gafu itiğiz, sez Maratmı? = İzvinite, vı Marat? = Affedersiniz, siz Marat mı? (**Affedersiniz, siz Marat mısınız?**) (EAİTKT-48)

Tuva Türkçesi

Men emçi. = Ya vraç. = Ben doktor. (**Ben doktorum.**) (TUKKKAB-20)

Türkmen Türkçesi

Men sizden gatı razı. = Ya vami oçen' dovolen. = Ben sizden çok razı. (**Ben sizden çok razıyım.**) (TÜKKVM-113)

Çağdaş Türk lehçelerinde ek-fiil ile ilgili olarak gerçekleşen çeviri, Rusça etkisiyle isim cümlelerinde geniş zaman ek-fiilinin kullanılmamasıdır. Çünkü Türkçedeki isim cümlesinin yüklemi ek-fiil almasına karşılık, Rusçadaki isim cümlesinin yüklemi yalın hâlde kullanılmaktadır. Rusçadan yapılan gramer çevirileri sonucu oluşan ek-fiilin kullanılmaması, hemen hemen tüm çağdaş Türk lehçelerinde görülebilmektedir. Yaptığımız tespitlere göre yoğun olarak ek-fiilin kullanılmadığı lehçeler Altay, Başkurt, Hakas, Karaim Türkçeleri; daha az olanlar ise Kırgız, Kırım – Tatar, Nogay, Şor, Tatar, Tuva ve Türkmen Türkçeleridir. Gagavuz, Karaçay – Malkar, Kazak, Kumuk ve Özbek Türkçelerinde Rusçadan gramer çevirisi yapılması sonucu ek-fiilin kullanılmamasına rastlanmamıştır.

1.1.1.5.ÇOĞUL EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Çoğul eki veya çokluk eki (*Alm. Pluralendung, Pluralsuffix, Pluralzeichen; Fr. Désinence Du Pluriel, Suffixe Du Pluriel; İng. Plural Ending; Rus. mnojestvennoe çislo; Osm. Cemi Lâhikası*), adlarda ve zamirlerde aynı türden birden çok varlıkları anlatmak için; fiillerde, fiilin gösterdiği oluş ve kılışı yapanın, yani şahsın çokluk olduğunu göstermek için kullanılan özel eklerdir[174].

Türkçede çoğul eki /+*lAr* / eki ve bunun fonetik türleridir. Eski Türkçede bu ekin yanında /+*GUn* / +*An* / +*t* / +*s* / çokluk ekleri de kullanılmıştır[175]. Ancak bu çoğul ekleri işlerliğini /+*lAr* / çoğul ekine bırakmıştır. Türkçedeki /+*lAr* / çoğul eki Eski Türkçe, Eski Anadolu, Osmanlı, Kıpçak ve Çağatay Türkçelerinde kullanılmıştır.

Çağdaş Türk lehçelerinde ise /+*lAr* / çoğul eki Türkiye, Azerbaycan, Gagavuz, Türkmen, Karakalpak, Nogay, Kırım – Tatar, Uygur, Tatar, Kazak, Kırgız, Özbek (sadece /+*ler* / şekli), Başkurt, Kumuk, Altay, Hakas, Tuva ve Saha Türkçelerinde kullanılmaktadır[176]. Aynı ekin fonetik versiyonları (+*DAr, +DOr, +nAr*) da lehçelerin özelliklerine göre kullanılmaktadır[177].

Çoğul ekinin Rusçadaki tarihî seyrine bakıldığında, günümüz Rusçası ile Eski Rusça arasında çoğul eki bakımından farklar bulunduğu görülecektir. Eski Rusçaya Hint – Avrupa dilleri ve Ortak Slavcadan geçen çoğul eki, o dönemde üçlü sayı sistemi esasına dayanmaktaydı[178]. Günümüz Rusçasından farklı olarak ikil[179] bulunduran Eski Rusça, ikili 13.yüzyıla kadar kullanmış ve 14.yüzyıldan itibaren yerini çoğula bırakmıştır. Ancak günümüzde özellikle çoğulda */-a* / ekini alan sözcüklerde, 2-3-4 rakamlarıyla kullanılan sözcüklerde ikilin izlerine rastlanmaktadır[180]. Dolayısıyla Rusçada *tek* ya da *bir* olanı anlatan sözcüklerin dışındakiler çoğul anlam taşıdıklarından çağdaş Türk lehçeleri bu sözcükleri çoğul olarak almıştır[181]. Bu nedenle Türkçeden

---

[174] Zeynep Korkmaz, ***age.***, s. 62.
[175] A. von Gabain, ***age.***, s. 62.
[176] Çuvaş Türkçesi ise farklı olarak "+*sAm, +sAn*" eki kullanılmaktadır. bk.: Günay Karaağaç (2009), ***age.***, s. 56.
[177] Nadir İlhan, ***Türk Dilinde Çokluk***, Manas Yay., Elazığ 2009.
[178] Üçlü sayı sistemi tekil, ikil ve çoğul olarak üçe ayrılır.
[179] İkil; çift şeylerden, iki kişi veya iki nesneden bahsederden kullanılır. M.Ö. 3000 yıllarında Hint – Avrupa dillerinde kaybolan ikil, Eski Yunan ve Sanskritçede korunmuştur. bk.: Ayşe Pamir Dietrich (2001a), ***age.***, s. 68.
Eski Türkçede de bugün işlevini kaybetmiş ancak o dönemde adlarda ikilik bildiren "+z" çoğul eki kullanılmıştır: kögüz (göğüs), köz (göz), biz (biz), müyüz (boynuz), tiz (diz). bk.: A. von Gabain, ***age.***, s. 46.
[180] Ayşe Pamir Dietrich (2001a), ***age.***, s. 68.
[181] Eski Türkçede sayılardan sonra gelen adların çoğul eki aldığı da görülmüştür: *üç ogrılar (üç haramiler)*. bk.: A. von Gabain, ***age.***, s. 62.

farklı bir çoğul kullanımı olan Rusçanın etkisiyle çağdaş Türk lehçelerinde çoğul ekinin gereksiz kullanımıyla veya çoğul ekinin kullanılmamasıyla karşılaşılmaktadır.

1.1.1.5.1. Çoğul Ekinin Gereksiz Kullanılması

Çağdaş Türk lehçelerindeki söylemlerde sözcüklerin çoğul eki alması, sözcüğün Rusça çoğul hâlde kullanılmasından kaynaklanmaktadır:

Altay Türkçesi

Mende bir kança <u>suraktar</u> bar. = U menya est' neskol'ko <u>voprosov</u>. = Bende birkaç <u>sorular</u> var. (**Benim birkaç <u>sorum</u> var.**) (AKK-117)

Azerbaycan Türkçesi

<u>İşleriniz</u> nasıl? = Kak vaşi <u>dela</u>? = <u>İşleriniz</u> nasıl? (**Nasılsınız?**)

Başkurt Türkçesi

Bïzze buş <u>nomerzar</u> bar. = U nas est' svobodnıe <u>nomera</u>. = Bizde boş <u>numaralar</u> var. (**Bizim boş <u>odamız</u> var.**) (BKKİB-66)

Hakas Türkçesi

<u>Kanikullarnı</u> xayda irtïrçezer? = Gde vı provodite <u>kanikulı</u>? = <u>Tatillerinizi</u> nerede geçiriyorsunuz? (**<u>Tatilinizi</u> nerede geçiriyorsunuz?**) (HKK-92)

Karaçay - Malkar Türkçesi

Bu oramda can͡gı <u>üyle</u> neçik köpdüle! = Kak mnogo novıh <u>domov</u> po etoy ulitse! = Bu sokakta yeni <u>evler</u> nasıl çoktular! (**Bu sokakta yeni <u>ev</u> ne kadar çok!**) (KMKK-77)

Karaim Türkçesi

Bar mı <u>biletler</u> bu fil'mağa? = Est' li <u>biletı</u> na etot fil'm? = Var mı <u>biletler</u> bu filme? (**Bu filme <u>bilet</u> var mı?**) (KAKK-53)

Kırgız Türkçesi

Kanday <u>can͡gılıktar</u>? = Kakie <u>novosti</u>? = Hangi <u>yenilikler</u>? (**<u>Yeni</u> bir şey var mı?**) (KIKKYİRB-9)

Kırım – Tatar Türkçesi

Oğurlı <u>yollar</u>! = Dobrıe <u>puti</u>! = İyi <u>yollar</u>! (**<u>Yolunuz</u> açık olsun.**) (KTKKWT-1)

Kumuk Türkçesi

Stolda köp <u>yemişler</u> va <u>çeçekler</u> bar. = Na stole mnogo <u>fruktov</u> i <u>tsvetov</u>. = Masada çok <u>yiyecekler</u> ve <u>çiçekler</u> var. (**Masada çokça <u>yiyecek</u> ve <u>çiçek</u> var.**) (KUKK-120)

Nogay Türkçesi

Kaygader <u>bäpiyler</u> <u>kökisler</u> sizde bar dı? = Skol'ko u vas <u>utok</u>, <u>indyukov</u>? = Kaç <u>ördekler</u>, <u>hindiler</u> sizde vardı? (**Sizin kaç <u>ördeğiniz</u>, <u>hindiniz</u> vardı?**) (NKK-8)

Saha Türkçesi

En ehe͡ŋ, ebe͡ŋ <u>baallar</u> duo? = U tebya est' deduşka i babuşka. = Senin deden, ninen <u>varlar</u> mı? (**Senin deden, ninen <u>var</u> mı?**) (ÇTLG-1279)

Şor Türkçesi

Men Şor tilibe köp <u>söster</u> o͡ŋnapçam. = Ya znayu mnogo <u>slov</u> po-şorski.= Ben Şorca çok <u>sözler</u> biliyorum. (**Ben Şorca birçok <u>sözcük</u> biliyorum.**) (ŞKK-88)

Tatar Türkçesi

Nindi <u>ya͡ŋgalıklar</u> bar? = Kakiye <u>novosti</u>? = Ne gibi <u>yenilikler</u> var? (**<u>Yeni</u> bir şey var mı?**) (EAİTKT-49)

Tuva Türkçesi

Me͡ŋgee <u>uruglar</u> nomu herek. = Mne nujnı <u>detskie</u> knigi.= Bana <u>çocuklar</u> kitabı gerek. (**Bana <u>çocuk</u> kitabı gerekiyor.**) (TUKKEBS-45)

1.1.1.5.2.Çoğul Ekinin Kullanılmaması

Çağdaş Türk lehçelerindeki söylemlerde bazı sözcüklerin çoğul eki almaması sözcüklerin Rusçada tekil olarak kullanılmasından kaynaklanmaktadır:

Başkurt Türkçesi

Xeyĭrlĭ <u>irte</u>! = Dobroe <u>utro</u>! = Hayırlı <u>sabah</u>! (**Hayırlı <u>sabahlar</u>!**) (BKKİB-18)

Gagavuz Türkçesi

İlin <u>gecä</u>! = Spokoynoy <u>noç'</u>! = Sakin <u>gece</u>! (**İyi <u>geceler</u>!**) (GKK-1)

Nogay Türkçesi

Hayırlı <u>säatke</u>! = V dobrıy <u>ças</u>! = Hayırlı <u>saate</u>! (**Hayırlı <u>saatler</u>!**) (NKK-17)

Özbek Türkçesi

Hayrli <u>keç</u>! = Dobroe <u>veçer</u>! = İyi <u>akşam</u>! (**İyi <u>akşamlar</u>!**) (ÖKK-115)

Çağdaş Türk lehçelerinde çoğul eki ile ilgili olarak gerçekleşen en yoğun çeviri, Türkçe ifadelerde kullanılmaması gereken çoğul ekinin, Rusça etkisiyle kullanılmasıdır. En az çeviri ise Türkçe ifadelerde gerekli olan çoğul ekinin Rusça etkisiyle kullanılmamasıdır. Bu çeviriler, Rusça ile Türkçenin çoğul anlayışının farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Yaptığımız tespitlere göre yoğun olarak Rusça etkisiyle

çoğul ekinin gereksiz kullanıldığı lehçeler Hakas, Karaçay – Malkar, Kırım – Tatar ve Nogay Türkçeleri; daha az olanlar ise Altay, Başkurt, Karaim, Kırgız, Kumuk, Şor, Tatar ve Tuva Türkçeleridir. Gagavuz, Kazak, Özbek ve Türkmen Türkçelerinde Rusçadan gramer çevirisi yapılması sonucu çoğul ekinin gereksiz kullanılmasına rastlanmamıştır.

1.1.1.6.SORU EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Soru eki (*Alm. Fragepartikel; Fr. Particule İnterrogative; İng. İnterrogative Particle; Rus. voprositel'naya çastitsa; Osm. Edat-ı İstifhâm*), soru kavramı veren mI/mU ekidir[182]. İsimlerden ve fiillerden sonra kullanılır.

Soru eki, eski Türkçeden beri Türkçenin her döneminde kullanılmış ve ek olarak adlandırılmasına rağmen kendisinden önceki sözcükten ayrı yazılmıştır. Soru ekinin /*gU*/ şekli Eski Türkçede; /*mU* /şekli Eski Türkçe, Karahanlı ve Harezm Türkçelerinde; "*mI*" şekli Kıpçak, Eski Anadolu ve Çağatay Türkçelerinde kullanılmıştır.

Çağdaş Türk lehçelerinde ise soru ekinin /*mI, mU* / şekli Türkiye, Azerbaycan, Türkmen, Karaçay – Malkar, Kumuk, Kırım – Tatar, Tatar, Kırgız, Başkurt, Uygur (sadece /*mu* / şekli) ve Özbek (sadece /*mi* / şekli) Türkçelerinde; /*BA* / şekli Kazak, Karakalpak, Nogay, Altay, Hakas ve Tuva (sadece /*b*e / şekli) Türkçelerinde; /*duu/ duo*/ şekli Saha Türkçesinde; /*i/ şi* / şekli ise Çuvaş Türkçesinde kullanılmaktadır[183].

1.1.1.6.1. Olumlu Soru Eki İle İlgili Çeviriler

1.1.1.6.1.1. Soru Kavramının Vurguyla Sağlanması

Rusçada bir cümlenin soru sözcüğüne sahip olmadan olumlu soru anlamı taşıyabilmesi için *vurgu* veya *"li"* edatı gereklidir[184]. Rusçada isim cümlelerinin soru kuruluşunda ise vurgu çok önemlidir. "İsim cümlesini yanıtlayan soru cümlesi, aynı isim cümlesinden oluşur. Soru cümlesinin isim cümlesinden tek farkı, ses tonu ile düzenlenmesidir. Başka bir deyişle, isim cümlesinden soru cümlesi yapmak için sorulan sözcüğün vurgulu hecesinde sesimizi yükseltmemiz yeterlidir."[185] Bu nedenle Rusçada isim cümlesinde soru oluşturmak için ayrıca soru eki gerekmez. Çağdaş Türk

[182] Zeynep Korkmaz, ***age.***, s. 196.
[183] Günay Karaağaç (2009), ***age.***, s. 111.
[184] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 213.
[185] Fahrettin Murtazaoğlu, ***age.***, s. 30.

lehçelerindeki bazı kullanımlarda da Rusça vurguyla yapılan sorunun etkisiyle isim cümlelerinde soru anlamı edat ile değil vurguyla yapılmaktadır:

Hakas Türkçesi

Pu surığ byurozı? = Eto spravoçnoe byuro? = Bu soru bürosu? (**Burası danışma mı?**) (HKK-66)

Karaim Türkçesi

Ödemek sizge ye kassaa? = Platit' vam ili v kassu? = Ödemek size veya kasaya? (**Size mi kasaya mı ödenecek?**) (KAKK-33)

Nogay Türkçesi

Siz öz üyiŋizde yade ökimet üyde turasız? = Vı jivete v sobstvennom ili v gosudarstvennom dome? = Siz kendi evinizde ya da lojmanda yaşıyorsunuz? (**Siz kendi evinizde mi yoksa lojmanda mı yaşıyorsunuz?**) (NKK-9)

1.1.1.6.2.Olumsuz Soru Eki İle İlgili Çeviriler

Çağdaş Türk lehçelerinde bazı fiil çekimlerinin olumsuz soru şekli kurulurken şahıs eki soru ekine değil, olumsuzluk ekine eklenmektedir. Bu da Rusça "*ne*" olumsuzluk ekinin[186] etkisiyle meydana gelmektedir[187]:

Altay Türkçesi

Mege bir stakan suu ekelip berbezeer be? = Ne mogli bı vı prinesti mne stakan vodı? = Bana bir bardak su alıp gelip vermezsiniz mi? (**Bana bir bardak su vermez misiniz?**) (AKK-42)

Kırgız Türkçesi

Cakın arada çaç taraç bar ekenin bilbeysizbi? = Vı ne znaete, gde zdes' poblizosti parikmaherskaya? = Yakında berber olduğunu bilmiyorsunuz mu? (**Yakında nerede berber olduğunu bilmez misiniz?**) (KIKKYİRB-105)

Kırım – Tatar Türkçesi

Maŋa şeer musafirhanesini kösterip olamazsıŋızmı? = Vı ne mojete pokazat' mne gorodskuyu gostinitsu? = Bana şehir misafirhanesini gösteremezsiniz mi? (**Bana şehir misafirhanesini gösteremez misiniz?**) (ÇTLG-869)

---

[186] Eski Rusça döneminden beri günümüz Rusçasındaki olumsuzluk (отрицание) korunmuştur. bk.: Ayşe Pamir Dietrich (2001a), ***age.***, s. 31.
[187] Ercan Alkaya, ***agm.***, s. 47.

Nogay Türkçesi

Ayak kiyimdi yasatuv masterskoydıŋ kayerde ekenin aytpassızba? = Vı ne skajete, gde masterskaya po remontu obuvi? = Ayakkabı yaptırma tamirhanesinin nerede olduğunu söylemezsiniz mi? (**Ayakkabı tamirhanesinin nerede olduğunu söylemez misiniz?**) (NKK-79)

Tatar Türkçesi

Sïz miŋa yerdem ite almassızmı iken? = Ne mogli bı vı mne pomoşç? = Siz bana yardım etmezsiz mi acaba? (**Bana yardım edemez misiniz?**) (EAİTKT-47)

Çağdaş Türk lehçelerinde soru eki ile ilgili olarak gerçekleşen çeviriler, olumlu ve olumsuz soru eki ile ilgilidir. Olumlu soru eki ile ilgili olan çevirilerde Rusça etkisiyle soru kavramı vurguyla sağlanmaktadır. Olumsuz soru eki ile ilgili olan çevirilerde ise şahıs eki soru ekine değil, olumsuzluk ekine eklenmektedir. Bu kullanımlarda, Rusçadaki "*ne*" olumsuzluk eki etkili olmaktadır. Hakas, Karaim ve Nogay Türkçelerinde olumlu soru eki, Altay, Kırgız, Kırım – Tatar, Nogay ve Tatar Türkçelerinde ise olumsuz soru eki ile ilgili tespitler yapılmıştır. Diğer lehçelerde ise Rusçadan soru eki ile ilgili çevirilere tespitlerimizde rastlanmamıştır.

1.1.1.7.YAPIM EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Yapım eki (*Alm. Formans, Bildungselement; Fr. Affixe De Formation; İng. Derivational Affix; Rus. derivatsionnıy affiks*), sözcük kök ve gövdelerine getirilerek yeni kavramların yansıtılmasını, kavramlara karşılık yeni sözcükler yapılmasını sağlayan ektir[188]. Sondan eklemeli bir dil olan Türkçe için yapım eklerinin önemi büyüktür. Farklı bir yapıda olan Rusçada ise doğal olarak yapım ekleri bulunmaz. Rusçada sözcük yapımında ön, iç ve son ekler kullanılabilmektedir.

1.1.1.7.1. Yapım Ekinin Gereksiz Kullanılması

Rusçadaki sözcüklerin cümle içerisinde bulunduğu biçim her zaman Türkçe ile örtüşmez. Bu nedenle çağdaş Türk lehçelerinde yapım eklerinin gereksiz kullanımı meydana gelmektedir:

[188] Zeynep Korkmaz, ***age.***, s. 240.

1.1.1.7.1.1. Sıra Sayı Sıfatı Ekinin Kullanılması

Sıra sayı (*İng. ordinal number; Rus. poryadkovoe çislo*) sıfatı "sayı adlarından */+(I)ncI / +(U)ncU /* ekiyle kurulan ve sıra kavramı bildiren sıfat."[189] tır. Rusçada sıra sayıları, kuruluş bakımından sıfatlara benzemektedir. "*1, 2, 3, 4, 7 ve 40*" sayılarının sıra sayıları başka kökten, diğer sayıların sıra sayıları ise tamlayan durumundaki en son harfin atılıp yerine "*-ıy, -aya, -oe, -ıe*" eklerinin getirilmesiyle oluşturulmaktadır[190].

Çağdaş Türk lehçelerindeki bazı söylemlerde sıra sayı sıfatı yapan */-IncI /* ekinin kullanılması Rusçadaki sıra sayı sıfatlarının etkisiyle gerçekleşmektedir:

Başkurt Türkçesi

Min ösönsö ay indï auırıyım. = Ya boleyu uje tretiy mesyats. = Ben üçüncü aydır ağrıyorum. (**Ben üç aydır hastayım.**) (BKKİB-57)

Gagavuz Türkçesi

Gösterseniz, yalvarerım, adam kostümü 48-ci razmer! = Pokajite, pojaluysta, mujskoy kostyum 48-oe razmera! = Gösterseniz, yalvarırım, erkek kostümü 48-ci beden. (**48 beden erkek kostümü gösteriniz lütfen!**) (GKK-6)

Hakas Türkçesi

Pizĭncĭ ças. = Pyatıy ças. = Beşinci saat. (**Saat beş.**) (HKK-105)

Karaçay - Malkar Türkçesi

Birinçi sentyabr'de men entta da Nal'çikde bollukma. = Pervogo sentyabrya opyat' budu v Nal'çike. = Birinci Eylül'de ben yine Nalçik'te olacağım. (**Bir Eylül'de ben yine Nalçik'te olacağım.**) (KMKK-42)

Kazak Türkçesi

On ekinşi mart = Dvenadtsatoye marta = On ikinci mart (**Martın on ikisi; On iki mart**) (FÖBM-104)

Kırgız Türkçesi

19'uncu may = devyatnadtsatoye maya = 19'uncu Mayıs (**19 Mayıs**) (FÖBM-104)

Kırım – Tatar Türkçesi

O kaçıncı senesi olğan edi? = V kakom godu eto bılo? = O kaçıncı senesi olmuş idi. (**O kaç yılında olmuştu.**) (KTKK-37)

---

[189] Zeynep Korkmaz, ***age.***, s. 192.
[190] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 142.

Kumuk Türkçesi

Bugün – birinçi may. = Segodnya – pervoe maya. = Bugün birinci mayıs. (**Bugün bir mayıs.**) (KUKK-126)

Nogay Türkçesi

Äli besinşi säat. = Uje pyatıy ças. = Artık beşinci saat. (**Artık saat beş.**) (NKK-130)

Özbek Türkçesi

1992-yil. = 1992-oe god. = 1992'nci yıl. (**1992 yılı.**) (ÖKK-54)

Tatar Türkçesi

Bĭrĭnçĭ may bĭlen. = S Pervomayem. = Birinci mayıs ile. (**Bir Mayısınız kutlu olsun.**) (EAİTKT-46)

1.1.1.7.1.2.Mastar Ekinin Kullanılması

"Mastar (*Alm. Infinitiv; Fr. Infinitif; İng. Infinitive; Rus. infinitiv*), fiil kök ve gövdelerinin karşıladıkları oluş, kılış ve durumları şahıs ve zamana bağlı olmadan göstermek üzere */–mAk / -mA /* ve */–Iş / -Uş* /ekleri ile kurulan fiil adı."[191] dır.

Eski Rusçada mastar eki (инфинитив) */-ti* / veya */-çi* / ekleriyle yapılırken 13.yüzyıldan itibaren eklerin sonundaki vurgusuz /*-i* / düşmüş, sadece vurgulu olanlar kalmıştır: *nesti (getirmek), govorit' (konuşmak)* gibi[192]. Günümüzde de Rusçada mastar eki /*-t'/ -ti* / şekilde kullanılmaya devam etmektedir.

Günümüzde Rusçada mastar hâlin kullanıldığı özel durumlar vardır. Örneğin soru sözcüklerinden, kısa sıfatlardan, bazı çekimli fiillerden sonra fiiller mastar hâlde kullanılır. Ayrıca emir kipinde kesin emir anlamı taşıyan sözcükler de mastar hâlde kullanılırlar. Rusçada cümle içerisinde bu şekilde mastar hâlde bulunan fiillerin çağdaş Türk lehçelerine de çevrildikleri ve bu nedenle çağdaş Türk lehçelerinde mastar eklerinin kullanıldığı görülmektedir:

Altay Türkçesi

Slerge kança saatta anda bolor kerek? = Vo skol'ko çasov vam nado bıt' tam? = Size kaç saatte orada olmak gerek? (**Siz saat kaçta orda olmalısınız?**) (AKK-41)

[191] Zeynep Korkmaz, ***age.***, s. 155.
[192] Ayşe Pamir Dietrich (2001a), ***age.***, s. 130-131.

Başkurt Türkçesi

İŋğ yakın poçta bülĭkseşĭne nisĭk barırğa? = Kak proyti na blijayşee poçtovoe otdelenie? = En yakın posta şubesine nasıl varmak? (**En yakın posta şubesine nasıl gidebilirim?**) (BKKİB-61)

Gagavuz Türkçesi

Neredä satın almaa zarzavat hem meyva? = Gde mojno kupit' ovoşçi i fruktı? = Nerede satın almaya sebze ve meyve? (**Meyve ve sebze nerede satın alınabilir?**) (GKK-5)

Hakas Türkçesi

Mağaa oçkimnĭŋğ süleykelerĭn alıstırıp alarğa kirek. = Mne nujno zamenit' stekla oçkov. = Bana gözlüğümün camlarını değiştirmek gerek. (**Ben gözlüğümün camlarını değiştirmeliyim.**) (HKK-78)

Karaçay - Malkar Türkçesi

Bügün köp cerge barırğa kerekme. = Segodnya mne nado pobıvat' vo mnogih mestah. = Bugün çok yere varmak gereğim. (**Bugün çok yere gitmeliyim.**) (KMKK-37)

Karaim Türkçesi

Ne aŋğa eytma? = Çto emu skazat'? = Ne ona anlatmak? (**Ona ne anlatacaktınız?**) (KAKK-32)

Kazak Türkçesi

Sizge kelesi ayaldamada tüsüiŋğiz kerek. = Vam nujno soyti na sleduyuşey ostanovke. = Size gelen durakta inişiniz gerek (**Siz gelecek durakta inmelisiniz.**) (KZKKSTVK-36)

Kırgız Türkçesi

Maga işti bütürüş kerek ele. = Mne nujno zakonçit' rabotu. = Bana işi bitiriş gerek. (**Ben işi bitirmeliyim.**) (KIKKYİRB-28)

Kırım – Tatar Türkçesi

Siz köz ekimine muracaat etmek kereksiŋğiz. = Vam nujno obratit'sya k okulistu. = Siz göz doktoruna müracaat etmek gereksiniz. (**Siz göz doktoruna müracaat etmelisiniz.**) (KTKK-28)

Kumuk Türkçesi

Sizge operatsiya etme gerek. = Vam nado sdelat' operatsiyu. = Size operasyon etme gerek. (**Siz ameliyat olmalısınız.**) (KUKK-57)

Nogay Türkçesi

Sosı plastinkadı tıŋlamaga bolayagım? = Mojno posluşat' etu plastinku? = Bu plağı dinlemeye olur mu? (**Bu plağı dinleyebilir miyim?**) (NKK-69)

Özbek Türkçesi

Men håzir ketişim keräk. = Ya doljen seyças uhodit'. = Ben şimdi gidişim gerek. (**Ben şimdi gitmeliyim.**) (ÖKK-118)

Şor Türkçesi

Keçe abam meni oramnı kayde kecerge ürgetti. = Vçera otets uçil menya perehodit' ulitsu. = Dün babam beni caddeyi nasıl geçmek öğretti. (**Dün babam bana caddeyi nasıl geçeceğimi öğretti.**) (ŞKK-83)

Tatar Türkçesi

Çüplemeske! = Ne sorit'! = Çöp atmamak! (**Çöp atmayınız!**) (EAİTKT-51)

Tuva Türkçesi

Silerge azı kassaga töleer be? = Platit' vam ili v kassu? = Sizlere veya kasaya ödemek mi? (**Size mi kasaya mı ödenecek?**) (TUKKEBS-66)

Türkmen Türkçesi

Sizi görmäge şat! = Rad vas videt'. = Sizi görmeye mutlu! (**Sizi gördüğüme memnunum.**) (TÜKKGAH-49)

1.1.1.7.2.Yapım Ekinin Kullanılmaması

Çağdaş Türk lehçelerinde /*-lı / -li* / yapım ekinin kullanılmaması, Rusçadaki sözcüğün bulunduğu gramer şekliyle çağdaş Türk lehçelerine çevrilmesinden oluşmuştur:

Hakas Türkçesi

Sïrer pozıŋar xaydaŋzar? = Vı otkuda sami? = Siz kendiniz neredensiniz? (**Siz nerelisiniz?**) (HKK-42)

Çağdaş Türk lehçelerinde sıfat oluşturmak için gerekli olan / *-lı, -li* / yapım ekinin kullanılmaması, Rusçadaki sözcüğün bulunduğu gramer şekliyle yani sıfat ya da vasıta hâli almış şekliyle çağdaş Türk lehçelerine çevrilmesinden oluşmuştur:

Hakas Türkçesi

Aeroporttaŋg gorodxa çitïre on pis nomer avtobus alay üs, tört nomer trolleybustar çörçe. = S aeroporta do goroda hodit avtobus 15 nomer i trolleybusı 3, 4

nomer. = Havaalanından şehre kadar on beş numara otobüs ve üç, dört numara troleybüsler gidiyor. (**Havaalanından şehre kadar on beş numaralı otobüs ile üç ve dört numaralı troleybüsler gidiyor.**) (HKK-97)

Kırgız Türkçesi

Süt menen çay. = Çay s molokom. = Süt ile çay. (**Sütlü çay.**) (KIKKSAM-28)

Nogay Türkçesi

Suv börek yeralma man. = Vareniki s kartofelem. = Su börek patates ile. (**Patatesli su böreği.**) (NKK-60)

Çağdaş Türk lehçelerinde sıra sayı sıfatı yapan / *-IncI* / ekinin kullanılmaması, Rusçadaki sözcüğün bulunduğu gramer şekliyle çağdaş Türk lehçelerine çevrilmesinden oluşmuştur:

Hakas Türkçesi

Pasxa xan tĭllerĭn üs klasstaŋ͡g sığara ügrençebis. = İnostrannıy yazık izuçaem s 3 klassa. = Yabancı dilleri üç sınıftan itibaren öğreniyoruz. (**Üçüncü sınıftan itibaren yabancı dil öğreniyoruz.**) (HKK-87)

Çağdaş Türk lehçelerinde / *-lık* / *-lik* / yapım ekinin kullanılmaması, Rusçadaki sözcüğün bulunduğu gramer şekliyle çağdaş Türk lehçelerine çevrilmesinden oluşmuştur:

Hakas Türkçesi

Pĭske nomer pĭr ayğa kirek. = Nam nujen nomer na odin mesyats. = Bize oda bir aya gerek. (**Bize bir aylık oda gerek.**) (HKK-59)

Çağdaş Türk lehçelerindeki söylemlerde */-CA* / ekinin kullanılmaması, Rusçadaki sözcüğün bulunduğu gramer şekliyle çağdaş Türk lehçelerine çevrilmesinden oluşmuştur:

Tuva Türkçesi

Silerde orus-tıva slovar' bar be? = Est' u vas russko-tuvinskiy slovar'? = Sizde Rus-Tuva sözlük var mı? (**Sizin Rusça-Tuvaca sözlüğünüz var mı?)** (TUKKEBS-28)

Türkmen Türkçesi

Rus dilinde menyu barmı? = Est' li menyu na russkom yazıke? = Rus dilinde mönü var mı? (**Rusça menü var mı?**) (TÜKKGAH-112)

Çağdaş Türk lehçelerinde yapım ekleri ile ilgili olarak gerçekleşen en yoğun çeviri, Türkçe ifadelerde kullanılmaması gereken yapım ekinin, Rusça etkisiyle kullanılmasıdır. Bu ekler sıra sayı sıfatı oluşturan / *-IncI* / ile çok yoğun bir şekilde kullanılan mastar ekleridir. En az çeviri ise Rusça etkisiyle Türkçe ifadelerde kullanılmamış olan / *-lI,-IncI, -lIk, -CA* / yapım ekleridir. Altay, Başkurt, Gagavuz, Hakas, Karaçay – Malkar, Karaim, Kazak, Kırgız, Kırım – Tatar, Kumuk, Nogay, Özbek, Şor, Tatar, Tuva ve Türkmen Türkçelerinde mastar ekleri yoğun bir şekilde Rusça etkisiyle gereksiz kullanılmıştır. Başkurt, Gagavuz, Hakas, Karaçay – Malkar, Kazak, Kırgız, Kırım – Tatar, Kumuk, Nogay, Özbek ve Tatar Türkçelerinde sıra sayı sıfatı eki Rusça etkisiyle az da olsa gereksiz kullanılmıştır.

1.1.1.8.ÖN EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

"Ön ek (*Alm. Präfix; Fr. Prefixe; İng. Prefix; Rus. prefiks, predosnova, pristavka; Osm. Lâhika-i Mütekaddime*), bazı yabancı dillerde, genellikle kelime türetmede veya çekim esnasında rastlanan kök kelimenin başına ön sesten önce gelen ve kelimeye belirli bir anlam katan ek."[193]tir. Rusçadaki ön ek (*приставка*) kuralı, anlam bakımından önemli olduğu için yaygın bir kullanım alanına sahiptir. Rusçada sözcüklere ön ek getirme kuralı, Eski Rusça dönemine ait olan el yazmalardan daha önce gelişmiş ve ön ekler fiillerde kullanılmıştır[194]. Eski Rusçada anlam bakımından birtakım değişiklikler yapan ön ekler, günümüz Rusçasında anlam değişikliğinin yanı sıra, fiilleri bitmişlik hâline de sokmaktadırlar. Fiilleri bitmişlik hâline getiren ön ekler, etimolojik açıdan edatlardan gelmektedirler[195]. Günümüz Rusçasında ise fiiller yanında diğer sözcüklerden önce de ön ek kullanılabilmektedir.

Rusçadaki ön ekler, geldikleri sözcüğe ayrıca bir anlam kattıklarından, bu ön eki alan sözcükler çağdaş Türk lehçelerine ön ekli anlamlarıyla çevrilmişlerdir.

---

[193] Zeynep Korkmaz, ***age.***, s. 169.
[194] Ayşe Pamir Dietrich (2001a), ***age.***, s. 64.
[195] Ayşe Pamir Dietrich (2001a), ***age.***, s. 124.

1.1.1.8.1. "na-" Ön Ekinin Çevrilmesi

Rusçadaki bu ön ek "*yönelme, mesafe, amaç*" anlamları taşımaktadır. Bu ön ekin çağdaş Türk lehçelerine çevrildiği görülmektedir:

Başkurt Türkçesi

Şĭz bĭzge ozakka kildĭgĭzmĭ? = Nadolgo li vı priehali k nam? = Siz bize uzağa geldiniz mi? (**Siz bize uzun süre için mi geldiniz?**) (BKKİB-20)

Tatar Türkçesi

Sĭz ozakka kildĭgĭzmĭ? = Nadolgo li vı priehali? = Siz uzağa geldiniz mi? (**Uzun süre mi kalacaksınız?**) (EAİTKT-50)

1.1.1.8.2."ne-, ni-" Ön Ekinin Çevrilmesi

Rusçadaki "*ne-, ni-*" olumsuzluk eki[196] sebebiyle çağdaş Türk lehçeleri Rusçadan çeviri yaparken olumsuzluk anlatan Türkçe sözcük kullanma ihtiyacı hissetmiştir:

Hakas Türkçesi

Ağban gorodta ür nimeste on pĭr xadıl pis çüs ilĭg tört orınğa "Inarxas" gostinitsa püdĭrĭl parğan. = V Abakane nedovno postroena 11-etajnaya gostinitsa "Drujba" na 554 mest. = Abakan şehirde uzun zaman değilde on bir katlı 554 yere "Inarhas" oteli yapıldı. (**Abakan şehrinde yakın zamanda on bir katlı ve 554 odalı "Inarhas" oteli yapıldı.**) (HKK-57)

Kazak Türkçesi

Munıŋğız şındık emes. = Eto nepravda. = Bu doğruluk değil. (**Bu yanlış.**) (KZKKSTVK-30)

Kırgız Türkçesi

Meni tuura emes koşup koydu. = Menya nepravil'no soedinili. = Beni doğru değil bağladı. (**Beni yanlış bağladı.**) (KIKKYİRB-129)

Tuva Türkçesi

Çaraş eves kadın. = Nekrasivaya devuşka. = Güzel değil kız. (**Çirkin kız.**) (TUKKEBS-105)

[196] Eski Rusça döneminden beri günümüz Rusçasındaki olumsuzluk (отрицание) korunmuştur. bk.: Ayşe Pamir Dietrich (2001a), ***age.***, s. 31.

Türkmen Türkçesi

Meni nädogrı birleşdirdiler. = Menya nepravil'no soedinili. = Beni değil doğru birleştirdiler. (**Beni yanlış bağladılar.**) (TÜKKVM-77)

1.1.1.8.3."pri-" Ön Ekinin Çevrilmesi

Rusçadaki "*pri-*" ön eki, hareket fiillerine geldiğinde amacı başarmaya yönelik "*gelme, varma*" anlamları kazandırır. Rusçadaki "*pri-*" ön eki almış fillerin çağdaş Türk lehçelerine anlamca çevrildiği görülmektedir:

Kırım – Tatar Türkçesi

Yaş bir kadın kirip keldi. = Molodaya jenşina prişla. = Genç bir kadın girip geldi. (**Genç bir kadın girdi.**) (ÇTLG-871)

Tuva Türkçesi

Barnauldan samalyot ujup keldi be? = Priletel samalyot iz Barnaula? = Barnaul'dan uçak uçup geldi mi? (**Barnaul'dan uçak geldi mi?**) (TUKKEBS-95)

1.1.1.8.4."pro-" Ön Ekinin Çevrilmesi

Rusçada fiillerin önüne gelen "*pro-*" ön eki bitmişlik durumunda "*geçmek, bitirmek*" anlamı taşır. Örneğin Rusça "*studit'sya*" fiili "*soğumak, üşümek; ayazlamak*" gibi anlamlar taşır. Dolayısıyla "*pro*+s*tudit'sya*" fiili de "*soğumaya, üşümeye geçmek, üşümenin tam olarak gerçekleştiği*" gibi bir anlam taşır. İşte Rusçada bu ön eki alan fiillerin anlamı, çağdaş Türk lehçelerine kavram çevirisi olarak geçmiştir:

Altay Türkçesi

Sooko öttim. = Ya prostudilsya. = Soğuğa geçtim. (**Soğuk aldım.**) (AKK-88)

Karaim Türkçesi

Izın berıŋ͡ız keçip ketme. = Razreşite proyti. = İzin veriniz geçip gitmeye. (**Gitmeme izin veriniz.**) (KAKK-30)

Kazak Türkçesi

Ötip ketüge ruksat etiŋ͡izşi. = Razreşite proyti. = Geçip gitmeye izin veriniz. (**Gitmeme izin veriniz.**) (KZKKSTVK-36)

Okıp şığu. = Proçitat'. = Okuyup çıkmak. (**Okuyup bitirmek, okumak.**) (KZKKSTVK-12)

Kumuk Türkçesi

Çabıp ötmek. = Probegat'. = Koşup geçmek. (**Koşmak.**) (KUKK-158)

Ötüp getmek. = Proehat'. = Geçip gitmek. (**Gitmek.**) (KUKK-158)

1.1.1.8.5."vı-" Ön Ekinin Çevrilmesi

Rusçada "*vı-*" ön eki fillerin önüne gelerek dışarı doğru yapılan hareketi anlatır[197]. Rusçada bu ön eki alan fiillere karşılık çağdaş Türk lehçelerinde dışarı yönlü eylemleri anlatan "*çık-*" anlamındaki fiillerin kullanılması Rusçadan yapılan kavram çevirisinin bir sonucudur:

Kumuk Türkçesi

Çabıp çıkmak. = Vıbegat'. = Koşup çıkmak. (**Koşmak.**) (KUKK-150)

Şor Türkçesi

Tüzünen̂g sık pararzın̂g Kurako oramına. = Pryamo vıydeş' i doydeş' na ulitsu Kurako. = Doğrudan çık varırsın Kurako sokağına. (**Doğruca gidersen Kurako sokağına varırsın.**) (ŞKK-82)

1.1.1.8.6."vz-" Ön Ekinin Çevrilmesi

Eski Rusçada *"vz-, vs-, vzo-"* ön eki fiillerden önce gelerek ayrı yazılırdı ve edat göreviyle kullanılırdı. Günümüz Rusçasında ise ön ek göreviyle kullanılmaktadır[198]. Rusçadaki "*vz-, vs-, vzo-*" ön eki fiile yukarıya, bir şeyin üstüne doğru yapılan hareket anlamı katar. Rusçada bu ön eki alan fiillere karşılık çağdaş Türk lehçelerinde yukarı yönlü eylemleri anlatan "*çık-, çek-, kaldır-*" anlamındaki fiillerin kullanılması Rusçadan yapılan kavram çevirisinin bir sonucudur:

Altay Türkçesi

Samolet beş saatta uçup çıgar. = Samolet vzletaet v pyat' çasov. = Uçak beş saatte uçarak çıkar. (**Uçak saat beşte kalkıyor.**) (AKK-41)

Çağdaş Türk lehçelerinde Rusçadaki ön ekler ile ilgili olarak gerçekleşen en yoğun çeviriler *"na-, ne-, ni-, pro-"* eklerinde görülmektedir. En az çeviri ise *"vz-, vı-, pri-"* ön eklerinde görülmektedir. Çağdaş Türk lehçelerinin herhangi birinde Rusça ön eklerden herhangi birinin çok yoğun bir şekilde Rusçadan çevrildiği görülmez. *Altay*

[197] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 169.
[198] Ayşe Pamir Dietrich (2001a), ***age.***, s. 124.

Türkçesinde birkaç örnekte *"pro-, vz-"* ön eklerinin; *Başkurt Türkçesinde "na-"* ön ekinin; *Hakas Türkçesinde* birkaç örnekte *"ne-, ni-"* ön ekinin; *Karaim Türkçesinde "pro-"* ön ekinin; *Kazak Türkçesinde* birkaç örnekte *"ne-, ni-, pro-"* ön eklerinin; *Kırgız Türkçesinde* birkaç örnekte *"ne-, ni-"* ön ekinin; *Kırım - Tatar Türkçesinde "pri-"* ön ekinin; *Kumuk Türkçesinde* birkaç örnekte *"pro-, vı-"* ön eklerinin; *Özbek Türkçesinde "na-"* ön ekinin; *Şor Türkçesinde "vı-"* ön ekinin; *Tatar Türkçesinde "na-"* ön ekinin; *Tuva Türkçesinde* birkaç örnekte *"ne-, ni-, pri-"* ön eklerinin; *Türkmen Türkçesinde "ne-, ni"* ön ekinin Rusçadan çevrildiği görülmektedir. *Gagavuz, Karaçay – Malkar ve Nogay Türkçelerinde* ise Rusça ön eklerin çevirisine rastlanılmamıştır.

1.1.2.SÖZ DİZİMİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Söz dizimi veya cümle bilgisi (*Alm. Syntax, Satzlehre; Fr. Syntaxe; İng. Syntax; Rus. Sintaksis; Osm. Nahiv*), "bir dilde düşünce ve duyguların tam olarak anlatılabilmesi için gramer kurallarına uygun olarak dizilen sözcüklerin, sözcük gruplarının cümle ve söz içindeki görevlerini, birbirleriyle olan ilişkilerini, sıralanışlarını ve cümle türlerini inceleyen bilim dalıdır."[199]

Söz dizimi, dillerin temel anlatım formüllerinden biridir. O nedenle farklı anlatıma sahip dillerin söz dizimi bakımından birbirlerine uymaması doğaldır. Dillerin birbirleriyle uyuşmayan başlıca yönü olan söz dizimi, yabancı bir dili öğrenirken başlıca zorluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Özcan Başkan bu konu ile ilgili şunları söylemektedir: "Göstergelerin dizimi bakımından, Türkçe ile yabancı dil arasındaki zorluklar, 'cümle' birimi ölçü alınacak olursa, genellikle, 'hüküm' bildiren fiilin cümle içindeki yerine göre ortaya çıkmaktadırlar. Türkçede, en uzun cümlelerden sonra bile fiili yerine oturtan Türk konuşucu, yabancı bir dilde cümle ortasında fiil kullanmaya zorlandığı zaman, bütün düşünce düzeni sarsılmakta ve göstergelerin sıralanması problemi yüzünden konuşma aksamaktadır. Söz gelimi "…dığını, …dığını ve …dığını açıkça belirtememiştir." gibi, bir cümle yapısına alışkın olan Türk konuşucu, eğer yabancı dildeki "açıkça belirlememiştir." Parçasını cümlenin ilk başında duyar da, ondan sonra "…dığını" dizilerini işitirse, cümle bittiği zaman ilk baştaki önemli 'kilit-parça'yı hatırlamakta güçlük çekebilir; çünkü kendisi, cümle sonundaki hüküm fiilini bekleyerek cümleyi anlamaya yıllardır alışmıştır."[200] Leylâ Karahan ise dillerin söz

[199] Zeynep Korkmaz, ***age.***, s. 55.
[200] Özcan Başkan, ***Yabancı Dil Öğretimi İlkeler ve Çözümler***, Multilingual Yay., İstanbul 2006, s. 43.

dizimi kurallarının farklılığı ilgili olarak şunları söylemektedir: "Kurallar dillere göre farklılık gösterse de diller arasında söz dizimi yapıları bakımından bazı ortaklıklar ve benzerlikler bulunabilir. Bunların oranı, o diller arasındaki köken ilişkilerinin derecesine göre değişmektedir. Hatta aralarında hiç ilişki olmadığı kabul edilen diller arasında bile birtakım evrensel ortaklıklar görülebilir. Bütün bunlara rağmen her dil az veya çok farklı bir söz dizimi yapısına sahiptir."[201] Dolayısıyla söz dizimi bakımından farklılığa sahip olan Türkçe ile Rusça arasındaki etkileşim, dillerin yapılarına zarar verecek veya dil öğrenimini yavaşlatacaktır.

Söz dizimi bakımından (синтаксис) açıdan diğer Hint – Avrupa dillerinden etkilenen Eski Rusçada söz diziminin en karakteristik özelliği *yalın düzen* (номинатив строй)dir[202]. Bu, günümüz Rusçasında da esastır. Ancak, Eski Rusça ile günümüz Rusçasının söz diziminde farklılıklar da yok değildir. Bu farklılıklar, dilin ana kuruluşu ile ilgili olmadığı için, Rusça tarihî dönemlerinden beri söz dizimi yapısını korumuştur.

Çağdaş Türk lehçelerinde Rusçanın söz diziminin etkili olduğu ifadelere rastlanmaktadır. Konuşuru az kalmış çağdaş Türk lehçelerinde Rusçanın "*özne+yüklem+tümleç*" söz dizimi yapısının kopyalandığı görülmektedir[203].

1.1.2.1. ÖZNE İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

"Özne (*Alm. Subjekt, Satzgegenstand; Fr. Sujet; İng. Subject; Rus. podlejaşçiy; Osm. Fail, Mübteda, Müsnedünileyh*), yüklemin gösterdiği kılış ile doğrudan ilgili olan kişi ya da şeye verilen ad; bir oluş ve kılışın gerçekleşmesini sağlayan kimse veya şey."[204] dir.

Rusçada özne (подлежащее), Eski Rusça döneminden beri birincil öğe olarak kabul edilir. Özne, Eski Rusçada daha çok adlardan olmak üzere zamir, sıfat, ortaç, sayı+ad, vasıta hâli eki almış ad ya da kişi zamiri ve "s" edatı ile oluşturulmuştur[205]. Bu unsurlar günümüz Rusçasında da özne olarak kullanılabilmektedirler.

Rusçanın ve Türkçenin söz diziminde öznenin yeri cümle başı olsa da iki dil arasında özne ile ilgili kullanım farkı görülebilmektedir. Örneğin Rusçada adı niteleyen sıfat grubu addan sonra gelirken, Türkçede addan önce gelerek özne grubu oluşturur.

---

[201] Leylâ Karahan, ***age.***, s. 9.
[202] Yalın düzen, öznenin her zaman yalın olması demektir. bk.: Ayşe Pamir Dietrich (2001a), ***age.***, s. 140.
[203] Gülsüm Killi, ***agm.***, s. 180.
[204] Zeynep Korkmaz, ***age.***, s. 171.
[205] Ayşe Pamir Dietrich (2001a), ***age.***, s. 144.

Bir diğer yaygın farklılık ise Rusçada soru sözcükleri cümle başında kullanılırken (*kotorıy, kakoy, kto, çto, kogda, gde*), Türkçede soru sözcükleri yükleme yakın kullanılmaktadır. Buna benzer nedenlere bağlı olarak Rusça söz diziminin etkisiyle çağdaş Türk lehçelerinde öznenin yerinde kullanılmadığı görülmektedir:

Altay Türkçesi

Bir saat. = Odin ças. = Bir saat. (**Saat bir.**) (AKK-20)

Başkurt Türkçesi

Un dürt seget. = Çetırenadtsat' çasov. = On dört saat. (**Saat on dört.**) (BKKGİ-163)

Gagavuz Türkçesi

Bana lääzım renkli televizor. = Mne nujen tsvetnoy televizor. = Bana gerek renkli televizyon. (**Renkli televizyon bana gerekiyor.**) (GKK-6)

Hakas Türkçesi

"Pobeda" kinoteatrdaŋ ırax nimes Lermontovtıŋ adınaŋ drama teatrı. = Nedaleko ot kinoteatra Pobeda dramteatr im. Lermontova. = Pobeda sinemasından uzak değil Lermontov adındaki drama tiyatrosu. (**Lermontov drama tiyatrosu Pobeda sinemasına uzak değildir.**) (HKK-79)

Karaim Türkçesi

Ne senesında o boldı? = V kakom godu eto proizoşlo? = Hangi yıl o oldu? (**O hangi yıl oldu?**) (KAKK-20)

Kırgız Türkçesi

Kırgızça sen kanday süylöysüŋ? = Kak tı govoriş' po-kirgizski? = Kırgızca sen nasıl konuşuyorsun? (**Sen Kırgızcayı nasıl konuşuyorsun?**) (KIKKYİRB-42)

Kumuk Türkçesi

On gradus issilik. = 10 gradusov tepla. = On derece sıcaklık. (**Sıcaklık 10 derecedir.**) (KUKK-87)

Nogay Türkçesi

Kompozitor em yırşı Yahya Kudayberdiyevtiŋ yırları bek yaraydılar maga. = Pesni kompozitora i pevtsa Yahyi Kudayberdiyeva pesni mne oçen' nravyatsya. = Besteci ve şarkıcı Yahya Kudayberdiyev'in şarkıları çok beğeniyorlar bana. (**Ben besteci ve şarkıcı Yahya Kudayberdiyev'in şarkılarını çok beğeniyorum.**) (NKK-104)

Şor Türkçesi

Kançençi <u>cas</u>? = Kotorıy <u>cas</u>? = Kaçıncı <u>saat</u>? (**<u>Saat</u> kaç?**) (ŞKK-63)

Üş <u>cas</u>. = Tri <u>çasa</u>. = Üç <u>saat</u>. (**<u>Saat</u> üç.**) (ŞKK-63)

Tuva Türkçesi

Ses <u>şak.</u> = Vosem' <u>çasov.</u> = Sekiz <u>saat.</u> (**<u>Saat</u> sekizdir.**) (TUKKEBS-82)

1.1.2.2.TÜMLEÇLER İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

"Tümleç (*Alm. Ergänzung, Objekt; Fr. Complément; İng. Complement, Object; Rus. komplement, dopolnenie, ob'ekt; Osm. Mef'ul, Mütemmim*), cümle içinde yalın ya da yükleme, yönelme, çıkma, vasıta durumu gibi bir durum eki almış olarak kendisini fiille ilişkili duruma getiren ad" olarak tanımlanır ve yüklemin anlamını çeşitli yönlerden tamamlar[206]. Türkçede tümleç ifadesi nesne, dolaylı tümleç, edat tümleci, zarf tümleci için genel bir ad olarak kullanılmaktadır ve Türkçenin söz diziminde cümle içerisinde yer almaktadır. Rusçada ise "*özne+yüklem+tümleç*" dizimine bağlı olarak tümleçler cümle sonunda yer almaktadır. Rusçanın etkisiyle çağdaş Türk lehçelerinde de tümleçlerin yerinde kullanılmadığı görülmektedir. Bunların bir kısmı cümle içerisindeki uygun yerinde kullanılmamış, bir kısmı ise cümle sonunda kullanılmıştır:

Gagavuz Türkçesi

Hoş dinnenmäk <u>sizä</u> dilerim! = Jelayu <u>vam</u> priyatnogo otdıha! = Hoş dinlenmek <u>size</u> dilerim! (**<u>Size</u> iyi dinlenme dilerim!**) (GKK-2)

Hakas Türkçesi

İskĭr pirĭ͡ŋgerdek ağaa <u>Sapin İvanoviç sığdıratxan tĭp</u>. = Peredayte emu, <u>çto zvonil Sapin İvanoviç.</u> = Haber veriniz ona <u>Sapin İvanoviç çaldırdı diye</u>. (**Ona, <u>Sapin İvanoviç telefon açtı diye</u> haber veriniz.**) (HKK-66)

Karaim Türkçesi

Bügün men kazandım <u>beş</u> <u>matematikadan</u>. = Segodnya ya zarabotal <u>pyat' po matematike.</u> = Bugün ben aldım <u>beş matematikten</u>. (**Ben bugün <u>matematikten</u> <u>beş</u> aldım.**) (KAKK-23)

Kumuk Türkçesi

Köbüsü kumuk bayramlarda <u>aldın</u> at yarışlar ötgerile bolğan. = Na mnogih kumıkskih prazdnikah <u>ran'şe</u> provodilis' konnıe skaçki. = Çoğu Kumuk bayramlarda

[206] Zeynep Korkmaz, ***age.***, s. 216-217.

önceden at yarışları yapılıyordu. (**Önceden çoğu Kumuk bayramlarında at yarışları yapılırdı.**) (KUKK-126)

Nogay Türkçesi

Kinoteatrda kayday fil'm bolayak tı bügün? = Kakoy fil'm idet segodnya v kinoteatre? = Sinemada hangi film olacak bugün? (**Bugün sinemada hangi film olacak?**) (NKK-104)

Şor Türkçesi

Kançe ças pararğa kerek avtobuspa. = Skol'ko vremeni nado ehat' na avtobuse. = Kaç saat gitmek gerek otobüsle. (**Otobüsle kaç saat gitmek gerekiyor?**) (ŞKK-82)

Tuva Türkçesi

Çediişkinni silerge küzedim. = Jelayu vam uspeha. = Başarıyı size diliyorum. (**Size başarılar diliyorum.**) (TUKKKAB-13)

Türkmen Türkçesi

Hayış, 2-nci klaslı bilet Aşgabada çenli. = Pojaluysta, odin bilet vtorogo klassa do Aşhabada. = Lütfen, ikinci sınıflı bilet Aşgabat'a kadar. (**Lütfen Aşgabat'a ikinci kategoriden bilet veriniz.**) (TÜKKGAH-76)

1.1.2.3.YÜKLEM İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

"Yüklem (*Alm. Prädikat, Satzaussage; Fr. Predicat; İng. Predicate; Rus. skazuemoe*), cümlede hareketi, olayı, işi, yargıyı bildiren, fiil çekimine girmiş kelimenin cümle bilgisindeki adı. Cümlenin bütün ögelerini kendine bağlayan temel öğe durumundaki yüklem, fiil veya ad soylu bir kelime olabilir."[207] Yüklem Türkçenin söz diziminde cümle sonunda bulunur.

Rusçada yüklem (*сказуемое*), Eski Rusça döneminden beri birincil öğe olarak kabul edilir. Yalın ve birleşik yüklem olarak ikiye ayrılmaktadır. Yalın yüklem Eski Rusçadan beri yapı olarak değişikliğe uğramadan devam etmektedir. Birleşik yüklem ise, yüklemdeki adın farklı hâl eki almaya başlamasından dolayı günümüz Rusçasında Eski Rusçadan biraz farklıdır[208]. Ancak, genel olarak Rusçanın yüklem yapısı tarihî dönemlerin devamı niteliğindedir. Rusçada "*özne+yüklem+tümleç*" dizimine bağlı olarak yüklemler cümle içerisinde yer almaktadır.

---

[207] Zeynep Korkmaz, ***age.***, s. 246.
[208] Ayşe Pamir Dietrich (2001a), ***age.***, s. 144-145.

Rusçanın etkisi ile çağdaş Türk lehçelerindeki bazı ifadelerde yüklemlerin cümle sonunda değil, cümle başında ya da içerisinde kullanıldıkları görülmektedir:

Altay Türkçesi

Bir saat. = Odin ças. = Bir saat. (**Saat bir.**) (AKK-20)

Azerbaycan Türkçesi

Men dĭdim ĭşidesen, dĭmedim öyrenesen. = Ya skazal, çto uslıyşiş', a ne skazal, çto nauçiş'sya. = Ben dedim işitesin, demedim öğrenesin. (**Ben işitesin dedim, öğrenesin demedim.**) (FÖBM-122)

Başkurt Türkçesi

Yuk, rexmet şĭzge. = Net, sposibo vam. = Hayır, teşekkür size. (**Hayır, size teşekkür ederim.**) (BKKİB-35)

Gagavuz Türkçesi

Neredä satılerlar şkola tertipleri? = Gde prodayutsya şkol'nıe prinadlejnosti? = Nerede satıyorlar okul malzemeleri? (**Okul malzemelerini nerede satıyorlar?**) (GKK-5)

Hakas Türkçesi

Pĭlbinçem, xaydi sĭrernĭ alğıstabısçan͡g. = Ne znayu, kak vas i poblagodarit'. = Bilmiyorum, nasıl sizi teşekkür ediyorum. (**Size nasıl teşekkür edeceğimi bilmiyorum.**) (HKK-49)

Karaim Türkçesi

Bahışla maa urus-karay lakırdılık. = Podari mne russko-karaimskiy razgovornik. = Hediye et bana Rus-Karay konuşma kılavuzu. (**Bana Rus-Karay konuşma kılavuzu hediye et.**) (KAKK-10)

Kırım – Tatar Türkçesi

Yürin͡giz biznen. = Poydemte s nami. = Yürüyünüz bizle. (**Siz bizimle yürüyünüz.**) (KTKK-11)

Kumuk Türkçesi

Ol nedir ge yüzdür barmagı? = Çto eto takoye, çto u nego sto paltsev? = O nedir ki yüz parmağı? (**Yüz parmağı olan nedir?**) (FÖBM-106)

Nogay Türkçesi

Son͡gında bildim men bu zattın͡g mänesin. = Nakonets ya znal, çto ego smısl'. = Sonunda bildim ben bu şeyin manasını. (**Sonunda ben bu şeyin ne demek olduğunu anladım.**) (ÇTLG-672)

Şor Türkçesi

Oramnı <u>keş</u> svetoforda kök-le çarık polğanda. = Ulitsu <u>perehodi</u> tol'ko pri zelenom svete svetofora. = Caddeyi <u>geç</u> ışıkta yeşil ışık olduğunda. (**Caddeyi yeşil ışık yandığında <u>geç.</u>**) (ŞKK-83)

Tatar Türkçesi

İpteşim <u>kildi</u>, kaysı ki Meskevden kaytkan. = <u>Prişyol</u> moy tovariş, kotorıy vernulsya iz Moskvı. = Arkadaşım <u>geldi</u>, hangisi ki Moskova'dan döndü. (**Moskova'dan dönen arkadaşım <u>geldi</u>.**) (FÖBM-107)

Tuva Türkçesi

<u>Kandıgdır</u> siler? = <u>Kak</u> vı? = <u>Nasıl</u> sizler? (**Sizler <u>nasılsınız?</u>**) (TUKKEBS-60)

Çağdaş Türk lehçelerinde bileşik yapılı cümle kurulurken birinci cümlenin yükleminin çekimli fiille yapılması Rusçanın etkisiyle olmuştur. "Bu, artık dilimize o kadar yerleşmiş ki, kısa ve ahenkli olması açısından elverişli olduğu için, atasözlerimizde bile yer almaktadır."[209]

Çuvaş Türkçesi

Şip qaştan <u>şiŋ͡gşe</u>, unttan <u>tatalat'</u>, teşşé. = Nitka gde <u>tonkaya</u>, tam <u>rvyotsya</u>. = İp nerede <u>ince</u>, oradan <u>kopar</u>. (**İp, <u>inceldiği</u> yerden <u>kopar</u>.**) (FÖBM-125)

Karaim Türkçesi

Neni <u>bilmez</u>, ani <u>süvmez</u>. = Çego <u>ne znayut</u>, togo i <u>ne lyubyat</u>. = Neyi <u>bilmez</u>, onu <u>sevmez</u>. (**<u>Bilinmeyen</u> şey <u>sevilmez</u>.**) (FÖBM-125)

Kırgız Türkçesi

Alar kanday <u>keldi</u>, oşondoy biz <u>jönööbüz kerek</u>. = Kak oni <u>prişli</u>, tak i mı <u>otpravimsya</u>. = Onlar nasıl <u>geldi</u>, öyle biz <u>gitmemiz gerek</u>. (**Onlar <u>gelince</u>, biz <u>gitmeliyiz</u>.**) (FÖBM-125)

1.1.2.4.SÖZCÜK GRUPLARI İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Sözcük grubu veya "kelime grubu (*Alm. Wortgruppe; Fr. Groupe De Mot; İng. Wordgroup; Rus. slovesnıe gruppı*), cümle içinde kavramlar arasında ilişki kurmak üzere birden çok kelimenin belirli kurallar ile yan yana getirilmesinden oluşan, yapı ve anlamındaki bütünlük dolayısıyla cümle içinde tek bir nesne veya hareketi karşılayan ve herhangi bir yargı bildirmeyen kelimeler topluluğu. Türkçede ad tamlaması, sıfat

[209] Fatma Özkan – Bağdagül Musa, ***agm.***, s. 125.

tamlaması, birleşik ad, birleşik fiil, edat grubu, zarf grubu, ünlem grubu, unvan grubu gibi çeşitli kelime grupları vardır."[210] Leylâ Karahan da sözcük gruplarını şöyle tanımlamaktadır: "Bir varlığı, bir kavramı, bir niteliği, bir durumu, bir hareketi karşılamak veya belirtmek, pekiştirmek ve nitelemek üzere, belirli kurallar içinde yay yana dizilmiş kelimelerden oluşan yargısız dil birimidir."[211]

Rusçada da sözcük grupları Türkçe gibi yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Ancak Rusçadaki sözcük gruplarının kendi içindeki sıralaması Türkçe ile örtüşmemektedir. Çağdaş Türk lehçelerindeki bazı ifadelerde de sözcük gruplarının kendi içerisindeki sıralamasının Türkçeye uygun olarak değil, Rusçaya uygun olarak kullanıldıkları görülmektedir:

Altay Türkçesi

Bir* protsent.** = *Odin* protsent. = *Bir* yüzde. (**Yüzde *bir.) (AKK-24)

Erten meni *7* saatta oygozıp iyzeer = Razbudite menya, pojaluysta, zavtra *v sem'* çasov = Lütfen yarın beni *7* saatte kaldırınız (**Lütfen yarın beni saat *7'de* kaldırınız.**) (AKK-47)

Başkurt Türkçesi

***Bĭr yarım* protsent.** = *Poltora* protsenta. = *Bir yarım* yüzde. (**Yüzde *bir buçuk*.**) (BKKİB-11)

Gagavuz Türkçesi

Tä benim *vizit* kartım. = Vot moya *vizitnaya* kartoçka. = İşte benim *vizit* kartım. (**İşte benim kart *vizitim.***) (GKK-2)

Bobası* kızın.** = *Otsa* devuşki. = *Babası* kızın. (**Kızın *babası.) (FÖBM-103)

Ben *o köyden varım*, neresi ont durer. = Ya *iz togo sela*, kotoroe stoit na otşibe. = Ben *o köyden varım*, neresi kenarda duruyor. (**Ben, o kenarda dur*an* *köydenim*.**) (FÖBM-101)

Hakas Türkçesi

***Rınok* sĭrernĭ͡ŋ xayzındadır?** = Gde *rınok* u vas? = *Pazar* sizin neresindedir? (**Sizin *pazarınız* nerededir?**) (HKK-56)

Ya, *pĭrsĭ olğannarni*, ol gorod ortızında, *paza pĭrsĭ –çiitterni*, anzı Ağban suğ xazında, *ol tınağ ornı.* = Da, *odin detskiy* – v tsentre goroda, *drugoy – molodejnıy*, rapolojen na beregu Abakana, *eto zona otdıha*. = Evet, *birisi çocukların*, o şehir

[210] Zeynep Korkmaz, ***age.***, s. 144.
[211] Leylâ Karahan, ***age.***, s. 39.

ortasında; *diğeri gençlerin*, o Abakan suyu kenarında, *o dinlenme yeri.* (**Evet, şehrin ortasında olan *çocuklar içindir*, Abakan suyu kenarındaki *dinlenme yeri de gençler içindir.***) (HKK-57)

Karaim Türkçesi

***Üç buçuk* prosent.** = *3,5* protsent. = *Üç buçuk* yüzde. (**Yüzde *üç buçuk*.**) (KAKK-17)

Kırgız Türkçesi

Cüz* payız**.= *Sto* protsentov. = *Yüz* yüzde. (**Yüzde *yüz.) (KIKKYİRB-289)

Kırım – Tatar Türkçesi

Avanıŋ dımlığı *doksan* protsentkece bara. = Vlajnost' vozduha dohodit do *devyanosto* protsentov. = Havanın nemi *doksan* yüzdeye kadar gidiyor. (**Havanın nemi yüzde *doksana* kadar ulaşıyor.**) (KTKK-31)

Kumuk Türkçesi

***Köbüsü* kolhozçulanı maşinleri bar.** = *Mnogie* kolhozniki imeyut maşını. = *Çoğusu* kolhozcuların arabaları var. (**Kolhozcuların *çoğunun* arabaları var.**) (KUKK-102)

Nogay Türkçesi

Meni ertenikte *altı* säatte uyatsaŋız eken. = Razbudite, pojaluysta, menya v *6* çasov utra. = Beni sabahta *altı* saatte uyandırınız lütfen. (**Beni sabah saat *altıda* uyandırınız lütfen.**) (NKK-32)

Tatar Türkçesi

***İpteş* Exetov!** = *Tovarisç* Ahatov! = *Arkadaş* Ehetov! (**Ehetov *arkadaş*!**) (EAİTKT-50)

Tuva Türkçesi

(0,5) tik büdün *beş* onçuk = nol' tselıh *pyat'* desyatıh = sıfır tam *beş* onda (**sıfır tam onda *beş***) (TUKKEBS-103)

Türkmen Türkçesi

Men size *cenap* Orhandan hat getirdim. = U menya dlya vas pis'mo ot *gospodina* Orhana. = Ben size *Bey* Orhan'dan mektup getirdim. (**Ben size Orhan *Bey*'den mektup getirdim.)** (TÜKKGAH-146)

1.1.2.5.RUSÇADAKİ SAAT ANLATAN İFADELERİN YAPISAL OLARAK ÇEVRİLMESİ

Rusçadaki saat ifadeleri Türkçeden oldukça farklı olarak anlatılmaktadır. Bu nedenle ayrı bir başlık altında topladığımız bu ifadelerin Rusçadan çağdaş Türk lehçelerine sözdizimsel ve anlam olarak çevrildiği görülmektedir:

Altay Türkçesi

Saat on beş minut törtkö barıp cat. = Çetvert çetvertogo. = Saat on beş dakika dörde gidiyor. (**Saat üçü çeyrek geçiyor.**) (AKK-20)

Başkurt Türkçesi

Unınsı bis minut. = Pyat' minut desyatogo. = Onuncu beş dakika. (**Saat dokuzu beş geçiyor.**) (BKKİB-38)

Hakas Türkçesi

On pis minut çox altı ças. = Bez pyatnadtsati şest'. = On beş dakika yok altı saat. (**Saat altıya on beş dakika var.**) (HKK-105)

Karaçay - Malkar Türkçesi

Onbeş minut altığa işlegendi. = Pyatnadtsat' minut şestogo. = On beş dakika altıya işleyendi. (**Saat beşi on beş geçiyor.**) (KMKK-49)

Kumuk Türkçesi

Altığa yarım. = Polovina şestogo. = Altıya yarım. (**Beş buçuk.**) (KUKK-76)

Nogay Türkçesi

Onavga yarım kirgen. = Polovina desyatogo. = Ona yarım girmiş. (**Dokuz buçuk; dokuzu otuz geçiyor.**) (NKK-130)

Özbek Türkçesi

Sååt on beş minuti käm ikki. = Bez pyatnadtsati dva çasa. = Saat on beş dakika yok iki. (**Saat ikiye on beş dakika var.**) (ÖKK-138)

Tatar Türkçesi

Uncidĭ minuttan öç tula. = Bez semnadtsati tri. = On yedi dakikadan üç doluyor. (**Üçe on yedi dakika var.**) (EAİTKT-51)

İki farklı söz dizimi sistemine sahip olan çağdaş Türk lehçeleri ve Rusça arasında söz dizimi çevirisi meydana geldiği görülmektedir. *Özne, tümleç, yüklem, sözcük grupları ile Rusça saat anlatan ifadeler* olarak ele alınan bu tür çevirilerde, Rusçanın "*özne+yüklem+tümleç*" söz dizimi yapısının kopyalandığı görülmektedir.

Özne ile ilgili çevirilere Gagavuz, Hakas ve Karaim Türkçelerinde yoğun olarak; Altay, Başkurt, Kırgız, Kumuk, Nogay, Şor ve Tuva Türkçelerinde az olarak rastlanmaktadır. Kazak, Kırım –Tatar, Özbek ve Tatar Türkçelerinde ise bu tür çeviriler tespit edilememiştir. Tümleçler ile ilgili çevirilere Gagavuz ve Karaim Türkçelerinde yoğun olarak; Hakas, Kumuk, Nogay, Şor ve Tuva Türkçelerinde az olarak rastlanmaktadır. Altay, Başkurt, Kazak, Kırgız, Kırım –Tatar, Özbek ve Tatar Türkçelerinde ise bu tür çeviriler tespit edilememiştir. Yüklem ile ilgili çevirilere Gagavuz, Hakas, Karaim ve Nogay Türkçelerinde yoğun olarak; Altay, Başkurt, Kumuk, Şor ve Tuva Türkçelerinde az olarak rastlanmaktadır. Kazak, Kırgız, Kırım –Tatar, Özbek ve Tatar Türkçelerinde ise bu tür çeviriler tespit edilememiştir. Sözcük grupları ile ilgili çevirilere Altay, Başkurt, Gagavuz, Hakas, Nogay ve Tuva Türkçelerinde yoğun olarak; Karaim, Kırgız ve Kumuk Türkçelerinde az olarak rastlanmaktadır. Kazak, Kırım –Tatar, Özbek, Şor ve Tatar Türkçelerinde ise bu tür çeviriler tespit edilememiştir. Rusça saat anlatan ifadeler ile ilgili çevirilere Altay ve Başkurt Türkçelerinde yoğun olarak; Hakas, Kumuk ve Nogay Türkçelerinde az olarak rastlanmaktadır. Gagavuz, Karaim, Kazak, Kırgız, Kırım –Tatar, Özbek, Şor, Tatar ve Tuva Türkçelerinde ise bu tür çeviriler tespit edilememiştir.

1.1.3.SÖZCÜK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Sözcük veya kelime (*Alm. Wort; Fr. Mot; İng. Word; Rus. Slovo*), "bir veya birden çok heceli ses öbeklerinden oluşan, aynı dili konuşan kişiler arasında zihinde tek başına kullanıldığında somut veya soyut bir kavrama karşılık olan yahut da somut ve soyut kavramlar arasında geçici ilişkiler kurmaya yarayan dil birimidir."[212]

Rusça edatlar ile sözcüklerin çağdaş Türk lehçelerine sözcük olarak çevrildiği görülmektedir.

1.1.3.1. RUSÇA EDATLARIN ÇEVRİLMESİ

"Edat (*Alm. Partikel, Nachstellung; Fr. Postposition, Particule; İng. Postposition, Particle; Rus. Poslelog, Postpozitsiya, Çastitsa*), yalnız başına bir anlam taşımayan; ancak, ad ve ad soylu kelimelerden sonra gelerek sonuna geldiği kelimeyle cümledeki başka kelimeler arasında anlam ilişkisi kuran, gramer görevli bağımsız

[212] Zeynep Korkmaz, ***age.***, s. 144.

kelime."[213] dir. Rusçada "*bez, çerez, do, iz, k, na, ne, ot, pered, po, protiv, s, u, v, za*" edatları belli hâl eklerine göre kullanılarak çeşitli anlamlar kazanmaktadırlar. Oluşan anlamların çağdaş Türk lehçelerine bire bir çevrildiği görülmektedir:

1.1.3.1.1. "bez" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"bez" (yok, /+sIz/)* edatı tamlayan hâli *(родительный падеж = roditel'nıy padej)* ile kullanılır. Rusçada bir nesne ya da kişinin yokluğunu, hareketin nasıl yapıldığını ve saati ifade ederken bu edat kullanılır[214]. Bu edatın anlamca çağdaş Türk lehçelerine kopyalandığı görülmektedir:

Altay Türkçesi

On beş cogınaŋ altı = Bez çetverti şest = On beş (çeyrek) yok altı (**Saat altıya çeyrek var.**) (AKK-20)

Hakas Türkçesi

Pu imnernĭ petsept çox alarğa çarir. = Eti lekarstva mojno kupit' bez retsepta. = Bu ilaçları reçete yok almak mümkün. (**Bu ilaçlar reçetesiz alınabilir.**) (HKK-77)

Özbek Türkçesi

Yigirmä minuti käm ikki. = Bez dvadtsati dva çasa. = Yirmi dakika yok iki. (**Saat ikiye yirmi var.**) (ÖKK-138)

Şor Türkçesi

Men içe çok öskem. = Ya ros bez materi. = Ben anne yok büyüdüm. (**Ben annesiz büyüdüm.**) (ŞKK-37)

Tuva Türkçesi

Meŋee marka çok çagaa havından beriŋerem. = Dayte mne, pojaluysta, konvert bez marki. = Bana pul yok zarf veriniz lütfen. (**Lütfen bana pulsuz zarf veriniz.**) (TUKKEBS-97)

1.1.3.1.2."çerez" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"çerez" (yoluyla, vasıtasıyla)* edatı belirtme hâli *(внительный падеж = vnitel'nıy padej)* ile kullanılır. Rusçada bir yerden bir yere, içinden, üzerinden, bir süre sonra ve yaygın olarak bir şey veya birisi aracılığıyla yapılan işi ifade ederken bu edat kullanılır. Bu edatın anlamca çağdaş Türk lehçelerine

[213] Zeynep Korkmaz, ***age.***, s. 79.
[214] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 56.

kopyalandığı görülmektedir. Nitekim bu edatın etkisi Henryk Jankowski'nin de dikkatini çekmiş ve şöyle demiştir: "Gündelik kullanışta, standart olarak alınmamış, Türkçeye aykırı olan ve dillerin yapısını bozan bazı işlevsel kelimeler de Rusçadan ödünçlenir, örn. *çerez* 'üzerinden' ilgeci (sontakı) yerine öntakı olarak Kazak, Kırgız ve Özbeklerin ağzında duyulur."[215]

Kırgız Türkçesi

Bişkek arkalu bardım. = Ya poehal çerez Bişkeka. = Bişkek yoluyla gittim (**Bişkek üzerinden gittim**.)

Özbek Türkçesi

Şähärlärärå avtomatik stantsiya årkali kandäy telefon kıliş mümkin? = Kak pozvonit' çerez avtomatiçeskuyu mejdugorodnuyu stantsiyu? = Şehirlerarası otomatik istasyon yoluyla nasıl telefon etmek mümkün? (**Şehirlerarası otomatik istasyondan nasıl telefon edilebilir?**) (ÖKK-46)

1.1.3.1.3."do" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"do" (-A kadar)* edatı tamlayan hâli *(родительный падеж = roditel'nıy padej)* ile kullanılır ve hareketin mesafesini, zamanını ve ne zamana kadar yapıldığını ifade eder[216]. Bu edatın anlamca çağdaş Türk lehçelerine kopyalandığı görülmektedir:

Altay Türkçesi

Körüşkençe! = Do skoroy vstreçi! = Görüşene kadar! (**Görüşürüz!**) (AKK-18)

Başkurt Türkçesi

Yanınan osraşkanğa tiklĭm! = Do novoy vstreçi. = Yeniden görüşene kadar! (**Yeniden görüşürüz!**) (BKKİB-21)

Hakas Türkçesi

Paza toğasxanca! = Do vstreçi! = Yine görüşene kadar! (**Tekrar görüşürüz!**) (HKK-52)

Karaim Türkçesi

Tez yolguşlıkka! = Do skoroy vstreçi! = Çabuk görüşmeye! (**Yakında tekrar görüşürüz.**) (KAKK-9)

---

[215] Henryk Jankowski, ***agm.***, s. 138.
[216] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 53.

Kazak Türkçesi

Kayta köriskenşe! = Do svidaniya! = Tekrar görüşene kadar! (**Tekrar görüşürüz!**) (KZKKSTVK-17)

Kırgız Türkçesi

Körüşkönçö! = Do vstreçi! = Görüşene kadar! (**Görüşürüz!**) (KIKKSAM-9)

Tamaktan kiyinbi ce aga çeyinbi? = Posle edı ili do? = Yemekten sonra mı veya ona kadar mı? (**Yemekten sonra mı önce mi?**) (KIKKYİRB-262)

Kırım – Tatar Türkçesi

Körüşkence! = Do vstreçi! = Görüşene kadar! (**Görüşürüz!**) (KTKKWT-1)

Nogay Türkçesi

Köriskenşe deyim! = Do svidaniya! = Görüşene kadar! (**Görüşürüz!**) (NKK-29)

Özbek Türkçesi

Yänä körişgünçä! = Do novıh vstreç! = Yine görüşünceye kadar! (**Tekrar görüşürüz!**) (ÖKK-19)

Şor Türkçesi

Paza toğaşkançe! = Do svidaniya! = Görüşene kadar! (**Tekrar görüşürüz!**) (ŞKK-42)

Tatar Türkçesi

Tizden oçraşkanga kader! = Do skoroy vstreçi! = Tezden görüşünceye kadar! (**Kısa zamanda görüşürüz!**) (EAİTKT-49)

Tuva Türkçesi

Aziya tövünge çedir ırak be? = Daleko do Tsentra Azii? = Asya'nın Merkezi'ne kadar uzak mı? (**Asya'nın Merkezi uzak mı?**) (TUKKEBS-87)

Türkmen Türkçesi

Ertire çenli hoş! = Do zavtra! = Yarına kadar! (**Yarın görüşürüz!**) (TÜKKGAH-50)

1.1.3.1.4."iz" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"iz" (/-DAn/)* edatı tamlayan hâli *(родительный падеж = roditel'nıy padej)* ile kullanılır. Rusçada hareketin nereden yapıldığını, bilginin ya da bir şeyin kaynağını, nesnenin neden yapıldığını, hareketin nedenini, bütünün parçasını ifade

ederken bu edattan faydalanılır[217]. Bu edatın anlamca çağdaş Türk lehçelerine kopyalandığı görülmektedir:

Hakas Türkçesi

Min Xakasiyadaŋgmın. = Ya iz Hakas2.= Ben Hakasya'danım. (**Ben Hakasyalıyım.**) (HKK-42)

Karaim Türkçesi

Men laf eterım evden. = Ya budu govorit' iz doma. = Ben konuşacağım evden. (**Ben ev ile konuşacağım.**) (KAKK-32)

Kırgız Türkçesi

Men Narındanmın. = Ya iz Narına. = Ben Narın'danım. (**Ben Narınlıyım.**) (KIKKYİRB-7)

Tuva Türkçesi

Uruglar hevinden çüü barıl? = Çto est' iz detskoy odejdı? = Çocuk giyimlerinden ne var? (**Çocuk giyimi olarak ne var?**) (TUKKEBS-65)

1.1.3.1.5."k" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"k" (/-A/, -A karşı, doğru)* edatı yönelme hâli *(дательный падеж = datel'nıy padej)* ile kullanılır. Rusçada bir şeye ve bir kişiye yaklaşma, bir şeyin bir şeye eklenmesi veya yapıştırılması, zaman tayini ifadeleri ile belli fiil, ad ve sıfatlarla bu edat kullanılır[218]. Bu edatın anlamca çağdaş Türk lehçelerine kopyalandığı görülmektedir:

Başkurt Türkçesi

Ükĭnĭske karşı! = K sojelaniyu! = Üzüntüye karşı! (**Üzgünüm!**) (BKKGİ-164)

Kırgız Türkçesi

Karama karşı! = K sojelaniyu! = Üzüntüye karşı! (**Üzgünüm!**)

Kumuk Türkçesi

Sizge tilevüm bar. = U menya k vam pros'ba. = Size dileğim var. (**Sizden bir dileğim var.**) (KUKKTL-7)

Nogay Türkçesi

Taksidi ertenikke 7 säatke yiberirsiz. = Prişlite taksi k 7 çasam utra. = Taksiyi sabaha yedi saate gönderiniz. (**Sabah yedide taksiyi gönderiniz.**) (NKK-32)

---

[217] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 54-55.
[218] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 65-67.

Tatar Türkçesi

Kızganıçka karşı! = K sojaleniyu! = Üzüntüye karşı! (**Üzgünüm!, Maalesef!**) (ÇTLG-735)

1.1.3.1.6."na" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki "*na" (/-A/; /-DA/)* edatı iki hâl ekiyle kullanılabilmektedir. Birincisi, *"na" (/-A/)* edatı belirtme hâli *(внительный падеж = vnitel'nıy padej)* ile kullanıldığında hareketin yönünü veya yerini göstermek, zaman göstermek, eylemin devam ettiği süreci göstermek, amaç belirtmek ve nesneler arası farkı vurgulamak amacı taşır[219]. Bu edatın anlamca çağdaş Türk lehçelerine kopyalandığı görülmektedir:

Altay Türkçesi

Mında bir minutka toktoroor bo? = Ostanovites' li zdes na minutku? = Burada bir dakikaya dururusunuz mu? (**Burada bir dakika durur musunuz?**) (AKK-55)

Başkurt Türkçesi

Bĭr minutka şüzlĭkke karayım. = Na odnu minutku posmotryu v slovar'. = Bir dakikaya sözlüğe bakayım. (**Bir dakika, sözlüğe bakayım.**) (BKKGİ-41)

Hakas Türkçesi

Pĭske nomer pĭr ayğa kirek. = Nam nujen nomer na odin mesyats. = Bize oda bir aya gerek. (**Bize bir aylık oda gerek.**) (HKK-59)

Karaçay - Malkar Türkçesi

Seni közlüklege retsepting barmıdı? = U tebya est' retseept na oçki? = Senin gözlüklere reçeten var mı? (**Senin gözlük için reçeten var mı?**) (KMKK-97)

Karaim Türkçesi

Uylelik aşka bizde ne? = Çto u nas na obed? = Öğle yemeğine bizde ne? (**Bizim öğle yemeğimizde ne var?**) (KAKK-24)

Kırgız Türkçesi

Sizdi bir münötkö mümkünbü? = Mojno vas na minutu? = Sizi bir dakikaya mümkün mü? (**Bir dakika izin verir misiniz?**) (KIKKYİRB-23)

Kırım – Tatar Türkçesi

Uzun mesafege çapuv. = Beg na dlinnıe distants2.= Uzun mesafeye koşma. (**Uzun mesafe koşusu.**) (KTKK-66)

---

[219] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 40-41.

Kumuk Türkçesi

Men senden beş yılğa ulluman. = Ya na 5 let starşe tebya. = Ben senden beş yıla büyüğüm. (**Ben senden beş yaş büyüğüm.**) (KUKK-29)

Nogay Türkçesi

Üş künge. = Na tri dnya. = Üç güne. (**Üç günlük.**) (NKK-31)

Özbek Türkçesi

Kıska mäsåfägä yügüriş. = Beg na korotkie distants2.= Kısa mesafeye koşma. (**Kısa mesafe koşusu.**) (ÖKK-61)

Şor Türkçesi

Men traktoristke ebeze şoferğa ürgenerim. = Ya budu uçit'sya na traktorista ili na şofera. = Ben traktörcülüğe veya şoförlüğe öğreneceğim. (**Ben traktörcülüğü ya da şoförlüğü öğreneceğim.**) (ŞKK-87)

Tatar Türkçesi

Bĭr atnaga. = Na nedelyu. = Bir haftaya. (**Bir hafta kalacağım**.) (EAİTKT-50)

İkincisi *"na" (/-DA/)* edatı bulunma hâli *(предложный падеж = predlojnıy padej)* ile kullanıldığında yer göstermek, hareketin hangi ulaşım aracıyla yapıldığını göstermek, zaman ve yön göstermek amacı taşır[220]. Bu edatın anlamca çağdaş Türk lehçelerine kopyalandığı görülmektedir:

Hakas Türkçesi

Pu çacında pas pirĭŋ̑erdek. = Napişite, pojaluysta, na etom listke. = Bu kağıtta yazıveriniz. (**Bu kağıda yazıveriniz.**) (HKK-54)

Karaçay - Malkar Türkçesi

Ozğan ıyıkda biz ekskursiyada bolğanbız. = Na proşloy nedele mı bıli na ekskurs2.= Geçen haftada biz gezide olmuştuk. (**Geçen hafta biz gezideydik.**) (KMKK-51)

Karaim Türkçesi

Berıŋ̑ız maa bilet birinci katta. = Dayte mne bilet na pervom etaje. = Veriniz bana bilet birinci katta. (**Bana birinci kata bilet veriniz.**) (KAKK-52)

Kazak Türkçesi

Joldastarıŋ̑men orıs tilinde söylesüge tırısu kerek. = Nujno starat'sya razgovorivat' s tovarişçami na russkom yazıke. = Arkadaşlarınla rus dilinde konuşmaya

[220] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 83-84.

gayret etmek gerek. (**Arkadaşlarınla Rusça konuşmaya gayret etmelisin.**) (KZKKSTVK-14)

Kırgız Türkçesi

Men gitarada oynoy alam. = Ya igrayu na gitare. = Ben gitarda oynayabiliyorum. (**Ben gitar çalabiliyorum.**) (KIKKYİRB-206)

Kırım – Tatar Türkçesi

Men tek ukrain tilinde laf etem. = Ya govoryu tol'ko na ukrainskom yazıke. = Ben tek Ukrayna dilinde konuşuyorum. (**Ben sadece Ukrayna dili konuşuyorum.**) (KTKK-21)

Şor Türkçesi

Silerdiŋ abalarıŋ pensiyada ba? = Vaş otets na pensii? = Sizin babanız emeklide mi? (**Sizin babanız emekli mi?**) (ŞKK-54)

Türkmen Türkçesi

Men pensiyada. = Ya na pens2.= Ben emeklide. (**Ben emekliyim.**) (TÜKKGAH-141)

1.1.3.1.7."ne" Edatının Çevrilmesi[221]

Rusçadaki *"ne" (/-sIz/, yok, değil)* edatı, olumsuzluk edatı olarak hem fiil çekimlerinde hem de isimlerde kullanılmaktadır. Bu edatın anlamca çağdaş Türk lehçelerine kopyalandığı görülmektedir:

Altay Türkçesi

Bütün kalaş cok bolor. = Segodnya hleba ne budet. = Bugün ekmek yok olacak. (**Bugün ekmek olmayacak**.) (AKK-56)

Gagavuz Türkçesi

Yok nicä geliym. = Ne mogu priyti. = Yok nice geleyim. (**Gelemem.**) (FÖBM-105)

Karaçay - Malkar Türkçesi

Keçginlik ber, men saŋa kelallık tüyülme. = Prosti, ya ne smogu k tebe priyti. = Geçginlik ver, ben sana gele almalık değilim. (**Afedersin, ben sana gelemeyeceğim.**) (KMKK-58)

[221] Eski Rusça döneminden beri günümüz Rusçasındaki olumsuzluk (отрицание) korunmuştur. bk.: Ayşe Pamir Dietrich (2001a), ***age.***, s. 31.

Karaim Türkçesi

Men tüvül kız. = Ya ne devoçka. = Ben değil kız. (**Ben kız değilim.**) (FÖBM-101)

Karakalpak Türkçesi

Mağan sıylık kerek emes. = Mne ne nado podorok. = Bana hediye gerek değil. (**Bana hediye gerekmez.**) (ÇTLG-612)

Kazak Türkçesi

Estigen jokpın, körgem jok. = Ya ne slışal, ya ne videl. = Ben duyan yokum, ben gören yokum. (**Ben duymadım, ben görmedim.**) (KZKKSTVK-27)

Kırgız Türkçesi

Kerek emes. = Ne nado. = Gerek değil. (**Gerekmez.**)

Caman emes. = Ne ploho. = Kötü değil. (**Orta.**)

Kırım – Tatar Türkçesi

Bu gruppağa terciman kerek degil. = Etoy gruppe perevodçik ne nujen. = Bu gruba tercüman gerek değil. (**Bu gruba tercüman gerekmez.**) (KTKK-23)

Nogay Türkçesi

Elippeni yalgız kıtaylar bilgen yoklar. = Tol'ko kitaytsı ne znali alfavita. = Alfabeyi yalnız Çinliler bilen yoklar. (**Sadece Çinliler alfabeyi bilmiyorlardı.**) (ÇTLG-666)

Özbek Türkçesi

Yåmån emäs. = Ne ploho. = Kötü değil. (**Orta.**) (ÖKKSB-4)

Tuva Türkçesi

Bo çaa eves idiktir. = Eto ne novaya obuv' = Bu yeni değil ayakkabıdır. (**Bu ayakkabı eskidir.**) (TUKKKAB-17)

1.1.3.1.8."ot" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"ot" (/-DAn/)* edatı tamlayan hâli *(родительный падеж = roditel'nıy padej)* ile kullanılır. Rusçada hareketin başlangıç noktasını, bir yerden bir yere olan mesafeyi, bir şeyin kaynağını ya da nereden geldiğini, bir belgenin tarihini, bir şeye karşı alınan tedbirleri ve hareketin nedenini gösterirken bu edat kullanılır[222]. Bu edatın anlamca çağdaş Türk lehçelerine kopyalandığı görülmektedir:

[222] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 52-53.

Gagavuz Türkçesi

İzin verin selämneyim Canabinizi … adından. = Razreşite privetstvovat' Vas ot imeni … . = İzin verin selamlıyayım sizleri … adından. (**Sizleri … olarak selamlamama izin veriniz.**) (GKK-1)

Hakas Türkçesi

Mağaa gripp ağırlığdaŋ imner kirek. = Mne nujnı lekarstva ot grippa. = Bana grip ağrısından ilaçlar gerek. (**Bana grip hastalığı için ilaç gerekiyor.**) (HKK-76)

Karaim Türkçesi

Çiş sızlavdan bir şiy berıŋız maa. = Dayte mne çto-nibud' ot zubnoy boli. = Diş ağrısından bir şey veriniz bana. (**Bana diş ağrısı için bir şey veriniz.**) (KAKK-49)

Tatar Türkçesi

… ismĭnden selamlarğa röxsat itĭgĭz. = Razreşite privetstvovat' ot imeni … . = … adından selamlamaya izin ediniz. (**… olarak selamlamama izin veriniz.**) (ÇTLG-735)

1.1.3.1.9."pered" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"pered" (ön)* edatı vasıta hâli *(творительный падеж = tvoritel'nıy padej)* ile kullanılır. Rusçada yer veya zaman gösterirken, bir şeyin ya da bir kimsenin karşısında yapılan hareketi ifade ederken bu edat kullanılır[223]. Bu edatın anlamca çağdaş Türk lehçelerine kopyalandığı görülmektedir:

Altay Türkçesi

Uyuktaar aldında bu emdi ci. = Pered snom primi eto lekarstvo. = Uyuma önünde bu ilacı ye. (**Uyumadan önce bu ilacı al.**) (AKK-89)

Başkurt Türkçesi

Min sĭzzĭŋ alda ğeyĭplĭ. = Ya pered vami vinovat. = Ben sizin önünüzde suçluyum. (**Ben size karşı kendimi suçlu hissediyorum**.) (BKKİB-32)

Hakas Türkçesi

Sĭrerniŋ alnıŋarda pırolığbın. = Ya vinovat(a) pered vami. = Sizin önünüzde suçluyum. (**Size karşı suçluyum.**) (HKK-46)

Kırgız Türkçesi

Tamaktın aldında. = Pered obed. = Yemeğin önünde. (**Yemekten önce.**) (KIKKSAM-42)

---

[223] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 76.

Kırım – Tatar Türkçesi

Sizniŋ ögüŋizde pek büyük borcım bar. = Ya vam oçen' obyazan pered vami. = Sizin önünüzde pek büyük borcum var. (**Ben size çok minnettarım.**) (KTKK-15)

1.1.3.1.10."po" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"po" (ile; /-A/, /-DA/; boyunca)* edatı yönelme hâli *(дательный падеж = datel'nıy padej)* ile kullanılır. Rusçada bir şeyin üzerinde ya da yüzeyinde yapılan hareketi göstermek, hareketin nereye ve nerede yapıldığını göstermek, hareketin belli zamanlarda ve belli aralıklarla yapıldığını göstermek, hareketin neden gerçekleştiğini göstermek, bir şeyin içeriğinden bahsetmek, bir işin bir şeye bağlı olarak yapıldığını göstermek, bir nesnenin niteliklerinden bahsetmek, ilişki ve akrabalıktan bahsetmek, tek tek yapılan paylaşımı anlatmak ve iletişim aracını göstermek için bu edat kullanılır[224]. Bu edatın anlamca çağdaş Türk lehçelerine kopyalandığı görülmektedir:

Nogay Türkçesi

Maga radio man berilgen nogay kontserti yaradı. = Mne ponravilsya nogayskiy kontsert po radio. = Bana radyo ile verilen Nogay konseri beğendi. (**Ben radyoda verilen Nogay konserini beğendim.**) (NKK-93)

Özbek Türkçesi

Türk tilidä gäpirmak. = Po turetski razgovorivat'. = Türk tilinde konuşmak. (**Türkçe konuşmak.**) (ÖKK-10)

Şor Türkçesi

Men sağa sağın parçam. = Ya po tebe skuçayu. = Ben sana özlüyorum. (**Ben seni özlüyorum.**) (ŞKK-42)

Tatar Türkçesi

Şeher buyınça ekskursiyalar oyıştırılamı? = Organizuyutsya li ekskursii po gorodu? = Şehir boyunca geziler düzenleniyor mu? (**Şehir gezileri düzenleniyor mu?**) (EAİTKT-52)

Türkmen Türkçesi

Ol milleti boyunça kim? = Kto on po natsional'nosti? = O milleti boyunca kim? (**Onun milleti nedir?, O hangi millettendir?**) (TÜKKGAH-150)

[224] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 67-69.

1.1.3.1.11.“protiv” Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *“protiv” (karşı)* edatı tamlayan hâli *(родительный падеж = roditel’nıy padej)* ile kullanılır. Rusçada bir şeyin karşısını, zıddını anlatmak için bu edat kullanılır[225]. Bu edatın anlamca çağdaş Türk lehçelerine kopyalandığı görülmektedir:

Kırgız Türkçesi

Sasık tumoogo karşı darı. = Lekarstvo protiv grippa. = Gribe karşı ilaç. (**Grip ilacı.**) (KIKKSAM-42)

1.1.3.1.12.“s” Edatının Çevrilmesi

Rusçada fiilin bazen kullanılıp bazen de kullanılmadığı isim ve sıfatlardan oluşan dilek, kutlama ve durum bildiren cümleler belli kalıplara göre yapılmaktadır: 1) *çego? “neyi”* (*jelat’ = dilemek*); 2) *s çem? “ne ile”* (*pozdravlyat’ = kutlamak*). İki kullanımda da fiil kullanılmamış olsa bile anlamca dileme ve kutlama anlaşılmış olmaktadır[226]. Ancak ikinci kullanım Türkçeden oldukça farklı bir yapıdır. Şöyleki Rusçadaki *“s” (ile)* edatı vasıta hâli *(творительный падеж = tvoritel’nıy padej)* ile kullanıldığında hareketin birlikteliğini, bir nesnenin ne tür olduğunu, hareketin tarzını ve kutlamaları ifade eder[227]. Bu edatın çağdaş Türk lehçelerine yaygın olarak anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Altay Türkçesi

Slerle ne boldı? = Çto s vami? = Sizinle ne oldu? (**Size ne oldu?**) (AKK-14)

Başkurt Türkçesi

Şïzzï bayram mïnen kotlayım! = Pozdravlyayu vas s prazdnikom! = Sizi bayram ile kutluyorum! (**Sizin bayramınızı kutluyorum!**) (BKKİB-23)

Gagavuz Türkçesi

Sevinmeliklän! = S udovol’stviem! = Memnuniyet ile! (**Memnun olurum!**) (GKK-2)

Hakas Türkçesi

İnstitut çaxsı toosxanıŋnaŋ sinï alğapçam. = Pozdravlyayu tebya s uspeşnım okonçaniem instituta. = Enstitü başarılı bitirmenle seni kutluyorum. (**Enstitüyü başarılı bitirdiğin için seni kutluyorum.**) (HKK-92)

---

[225] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 50.
[226] Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 30-31.
[227] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 78-79.

Karaçay - Malkar Türkçesi

Sizni tuuğan künüŋ bla alğışlayma! = Pozdravlyayu vas s dnyom rojdeniya! = Sizi doğum günü ile kutluyorum! (**Sizin doğum gününüzü kutluyorum.**) (KMKK-55)

Karaim Türkçesi

Hekim, ne men bilen? = Çto so mnoy, doktor? = Hekim, ne benimle? (**Hekim, benim neyim var?**) (KAKK-48)

Kazak Türkçesi

Tugan küniŋmen! = S dnyöm rojdeniya! = Doğum gününle! (**Doğum günün kutlu olsun!**) (KZKKSTVK-29)

Kırgız Türkçesi

Sizdi mayramıŋız menen kuttuktaym! = Pozdravlyayu vas s prazdnikom! = Sizi bayramınız ile kutlarım! (**Sizin bayramınızı kutlarım!**) (KIKKYİRB-11)

Kırım – Tatar Türkçesi

Siznen lafetken Alsu. = S vami govorit Alsu. = Sizinle konuşan Alsu. (**Ben Alsu.**) (Telefonda) (KTKK-54)

Kumuk Türkçesi

Tuvğan günügüz bulan kutlayman! = Pozdravlyayu s dnyom rojdeniya! = Doğum gününüz ile kutlarım! (**Doğum gününüzü kutlarım!**) (KUKK-7)

Nogay Türkçesi

Sizdi üylenüviŋiz ben kutlayman! = Pozdravlyayu vas s brakosoçetaniem! = Sizi evliliğiniz ile kutlarım! (**Sizin evliliğinizden dolayı kutlarım!**) (NKK-28)

Özbek Türkçesi

Tuğılgän küniŋiz bilän täbrikläymän! = Pozdravlyayu vas s dnyom rojdeniya! = Doğum gününüz ile kutluyorum! (**Doğum gününüzü kutluyorum!**) (ÖKK-116)

Şor Türkçesi

Aaŋma noo polıbıstı? = Çto s nim? = Onunla ne oldu? (**Ona ne oldu?**) (ŞKK-91)

Tatar Türkçesi

Sinĭ tugan könĭŋ bĭlen tebrikliym. = Pozdravlyayu s dnem rojdeniya. = Seni doğum günün ile tebrikliyorum. (**Senin doğum gününü kutlarım.**) (ÇTLG-736)

Tuva Türkçesi

Çaa çıl-bile bayır çedirip tur men! = Pozdravlyayu s novım godom! = Yeni yıl ile kutluyorum! (**Yeni yılınızı kutluyorum!**) (TUKKKAB-40)

Türkmen Türkçesi

Bagıslan͡g, yöne men sizin͡g bilen razılaşıp bilcek däl. = İzvinite, no ya s vami ne soglasen. = Af edersiniz, ama ben sizin ile razılaşabilecek değil. (**Af edersiniz, ama ben sizden razı olacak değilim.**) (TÜKKVM-114)

Rusçadaki *"s" (/-DAn/)* edatı tamlayan hâli *(родительный падеж = roditel'nıy padej)* ile kullanıldığında hareketin ne zaman başladığını, ne süre içinde tamamlandığını, yönünü ve nereden yapıldığını, nedenini ifade eder[228]. Bu edatın çağdaş Türk lehçelerine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Hakas Türkçesi

Uroktar irten sigïs çastan͡g pastalça. = Uroki naçinayutsya s vos'mi çasov utra. = Dersler sabah sekiz saatten başlıyor. (**Dersler sabah saat sekizde başlıyor.**) (HKK-86)

Türkmen Türkçesi

Menden näçe? = Skol'ko s menya? = Benden ne kadar? (**Ben ne kadar ödemeliyim?**) (TÜKKGAH-75)

1.1.3.1.13."u" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"u" (/-DA/)* edatı tamlayan hâli *(родительный падеж = roditel'nıy padej)* ile yaygın olarak bir nesnenin sahibini gösterirken kullanılır. Ayrıca bir şeyin ya da bir kimsenin yanında, önünde olan nesneyi, kişiyi ifade ederken de bu edat kullanılır[229]. Bu edatın anlamca çağdaş Türk lehçelerine kopyalandığı görülmektedir:

Altay Türkçesi

Mende bir kança suraktar bar. = U menya est' neskol'ko voprosov. = Bende birkaç sorular var. (**Benim birkaç sorum var.**) (AKK-117)

Karaçay - Malkar Türkçesi

Sizde sabiy sad barmıdı? = U vas est' detskiy sad? = Sizde çocuk bahçesi var mı? (**Sizin çocuk bahçeniz var mı?**) (KMKK-133)

---

[228] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 54.
[229] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 55.

Karaim Türkçesi

Mende başım avruy. = U menya bolit golova. = Bende başım ağrıyor. (**Benim başım ağrıyor.**) (KAKK-47)

Kazak Türkçesi

Sizde artık kalam bar ma? = U vas est' lişnyaya ruçka?= Sizde fazla kalem var mı? (**Sizin fazla kaleminiz var mı?**) (FÖBM-111)

Kırım – Tatar Türkçesi

Sizde balalar bağçası barmı? = Est' li u vas detskiy sad. = Sizde çocuklar bahçesi var mı? (**Sizin çocuk bahçeniz var mı?**) (KTKK-79)

Nogay Türkçesi

Bu orman bizde ökimet pen saklanadı.= Etot les u nas ohranyayetsya gosudarstvom. = Bu orman bizde hükümet ile korunuyor. (**Bu orman bizim hükümetimiz tarafından korunuyor.**) (NKK-116)

Tuva Türkçesi

Biste kuşla höy. = U nas mnogo diçi. = Bizde kuşlar çok. (**Bizim birçok kuşumuz var.**) (TUKKEBS-80)

1.1.3.1.14."v" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"v" (/-A/; /-DA/)* edatı iki hâl ekiyle kullanılabilmektedir. Birincisi, *"v" (/-A/)* edatı belirtme hâli *(внительный падеж = vnitel'nıy padej)* ile kullanıldığında hareketin yönünü, eylemin ne zaman gerçekleştiğini, eylemin süresini belirtmiş olur[230]. Bu edatın anlamca çağdaş Türk lehçelerine kopyalandığı görülmektedir:

Altay Türkçesi

Künine kança saat işteydeer? = Skol'ko çasov v den' vı rabotaete? = Gününe kaç saat çalışıyorsunuz? (**Günde kaç saat çalışıyorsunuz?**) (AKK-130)

Başkurt Türkçesi

Bıl darıuzı könöne ös tapkır kullanığız. = Eto lekarstvo prinimaete v den' tri raza. = Bu ilacı gününe üç defa kullanınız. (**Bu ilacı günde üç defa kullanınız.**) (BKKGİ-202)

[230] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 39-40.

Hakas Türkçesi

Aarlığ çası <u>kreditke</u> alarğa çarir ba? = Mojno li kupit' dorogie çası <u>v</u> kredit? = Pahalı saati <u>krediye</u> almak mümkün müdür? (**Bu pahalı saati <u>taksitle</u> almak mümkün müdür?**) (HKK-72)

Karaçay - Malkar Türkçesi

Tovarlanı <u>kreditge</u> beremisiz? = Predostavlyaete li vı tovarı <u>v</u> kredit? = Ürünleri <u>krediye</u> veriyor musunuz? (**Ürünleri <u>taksitle</u> veriyor musunuz?**) (KMKK-84)

Kazak Türkçesi

Päter üşin <u>ayına</u> kanşa töleü kerek? = Skol'ko nujno platit za kvartiru <u>v</u> mesyats? = Ev için <u>ayına</u> kaç ödemek gerek? (**Eve bir <u>ay</u> için ne kadar ödenmeli?**) (KZKKSTVK-45)

Kırgız Türkçesi

Konoktor <u>saat kançaga</u> çoguluşat? = <u>V</u> kotorom çasu sobirayutsya gosti? = Misafirler <u>saat kaça</u> toplanıyor? (**Misafirler <u>saat kaçta</u> toplanıyor?**) (KIKKYİRB-53)

Kırım – Tatar Türkçesi

<u>Yükseklikke</u> sekirüv. = Prıjki <u>v</u> vısotu. = <u>Yüksekliğe</u> atlama. (**<u>Yüksek</u> atlama.**) (KTKK-66)

Nogay Türkçesi

Darmandı <u>künine</u> eki kere astan aldın işiŋ͡giz. = Prinimayte lekarstvo dva raza <u>v</u> den' perede doy. = İlacı <u>gününe</u> iki kere yemekten önce içiniz. (**İlacı <u>günde</u> iki kere yemekten önce içiniz.**) (NKK-86)

Özbek Türkçesi

<u>Vagongä</u> neçä pul turädi? = Skol'ko stoit bilet <u>v</u> vagon? = <u>Vagona</u> kaç para duruyor? (**<u>Vagonun</u> ücreti ne kadar?**) (ÖKK-143)

İkincisi, *"v" (/-DA/)* edatı bulunma hâli *(предложный падеж = predlojnıy padej)* ile kullanıldığında yer ve zaman göstermek, yaşamın belli bir döneminden bahsetmek, insanın içinde bulunduğu psikolojik durumu anlatmak veya giyecek çeşitlerini belirtmek amacı taşır[231]. Bu edatın anlamca çağdaş Türk lehçelerine kopyalandığı görülmektedir:

[231] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 83-84.

Hakas Türkçesi

Subbotada paza pozıraxta magazinner toğınça ba? = Rabotaet li magazını v subbotu i voskresen'e? = Cumartesinde ve pazarda dükkânlar çalışıyor mu? (**Cumartesi ve Pazar dükkânlar çalışıyor mu?**) (HKK-69)

Karaçay - Malkar Türkçesi

Seni kızıŋ kaysı cılda tuuğandı? = V kakom godu rodilas' tvoya doç'? = Senin kızın hangi yılda doğmuştu? (**Senin kızın hangi yıl doğmuştu?**) (KMKK-52)

Karaim Türkçesi

Ne senesında o boldı? = V kakom godu eto proizoşlo? = Ne yılında o oldu? (**O hangi yıl oldu?**) (KAKK-20)

Kırgız Türkçesi

Calgızörüktö murda bolgon emesmin. = Ran'şe ya ne bıl v Jalgızoruke? = Calgızörük'te daha önce olmadım. (**Calgızörük'e daha önce gelmedim.)**

Özbek Türkçesi

Tärih muzeyidä bolgänmisiz? = Vı bıli v İstoriçeskom muzee? = Tarih müzesinde oldunuz mu? (**Tarih müzesine gittiniz mi?**) (ÖKK-163)

Tatar Türkçesi

Mektepte niçik? = Kak v şkole? = Okulda nasıl? (**Okul nasıl?**) (EAİTKT-49)

Tuva Türkçesi

İye, krossta kirjip turar bis. = Da, mı uçastvuem v krosse. = Evet, krosta katılıyoruz.(**Evet, krosa katılıyoruz.**) (TUKKEBS-55)

Türkmen Türkçesi

Siz Sibirde boldıŋızmı? = A vı bıli v Sibiri? = Siz Sibirya'da oldunuz mu? (**Siz Sibirya'ya gittiniz mi?**) (TÜKKGAH-54)

1.1.3.1.15."za" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"za" (için)* edatı belirtme hâli *(внительный падеж = vnitel'nıy padej)* ile kullanılır. Rusçadaki bu edat yaygın olarak arkaya doğru yapılan hareketi anlatmak ve hareketin amacını göstermek için kullanılır[232]. Bu edatın anlamca çağdaş Türk lehçelerine kopyalandığı görülmektedir:

[232] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 38.

Altay Türkçesi

Sler uçun! = Za vas! = Sizin için! (**Serefinize!**) (AKK-58)

Başkurt Türkçesi

Tınıslık hem duşlık ösön! = Za mir i drujbu! = Barış ve dostluk için! (**Barış ve dostluk dilerim!**) (BKKİB-24)

Karaçay - Malkar Türkçesi

Stol artına oltur. = Sadis' za stol. = Masa arkasına otur. (**Masaya otur.**) (KMKK-118)

Kırgız Türkçesi

Sizdiŋ den sooluguŋuz üçün! = Za vaşe zdorov'e! = Sizin sağlığınız için! (**Sağlığa!**) (KIKKYİRB-12)

Çağdaş Türk lehçelerinde Rusçadaki edatlar ile ilgili olarak gerçekleşen en yoğun çeviri *"do, na, ne, s, u, v"* edatlarında görülmektedir. En az çeviri ise *"çerez, k, ot, protiv"* edatlarında görülmektedir. *Altay Türkçesinde* daha çok *"do, na, s, u, v"* edatlarının, az sayıdaki örnekte de *"bez, ne, pered, za"* edatlarının; *Başkurt Türkçesinde* daha çok *"do, s, v, za"* edatlarının, az sayıdaki örnekte de *"k, na, pered, "* edatlarının; *Gagavuz Türkçesinde "ne, ot, s"* edatlarının; *Hakas Türkçesinde* daha çok *"bez, do, s, v"* edatlarının, az sayıdaki örnekte de *"iz, na, ot, pered"* edatlarının; *Karaçay – Malkar Türkçesinde* daha çok *"na, s, u, v"* edatlarının, az sayıdaki örnekte de *"ne, za"* edatlarının; *Karaim Türkçesinde* daha çok *"na, s, u"* edatlarının, az sayıdaki örnekte de *"do, iz, ne, ot, v"* edatlarının; *Kazak Türkçesinde* daha çok *"s, u, v"* edatlarının, az sayıdaki örnekte de *"do, na, ne"* edatlarının; *Kırgız Türkçesinde* daha çok *"do, iz, na, s, v"* edatlarının, az sayıdaki örnekte de *"çerez, k, ne, pered, protiv, za"* edatlarının; *Kırım - Tatar Türkçesinde* daha çok *"do, na, ne, s, u, v"* edatlarının, az sayıdaki örnekte de *"pered"* edatının; *Kumuk Türkçesinde* daha çok *"s"* edatının, az sayıdaki örnekte de *"k, na"* edatlarının; *Nogay Türkçesinde* daha çok *"s, u"* edatlarının, az sayıdaki örnekte de *"do, k, na, ne, po, v"* edatlarının; *Özbek Türkçesinde* daha çok *"bez, do, na, s, v"* edatlarının, az sayıdaki örnekte de *"çerez, ne, po"* edatlarının; *Şor Türkçesinde* daha çok *"do, na"* edatlarının, az sayıdaki örnekte de *"bez, po, s"* edatlarının; *Tatar Türkçesinde* daha çok *"do, s"* edatlarının, az sayıdaki örnekte de *"k, na, ot, po, v"* edatlarının; *Tuva Türkçesinde* daha çok *"bez, do, s, u, v"* edatlarının, az sayıdaki

örnekte de *"iz, ne"* edatlarının; *Türkmen Türkçesinde* daha çok *"do, na, s"* edatlarının, az sayıdaki örnekte de *"po, v"* edatlarının Rusçadan çevrildiği görülmektedir.

1.1.3.2.RUSÇA SÖZCÜKLERİN ÇEVRİLMESİ

Rusça sözcük veya sözcüklerin kavram olarak olduğu gibi Rusçadan çağdaş Türk lehçelerine çevrildiği görülmektedir. Rusçadan yapılan sözcük çevirilerini ad-ad soylu ve fiil çevirileri olarak iki gruba ayırmak mümkündür.

1.1.3.2.1. RUSÇA AD - AD SOYLU SÖZCÜKLERİN ÇEVRİLMESİ

Ad (*Alm. Nomen; Fr. Nom; İng. Noun; Rus. Suşestvitel'noe*) ve ad soylu sözcük "bir oluş ve kılış bildiren fiilin dışında kalan ve ad gibi çekilebilen kelime sınıflarının tümüne verilen ad."[233] olarak tanımlanmaktadır. Rusçadan çağdaş Türk lehçelerine anlam olarak çevrilen ad ve ad soylu sözcükler şunlardır:

1.1.3.2.1.1."appetit" (iştah) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada yemek yerken iyi dilek için yemek yeme isteğine odaklanılarak "*iştah*" anlamındaki sözcükten faydalanılmaktadır. Türkçede ise yiyilen şeye odaklanılarak iyi dilek dilenmektedir. Tespitlerimizde çağdaş Türk lehçelerinde Rusça kullanımın etkisi olduğu görülmektedir:

Özbek Türkçesi

Yakımli <u>iştäha</u>. = Priyatnıy <u>appetit</u>. = İyi <u>iştahlar</u>. (**Afiyet olsun.**) (ÖKK-156)

1.1.3.2.1.2."bol'şoy" (büyük) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada sıfatlar (прилагател'ные) köken bakımından ad kökenli ve zamir kökenli olarak, yapı açısından ise kısa ve uzun sıfatlar olarak ikiye ayrılırlar. Görev bakımından kısa sıfatlar Eski Rusçada yüklem ve niteleyici olarak kullanılmışken, günümüz Rusçasında sadece yüklem göreviyle kullanılmaktadırlar. Kısa sıfatlar ve ona eklenen işaret zamirlerinden oluşan uzun sıfatlar ise Eski Rusçadan beri niteleyici olarak kullanılmaktadırlar[234]. Rusçadaki *"bol'şoy" (büyük)* sıfatı da niteleyici görevli bir sıfattır ve çokluğu, genişliği anlatmak için kullanılabilmektedir. Türkçede ise "*büyük*" anlamındaki sözcük çokluk ve genişlik için değil, boyut ile ilgili olarak

---

[233] Zeynep Korkmaz, ***age.***, s. 7.
[234] Ayşe Pamir Dietrich (2001a), ***age.***, s. 96-99.

kullanılmaktadır. Ancak Rusça kullanımın anlamca çağdaş Türk lehçelerine çevrildiği görülmektedir:

Hakas Türkçesi

Sem'yaŋgar <u>uluğ</u> ba? = <u>Bol'şaya</u> li u vas sem'ya? = Aileniz <u>büyük</u> mü? (**<u>Geniş</u> bir aile misiniz?**) (HKK-94)

Kırgız Türkçesi

<u>Çoŋ</u> ırakmat! = <u>Bol'şoe</u> spasibo! = <u>Büyük</u> teşekkür! (**<u>Çok</u> teşekkür ederim!**) (KIKKSAM-19)

Kırım – Tatar Türkçesi

Sizi<u>ŋ</u> korantaŋgız <u>büyükmi</u>? = U vas <u>bol'şaya</u> sem'ya? = Sizin aileniz <u>büyük</u> mü? (**Sizin aileniz <u>geniş</u> mi?**) (KTKK-18)

Şor Türkçesi

Emdegileriŋe <u>ulug</u> ezen polzun. = <u>Bol'şoy</u> privet sem'e. = Ailene <u>büyük</u> selam olsun. (**Ailene <u>çok</u> selam olsun.**) (ŞKK-42)

Tatar Türkçesi

Bik <u>zur</u> rexmet. = Oçen <u>bolşoye</u> spasibo. = Çok <u>büyük</u> teşekkür. (**Çok <u>çok</u> teşekkür ederim.**) (EAİTKT-52)

Tuva Türkçesi

<u>Ulug</u> çettirdim. = <u>Bol'şoe</u> spasibo. = <u>Büyük</u> teşekkür ederim. **(<u>Çok</u> teşekkür ederim.)** (TUKKEBS-26)

1.1.3.2.1.3."ças' " (saat) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada saati bildiren ifadelerde "*saat*" sözcüğü kullanılırken Türkçede "*saat*" sözcüğü kullanılmamaktadır. Ancak çağdaş Türk lehçelerinde Rusçanın etkisiyle *"saat" (ças)* sözcüğünün anlamca çevrilerek kullanıldığı görülmektedir:

Karaçay - Malkar Türkçesi

On bir <u>sağat</u> elli minut. = Odinnadtsat' <u>çasov</u> pyat'desyat minut. = On bir <u>saat</u> elli dakika. (**On biri elli dakika geçiyor.**) (KMKK-50)

Şor Türkçesi

Odus minut peş <u>çaska</u>. = Tridtsat' minut pyatogo <u>çasa</u>. = Otuz dakika beş <u>saate</u>. (**Saat beşe otuz dakika var.**) (ŞKK-63)

Tatar Türkçesi

Yĭgĭrmĭ segat kırık minut. = 20 çasov 40 minut. = Yirmi saat kırk dakika. (**Yirmi kırk; sekizi yirmi geçiyor.**) (EAİTKT-51)

Tuva Türkçesi

5 şaktan 1 minut ajıp tur. = 1 minuta posle 5'ti çasov. = 5 saatten 1 dakika geçiyor. (**Saat 5'i 1 dakika geçiyor.**) (TUKKKAB-38)

1.1.3.2.1.4."çem?" (ne ile?) Sözcüğünün Çevrilmesi

Günümüz Rusçasındaki *"çem?" (ne ile?)* sözcüğü eski Rusçadaki "*çego, çemoy*"dan örnekseme yoluyla türemiştir[235]. Bu sözcük, *"çto?" (ne?)* sorusunun vasıta hâli ile kurulmuştur. İş ve meslek ile ilgili ya da hastalık ile ilgili ifadelerde *"çem?" (ne ile?)* sözcüğü kullanılır: *Çem tı zanimaeş'sya? (Ne ile meşgul oluyorsun?), Çem tı boleeş'? (Ne ile ağrıyorsun?).*

Bu sözcüğün Rusçadan çağdaş Türk lehçelerine kavram çevirisi olarak kopyalanması yaygın değildir. Tespitlerimizde *"çem?" (ne ile?)* sözcüğünün tek örnekte Rusçadan Türkmen Türkçesine kavram çevirisi olarak alındığı görülmektedir. Sözcüğün Rusçadaki kullanımında hastalığın bir yolla gerçekleştiği düşünülmektedir. Türkçede ise hastalığın kendisinin ne olduğuna odaklanılmaktadır. Rusçadaki kullanım mantığının anlamca çağdaş Türk lehçelerine çevrildiği görülmektedir:

Türkmen Türkçesi

Siz näme bilen kesel boldıŋ̃ız? = Çem vı boleli? = Siz ne ile hasta oldunuz? (**Sizin hastalığınız nedir?**) (TÜKKGAH-187)

1.1.3.2.1.5."çistıy" (temiz, ak) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçadaki bu sıfat, "*temiz; ağaçlardan ve yapılardan arındırılmış; kötü ruhlardan arındırılmış*" anlamına gelmektedir[236]. Türkçede ise yüreğin, gönlün temiz ya da kirli olması değil, bunun yerine organ adı vermeden dolaylı olarak "*içi kötü*" ifadesi kullanılmaktadır. İki dil arasındaki dilsel dünya görüşü farkına rağmen Rusçadaki son anlamın çağdaş Türk lehçelerine anlamca çevrildiği görülmektedir:

---

[235] Ayşe Pamir Dietrich (2001a), ***age.***, s. 95.
[236] Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 24.

Kırgız Türkçesi

Çın cüröktön kuttuktaymın. = Pozdravlyayu ot çistogo serdtsa! = Temiz yürekten kutluyorum! (**Sizi gönülden kutluyorum!**)

Türkmen Türkçesi

Ak yürekden gutlayarın! = Pozdravlyayu ot çistogo serdtsa! = Temiz yürekten kutluyorum! (**Sizi gönülden kutluyorum!**) (TÜKKGAH-72)

1.1.3.2.1.6.“çto?, çto” (ne?, nasıl?, ki) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçadaki soru zamirlerinden biridir. Rusçada insan, böcek ve hayvanlar için *“kto?” (kim?)*, bitkiler ve cansızlar için *“çto?” (ne?)* soru zamirleri sorulur. Dolayısıyla *“çto?” (ne?)* sorusu da cansızı buldurmaya yarayan nötr bir soru sözcüğüdür[237].

Türkçenin dünya görüşünde “*kto?*” *(kim?)* sadece insanlar, *“çto?” (ne?)* insan dışındaki tüm canlı ve cansızlar için kullanılırken, Rusçanın dünya görüşünde “*kto?*” *(kim?)* insanlar, böcekler ve diğer hayvanlar için, *“çto?” (ne?)* ise cansızlar için kullanılmaktadır. Elena Napolnova Demiriz iki dil arasındaki bu farkı açıklarken, Rusların kendilerini tümüyle hayvanlarla özdeşleştirdiğini, Türklerin ise insanlarla hayvanları birbirinden ayırdığını söylemektedir[238].

“çto?” (ne?, nasıl?, ki) sözcüğü Rusçada soru zamirinin yanında bağlaç göreviyle de kullanılır. *“çto?” (ne?, nasıl?, ki)* sözcüğü bağlaç olarak kullanıldığında bir ismi nitelemektedir[239]. Dolayısıyla Rusçadaki karmaşık tümce türleri içerisinde yan tümce oluşturmaktadır. Bu kullanım Eski Rusçadan beri Rusçanın yapısında yer almaktadır[240].

Soru sözcüklerinin bağlaç göreviyle kullanılması Türkçeye oldukça yabancı bir kullanımdır. Osmanlı Türkçesinde yabancı dillerin etkisiyle oldukça yaygın bir şekilde soru sözcükleri ve *“ki”* bağlacı ile yan cümle kuruluşları yapıldığı bilinmektedir.

---

[237] Çünkü Eski Rusçada *kto (kim?)* sorusu “*Kto est’* ***bıl****? = Kim vardı*?” erkek geçmiş zaman eylemiyle; *çto (ne?)* sorusu “*Çto est’* ***bılo****? = Ne vardı*?” nötr geçmiş zaman eylemiyle kullanılmıştır. bk.: Ayşe Pamir Dietrich (2001a), ***age.***, s. 68.

[238] Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, 105.

[239] Özcan Başkan, bu tür yapıların batı dillerinden alınan “*sıfat cümleciği*” olduğunu belirterek şöyle örneklendirme yapmaktadır: “Bu dillerde, bir isme ait sıfat sözcüklerinin uzun olması halinde kullanılan, “*öğrenci, ki o çalışıyor geceleri kitaplıkta*” kalıbı, Türk öğrenciye son derece aykırı gelmektedir. Bu gibi sıfat cümleciklerini, bütünüyle “*...çalışan öğrenci*” diye vermek gerektiği halde, uygulamada genellikle bir ayrıştırmaya gidilmekte ve sözcükler tek tek belirlenmektedir. Böyle olunca da, öğrenci bu gibi cümlecikleri, bütünüyle kavramaktan alıkonulduğu için, gerek okurken, gerekse yazarken veya söylerken, büyük zorluklar çekmektedir.” bk.: Özcan Başkan, ***age.***, s. 44.

Günay Karaağaç da Türkçenin yapısına aykırı olan bu kullanımın Eski Uygur Türkçesinden itibaren Türkçeye komşu dillerden geçtiğini ileri sürmektedir. bk.: Günay Karaağaç (2009), ***age.***, s. 199.

[240] Ayşe Pamir Dietrich (2001a), ***age.***, s. 154-157.

Osmanlı Türkçesindeki "*ki*"li cümleler Eski Türkçede bulunmaz[241]. Ancak Eski Türkçede soru sözcükleriyle başlayan yan cümleler bulunmaktadır. Başka bir dilin etkisinin açık olduğu bu yan cümle biçimlerinin, Mani metinlerinin İran dillerinden yapılan tercümelerinden mi, Çince örneklerden mi yoksa Türkistan'daki Türklerin çok dilli olmasından mı kaynaklandığı belirsizdir. O nedenle Eski Türkçedeki "*kim, ne, ḳayu (hangi), ḳaltı (ki), ḳanı (nerede), ḳança (ne kadar), ḳaçan (ne zaman) vb.*" gibi soru sözcüklerinin tam olarak fonksiyonları açıklanamamaktadır[242].

Soru sözcükleriyle yan cümle kurulması Türkçeye uygun bir kullanım değildir. Bu tür yapıların Hint – Avrupa kökenli olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla bu tür yapılarda sadece Rusçanın değil Farsçanın da etkisi bulunmaktadır:[243]

Azerbaycan Türkçesi

O gorxur <u>ki</u> bu uşag onun gĭleçek planlarına engel töretsin. = On boitsya, <u>çto</u> etot rebeyonok pomeşayet yego buduşşim planam. = O korkar <u>ki</u> bu çocuk onun gelecekteki planlarına engel yaratır. (**O, bu çocuğun gelecek planlarına engel çıkaracağından korkuyor.**) (FÖBM-105)

Gagavuz Türkçesi

Umut ederim, <u>ki</u> taa görecäm sizi. = Nadeyus', <u>çto</u> eşçe uvidet' vas. = Umut ederim <u>ki</u> yine göreceğim sizi. (**Sizi yine göreceğimi umut ederim.**) (GKK-2)

Karaim Türkçesi

Kayda müm̂g̲kün körme, <u>ne</u> bolacak teatrda? = Gde mojno posmotret', <u>çto</u> budet v teatre? = Nerede mümkün bakmak, <u>ne</u> olacak tiyatroda? (**Tiyatroda hangi oyunun olacağına nereden bakılabilir?**) (KAKK-52)

Kumuk Türkçesi

Ol nedir <u>ge</u> yüzdür barmagı? = Çto eto takoye, <u>çto</u> u nego sto paltsev? = O nedir <u>ki</u> yüz parmağı? (**Yüz parmağı olan nedir?**) (FÖBM-106)

---

[241] A. von Gabain, ***age.***, s. 102.
[242] A. von Gabain, ***age.***, s. 72, s. 102, s. 124.
[243] Bunun dışında Rusçadaki "*çtobı (ki), gde? (nerede?), kak? (nasıl?), kogo? (kimi?), kotorıy (hangisi, ki, neresi)*" gibi sözcüklerin etkisiyle de çağdaş Türk lehçelerinde yan cümle kurulmaktadır. Bu durumda çağdaş Türk lehçelerinde soru sözcükleriyle yan cümle kurulmasında Rusçanın (Gagavuz ve Karaim Türkçesi gibi.) ve Farsçanın (Azerbaycan ve Kumuk Türkçesi gibi) etkisi bulunmaktadır.

1.1.3.2.1.7.“çtobı” (ki) Sözcüğünün Çevrilmesi

Bu tür yan cümleler Türkçeye uygun bir kullanım değildir. Bu yapıların Hint – Avrupa kökenli olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla Azerbaycan Türkçesindeki bu tür yapılarda daha çok Farsçanın etkisi bulunmaktadır:

Azerbaycan Türkçesi

Çıxdım bulvara ki bĭlke orada görem. = Ya vıyşel na bulvar, çtobı mojet bıt’ tam uvidet’. = Çıktım caddeye ki belki orada görürüm. (**Belki de orada görürüm diye caddeye çıktım.**) (FÖBM-106)

1.1.3.2.1.8.“delo” (iş) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada karşılaşılan kişinin içinde bulunduğu durum, vaziyet sorulduğunda *“iş” (delo)* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Türkçede ise *“iş”* sözcüğü kullanılmadan soru sorulmaktadır. Rusçadaki ifadenin anlamca çağdaş Türk lehçelerine çevrildiği görülmektedir:

Azerbaycan Türkçesi

İşleriniz nasıl? = Kak vaşi dela? = İşleriniz nasıl? (**Nasılsınız?**)

Kırgız Türkçesi

Cumuştar kanday? = Kak dela? = İşler nasıl? (**Nasılsın?**)

Kırım - Tatar Türkçesi

İşler nasıl? = Kak dela? = İşler nasıl? (**Nasılsın?**) (KTKK-9, 41)

Özbek Türkçesi

İşläriŋgiz käley? = Kak dela? = İşleriniz nasıl? (**Nasılsınız?**) (ÖKKSB-1)

Yeni Uygur Türkçesi

İşleriŋgiz kandakrak? = Kak dela? = İşleriniz nasıl? (**Nasılsınız?**) (YUTKK-3)

1.1.3.2.1.9.“dolgiy” (uzak) Sözcüğünün Çevrilmesi

“İnsanların tam zamanı ölçmek için aletleri olmadığı zamanlarda insanların bilincindeki uzun zaman kesitleri diyelim ki, atla ya da yaya olarak gidilecek süre içinde alınacak mesafeyi çağrıştırmaktaydı.(…) Böylelikle ‘*mesafe*’ ve ‘*zaman*’ kavramlarının birbirinin yerine geçmekte ve uzun zaman dilimini belirtmek için uzun mesafe belirtmede kullanılan kelimenin aynısı kullanılmaktadır: *uzun zaman ve uzun duvar*.”

“Rusçada kural olduğu üzere ölçülmesi mümkün olmayan ya da böyle bir gerekliliği bulunmayan uzun araların betimlenmesi için kullanılan başka bir sözcük,

"dolgiy" (uzak) sözcüğü vardır. Rus masallarında bu sıfatın bulunduğu ifadelere ölçülemeyecek kadar uzun zamandan bahsedildiğinde sıklıkla rastlanmaktadır."[244] Bu ifadenin Rusçada kazandığı anlamın, tarih boyu yerleşik bir halk olan Rusların göçebe halklar kadar yer değiştirmeye donanımlı ve alışık olmadıkları geniş boş alanların coğrafik özellikleriyle bağlantılı olabileceği düşünülmektedir[245].

Rusçadaki "*dolgiy*" *(uzak)* sözcüğünün sahip olduğu anlamın çağdaş Türk lehçelerine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Başkurt Türkçesi

Şĭz bĭzge ozakka kildĭgĭzmĭ? = Nadolgo li vı priehali k nam? = Siz bize uzağa geldiniz mi? (**Siz bize uzun süreliğine mi geldiniz?**) (BKKİB-20)

Karaçay - Malkar Türkçesi

Uzak ömürlü bol! = Dolgih let jizni! = Uzak ömürlü ol! (**Çok yaşa!**) (KMKK-57)

Kumuk Türkçesi

Ol uzak yaşağan. = On projil dolgo. = O uzak yaşadı. (**O uzun yaşadı.**) (KUKK-29)

Tatar Türkçesi

Sez ozakkamı? = Vı nadolgo? = Siz uzak süreliğine mi? (**Uzun süre mi kalacaksınız?**) (EAİTKT-50)

Türkmen Türkçesi

Ömrüñiz uzak bolsun! = Jelayu dolgih let jizni! = Ömrünüz uzak olsun! (**Ömrünüz uzun olsun!**) (TÜKKGAH-73)

1.1.3.2.1.10."doljen, nado, neobhodimo, nujno, nujen" (gerek) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada gereklilik "*yönelme hâli alan ad veya zamir + mastar hâlde fiil + doljen, nado, neobhodimo, nujno, nujen* sözcükleri" kalıbı ile yapılmaktadır. "Türkçede gereklilik kipi, bilindiği üzere, bazı Türk lehçelerinde olduğu gibi ya '*–malı/-meli*' ekiyle yahut hemen hemen bütün Türk lehçelerinde olduğu gibi '*fiil kökü + mastar eki + iyelik eki*' ve '*lâzım/gerek*' kelimelerinin birleşmesiyle ifade edilir."[246] Ancak çağdaş Türk lehçelerinde gereklilik kipi yerine "*yönelme hâli alan ad veya zamir + mastar*

[244] Elena Napolnovo Demiriz, ***age.***, s. 25-26.
[245] Elena Napolnovo Demiriz, ***age.***, s. 26.
[246] Fatma Özkan – Bağdagül Musa, ***agm.***, s. 125.

hâlde fiil + gerek anlamındaki sözcük" kalıbının kullanılması Rusça etkisi ile oluşmaktadır:[247]

Altay Türkçesi

Slerge kança saatta anda bolor kerek? = Vo skol'ko çasov vam nado bıt' tam? = Size saat kaçta orada olmak gerek? (**Siz saat kaçta orda olmalısınız?**) (AKK-41)

Başkurt Türkçesi

Auırıuğa darıuzarzı ĭsĭrge kerek. = Bol'nomu nujno prinimat' lekarstva. = Hastaya ilaçları içmek gerek. (**Hasta ilaçları kullanmalıdır.**) (BKKİB-60)

Çuvaş Türkçesi

Sire hĭş şurçĭ kirlĭ? = Kakoe zdanie vam nado idti? = Size hangi bina gerek. (**Siz hangi binaya gitmelisiniz?**) (ÇTLG-1333)

Gagavuz Türkçesi

Nekadar lääzım ödeyim sizä? = Skol'ko nado zaplatit' vam? = Ne kadar gerek ödeyeyim size? (**Size ne kadar ödemeliyim?**) (GKK-7)

Hakas Türkçesi

Mağaa Borgoyakov kirek. = Mne nujno Borgoyakova. = Bana Borgoyakov gerek. (**Borgoyakov ile görüşmeliyim?**) (HKK-66)

Karaçay - Malkar Türkçesi

Men bıstırlarımı cuuarğa berirge kerekme. = Mne nado sdat' bel'e v stirku. = Ben çamaşırlarımı yıkamaya vermeye gereğim. (**Ben çamaşırlarımı yıkamaya vermeliyim.**) (KMKK-88)

Karaim Türkçesi

Kaçan maa kerek çıkmaa? = Kogda mne nujno vıhodit'? = Ne zaman bana gerek çıkmak? (**Ben ne zaman inmeliyim?**) (KAKK-30)

Karakalpak Türkçesi

Mağan sıylık kerek emes. = Mne ne nado podorok. = Bana hediye gerek değil. (**Bana hediye gerekmez.**) (ÇTLG-612)

Kazak Türkçesi

Okırmanga kitaptı jırtpau kerek. = Çitatel'yam nado ne rvat' knigu. = Okuyucuya kitabı yırtmamak gerek. (**Okuyucu kitabı yırtmamalıdır.**) (KZKKAŞEŞ)

---

[247] Fatma Özkan – Bağdagül Musa, ***agm.***, s. 126.

Kırgız Türkçesi

Maga telefon çalış kerek ele. = Mne nujno pozvonit' po telefonu. = Bana telefon etmek gerek. (**Ben telefon etmeliyim.**) (KIKKYİRB-27)

Kırım - Tatar Türkçesi

Yigitke onı bayağı beklemek kerek oldı. = Mujiku doljno bılo jdat' ego. = Yiğide onu bayağı beklemek gerek oldu. (**Yiğit onu çokça beklemelidir.**) (ÇTLG-871)

Kumuk Türkçesi

Mağa eki kilo ba'li satıp alma tarık. = Mne nado kupit' 2 kg çereşni. = Bana iki kilo kiraz satıp almak gerek. (**Ben iki kilo kiraz satın almalıyım.**) (KUKK-122)

Nogay Türkçesi

Men yemege kerek edim. = Ya doljen bıl est'. = Ben yemeye gerek idim. (**Ben yemeliydim.**) (ÇTLG-676)

Özbek Türkçesi

Men hâzir ketişim keräk. = Ya doljen seyças uhodit'. = Ben şimdi gidişim gerek. (**Ben şimdi gitmeliyim.**) (ÖKK-118)

Şor Türkçesi

Sağa takpı tartıcın taştarğa kerek. = Tebe nado brosit' kurit'. = Sana sigara içmeyi bırakmaya gerek. (**Sen sigara içmeyi bırakmalısın.**) (ŞKK-67)

Tatar Türkçesi

Min küpmĭ tiyĭş? = Ya mnogo nado? = Ben çok mu gerek? (**Ne kadar ödemeliyim?**) (EAİTKT-50)

Tuva Türkçesi

Emçini bajıŋgçe çalaar herek. = Nado vızvat' vraça na dom. = Doktoru eve çağırmak gerek. (**Doktoru eve çağırmalı.**) (TUKKEBS-60)

Türkmen Türkçesi

Size rentgen etmek gerek. = Vam nado sdelat' rentgen. = Size röntgen etmek gerek. (**Siz röntgen çektirmelisiniz.**) (TÜKKGAH-187)

1.1.3.2.1.11."dorogoy" (değerli, kıymetli, pahalı) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçanın dil yapısında sıfatların hitap olarak kullanılması yaygındır. Rusçadaki *"dorogoy"* sıfatı da, hitap sözcüğü olarak kullanılmaktadır. Bu sıfat önceleri Rusçada sadece yakınlık ve sevecenlik ifade ederken, günümüzde resmi ortamlarda az tanınan

insanlar için de söylenebilmektedir[248]. Rusçadaki bu sözcüğün anlamca çağdaş Türk lehçelerine çevrildiği görülmektedir:

Karaçay - Malkar Türkçesi

Bağalı cerleşlerim! = Dorogie zemlyaki! = Pahalı hemşehrilerim! (**Sevgili hemşehrilerim!**) (KMKK-32)

Nogay Türkçesi

Baalı doslar! = Dorogie druz'ya! = Pahalı dostlar! (**Kıymetli dostlar!**) (NKK-20)

1.1.3.2.1.12."edino" (tek, bir) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada ortaklığı anlatmak için *"tek, bir"* anlamındaki sözcük kullanılırken Türkçede *"ortak"* anlamındaki sözcükler kullanılmaktadır. Rusçadaki sözcüğün anlamca çağdaş Türk lehçelerine çevrildiği görülmektedir:

Hakas Türkçesi

Pĭr çöpneŋ. = Edinoglasno = Bir rızalıkla. (**Ortak kararla.**) (HKK-55)

1.1.3.2.1.13."ego" (onu) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada niteleyici yan cümle kurmaya yarayan bu sözcüğün kurduğu yapı Türkçeye yabancı bir yapıdır. Ancak çağdaş Türk lehçelerine anlamca çevrilen bu sözcük, beraberinde yapıyı da Nogay Türkçesine çevirmiştir:

Nogay Türkçesi

"Tögerek" oyını, onı "Altınay" halk öner kollektivi iygi biyiydi. = Tanets "Togerek", ego iskusno ispolnyayet narodnıy ansambl' "Altınay". = "Tögerek" oyunu, onu "Altınay" halk sanat topluluğu iyi oynar. (**"Tögerek" oyununu "Altınay" halk sanat topluluğu iyi oynar.**) (NKK-104)

1.1.3.2.1.14."est' " (var) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçadaki "*est'* " sözcüğü Türkçedeki ek – fiil gibi kullanılabilmektedir. Tespitlerimize göre Rusçadaki bu sözcük anlamca çağdaş Türk lehçelerine çevrilmiştir:

Gagavuz Türkçesi

O var çiftçi. = On est' zemledelets. = O var çiftçi. (**O, çiftçidir.**) (FÖBM-101)

[248] Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 103.

1.1.3.2.1.15.“eto” (bu) Sözcüğünün Çevrilmesi

“Bir varlığa dikkat çekmek için kullanılan ve cins ve sayı bakımından isimlere uymayan *‘eto’ (bu)* işaret zamiri, özne işlevini yapar ve ‘kto eto?’ ve ‘çto eto?’ sorularını yanıtlar.”[249] *“Eto”* işaret zamiri, Eski Rusçada gösterici işlevi olan *“e”*nin işaret zamiri *“tot”*a eklenmesiyle ortaya çıkmıştır. Eski Rusçada gösterici işlevi olan *“e”*, işaret zamirinden ayrı yazılırken günümüzde birleşik yazılmaktadır[250]. Günümüzdeki Rusçada kalıplaşarak bitişik yazılan *“eto”* işaret zamiri, telefon konuşmalarında veya nokta tariflerinde yakında olduğu düşünülen şeyler için kullanılmaktadır. Oysa Türkçede bunlar yanımızda bulunmadıkları için daha uzakta algılanmaktadırlar. İki dil arasındaki bu dilsel dünya görüşü farkına rağmen Rusçanın etkisindeki çağdaş Türk lehçelerinde Rusçadan anlamca çeviri yapıldığı görülmektedir:

Hakas Türkçesi

Pu “Ağban” gostinitsa ba? = Eto gostinitsa “Abakan”? = Bu Abakan otel mi? (**Orası Abakan otel mi?**) (Telefonda) (HKK-66)

Karaim Türkçesi

Bu uzak mı mından? = Eto daleko otsyuda? = Bu uzak mı buradan? (**Orası buradan uzak mıdır?)** (KAKK-28)

Kırgız Türkçesi

Allo, bul kim? = Allo, kto eto? = Alo, bu kim? (**Alo, siz kimsiniz?**) (Telefonda) (KIKKYİRB-277)

Nogay Türkçesi

Allo, munavı remont byurosıma? = Allo, eto byuro remonta? = Alo, burası tamir bürosu mu? (**Alo, orası tamir bürosu mu?**) (NKK-56)

Tatar Türkçesi

Bu, İlnur. = Eto, İlnur. = Bu, İlnur. (**Ben İlnur’um.**) (Telefonda) (EAİTKT-48)

Türkmen Türkçesi

Bu ben. = Eto ya. = Bu ben. (**Benim.**) (Telefonda) (FÖBM-101)

---

[249] Fahrettin Murtazaoğlu, ***age.***, s. 61.
[250] Ayşe Pamir Dietrich (2001a), ***age.***, s. 92.

1.1.3.2.1.16.“god, let” (yıl, sene) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada tarihlerde ve yaş anlatan ifadelerde *“yıl”* sözcüğü kullanılmaktadır. Çünkü bu ifadelerde değişim *“yıl”*a göre belirlenmektedir. Türkçede ise değişimi belirleyen *“yıl”*ın kullanılmasına gerek yoktur. Rusçanın etkisiyle çağdaş Türk lehçelerinde *“yıl”* sözcüğü kullanılmıştır:

Başkurt Türkçesi

21 Sentyabr’ 1962 yıl. = 21 Sentyabr’ 1962 god. = 21 Eylül 1962 yıl. (**21 Eylül 1962**) (BKKGİ-55)

Karaçay - Malkar Türkçesi

Ol üç cıllık bolub tura edi. = Emu bılo tri goda. = O üç yıllık olmuştu. (**O üç yaşına gelmişti. = O üçüne gelmişti.**) (KMKK-52)

Karaim Türkçesi

Aŋa yedı buçuk yıl. = Ey sem’ s polovinoy let. = Ona yedi buçuk yıl. (**O yedi buçuk yaşındadır.**) (KAKK-15)

Kumuk Türkçesi

Kızardaşınga neçe yıl? = Skol’ko let tvoey sestre? = Kız kardeşine kaç yıl? (**Kız kardeşin kaç yaşındadır?**) (KUKK-28)

1.1.3.2.1.17.“goryaçiy” (sıcak) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada selamın niteliğine vurgu yapılarak *“sıcak”* sıfatı kullanılırken, Türkçede selamın miktarına vurgu yapılmaktadır. Rusça kullanımın anlamca çağdaş Türk lehçelerine çevrildiği görülmektedir:

Tuva Türkçesi

İzig bayır! = Goryaçiy privet! = Sıcak selam! (**Kucak dolusu selamlar!**) (TUKKEBS-23)

1.1.3.2.1.18.“gde” (nerede) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada yer zarfını bulmaya yarayan *“gde?”* sorusu, Eski Rusçadan beri birleşik cümle kurulurken de kullanılmıştır. Bu amaçla kullanıldığında ana cümledeki yer anlatan sözcüğü niteleme amacı taşır ve karmaşık cümle türleri içerisinde yer yan cümlesi oluşturur[251].

[251] Ayşe Pamir Dietrich (2001a), ***age.***, s. 155.

Soru sözcüklerinin bağlaç göreviyle kullanılması Türkçeye oldukça yabancı bir kullanımdır. Osmanlı Türkçesinde yabancı dillerin etkisiyle oldukça yaygın bir şekilde soru sözcükleri ile yan cümle kuruluşları yapıldığı bilinmektedir. Eski Türkçede ise soru sözcükleriyle başlayan yan cümleler bulunmaktadır. Ancak, başka bir dilin etkisinin açık olduğu bu yan cümle biçimlerinin, Mani metinlerinin İran dillerinden yapılan tercümelerinden mi, Çince örneklerden mi yoksa Türkistan'daki Türklerin çok dilli olmasından mı kaynaklandığı belirsizdir. O nedenle Eski Türkçedeki "*kim, ne, ḳayu (hangi), ḳaltı (ki), ḳanı (nerede), ḳança (ne kadar), ḳaçan (ne zaman) vb.*" gibi soru sözcüklerinin tam olarak fonksiyonları açıklanamamaktadır[252].

Soru sözcükleriyle yan cümle kurulması Türkçeye uygun bir kullanım değildir. Ancak Rusçadaki *"gde"* sözcüğünün bağlaç göreviyle kullanılması çağdaş Türk lehçelerini de etkilemiş olduğundan çağdaş Türk lehçelerinde benzer örnekler oluşturmuştur:

Gagavuz Türkçesi

Memeleket başka ben bilmedimdir, <u>nändä</u> böle bol insan yaşar. = Ya ne znayu drugoy stranıy, <u>gde</u> çelovek jil v takom izobil2.= Memleket başka bilmem, <u>nerede</u> böyle insan bollukta yaşar. (**İnsanların böyle bolluk içinde yaşadıkları başka memleket bilmem.**) (FÖBM-106)

Etişiyrıs o evä, <u>näändä</u> benim ikinci kardaşım yaşıyer. = Doydyom do doma, <u>gde</u> moy vtoroy brat jivyot. = Varırız o eve, <u>nerede</u> benim ikinci kardeşim oturuyor. (**Benim ikinci kardeşimin oturduğu eve varırız.**) (FÖBM-119)

Karaçay - Malkar Türkçesi

Caŋı gazetleni <u>kayda</u> alırğa bollukdu? = <u>Gde</u> mojno kupit' svejie gazetı? = Yeni gazeteleri <u>nerede</u> almaya olur? (**Yeni gazeteler <u>nereden</u> alınabilir?**) (KMKK-98)

Kırım - Tatar Türkçesi

Nomerniŋ anahtarı <u>kayda</u> kaldırmalı? = <u>Gde</u> ostavit' klyuç ot nomera? = Numaranın anahtarını <u>nerede</u> bırakmalı? (**Odanın anahtarını <u>nereye</u> bırakmalı?**) (KTKK-43)

[252] A. von Gabain, ***age.,*** s. 72, s. 102, s. 124.

1.1.3.2.1.19.“glubokiy” (derin) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada miktardaki çokluk için *“derin”* anlamındaki sözcük de kullanılmaktadır. Türkçede ise “*derin*” sözcüğünün bu anlamı yoktur[253]. Dolayısıyla Rusçadaki kullanım anlamca çağdaş Türk lehçelerine çevrilmiştir:

Karaçay - Malkar Türkçesi

Teren kar caudu. = Vıpal glubokiy sneg. = Derin kar yağdı. (**Çok kar yağdı.**) (KMKK-72)

1.1.3.2.1.20. “hod” (dönüş) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçadaki “*hod*” sözcüğü anlamca çağdaş Türk lehçelerine çevrilmiştir. Ancak bu çeviri çağdaş Türk lehçelerine yeni bir kavram kazandırmaktadır:

Altay Türkçesi

Boş aylanış = Holostoy hod = Boş dönüş (**Rölanti**) (AKK-37)

1.1.3.2.1.21.“hranenie” (saklama, koruma) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçadaki “*hranenie* ” sözcüğü anlamca çağdaş Türk lehçelerine çevrilmiştir. Ancak bu çeviri çağdaş Türk lehçelerine yeni bir kavram kazandırmaktadır:

Kazak Türkçesi

Saktau kamerası. = Kamera hraneniya. = Koruma odası. (**Emanet yeri.**) (KZKKSTVK-48)

1.1.3.2.1.22.“ili” (veya, ya da, yoksa) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçadaki *“ili”* ayrıştırıcı bağlacı, iki şeyden hangisinin doğru olduğunu soran soru cümlesinde kullanılır[254]. Türkçede ise soru cümlelerinde iki şey arasındaki ayrıştırıcılık görevi *“mı”* soru eki tarafından yapılmaktadır. Ancak Rusçadaki bağlacın çağdaş Türk lehçelerine anlamca kopyalanması sonucu ayrıştırıcı bağlaç kullanımında çağdaş Türk lehçelerinde farklılıklar görülmektedir:

Başkurt Türkçesi

Bıl kül ağıp tormalımı elle yukmı? = Eto ozero protoçnoe ili net? = Bu göl akıntılı mı veya yok mu? (**Bu gölün akıntısı var mı yok mu?**) (BKKİB-88)

---

[253] Türkiye Türkçesinde “*derin kış*” ifadesi kullanılmaktadır. Bu ifade, etkili ve uzun süre anlamı için kullanılmaktadır.

[254] Fahrettin Murtazaoğlu, ***age.***, s. 34.

Kırgız Türkçesi

Tamaktan kiyinbi ce aga çeyinbi? = Posle edı ili do? = Yemekten sonra mı veya ona kadar mı? (**Yemekten önce mi sonra mı?**) (KIKKYİRB-262)

Nogay Türkçesi

Siz ata-anañgız ban yaşaysızba yade ayırılıppa? = Vı jivete s roditelyami ili otdel'no? = Siz anne babanızla yaşıyorsunuz mu veya ayrı mı? (**Siz anne babanızla mı ayrı mı yaşıyorsunuz?**) (NKK-9)

Tuva Türkçesi

Silerge azı kassaga töleer be? = Platit' vam ili v kassu? = Sizlere veya kasaya ödemek mi? (**Size mi kasaya mı ödenecek?**) (TUKKEBS-66)

Türkmen Türkçesi

Size suratıñg reñgklisi gerekmi ya-da gara-agı? = Vam tsvetnıe ili çerno-belıe fotografii? = Size fotoğrafın renklisi gerek mi veya siyah beyazı? (**Size renkli fotoğraf mı siyah beyaz fotoğraf mı gerekiyor?**) (TÜKKVM-44)

1.1.3.2.1.23."imeni" (ad) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada birisinin adıyla anılan yer, mekân adlarında, selam vermede veya selam getirip götürmede *"ad"* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Türkçede ise *"ad"* sözcüğüne gerek duyulmaz. Çağdaş Türk lehçelerinde ise Rusça etkiyle *"ad"* sözcüğünün kullanıldığı görülmektedir:

Başkurt Türkçesi

Bıl Salauat Yulaev isĭmĭndegĭ kolhoz. = Etot kolhoz imeni Salavata Yulaeva. = Bu Salavat Yulaev adındaki kolhoz. (**Burası Salavat Yulaev kolhozudur.**) (BKKİB-84)

Gagavuz Türkçesi

İzin verin selämneyim Canabinizi … adından. = Razreşite privetstvovat' Vas ot imeni … . = İzin verin selamlıyayım sizleri … adından. (**Sizleri … olarak selamlamama izin veriniz.**) (GKK-1)

Hakas Türkçesi

İñg uluğ ploşçad' – Leninniñg adınañg ploşçad'. = Samaya bol'şaya ploşçad' – ploşçad' imeni Lenina. = En büyük meydan Lenin'in adıyla meydan. (**En büyük meydan, "Lenin Meydanı"dır.**) (HKK-56)

Karaçay - Malkar Türkçesi

Kuliev atlı teatr kalaydadı? = Gde nahoditsya teatr imeni Kulieva? = Kuliev adlı tiyatro nerededir? (**Kuliev tiyatrosu nerededir?**) (KMKK-74)

Kazak Türkçesi

H. A.Yasawi atındağı universitet = Universitet imeni H.A.Yasavi = H.A.Yesevi adındaki üniversite (**H. A. Yesevi Üniversitesi**) (FÖBM-104)

Kırgız Türkçesi

M.V. Frunze atındagı muzey kaysı köçödö caygaşkan? = Gde nahoditsya muzey imeni M.V. Frunze? = M.V. Frunze adındaki müze nerede yer alıyor? (**M.V. Frunze müzesi nerededir?**) (KIKKSAM-39)

Kumuk Türkçesi

Men M. Hacievni atındağı zavodda işleymen. = Ya rabotayu na zavode imeni M. Gadjieva. = Ben M. Haciev'in adındaki fabrikada çalışıyorum. (**Ben M. Haciev fabrikasında çalışıyorum.**) (KUKK-97)

Nogay Türkçesi

Delegatsiyadıñ atınnan sizdi ak yürekten salamlaymız! = Ot imeni delegatsii serdeçno privetstvuem vas! = Delegenin adından sizi canı gönülden selamlıyoruz! (**Delege olarak sizi canı gönülden selamlıyoruz!**) (NKK-20)

Özbek Türkçesi

V. İ. Lenin nåmidägi maydångä kandäy bårilädi? = Kak proyti k ploşçadi imeni V. İ. Lenina? = V. İ. Lenin adındaki meydana nasıl gidilir? (**V. İ. Lenin Meydanı'na nasıl gidilir?**) (ÖKK-39)

Tatar Türkçesi

… ismĭnden selamlarğa röxsat itĭğĭz. = Razreşite privetstvovat' ot imeni … . = … adından selamlamaya izin ediniz. (**… olarak selamlamama izin veriniz.**) (ÇTLG-735)

1.1.3.2.1.24.“inostrannıy” (başka ülke) Sözcüğünün Çevrilmesi

Ruslar bilinmeyen, uzak olan yerleri kendi yaşam alanlarından oldukça farklı olarak algılamaktadırlar[255]. “*Yabancı*” olanın ancak başka ülkeden *(strana = ülke)* olabileceğini düşünmektedirler. Aynı ülke vatandaşlarının ülkeye “*yabancı*” olması söz konusu değildir. O nedenle Rusçada “*ino - strannıy*” *(başka - ülke)* ifadesiyle dış ülkeler anlatılmak istenmektedir. Türkçede ise “*yabancı*” ifadesiyle dış ülkeden olunan veya olunmayan, bir yerin, bir işin bilinmemesi de anlatılmaktadır: “*Yabancı dil; bir şehirde yabancı olmak; bir yere veya işe yabancı olmak* vb.

Dilsel dünya görüşü açısından Türkçeden farklı olan Rusçadaki bu sözcüğün, çağdaş Türk lehçelerine çevrildiği görülmektedir:

Hakas Türkçesi

İnstitutta aymax-pasxa natsiyalığ studentter ügrençeler. = V institute uçatsya inostrannıe studentı.. = Enstitüde başka ülkeden öğrenciler okuyorlar. (**Enstitüde yabancı öğrenciler okuyor.**) (HKK-92)

Kazak Türkçesi

Şeteldikter ertеŋ keler. = İnostrantsı zavtra pridut. = Başka ülkelikler yarın gelir. (**Yabancılar yarın gelir.)** (KZKKAŞEŞ)

Kırgız Türkçesi

Çet eldiksiŋbi? = Tı inostranets? = Başka ülkeliksin mi? **(Yabancı mısın?)**

Nogay Türkçesi

Tıs kırallardıŋ tilin üyretetagan bölmesi barma? = Est’ u vas kabinet inostrannogo yazıka? = Dış ülkelerin dilini öğreten bölüm var mı? (**Yabancı dil öğreten bölüm var mı?**) (NKK-99)

Şor Türkçesi

Paşka çeriniŋ til. = İnostrannıy yazık. = Başka yerinin dil. (**Yabancı dil.**) (ŞKK-88)

---

[255] Rusçada eski dönemlerde bilinmeyen, uzak yerleri anlatmak için “*deniz*” sözcüğü kullanılmıştır. Çünkü “*deniz*”, Rus kültüründe geleneksel bir yere sahip olmadığından “*deniz*” ötesindeki yerler de çok uzak ve sıradışı olarak algılanmıştır. Günümüzde ise “*ino - strannıy*” (başka - ülke); “*za + graniçnıy*” (sınır ötesindeki) sözcükleri aynı bakış açısıyla kullanılmaktadır. bk.: Elena Napolnova Demiriz; ***age.***, s. 25.

1.1.3.2.1.25.“jena” (kadın) Sözcüğünün Çevrilmesi

Diğer Hint – Avrupa dillerinden Eski Slavcaya, ardından Eski Rusçaya ve günümüz Rusçasına geçen ad ile ilgili temel kategorilerden biri cins kategorisidir. Eski ve çağdaş Rusçada adlar eril, dişil ve nötr biçiminde ayrılmaktadır. Bu ayrıma uygun olarak canlı adların cinsi genellikle sınıflandırıldıkları cinsle uyumludur[256].

Türkçede ise cinsiyet kategorisi yoktur. Eski Türkçede gramerlik cinsiyet bulunmadığından gereken yerde erkek ve dişilik için ayrı bir sözcük kullanılırdı: *erkek bars (erkek pars), dişi bars (dişi pars), urı oġul (oğlan), ḳız oġul (kız)*. Ancak ev hayvanları için cinse göre ayrı adlar kullanılmıştır: *buḳa (boğa), iŋ̂ek (inek)* [257]. Kısacası Türkçede ve Rusçada insan ve hayvanların fonksiyonlarının farklı olması nedeniyle cinsiyet ayrımının yapıldığı ancak Türkçede sözcük olarak, Rusçada ise gramatik cins kategorisi olarak bunun dile yansıdığı görülmektedir[258].

Rusçadaki cinsiyet ayrımı “*evlenmek*” ile ilgili söylemlerde iki ayrı kullanımı getirmiştir. Türklerde toplumun temelini oluşturan en önemli öğe aile olduğu için erkek ve bayanlar için “*evlenmek*” *(ev, aile edinmek)* sözcüğünün anlamı farklı ama kullanımı ortaktır. “Türk kültüründe evliliğe verilen önemi ‘*evli*’ sözcüğünün morfolojik açıdan zıt anlamlısı olan ‘*evsiz*’ sözcüğünün ‘*bekâr erkek, evlenmemiş kadın*’ anlamına değil de, ‘*evi olmayan*’ anlamına gelmesinden de anlaşılmaktadır.”[259] Rusçada ise bayanlar için “*vıhodit’ zamuj*” *(dışarı çıkıp eşinin arkasına girmek)*, erkekler için “*jenit’sya*” *(kadın sahiplemek)* kullanılmaktadır. Türkçede toplumsal bir bakış var iken, Rusçada çiftlerin ailevi statüsünü karakterize etmeyen iki kişi arasındaki ilişki yansıtılır[260].

Rusçanın bu kuralı çağdaş Türk lehçelerini etkilediği için erkek veya bayan için ortak kullanılması gereken “*evlen-, evli*” gibi ifadeler yerine konuşan kişinin cinsine göre sözcük seçimi yapılmaktadır. Dolayısıyla erkekler kendi medeni durumlarından söz ederken Rusçadaki *“jena” (kadın)* sözcüğü çevirmeyi tercih etmektedirler:

---

[256] Ayşe Pamir Dietrich (2001a), ***age.***, s. 67.
[257] A. von Gabain, ***age.***, s. 101.
Türklerin ve Rusların dilsel dünya görüşlerinin farklılığını en iyi ortaya koyan şey hayvanlara bakış açısıdır. Türklerin yaşamında önemli rol oynayan hayvanların dişi ve erkekleri için ayrı adlar verilmiştir. Diğer hayvanlar için ise cinsiyet belirtmeye gerek duyulmamıştır. Ruslar ise insanla bir şekilde yaşayan veya insanlar tarafından kullanılan hayvanlar için cinsiyet belirtmekte, geri kalan çok bilinmeyen (egzotik) hayvanlar için ise cinsiyet ayrımı yapmamaktadırlar. bk. Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 114.
[258] Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 113.
[259] Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 78.
[260] Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 78.

Altay Türkçesi

Eye, men ayıldu. = Da, ya jenat. = Evet, ben kadınlı. (**Evet evliyim.)** (Erkekler için) (AKK-83)

Kırgız Türkçesi

Men ayılduu emesmin. = Ya ne jenat. = Ben kadınlı değil. (**Ben evli değilim.**) (Erkekler için)

1.1.3.2.1.26.“jivo” (canlı) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada hayatta olmak ile ilgili olarak *“canlı, diri”* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Türkçede ise bu *“yaşamak”* ile anlatılmaktadır. Ancak Rusçadaki kullanımın çağdaş Türk lehçelerine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Kazak Türkçesi

Meniñ ata-anam tiri. = Moi roditeli jivı. = Benim anne-babam diri. (**Benim annem ve babam yaşıyorlar.**) (KZKKSTVK-8)

1.1.3.2.1.27.“jizn” (hayat) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada karşıdaki kişinin durumunu sormak için *“hayat”* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Türkçede ise kişinin o andaki ruhsal durumu sorulmaktadır. Rusçadaki kullanımın çağdaş Türk lehçelerine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Tatar Türkçesi

Tormışlar niçïk? = Kak jizn? = Hayatlar nasıl? (**Durumunuz nasıl?**) (EAİTKT-49)

1.1.3.2.1.28.“Kak?” (nasıl?, hangi?) Sözcüğünün Çevrilmesi

Soru sözcüklerinin bağlaç göreviyle kullanılması Türkçeye oldukça yabancı bir kullanımdır. Osmanlı Türkçesinde yabancı dillerin etkisiyle oldukça yaygın bir şekilde soru sözcükleri ile yan cümle kuruluşları yapıldığı bilinmektedir. Eski Türkçede ise soru sözcükleriyle başlayan yan cümleler bulunmaktadır. Ancak, başka bir dilin etkisinin açık olduğu bu yan cümle biçimlerinin, Mani metinlerinin İran dillerinden yapılan tercümelerinden mi, Çince örneklerden mi yoksa Türkistan’daki Türklerin çok dilli olmasından mı kaynaklandığı belirsizdir. O nedenle Eski Türkçedeki “*kim, ne, ḳayu*

(hangi), ḳaltı (ki), ḳanı (nerede), ḳança (ne kadar), ḳaçan (ne zaman) vb." gibi soru sözcüklerinin tam olarak fonksiyonları açıklanamamaktadır[261].

Rusçadaki *"Kak?"* sözcüğü de zarfları sormak için kullanılır[262]. Ancak bunun yanında yan cümle de kurabilir. Çağdaş Türk lehçelerine bu sözcüğün her iki kullanımının da kopyalandığı görülmektedir[263]:

Başkurt Türkçesi

Şĭz nisĭk yeşeyşĭğĭz? = Kak vı pojivaete? = Siz nasıl yaşıyorsunuz? (**Nasılsınız?**) (BKKİB-18)

Gagavuz Türkçesi

Onun saçları karaydı, nicä karga kanadı. = U neye bıli volosı çyornıye, kak voronovo krıylo. = Onun saçları siyahtı, nasıl karga kanadı. (**Onun saçları karga kanadı gibi siyahtı.**) (FÖBM-106)

Karaim Türkçesi

Adı nas karayça? = Kak nazıvaetsya po-karaimski? = Adı nasıl Karayca? (**Karayca adı nedir?**) (KAKK-27)

Kırgız Türkçesi

Eç kanday. = Nikak. = Hiç nasıl. (**Hiçbir şekilde.**) (KIKKYİRB-21)

Nogay Türkçesi

Atı onıñ kayday dı? = Kak ego imya? = Adı onun nasıldı? (**Onun adı neydi?**) (NKK-115)

Rusçadaki *"Kak?"* sözcüğü zarfları sormak için kullanılır[264]. Ancak *"Kak?"* sözcüğü ünlem cümlelerinde de kullanılabilmektedir. Bu kullanım anlamca Hakas ve Karaçay – Malkar Türkçelerine de kopyalanmıştır:

Hakas Türkçesi

Xaydi örĭnçem. Xaydağ çaxsıdır! = Kak ya rad. Kak priyatno! = Nasıl memnunum! Hangi iyidir! (**Çok sevindim. Çok iyi olmuş.**) (HKK-49)

---

[261] A. von Gabain, ***age.***, s. 72, s. 102, s. 124.
[262] Fahrettin Murtazaoğlu, ***age.***, s. 82.
[263] Konuşuru daha az kalmış çağdaş Türk lehçelerinde doğrudan kopyalanmasına da rastlanmaktadır. bk.: Gülsüm Killi, ***agm.***, s. 180.
[264] Fahrettin Murtazaoğlu, ***age.***, s. 82.

Karaçay - Malkar Türkçesi

Bizni tübeşgenibiz kalay igi boldı! = Kak horoşo bılo, çto mı vstreçelis'! = Bizim karşılaşmamız nasıl iyi oldu! (**Bizim karşılaşmamız ne kadar iyi oldu!**) (ÇTLG-929)

1.1.3.2.1.29."Kak-oy,-aya,-oe,-ie?" (hangi?, nasıl?) Sözcüğünün Çevrilmesi

"Kak-oy,-aya,-oe,-ie?" sözcüğü Rusçada sıfatları sormak için kullanıldığı için *"hangi, nasıl"* anlamlarını taşır. Tespitlerimizde çağdaş Türk lehçelerinde *"ne"* anlamına gelecek soru sözcükleri yerine Rusçadan anlam kopyalamasına gidilerek *"hangi, nasıl"* soru sözcükleri kullanılmaktadır:

Hakas Türkçesi

Xaydağ xabarlar? = Kakie novosti? = Hangi haberler? **(Ne var, ne yok, nasılsın?**) (HKK-42)

Karaim Türkçesi

Nas hastalık mende? = Kakaya bol' u menya? = Nasıl hastalık bende? (**Benim ne hastalığım var?**) (KAKK-48)

Kazak Türkçesi

Kanday uyat! = Kakoy stıd! = Nasıl ayıp! (**Çok ayıp!**) (KZKKSTVK-30)

Kırgız Türkçesi

Daregi kanday? = Kakoy adres? = Adresi nasıl, hangi? (**Adresi nedir?**) (KIKKSAM-37)

Kırım - Tatar Türkçesi

Siz nasıl yer akkında aytasıñgız? = O kakom meste vı govorite? = Siz nasıl yer hakkında söylüyorsunuz? (**Siz nereden bahsediyorsunuz?**) (ÇTLG-871)

Nogay Türkçesi

Sizin̆g okuv-biliminğiz kayday? = Kakoe u vas obrazovanie? = Sizin eğitim durumunuz nasıl? (**Sizin eğitim durumunuz nedir?**) (NKK-97)

Özbek Türkçesi

Kandäy hısåb bilän? = S kakim sçyetom? = Nasıl hesap ile? (**Sonuç kaç?**) (ÖKK-61)

Şor Türkçesi

Seeñg adrezińg kaydıg? = Kakoy u tebya adres? = Senin adresin nasıl? (**Senin adresin nedir?**) (ŞKK-81)

Tuva Türkçesi

Silerge kandıg nomer heregil? = Kakoy nomer vam nujen? = Sizlere hangi numara gerek? (**Size nasıl bir oda gerekiyor?**) (TUKKEBS-89)

1.1.3.2.1.30. "Kem?" (kim olup?, kim olarak?) Sözcüğünün Çevrilmesi

Günümüz Rusçasındaki *"kem?" (kim olup?, kim olarak?)* sözcüğü eski Rusçadaki *"k'to, kogo, komoy*"dan örnekseme yoluyla türemiştir[265]. Dolayısıyla Rusçadaki *"kto?" (kim?)* sorusu canlıyı buldurduğu için *"kem?" (kim olup?, kim olarak?)* sorusu da canlılarla ilgili bir soru sözcüğü olmuştur. *"Kto?" (kim?)* sorusunun vasıta hâli ile kurulmuş olan bu sözcük, çağdaş Türk lehçelerine de anlamca kopyalanmıştır:

Başkurt Türkçesi

Şĭzzĭñg ağayığız kĭm bulıp ĭşley? = Kem rabotaet vaş starşiy brat? = Sizin ağabeyiniz kim olup çalışıyor? (**Sizin ağabeyiniz ne iş yapıyor?**) (BKKİB-44)

Karaçay - Malkar Türkçesi

Sen kim bolup işleyse? = Kem tı rabotaeş'? = Sen kim olup çalışıyorsun? (**Sen ne olarak çalışıyorsun?**) (KMKK-111)

Kazak Türkçesi

Kim bolıp istep ediñ? = Kem tı rabotal? = Kim olup çalışıyordun? (**Ne olarak çalışıyordun?**) (KZKKSTVK-6)

Kırgız Türkçesi

Siz kim bolup işteysiz? = Kem vı rabotaete? = Siz kim olup çalışıyorsunuz? (**Siz ne iş yapıyorsunuz?**) (KIKKSAM-25)

Kırım - Tatar Türkçesi

Kim olıp çalışasınğız? = Kem vı rabotaete? = Kim olup çalışıyorsunuz? (**Ne olarak çalışıyorsunuz?**) (KTKK-41)

Nogay Türkçesi

Kim bolıp kullık etesiz? = Kem vı rabotaete? = Kim olup çalışıyorsunuz? (**Ne olarak çalışıyorsunuz?**) (NKK-98)

Tatar Türkçesi

Sĭz kĭm bulıp ĭşlisĭz? = Kem vı rabotaete? = Siz kim olup çalışıyorsunuz? (**Sizin mesleğiniz nedir?**) (EAİTKT-48)

---

[265] Ayşe Pamir Dietrich (2001a), ***age.***, s. 95.

Tuva Türkçesi

Kım boop ajıldap turar siler? = Kem vı rabotaete? = Kim olup çalışıyorsunuz? (**Ne olarak çalışıyorsunuz?**) (TUKKEBS-30)

1.1.3.2.1.31."kilogramm" (kilogram) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada ölçü adları birim adı yanında *"bir (1)"* ölçüsüne de ad olmaktadır. Türkçede ise böyle bir kullanım söz konusu değildir. Aksine *"1, 2, 3 vd."* için de olsa *"kilogram"* kullanılmaktadır: *1 kilogram, 2 kilogram, 3 kiolgram vd."*. Çağdaş Türk lehçelerinde ise Rusça kullanımın etkisi görülmektedir:

Hakas Türkçesi

Mağaa kilogramm xoy idĭ paza pĭr kilogramm ĭnek idĭ ködĭr pirĭn̂ger. = Vzves'te mne kilogramm baraninı i eşçe kilogramm govyadinı. = Bana kilogram koyun eti ve bir kilo inek eti kaldırıp veriniz. (**Bana bir kilogram koyun eti ile bir kilo inek eti tartıp veriniz.**) (HKK-69)

1.1.3.2.1.32."kogo" (kimi) Sözcüğünün Çevrilmesi

"Kogo" (kimi) sözcüğü Rusçada soru zamiri ve bağlaç göreviyle kullanılır. *"kogo" (kimi)* sözcüğü bağlaç olarak kullanılırsa bir ismi niteler. Dolayısıyla Rusçadaki karmaşık tümce türleri içerisinde ilgi ya da niteleyici yan tümce oluşturmaktadır. Bu kullanım Eski Rusçadan beri Rusçanın yapısında yer almaktadır[266]. Türkçede ise soru zamirlerinin yan cümle kurma görevleri yoktur. Ancak Rusçadaki sözcüğün görev ve anlamının çağdaş Türk lehçelerine çevrildiği görülmektedir:

Gagavuz Türkçesi

Biz onnarız, kimi büktüler, ama kıramadılar. = Mı te, kogo oni sognuli, no ne slomili. = Biz onlarız, kimi eğdiler, ama kıramadılar. (**Biz, onların eğip kıramadıklarındanız.**) (FÖBM-106)

1.1.3.2.1.33."kotorıy" (hangisi, ki, neresi) Sözcüğünün Çevrilmesi

"Kotorıy" (hangisi, ki) sözcüğü Rusçada soru zamiri ve bağlaç göreviyle kullanılır. *"kotorıy" (hangisi, ki)* sözcüğü bağlaç olarak kullanılırsa bir ismi niteler. Dolayısıyla Rusçadaki karmaşık tümce türleri içerisinde ilgi ya da niteleyici yan tümce oluşturmaktadır. *"kotorıy"* sözcüğü 17.yüzyıldan beri günümüz Rusçasındaki *"ki"*

[266] Ayşe Pamir Dietrich (2001a), ***age.***, s. 154.

bağlacı anlamıyla kullanılmaktadır[267]. Türkçede ise soru zamirlerinin yan cümle kurma görevleri yoktur. Ancak Rusçadaki sözcüğün görev ve anlamının çağdaş Türk lehçelerine çevrildiği görülmektedir:

Gagavuz Türkçesi

Ben o köyden varım, <u>neresi</u> ont durer. = Ya iz togo sela, <u>kotoroe</u> stoit na otşibe. = Ben o köyden varım, <u>neresi</u> kenarda duruyor. (**Ben, o kenarda duran köydenim.**) (FÖBM-101)

Karaim Türkçesi

O kart yahşı hatın dügül, <u>kaysı</u> kobuz eştkende sekire; o yahşı hatın, <u>kaysı</u> evnin keregin bile. = Horoşaya jenşina ne ta, <u>kotoraya</u> tantsuyet kak tol'ko uslışet muzıku, a ta, <u>kotoraya</u> znayet hozyastvo. = İyi kadın o değil, <u>hangisi</u> kopuzu duyunca oynaya; o iyi kadın odur, <u>hangisi</u> evinin gereğini bile. (**Kopuzu duyunca oynayan kadın iyi kadın değil; ev işinden anlayan kadın iyi kadındır.**) (FÖBM-107)

Tatar Türkçesi

İpteşim kildi, <u>kaysı ki</u> Meskevden kaytkan. = Prişyol moy tovariş, <u>kotorıy</u> vernulsya iz Moskvı.= Arkadaşım geldi, <u>hangisi ki</u> Moskova'dan döndü. (**Moskova'dan dönen arkadaşım geldi.**) (FÖBM-107)

1.1.3.2.1.34."krılo" (kanat) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada araçların çamurluk kısmı için kullanılan *"kanat"* anlamındaki sözcüğün çağdaş Türk lehçelerine anlamca kopyalandığı görülmektedir. Bu kopyalama Altay Türkçesine yeni bir kavram kazandırmıştır:

Altay Türkçesi

<u>Kanadın</u> cazadaar ba? = Vı otremontirovali <u>krılo</u>? = <u>Kanadını</u> tamir ettiniz mi? (**<u>Çamurluğu</u> tamir ettiniz mi?**) (AKK-33)

1.1.3.2.1.35."kto?" (kim?) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçadaki soru zamirlerinden biridir. Rusçada insan, böcek ve hayvanlar için *"kto?" (kim?)*, bitkiler ve cansızlar için *"çto?" (ne?)* soru zamirleri sorulur. Dolayısıyla *"kto?" (kim?)* sorusu da canlıyı buldurmaya yarayan eril bir soru sözcüğüdür[268].

---

[267] Ayşe Pamir Dietrich (2001a), ***age.***, s. 154.

[268] Çünkü Eski Rusçada *kto (kim?)* sorusu "*Kto est' **<u>bıl</u>**? = Kim vardı*?" erkek geçmiş zaman eylemiyle; *çto (ne?)* sorusu "*Çto est' **<u>bılo</u>**? = Ne vardı*?" nötr geçmiş zaman eylemiyle kullanılmıştır. bk.: Ayşe Pamir Dietrich (2001a), ***age.***, s. 67-68.

Türkçenin dünya görüşünde "*kto?*" *(kim?)* sadece insanlar, *"çto?" (ne?)* insan dışındaki tüm canlı ve cansızlar için kullanılırken, Rusçanın dünya görüşünde "*kto?*" *(kim?)* insanlar, böcekler ve diğer hayvanlar için, *"çto?" (ne?)* ise cansızlar için kullanılmaktadır. Elena Napolnova Demiriz iki dil arasındaki bu farkı açıklarken, Rusların kendilerini tümüyle hayvanlarla özdeşleştirdiğini, Türklerin ise insanlarla hayvanları birbirinden ayırdığını söylemektedir[269].

"kto?" (kim?) sözcüğü Rusçada soru zamiri ve bağlaç göreviyle kullanılır. *"kto?" (kim?)* sözcüğü bağlaç olarak kullanılırsa bir ismi niteler. Dolayısıyla Rusçadaki karmaşık tümce türleri içerisinde ilgi ya da niteleyici yan tümce oluşturmaktadır. Bu kullanım Eski Rusçadan beri Rusçanın yapısında yer almaktadır[270]. Ancak *"kto?" (kim?)*nun ikinci görevi cümle kuruluşu ile ilgili olduğu için çağdaş Türk lehçelerine bu anlamıyla çevirisi yaygın değildir.

Rusçada kişilerin adı, soyadı ya da uyruğu sorulduğunda adlar kişi ile özdeş kabul edildiğinden *"kto?" (kim?)* sorusu sorulur. Türkçede ise adlar kişiden bağımsız olarak düşünüldüğünden ad ve soyadlarda *"ne?"*, uyruklarda *"ne?, hangi?"* anlamındaki sorular sorular sorulur. Ancak Rusçadaki soru zamiri kullanımının anlam olarak yaygın bir şekilde çağdaş Türk lehçelerine kopyalandığı görülmektedir:

Altay Türkçesi

Adaar <u>kem</u>? = <u>Kto</u> vaşa imya? = Adınız <u>kim</u>? (**Adınız <u>nedir</u>?**) (AKK-7)

Başkurt Türkçesi

Sïzzïñ isïmïgïz <u>kïm</u>? = <u>Kto</u> vaşa imya? = Sizin isminiz <u>kim</u>? (**Sizin isminiz <u>nedir</u>?**) (BKKİB-19)

Hakas Türkçesi

Palalarıñgnıñg attarı <u>kemdïr</u>? = <u>Kto</u> tvoi detskie imya? = Çocuklarının adları <u>kimdir</u>? (**Çocuklarının adları <u>nedir</u>?**) (HKK-95)

Karakalpak Türkçesi

Atıñgız <u>kim</u>? = <u>Kto</u> vaşa imya? = Sizin isminiz <u>kim</u>? (**Sizin isminiz <u>nedir</u>?**) (ÇTLG-612)

Kazak Türkçesi

Seniñg atıñg <u>kim</u>? = <u>Kto</u> tvoya imya? = Senin adın <u>kim</u>? (**Senin adın <u>nedir</u>?**) (KZKKSTVK-5)

---

[269] Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, 105.
[270] Ayşe Pamir Dietrich (2001a), ***age.***, s. 154.

Sizdiŋ ultıŋız <u>kim</u>? = <u>Kto</u> vaş ponatsialisti? = Sizin milletiniz <u>kim</u>? (**Sizin milletiniz <u>nedir</u>?, Siz <u>hangi</u> millettensiniz?**) (KZKKAEJK-41)

Kırgız Türkçesi

Sizdiŋ familiyaŋız <u>kim</u>? = <u>Kto</u> vaşa imya? = Sizin soyadınız <u>kim</u>? (**Sizin soyadınız <u>nedir</u>?**) (KIKKYİRB-6)

Kırım - Tatar Türkçesi

Milletiŋiz <u>kim</u>? = <u>Kto</u> po natsional'nosti? = Sizin milletiniz <u>kim</u>? (**Sizin milletiniz <u>nedir</u>?, Siz <u>hangi</u> millettensiniz?**) (KTKK-23)

Kumuk Türkçesi

Sizin yaşığızı atı <u>kimdir</u>? = <u>Kto</u> vaşi detskie imya? Sizin çocuğunuzun adı <u>kimdir</u>? (**Sizin çocuğunuzun adı <u>nedir</u>?**) (KUKK-32)

Nogay Türkçesi

Milletiŋiz <u>kim</u>? = <u>Kto</u> vı po natsional'nosti? = Milletiniz <u>kim</u>? (**Sizin milletiniz <u>nedir</u>?, Siz <u>hangi</u> millettensiniz?**) (NKK-20)

Şor Türkçesi

Silerdiŋ attarıŋ <u>kem</u>? = <u>Kto</u> vaşa imya? = Sizin adınız <u>kim</u>? (**Sizin adınız <u>nedir</u>?**) (ŞKK-34)

Türkmen Türkçesi

Ol milleti boyunça <u>kim</u>? = <u>Kto</u> on po natsional'nosti? = O milleti bakımından <u>kim</u>? (**Onun milleti <u>nedir</u>?, O <u>hangi</u> millettendir?**) (TÜKKGAH-150)

1.1.3.2.1.36."mesto" (yer) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada oda ve derece anlatmak için *"yer"* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Türkçede ise bunun yerine mekânlar için *"oda"* anlamındaki sözcükler, dereceler için ise ayrı bir sözcük kullanılmamaktadır. Rusçadaki kullanımın çağdaş Türk lehçelerine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Hakas Türkçesi

Ağban gorodta ür nimeste on pĭr xadıl pis çüs ilĭg tört <u>orınğa</u> "Inarxas" gostinitsa püdĭrĭl parğan. = V Abakane nedovno postroena 11-etajnaya gostinitsa "Drujba" na 554 <u>mest</u>. = Abakan şehrinde uzun zaman değilde on bir katlı 554 <u>yere</u> "Inarhas" oteli yapıldı. (**Abakan şehrinde yakın zamanda on bir katlı ve 554 <u>oda</u> kapasiteli "Inarhas" oteli yapıldı.**) (HKK-57)

Özbek Türkçesi

Ändicänkä kızläri birinçi oringä çıkdı. = Devuşki Andijanki vışli na pervoe mesto. = Andicanka kızları birinci yere çıktı. (**Andican kızları birinci oldu.**) (ÖKK-61)

1.1.3.2.1.37."mojno" (mümkün) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada izin anlatmak için *"mümkün"* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Çağdaş Türk lehçelerine Rusça bu sözcüğün anlamca kopyalandığı görülmektedir. Ercan Alkaya bununla ilgili olarak şunları söylemektedir: "Türkçede izin isteme fiile getirilen yeterlik ekiyle oluşturulurken, Rusça *"mojno" (mümkün)* kelimesi bu tür ifadelerin merkezinde durmaktadır"[271]:

Başkurt Türkçesi

Şïzzï kasan kürïrge mömkin? = Kogda mojno vas uvidet'? = Sizi ne zaman görmek mümkün? (**Sizi ne zaman görebilirim?**) (BKKİB-26)

Hakas Türkçesi

Pu imnernï petsept çox alarğa çarir. = Eti lekarstva mojno kupit' bez retsepta. = Bu ilaçları reçete yok almak mümkün. (**Bu ilaçlar reçetesiz alınabilir.**) (HKK-77)

Karaçay - Malkar Türkçesi

Stadionnğa kalay barırğa bollukdu? = Kak mojno proehat' na stadion? = Stadyuma nasıl varmak olur? (**Stadyuma nasıl gidilir?**) (KMKK-77)

Karaim Türkçesi

Müŋkün mı sızge teklif etme? = Mojno li vam predlojit'? = Mümkün mü size teklif etmek? (**Size teklif edilebilir mi?**) (KAKK-9)

Kazak Türkçesi

Sizdi boladı ma? = Mojno vas? = Sizi olur mu? (**Sizinle görüşebilir miyim?**) (FÖBM-112)

Kırgız Türkçesi

Kirüügö uruksatpı? = Mojno voyti? = Girmeye mümkün mü? (**Girebilir miyim?**) (KIKKSAM-20)

Kırım - Tatar Türkçesi

Menüni almak mümkünmi? = Mojno vzyat' menyu? = Menüyü almak mümkün mü? (**Menüyü alabilir miyim?**) (KTKKWT-1)

---

[271] Ercan Alkaya, ***agm.***, s. 47.

Nogay Türkçesi

Kaydan satıp almaga bolayak? = Gde mojno kupit'? = Nereden satın almaya olur? (**Nereden satın alınabilir?**) (NKK-65)

Tatar Türkçesi

Sïznïŋ̂g bïlen bïrge barırga mömkinmï? = Mojno li poyti vmeste s vami? = Sizin ile birlikte gitmek mümkün mü? (**Sizinle gidebilir miyiz?**) (EAİTKT-47)

1.1.3.2.1.38."muj" (koca, er) Sözcüğünün Çevrilmesi

Diğer Hint – Avrupa dillerinden Eski Slavcaya, ardından Eski Rusçaya ve günümüz Rusçasına geçen ad ile ilgili temel kategorilerden biri cins kategorisidir. Eski ve çağdaş Rusçada adlar eril, dişil ve nötr biçiminde ayrılmaktadır. Bu ayrıma uygun olarak canlı adların cinsi genellikle sınıflandırıldıkları cinsle uyumludur[272].

Türkçede ise cinsiyet kategorisi yoktur. Eski Türkçede gramerlik cinsiyet bulunmadığından gereken yerde erkek ve dişilik için ayrı bir sözcük kullanılırdı: *erkek bars (erkek pars), dişi bars (dişi pars), urı oġul (oğlan), ḳız oġul (kız)*. Ancak ev hayvanları için cinse göre ayrı adlar kullanılmıştır: *buḳa (boğa), iŋ̂ek (inek)* [273]. Kısacası Türkçede ve Rusçada insan ve hayvanların fonksiyonlarının farklı olması nedeniyle cinsiyet ayrımının yapıldığı ancak Türkçede sözcük olarak, Rusçada ise gramatik cins kategorisi olarak bunun dile yansıdığı görülmektedir[274].

Rusçadaki cinsiyet ayrımı "*evlenmek*" ile ilgili söylemlerde iki ayrı kullanımı getirmiştir. Türklerde toplumun temelini oluşturan en önemli öğe aile olduğu için erkek ve bayanlar için "*evlenmek*" *(ev, aile edinmek)* sözcüğünün anlamı farklı ama kullanımı ortaktır. "Türk kültüründe evliliğe verilen önemi '*evli*' sözcüğünün morfolojik açıdan zıt anlamlısı olan '*evsiz*' sözcüğünün '*bekâr erkek, evlenmemiş kadın*' anlamına değil de, '*evi olmayan*' anlamına gelmesinden de anlaşılmaktadır."[275] Rusçada ise bayanlar için "*vıhodit' zamuj*" *(dışarı çıkıp eşinin arkasına girmek)*, erkekler için "*jenit'sya*"

---

[272] Ayşe Pamir Dietrich (2001a), ***age.***, s. 67.
[273] A. von Gabain, ***age.,*** s. 101.
Türklerin ve Rusların dilsel dünya görüşlerinin farklılığını en iyi ortaya koyan şey hayvanlara bakış açısıdır. Türklerin yaşamında önemli rol oynayan hayvanların dişi ve erkekleri için ayrı adlar verilmiştir. Diğer hayvanlar için ise cinsiyet belirtmeye gerek duyulmamıştır. Ruslar ise insanla bir şekilde yaşayan veya insanlar tarafından kullanılan hayvanlar için cinsiyet belirtmekte, geri kalan çok bilinmeyen (egzotik) hayvanlar için ise cinsiyet ayrımı yapmamaktadırlar. bk. Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 114.
[274] Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 113.
[275] Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 78.

(kadın sahiplemek) kullanılmaktadır. Türkçede toplumsal bir bakış var iken, Rusçada çiftlerin ailevi statüsünü karakterize etmeyen iki kişi arasındaki ilişki yansıtılır[276].

Rusçanın bu kuralı çağdaş Türk lehçelerini etkilediği için erkek veya bayan için ortak kullanılması gereken "*evlen-, evli*" gibi ifadelerde konuşan kişinin cinsine göre sözcük seçimi yapılmaktadır. Dolayısıyla bayanlar kendi medeni durumlarından söz ederken Rusçadaki *"muj" (koca, er)* sözcüğünü çevirmeyi tercih etmektedirler:

Altay Türkçesi

Men kijide. = Ya zamujem. = Ben kişide. (**Ben evliyim.)** (Bayanlar için) (AKK-8)

Karaim Türkçesi

Men kocalı. = Ya zamujem. = Ben kocalı. (**Ben evliyim.**) (Bayanlar için) (KAKK-15)

Kırgız Türkçesi

Küyöögö çıguu. = Vıyti zamuj. = Kocaya çıkmak. (**Evlenmek.**) (Bayanlar için)

Kumuk Türkçesi

Siz erdemisiz? = Vı zamujem? = Siz kocada mısınız? (**Siz evli misiniz?**) (KUKK-30)

Nogay Türkçesi

Yok, ol kievge şıkpagan. = Net, ona ne vışla zamuj. = Yok, o kocaya çıkmamış. (**Yok, o evlenmemiş.**) (Bayanlar için) (NKK-10)

Tatar Türkçesi

Sez kiyewdemĭ? = Vı zamujem? = Siz kocada mı? (**Siz evli misiniz?**) (EAİTKT-48)

1.1.3.2.1.39."myaç" (top) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada golü anlatmak için *"top"* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Rusçadaki kullanımın çağdaş Türk lehçelerine anlamca kopyalandığı görülmektedir. Bu kopyalama çağdaş Türk lehçelerine yeni bir kavram kazandırmaktadır:

Başkurt Türkçesi

Bĭrĭnsĭ taymda bĭzẓĭn̂g futbolsılar ikĭ tup indĭrẓĭ. = V pervom tayme naşi futbolistı zabili dva myaça. = Birinci devrede bizim futbolcular iki top girdirdi. (**Birinci devrede bizim futbolcular iki gol attı.**) (BKKİB-78)

[276] Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 78.

1.1.3.2.1.40. "nazad" (geri) Sözcüğünün Çevrilmesi

Eski Rusça döneminde edat ile adın birleşmesi sonucu (*na zad' > nazad*) oluşmuş bir zarftır[277]. Rusçada geçen veya önceki zamanı anlatmak için *"geri"* anlamındaki bu sözcük kullanılmaktadır. Türkçede ise bu *"önce"* anlamına gelen sözcüklerle karşılanmaktadır. Ancak Rusçadaki kullanımın çağdaş Türk lehçelerine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Gagavuz Türkçesi

Birkaç gün geeri. = Neskol'ko dney tomu nazad. = Birkaç gün geri. (**Birkaç gün önce.**) (GKK-8)

1.1.3.2.1.41."nedaleko" (uzak değil) Sözcüğünün Çevrilmesi

Bu sözcük Eski Rusça döneminde edat ile sıfatın birleşmesi sonucu (*ne + dalekiy*) oluşmuş bir zarftır. Rusçada mesafe olarak yakınlık ifade etmek için *"uzak"* anlamındaki sözcüğün olumsuz şekli kullanılmaktadır. Türkçede ise mesafe olarak yakınlık ifade etmek için *"uzak"* anlamındaki sözcüğün zıt anlamlısı olan *"yakın"* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Ancak Rusçada yakında olanı anlatmak için kullanılan *"uzak değil"* anlamındaki sözcüğün çağdaş Türk lehçelerine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Hakas Türkçesi

Mında ırax nimes univermag par. = Zdes' nedaleko est' univermag. = Burada uzak değil alışveriş merkezi var. (**Buraya yakın bir alışveriş merkezi var.**) (HKK-70)

Kırgız Türkçesi

Maga avtobeketten alıs emes meymankana kerek. = Mne nujna gostinitsa nedaleko ot avtovokzala. = Bana otobüs terminalinden uzak değil otel gerek. (**Bana terminale yakın bir otel gerekiyor.**) (KIKKYİRB-97)

Özbek Türkçesi

Vokzal ålis emäsmi? = Vokzal nedaleko? = Gar uzak değil mi? (**Gar yakın mı?**) (ÖKK-160)

[277] Ayşe Pamir Dietrich (2001a), ***age.***, s. 139.

1.1.3.2.1.42.“nedovno” (uzun zaman değil, çoktan değil) Sözcüğünün Çevrilmesi

Eski Rusça döneminde edat ile sıfatın birleşmesi sonucu (*ne* + *davnıy*) oluşmuş bir zarftır. Rusçada zaman olarak yakınlık ifade etmek için *“uzun”* anlamındaki sözcüğün olumsuz şekli kullanılmaktadır. Türkçede ise zaman olarak yakınlık ifade etmek için *“yakın, geçen”* anlamındaki sözcükler kullanılmaktadır. Ancak Rusçada zaman olarak yakında olanı anlatmak için kullanılan *“uzun zaman değil, çoktan değil”* anlamındaki sözcüğün çağdaş Türk lehçelerine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Hakas Türkçesi

Ağban gorodta ür nimeste on pĭr xadıl pis çüs ilĭg tört orınğa “Inarxas” gostinitsa püdĭrĭl parğan. = V Abakane nedovno postroena 11-etajnaya gostinitsa “Drujba” na 554 mest. = Abakan şehrinde uzun zaman değilde on bir katlı 554 yere “Inarhas” oteli yapıldı. (**Abakan şehrinde yakın zamanda on bir katlı ve 554 oda kapasiteli “Inarhas” oteli yapıldı.**) (HKK-57)

Karaim Türkçesi

Çoktan dugul’. = Nedovno. = Çoktan değil. (**Geçenlerde.**) (KAKK-20)

1.1.3.2.1.43.“negodnıy” (konfor yok) Sözcüğünün Çevrilmesi

Eski Rusça döneminde iki sözcüğün “*ne* + *godnıy*” biçiminde birleşmesi sonucu oluşmuş bir sözcüktür. Bu sözcük Rusçada şartları iyi olmayan mekânları anlatmak için kullanılmakta ve *“konfor yok”* anlamındadır. Türkçede ise bu tür sözcüklere */+sIz/* yapım ekleri getirilmektedir. Ancak Rusçada şartları iyi olmayan mekânları anlatmak için kullanılan *“konfor yok”* anlamındaki sözcüğün çağdaş Türk lehçelerine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Tuva Türkçesi

Taarımça çok bajıŋg. = Negodnıy dom. = Konfor yok ev. (**Konforsuz ev.**) (TUKKEBS-105)

1.1.3.2.1.44.“nemnogo” (çok değil) Sözcüğünün Çevrilmesi

Eski Rusça döneminde iki sözcüğün “*ne* + *mnogo*” biçiminde birleşmesi sonucu oluşmuş bir nicelik zarfıdır. Rusçada miktar olarak az olanı anlatmak için *“çok”* anlamındaki sözcüğün olumsuz şekli kullanılmaktadır. Türkçede ise miktar olarak az olanı anlatmak için *“biraz, az, azıcık”* anlamındaki sözcükler kullanılmaktadır. Ancak

Rusçada miktar olarak az olanı anlatmak için kullanılan *"çok değil"* anlamındaki sözcüğün çağdaş Türk lehçelerine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Şor Türkçesi

Men köp çok iştebok alayın. = Porabotayu-ka ya eşçe nemnogo. = Ben çok değil çalışayım. (**Ben biraz çalışayım.**) (ŞKK-51)

1.1.3.2.1.45."nepravil'no" (doğru değil) Sözcüğünün Çevrilmesi

Eski Rusça döneminde iki sözcüğün "*ne + pravil'no*" biçiminde birleşmesi sonucu oluşmuş bir sözcüktür. Rusçada doğru olmayanı anlatmak için *"doğru"* anlamındaki sözcüğün olumsuz şekli kullanılmaktadır. Türkçede ise doğru olmayanı anlatmak için *"yanlış"* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Ancak Rusçada doğru olmayanı anlatmak için kullanılan *"doğru değil"* anlamındaki sözcüğün çağdaş Türk lehçelerine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Kırgız Türkçesi

Meni tuura emes koşup koydu. = Menya nepravil'no soedinili. = Beni doğru değil bağladı. (**Beni yanlış bağladı.**) (KIKKYİRB-129)

1.1.3.2.1.46."nikogda" (değil ne zaman) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada soru zarfının *"ni + kogda"* biçiminde olumsuz bir edatla birleşmesiyle *"değil + ne zaman"* anlamına gelen sözcük oluşmaktadır. Türkçede ise bu, soru zarfı ile anlatılmaz, bunun yerine *"zaman"* anlamındaki sözcük kullanılır. Rusçadaki kullanımın çağdaş Türk lehçelerine anlam ve biçim olarak kopyalandığı görülmektedir:

Şor Türkçesi

Kaçan-da ebes. = Nikogda. = Ne zaman değil. (**Hiçbir zaman.**) (ŞKK-61)

1.1.3.2.1.47."nomer" (numara) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada *"oda" (komnata)* sözcüğü bulunmasına rağmen otel ile ilgili söylemlerde odaların numarasına vurgu yapılmakta ve *"numara"* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Türkçede ise *"oda"* anlamındaki sözcükler kullanılmaktadır. Fakat çağdaş Türk lehçelerinde Rusçanın etkisiyle *"numara"* sözcüğü hem anlam hem de biçim olarak kullanılabilmektedir:

Başkurt Türkçesi

Buş nomerzar barmı? = Est' li svobodnıe nomera? = Boş numaralar var mı? (**Boş odanız var mı?**) (BKKİB-66)

Hakas Türkçesi

Pĭr sutkaa nomer nincee turça? = Skol'ko stoit nomer v sutki. = Bir günlüğüne numara ne kadar duruyor? (**Odalarınızın bir günlük ücreti ne kadar?**) (HKK-59)

Kırım - Tatar Türkçesi

Bu nomerni men begendim. = Etot nomer mne nravitsya. = Bu numarayı ben beğendim. (**Bu odayı ben beğendim.**) (KTKK-43)

Özbek Türkçesi

Nomer sutkasigä neçä pul turädi? = Skol'ko stoit nomer v sutki? = Numara günlüğüne ne kadar duruyor? (**Odanın günlüğü ne kadar?**) (ÖKK-29)

Tuva Türkçesi

Meŋee çaŋgıs kiji çurttaar nomer herek. = Mne nujen nomer dlya odnogo. = Bana tek kişilik numara gerek. (**Bana tek kişilik oda gerekiyor.**) (TUKKEBS-89)

1.1.3.2.1.48."novıy" (yeni) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada günlük olaylarla ilgili haberi ya da kişinin durumunu sormak için *"yeni"* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır[278]. Rusçadaki bu kullanımda batı dillerinin etkisi vardır. Türkçede ise kişinin durumunu sormak için *"Nasılsın?"* anlamındaki sözcükler kullanılmaktadır. İletişim araçlarındaki bir bilgi için ise daha çok Arapçadan alıntı olan *"haber"* (Türkçe eş anlamlıları *yüklem, bilgi, salık*) sözcüğü kullanılmaktadır. Rusçanın etkisi ile çağdaş Türk lehçelerinde de haber için *"yeni"* anlamındaki sözcükler kullanılmaktadır:

Karaçay - Malkar Türkçesi

Bügün gazetlede ne caŋgılık bardı? = Çto novogo segodnya v gazetah? = Bugün gazetelerde ne yenilik var? (**Bugün gazetelerde hangi haberler var?**) (KMKK-66)

Kazak Türkçesi

Kanday jaŋalıktar bar? = Kakie novosti? = Nasıl yenilikler var? (**Ne haber; nasılsın?**) (KZKKSTVK-16)

[278] Rusçadaki bu kullanım batı dillerinden Rusçaya girmiştir.

Kırgız Türkçesi

Emne <u>caŋgılık</u>? = Çto <u>novogo</u>? = Ne <u>yenilik</u>? (**<u>Nasılsın</u>?**)

Kırım - Tatar Türkçesi

Gazetada nasıl <u>yaŋgılıklar</u> bar? = Kakie <u>novosti</u> v gazete? = Gazetede nasıl <u>yenilikler</u> var? (**Gazetede hangi <u>haberler</u> var?**) (KTKK-42)

Kumuk Türkçesi

<u>Yaŋgı</u> zat barmı? = Çto <u>novogo</u>? = <u>Yeni</u> şey var mı? (**<u>Nasılsın</u>?**) (KUKKTL-5)

Nogay Türkçesi

Ne <u>yaŋgılık</u>? = Çto <u>novogo</u>? = Ne <u>yenilik</u>? (**Ne <u>haber</u>; <u>nasılsın</u>?)** (NKK-18)

Özbek Türkçesi

Kandäy <u>yäŋgiliklär</u> bår? = Kakie <u>novosti</u>? = Nasıl <u>yenilikler</u> var? (**<u>Nasılsın</u>?**) (ÖKK-22)

Tatar Türkçesi

Nindi <u>yaŋgalıklar</u> bar? = Kakiye <u>novosti</u>? = Ne gibi <u>yenilikler</u> var? (**<u>Nasılsın</u>?**) (EAİTKT-49)

Türkmen Türkçesi

Nähili <u>täzelik</u> bar? = Çto <u>novogo</u>? = Ne <u>yenilik</u> var? (**<u>Nasılsın</u>?**) (TÜKKGAH-50)

1.1.3.2.1.49.“on” (o) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçadaki 3.tekil şahıs zamiri, Eski Rusçadaki işaret zamirinden gelişmiştir[279]. Bu zamir Rusçada cümle içerisinde özel ad yerine kullanılır ve nitelenen görevini üstlenir. Türkçede ise *“o”* işaret zamiri yerine, *“bu”* işaret sıfatı kullanılmaktadır. Ancak Rusçadaki işaret zamiri, çağdaş Türk lehçelerine aynı kullanımla çevrilmiştir:

Hakas Türkçesi

Ya, Sibir’de <u>ol</u> iŋ kök gorodtarnıŋ pĭrsĭ. = Da, v Sibiri <u>on</u> odin iz zelenıh gorodov. = Evet, Sibirya’da <u>o</u> en yeşil şehirlerden birisi. (**Evet, <u>bu şehir</u> Sibirya’daki en yeşil şehirlerden biridir.**) (HKK-57)

1.1.3.2.1.50. “otkuda?” (nereden) Sözcüğünün Çevrilmesi

“Otkuda?” (nereden) sözcüğü Rusçadaki cümlelerde yer zarfını bulmaya yarayan soru veya bağlaç göreviyle kullanılır. Bağlaç göreviyle kullanıldığında

[279] Ayşe Pamir Dietrich (2001a), ***age.***, s. 89.

Rusçadaki karmaşık tümce türleri içerisinde yer yan tümcesi oluşturmaktadır. Bu kullanım Eski Rusçadan beri Rusçanın yapısında yer almaktadır[280]. Ancak çağdaş Türk lehçelerinde yer zarfını bulmaya yarayan anlamının daha yaygın bir şekilde Rusçadan anlamca kopyalandığı görülmektedir. Oysaki çağdaş Türk lehçelerinde Rusça kullanıma karşılık olarak */-lI /* yapım eki kullanılabilirdi:

Altay Türkçesi

Sler kajı cerdeŋ? = Otkuda vı? = Siz hangi yerden? (**Siz nerelisiniz**?) (AKK-7)

Hakas Türkçesi

Sïrer pozıŋar xaydaŋzar? = Vı otkuda sami? = Siz kendiniz neredensiniz? (**Siz nerelisiniz?**) (HKK-42)

1.1.3.2.1.51.“pered” (ön) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçadaki *“pered”* sözcüğü edat olarak kullanılabileceği gibi çok sık olmamakla birlikte yakınında yer almayı anlatmak için isim olarak da kullanılabilir. Aşağıdaki örnekte de *“pered”* sözcüğü isim olarak kullanılmış ve bu sözcük anlamca çağdaş Türk lehçelerine çevrilmiştir. Oysaki bunun yerine çağdaş Türk lehçelerinde *“yan, yakın”* anlamına gelen sözcükler kullanılabilirdi

Karakalpak Türkçesi

Alıp keliŋ aldıma. = Prinesite ego v pered. = Alıp getirin önüme. (**Yanıma alıp getirin.**) (ÇTLG-612)

1.1.3.2.1.52.“pervıy” (ilk, baş) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusça ifadelerde tarih bildirilirken rakamlar sıra sayı sıfatı biçiminde kullanılırlar. Bu rakamların çekimli hâlleri de sıfata uygun olarak yapılır. Bu kural *“bir”* dışındaki rakamlar için geçerlidir. Ancak Rusçada *“birinci”* demek için *“odin” (bir)* değil, *“pervıy” (birinci, baştaki)* sözcüğü kullanılmaktadır. Türkçede ise “bir” sayısı kullanılır. Ancak Rusça kullanımın çağdaş Türk lehçelerine kopyalandığı görülmektedir:

Hakas Türkçesi

Pastağı maynaŋ! = S pervım maya! = Baştaki Mayıs ile! (**Bir Mayısınız kutlu olsun!**) (HKK-47)

---

[280] Ayşe Pamir Dietrich (2001a), ***age.***, s. 155.

1.1.3.2.1.53.“poçemu?, çemu?” (neye?) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçadaki *“po+çemu?, çemu?” (neye?)* sözcüğü bağlaç olarak yan cümle görevinde kullanıldığı gibi cümlede tek başına da kullanılabilmektedir. Türkçede sözcüğün çevirisi *“niçin, neden”* anlamındaki sözcükler olmalıyken, çağdaş Türk lehçelerinde Rusça tam çevirisi olan “neye” anlamındaki sözcükler kullanılmıştır:

Azerbaycan Türkçesi

Ahund soruşurdu neye Sadığa lağlağı dĭyirler. = Ahund spraşival, poçemu Sadıka nazıvayut balagurom. = Ahund sordu, niye Sadık’a şakacı derler. (**Ahund, Sadık’a neden şakacı dediklerini sordu.**) (FÖBM-107)

1.1.3.2.1.54.“pol” (yarım, orta) Sözcüğünün Çevrilmesi

Eski Rusçada *“pol” (yarım, orta)* sözcüğü ad olarak kesirli sayıyı (1/2) göstermekteydi ve o dönemde kesirli sayıları ifade ederken hem ad hem de sayı kullanılmıştır: *pol’ çetverti (yarım çeyrek = 1/8)*[281]. Günümüz Rusçasında da *“pol” (yarım, orta)* sözcüğü sayılardan önce veya zaman adlarından önce kullanılmaktadır. Türkçede ise günün yarısı için ayrı bir sözcük *(öğle)*, saatler için ise geçen saat başı esas alınarak *“buçuk”* anlamındaki sözcükler kullanılmaktadır. Ancak Rusça kullanımların çağdaş Türk lehçelerine kopyalandığı görülmektedir:

Altay Türkçesi

Carım altı = Polşestogo = Yarım altı (**Saat beş buçuk**) (AKK-20)

Hakas Türkçesi

Türçedeŋ ortı kün pol parar. = Skoro polden’. = Yakında orta gün olacak. (**Yakında öğle olacak.**) (HKK-105)

1.1.3.2.1.55.“puti” (yol) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada seyahat için iyi dilek dilerken *“yol”* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Türkçede ise yapılan işe göndermede bulunularak *“yolculuk”*un iyi geçmesi istenmektedir. Ancak çağdaş Türk lehçelerinde Rusça etki dolayısıyla *“yol”* anlamındaki sözcükler kullanılmıştır:

Kırgız Türkçesi

Ak col! = Dobrıe puti! = İyi yol! (**İyi yolculuklar; yolunuz açık olsun!**)

[281] Ayşe Pamir Dietrich (2001a), ***age.***, s. 110.

Kırım - Tatar Türkçesi

Oğurlı yollar! = Dobrıe puti! = İyi yol! (**İyi yolculuklar!**) (KTKKWT-1)

Özbek Türkçesi

Ak yol! = Dobrıe puti! = İyi yol! (**İyi yolculuklar!**) (ÖKKSB-5)

Tatar Türkçesi

Xeyĭrlĭ yul! = Sçastlivogo puti! = Hayırlı yol! (**İyi yolculuklar!**) (EAİTKT-49)

1.1.3.2.1.56."priem" (kabul) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada doktora muayene olmak için kaydolmaya *"kabul"* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Türkçede ise bu durumda yazılan şeye (*liste, kağıt vb.*) dikkat çekilir. Ancak çağdaş Türk lehçelerinde Rusça etki dolayısıyla *"kabul"* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır:

Türkmen Türkçesi

Men size kabula yazılcakdım. = Ya hotel bı zapisat'sya k vam na priem. = Ben size kabule yazılacaktım. (**Ben sizin hasta listenize yazılacaktım.**) (TÜKKGAH-184)

1.1.3.2.1.57."rodnoy" (doğma, doğmuş) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçadaki bu sıfat, "*rojdat'* " (doğurmak) fiilinden türemiştir. Sıfat olarak kullanıldığında somut bir akrabalıktan ziyade manevi yakınlık ve insanları birbirlerinin kan bağıyla bağlı akrabaları kılan karşılıklı organik bağ anlamı taşımaktadır[282]. Dil ile bağlantılı olarak kullanıldığında da bu bağa işaret edilmektedir. Türkçede ise *"ana dil"* ifadesi kullanılır ve bununla dilin ilk çevreden edinildiği kaynağa yani anneye işaret edilmektedir. Ancak Rusçanın etkisiyle çağdaş Türk lehçelerinde de *"doğmak"* fiilinden türeyen sıfat *"ana"* yerine kullanılmaktadır:

Karaim Türkçesi

Maa bek ayip, doğmış tilını bil'meim uçun. = Mne oçen' stıdno, çto ya ne znayu rodnoy yazık. = Bana çok ayıp, doğmuş dilini bilmediğim için. (**Ben ana dilimi bilmediğim için çok utanıyorum.**) (KAKK-18)

Kırım - Tatar Türkçesi

Özüñniñ tuvğan tiliñni sevmek kerek. = Nado lyubit' svoy rodnoy yazık. = Kendinin doğan dilini sevmek gerek. (**Kendinin ana dilini sevmelisin.**) (KTKK-21)

[282] Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 103.

Şor Türkçesi

Tuğan tili. = Rodnoy yazık. = Doğan dili. (**Ana dili.**) (ŞKK-88)

1.1.3.2.1.58.“sam” (kendi, öz) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçadaki dönüşlülük zamirinin kullanıldığı yerde Türkçede kişi zamiri kullanılabilirdi. Ancak Rusçadaki dönüşlülük zamirinin anlam olarak çağdaş Türk lehçelerine kopyalandığı görülmektedir:

Kırgız Türkçesi

Özüŋgör kanday? = Kak sami? = Kendiniz nasıl? (**Siz nasılsınız?**)

Özüŋgüzçü? = Kak sami? = Kendiniz nasıl? (**Siz nasılsınız?**)

1.1.3.2.1.59.“sebya” (kendi, öz) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada dönüşlü zamir olan *“sebya” (kendi, öz)* sözcüğü, Eski Rusçadan beri kullanılagelmektedir. Eski Rusçada yalın hâl dışında diğer kişi zamirleri gibi çekime girmiştir. Ayrıca bu dönüşlülük zamirinin belirtme ve yönelme hâli çekimlerindeki sonu bağımlı ekler, fiillere eklenerek fiilleri dönüşlü duruma getirmiştir. Eski Rusçadaki dönüşlülük zamiri *“sebe”*nin çekimlerindeki eklerin izleri, günümüz Rusça fiil çekimlerinde görülebilmektedir: *voz’vraşçyu sa = vozvraşçus’ (dönüyorum)*[283].

Rusçadaki *“u” (-DA)* edatı ve dönüşlülük zamirinin tamlayan hâli *(родительный падеж = roditel’nıy padej)* ile çekimlenmiş biçimi olan *“sebya”,* anlam olarak yerinde olmayı anlatır. Rusçadaki bu kalıbın kullanıldığı yerde Türkçede *“yer”* anlamındaki sözcük kullanılabilirdi. Ancak Rusçadaki anlamın çağdaş Türk lehçelerine de kopyalandığı görülmektedir:

Kazak Türkçesi

Bastık özinde me? = Naçal’nik u sebya? = Başkan kendinde mi? (**Başkan yerinde mi?**) (FÖBM-126)

Kırgız Türkçesi

Döölöt özündöbü? = Döölöt u sebya? = Döölöt kendide mi? (**Döölöt yerinde mi?**)

Özbek Türkçesi

U özidämi? = On u sebya? = O kendinde mi? (**O yerinde mi?**) (ÖKK-50)

[283] Ayşe Pamir Dietrich (2001a), ***age.***, s. 91.

1.1.3.2.1.60. "skol'ko?" (kaç?) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada nicelik zarflarını bulmak için kullanılan soru sözcüğüdür[284]. Rusçada nicelik zarfı için *"kaç"* anlamındaki sözcük, Türkçede ise *"ne"* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Rusçadaki kullanımın çağdaş Türk lehçelerine de anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Tuva Türkçesi

Orukka samolyot kaş şak ujarıl? = Skol'ko vremeni samalyot budet v puti? = Yola uçak kaç zaman uçacak? (**Uçak ne zaman yola çıkacak?**) (TUKKEBS-95)

Türkmen Türkçesi

Siz näçe vagt bu yerde bolarsı͡ŋız? = Skol'ko vremeni vı probudete zdes'? = Siz kaç zaman burada olursunuz? (**Siz ne zaman burada olursunuz?**) (TÜKKGAH-67)

1.1.3.2.1.61."skorıy" (çabuk, hızlı) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada *"ilk"* yardım için *"çabuk, hızlı"* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Türkçede ise bunun yerine *"ilk, acil"* gibi sözcükler kullanılmaktadır. Ancak Rusçadaki kullanımın çağdaş Türk lehçelerine de anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Özbek Türkçesi

Tez yårdäm. = Skorıy pomoşç'. = Hızlı yardım. (**İlk yardım.**) (ÖKK-19)

Tuva Türkçesi

Dürgen duza. = Skoraya pomoşç'. = Hızlı yardım. (**İlk yardım.**) (TUKKEBS-57)

1.1.3.2.1.62."spokoynıy" (sakin, rahat) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusların algılamasında "*gece*" aktif bir faaliyeti öngörmediği için "*gece*" ile ilgili selamlama ifadesi Rusçada yer almaz. Bunun yerine uyumadan önce veda ve iyi dilek için "*spokoynie noçi! = sakin gece! (iyi geceler!)*" ifadesi kullanılır[285]. Türkçede ise bunun yerine *"iyi"* anlamındaki sözcükler kullanılmaktadır. Ancak Rusçadaki sözcüğün çağdaş Türk lehçelerine çevrildiği görülmektedir:

Başkurt Türkçesi

Tınıs yoko! = Spokoynoy noçi! = Sakin gece! (**İyi geceler!**) (BKKGİ-18)

---

[284] Fahrettin Murtazaoğlu, ***age.***, s. 85.
[285] Elena Napolnovo Demiriz, ***age.***, s. 32-33.

Gagavuz Türkçesi

İlin gecä! = Spokoynoy noçi! = Sakin gece! (**İyi geceler!**) (GKK-1)

Türkmen Türkçesi

Gicäŋiz rahat bolsun! = Spokoynoy noçi! = Geceniz rahat olsun! (**İyi geceler!**) (TÜKKGAH-49)

1.1.3.2.1.63.“svobod+en (+nıy, +noe, +naya)” (hür, bağımsız, serbest) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada boş yer için *“hür, bağımsız, serbest”* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Türkçede ise bunun yerine *“boş”* anlamındaki sözcükler kullanılmaktadır. Ancak Rusçadaki kullanımın çağdaş Türk lehçelerine de anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Gagavuz Türkçesi

Er serbest mi? = Mesto svobodnoe? = Yer serbest mi? (**Yer boş mu?**) (GKK-7)

Tuva Türkçesi

Bo stol hostug be? = Etot stol svoboden? = Bu masa hür mü, bağımsız mı? (**Bu masa boş mu?**) (TUKKEBS-70)

1.1.3.2.1.64.“tak” (öyle, böyle) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada *“tak” (öyle, böyle)* sözcüğü, Eski Rusçadan beri durum zarfı olarak kullanıldığı gibi, birleşik cümle kurulurken yan cümle göreviyle de kullanılmaktadır[286]. Kullanımı Türkçe ile uyuşmayan bu sözcüğün Rusçadan anlam ve görev olarak çağdaş Türk lehçelerine kopyalandığı görülmektedir:

Hakas Türkçesi

Xaydar çaxsı tınanıp aldım. = Tak horoşo provel(a) otdıh. = Öyle güzel dinlendim. (**Çok güzel dinlendim.**) (HKK-49)

Kırgız Türkçesi

Alar kanday keldi, oşondoy biz jönööbüz kerek. = Kak tol’ko oni pridut, tak i mı otpravimsya. = Onlar nasıl geldi, öyle biz gitmemiz gerek. (**Onlar gelince, biz gitmeliyiz.**) (FÖBM-125)

[286] Ayşe Pamir Dietrich (2001a), ***age.***, s. 154-157.

1.1.3.2.1.65.“temno” (koyu, karanlık) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada “*mavi*” rengi karşılamak için “*goluboy*” *(açık mavi)* ve “*siniy*” *(koyu mavi)* olmak üzere iki sözcük bulunmaktadır[287]. Türkçede ise Rusça “*siniy*” *(koyu mavi)* sözcüğüne yakın ama ondan farklı olan “*lacivert*” renk bulunmaktadır. Ruslar bu rengi karşılamak üzere “*siniy*” *(koyu mavi)* sözcüğüne “*temno*” *(koyu, karanlık)* sözcüğünü eklemektedirler. Rusçada oluşan “*temno* + *siniy*” *(karanlık koyu* + *mavi)* sözcüğünün anlamının çağdaş Türk lehçelerine çevrildiği görülmektedir[288]:

Tuva Türkçesi

Kara-kök ton. = Temno siniy plat’e. = Kara-mavi elbise. (**Lacivert elbise.**) (TUKKEBS-108)

1.1.3.2.1.66.“uliçnoe dvijenie” (sokak hareketi) Sözcüklerinin Çevrilmesi

Rusçada trafik için *“sokak hareketi”* anlamındaki sözcük grubu kullanılmaktadır. Bu kullanım çağdaş Türk lehçelerine yeni bir kavram getirmektedir. Rusçadaki kullanımın çağdaş Türk lehçelerine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Kazak Türkçesi

Köşe kozgalısı (iş, hareket) = Uliçnoe dvijenie = Sokak hareketi (**trafik**) (KZKKSTVK-31)

1.1.3.2.1.67.“vid” (görünüş) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada olayların, hareketlerin veya varlıkların türü, çeşidi için *“videt’ ” (görmek)* fiilinden türeyen *“görünüş”* anlamındaki *“vid”* sözcüğü kullanılmaktadır. Türkçede ise *“çeşit, tür”* anlamındaki sözcükler kullanılmaktadır. Ancak Rusçadaki kullanımın çağdaş Türk lehçelerine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Hakas Türkçesi

Sporttıŋ xaydağ körïmïneŋ ayğasçazar? = Kakim vidom sporta vı zanimaetes’? = Sporun hangi görünümüyle meşgul oluyorsunuz? (**Sporun hangi türüyle uğraşıyorsunuz?**) (HKK-84)

---

[287] Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 41.

[288] Rusçadaki renklerin ve onlara yüklenmiş anlamların da yer yer çağdaş Türk lehçelerini etkiledeği görülmektedir. Örneğin Ruslarda mavi renkli göz yaygın olmasına rağmen kara göz daha azdır. Dolayısıyla Ruslarda nazar mavi göze değil, siyah göze bağlanmaktadır. Özbekler de Rusların renk algılamasından etkilendikleri için nazar boncukları mavi-beyaz yerine siyah-beyaz renktedir. bk. Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 59.

Tuva Türkçesi

Sporttuŋ kandıg hevirlerinde kirjip turar siler? = Kakim vidom sporta vı zanimaetes'? = Sporun hangi görünüşlerinde uğraşıyorsunuz? (**Sporun hangi türüyle uğraşıyorsunuz?**) (TUKKEBS-53)

1.1.3.2.1.68."vot" (işte) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada işaret sıfatı görevindeki *"vot" (işte),* ünlem bildiren cümlelerde de kullanılmaktadır. Türkçede ise ünleme neden olan durumun miktarı, ölçüsü dikkate alınarak *"ne kadar"* anlamındaki sözcükler kullanılır. Ancak Rusçadaki kullanımın çağdaş Türk lehçelerine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Karaim Türkçesi

Mına yahşı, men kuvanam. = Vot horoşo, ya rad. = İşte güzel, ben seviniyorum. (**Ne kadar güzel, buna sevindim.**) (KAKK-24)

1.1.3.2.1.69."vremya" (zaman) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada saati sormak için *"zaman"* anlamındaki *"vremya"* sözcüğü kullanılmaktadır. Türkçede ise *"saat"* sözcüğü kullanılmaktadır. Ancak Rusçadaki kullanımın çağdaş Türk lehçelerine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Şor Türkçesi

Kançe tem? = Skol'ko vremeni? = Kaç vakit? (**Saat kaç?**) (ŞKK-57)

1.1.3.2.1.70. "zdes' " (burada) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada yer bildirmek için kullanılan *"burada"* anlamındaki sözcüğe karşılık, bazı durumlarda Türkçede ya işaret zamiri kullanılmamalı ya da *"şu"* işaret zamiri kullanılmalıdır. Ancak Rusçadaki kullanımın çağdaş Türk lehçelerine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Karaçay - Malkar Türkçesi

Tükenle mında kalaydadıla? = Gde zdes' nahodyatsya magazını? = Dükkânlar burada nerededirler? (**Dükkânlar nerededir?**) (KMKK-81)

Tuva Türkçesi

Meeŋ mında aarıp tur, emçi. = Doktor, u menya bolit zdes'. = Benim burada ağrıyor, doktor. (**Benim şuram ağrıyor.**) (TUKKEBS-60)

1.1.3.2.1.71.“zdrovo” (sağ, sağlık) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada selamlaşma ifadelerinde kullanılan “*zdravstvuyte!*” kalıp ifadesi “*zdravstvovat’* ” fiilinin emir 2.çoğul çekimidir. Bu fiilin kökü olan “*zdrovo*” ise “*sağlık*” anlamına gelmektedir. Dolayısıyla Rusçada “*zdravstvuyte!*” ifadesi karşıdaki kişiye hayatta kalmasını, sağlıklı olmasını dilemektedir[289]. Türkçede ise *“selam (selâmet, emniyet, sulh, emin olma), merhaba (neşeli, rahat, geniş, serbest olma)”* sözcükleri kullanılmaktadır. Ancak Rusçadaki sözcüğün çağdaş Türk lehçelerine anlamca çevrildiği görülmektedir:

Başkurt Türkçesi

Şaumışığız! = Zdravstvuyte! = Sağ mısınız! (**Merhaba!**) (BKKİB-18)

Çağdaş Türk lehçelerinde Rusçadaki ad ve ad soylu sözcükler ile ilgili olarak gerçekleşen en yoğun çeviriler *“doljen, nado, neobhodimo, nujno, nujen (gerek), imeni (ad), kto? (kim?), mojno (mümkün), muj (koca, er), nomer (numara), novıy (yeni)”* sözcüklerinde görülmektedir. En az çeviri ise *“appetit (iştah), çem? (ne ile?), çtobı (ki), edino (tek, bir), ego (onu), est’ (var), goryaçiy (sıcak), glubokiy (derin), hod (dönüş), hranenie (saklama, koruma), jivo (canlı), jizn (hayat), kilogramm (kilogram), kogo (kimi), krılo (kanat), myaç (top), nazad (geri), negodnıy (konfor yok), nemnogo (çok değil), nepravil’no (doğru değil), nikogda (değil ne zaman), on (o), pered (ön), pervıy (ilk, baş), posledniy (sonuncu), priem (kabul), sam (kendi, öz), temno (koyu, karanlık), uliçnoe dvijenie (sokak hareketi), vot (işte), vremya (zaman), zdrovo (sağ, sağlık)”* sözcüklerinde görülmektedir. Bu da şunu göstermektedir ki bazı ad ve ad soylu sözcüklerin dışında çağdaş Türk lehçelerine Rusçadan yoğun olarak ad ve ad soylu sözcük çevrilmemektedir. Çevrilen ad ve ad soylu sözcüklerden bir kısmı (*doljen, nado, neobhodimo, nujno, nujen (gerek), mojno (mümkün)*) gramer çevirisinden dolayı (gereklilik kipi, yeterlik fiili) oranlama olarak yoğundur.

[289] Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 28-29.

1.1.3.2.2.RUSÇA FİİLLERİN ÇEVRİLMESİ

"Fiil (*Alm. Verb, Verbum, Zeitwort; Fr. Verbe; İng. Verb; Rus. Glagol, Skazuemoe; Osm. Fiil*); bir kılışı, bir oluşu veya bir durumu anlatan; olumlu ve olumsuz şekillere girebilen kelime."[290] anlamına gelmektedir.

"Eski Rusçada eylemler (глаголы), Hint-Avrupa dillerinden Eski Slavcaya geçen ve oradan da Eski Rusçaya kendine özgü bir şekilde yansıyan beş kategori altında incelenmektedir: 1- zaman + durum (время+вид), 2- şahıs (лицо), 3- sayı (число), 4- kip (наклонение), 5-çatı (залог)."[291] Eski Rusçada olduğu gibi günümüz Rusçasında da aynı kategorilere sahip olarak devam etmekte olan fiillerin bazı anlamları, Rusçanın etkili olduğu çağdaş Türk lehçelerine kopyalanmışlardır.

1.1.3.2.2.1."bıvat' - bıt' " (ol-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada bir yerde bulunmayı ya da bir durumdan başka bir duruma geçmiş olmayı anlatmak için *"ol-"* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Türkçede ise bu durumlarda *"ol-"* fiilinin kullanımına gerek yoktur. Ancak Rusçadaki kullanımın çağdaş Türk lehçelerine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Altay Türkçesi

Kayda <u>boldoor</u>? = Gde vı <u>bıli</u>? = Nerede <u>oldunuz</u>? (**Neredeydiniz?**) (AKK-17)

Başkurt Türkçesi

Şĭz kise futbolda <u>buldığızmı</u>? = Vçera vı <u>bıli</u> na futbole? = Siz dün futbolda <u>oldunuz</u> <u>mu</u>? (**Siz dün futbola katıldınız mı?**) (BKKİB-77)

Karakalpak Türkçesi

Kayerde <u>boldıŋ͡ğız</u>? = Gde vı <u>bıli</u>? = Nerede <u>oldunuz</u>? (**Neredeydiniz?**) (ÇTLG-612)

Kazak Türkçesi

Men jumısta <u>boldım</u>. = Y <u>bıl</u> na rabote. = Ben işte <u>oldum</u>. (**Ben işteydim.**) (KZKKAŞEŞ)

Kırgız Türkçesi

Calgızörüktö murda <u>bolgonsuzbu</u>? = Ran'şe vı <u>bıli</u> v Jalgızoruke? = Calgızörük'te daha önce <u>oldunuz</u> <u>mu</u>? (**Calgızörük'te daha önce geldiniz mi?**)

---

[290] Zeynep Korkmaz, ***age.***, s. 91.
[291] Ayşe Pamir Dietrich (2001a), ***age.***, s. 110.

Kırım - Tatar Türkçesi

Aç <u>oldım</u>. = Ya <u>bıl</u> goloden. = Aç <u>oldum</u>. (**Acıktım.**) (KTKKWT-1)

Özbek Türkçesi

Siz Nåvåiy nåmidägi teatrdä <u>bolgänmisiz</u>? = Vı <u>bıli</u> v teatre imeni Navoi? = Siz Nevai adındaki tiyatroda <u>oldunuz mu</u>? (**Siz Nevai tiyatrosuna gittiniz mi?**) (ÖKK-161)

Türkmen Türkçesi

Siz Sibirde <u>boldıñgızmı</u>? = A vı <u>bıli</u> v Sibiri? = Siz Sibirya'da <u>oldunuz mu</u>? (**Siz Sibirya'ya gittiniz mi?**) (TÜKKGAH-54)

1.1.3.2.2.2.“bit' ” (vur-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada gol atmayı anlatmak için *“vur-”* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Türkçede ise *“at-, girdir-”* anlamındaki sözcükler kullanılmaktadır. Ancak Rusçadaki kullanımın çağdaş Türk lehçelerine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Kırgız Türkçesi

Men bir gol <u>urdum</u>. (Gol kirgizüü) = Ya <u>zabil</u> odin gol. = Ben bir gol <u>vurdum</u>. (Gol girdirmek) (**Ben bir gol <u>attım</u>.**) (Gol girdirmek)

Türkmen Türkçesi

Kim gol <u>urdı</u>? = Kto <u>zabil</u> gol? = Kim gol <u>vurdu</u>? (**Kim gol <u>attı</u>?**) (TÜKKGAH-199)

1.1.3.2.2.3.“bolet' ” (ağrı-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada hastayı, hastalığı ya da hasta olmayı anlatmak için *“ağrı-”* anlamındaki fiil ya da bu fiilden türeyen sözcükler kullanılmaktadır. Türkçede ise *“hasta, maraz, illet, dert”* anlamına gelen sözcükler kullanılmaktadır. Ancak Rusçadaki kullanımın çağdaş Türk lehçelerine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Altay Türkçesi

Men <u>ooru</u>. = Ya <u>bolen</u>. = Ben <u>ağrı.</u> (**Ben <u>hastayım</u>.**) (AKK-87)

Başkurt Türkçesi

<u>Şĭz kasandan birlĭ auırıysığız</u>? = S kakogo vremeni vı <u>boleete</u>? = Siz ne zamandan beri <u>ağrıyorsunuz</u>? (**Siz ne zamandan beri <u>hastasınız</u>?**) (BKKİB-57)

Hakas Türkçesi

Ol <u>ağırça</u>. = On <u>boleet</u>. = O <u>ağrıyor</u>. (**O <u>hastadır</u>.**) (HKK-88)

Karaçay – Malkar Türkçesi

Seni aurug͡an halıng͡ bardı. = U tebya boleznennıy vid. = Senin ağrıyan halin vardı. (**Senin hasta halin vardı.**) (KMKK-93)

Kumuk Türkçesi

Siz kaçan avruduğuz? = Kogda vı zaboleli? = Siz ne zaman ağrıdınız? (**Siz ne zaman hastalandınız?**) (KUKK-56)

Nogay Türkçesi

Balam avırgan. = U menya zabolel rebyonok. = Çocuğum ağrımış. (**Çocuğum hastalanmış.**) (NKK-85)

Şor Türkçesi

Sen kançe kün agrıdıng͡? = Skol'ko dney tı bolel? = Sen kaç gün ağrıdın? (**Sen kaç gün hastalandın?**) (ŞKK-67)

Tuva Türkçesi

Silerni aarıg kijije çalap tur. = Vas vızıvayut k bol'nomu. = Sizi ağrılı kişiye çağırıyorlar. (**Sizi hasta için çağırıyorlar.**) (TUKKEBS-58)

1.1.3.2.2.4."delat' – sdelat' " (et-, yap-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada röntgen çekmeyi anlatmak için *"et-, yap-"* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Türkçede ise bu ya *"çekmek"* fiili ile ya da */+lA-/* isimden fiil yapım ekiyle karşılanmaktadır. Ancak Rusçadaki kullanımın çağdaş Türk lehçelerine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Türkmen Türkçesi

Size rentgen etmek gerek. = Vam nado sdelat' rentgen. = Size röntgen etmek gerek. (**Siz röntgen çektirmelisiniz.**) (TÜKKGAH-187)

1.1.3.2.2.5."delit' " (böl-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada birisine zaman vermeyi anlatmak için *"böl-"* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Türkçede ise bu *"ayır-, ver-"* fiilleriyle karşılanmaktadır. Ancak Rusçadaki kullanımın çağdaş Türk lehçelerine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Başkurt Türkçesi

Min͡ge yartı seget vakıt bülĭgĭz. = Udelite mne polçasa. = Bana yarım saat vakit bölünüz. (**Bana yarım saat zaman veriniz.**) (BKKİB-25)

1.1.3.2.2.6.“gotovit’ ” (hazırla-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada çeşitli meslek kollarına eleman yetiştirilmesini anlatmak için *“hazırlamak”* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Türkçede ise bu *“yetiş(tir)-”* fiili ile karşılanmaktadır. Ancak Rusçadaki kullanımın çağdaş Türk lehçelerine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Kırgız Türkçesi

Bul universitet kaysı adisterdi dayardayt? = Kakih spetsialistov gotovit etot universitet? = Bu üniversite hangi uzmanları hazırlıyor? (**Bu üniversite ne uzmanı yetiştiriyor?**) (KIKKYİRB-185)

Kırım - Tatar Türkçesi

Sizi͡ng universitet nasıl mutehassıslar azırlay? = Kakih spetsialistov gotovit vaş universitet? = Sizin üniversite nasıl uzmanlar hazırlıyor? (**Sizin üniversite ne uzmanı yetiştiriyor?**) (KTKK-60)

1.1.3.2.2.7.“govorit’ ” (söyle-, konuş-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada telefon konuşmasında arayan kişi nereden aradığını söylerken *“konuş-”* anlamındaki fiili kullanmaktadır. Türkçede ise bu durumda *“ara-”* fiili kullanılmaktadır. Ancak Rusçadaki kullanımın çağdaş Türk lehçelerine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Kumuk Türkçesi

İzdatel’stvodan söylevbiz. = S vami govoryat iz izdatel’stva. = Yayınevinden konuşuyoruz. (**Yayınevinden arıyoruz.**) (KUKK-26)

1.1.3.2.2.8.“idti – hodit’ ” (git-; gel-, var-, yürü-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada bu fiil; canlı varlıklar, yağış türleri, mevsim ve zaman ile ilgili olarak Türkçeden farklı bir şekilde kullanılır[292]. Örneğin Rusçada birisine yapılması daha uygun düşen bir eylemi anlatmak için, yani *“...-niz sizin için daha iyi olur, -melisiniz”* anlamını karşılamak için *“(komu?) pridetsya ...” ((kime?) ...-mek gelir)* kalıbı kullanılır. Oysa Türkçede bunu anlatmak için *“gelmek, gitmek”* fiili kullanılmaz:

Başkurt Türkçesi

Şĭzge kirĭ eylenĭrge tura kilĭr. = Vam pridetsya vernut’sya nazad. = Size geri dönmek doğru gelir. (**Siz geri dönmelisiniz.**) (BKKİB-65)

[292] Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 17.

Rusçada bir eylemi yapmaya yaklaşmayı anlatmak için *"gel-"* anlamındaki fiil kullanılır: *"pridyotsya ..." (-meye gel-).* Türkçede ise *"gel-"* anlamındaki fiil kullanılmaz:

Özbek Türkçesi

Våz keçişgä toğri kelädi. = Pridyotsya otkazat'sya. = Vaz geçmeye doğru geliyor. (**Reddedecek gibi, reddetmeye yakın.**) (ÖKK-16)

Rusçada bir program dâhilinde gerçekleşen eylemlerde *"git-"* anlamındaki fiil kullanılır: *düğün git-, ders git-, tiyatro git-, film git-* vb. Oysa Türkçede bunları anlatmak için *"git-, var-, yürü-"* fiilleri kullanılmaz. Rusçadaki fiilin bu kullanımının, çağdaş Türk lehçelerine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Gagavuz Türkçesi

Bu evdä gidärdi düün. = V etom dome proishodila svad'ba. = Bu evde giderdi düğün (**Bu evde düğün yapılıyordu**.) (FÖBM-122)

Hakas Türkçesi

Sağam Xakas tïlïnïŋ urogı parça. = Seyças idet urok hakasskogo yazıka. = Şimdi Hakas dilinin dersi gidiyor. (**Şimdi Hakas Türkçesi dersi var.**) (HKK-86)

Kırım - Tatar Türkçesi

Muzıkalı drama teatrinde bugün ne kete? = Çto idet segodnya v muzıkal'no – dramatiçeskom teatre? = Müzikli drama tiyatrosunda bugün ne gidiyor? (**Müzikli drama tiyatrosunda bugün ne var?**) (KTKK-56)

Kumuk Türkçesi

Oktyabr' kinoteatrda ne fil'm yürüle? = Kakoy fil'm idet v kinoteatre Oktyabr'? = Oktyabr' sinemada ne film gidiyor? (**Oktyabr' sinemasında hangi film var?**) (KUKK-130)

Türkmen Türkçesi

Bu gün Mollanepes teatrında näme gidyär? = Çto segodnya idet v teatre imeni Mollanepesa? = Bugün Mollanepes tiyatrosunda ne gidiyor? (**Bugün Mollanepes tiyatrosunda hangi oyun var?**) (TÜKKVM-108)

Rusçada yakışma, uygun olma anlamını vermek için Türkçeden farklı olarak *"gel-"* anlamındaki fiil kullanılır:

Hakas Türkçesi

Pu kilïsçe be mağaa? = Eto mne idet? = Bu geliyor mu bana? (**Bu bana uygun oluyor mu?**) (HKK-70)

Nogay Türkçesi

Maga kayday közildirik keliseek ti? = Kakie mne oçki podoydut? = Bana hangi gözlük gelecek? (**Bana hangi gözlük yaraşır.**) (NKK-87)

Türkmen Türkçesi

Size sport stili gelşer. = Vam podoydet sportivnıy stil'. = Size spor stili gelir. (**Size spor tarzı yakışır.**) (TÜKKVM-31)

1.1.3.2.2.9."igrat' " (oyna-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada enstrüman çalmayı anlatmak için *"oyna-"* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Türkçede ise *"çal-"* anlamına gelen sözcükler kullanılmaktadır. Ancak Rusçadaki kullanımın çağdaş Türk lehçelerine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Başkurt Türkçesi

Nindey eşerzerzï uynayzar? = Na kakih instrumentah vı igraete? = Hangi enstrümanlarda oynuyorsunuz? (**Hangi enstrümanı çalıyorsunuz?**) (BKKGİ-165)

Hakas Türkçesi

Xomıs oyna- = İgrat' homıs. = Komuz oynamak (**Kopuz çalmak**) (HTS)

Kırgız Türkçesi

Gitar oynoysuŋbu? = Tı igraeş' na gitare? = Gitar oynuyor musun? (**Gitar çalıyor musun?**)

1.1.3.2.2.10."lejat' " (yatay dur-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada herhangi bir şeyin üzerinde yatay olarak bulunmayı anlatmak için "*lejat' " (yat-, yatay dur-)* fiili kullanılmaktadır. Türkçede ise bu durum *"var, dur-"* ile karşılanabilmektedir. Ancak Rusçadaki fiilin çağdaş Türk lehçelerine anlam olarak kopyalandığı görülmektedir:

Başkurt Türkçesi

Östelde telegramma blankıları yata. = Na stole lejat blanki dlya telegramm. = Masada telgraf havaleleri yatıyor. (**Masada telgraf havaleleri duruyor.**) (BKKİB-61)

Nogay Türkçesi

Babaydıŋ pişesiniŋ kiyimleri yatır. = Odejdı lejat babaya jena. =Babay'ın karısının kıyafetleri yatıyor. (**Babay'ın karısının kıyafetleri duruyor.**) (ÇTLG-674)

1.1.3.2.2.11."mestit' " (yerleş(tir)-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada bir yerde bulunmayı anlatan fiil için *"mesto" (yer)* sözcüğünden türetilmiş olan "*yerleş(tir)-*" anlamındaki fiil kullanılır. Türkçede ise bu durum yer kavramı ile bağlantısı olmaksızın eyleme dikkat çekilerek *"bırak-, koy-, yatır-"* anlamındaki fiillerle karşılanmaktadır. Ancak Rusça kullanım çağdaş Türk lehçelerine anlam olarak kopyalanmıştır:

Kırım - Tatar Türkçesi

Meni hastahanege yerleştirmeŋizni rica etem. = Ya proşu pomestit' menya v bol'nitsu. = Beni hastaneye yerleştirmenizi rica ediyorum. (**Beni hastaneye yatırmanızı rica ediyorum.**) (KTKK-29)

1.1.3.2.2.12."pojivat' " (yaşa-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada karşıdaki kişinin ne durumda olduğunu sormak için *"yaşa-"* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Türkçede ise bu durumlarda fiil kullanılmaz. Ancak Rusçadaki bu fiilin çağdaş Türk lehçelerine anlam olarak kopyalandığı görülmektedir:

Altay Türkçesi

Kandıy cadaar? = Kak pojivaete? = Nasıl yaşıyorsunuz? (**Nasılsınız?**) (AKK-17)

Başkurt Türkçesi

Min yakşı yeşeyĭm. = Ya jivu horoşo. = Ben iyi yaşıyorum. (**Ben iyiyim.**) (BKKİB-18)

Kırgız Türkçesi

Kanday caşaysıŋar? = Kak pojivaete? = Nasıl yaşıyorsunuz? (**Nasılsınız?**)

Saha Türkçesi

Haydah oloroğut? = Kak pojivaete? = Nasıl yaşıyorsunuz? (**Nasılsınız?**) (ÇTLG-1281)

Tatar Türkçesi

Niçïk <u>yeşisïz</u>? = Kak <u>pojivayete</u>? = Nasıl <u>yaşıyorsunuz</u>? (**Nasılsınız?**) (EAİTKT-49)

1.1.3.2.2.13.“posmotret’ ” (gör-, bak-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada, konserdeki izleyicilerin yaptığı eylem için *“gör-”* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Türkçede ise bu eylem *“dinle-”* anlamındaki fiil ile karşılanmaktadır. Ancak Rusçadaki fiilin çağdaş Türk lehçelerine anlam olarak kopyalandığı görülmektedir:

Kırgız Türkçesi

Kontsert <u>kör-</u> = Kontsert <u>posmotret’.</u> = Konser <u>görmek.</u> (**Konser <u>dinlemek.</u>**)

Şor Türkçesi

Kontsert <u>kör-</u> = Kontsert <u>posmotret’.</u> = Konser <u>görmek.</u> (**Konser <u>dinlemek.</u>**) (ŞHA)

1.1.3.2.2.14.“primerit’ ” (ölç-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada alışveriş yaparken uygun olanı seçmek için *“ölç-”* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Türkçede ise bu eylem *“dene-”* anlamındaki fiil ile karşılanmaktadır. Ancak Rusçadaki fiilin çağdaş Türk lehçelerine anlam olarak kopyalandığı görülmektedir:

Gagavuz Türkçesi

<u>Ölçäbilirim mi</u> emenileri? = Mojno <u>primerit</u>’ tufli? = <u>Ölçebilirim mi</u> ayakkabıları? (**Ayakkabıları <u>deneyebilir miyim</u>?**) (GKK-6)

1.1.3.2.2.15.“prinimat’ ” (kabul et-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada, hastanın ilaç kullanımını tarif etmek veya doktorda muayene olmak ile ilgili ifadelerde *“kabul et-”* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Türkçede ise bu eylem *“kullan-, bak- vb.”* anlamlarındaki fiiller ile karşılanmaktadır. Ancak Rusçadaki fiilin çağdaş Türk lehçelerine anlam olarak kopyalandığı görülmektedir:

Karaim Türkçesi

Ne ğadar <u>kabul etmege</u> kerek bu ilyacın? = V kakih dozah sleduet <u>prinimat’</u> = Ne kadar <u>kabul etmeye</u> gerek bu ilacın? (**Bu ilacın ne kadarını <u>kullanmak</u> gerekiyor?**) (KAKK-50)

Tuva Türkçesi

Emçi kayı şaktarda hüleep ap turarıl? = V kakie çası prinimaet vraç? = Doktor hangi saatlerde kabul alıp duruyor? (**Doktor hangi saatlerde hastalara bakıyor?**) (TUKKEBS-57)

1.1.3.2.2.16.“prosit’ ” (sor-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada, izin istemek veya özür dilemek ile ilgili ifadelerde *“sor-”* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Türkçede ise bu eylem *“iste-, dile- vb.”* anlamlarındaki fiiller ile karşılanmaktadır. Ancak Rusçadaki fiilin çağdaş Türk lehçelerine anlam olarak kopyalandığı görülmektedir:

Özbek Türkçesi

Uzr soräymän. = Proşçu proşenie. = Özür soruyorum. (**Özür dilerim.**) (ÖKKK-71)

Karakalpak Türkçesi

Kiriwge ruxsat soraydı. = On sprosit proşenie vhodit’ = Girmeye izin soruyordu. (**Girmek için izin istiyordu.**) (ÇTLG-612)

Türkmen Türkçesi

Ötünç sorayarın. = Proşçu proşenie. = Özür soruyorum. (**Özür dilerim.**) (TÜKKVM-115)

1.1.3.2.2.17.“rabotat’ ” (çalış-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada, bir iş yerinin çalışmaya başlayacağı saati öğrenmek için *“çalış-”* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Türkçede ise bu eylem *“açıl-”* anlamındaki fiil ile karşılanmaktadır. Ancak Rusçadaki fiilin çağdaş Türk lehçelerine anlam olarak kopyalandığı görülmektedir:

Kırım – Tatar Türkçesi

Poçta ne vakıt çalışa? = Kogda rabotaet poçta? = Postahane ne vakit çalışıyor? (**Postahane ne zaman açılıyor?**) (KTKK-54)

1.1.3.2.2.18.“sadit’sya – sest’ ” (otur-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada bu fiil; insanlar, hayvanlar ve güneş için kullanılmaktadır[293]. İnsanlar için en sık kullanıldığı durum araçlarla ilgili olanıdır. Rusçada araçları kullanarak bir yerden başka bir yere gitme eylemi *“otur-”* anlamındaki fiil ile karşılanmaktadır. Türkçede ise bu kavram *“bin-”* fiili ile karşılanmaktadır. Ancak Rusçadaki fiilin çağdaş Türk lehçelerine anlam olarak kopyalandığı görülmektedir:

Başkurt Türkçesi

Ş̆ĭzge bişĭnsĭ trolleybuska ultırıp, dürt tuktalış barırğa kerek. = Vam nujno sest’ na pyatıy trolleybus i proehat’ çetıre ostanovki. = Size beşinci troleybüse oturup, dört durak gitmek gerek. (**Sizin beşinci troleybüse binerek, dört durak gitmeniz gerekiyor.**) (BKKİB-65)

Hakas Türkçesi

Andağda üs, tört nomer trolleybustarğa odırıŋ͡ğar. = Togda sadites’ na trolleybusı 3, 4.= O zaman üç, dört numara troleybüslere oturunuz. (**O zaman üç ve dört numaralı troleybüslere bininiz.**) (HKK-97)

Kırgız Türkçesi

Törtünçü trolleybuska oturup, eki ayaldamadan ötösüz. = Syadete na çetvertıy trolleybus, proedete dve ostanovki. = Dördüncü troleybüse oturup, iki duraktan geçiniz. (**Dördüncü troleybüse bindikten sonra iki durak geçiniz.**) (KIKKYİRB-114)

Şor Türkçesi

Vokzaldaŋ͡ğ ücünçi ebeze törtünçi tramvayga odur. = Sadites’ na tramvay 3 ili 4 na vokzale. = Terminalden üçüncü veya dördüncü tranvaya otur. (**Terminalden üçüncü veya dördüncü tranvaya bin.**) (ŞKK-82)

1.1.3.2.2.19.“stavit’ ” (bırak-, koy-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada *“klast’ – polojit’ ” (yatay koy-)*, *“stavit’ – postavit’ ” (dik veya ayak üzerine koy-)* olmak üzere iki ayrı *“koy-”* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Rusçada ayırmayı ya da herhangi bir şeyin üzerine dikey olarak bir şey yerleştirmeyi anlatmak için *“stavit’ – postavit’ ” (dik veya ayak üzerine koy-)* fiilleri kullanılır. Türkçede ise bu durumlarda eylemin yatay ya da dikey olmasına dikkat edilmeden *“ayır-, taktır-”* anlamına gelen fiiller kullanılmaktadır. Ancak Rusça kullanımın çağdaş Türk lehçelerine anlam olarak kopyalandığı görülmektedir:

[293] Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 16-17.

Başkurt Türkçesi

Nomerẕı miniң isĭmge kaldırığız elĭ. = Ostav'te nomer za mnoy. = Numarayı benim adıma bırakınız. (**Bu odayı benim adıma ayırınız.**) (BKKİB-66)

Kırım – Tatar Türkçesi

Maңga tiş koydırmak kerek. = Mne nujno vstavit' zub. = Bana diş koydurmak gerek. (**Ben diş taktırmalıyım.**) (KTKK-29)

1.1.3.2.2.20. "stoyat' " (dur-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada, bir hizmetin veya malın değeri için ya da bir yerde var olmayı anlatmak için *"dur-"* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Türkçede ise bu durumlarda bir fiilin kullanılmasına gerek yoktur. Ancak Rusçadaki fiil yaygın olarak çağdaş Türk lehçelerine anlamca kopyalanmıştır:

Başkurt Türkçesi

Ul auılğa tiklĭm bilet bĭr şum tora. = Do etogo sela bilet stoit odin rubl'. = O köye kadar bilet ücreti bir ruble duruyor. (**O köye kadar bilet ücreti bir rubledir.**) (BKKİB-64)

Gagavuz Türkçesi

Ben o köyden varım, neresi ont durer. = Ya iz togo sela, kotoroe stoit na otşibe. = Ben o köyden varım, neresi kenarda duruyor. (**Ben, o kenardaki köydenim.**) (FÖBM-101)

Hakas Türkçesi

Pĭr sutkaa nomer nincee turça? = Skol'ko stoit nomer v sutki. = Bir günlüğüne oda ne kadar duruyor? (**Odalarınızın bir günlük ücreti ne kadar?**) (HKK-59)

Karaçay – Malkar Türkçesi

Bu kumaç nença turadı? = Skol'ko stoit eta tkan'? =Bu kumaş ne kadar duruyor? (**Bu kumaşın fiyatı nedir?**) (KMKK-82)

Kırgız Türkçesi

Bul bölmönüң bir kündük baası kança turat? = Sutoçnaya tsena etoy komnatı skol'ko stoit? = Bu odanın bir günlük fiyatı ne kadar duruyor? (**Bu odanın bir günlük fiyatı nedir?**) (KIKKSAM-27)

Özbek Türkçesi

Bir banka bälık konservä neçä pul turädi? = Skol'ko stoit banka rıbnıh konservov? = Bir kavanoz balık konservesi ne kadar duruyor? (**Bir kavanoz balık konservesi ne kadar?**) (ÖKK-32)

Saha Türkçesi

Kılaaska biir ostuol, üs oloppos turar. = V klasse stoit odin stul, tri stola. = Sınıfta bir sandalye, üç masa duruyor. (**Sınıfta bir sandalye, üç masa var.**) (ÇTLG-1278)

Şor Türkçesi

Silerdiŋ turada avtobuspa parçaŋ pelet kançe turça? = Skol'ko stoit bilet na avtobuse v vaşem gorode? = Sizlerin şehirde otobüs ile gitme bileti ne kadar duruyor? (**Sizin şehrinizde otobüs bileti ne kadar?**) (ŞKK-84)

Tatar Türkçesi

Bĭr kilogramm sarık itĭ illĭ bĭr sum tora. = Kilogramm baraninı stoit 51 rubl. = Bir kilogram koyun eti 51 ruble duruyor. (**Koyun etinin kilosu 51 rubledir.**) (EAİTKT-50)

Türkmen Türkçesi

Siziŋ apparatıŋgızıŋ remontı 3 manat 2 köpüge durar. = Remont vaşey apparaturı budet stoit 3 rubley 2 kopeek. = Sizin cihazınızın tamiri 3 manat 2 kuruş duruyor. (**Sizin cihazınızın tamiri 3 manat 2 kuruştur.**) (TÜKKVM-40)

1.1.3.2.2.21. "trebovat' " (iste-, talep et-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada, bir işin yapılmasının gerekliliği için *"iste-, talep et-"* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Türkçede ise bu eylem *"gerekmek"* anlamındaki fiil ile ya da gereklilik kipi ile karşılanmaktadır. Ancak Rusçadaki fiilin çağdaş Türk lehçelerine anlam olarak kopyalandığı görülmektedir:

Türkmen Türkçesi

Siziŋ apparatıŋgız çılşırımlı remontı talap edyär. = Vaş apparat trebuet slojnogo remonta. = Sizin cihazınız detaylı tamiri talep eder. (**Sizin cihazınızın detaylı bir şekilde tamir edilmesi gerekiyor.**) (TÜKKVM-39)

1.1.3.2.2.22.“uçit’sya” (öğren-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada, eğitim öğretim ile ilgili ifadeler için *“öğren-”* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Türkçede ise bu eylem *“oku-”* anlamındaki fiil ile karşılanmaktadır. Ancak Rusçadaki fiilin çağdaş Türk lehçelerine anlam olarak kopyalandığı görülmektedir:

Altay Türkçesi

Uulım kandıy ürenet? = Kak uçitsya moy sın? = Oğlum nasıl öğreniyor? (**Oğlum nasıl okuyor?**) (AKK-102)

Hakas Türkçesi

Xayda ügrençezer? = Gde vı uçites’? = Nerde öğreniyorsunuz? (**Nerde okuyorsunuz?**) (HKK-91)

Tuva Türkçesi

Uruglarınğar öörenip turar boor aa? = Vaşi deti, navernoe, uçat’sya? = Çocuklarınız öğreniyor galiba? **(Çocuklarınız okuyorlar galiba?)** (TUKKEBS-33)

1.1.3.2.2.23.“vesti” (götür-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada, yolun gideceği yer için *“götür-”* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Türkçede ise bu eylem *“çık-”* anlamındaki fiil ile karşılanmaktadır. Ancak Rusçadaki fiilin çağdaş Türk lehçelerine anlam olarak kopyalandığı görülmektedir:

Kazak Türkçesi

Mına köşe kayda aparadı? = Kuda vedyot eta ulitsa? = Bu sokak nereye götürür? (**Bu sokak nereye çıkıyor?**) (KZKKSTVK-33)

1.1.3.2.2.24.“vıyti” (çık-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada, bayanların evlenmelerini ifade etmek ya da ayın, güneşin doğmasını anlatmak için *“çık-”* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Türkçede ise bayanların medeni durumları için “*evlen-*” anlamındaki fiil, ay ve güneşin ortaya çıkması için ise *“doğ-”* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Ancak Rusçadaki fiilin çağdaş Türk lehçelerine yaygın bir şekilde anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Altay Türkçesi

Udabas kijige cıkarım. = Skoro vıhoju zamuj. = Yakında erkeğe çıkacağım. (**Yakında evleneceğim.**) (Bayanlar için) (AKK-83)

Kazak Türkçesi

Turmıska <u>sığu</u> = <u>Vıyti</u> zamuj = Hayata <u>çıkmak</u> (**Evlenmek**) (Bayanlar için) (KZKKSTVK-4)

Kırgız Türkçesi

Küyöögö <u>çıguu-</u> = <u>Vıyti</u> zamuj = Damata <u>çıkmak</u> (**Evlenmek**) (Bayanlar için)

Turmuşka <u>çıguu-</u> = <u>Vıyti</u> zamuj = Hayata <u>çıkmak</u> (**Evlenmek**) (Bayanlar için)

Kumuk Türkçesi

Ay <u>çıkdı.</u> = Luna <u>vzoşla</u>. = Ay <u>çıktı.</u> (**Ay doğdu.**) (KUKK-85)

Nogay Türkçesi

Äşe, men kievge <u>şıkkanman</u>. = Da, ya <u>vışla</u> zamuj. = Evet, ben kocaya <u>çıkmışım</u>. (**Evet, ben evlendim.**) (Bayanlar için) (NKK-10)

Özbek Türkçesi

Turmuşgä <u>çıkkanmisiz</u>? = Vı <u>vışli</u> zamuj? = Hayata <u>çıkmış mısınız</u>? (**Evlendiniz mi?** (Bayanlar için) (ÖKK-13)

Türkmen Türkçesi

Men ikinci gezek durmuşa <u>çıkdım</u>. = Ya <u>vışla</u> zamuj vtoroy raz. = Ben ikinci kez hayata <u>çıktım</u>. (**Ben ikinci kez evlendim.**) (Bayanlar için) (TÜKKGAH-137)

1.1.3.2.2.25.“zanimat’sya” (meşgul ol-, işgal et-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada bir şeyin kapladığı alanı ifade etmek için *“meşgul ol-, işgal et-”* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Türkçede ise bu durumda bir fiilin kullanılmasına gerek yoktur. Rusçadaki bu fiilin çağdaş Türk lehçelerine anlam olarak kopyalandığı görülmektedir:

Özbek Türkçesi

Ozbekistån SSRniŋ territoriyasi 408 miŋ kvadrat kilometr maydånni <u>işğål kılädi.</u> = Uzbekistan <u>zanimaet</u> ploşçad’ 408 tısyaç kvadratnıh kilometrov. = Özbekistan SSC’nin yüzölçümü 408 bin km^2 alanı <u>işgal eder</u>. (**Özbekistan SSC’nin yüzölçümü 408 bin km^{2}dir.**) (ÖKK-172)

1.1.3.2.2.26.“zvonit’ ” (çaldır-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada telefon ile birisine ulaşma için *“çaldır-”* anlamındaki fiil kullanılmaktadır[294]. Türkçede ise bu eylem *“ara-, aç-”* anlamındaki fiil ile karşılanmaktadır. Ancak Rusçadaki fiilin çağdaş Türk lehçelerine anlam olarak kopyalandığı görülmektedir:

Hakas Türkçesi

Mağaa sığdıradarlar. = Mne budut zvonit. = Bana çaldıracaklar. (**Beni telefonla arayacaklar.**) (HKK-60)

Karaim Türkçesi

Çaŋg kakarsıŋg mı maa telfonnen işten? = Pozvoniş’ li tı mne po telefonu s rabotı? = Çaldırır mısın bana telefon ile işten? (**Beni işten telefon ile arayabilir misin?**) (KAKK-23)

Çağdaş Türk lehçelerinde Rusçadaki fiiller ile ilgili olarak gerçekleşen en yoğun çeviriler *“bıvat’ - bıt’ (ol-), bolet’ (ağrı-), idti – hodit’ (git-; gel-, var-, yürü-), stoyat’ (dur-), vıyti (çık-)”* fiillerinde görülmektedir. En az çeviri ise *“delat’ – sdelat’ (et-, yap-), delit’ (böl-), govorit’ (söyle-, konuş-), klast’ (koy-), mestit’ (yerleş(tir)-), poluçit’ (al-), primerit’ (ölç-), rabotat’ (çalış-), trebovat’ (iste-, talep et-), vesti (götür-), zanimat’sya (meşgul ol-, işgal et-)”* fiillerinde görülmektedir. Bu da şunu göstermektedir ki bazı fiillerin dışında çağdaş Türk lehçelerine Rusçadan yoğun olarak fiiller çevrilmemektedir. Çevrilen fiillerden bir kısmı (*bolet’ (ağrı-), stoyat’ (dur-), vıyti (çık-)*), çağdaş Türk lehçelerinin çoğunun aynı konulardaki söylemlerde (hastalık, ücret, bayanların evliliği ile ilgili söylemlerde) Rusçadaki kullanımı bire bir kopyalamalarından kaynaklanmaktadır.

[294] Türkiye Türkçesinde *“çaldırmak”* eylemi, konuşma olmaksızın kısa süreli aramalar için kullanıldığından Rusça kullanımdan farklıdır.

1.1.3.2.3. RUSÇADAKİ EKSİK SÖZCÜK KULLANIMININ ÇEVRİLMESİ

Çağdaş Türk lehçelerinde Rusçanın etkisiyle bazı sözcüklerin kullanılmadığı görülmektedir. Özellikle *"var, bulunmaktadır vb."* anlamdaki sözcüklerin kullanılmaması Rusça çevirinin bir sonucudur:

Altay Türkçesi

Slerde 15 kg artık cük = U vas 15 kg lişnego bagaja = Sizde 15 kg fazla yük (**Sizin 15 kg fazla yükünüz var.**) (AKK-42)

Başkurt Türkçesi

Şïzzïn mektepte nise ukıusı? = Skol'ko uçenikov v vaşey şkole? = Sizin okulda kaç öğrenci? (**Sizin okulda kaç öğrenci var?**) (BKKİB-47)

Hakas Türkçesi

Sïrernïŋ xaydağ xıyğa palalar! = Kakie u vas umnıe deti! = Sizin nasıl akıllı çocuklar! (**Sizin ne kadar akıllı çocuklarınız var!**) (HKK-52)

Karaim Türkçesi

Uylelik aşka bizde ne? = Çto u nas na obed? = Öğle yemeğine bizde ne? (**Öğle yemeğine bizde ne var?**) (KAKK-24)

Kırgız Türkçesi

Bügün coldor taygak, tooda tuman. = Segodnya na dorogoh gololeditsa, v gorah tuman. = Bugün yollar kaygan, dağda sis. (**Bugün yollar kaygan, dağda sis var.**) (KIKKYİRB-272)

Kırım – Tatar Türkçesi

Dağlarda tuman. = V gorah tuman. = Dağlarda duman. (**Dağlarda duman var.)** (KTKK-32)

Şor Türkçesi

Silerdiŋ aalda kaydıg şkol? = Kakaya şkola v vaşem sele? = Sizin köyde hangi okul? (**Sizin köyde hangi okul var?**) (ŞKK-86)

Tuva Türkçesi

Udavas kışkı dıştanılga. = Skoro zimnie kanikulı. = Yakında kış tatili. (**Yakında kış tatili var.**) (TUKKEBS-85)

Bunun dışında diğer isim ve fiillerin de Rusça etki dolayısıyla kullanılmadığı görülmektedir:

Hakas Türkçesi

Sĭrernĭ͡ŋ adın͡gar, pĭçĭkke kĭrceen͡ger? = Vaşe imya, familiya? = Sizin adınız, soyadınız? (**Sizin adınız, soyadınız <u>nedir</u>?**) (HKK-42)

Karaim Türkçesi

Canım bir şişe şarab. = Pojaluysta, butılku vina. = Lütfen bir şişe şarap. (**Lütfen bir şişe şarap <u>veriniz</u>.**) (KAKK-40)

Kazak Türkçesi

Sagan (sizge) rakmet. = Spasibo tebe (vam). = Sana (size) teşekkür. (**Sana (size) teşekkür <u>ederim</u>.**) (KZKKSTVK-28)

Kırım – Tatar Türkçesi

Sizge …-dan (-den) selam. = Vam privet ot … = Size –dan (-den) selam. (**Size –dan (-den) selam <u>getirdim</u>.**) (KTKK-9)

Kumuk Türkçesi

Mağa birazdan elli bolacak. = Mne skoro budet 50. = Bana yakında elli olacak. (**Ben yakında elli <u>yaşında</u> olacağım.**) (KUKK-28)

Nogay Türkçesi

Sizge seker şay kerekpe yade Nogay şayma? = Vam nujen sladkiy çay ili nogayskiy? = Size şeker çay gerek mi ya da Nogay çay mı? (**Size şekerli çay mı Nogay çayı mı <u>gerekiyor</u>?**) (NKK-58)

Tatar Türkçesi

Sĭz Kazan'da bĭrĭnçĭ tapkırmı? = Vı pervıy raz v Kazani? = Siz Kazan'da birinci kez mi? (**Sizin Kazan'a ilk <u>gelişiniz</u> mi?**) (EAİTKT-52)

Türkmen Türkçesi

Hayış, 2-nci klaslı bilet Aşgabada çenli. = Pojaluysta, odin bilet vtorogo klassa do Aşhabada. = Lütfen, ikinci sınıflı bilet Aşgabat'a kadar. (**Lütfen Aşgabat'a ikinci kategoriden bilet <u>veriniz</u>.**) (TÜKKGAH-76)

Çağdaş Türk lehçelerinde Rusça kullanımdan kaynaklanan eksik sözcük ile ilgili olarak gerçekleşen en yoğun çeviriler *"var"* sözcüğünde görülmektedir. Bunun sebebi ise Rusça ile Türkçenin isim cümlesi yapılarının farklı olmasıdır.

1.2. LEHÇELERE GÖRE

1.2.1. ALTAY TÜRKÇESİ

1.2.1.1. EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

İki farklı ek sistemine sahip olan Altay Türkçesi ve Rusça arasında ek çevirisi meydana geldiği görülmektedir. *Hâl ekleri, iyelik ekleri, şahıs ekleri, ek-fiil, çoğul eki, soru eki*, *yapım ekleri* ve *ön ek* başlıkları altında ele alınan bu çevirilerde Türkçenin yapısına uygun olmayan eklerin sözcüklere eklendiği veya eklerin kullanılmamış olduğu görülmektedir.

1.2.1.1.1. HÂL EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.1.1.1.1. Yalın Hâl İle İlgili Çeviriler

1.2.1.1.1.1.1. Yalın Hâl Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.1.1.1.1.1.1. Yalın Hâl veya Tamlayan Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusça kişi zamirleri ya da yerine kullanılan sözcüklerdeki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle Altay Türkçesinde kişi zamirleri ya da yerine kullanılan sözcükler yalın veya tamlayan hâli yerine yönelme hâli ile kullanılmaktadırlar. Dolayısıyla Rusça ile birebir örtüşen Altay Türkçesindeki bu yaygın yapılar, Rusçadan yapılan kavram ve gramer çevirisinin bir sonucudur:

Slerge süre le çip-çike barar kerek. = Vam nado vse vremya idti pryamo. = Size hep dosdoğru gitmek gerek. (**Siz hep dosdoğru gitmelisiniz.**) (AKK-54)

Slerge bilet alar kerek. = Vam nado vzyat' bilet. = Size bilet almak gerek. (**Siz bilet almalısınız.**) (AKK-55)

Mege kandıy blanktı tolturar kerek? = Kakoy blank mne nado zapolnit'? = Bana hangi formu doldurmak gerek? (**Ben hangi formu doldurmalıyım?**) (AKK-80)

Mege bir emeş taskadu kerek. = Mne nado nemnogo praktiki. = Bana biraz pratik yapmak gerek. (**Ben biraz pratik yapmalıyım.**) (AKK-11)

Bu köylek mege süreen caradı. = Mne oçen' ponravilos' eto plat'e. = Bu elbise bana çok hoşuma gitti. (**Bu elbise benim çok hoşuma gitti.**) (AKK-69)

Mege emçige körüner kerek. = Mne nado pokazat'sya vraçu. = Bana doktora görünmek gerek. (**Ben doktora görünmeliyim.**) (AKK-87)

Slerge sakıırga kelijet. = Vam pridetsya podajdat'. = Size beklemek geliyor. (**Sizin beklemeniz gerekecek.**) (AKK-88)

Mege tañgkı tartarga caraar ba? = Mne mojno kurit'? = Bana sigara içmeye mümkün mü? (**Benim sigara içmem mümkün mü?**) (AKK-89)

Slerge bir kança kün ayılda oturar kerek. = Vam nado neskol'ko dney otdohnut' doma. = Size birkaç gün evde oturmak gerek. (**Siz birkaç gün evde oturmalısınız.**) (AKK-89)

Mege barar kerek. = Mne nujno idti. = Bana gitmek gerek. (**Ben gitmeliyim.**) (AKK-18)

Col böktü uçun slerge kayra barar kerek. = Vam nado povernut' nazad, tak kak dorogo zakrıta. = Yol kapalı olduğu için size geri dönmek gerek. (**Yol kapalı olduğu için siz tekrar geri gitmelisiniz.**) (AKK-32)

Slerge kança saatta anda bolor kerek? = Vo skol'ko çasov vam nado bıt' tam? = Size kaç saatte orada olmak gerek? (**Siz saat kaçta orda olmalısınız?**) (AKK-41)

Mege beşte anda bolor kerek. = Mne nado bıt' tam v pyat çasov. = Bana saat beşte orda olmak gerek. (**Ben saat beşte orda olmalıyım.**) (AKK-41)

Mege telefon sogor kerek. = Mne nujno pozvonit'. = Bana telefon açmak gerek. (**Ben telefon açmalıyım.**) (AKK-100)

1.2.1.1.1.1.1.2. Yalın Hâl Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Altay Türkçesinde Rusçadaki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle yalın hâl yerine yönelme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir. Bu kullanım Rusçadaki fiillerin rejimiyle bağlantılı olarak yalın hâldeki tamlamalarda ve fiillerin mastar şekillerinde meydana gelmektedir:

Bastıra üredüçilerge ol carayt. = Vsem uçitelyam on nravitsya. = Bütün öğretmenlere o yarar. (**Bütün öğretmenler ondan memnun.**) (AKK-102)

Vokzal bararga eñg kıska col kajızı? = Kak koroçe vsego proyti na vokzal? = Gara gitmeye en kısa yol hangisi? (**Gara gitmek için en kısa yol hangisi?**) (AKK-54)

1.2.1.1.1.1.1.3.Yalın Hâl Yerine Vasıta Hâli Ekinin Kullanılması

Altay Türkçesinde Rusçadaki edatsız vasıta hâlinin *(творительный падеж = tvoritel'nıy padej)* etkisiyle yalın hâl yerine vasıta hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir. Bu kullanım Rusçadaki fiillerin rejimiyle bağlantılı olarak kök veya gövde durumundaki sözcüklerde meydana gelmektedir:

Slerdi bir ayak çayla kündüleyin be? = Mogu ya vas ugostit' stakanom çaya? = Sizi bir fincan çayla ikram edeyim mi? (**Size bir fincan çay ikram edebilir miyim?**) (AKK-56)

1.2.1.1.1.2.Belirtme Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.1.1.1.2.1.Belirtme Hâli Eki Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.1.1.1.2.1.1.Belirtme Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusçada fiillerin rejimine bağlı olarak kullanılan edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle, Altay Türkçesindeki sözcüklerde de belirtme hâli eki yerine yönelme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir:

Türk tilge kanayda üreneyin? = Kak mne nauçit'sya turetskomu? = Türk diline nasıl öğreneyim? (**Türk dilini nasıl öğreneyim?)** (AKK-10)

1.2.1.1.1.2.2.Belirtme Hâli Ekinin Diğer Hâl Eklerinin Yerine Kullanılması

1.2.1.1.1.2.2.1.Yönelme Hâli Eki Yerine Belirtme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusçada etki altındaki obje belirtme hâli ile *(винительный падеж = vnitel'nıy padej)*, Türkçede ise yönelme hâli ile anlatılmaktadır[295]. Dolayısıyla Rusçadaki fiillerin rejimine bağlı olarak kullanılan Rusça edatsız belirtme hâlinin *(винительный падеж = vnitel'nıy padej)* etkisiyle, Altay Türkçesindeki zamirlerde yönelme hâli eki yerine belirtme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir:

Slerdi bir ayak çayla kündüleyin be? = Mogu ya vas ugostit' stakanom çaya? = Sizi bir fincan çayla ikram edeyim mi? (**Size bir fincan çay ikram edebilir miyim?**) (AKK-56)

[295] Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 21.

1.2.1.1.1.3.Tamlayan Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.1.1.1.3.1.Tamlayan Hâli Eki Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.1.1.1.3.1.1.Yalın Hâl veya Tamlayan Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusça kişi zamirleri ya da yerine kullanılan sözcüklerdeki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle Altay Türkçesinde kişi zamirleri ya da yerine kullanılan sözcükler yalın veya tamlayan hâli yerine yönelme hâli ile kullanılmaktadırlar. Dolayısıyla Rusça ile birebir örtüşen Altay Türkçesindeki bu yaygın yapılar, Rusçadan yapılan kavram ve gramer çevirisinin bir sonucudur:

Slerge kança saatta anda bolor kerek? = Vo skol'ko çasov vam nado bıt' tam? = Size kaç saatte orada olmak gerek? (**Siz saat kaçta orda olmalısınız?**) (AKK-41)

Mege beşte anda bolor kerek. = Mne nado bıt' tam v pyat çasov. = Bana saat beşte orda olmak gerek. (**Ben saat beşte orda olmalıyım.**) (AKK-41)

Mege barar kerek. = Mne nujno idti. = Bana gitmek gerek. (**Ben gitmeliyim.**) (AKK-18)

Col böktü uçun slerge kayra barar kerek. = Vam nado povernut' nazad, tak kak dorogo zakrıta. = Yol kapalı olduğu için size geri dönmek gerek. (**Yol kapalı olduğu için siz tekrar geri gitmelisiniz.**) (AKK-32)

Slerge süre le çip-çike barar kerek. = Vam nado vse vremya idti pryamo. = Size hep dosdoğru gitmek gerek. (**Siz hep dosdoğru gitmelisiniz.**) (AKK-54)

Mege tañgkı tartarga caraar ba? = Mne mojno kurit'? = Bana sigara içmeye mümkün mü? (**Benim sigara içmem mümkün mü?**) (AKK-89)

Slerge bir kança kün ayılda oturar kerek. = Vam nado neskol'ko dney otdohnut' doma. = Size birkaç gün evde oturmak gerek. (**Siz birkaç gün evde oturmalısınız.**) (AKK-89)

Slerge bilet alar kerek. = Vam nado vzyat' bilet. = Size bilet almak gerek. (**Siz bilet almalısınız.**) (AKK-55)

Mege kandıy blanktı tolturar kerek? = Kakoy blank mne nado zapolnit'? = Bana hangi formu doldurmak gerek? (**Ben hangi formu doldurmalıyım?**) (AKK-80)

Mege bir emeş taskadu kerek. = Mne nado nemnogo praktiki. = Bana biraz pratik yapmak gerek. (**Ben biraz pratik yapmalıyım.**) (AKK-11)

Bu köylek mege süreen caradı. = Mne oçen' ponravilos' eto plat'e. = Bu elbise bana çok hoşuma gitti. (**Bu elbise benim çok hoşuma gitti.**) (AKK-69)

Mege emçige körüner kerek. = Mne nado pokazat'sya vraçu. = Bana doktora görünmek gerek. (**Ben doktora görünmeliyim.**) (AKK-87)

Slerge sakıırga kelijet. = Vam pridetsya podajdat'. = Size beklemek geliyor. (**Sizin beklemeniz gerekecek.**) (AKK-88)

Mege telefon sogor kerek. = Mne nujno pozvonit'. = Bana telefon açmak gerek. (**Ben telefon açmalıyım.**) (AKK-100)

1.2.1.1.1.4.Yönelme Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.1.1.1.4.1. Yönelme Hâli Eki Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.1.1.1.4.1.1. Yönelme Hâli Eki Yerine Belirtme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusçada etki altındaki obje belirtme hâli ile *(винительный падеж = vnitel'nıy padej)*, Türkçede ise yönelme hâli ile anlatılmaktadır[296]. Dolayısıyla Rusçadaki fiillerin rejimine bağlı olarak kullanılan Rusça edatsız belirtme hâlinin *(винительный падеж = vnitel'nıy padej)* etkisiyle, Altay Türkçesindeki zamirlerde yönelme hâli eki yerine belirtme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir:

Slerdi bir ayak çayla kündüleyin be? = Mogu ya vas ugostit' stakanom çaya? = Sizi bir fincan çayla ikram edeyim mi? (**Size bir fincan çay ikram edebilir miyim?**) (AKK-56)

1.2.1.1.1.4.2. Yönelme Hâli Ekinin Diğer Hâl Eklerinin Yerine Kullanılması

1.2.1.1.1.4.2.1. Yalın Hâl Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Altay Türkçesinde Rusçadaki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle yalın hâl yerine yönelme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir. Bu kullanım Rusçadaki fiillerin rejimiyle bağlantılı olarak yalın hâldeki tamlamalarda ve fiillerin mastar şekillerinde meydana gelmektedir:

Vokzal bararga e͡ŋg kıska col kajızı? = Kak koroçe vsego proyti na vokzal? = Gara gitmeye en kısa yol hangisi? (**Gara gitmek için en kısa yol hangisi?**) (AKK-54)

Bastıra üredüçilerge ol carayt. = Vsem uçitelyam on nravitsya. = Bütün öğretmenlere o yarar. (**Bütün öğretmenler ondan memnun.**) (AKK-102)

[296] Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 21.

1.2.1.1.1.4.2.2. Yalın Hâl veya Tamlayan Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusça kişi zamirleri ya da yerine kullanılan sözcüklerdeki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle Altay Türkçesinde kişi zamirleri ya da yerine kullanılan sözcükler yalın veya tamlayan hâli yerine yönelme hâli ile kullanılmaktadırlar. Dolayısıyla Rusça ile birebir örtüşen Altay Türkçesindeki bu yaygın yapılar, Rusçadan yapılan kavram ve gramer çevirisinin bir sonucudur:

Mege emçige körüner kerek. = Mne nado pokazat'sya vraçu. = Bana doktora görünmek gerek. (**Ben doktora görünmeliyim.**) (AKK-87)

Slerge sakıırga kelijet. = Vam pridetsya podajdat'. = Size beklemek geliyor. (**Sizin beklemeniz gerekecek.**) (AKK-88)

Mege tang̑kı tartarga caraar ba? = Mne mojno kurit'? = Bana sigara içmeye mümkün mü? (**Benim sigara içmem mümkün mü?**) (AKK-89)

Slerge bir kança kün ayılda oturar kerek. = Vam nado neskol'ko dney otdohnut' doma. = Size birkaç gün evde oturmak gerek. (**Siz birkaç gün evde oturmalısınız.**) (AKK-89)

Mege barar kerek. = Mne nujno idti. = Bana gitmek gerek. (**Ben gitmeliyim.**) (AKK-18)

Col böktü uçun slerge kayra barar kerek. = Vam nado povernut' nazad, tak kak dorogo zakrıta. = Yol kapalı olduğu için size geri dönmek gerek. (**Yol kapalı olduğu için siz tekrar geri gitmelisiniz.**) (AKK-32)

Slerge kança saatta anda bolor kerek? = Vo skol'ko çasov vam nado bıt' tam? = Size kaç saatte orada olmak gerek? (**Siz saat kaçta orda olmalısınız?**) (AKK-41)

Mege beşte anda bolor kerek. = Mne nado bıt' tam v pyat çasov. = Bana saat beşte orda olmak gerek. (**Ben saat beşte orda olmalıyım.**) (AKK-41)

Mege telefon sogor kerek. = Mne nujno pozvonit'. = Bana telefon açmak gerek. (**Ben telefon açmalıyım.**) (AKK-100)

Slerge süre le çip-çike barar kerek. = Vam nado vse vremya idti pryamo. = Size hep dosdoğru gitmek gerek. (**Siz hep dosdoğru gitmelisiniz.**) (AKK-54)

Slerge bilet alar kerek. = Vam nado vzyat' bilet. = Size bilet almak gerek. (**Siz bilet almalısınız.**) (AKK-55)

Mege kandıy blanktı tolturar kerek? = Kakoy blank mne nado zapolnit'? = Bana hangi formu doldurmak gerek? (**Ben hangi formu doldurmalıyım?**) (AKK-80)

Mege bir emeş taskadu kerek. = Mne nado nemnogo praktiki. = Bana biraz pratik yapmak gerek. (**Ben biraz pratik yapmalıyım.**) (AKK-11)

Bu köylek mege süreen caradı. = Mne oçen' ponravilos' eto plat'e. = Bu elbise bana çok hoşuma gitti. (**Bu elbise benim çok hoşuma gitti.**) (AKK-69)

1.2.1.1.1.4.2.3. Belirtme Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusçada fiillerin rejimine bağlı olarak kullanılan edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle, Altay Türkçesindeki sözcüklerde de belirtme hâli eki yerine yönelme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir:

Türk tilge kanayda üreneyin? = Kak mne nauçit'sya turetskomu? = Türk diline nasıl öğreneyim? (**Türk dilini nasıl öğreneyim?)** (AKK-10)

1.2.1.1.1.5.Vasıta Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.1.1.1.5.1. Vasıta Hâli Ekinin Diğer Hâl Eklerinin Yerine Kullanılması

1.2.1.1.1.5.1.1. Yalın Hâl Yerine Vasıta Hâli Ekinin Kullanılması

Altay Türkçesinde Rusçadaki edatsız vasıta hâlinin *(творительный падеж = tvoritel'nıy padej)* etkisiyle yalın hâl yerine vasıta hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir. Bu kullanım Rusçadaki fiillerin rejimiyle bağlantılı olarak kök veya gövde durumundaki sözcüklerde meydana gelmektedir:

Slerdi bir ayak çayla kündüleyin be? = Mogu ya vas ugostit' stakanom çaya? = Sizi bir fincan çayla ikram edeyim mi? (**Size bir fincan çay ikram edebilir miyim?**) (AKK-56)

1.2.1.1.2. İYELİK EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.1.1.2.1.İyelik Ekinin Kullanılmaması

1.2.1.1.2.1.1.Rusçadaki Sıfat Tamlamasının Etkisiyle İyelik Ekinin Kullanılmaması

Altay Türkçesinde, iyelik ekinin kullanılmaması dolayısıyla isim tamlaması olması gereken sözcük grupları Rusçanın etkisiyle sıfat tamlaması gibi kullanılmaktadır. Bu nedenle Altay Türkçesinde bulunması gerekli olan iyelik ekinin kullanılmaması Rusçadan yapılan gramer çevirisinin bir sonucudur:

Mende turist viza bar. = U menya est' turistiçeskaya viza. = Bende turist vize var. (**Bende turist vizesi var.**) (AKK-43)

Altay til = Altayskiy yazık = Altay dil (**Altay dili**) (AKK-104)

Angliçan til = Angliyskiy yazık = İngiliz dil (**İngiliz dili**) (AKK-104)

Frantsuz til = Frantsuzskiy yazık = Fransız dil (**Fransız dili**) (AKK-104)

Nemets til = Nemetskiy yazık = Alman dil (**Alman dili**) (AKK-104)

Arab til = Arabskiy yazık = Arab dil (**Arab dili**) (AKK-104)

Pers til = Persidskiy yazık = Fars dil (**Fars dili**) (AKK-104)

Kıtat til = Kitayskiy yazık = Çin dil (**Çin dili**) (AKK-104)

Kontrol'nıy iş = Kontrol'naya rabota = Kontrol iş (**Ev ödevi**) (AKK-106)

Bilim at = Uçenoe zvanie = Bilim ad (**Bilim adı**) (AKK-111)

Çuvaş Respublika = Çuvaşskaya Respublika = Çuvaş Cumhuriyet (**Çuvaş Cumhuriyeti**) (AKK-141)

Tıva Respublika = Respublika Tıva = Tuva Cumhuriyet (**Tuva Cumhuriyeti**) (AKK-141)

Altay Respublika = Respublika Altay = Altay Cumhuriyet (**Altay Cumhuriyeti**) (AKK-142)

Stene saat = Nastennıe çası = Duvar saat (**Duvar saati**) (AKK-78)

1.2.1.1.2.1.2. Rusçadaki "*u kogo*" (*kimde?*) Yapısının Etkisiyle İyelik Ekinin Kullanılmaması

Rusçadaki *"u" (-DA)* edatı, *"kto" (kim?)* sözcüğünün tamlayan hâli *(родительный падеж = roditel'nıy padej)* ile (*kogo?*) birleşerek bir nesnenin sahibini gösterir. Altay Türkçesinde Rusçadaki "*u kogo? = kimde? (kimin?)*" kalıbından dolayı tamlanan kısmında iyelik ekinin yer almadığı görülmektedir:

Biste baldar cok. = U nas net detey. = Bizde çocuklar yok. (**Bizim çocuklarımız yok**.) (AKK-83)

Slerde 15 kg artık cük. = U vas 15 kg lişnego bagaja. = Sizde 15 kg fazla yük. (**Sizin 15 kg fazla yükünüz var.**) (AKK-42)

Aysa slerde öy cok po? = İli u vas net vremeni? = Yoksa sizde zaman yok mu? (**Yoksa sizin zamanınız yok mu?**) (AKK-15)

Mende bir kança suraktar bar. = U menya est' neskol'ko voprosov. = Bende birkaç sorular var. (**Benim birkaç sorum var.**) (AKK-117)

Mende boş öy cok. = U menya net svobodnıe vremeni. = Bende boş zaman yok. (**Benim boş zamanım yok.**) (AKK-15)

1.2.1.1.3. ŞAHIS EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.1.1.3.1. Şahıs Ekinin Kullanılmaması

Altay Türkçesinde şahıs ekinin kullanılmaması, özellikle gereklilik kipinin Rusçadaki "*doljen, nado, neobhodimo, nujno, nujen*" (gerek) sözcüklerinden etkilenip fiillerin mastar hâlde kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Bu kullanımlar yaygındır ve Altay Türkçesindeki cümlelerde şahıs ekinin kullanımını sınırlandırmaktadır:

Mege beşte anda bolor kerek. = Mne nado bıt' tam v pyat çasov. = Bana saat beşte orda olmak gerek. (**Ben saat beşte orda olmalıyım.**) (AKK-41)

Slerge süre le çip-çike barar kerek. = Vam nado vse vremya idti pryamo. = Size hep dosdoğru gitmek gerek. (**Siz hep dosdoğru gitmelisiniz.**) (AKK-54)

Mege telefon sogor kerek. = Mne nujno pozvonit'. = Bana telefon açmak gerek. (**Ben telefon açmalıyım.**) (AKK-100)

Col böktü uçun slerge kayra barar kerek. = Vam nado povernut' nazad, tak kak dorogo zakrıta. = Yol kapalı olduğu için size geri dönmek gerek. (**Yol kapalı olduğu için siz tekrar geri gitmelisiniz.**) (AKK-32)

Slerge bilet alar kerek. = Vam nado vzyat' bilet. = Size bilet almak gerek. (**Siz bilet almalısınız.**) (AKK-55)

Slerge kança saatta anda bolor kerek? = Vo skol'ko çasov vam nado bıt' tam? = Size saat kaçta orada olmak gerek? (**Siz saat kaçta orda olmalısınız?**) (AKK-41)

1.2.1.1.4. EK-FİİL İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.1.1.4.1.Ek-Fiilin Kullanılmaması

Altay Türkçesindeki ifadelerde Rusçanın etkisiyle isim cümlelerinde geniş zaman ek-fiilinin yaygın olarak kullanılmadığı görülmektedir:

Men Altay kiji. = Ya Altaets. = Ben Altaylı. (**Ben Altaylıyım.**) (AKK-7)

Men Türk. = Ya Turok. = Ben Türk. (**Ben Türküm.**) (AKK-7)

Men ürençik. = Ya uçenik. = Ben öğrenci. (**Ben öğrenciyim.**) (AKK-7)

Men student. = Ya student. = Ben öğrenci. (**Ben öğrenciyim.**) (AKK-107)

Sler üredüçi. = Vı uçitel'. = Siz öğretmen. (**Siz öğretmensiniz**.) (AKK-7)

Men işçi. = Ya raboçiy. = Ben işçi. (**Ben işçiyim**.) (AKK-7)

Men injener. = Ya injener. = Ben mühendis. (**Ben mühendisim.**) (AKK-118)

Men emçi. = Ya vraç. = Ben doktor. (**Ben doktorom.**) (AKK-118)

Men tokar'. = Ya tokar'. = Ben tornacı. (**Ben tornacıyım**.) (AKK-118)

Men saduuçı. = Ya torgovets. = Ben tüccar. (**Ben tüccarım**.) (AKK-118)

Men biznesmen. = Ya biznesmen. = Ben iş adamı. (**Ben iş adamıyım**.) (AKK-118)

Men rejisser. = Ya rejisser. = Ben yönetmen. (**Ben yönetmenim**.) (AKK-118)

Men ayıl eezi. = Ya domohozyayka. = Ben ev hanımı. (**Ben ev hanımıyım**.) (AKK-118)

Men cöp. = Ya soglasen. = Ben razı. (**Ben razıyım.**) (AKK-7)

Men cat işçi. = Ya-inostrannıy raboçiy. = Ben yabancı işçi. (**Ben yabancı işçiyim.**) (AKK-8)

Men turist. = Ya-turist. = Ben turist. (**Ben turistim**.) (AKK-8)

Men musulman. = Ya musulmanin. = Ben müslüman. (**Ben Müslümanım.**) (AKK-8)

Men sürekey ırıstu. = Ya oçen' sçastliv. = Ben çok mutlu. (**Ben çok mutluyum**.) (AKK-12)

Sler kem? = Kto vı? = Siz kim? (**Siz kimsiniz?**) (AKK-9)

Sler kançançı kursta? = Vı na kakom kurse? = Siz kaçıncı kursta? (**Siz kaçıncı kurstasınız?**) (AKK-107)

Men baştapkı kursta. = Ya na pervom kurse. = Ben birinci kursta. (**Ben birinci kurstayım.**) (AKK-107)

Men professor. = Ya professor. = Ben profesör. (**Ben profesörüm.**) (AKK-111)

Men dotsent. = Ya dotsent. = Ben doçent. (**Ben doçentim.**) (AKK-111)

Men bilelü. = Ya jenat. = Ben evli. (**Ben evliyim**.) (Erkekler için) (AKK-8)

Men kijide. = Ya zamujem. = Ben evli. (**Ben evliyim**.) (Bayanlar için) (AKK-8)

Men boydoŋ. = Ya holost. = Ben bekâr. (**Ben bekârım**.) (Erkekler için) (AKK-8)

Sler bilelü be? = Vı jenatı? = Siz evli mi? (**Siz evli misiniz**?) (Erkekler için) (AKK-8)

Sler ayıldu ba? = Vı jenatı? = Siz kadınlı mı? (**Siz evli misiniz?)** (Erkekler için) (AKK-82)

Sler kijide be? = Vı zamujem? = Siz evli mi? (**Siz evli misiniz**?) (Bayanlar için) (AKK-8, 82)

Eye, men ayıldu. = Da, ya jenat. = Evet, ben kadınlı. (**Evet evliyim.)** (Erkekler için) (AKK-83)

Men tul. = Ya vdovets. = Ben dul. (**Ben dulum.**) (AKK-83)

Bis köp. = Mı oçen' mnogo. = Biz çok. (**Biz çoğuz.**) (AKK-83)

Bis kayda? = Gde mı? = Biz nerede? (**Biz neredeyiz?**) (AKK-39)

Sler turist pe? = Vı turist? = Siz turist mi? (**Siz turist misiniz?**) (AKK-43)

Sler sürekey küünzek! = Vı oçen' lyubeznı! = Siz çok nazik! (**Çok naziksiniz!**) (AKK-58)

Sler süreen calakay! = Vı oçen' lyubeznı! = Siz çok nazik! (**Çok naziksiniz!**) (AKK-12)

Sler ooru ba? = Vı bol'nı? = Siz ağrı mı? (**Siz hasta mısınız?**) (AKK-87)

Men ooru. = Ya bolen. = Ben ağrı. (**Ben hastayım.**) (AKK-87)

Ol biler vraç. = On znayuşiy vraç. = O bilir doktor. (**O bilgili bir doktordur**.) (AKK-87)

1.2.1.1.5.ÇOĞUL EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.1.1.5.1.Çoğul Ekinin Gereksiz Kullanılması

Altay Türkçesindeki söylemlerde sözcüklerin çoğul eki alması, sözcüğün Rusça çoğul hâlde kullanılmasından kaynaklanmaktadır:

Mende bir kança suraktar bar. = U menya est' neskol'ko voprosov. = Bende birkaç sorular var. (**Benim birkaç sorum var.**) (AKK-117)

1.2.1.1.6.SORU EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.1.1.6.1.Olumsuz Soru Eki İle İlgili Çeviriler

Altay Türkçesinde bazı fiil çekimlerinin olumsuz soru şekli kurulurken şahıs eki soru ekine değil, olumsuzluk ekine eklenmektedir. Bu da Rusça "*ne*" olumsuzluk ekinin etkisiyle meydana gelmektedir[297]:

Küünim bulganat, polietilen paket berbezeer be? = Menya toşnit, ne dadite li polietilenovıy paket? = Midem bulanıyor, bir naylon kese vermezsiniz mi? (**Midem bulanıyor, bir naylon kese vermez misiniz?**) (AKK-42)

Mege bir stakan suu ekelip berbezeer be? = Ne mogli bı vı prinesti mne stakan vodı? = Bana bir bardak su alıp gelip vermezsiniz mi? (**Bana bir bardak su vermez misiniz?**) (AKK-42)

---

[297] Ercan Alkaya, ***agm.***, s. 47.

Mege taksi tudup berbezeer be? = Ne mogli bı vı vızvat' dlya menya taksi? = Bana bir taksi çağırmazsınız mı? (**Bana bir taksi çağırmaz mısınız?**) (AKK-45)

Meni 32 61 56 nomerle kolbobozoor bo? = Ne soedinite li menya s nomerom 32 61 56 = Beni 32 61 56 numarayla bağlamazsınız mı? (**Beni 32 61 56 numaraya bağlamaz mısınız?**) (AKK-48)

Bir emeş tus ekelip berbezeer be? = Ne prinesete li mne soli? = Biraz tuz alıp gelip vermezsiniz mi? (**Biraz tuz getirip vermez misiniz?**) (AKK-59)

Bu alamalardı beskelep berbezeer be? = Ne vzvesite li eti yabloki? = Bu elmaları tartıp vermezsiniz mi? (**Bu elmaları tartmaz mısınız?**) (AKK-71)

1.2.1.1.7.YAPIM EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.1.1.7.1.Yapım Ekinin Gereksiz Kullanılması

1.2.1.1.7.1.1.Mastar Ekinin Kullanılması

Rusçada cümle içerisinde mastar hâlde bulunan fiillerin Altay Türkçesine biçim ve anlam olarak çevrildikleri ve bu nedenle Altay Türkçesinde mastar eklerinin kullanıldığı görülmektedir:

Mege barar kerek.[298] = Mne nujno idti. = Bana gitmek gerek. (**Ben gitmeliyim.**) (AKK-18)

Col böktü uçun slerge kayra barar kerek. = Vam nado povernut' nazad, tak kak dorogo zakrıta. = Yol kapalı olduğu için size geri dönmek gerek. (**Yol kapalı olduğu için siz tekrar geri dönmelisiniz.**) (AKK-32)

Slerge kança saatta anda bolor kerek? = Vo skol'ko çasov vam nado bıt' tam? = Size kaç saatte orada olmak gerek? (**Siz saat kaçta orda olmalısınız?**) (AKK-41)

Mege beşte anda bolor kerek. = Mne nado bıt' tam v pyat çasov. = Bana saat beşte orda olmak gerek. (**Ben saat beşte orda olmalıyım.**) (AKK-41)

Mege telefon sogor kerek. = Mne nujno pozvonit'. = Bana telefon açmak gerek. (**Ben telefon açmalıyım.**) (AKK-100)

Slerge süre le çip-çike barar kerek. = Vam nado vse vremya idti pryamo. = Size hep dosdoğru gitmek gerek. (**Siz hep dosdoğru gitmelisiniz.**) (AKK-54)

Slerge bilet alar kerek. = Vam nado vzyat' bilet. = Size bilet almak gerek. (**Siz bilet almalısınız.**) (AKK-55)

---

[298] Altay Türkçesinde buna benzer kullanımlar birleşik yüklem modeli olarak değerlendirilir. "-r kerek" (gerek), "-r argalu" (-ebil-/-abil-), "-r uçurlu" (-meli/-malı), "arga bar" (-ebil-/a-bil-), "arga cok" (imkanı yok). bk.: A.T. Tıbıkova, ***Glagolnoe Skazuemoe v Altayskom Yazıke***, Gorno-Altaysk 1989, s. 79-95.

1.2.1.1.8. ÖN EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Rusçadaki ön ekler, geldikleri sözcüğe ayrıca bir anlam kattıklarından, bu ön eki alan sözcükler Altay Türkçesine ön ekli anlamlarıyla çevrilmişlerdir.

1.2.1.1.8.1.“pro-” Ön Ekinin Çevrilmesi

Rusçada fiillerin önüne gelen “*pro-*” ön eki bitmişlik durumunda “*geçmek, bitirmek*” anlamı taşır. Örneğin Rusça “*studit’sya*” fiili “*soğumak, üşümek; ayazlamak*” gibi anlamlar taşır. Dolayısıyla “*pro+studit’sya*” fiili de “*soğumaya, üşümeye geçmek, üşümenin tam olarak gerçekleştiği*” gibi bir anlam taşır. İşte Rusçada bu ön eki alan fiillerin anlamı, Altay Türkçesine çevrilmiştir:

Sooko öttim. = Ya prostudilsya. = Soğuğa geçtim. (**Soğuk aldım.**) (AKK-88)

1.2.1.1.8.2.“vz-” Ön Ekinin Çevrilmesi

Rusçadaki “*vz-, vs-, vzo-*” ön eki fiile yukarıya, bir şeyin üstüne doğru yapılan hareket anlamı katar. Rusçada bu ön eki alan fiillere karşılık Altay Türkçesinde yukarı yönlü eylemleri anlatan “*çık-, çek-, kaldır-*” anlamındaki fiillerin kullanılması Rusçadan yapılan kavram çevirisinin bir sonucudur:

Samolet beş saatta uçup çıgar. = Samolet vzletaet v pyat’ çasov. = Uçak beş saatte uçarak çıkar. (**Uçak saat beşte kalkıyor.**) (AKK-41)

1.2.1.2.SÖZ DİZİMİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.1.2.1.ÖZNE İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Rusça söz diziminin etkisiyle Altay Türkçesinde öznenin yerinde kullanılmadığı görülmektedir:

Bir saat. = Odin ças. = Bir saat. (**Saat bir.**) (AKK-20)

1.2.1.2.2.YÜKLEM İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Rusçanın etkisi ile Altay Türkçesindeki bazı ifadelerde yüklemlerin cümle sonunda değil, cümle başında kullanıldıkları görülmektedir:

Bir saat. = Odin ças. = Bir saat. (**Saat bir.**) (AKK-20)

1.2.1.2.3.SÖZCÜK GRUPLARI İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Altay Türkçesindeki bazı ifadelerde sözcük gruplarının kendi içerisindeki sıralamasının Türkçeye uygun olarak değil, Rusçaya uygun olarak kullanıldıkları görülmektedir:

***Beş* protsentke baa tüjürer.** = Snizit' tsenu na *pyat'* protsentov. = *Beş* yüzdeye fiyat düşürmek. (**Yüzde *beş* fiyat indirmek.**) (AKK-131)

***Altı* protsentke baa ködürer.** = Povısit' tsenu na *şest'* protsentov. = *Altı* yüzdeye fiyat yükseltmek. (**Yüzde *altı* fiyat yükseltmek.**) (AKK-131)

Kredit cılga *on* protsentke berilip cat. = Kredit predostavlyaetsya na *desyat'* protsentov godovıh. = Kredi yıla *on* yüzdeye veriliyor. (**Kredi yıllık yüzde *on* faizle veriliyor.**) (AKK-133)

***Bir* protsent.** = *Odin* protsent. = *Bir* yüzde. (**Yüzde *bir*.**) (AKK-24)

***Bejen* protsent.** = *Pyat'desyat* protsentov. = *Elli* yüzde. (**Yüzde *elli*.**) (AKK-24)

Slerge *kança* saatta anda bolor kerek? = Vo *skol'ko* çasov vam nado bıt' tam? = Size *kaç* saatte orada olmak gerek? (**Siz saat *kaçta* orda olmalısınız?**) (AKK-41)

Erten meni *7* saatta oygozıp iyzeer = Razbudite menya, pojaluysta, zavtra *v sem'* çasov = Lütfen yarın beni *7* saatte kaldırınız (**Lütfen yarın beni saat *7'de* kaldırınız.**) (AKK-47)

Tüşte ajanarı *kança* saatta bolor? = Vo *skol'ko* çasov obıçno obed? = Öğle yemeği *kaç* saatte olur? (**Öğle yemeği saat *kaçtadır*?**) (AKK-47)

Eŋ̂girde ajanarı *kança* saatta bolor? = Vo *skol'ko* çasov obıçno ujin? = Akşam yemeği *kaç* saatte olur? (**Akşam yemeği saat *kaçtadır*?**) (AKK-47)

Samolet *beş* saatta uçup çıgar. = Samolet vzletaet v *pyat'* çasov. = Uçak *beş* saatte uçarak çıkar. (**Uçak saat *beşte* kalkıyor.**) (AKK-41)

***Segis* saatka eki bilet berzeer!** = Dva bileta na *vosem'* çasov pojaluysta! = *Sekiz* saate iki bilet veriniz! (**Saat *sekize* iki bilet veriniz!**) (AKK-97)

Poçta *kança* saatta açılar? = V *kotorom* çasu otkrıvaetsya poçta? = Postane *kaç* saatte açılır? (**Postane saat *kaçta* açılır?**) (AKK-136)

Muzey *kança* saatta açılat? = V *kotorom* çasu otkrıvaetsya muzey? = Müze *kaç* saatte açılıyor? (**Müze saat *kaçta* açılıyor?**) (AKK-140)

1.2.1.2.4.RUSÇADAKİ SAAT ANLATAN İFADELERİN YAPISAL OLARAK ÇEVRİLMESİ

Rusçada saat anlatan ifadelerin Altay Türkçesine sözdizimsel ve anlam olarak çevrildiği görülmektedir:

Saat on beş minut törtkö barıp cat. = Çetvert çetvertogo. = Saat on beş dakika dörde gidiyor. (**Saat üçü çeyrek geçiyor.**) (AKK-20)

Beş (on) minut beşke barıp cat. = Pyat (desyat) minut pyatogo. = Beş (on) dakika beşe gidiyor. (**Saat dördü beş (on) geçiyor.**) (AKK-20)

Saat cirme minut ongo barıp cat. = Dvadtsat minut desyatogo. = Saat yirmi dakika 10'a gidiyor. (**Saat dokuzu yirmi geçiyor.**) (AKK-21)

Carım altı. = Polşestogo. = Yarım altı. (**Saat beş buçuk.**) (AKK-20)

Carım bir. = Polpervogo. = Yarı bir. (**On iki buçuk.**) (AKK-21)

1.2.1.3. SÖZCÜK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Rusça edatlar ile sözcüklerin Altay Türkçesine sözcük olarak çevrildiği görülmektedir.

1.2.1.3.1. RUSÇA EDATLARIN ÇEVRİLMESİ

Rusçada "*bez, do, na, ne, pered, s, u, v, za*" edatları belli hâl eklerine göre kullanılarak çeşitli anlamlar kazanmaktadırlar. Oluşan anlamların Altay Türkçesine bire bir çevrildiği görülmektedir:

1.2.1.3.1.1."bez" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"bez" (yok, /+sIz/)* edatı tamlayan hâli *(родительный падеж = roditel'nıy padej)* ile kullanılır. Rusçada bir nesne ya da kişinin yokluğunu, hareketin nasıl yapıldığını ve saati ifade ederken bu edat kullanılır[299]. Bu edatın anlamca Altay Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Beş (on) minut cogınanŋ ceti. = Bez pyati (desyati) minut sem. = Beş (on) dakika yok yedi. (**Saat yediye beş (on) dakika var.**) (AKK-20)

On cogınanŋ beş. = Bez desyati minut pyat. = On dakika yok beş. (**Saat beşe on dakika var.**) (AKK-21)

[299] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 56.

On beş cogınan͡g altı = Bez çetverti şest = On beş (çeyrek) yok altı (**Saat altıya çeyrek var.**) (AKK-20)

1.2.1.3.1.2. "do" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"do" (-A kadar)* edatı tamlayan hâli *(родительный падеж = roditel'nıy padej)* ile kullanılır ve hareketin mesafesini, zamanını ve ne zamana kadar yapıldığını ifade eder[300]. Bu edatın anlamca Altay Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Ertenge cetire![301] = Do zavtra! = Yarına kadar! (**Yarın görüşürüz!**) (AKK-17)

Körüşkençe! = Do skoroy vstreçi! = Görüşene kadar! (**Görüşürüz!**) (AKK-18)

1.2.1.3.1.3."na" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"na" (/-A/)* edatı belirtme hâli *(винительный падеж = vnitel'nıy padej)* ile kullanıldığında hareketin yönünü veya yerini göstermek, zaman göstermek, eylemin devam ettiği süreci göstermek, amaç belirtmek ve nesneler arası farkı vurgulamak amacı taşır[302]. Bu edatın anlamca Altay Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Uçak 20 minutka oroytıp keler. = Samolet priletit s opozdaniem na 20 minut. = Uçak 20 dakikaya gecikerek gelecek. (**Uçak 20 dakika gecikmeyle gelecek.**) (AKK-41)

Mında bir minutka toktoroor bo? = Ostanovites' li zdes na minutku? = Burada bir dakikaya dururusunuz mu? (**Burada bir dakika durur musunuz?**) (AKK-55)

Onı nege toluydaar? = Na çto vı ih hotite obmenyat'? = Onu neye değiştiriyorsunuz? (**Onu ne ile değiştiriyorsunuz?**) (AKK-80)

Türk lirazına. = Na turetskie lirı. = Türk lirasına. (**Türk lirası ile.**) (AKK-80)

Dollarga. = Na dolları. = Dolara. (**Dolar ile.**) (AKK-80)

---

[300] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 53.

[301] Rusçadaki ön takı "do" (-e kadar)'nun etkisiyle Altay Türkçesindeki "cetire" son takı gibi kullanılmıştır. Aynı kullanım Tuvacada "çedir", Hakasçada "çitire", Şorcada "çettire", Kırgızcada "cete" biçiminde de görülmektedir. bk.: T. E. Orsulova, "Prostranstvennıe Poslelogi v Altayskom Yazıke", ***Teoretiçeskie Voprosı Altayskoy Grammatiki*** (Sbornik Nauçnıh Trudov) (Haz. L. N. Tıbıkova), Gorno-Altaysk 2002, s. 140.

[302] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 40-41.

Tölöbös öydi eki cılga uzadarına cöpsinedis. = Mı soglasnı prodlit' l'gotnıy period na dva goda. = Ödemesiz devri iki yıla uzatmaya kabul ediyoruz. (**Ödemesiz devri iki yıl uzatmayı kabul ediyoruz.**) (AKK-133)

Kredit cılga on protsentke berilip cat. = Kredit predostavlyaetsya na desyat' protsentov godovıh. = Kredi yıla on yüzdeye veriliyor. (**Kredi yıllık yüzde on faizle veriliyor.**) (AKK-133)

1.2.1.3.1.4."ne" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"ne" (/-sIz/, yok, değil)* edatı, olumsuzluk edatı olarak hem fiil çekimlerinde hem de isimlerde kullanılmaktadır. Bu edatın anlamca Altay Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Bütün kalaş cok bolor. = Segodnya hleba ne budet. = Bugün ekmek yok olacak. (**Bugün ekmek olmayacak**.) (AKK-56)

1.2.1.3.1.5."pered" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"pered" (ön)* edatı vasıta hâli *(творительный падеж = tvoritel'nıy padej)* ile kullanılır. Rusçada yer veya zaman gösterirken, bir şeyin ya da bir kimsenin karşısında yapılan hareketi ifade ederken bu edat kullanılır[303]. Bu edatın anlamca Altay Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Uyuktaar aldında bu emdi ci. = Pered snom primi eto lekarstvo. = Uyuma önünde bu ilacı ye. (**Uyumadan önce bu ilacı al.**) (AKK-89)

1.2.1.3.1.6."s" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"s" (ile)* edatı vasıta hâli *(творительный падеж = tvoritel'nıy padej)* ile kullanıldığında hareketin birlikteliğini, bir nesnenin ne tür olduğunu, hareketin tarzını ve kutlamaları ifade eder[304]. Bu edatın Altay Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Motorlo ne boldı? = Çto sluçilos s motorom? = Ne oldu motorla? (**Motora ne oldu?**) (AKK-33)

Slerle ne boldı? = Çto s vami? = Sizinle ne oldu? (**Size ne oldu?**) (AKK-14)

---

[303] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 76.
[304] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 78-79.

1.2.1.3.1.7.“u” Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *“u” (/-DA/)* edatı tamlayan hâli *(родительный падеж = roditel’nıy padej)* ile yaygın olarak bir nesnenin sahibini gösterirken kullanılır. Ayrıca bir şeyin ya da bir kimsenin yanında, önünde olan nesneyi, kişiyi ifade ederken de bu edat kullanılır[305]. Bu edatın anlamca Altay Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Biste baldar cok. = U nas net detey. = Bizde çocuklar yok. (**Bizim çocuğumuz yok**.) (AKK-83)

Slerde 15 kg artık cük. = U vas 15 kg lişnego bagaja. = Sizde 15 kg fazla yük. (**Sizin 15 kg fazla yükünüz var.**) (AKK-42)

Mende boş öy cok. = U menya net svobodnıe vremeni. = Bende boş zaman yok. (**Benim boş zamanım yok.**) (AKK-15)

Mende bir kança suraktar bar. = U menya est’ neskol’ko voprosov. = Bende birkaç sorular var. (**Benim birkaç sorum var.**) (AKK-117)

Aysa slerde öy cok po? = İli u vas net vremeni? = Yoksa sizde zaman yok mu? (**Yoksa sizin zamanınız yok mu?**) (AKK-15)

1.2.1.3.1.8.“v” Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *“v” (/-A/)* edatı belirtme hâli *(внительный падеж = vnitel’nıy padej)* ile kullanıldığında hareketin yönünü, eylemin ne zaman gerçekleştiğini, eylemin süresini belirtmiş olur[306]. Bu edatın anlamca Altay Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Künine kança lektsiya bolot? = Skol’ko lektsiy u vas v den’? = Gününe kaç ders oluyor? (**Günde kaç ders oluyor.**) (AKK-108)

Künine kança saat işteydeer? = Skol’ko çasov v den’ vı rabotaete? = Gününe kaç saat çalışıyorsunuz? (**Günde kaç saat çalışıyorsunuz?**) (AKK-130)

İnjener ayına kançanı iştep alat? = Skol’ko zarabatıvaet v mesyats injener? = Mühendis ayına ne kadarını kazanıyor? (**Mühendis ayda ne kadar kazanıyor?**) (AKK-130)

Cılga üç cüs altan beş kün. = V godu trista şestdesyat pyat dney. = Yıla 365 gün. (**Yıl 365 gündür.**) (AKK-24)

---

[305] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 55.
[306] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 39-40.

1.2.1.3.1.9.“za” Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *“za” (için)* edatı belirtme hâli *(внительный падеж = vnitel’nıy padej)* ile kullanılır. Rusçadaki bu edat yaygın olarak arkaya doğru yapılan hareketi anlatmak ve hareketin amacını göstermek için kullanılır[307]. Bu edatın anlamca Altay Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Sler uçun! = Za vas! = Sizin için! (**Serefinize!**) (AKK-58)

1.2.1.3.2. RUSÇA SÖZCÜKLERİN ÇEVRİLMESİ

Rusça sözcük veya sözcüklerin kavram olarak olduğu gibi Rusçadan Altay Türkçesine çevrildiği görülmektedir. Rusçadan yapılan sözcük çevirilerini ad-ad soylu ve fiil çevirileri olarak iki gruba ayırmak mümkündür.

1.2.1.3.2.1.RUSÇA AD - AD SOYLU SÖZCÜKLERİN ÇEVRİLMESİ

Rusçadan Altay Türkçesine anlam olarak çevrilen ad ve ad soylu sözcükler şunlardır:

1.2.1.3.2.1.1.“doljen, nado, neobhodimo, nujno, nujen” (gerek) Sözcüğünün Çevrilmesi

Altay Türkçesinde gereklilik kipi yerine “*yönelme hâli alan ad* veya *zamir + mastar hâlde fiil + gerek anlamındaki sözcük*” kalıbının kullanılması Rusça etkisi ile oluşmaktadır: [308]

Mege barar kerek.[309] = Mne nujno idti. = Bana gitmek gerek. (**Ben gitmeliyim.**) (AKK-18)

Col böktü uçun slerge kayra barar kerek. = Vam nado povernut’ nazad, tak kak dorogo zakrıta. = Yol kapalı olduğu için size geri dönmek gerek. (**Yol kapalı olduğu için siz tekrar geri gitmelisiniz.**) (AKK-32)

Slerge kança saatta anda bolor kerek? = Vo skol’ko çasov vam nado bıt’ tam? = Size saat kaçta orada olmak gerek? (**Siz saat kaçta orda olmalısınız?**) (AKK-41)

Mege beşte anda bolor kerek. = Mne nado bıt’ tam v pyat çasov. = Bana saat beşte orda olmak gerek. (**Ben saat beşte orda olmalıyım.**) (AKK-41)

---

[307] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 38.
[308] Fatma Özkan – Bağdagül Musa, ***agm.***, s. 126.
[309] Altay Türkçesinde buna benzer kullanımlar birleşik yüklem modeli olarak değerlendirilir. “-r kerek” (gerek), “-r argalu” (-ebil-/-abil-), “-r uçurlu” (-meli/-malı), “arga bar” (-ebil-/a-bil-), “arga cok” (imkanı yok). bk.: A.T. Tıbıkova, ***age.***, s. 79-95.

Mege telefon sogor kerek. = Mne nujno pozvonit'. = Bana telefon açmak gerek. (**Ben telefon açmalıyım.**) (AKK-100)

Slerge süre le çip-çike barar kerek. = Vam nado vse vremya idti pryamo. = Size hep dosdoğru gitmek gerek. (**Siz hep dosdoğru gitmelisiniz.**) (AKK-54)

Slerge bilet alar kerek. = Vam nado vzyat' bilet. = Size bilet almak gerek. (**Siz bilet almalısınız.**) (AKK-55)

1.2.1.3.2.1.2."hod" (dönüş) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçadaki "*hod*" sözcüğü anlamca Altay Türkçesine çevrilmiştir:

Boş aylanış = Holostoy hod = Boş dönüş (**Rölanti**) (AKK-37)

1.2.1.3.2.1.3."jena" (kadın) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçanın cinsiyete uygun sözcük seçme kuralı Altay Türkçesini etkilediği için erkek veya bayan için ortak kullanılması gereken "*evlen-, evli*" gibi ifadeler yerine konuşan kişinin cinsine göre sözcük seçimi yapılmaktadır. Dolayısıyla erkekler kendi medeni durumlarından söz ederken Rusçadaki *"jena" (kadın)* sözcüğü çevirmeyi tercih etmektedirler:

Sler ayıldu ba? = Vı jenatı? = Siz kadınlı mı? (**Siz evli misiniz?**) (Erkekler için) (AKK-82)

Eye, men ayıldu. = Da, ya jenat. = Evet, ben kadınlı. (**Evet evliyim.**) (Erkekler için) (AKK-83)

1.2.1.3.2.1.4."krılo" (kanat) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada araçların çamurluk kısmı için kullanılan *"kanat"* anlamındaki sözcüğün Altay Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Kanadın cazadaar ba? = Vı otremontirovali krılo? = Kanadını tamir ettiniz mi? (**Çamurluğu tamir ettiniz mi?**) (AKK-33)

1.2.1.3.2.1.5."kto?" (kim?) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada kişilerin adı, soyadı ya da uyruğu sorulduğunda adlar kişi ile özdeş kabul edildiğinden *"kto?" (kim?)* sorusu sorulur. Türkçede ise adlar kişiden bağımsız olarak düşünüldüğünden ad ve soyadlarda *"ne?"*, uyruklarda *"ne?, hangi?"*

anlamındaki sorular sorular sorulur. Ancak Rusçadaki *"kto?" (kim?)* soru zamiri kullanımının Altay Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Adaar kem? = Kto vaşa imya? = Adınız kim? (**Adınız nedir?**) (AKK-7)

1.2.1.3.2.1.6."muj" (koca, er) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçanın cinsiyete uygun sözcük seçme kuralı Altay Türkçesini etkilediği için erkek veya bayan için ortak kullanılması gereken "*evlen-, evli*" gibi ifadeler yerine konuşan kişinin cinsine göre sözcük seçimi yapılmaktadır. Dolayısıyla bayanlar kendi medeni durumlarından söz ederken Rusçadaki *"muj" (koca, er)* sözcüğünü çevirmeyi tercih etmektedirler:

Men kijide. = Ya zamujem. = Ben kişide. (**Ben evliyim.)** (Bayanlar için) (AKK-8)

Kijige barganaar. = Vıhodit' zamuj. = Kişiye gitmek. (**Evlenmek.)** (Bayanlar için) (AKK-8)

Kijige barbagam. = Ne vışla zamuj. = Kişiye gitmedim. (**Bekârım.)** (Bayanlar için) (AKK-8)

Udabas kijige bararım. = Skoro vıhoju zamuj. = Yakında kişiye varacağım. (**Yakında evleneceğim.)** (Bayanlar için) (AKK-83)

Eye, kijige bargam. = Da, ya vışla zamuj. = Evet, kişiye vardım. (**Evet, evlendim.)** (Bayanlar için) (AKK-83)

1.2.1.3.2.1.7."otkuda?" (nereden) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada yer zarfını buldurmaya yarayan *"otkuda?" (nereden)* sözcüğünün Altay Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Sler kajı cerdeŋ? = Otkuda vı? = Siz hangi yerden? (**Siz nerelisiniz**?) (AKK-7)

1.2.1.3.2.1.8."pol" (yarım, orta) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada *"pol" (yarım, orta)* sözcüğü sayılardan önce kullanılmaktadır. Oluşan anlamın Altay Türkçesine çevrildiği görülmektedir:

Carım altı = Polşestogo = Yarım altı (**Saat beş buçuk**) (AKK-20)

Carım bir. = Polpervogo. = Yarım bir. (**Bir buçuk.**) (AKK-21)

1.2.1.3.2.2.RUSÇA FİİLLERİN ÇEVRİLMESİ

Rusça ifadelerdeki bazı fiillerin Altay Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

1.2.1.3.2.2.1.“bıvat’ - bıt’ ” (ol-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada bir yerde bulunmayı ya da bir durumdan başka bir duruma geçmiş olmayı anlatmak için *“ol-”* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Rusçadaki kullanımın Altay Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Kayda boldoor? = Gde vı bılı? = Nerede oldunuz? (**Neredeydiniz?**) (AKK-17)

1.2.1.3.2.2.2.“bolet’ ” (ağrı-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada hastayı, hastalığı ya da hasta olmayı anlatmak için *“ağrı-”* anlamındaki fiil ya da bu fiilden türeyen sözcükler kullanılmaktadır. Rusçadaki kullanımın Altay Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Sler ooru ba? = Vı bol’nı? = Siz ağrı mı? (**Siz hasta mısınız?**) (AKK-87)

Men ooru. = Ya bolen. = Ben ağrı. (**Ben hastayım.**) (AKK-87)

1.2.1.3.2.2.3.“pojivat’ ” (yaşa-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada karşıdaki kişinin ne durumda olduğunu sormak için *“yaşa-”* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Rusçadaki bu fiilin Altay Türkçesine anlam olarak kopyalandığı görülmektedir:

Kandıy cadaar? = Kak pojivaete? = Nasıl yaşıyorsunuz? (**Nasılsınız?**) (AKK-17)

1.2.1.3.2.2.4.“uçit’sya” (öğren-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada, eğitim öğretim ile ilgili ifadeler için *“öğren-”* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Türkçede ise bu eylem *“oku-”* anlamındaki fiil ile karşılanmaktadır. Ancak Rusçadaki fiilin Altay Türkçesine anlam olarak kopyalandığı görülmektedir:

Kızım kandıy ürenet? = Kak uçitsya moya doç’? = Kızım nasıl öğreniyor? (**Kızım nasıl okuyor?**) (AKK-102)

Cakşı ürenbeyt. = Uçitsya nevajno. = İyi öğrenmiyor. (**İyi okumuyor.**) (AKK-102)

Uulım kandıy <u>ürenet</u>? = Kak <u>uçitsya</u> moy sın? = Oğlum nasıl <u>öğreniyor</u>? (**Oğlum nasıl <u>okuyor</u>?**) (AKK-102)

Kayda <u>ürenedeer</u>? = Gde vı <u>uçites'</u> = Nerede <u>öğreniyorsunuz</u>? (**Nerede <u>okuyorsunuz</u>?**) (AKK-107)

Altay filologiya fakul'tetinde <u>ürenip cadım</u>. = Ya <u>uçus'</u> na fakultete altayskoy filolog2.= Altay filoloji fakültesinde <u>öğreniyorum</u>. (**Altay filoloji fakültesinde <u>okuyorum</u>.**) (AKK-107)

Yuridiçeskiy fakul'tette <u>ürenedim</u>. = Ya <u>uçus'</u> na yuridiçeskom fakul'tete. = Hukuk fakültesinde <u>öğreniyorum</u>. (**Hukuk fakültesinde <u>okuyorum</u>.**) (AKK-107)

1.2.1.3.2.2.5."vıyti" (çık-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada, bayanların evlenmelerini ifade etmek ya da ayın, güneşin doğmasını anlatmak için *"çık-"* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Rusçadaki fiilin Altay Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Udabas kijige <u>çıkarım.</u> = Skoro <u>vıhoju</u> zamuj. = Yakında erkeğe <u>çıkacağım</u>. (**Yakında evleneceğim.**) (Bayanlar için) (AKK-83)

1.2.1.3.2.3.RUSÇADAKİ EKSİK SÖZCÜK KULLANIMININ ÇEVRİLMESİ

Altay Türkçesinde Rusçanın etkisiyle bazı sözcüklerin kullanılmadığı görülmektedir:

Slerdiŋ bileerde kança kiji? = Skol'ko çelovek v vaşey sem'e? = Sizin ailenizde kaç kişi? (**Sizin ailenizde kaç kişi <u>var</u>?**) (AKK-83)

Slerde 15 kg artık cük = U vas 15 kg lişnego bagaja = Sizde 15 kg fazla yük (**Sizin 15 kg fazla yükünüz <u>var</u>.**) (AKK-42)

1.2.2.BAŞKURT TÜRKÇESİ

1.2.2.1.EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

İki farklı ek sistemine sahip olan Başkurt Türkçesi ve Rusça arasında ek çevirisi meydana geldiği görülmektedir. *Hâl ekleri, şahıs ekleri, ek-fiil, çoğul eki, yapım ekleri* ve *ön ek* başlıkları altında ele alınan bu çevirilerde Türkçenin yapısına uygun olmayan eklerin sözcüklere eklendiği veya eklerin kullanılmamış olduğu görülmektedir.

1.2.2.1.1.HÂL EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.2.1.1.1.Yalın Hâl İle İlgili Çeviriler

1.2.2.1.1.1.1.Yalın Hâl Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.2.1.1.1.1.1.Yalın Hâl veya Tamlayan Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusça kişi zamirleri ya da yerine kullanılan sözcüklerdeki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle Başkurt Türkçesinde kişi zamirleri ya da yerine kullanılan sözcükler yalın veya tamlayan hâli yerine yönelme hâli ile kullanılmaktadırlar. Dolayısıyla Rusça ile birebir örtüşen Başkurt Türkçesindeki bu yaygın yapılar, Rusçadan yapılan kavram ve gramer çevirisinin bir sonucudur:

Şĭzge saf şauala bulırğa kerek. = Vam nado bıvat' na svejem vozduhe. = Size temiz havada bulunmak gerek. (**Sizin temiz havada bulunmanız gerekiyor.**) (BKKİB-58)

Yeyĭn şĭzge kurortka barırğa kerek. = Letom vam nado s'ezdit' na kurort. = Yazın size tatile gitmek gerek. (**Yazın sizin tatile gitmeniz gerekiyor.**) (BKKİB-58)

Miŋge perevyazka ĭşletĭrge kerek. = Mne nujno sdelat' perevyazku. = Bana pansuman yapmak gerek. (**Benim pansuman yaptırmam gerekiyor.**) (BKKİB-58)

Miŋge xat yĭberĭrge kerek. = Mne nujno otpravit' pis'mo. = Bana mektup göndermek gerek. (**Benim mektup göndermem gerekiyor.**) (BKKİB-61)

Miŋge şıltıratırğa kerek. = Mne nado pozvonit'. = Bana telefon açmak gerek. (**Benim telefon açmam gerekiyor.**) (BKKİB-61)

Miŋge oşo kitaptar kerek. = Mne nujnı eti knigi. = Bana şu kitaplar gerek. (**Benim şu kitaplara ihtiyacım var.**) (BKKİB-62)

Miñge "Pravda" gazetaşınıñ 1969 yılğı podşivkaşı kerek. = Mne nujna podşivka gazetı "Pravda" za 1969 god. = Bana "Pravda" gazetesinin 1969 yılki arşivi gerek. (**Benim "Pravda" gazetesinin 1969 yılı arşivine ihtiyacım var.**) (BKKİB-63)

Miñge kıyın buldı. = Mne bılo nepriyatno. = Bana zor oldu. (**Benim için zor oldu.)** (BKKİB-32)

Şïzge postelde yatırğa kerek. = Vam nujno lejat' v posteli. = Size yatakta yatmak gerek. (**Siz yatakta yatmalısınız.**) (BKKİB-57)

Şïzge dietağa küsïrge kerek. = Vam nujno dieta. = Size diyet yapmak gerek. (**Siz diyet yapmalısınız.**) (BKKİB-57)

Şïzge nığırak aşarğa kerek. = Vam nujno usilennoe pitanie. = Size vitaminli gıdalar yemek gerek. (**Sizin vitaminli gıdalar yemeniz gerekiyor.**) (BKKİB-57)

Miñge Vyaçeslav Şişkovtıñ "Emel'yan Pugaçev" romanınıñ böte tomdarın karap sığırga kerek. = Mne nujno posmotret' vse toma romana Vyaçeslava Şişkova "Emel'yan Pugaçev". = Bana Vyaçeslav Şişkov'un "Emel'yan Pugaçev" romanının bütün ciltlerini okumak gerek. (**Benim Vyaçeslav Şişkov'un "Emel'yan Pugaçev" romanının bütün ciltlerini okumam gerekiyor.**) (BKKİB-63)

Şïzge kirï eylenïrge tura kilïr. = Vam pridetsya vernut'sya nazad. = Size geri dönmek doğru gelir. (**Sizin geri dönmeniz gerekiyor.**) (BKKİB-65)

Miñge, yeygï könder okşay. = Mne nravyatsya letnie dni. = Bana yaz günleri hoş gidiyor. (**Ben yaz günlerinden hoşlanırım.**) (BKKİB-40)

Şïzge nise yeş? = Skol'ko vam let? = Size kaç yaş? (**Siz kaç yaşındasınız?**) (BKKİB-43)

Miñge yïğïrmï yeş. = Mne dvadtsat' let. = Bana yirmi yaş. (**Ben yirmi yaşındayım.**) (BKKİB-43)

Uğa yïtmïş yeş. = Emu sem'desyat' let. = Ona yetmiş yaş. (**O yetmiş yaşındadır.**) (BKKİB-45)

Şïzge böteşe le añglaşılamı? = Vam vse ponyatno? = Size hepsi anlaşılıyor mu? (**Siz hepsini anlıyor musunuz?**) (BKKİB-53)

Bïzge añglaşıla. = Nam ponyatno. = Bize anlaşılıyor. (**Biz anlıyoruz.**) (BKKİB-54)

Miñge tın alıu kıyın. = Mne bol'no dışat'. = Bana nefes almak zor. (**Ben nefes almakta zorlanıyorum.**) (BKKİB-56)

Şïzge bıl kitap okşanımı? = Vam ponravilas' eta kniga? = Size bu kitap beğenildi mi? (**Siz bu kitabı beğendiniz mi?**) (BKKİB-62)

Şïzge kaysı avtobus kerek. = Kakoy avtobus vam nujen? = Size hangi otobüs gerek. (**Siz hangi otobüsü bekliyorsunuz.**) (BKKİB-63)

Mïñge üzek bazarğa barğan avtobus kerek. = Mne nujen avtobus, kotorıy idet na Tsentral'nıy rınok. = Bana merkezi pazara gidecek otobüs gerek. (**Ben merkezi pazara gidecek otobüsü bekliyorum.**) (BKKİB-63)

Şïzge nindey tuktalış kerek? = Kakaya ostanovka vam nujna? = Size hangi durak gerek? (**Siz hangi durakta ineceksiniz?**) (BKKİB-63)

Mïñge "Gorbol'nitsa" tuktalışı kerek. = Mne nujna ostanovka "Gorbol'nitsa". = Bana şehir hastanesi durağı gerek. (**Ben şehir hastanesi durağında inmeliyim.**) (BKKİB-64)

Mïñge yıuınırğa kerek. = Mne nujno umıt'sya. = Bana yıkanmak gerek. (**Benim yıkanmam gerekiyor.**) (BKKİB-66)

Mïñge kïyïnïrge kerek. = Mne nujno odet'sya. = Bana giyinmek gerek. (**Benim giyinmem gerekiyor.**) (BKKİB-66)

Mïñge tizïrek kitïrge tura kilïr. = Mne pridetsya uskorit' ot'ezd. = Bana acele gitmek doğru gelir. (**Benim acele gitmem gerekiyor.**) (BKKİB-67)

Şïzge yakşı kürïnemï? = Vam horoşo vidno? = Size iyi görünüyor mu? (**Siz iyi görebiliyor musunuz?**) (BKKİB-74)

Şïzge bıl akter okşaymı? = Vam nravitsya etot akter? = Size bu aktör hoşa gidiyor mu? (**Bu aktör sizin hoşunuza gidiyor mu? = Siz bu aktörü beğeniyor musunuz?**) (BKKİB-74)

Mïñge unıñ uynauı okşay. = Ego igra mne nravitsya. = Bana onun oyunu hoşa gidiyor. (**Onun oyunu benim hoşuma gidiyor. = Ben onun oyununu beğeniyorum.**) (BKKİB-74)

Mïñge bıl fil'm bik okşanı. = Mne oçen' ponravilsya etot fil'm. = Bana bu film çok hoşa gitti. (**Bu film benim hoşuma gitti. = Ben bu filmi beğendim.**) (BKKİB-75)

Şïzge kontsert okşanımı? = Vam ponravilsya kontsert? = Size konser hoşa gitti? (**Konser sizin hoşunuza gitti mi? = Siz konseri beğendiniz mi?**) (BKKİB-76)

Mïñge bıl kartina okşay. = Mne nravitsya eta kartina. = Bana bu resim hoş geldi. (**Bu resim benim hoşuma gitti. = Ben bu resmi beğendim.**) (BKKİB-90)

Şĭzzĭŋ kalağız bĭzge bik nık okşanı. = Vaş gorod nam oçen' ponravilsya. = Sizin şehriniz bize çok hoş gitti. (**Sizin şehriniz bizim çok hoşumuza gitti. = Biz sizin şehrinizi çok beğendik.**) (BKKİB-97)

Miŋge balalar mĭnen daimi aralaşıu bik okşay. = Mne oçen' nravitsya postoyannoe obşçenie s det'mi. = Bana çocuklarla sürekli birlikte olmak çok hoşa gidiyor. (**Çocuklarla sürekli birlikte olmak benim çok hoşuma gidiyor.**) (BKKİB-104)

Şĭzge bişĭnsĭ trolleybuska ultırıp, dürt tuktalış barırğa kerek. = Vam nujno sest' na pyatıy trolleybus i proehat' çetıre ostanovki. = Size beşinci troleybüse oturup, dört durak gitmek gerek. (**Sizin beşinci troleybüse binerek, dört durak gitmeniz gerekiyor.**) (BKKİB-65)

Miŋge bıl küldekteŋ fasonı okşay. = Mne nravitsya fason etogo plat'ya. = Bana bu elbisenin modeli hoşa gidiyor. (**Elbisenin modeli benim hoşuma gidiyor.**) (BKKİB-71)

Şĭzge töşlö küldek okşaymı? = Vam nravitsya tsvetnaya rubaşka? = Size renkli gömlekler hoşa gidiyor mu? (**Renkli gömlekler sizin hoşunuza gidiyor mu?**) (BKKİB-72)

Miŋge bıl xeldeŋ nisĭk kilĭp sığıu aŋlaşılmay. = Mne neponyatno, kak eto sluçilos'. = Bana bu durumun nasıl olduğu anlaşılmıyor. (**Ben ne olduğunu anlayamadım.**) (BKKİB-32)

Bıl barışına la bildelĭ. = Eto vsem izvestno. = Bu herkese bilindik. (**Bunu herkes biliyor.**) (BKKİB-32)

Yıldıŋ nindey könderĭ şĭzge nığırak okşay? = Kakie dni goda vam bol'şe vsego nravyatsya? = Yılın hangi günleri size hoş gidiyor? (**Siz yılın hangi günlerinden hoşlanıyorsunuz?**) (BKKİB-40)

1.2.2.1.1.1.1.2.Yalın Hâl Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Başkurt Türkçesinde Rusçadaki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle yalın hâl yerine yönelme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir. Bu kullanım Rusçadaki fiillerin rejimiyle bağlantılı olarak yalın hâldeki tamlamalarda ve adlarda meydana gelmektedir:

Öfönöŋ üzegĭnde Oktyabr' prospektında V. İ. Leninğa heykel bar. = V tsentre Ufı na prospekte Oktyabrya est' pamyatnik V. İ. Leninu. = Ufa'nın merkezinde

Oktyabr' caddesinde V. İ. Lenin'e heykel var. (**Ufa'nın merkezinde Oktyabr' caddesinde V. İ. Lenin heykeli var.**) (BKKİB-96)

Öfö kalasına 400 yıldan artık. = Gorodu Ufe bolee 400 let. = Ufa şehrine 400 yıldan fazla. (**Ufa şehri 400 yıllık bir şehirdir.**) (BKKİB-93)

1.2.2.1.1.1.1.3.Yalın Hâl Yerine Bulunma Hâli Ekinin Kullanılması

Başkurt Türkçesinde Rusçadaki edatsız vasıta hâlinin *(творительный падеж = tvoritel'nıy padej)* bulunma anlamı etkisiyle yalın hâl yerine bulunma hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir[310]. Bu kullanım Rusçadaki fiillerin rejimiyle bağlantılı olarak hareketin gerçekleştiği tarafı anlatırken meydana gelmektedir:

Yuk, min kĭyeüẓe tügĭl. = Net, ya nezamujem. = Hayır, ben kocada değil. (**Hayır, ben evli değilim.**) (Bayanlar için.) (BKKİB-43)

1.2.2.1.1.2.Tamlayan Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.2.1.1.2.1.Tamlayan Hâli Eki Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.2.1.1.2.1.1.Yalın Hâl veya Tamlayan Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusça kişi zamirleri ya da yerine kullanılan sözcüklerdeki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle Başkurt Türkçesinde kişi zamirleri ya da yerine kullanılan sözcükler yalın veya tamlayan hâli yerine yönelme hâli ile kullanılmaktadırlar. Dolayısıyla Rusça ile birebir örtüşen Başkurt Türkçesindeki bu yaygın yapılar, Rusçadan yapılan kavram ve gramer çevirisinin bir sonucudur:

Şĭzge bıl kitap okşanımı? = Vam ponravilas' eta kniga? = Size bu kitap beğenildi mi? (**Siz bu kitabı beğendiniz mi?**) (BKKİB-62)

Şĭzge kayşı avtobus kerek. = Kakoy avtobus vam nujen? = Size hangi otobüs gerek. (**Siz hangi otobüsü bekliyorsunuz.**) (BKKİB-63)

Miñge üzek bazarğa barğan avtobus kerek. = Mne nujen avtobus, kotorıy idet na Tsentral'nıy rınok. = Bana merkezi pazara gidecek otobüs gerek. (**Ben merkezi pazara gidecek otobüsü bekliyorum.**) (BKKİB-63)

Şĭzge nindey tuktalış kerek? = Kakaya ostanovka vam nujna? = Size hangi durak gerek? (**Siz hangi durakta ineceksiniz?**) (BKKİB-63)

---

[310] Rusçada edatsız bulunma hâli *(предложный падеж = predlojnıy padej)* yoktur. Fakat edatsız vasıta hâli *(творительный падеж = tvoritel'nıy padej)* bulunma anlamı da taşımaktadır. bk.: Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 72-73.

Miñge "Gorbol'nitsa" tuktalışı kerek. = Mne nujna ostanovka "Gorbol'nitsa". = Bana şehir hastanesi durağı gerek. (**Ben şehir hastanesi durağında inmeliyim.**) (BKKİB-64)

Miñge yıuınırğa kerek. = Mne nujno umıt'sya. = Bana yıkanmak gerek. (**Benim yıkanmam gerekiyor.**) (BKKİB-66)

Miñge kĭyĭnĭrge kerek. = Mne nujno odet'sya. = Bana giyinmek gerek. (**Benim giyinmem gerekiyor.**) (BKKİB-66)

Miñge tizĭrek kitĭrge tura kilĭr. = Mne pridetsya uskorit' ot'ezd. = Bana acele gitmek doğru gelir. (**Benim acele gitmem gerekiyor.**) (BKKİB-67)

Şĭzge yakşı kürĭnemĭ? = Vam horoşo vidno? = Size iyi görünüyor mu? (**Siz iyi görebiliyor musunuz?**) (BKKİB-74)

Şĭzge bıl akter okşaymı? = Vam nravitsya etot akter? = Size bu aktör hoşa gidiyor mu? (**Bu aktör sizin hoşunuza gidiyor mu? = Siz bu aktörü beğeniyor musunuz?**) (BKKİB-74)

Miñge unıñ uynauı okşay. = Ego igra mne nravitsya. = Bana onun oyunu hoşa gidiyor. (**Onun oyunu benim hoşuma gidiyor. = Ben onun oyununu beğeniyorum.**) (BKKİB-74)

Miñge bıl fil'm bik okşanı. = Mne oçen' ponravilsya etot fil'm. = Bana bu film çok hoşa gitti. (**Bu film benim hoşuma gitti. = Ben bu filmi beğendim.**) (BKKİB-75)

Şĭzge kontsert okşanımı? = Vam ponravilsya kontsert? = Size konser hoşa gitti? (**Konser sizin hoşunuza gitti mi? = Siz konseri beğendiniz mi?**) (BKKİB-76)

Miñge bıl kartina okşay. = Mne nravitsya eta kartina. = Bana bu resim hoş geldi. (**Bu resim benim hoşuma gitti. = Ben bu resmi beğendim.**) (BKKİB-90)

Şĭzzĭñ kalağız bĭzge bik nık okşanı. = Vaş gorod nam oçen' ponravilsya. = Sizin şehriniz bize çok hoş gitti. (**Sizin şehriniz bizim çok hoşumuza gitti. = Biz sizin şehrinizi çok beğendik.**) (BKKİB-97)

Miñge balalar mĭnen daimi aralaşıu bik okşay. = Mne oçen' nravitsya postoyannoe obşçenie s det'mi. = Bana çocuklarla sürekli birlikte olmak çok hoşa gidiyor. (**Çocuklarla sürekli birlikte olmak benim çok hoşuma gidiyor.**) (BKKİB-104)

Miñge kıyın buldı. = Mne bılo nepriyatno. = Bana zor oldu. (**Benim için zor oldu.**) (BKKİB-32)

Şïzge postelde yatırğa kerek. = Vam nujno lejat' v posteli. = Size yatakta yatmak gerek. (**Siz yatakta yatmalısınız.**) (BKKİB-57)

Şïzge dietağa küsïrge kerek. = Vam nujno dieta. = Size diyet yapmak gerek. (**Siz diyet yapmalısınız.**) (BKKİB-57)

Şïzge nığırak aşarğa kerek. = Vam nujno usilennoe pitanie. = Size vitaminli gıdalar yemek gerek. (**Sizin vitaminli gıdalar yemeniz gerekiyor.**) (BKKİB-57)

Şïzge saf şauala bulırğa kerek. = Vam nado bıvat' na svejem vozduhe. = Size temiz havada bulunmak gerek. (**Sizin temiz havada bulunmanız gerekiyor.**) (BKKİB-58)

Yeyïn şïzge kurortka barırğa kerek. = Letom vam nado s'ezdit' na kurort. = Yazın size tatile gitmek gerek. (**Yazın sizin tatile gitmeniz gerekiyor.**) (BKKİB-58)

Miñge perevyazka işletïrge kerek. = Mne nujno sdelat' perevyazku. = Bana pansuman yapmak gerek. (**Benim pansuman yaptırmam gerekiyor.**) (BKKİB-58)

Miñge xat yïberïrge kerek. = Mne nujno otpravit' pis'mo. = Bana mektup göndermek gerek. (**Benim mektup göndermem gerekiyor.**) (BKKİB-61)

Miñge şıltıratırğa kerek. = Mne nado pozvonit'. = Bana telefon açmak gerek. (**Benim telefon açmam gerekiyor.**) (BKKİB-61)

Miñge oşo kitaptar kerek. = Mne nujnı eti knigi. = Bana şu kitaplar gerek. (**Benim şu kitaplara ihtiyacım var.**) (BKKİB-62)

Miñge "Pravda" gazetaşınıñ 1969 yılğı podşivkaşı kerek. = Mne nujna podşivka gazetı "Pravda" za 1969 god. = Bana "Pravda" gazetesinin 1969 yılki arşivi gerek. (**Benim "Pravda" gazetesinin 1969 yılı arşivine ihtiyacım var.**) (BKKİB-63)

Miñge Vyaçeslav Şişkovtıñ "Emel'yan Pugaçev" romanınıñ böte tomdarın karap sığırga kerek. = Mne nujno posmotret' vse toma romana Vyaçeslava Şişkova "Emel'yan Pugaçev". = Bana Vyaçeslav Şişkov'un "Emel'yan Pugaçev" romanının bütün ciltlerini okumak gerek. (**Benim Vyaçeslav Şişkov'un "Emel'yan Pugaçev" romanının bütün ciltlerini okumam gerekiyor.**) (BKKİB-63)

Şïzge kirï eylenïrge tura kilïr. = Vam pridetsya vernut'sya nazad. = Size geri dönmek doğru gelir. (**Sizin geri dönmeniz gerekiyor.**) (BKKİB-65)

Şïzge bişïnsï trolleybuska ultırıp, dürt tuktalış barırğa kerek. = Vam nujno sest' na pyatıy trolleybus i proehat' çetıre ostanovki. = Size beşinci troleybüse oturup, dört durak gitmek gerek. (**Sizin beşinci troleybüse binerek, dört durak gitmeniz gerekiyor.**) (BKKİB-65)

Miñge bıl küldekteñ fasonı okşay. = Mne nravitsya fason etogo plat'ya. = Bana bu elbisenin modeli hoşa gidiyor. (**Elbisenin modeli benim hoşuma gidiyor.**) (BKKİB-71)

Şïzge töşlö küldek okşaymı? = Vam nravitsya tsvetnaya rubaşka? = Size renkli gömlekler hoşa gidiyor mu? (**Renkli gömlekler sizin hoşunuza gidiyor mu?**) (BKKİB-72)

Miñge bıl xeldeñ nisïk kilïp sığıu añglaşılmay. = Mne neponyatno, kak eto sluçilos'. = Bana bu durumun nasıl olduğu anlaşılmıyor. (**Ben ne olduğunu anlayamadım.**) (BKKİB-32)

Bıl barışına la bildelï. = Eto vsem izvestno. = Bu herkese bilindik. (**Bunu herkes biliyor.**) (BKKİB-32)

Yıldıñ nindey könderï şïzge nığırak okşay? = Kakie dni goda vam bol'şe vsego nravyatsya? = Yılın hangi günleri size hoş gidiyor? (**Siz yılın hangi günlerinden hoşlanıyorsunuz?**) (BKKİB-40)

Miñge, yeygï könder okşay. = Mne nravyatsya letnie dni. = Bana yaz günleri hoş gidiyor. (**Ben yaz günlerinden hoşlanırım.**) (BKKİB-40)

Şïzge nise yeş? = Skol'ko vam let? = Size kaç yaş? (**Siz kaç yaşındasınız?**) (BKKİB-43)

Miñge yïğïrmï yeş. = Mne dvadtsat' let. = Bana yirmi yaş. (**Ben yirmi yaşındayım.**) (BKKİB-43)

Uğa yïtmïş yeş. = Emu sem'desyat' let. = Ona yetmiş yaş. (**O yetmiş yaşındadır.**) (BKKİB-45)

Şïzge böteşe le añglaşılamı? = Vam vse ponyatno? = Size hepsi anlaşılıyor mu? (**Siz hepsini anlıyor musunuz?**) (BKKİB-53)

Bïzge añglaşıla. = Nam ponyatno. = Bize anlaşılıyor. (**Biz anlıyoruz.**) (BKKİB-54)

Miñge tın alıu kıyın. = Mne bol'no dışat'. = Bana nefes almak zor. (**Ben nefes almakta zorlanıyorum.**) (BKKİB-56)

1.2.2.1.1.3.Yönelme Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.2.1.1.3.1.Yönelme Hâli Ekinin Diğer Hâl Eklerinin Yerine Kullanılması

1.2.2.1.1.3.1.1.Yalın Hâl Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Başkurt Türkçesinde Rusçadaki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle yalın hâl yerine yönelme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir. Bu kullanım Rusçadaki fiillerin rejimiyle bağlantılı olarak yalın hâldeki tamlamalarda ve adlarda meydana gelmektedir:

Öfö kalasına 400 yıldan artık. = Gorodu Ufe bolee 400 let. = Ufa şehrine 400 yıldan fazla. (**Ufa şehri 400 yıllık bir şehirdir.**) (BKKİB-93)

Öfönöŋ üzegĭnde Oktyabr' prospektında V. İ. Leninğa heykel bar. = V tsentre Ufi na prospekte Oktyabrya est' pamyatnik V. İ. Leninu. = Ufa'nın merkezinde Oktyabr' caddesinde V. İ. Lenin'e heykel var. (**Ufa'nın merkezinde Oktyabr' caddesinde V. İ. Lenin heykeli var.**) (BKKİB-96)

1.2.2.1.1.3.1.2.Yalın Hâl veya Tamlayan Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusça kişi zamirleri ya da yerine kullanılan sözcüklerdeki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle Başkurt Türkçesinde kişi zamirleri ya da yerine kullanılan sözcükler yalın veya tamlayan hâli yerine yönelme hâli ile kullanılmaktadırlar. Dolayısıyla Rusça ile birebir örtüşen Başkurt Türkçesindeki bu yaygın yapılar, Rusçadan yapılan kavram ve gramer çevirisinin bir sonucudur:

Miŋge "Pravda" gazetaşınıŋ 1969 yılğı podşivkaşı kerek. = Mne nujna podşivka gazetı "Pravda" za 1969 god. = Bana "Pravda" gazetesinin 1969 yılki arşivi gerek. (**Benim "Pravda" gazetesinin 1969 yılı arşivine ihtiyacım var.**) (BKKİB-63)

Miŋge Vyaçeslav Şişkovtıŋ "Emel'yan Pugaçev" romanınıŋ böte tomdarın karap sığırga kerek. = Mne nujno posmotret' vse toma romana Vyaçeslava Şişkova "Emel'yan Pugaçev". = Bana Vyaçeslav Şişkov'un "Emel'yan Pugaçev" romanının bütün ciltlerini okumak gerek. (**Benim Vyaçeslav Şişkov'un "Emel'yan Pugaçev" romanının bütün ciltlerini okumam gerekiyor.**) (BKKİB-63)

Şĭzge kirĭ eylenĭrge tura kilĭr. = Vam pridetsya vernut'sya nazad. = Size geri dönmek doğru gelir. (**Sizin geri dönmeniz gerekiyor.**) (BKKİB-65)

Şĭzge bişĭnsĭ trolleybuska ultırıp, dürt tuktalış barırğa kerek. = Vam nujno sest' na pyatıy trolleybus i proehat' çetıre ostanovki. = Size beşinci troleybüse oturup,

dört durak gitmek gerek. (**Sizin beşinci troleybüse binerek, dört durak gitmeniz gerekiyor.**) (BKKİB-65)

Miñge tizïrek kitïrge tura kilïr. = Mne pridetsya uskorit' ot'ezd. = Bana acele gitmek doğru gelir. (**Benim acele gitmem gerekiyor.**) (BKKİB-67)

Miñge kıyın buldı. = Mne bılo nepriyatno. = Bana zor oldu. (**Benim için zor oldu.)** (BKKİB-32)

Sïzge postelde yatırğa kerek. = Vam nujno lejat' v posteli. = Size yatakta yatmak gerek. (**Siz yatakta yatmalısınız.**) (BKKİB-57)

Sïzge dietağa küsïrge kerek. = Vam nujno dieta. = Size diyet yapmak gerek. (**Siz diyet yapmalısınız.**) (BKKİB-57)

Sïzge nığırak aşarğa kerek. = Vam nujno usilennoe pitanie. = Size vitaminli gıdalar yemek gerek. (**Sizin vitaminli gıdalar yemeniz gerekiyor.**) (BKKİB-57)

Sïzge saf şauala bulırğa kerek. = Vam nado bıvat' na svejem vozduhe. = Size temiz havada bulunmak gerek. (**Sizin temiz havada bulunmanız gerekiyor.**) (BKKİB-58)

Yeyïn sïzge kurortka barırğa kerek. = Letom vam nado s'ezdit' na kurort. = Yazın size tatile gitmek gerek. (**Yazın sizin tatile gitmeniz gerekiyor.**) (BKKİB-58)

Miñge perevyazka işletïrge kerek. = Mne nujno sdelat' perevyazku. = Bana pansuman yapmak gerek. (**Benim pansuman yaptırmam gerekiyor.**) (BKKİB-58)

Miñge xat yïberïrge kerek. = Mne nujno otpravit' pis'mo. = Bana mektup göndermek gerek. (**Benim mektup göndermem gerekiyor.**) (BKKİB-61)

Miñge şıltıratırğa kerek. = Mne nado pozvonit'. = Bana telefon açmak gerek. (**Benim telefon açmam gerekiyor.**) (BKKİB-61)

Miñge oşo kitaptar kerek. = Mne nujnı eti knigi. = Bana şu kitaplar gerek. (**Benim şu kitaplara ihtiyacım var.**) (BKKİB-62)

Miñge bıl küldekteñ fasonı okşay. = Mne nravitsya fason etogo plat'ya. = Bana bu elbisenin modeli hoşa gidiyor. (**Elbisenin modeli benim hoşuma gidiyor.**) (BKKİB-71)

Sïzge töşlö küldek okşaymı? = Vam nravitsya tsvetnaya rubaşka? = Size renkli gömlekler hoşa gidiyor mu? (**Renkli gömlekler sizin hoşunuza gidiyor mu?**) (BKKİB-72)

Miñge bıl xeldeñ nisïk kilïp sığıuı añglaşılmay. = Mne neponyatno, kak eto sluçilos'. = Bana bu durumun nasıl olduğu anlaşılmıyor. (**Ben ne olduğunu anlayamadım.**) (BKKİB-32)

Bıl barışına la bildelï. = Eto vsem izvestno. = Bu herkese bilindik. (**Bunu herkes biliyor.**) (BKKİB-32)

Yıldıñ nindey könderï şïzge nığırak okşay? = Kakie dni goda vam bol'şe vsego nravyatsya? = Yılın hangi günleri size hoş gidiyor? (**Siz yılın hangi günlerinden hoşlanıyorsunuz?**) (BKKİB-40)

Miñge, yeygï könder okşay. = Mne nravyatsya letnie dni. = Bana yaz günleri hoş gidiyor. (**Ben yaz günlerinden hoşlanırım.**) (BKKİB-40)

Şïzge nise yeş? = Skol'ko vam let? = Size kaç yaş? (**Siz kaç yaşındasınız?**) (BKKİB-43)

Miñge yïğïrmï yeş. = Mne dvadtsat' let. = Bana yirmi yaş. (**Ben yirmi yaşındayım.**) (BKKİB-43)

Uğa yïtmïş yeş. = Emu sem'desyat' let. = Ona yetmiş yaş. (**O yetmiş yaşındadır.**) (BKKİB-45)

Şïzge böteşe le añglaşılamı? = Vam vse ponyatno? = Size hepsi anlaşılıyor mu? (**Siz hepsini anlıyor musunuz?**) (BKKİB-53)

Bïzge añglaşıla. = Nam ponyatno. = Bize anlaşılıyor. (**Biz anlıyoruz.**) (BKKİB-54)

Miñge tın alıuı kıyın. = Mne bol'no dışat'. = Bana nefes almak zor. (**Ben nefes almakta zorlanıyorum.**) (BKKİB-56)

Şïzge bıl kitap okşanımı? = Vam ponravilas' eta kniga? = Size bu kitap beğenildi mi? (**Siz bu kitabı beğendiniz mi?**) (BKKİB-62)

Şïzge kaysı avtobus kerek. = Kakoy avtobus vam nujen? = Size hangi otobüs gerek. (**Siz hangi otobüsü bekliyorsunuz.**) (BKKİB-63)

Miñge üzek bazarğa barğan avtobus kerek. = Mne nujen avtobus, kotorıy idet na Tsentral'nıy rınok. = Bana merkezi pazara gidecek otobüs gerek. (**Ben merkezi pazara gidecek otobüsü bekliyorum.**) (BKKİB-63)

Şïzge nindey tuktalış kerek? = Kakaya ostanovka vam nujna? = Size hangi durak gerek? (**Siz hangi durakta ineceksiniz?**) (BKKİB-63)

Şĭzzĭŋ kalağız bĭzge bik nık okşanı. = Vaş gorod nam oçen' ponravilsya. = Sizin şehriniz bize çok hoş gitti. (**Sizin şehriniz bizim çok hoşumuza gitti. = Biz sizin şehrinizi çok beğendik.**) (BKKİB-97)

Miŋge balalar mĭnen daimi aralaşıu bik okşay. = Mne oçen' nravitsya postoyannoe obşçenie s det'mi. = Bana çocuklarla sürekli birlikte olmak çok hoşa gidiyor. (**Çocuklarla sürekli birlikte olmak benim çok hoşuma gidiyor.**) (BKKİB-104)

Miŋge "Gorbol'nitsa" tuktalışı kerek. = Mne nujna ostanovka "Gorbol'nitsa". = Bana şehir hastanesi durağı gerek. (**Ben şehir hastanesi durağında inmeliyim.**) (BKKİB-64)

Miŋge yıuınırğa kerek. = Mne nujno umıt'sya. = Bana yıkanmak gerek. (**Benim yıkanmam gerekiyor.**) (BKKİB-66)

Miŋge kĭyĭnĭrge kerek. = Mne nujno odet'sya. = Bana giyinmek gerek. (**Benim giyinmem gerekiyor.**) (BKKİB-66)

Şĭzge yakşı kürĭnemĭ? = Vam horoşo vidno? = Size iyi görünüyor mu? (**Siz iyi görebiliyor musunuz?**) (BKKİB-74)

Şĭzge bıl akter okşaymı? = Vam nravitsya etot akter? = Size bu aktör hoşa gidiyor mu? (**Bu aktör sizin hoşunuza gidiyor mu? = Siz bu aktörü beğeniyor musunuz?**) (BKKİB-74)

Miŋge unıŋ uynauı okşay. = Ego igra mne nravitsya. = Bana onun oyunu hoşa gidiyor. (**Onun oyunu benim hoşuma gidiyor. = Ben onun oyununu beğeniyorum.**) (BKKİB-74)

Miŋge bıl fil'm bik okşanı. = Mne oçen' ponravilsya etot fil'm. = Bana bu film çok hoşa gitti. (**Bu film benim hoşuma gitti. = Ben bu filmi beğendim.**) (BKKİB-75)

Şĭzge kontsert okşanımı? = Vam ponravilsya kontsert? = Size konser hoşa gitti? (**Konser sizin hoşunuza gitti mi? = Siz konseri beğendiniz mi?**) (BKKİB-76)

Miŋge bıl kartina okşay. = Mne nravitsya eta kartina. = Bana bu resim hoş geldi. (**Bu resim benim hoşuma gitti. = Ben bu resmi beğendim.**) (BKKİB-90)

1.2.2.1.1.4.Bulunma Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.2.1.1.4.1.Bulunma Hâli Ekinin Diğer Hâl Eklerinin Yerine Kullanılması

1.2.2.1.1.4.1.1.Yalın Hâl Yerine Bulunma Hâli Ekinin Kullanılması

Başkurt Türkçesinde Rusçadaki edatsız vasıta hâlinin *(творительный падеж = tvoritel'nıy padej)* bulunma anlamı etkisiyle yalın hâl yerine bulunma hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir[311]. Bu kullanım Rusçadaki fiillerin rejimiyle bağlantılı olarak hareketin gerçekleştiği tarafı anlatırken meydana gelmektedir:

Yuk, min kĭyeüze tügĭl. = Net, ya nezamujem. = Hayır, ben kocada değil. (**Hayır, ben evli değilim.**) (Bayanlar için.) (BKKİB-43)

1.2.2.1.1.5.Ayrılma Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.2.1.1.5.1.Ayrılma Hâli Eki Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.2.1.1.5.1.1.Ayrılma Hâli Eki Yerine Vasıta Hâli Ekinin Kullanılması

Rusçada edatsız vasıta hâli *(творительный падеж = tvoritel'nıy padej)* etkisiyle Başkurt Türkçesindeki iyelik eki almış sözcüklerde ayrılma hâli eki yerine vasıta hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir:

Ekskursovod xĭzmetĭ mĭnen fayzalanırğa tĭler inĭk. = Mı hoteli bı vospol'zovat'sya uslugami ekskursovoda. = Rehberlik hizmeti ile faydalanmak isteriz. (**Rehberlik hizmetinden faydalanmak isteriz.**) (BKKİB-89)

1.2.2.1.1.6.Vasıta Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.2.1.1.6.1.Vasıta Hâli Ekinin Diğer Hâl Eklerinin Yerine Kullanılması

1.2.2.1.1.6.1.1.Ayrılma Hâli Eki Yerine Vasıta Hâli Ekinin Kullanılması

Rusçada edatsız vasıta hâli *(творительный падеж = tvoritel'nıy padej)* etkisiyle Başkurt Türkçesindeki iyelik eki almış sözcüklerde de ayrılma hâli eki yerine vasıta hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir:

Ekskursovod xĭzmetĭ mĭnen fayzalanırğa tĭler inĭk. = Mı hoteli bı vospol'zovat'sya uslugami ekskursovoda. = Rehberlik hizmeti ile faydalanmak isteriz. (**Rehberlik hizmetinden faydalanmak isteriz.**) (BKKİB-89)

---

[311] Rusçada edatsız bulunma hâli *(предложный падеж = predlojnıy padej)* yoktur. Fakat edatsız vasıta hâli *(творительный падеж = tvoritel'nıy padej)* bulunma anlamı da taşımaktadır. bk.: Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 72-73.

1.2.2.1.2.ŞAHIS EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.2.1.2.1.Şahıs Ekinin Kullanılmaması

Başkurt Türkçesinde şahıs ekinin kullanılmaması, özellikle gereklilik kipinin Rusçadaki "*doljen, nado, neobhodimo, nujno, nujen*" (gerek) sözcüklerinden etkilenip fiillerin mastar hâlde kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Bununla beraber Rusçadaki "*mojno*" (mümkün) ifadesi de fiillerin mastar hâlini istediğinden Başkurt Türkçesi de bu sözcüğü çevirirken fiilleri mastar hâlde kullanmaktadır. Bu kullanımlar yaygındır ve Başkurt Türkçesindeki cümlelerde şahıs ekinin kullanımını sınırlandırmaktadır:

Auırıuğa darıuzarzı ĭsĭrge kerek. = Bol'nomu nujno prinimat' lekarstva. = Hastaya ilaçları içmek gerek. (**Hasta ilaçları kullanmalıdır.**) (BKKİB-60)

Auırıuğa kübĭrek yatıp torarğa kerek. = Bol'nomu nujno bol'şe lejat'. = Hastaya daha çok yatmak gerek. (**Hasta daha çok yatmalıdır.**) (BKKİB-59)

Şĭzzĭ kasan kürĭrge mömkin? = Kogda mojno vas uvidet'? = Sizi ne zaman görmek mümkün? (**Sizi ne zaman görebilirim?**) (BKKİB-26)

1.2.2.1.3.EK-FİİL İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.2.1.3.1.Ek-Fiilin Kullanılmaması

Başkurt Türkçesindeki ifadelerde Rusçanın etkisiyle isim cümlelerinde geniş zaman ek-fiilinin yaygın olarak kullanılmadığı görülmektedir:

Ĭyĭ, min riza. = Da, ya soglasen. = Evet, ben razı. (**Evet, ben razıyım.**) (BKKİB-34)

Min karşı tügĭl. = Ya ne protiv. = Ben karşı değil. (**Ben karşı değilim.**) (BKKİB-34)

Şĭz xaklı. = Vı pravı. = Siz haklı. **(Siz haklısınız.**) (BKKİB-34)

Yuk, riza tügĭl. = Net, ya ne soglasen. = Hayır, razı değil. (**Hayır, razı değilim.)** (BKKİB-35)

Bĭz karşı. = Mı protiv. = Biz karşı. (**Biz karşıyız.**) (BKKİB-35)

Şĭz xaklı tügĭl. = Vı nepravı. = Siz haklı değil. (**Siz haklı değilsiniz.**) (BKKİB-35)

Minĭŋse, şĭz xaklı tügĭl. = Po-moemu, vı nepravı. = Bence siz haklı değil. (**Bence siz haklı değilsiniz.**) (BKKİB-35)

Min şĭzzĭŋ mĭnen riza tügĭl. = Ya ne soglasen s vami. = Ben sizinle razı değil. (**Ben sizden razı değilim.**) (BKKİB-35)

Min - ukıtıusı. = Ya – uçitel'. = Ben öğretmen. (**Ben öğretmenim.**) (BKKİB-46)

Min – vraç. = Ya – vraç. = Ben doktor. (**Ben doktorum.**) (BKKİB-46)

Min – injener. = Ya – injener. = Ben mühendis. (**Ben mühendisim.**) (BKKİB-46)

Min – dejurnıy. = Ya – dejurnıy. = Ben nöbetçi. (**Ben nöbetçiyim.**) (BKKİB-51)

Min aptekar'. = Ya aptekar'. = Ben eczacı. (**Ben eczacıyım.**) (BKKGİ-28)

Şĭz injener. = Vı injener. = Siz mühendis. (**Siz mühendissiniz.**) (BKKGİ-29)

Min rexmetter. = Ya blagoderen. = Ben minnettar. (**Ben minnettarım.**) (BKKGİ-85)

Min yazıwsı, şin ukıwsı. = Ya-pisatel'; tı-student. = Ben yazar; sen öğrenci. (**Ben yazarım; sen öğrencisin.**) (FÖBM-101)

1.2.2.1.4.ÇOĞUL EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.2.1.4.1.Çoğul Ekinin Gereksiz Kullanılması

Başkurt Türkçesindeki söylemlerde sözcüklerin çoğul eki alması, sözcüğün Rusça çoğul hâlde kullanılmasından kaynaklanmaktadır:

Bĭzze buş nomerzar bar. = U nas est' svobodnıe nomera. = Bizde boş numaralar var. (**Bizim boş odamız var.**) (BKKİB-66)

Buş nomerzar barmı? = Est' li svobodnıe nomera? = Boş numaralar var mı? (**Boş odanız var mı?**) (BKKİB-66)

1.2.2.1.4.2.Çoğul Ekinin Kullanılmaması

Başkurt Türkçesindeki söylemlerde bazı sözcüklerin çoğul eki almaması sözcüklerin Rusçada tekil olarak kullanılmasından kaynaklanmaktadır:

Xeyĭrlĭ kön! = Dobrıy den'! = Hayırlı gün! (**Hayırlı günler!**) (BKKİB-18)

Xeyĭrlĭ irte! = Dobroe utro! = Hayırlı sabah! (**Hayırlı sabahlar!**) (BKKİB-18)

Xeyĭrlĭ kis! = Dobrıy veçer! = Hayırlı akşam! (**Hayırlı akşamlar!**) (BKKİB-18)

1.2.2.1.5.YAPIM EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.2.1.5.1.Yapım Ekinin Gereksiz Kullanılması

1.2.2.1.5.1.1.Sıra Sayı Sıfatı Ekinin Kullanılması

Başkurt Türkçesindeki bazı söylemlerde sıra sayı sıfatı yapan *"-IncI"* ekinin kullanılması Rusçadaki sıra sayı sıfatlarının etkisiyle gerçekleşmektedir:

Min ösönsö ay indï auırıyım. = Ya boleyu uje tretiy mesyats. = Ben üçüncü aydır ağrıyorum. (**Ben üç aydır hastayım.**) (BKKİB-57)

1.2.2.1.5.1.2.Mastar Ekinin Kullanılması

Rusçada cümle içerisinde mastar hâlde bulunan fiillerin Başkurt Türkçesine biçim ve anlam olarak çevrildikleri ve bu nedenle Başkurt Türkçesinde mastar eklerinin kullanıldığı görülmektedir:

Şïzge postelde yatırğa kerek. = Vam nujno lejat' v posteli. = Size yatakta yatmak gerek. (**Siz yatakta yatmalısınız.**) (BKKİB-57)

Şïzge saf şauala bulırğa kerek. = Vam nado bıvat' na svejem vozduhe. = Size temiz havada bulunmak gerek. (**Siz temiz havada bulunmalısınız.**) (BKKİB-58)

Yeyïn şïzge kurortka barırğa kerek. = Letom vam nado s'ezdit' na kurort. = Yazın size tatile gitmek gerek. (**Yazın siz tatile gitmelisiniz.**) (BKKİB-58)

İñğ yakın poçta bülïkseşïne nïsïk barırğa? = Kak proyti na blijayşee poçtovoe otdelenie? = En yakın posta şubesine nasıl varmak? (**En yakın posta şubesine nasıl gidilir?**) (BKKİB-61)

Kitapxanağa nisïk yazılırğa? = Kak zapisat'sya v biblioteku? = Kütüphaneye nasıl yazılmak? (**Kütüphaneye nasıl kaydolunur?**) (BKKİB-62)

Lenin uramına nisïk barırğa? = Kak proyti na ulitsu Lenina? = Lenin Caddesi'ne nasıl gitmek? (**Lenin Caddesi'ne nasıl gidilebilir?**) (BKKİB-65)

Muzeyğa nisïk barırğa? = Kak proyti k muzeyu? = Müzeye nasıl gitmek? (**Müzeye nasıl gidilebilir?**) (BKKİB-65)

Kunakxanağa nisïk barırğa? = Kak proyti k gostinitse? = Otele nasıl gitmek? (**Otele nasıl gidilebilir?**) (BKKİB-65)

Kalanıñğ üzeğïne nisïk barırğa? = Kak proyti v tsentr goroda? = Şehrin merkezine nasıl gitmek? (**Şehir merkezine nasıl gidilebilir**?) (BKKİB-65)

Tororğa vakıt! = Pora vstavat'! = Kalkmak vakit! (**Kalkalım!**) (BKKİB-66)

Min başkortsa söyleşirge öyrenirge tïleyïm. = Ya hoçu nauçit'sya govorit' po-başkirski. = Ben Başkurtça konuşmak öğrenmeye diliyorum. (**Ben Başkurtça konuşmayı öğrenmek istiyorum.**) (BKKİB-16)

1.2.2.1.6. ÖN EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Rusçadaki ön ekler, geldikleri sözcüğe ayrıca bir anlam kattıklarından, bu ön eki alan sözcükler Başkurt Türkçesine ön ekli anlamlarıyla çevrilmişlerdir:

1.2.2.1.6.1."na-" Ön Ekinin Çevrilmesi

Rusçadaki bu ön ek "*yönelme, mesafe, amaç*" anlamları taşımaktadır. Bu ön ekin Başkurt Türkçesine çevrildiği görülmektedir:

Şïz bïzzïŋ kalağa ozakka kildïgïzmï? = Vı nadolgo priehali v naş gorod? = Siz bizim şehre uzağa geldiniz mi? (**Siz bizim şehre uzun süre için mi geldiniz?**) (BKKİB-93)

Şïz bïzge ozakka kildïgïzmï? = Nadolgo li vı priehali k nam? = Siz bize uzağa geldiniz mi? (**Siz bize uzun süre için mi geldiniz?**) (BKKİB-20)

1.2.2.2.SÖZ DİZİMİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.2.2.1.ÖZNE İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Rusça söz diziminin etkisiyle Başkurt Türkçesinde öznenin yerinde kullanılmadığı görülmektedir:

Un dürt seget. = Çetırenadtsat' çasov. = On dört saat. (**Saat on dört.**) (BKKGİ-163)

1.2.2.2.2.YÜKLEM İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Rusçanın etkisi ile Başkurt Türkçesindeki bazı ifadelerde yüklemlerin cümle sonunda değil, cümle başında kullanıldıkları görülmektedir:

Rexmet şïzge! = Spasibo vam! = Teşekkür size! (**Size teşekkür ederim!**) (BKKİB-20)

Kïm bıl? = Kto eto? = Kim bu? (**Bu kimdir?**) (BKKİB-29)

Nime bıl? = Çto eto? = Ne bu? (**Bu nedir?**) (BKKİB-29)

Yuk, rexmet şïzge. = Net, sposibo vam. = Hayır, teşekkür size. (**Hayır, size teşekkür ederim.**) (BKKİB-35)

1.2.2.2.3.SÖZCÜK GRUPLARI İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Başkurt Türkçesindeki bazı ifadelerde sözcük gruplarının kendi içerisindeki sıralamasının Türkçeye uygun olarak değil, Rusçaya uygun olarak kullanıldıkları görülmektedir:

***Ös yöz kırk ikĭ* protsent.** = *Trista sorok dva* protsenta. = *Üç yüz kırk iki* yüzde. (**Yüzde *üç yüz kırk iki*.**) (BKKİB-11)

***İkĭ* protsent.** = *Dva* protsenta. = *İki* yüzde. (**Yüzde *iki*.**) (BKKİB-11)

***Bĭr* protsent.** = *Odin* protsent. = *Bir* yüzde. (**Yüzde *bir*.**) (BKKİB-11)

***Bĭr yarım* protsent.** = *Poltora* protsenta. = *Bir yarım* yüzde. (**Yüzde *bir buçuk*.**) (BKKİB-11)

Kolhoz deületke it şatıu planın *109* protsentke ütenĭ. = Plan prodaji gosudarstvu myasa kolhoz vıpolnil na *109* protsentov. = Kolhoz devlete et satış planını *109* yüzdeye çıkard1.(**Kolhoz devlete et satış planını yüzde *109*'a çıkardı.**) (BKKİB-85)

Unıŋ balaşı* ikeü.** = *U nego* dvoe *detey*. = *Onun çocuğu* iki. (Onun* iki *çocuğu* var.**) (BKKİB-45)

***Un dürt* segette başlana.** = V *çetırenadtsat'* çasa naçinaet. = *On dört* saatte başlıyor. (**Saat *on dörtte* başlıyor.**) (BKKGİ-163)

1.2.2.2.4.RUSÇADAKİ SAAT ANLATAN İFADELERİN YAPISAL OLARAK ÇEVRİLMESİ

Rusçada saat anlatan ifadelerin Başkurt Türkçesine sözdizimsel ve anlam olarak çevrildiği görülmektedir:

Unbiş minut dürtĭnsĭ. = Çetvert' çetvertogo. = On beş dakika dörde. (**Saat üçü on beş dakika geçiyor.**) (BKKİB-38)

Unbiş minut ununsı. = Çetvert' desyatogo. = On beş dakika ona. (**Saat dokuzu on beş dakika geçiyor.**) (BKKİB-38)

Unbiş minuttan unikĭ. = Bez çetverti dvenadtsat'. = On beş dakikadan on iki. (**Saat on ikiye on beş var.**) (BKKİB-38)

Yĭğırmĭ minuttan şigĭz. = Bez dvadtsati vosem'. = Yirmi dakikadan sekiz. (**Saat sekize yirmi dakika var.**) (BKKİB-38)

Unınsı bis minut. = Pyat' minut desyatogo. = Onuncu beş dakika. (**Saat dokuzu beş geçiyor.**) (BKKİB-38)

1.2.2.3.SÖZCÜK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Rusça edatlar ile sözcüklerin Başkurt Türkçesine sözcük olarak çevrildiği görülmektedir.

1.2.2.3.1.RUSÇA EDATLARIN ÇEVRİLMESİ

Rusçada "*do, k, na, pered, s, v, za*" edatları belli hâl eklerine göre kullanılarak çeşitli anlamlar kazanmaktadırlar. Oluşan anlamların Başkurt Türkçesine bire bir çevrildiği görülmektedir:

1.2.2.3.1.1."do" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"do" (-A kadar)* edatı tamlayan hâli *(родительный падеж = roditel'nıy padej)* ile kullanılır ve hareketin mesafesini, zamanını ve ne zamana kadar yapıldığını ifade eder[312]. Bu edatın anlamca Başkurt Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

İrtege tiklĭm! = Do zavtra! = Yarına kadar! (**Yarın görüşürüz.**) (BKKİB-21)

Yakın arala kürĭşkenge tiklĭm! = Do skoroy vstreçi! = Yakında görüşene kadar! (**Yakında görüşürüz!**) (BKKGİ-139)

Yanınan osraşkanğa tiklĭm! = Do novoy vstreçi. = Yeniden görüşene kadar! (**Yeniden görüşürüz!**) (BKKİB-21)

İrtege kürĭşkenge kezer! = Do zavtra! =Yarın görüşene kadar! (**Yarın görüşürüz!**) (BKKGİ-139

Ul auılğa tiklĭm bilet bĭr şum tora. = Do etogo sela bilet stoit odin rubl'. = O köye kadar bilet ücreti bir ruble duruyor. (**O köye bilet ücreti bir rubledir.**) (BKKİB-64)

1.2.2.3.1.2."k" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"k" (/-A/, -A karşı, doğru)* edatı yönelme hâli *(дательный падеж = datel'nıy padej)* ile kullanılır. Rusçada bir şeye ve bir kişiye yaklaşma, bir şeyin bir şeye eklenmesi veya yapıştırılması, zaman tayini ifadeleri ile belli fiil, ad ve sıfatlarla bu edat kullanılır[313]. Bu edatın anlamca Başkurt Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Ükĭnĭske karşı! = K sojelaniyu! = Üzüntüye karşı! (**Üzgünüm!**) (BKKGİ-164)

---

[312] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 53.
[313] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 65-67.

1.2.2.3.1.3.“na” Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *“na” (/-A/)* edatı belirtme hâli *(внительный падеж = vnitel’nıy padej)* ile kullanıldığında hareketin yönünü veya yerini göstermek, zaman göstermek, eylemin devam ettiği süreci göstermek, amaç belirtmek ve nesneler arası farkı vurgulamak amacı taşır[314]. Bu edatın anlamca Başkurt Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Bĭr minutka şüzlĭkke karayım. = Na odnu minutku posmotryu v slovar’. = Bir dakikaya sözlüğe bakayım. (**Bir dakika, sözlüğe bakayım.**) (BKKGİ-41)

1.2.2.3.1.4.“pered” Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *“pered” (ön)* edatı vasıta hâli *(творительный падеж = tvoritel’nıy padej)* ile kullanılır. Rusçada yer veya zaman gösterirken, bir şeyin ya da bir kimsenin karşısında yapılan hareketi ifade ederken bu edat kullanılır[315]. Bu edatın anlamca Başkurt Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Min sĭzzĭñg alda ğeyĭplĭ. = Ya pered vami vinovat. = Ben sizin önünüzde suçluyum. (**Ben size karşı kendimi suçlu hissediyorum**.) (BKKİB-32)

1.2.2.3.1.5.“s” Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *“s” (ile)* edatı vasıta hâli *(творительный падеж = tvoritel’nıy padej)* ile kullanıldığında hareketin birlikteliğini, bir nesnenin ne tür olduğunu, hareketin tarzını ve kutlamaları ifade eder[316]. Bu edatın Başkurt Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Min sĭzzĭñg mĭnen riza tügĭl. = Ya ne soglasen s vami. = Ben sizinle razı değil. (**Ben sizden razı değilim.**) (BKKİB-35)

Sĭzzĭ bayram mĭnen kotlayım! = Pozdravlyayu vas s prazdnikom! = Sizi bayram ile kutluyorum! (**Sizin bayramınızı kutluyorum!**) (BKKİB-23)

Yañgı yıl mĭnen! = S novım godom! = Yeni yılınız ile! (**Yeni yılınız kutlu olsun!**) (BKKİB-23)

Tıuğan könögöz mĭnen! = S dnem rojdeniya! = Doğum gününüz ile! (**Doğum gününüz kutlu olsun!**) (BKKİB-23)

---

[314] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 40-41.
[315] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 76.
[316] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 78-79.

Öy tuyığız mĭnen! = S novosel'em! = Eviniz ile! (**Eviniz hayırlı olsun!**) (BKKİB-23)

Kilĭüĭğız mĭnen! = S priezdom! = Gelmeniz ile! (**Hoş geldiniz!**) (BKKİB-23)

Uŋğıştarığız mĭnen! = S uspehom! = Başarılarınız ile! (**Başarılar!**) (BKKİB-23)

Zur keneğetlenĭü mĭnen. = S bol'şim udovol'stviem. = Büyük memnuniyet ile. (**Memnun olurum**!) (BKKİB-34)

1.2.2.3.1.6."v" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"v" (/-A/)* edatı belirtme hâli *(внительный падеж = vnitel'nıy padej)* ile kullanıldığında hareketin yönünü, eylemin ne zaman gerçekleştiğini, eylemin süresini belirtmiş olur[317]. Bu edatın anlamca Başkurt Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Bıl darıuzı könöne ös tapkır kullanığız. = Eto lekarstvo prinimaete v den' tri raza. = Bu ilacı gününe üç defa kullanınız. (**Bu ilacı günde üç defa kullanınız.**) (BKKGİ-202)

Könöne küpmĭ tülerge? = V den' skol'ko stoit? = Gününe çok mu ödemek? (**Günlüğü ne kadar?**) (BKKGİ-173)

Bĭr segetke küpmĭ? = V ças skol'ko? = Bir saate çok mu? (**Bir saati ne kadar?**) (BKKGİ-173)

Nomer teülĭkke utız şum tora. = Nomer v sutki stoit tridtsat' rubley. = Numara günlüğe otuz sum duruyor. (**Oda, bir günlük otuz sumdur.**) (BKKİB-66)

1.2.2.3.1.7."za" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"za" (için)* edatı belirtme hâli *(внительный падеж = vnitel'nıy padej)* ile kullanılır. Rusçadaki bu edat yaygın olarak arkaya doğru yapılan hareketi anlatmak ve hareketin amacını göstermek için kullanılır[318]. Bu edatın anlamca Başkurt Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Şĭzzĭŋğ bexĭtĭğız ösön! = Za vaşe sçast'e! = Sizin şansınız için! (**İyi şanslar!**) (BKKİB-24)

Bĭzzĭŋğ duslık ösön! = Za naşu drujbu! = Bizim dostluk için! (**İyi dostluklar!**) (BKKİB-24)

---

[317] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 39-40.
[318] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 38.

Tınıslık hem duşlık ösön! = Za mir i drujbu! = Barış ve dostluk için! (**Barış ve dostluk dilerim!**) (BKKİB-24)

Duşlık hem xezmetteşlĭk ösön! = Za drujbu i sotrudniçestvo! = Dostluk ve işbirliği için! (**Dostluk ve işbirliği dilerim!**) (BKKİB-24)

Şĭzzĭŋ balalarığızzıŋ şaulığı ösön! = Za zdorov'e vaşih detey! = Sizin çocuklarınızın sağlığı için! (**Sizin çocuklarınızın sağlıklı olmasını dilerim!**) (BKKİB-24)

1.2.2.3.2.RUSÇA SÖZCÜKLERİN ÇEVRİLMESİ

Rusça sözcük veya sözcüklerin kavram olarak olduğu gibi Rusçadan Başkurt Türkçesine çevrildiği görülmektedir. Rusçadan yapılan sözcük çevirilerini ad-ad soylu ve fiil çevirileri olarak iki gruba ayırmak mümkündür.

1.2.2.3.2.1.RUSÇA AD - AD SOYLU SÖZCÜKLERİN ÇEVRİLMESİ

Rusçadan Başkurt Türkçesine anlam olarak çevrilen ad ve ad soylu sözcükler şunlardır:

1.2.2.3.2.1.1."dolgiy" (uzak) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçadaki "*dolgiy*" *(uzak)* sözcüğünün sahip olduğu anlamın Başkurt Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Şĭz bĭzge ozakka kildĭgĭzmĭ? = Nadolgo li vı priehali k nam? = Siz bize uzağa geldiniz mi? (**Siz bize uzun süreliğine mi geldiniz?**) (BKKİB-20)

Şĭz bĭzzĭŋ kalağa ozakka kildĭgĭzmĭ? = Vı nadolgo priehali v naş gorod? = Siz bizim şehre uzağa geldiniz mi? (**Siz bizim şehre uzun süreliğine mi geldiniz?**) (BKKİB-93)

1.2.2.3.2.1.2."doljen, nado, neobhodimo, nujno, nujen" (gerek) Sözcüğünün Çevrilmesi

Başkurt Türkçesinde gereklilik kipi yerine "*yönelme hâli alan ad* veya *zamir + mastar hâlde fiil + gerek anlamındaki sözcük*" kalıbının kullanılması Rusça etkisi ile oluşmaktadır: [319]

[319] Fatma Özkan – Bağdagül Musa, ***agm.***, s. 126.

Auırıuğa kübĭrek yatıp torarğa kerek. = Bol'nomu nujno bol'şe lejat'. = Hastaya daha çok yatmak gerek. (**Hasta daha çok yatmalıdır.**) (BKKİB-59)

Auırıuğa darıuẕarẕı ĭsĭrge kerek. = Bol'nomu nujno prinimat' lekarstva. = Hastaya ilaçları içmek gerek. (**Hasta ilaçları kullanmalıdır.**) (BKKİB-60)

Miñge ikĭ kĭşĭlĭk nomer kerek. = Mne nujen nomer na dvoih. = Bana iki kişilik numara gerek. (**Bana iki kişilik oda gerekiyor.**) (BKKİB-66)

1.2.2.3.2.1.3."god, let" (yıl, sene) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada tarihlerde ve yaş anlatan ifadelerde *"yıl"* anlamına gelen sözcük kullanılmaktadır. Rusçanın etkisiyle Başkurt Türkçesinde de *"yıl"* anlamına gelen sözcüğün kullanıldığı görülmektedir:

Ukıu yılı kasan başlana? = Kogda naçinaetsya uçebnıy god? = Okuma yılı ne zaman başlayacak? (**Okullar ne zaman açılacak?**) (BKKİB-47)

21 Sentyabr' 1962 yıl. = 21 Sentyabr' 1962 god. = 21 Eylül 1962 yıl. (**21 Eylül 1962**) (BKKGİ-55)

1.2.2.3.2.1.4."ili" (veya, ya da, yoksa) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçadaki *"ili"* ayrıştırıcı bağlacı, iki şeyden hangisinin doğru olduğunu soran soru cümlesinde kullanılır[320]. Türkçede ise soru cümlelerinde iki şey arasındaki ayrıştırıcılık görevi *"mı"* soru eki tarafından yapılmaktadır. Ancak Rusçadaki bağlacın Başkurt Türkçesine anlamca kopyalanması sonucu ayrıştırıcı bağlaç kullanımında Başkurt Türkçesinde farklılıklar görülmektedir:

Bıl kül ağıp tormalımı elle yukmı? = Eto ozero protoçnoe ili net? = Bu göl akıntılı mı veya yok mu? (**Bu gölün akıntısı var mı yok mu?**) (BKKİB-88)

1.2.2.3.2.1.5."imeni" (ad) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada birisinin adıyla anılan yer, mekân adlarında, selam vermede veya selam getirip götürmede *"ad"* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Türkçede ise *"ad"* sözcüğüne gerek duyulmaz. Başkurt Türkçesinde ise Rusça etkiyle *"ad"* sözcüğünün kullanıldığı görülmektedir:

[320] Fahrettin Murtazaoğlu, ***age.***, s. 34.

Bıl Salauat Yulaev isĭmĭndegĭ kolhoz. = Etot kolhoz imeni Salavata Yulaeva. = Bu Salavat Yulaev adındaki kolhoz. (**Burası Salavat Yulaev kolhozudur.**) (BKKİB-84)

1.2.2.3.2.1.6.“kak?” (nasıl?, hangi?) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçadaki *“Kak?”* sözcüğü zarfları sormak için kullanılır[321]. Başkurt Türkçesine sözcüğün anlamca kopyalandığı görülmektedir[322]:

Şĭz nisĭk yeşeyşĭgĭz? = Kak vı pojivaete? = Siz nasıl yaşıyorsunuz? (**Nasılsınız?**) (BKKİB-18)

1.2.2.3.2.1.7.“kem” (kim olup?, kim olarak?) Sözcüğünün Çevrilmesi

“Kto?” (kim?) sorusunun vasıta hâli ile kurulmuş olan bu sözcük, Başkurt Türkçesine de anlamca kopyalanmıştır:

Şĭzzĭŋ ağayığız kĭm bulıp ĭşley? = Kem rabotaet vaş starşiy brat? = Sizin ağabeyiniz kim olup çalışıyor? (**Sizin ağabeyiniz ne iş yapıyor?**) (BKKİB-44)

1.2.2.3.2.1.8.“kto?” (kim?) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada kişilerin adı, soyadı ya da uyruğu sorulduğunda adlar kişi ile özdeş kabul edildiğinden *“kto?” (kim?)* sorusu sorulur. Türkçede ise adlar kişiden bağımsız olarak düşünüldüğünden ad ve soyadlarda *“ne?”*, uyruklarda *“ne?, hangi?”* anlamındaki sorular sorular sorulur. Ancak Rusçadaki *“kto?” (kim?)* soru zamiri kullanımının Başkurt Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Sĭzzĭŋ isĭmĭgĭz kĭm? = Kto vaşa imya? = Sizin isminiz kim? (**Sizin isminiz nedir?**) (BKKİB-19)

1.2.2.3.2.1.9.“mojno” (mümkün) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada izin anlatmak için *“mümkün”* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Başkurt Türkçesine Rusçadaki bu sözcüğün anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Auırıu kĭşĭ mĭnen şöyleşĭrge mömkinmĭ? = Mojno li pogovorit’ s bol’nım? = Ağrılı kişi ile konuşmak mümkün mü? (**Hasta ile konuşulabilir mi?**) (BKKİB-59)

---

[321] Fahrettin Murtazaoğlu, ***age.***, s. 82.

[322] Konuşuru daha az kalmış çağdaş Türk lehçelerinde doğrudan kopyalanmasına da rastlanmaktadır. bk.: Gülsüm Killi, ***agm.***, s. 180.

Şĭzzĭ kasan kürĭrge mömkin? = Kogda mojno vas uvidet'? = Sizi ne zaman görmek mümkün? (**Sizi ne zaman görebilirim?**) (BKKİB-26)

1.2.2.3.2.1.10."myaç" (top) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada golü anlatmak için kullanılan *"top"* anlamındaki sözcüğün Başkurt Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Bĭrĭnsĭ taymda bĭzzĭŋ futbolsılar ikĭ tup indĭrzĭ. = V pervom tayme naşi futbolistı zabili dva myaça. = Birinci devrede bizim futbolcular iki top girdirdi. (**Birinci devrede bizim futbolcular iki gol attı.**) (BKKİB-78)

1.2.2.3.2.1.11."nomer" (numara) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada *"oda" (komnata)* sözcüğü bulunmasına rağmen otel ile ilgili söylemlerde odaların numarasına vurgu yapılmakta ve *"numara"* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Türkçede ise *"oda"* anlamındaki sözcükler kullanılmaktadır. Fakat Başkurt Türkçesinde Rusçanın etkisiyle *"numara"* sözcüğü hem anlam hem de biçim olarak kullanılabilmektedir:

Bĭzzе buş nomerzar bar. = U nas est' svobodnıe nomera. = Bizde boş numaralar var. (**Bizde boş odalar var.**) (BKKİB-66)

Miŋge ikĭ kĭşĭlĭk nomer kerek. = Mne nujen nomer na dvoih. = Bana iki kişilik numara gerek. (**Bana iki kişilik oda gerekiyor.**) (BKKİB-66)

Buş nomerzar barmı? = Est' li svobodnıe nomera? = Boş numaralar var mı? (**Boş odanız var mı?**) (BKKİB-66)

Teülĭgĭne nomer küpmĭ tora? = Skol'ko stoit nomer v sutki? = Numaranın günlük ücreti çok mu duruyor? (**Odanın bir günlük ücreti ne kadardır?**) (BKKİB-66)

Nomer teülĭkke utız şum tora. = Nomer v sutki stoit tridtsat' rubley. = Numara günlüğe otuz sum duruyor. (**Oda, bir günlük otuz sumdur.**) (BKKİB-66)

Nomerzı miniŋ isĭmge kaldırığız elĭ. = Ostav'te nomer za mnoy. = Numarayı benim adıma bırakınız. (**Bu odayı benim adıma ayırınız.**) (BKKİB-66)

1.2.2.3.2.1.12."spokoynıy" (sakin, rahat) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusların algılamasında "*gece*" aktif bir faaliyeti öngörmediği için "*gece*" ile ilgili selamlama ifadesi Rusçada yer almaz. Bunun yerine uyumadan önce veda ve iyi

dilek için "*spokoynie noçi! = sakin gece! (iyi geceler!)*" ifadesi kullanılır[323]. Bu ifadenin Rusçadan Başkurt Türkçesine çevrildiği görülmektedir:

Tınıs yoko! = Spokoynoy noçi! = Sakin gece! (**İyi geceler!**) (BKKGİ-18)

1.2.2.3.2.1.13."zdrovo" (sağ) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada selamlaşma ifadelerinde kullanılan "*zdravstvuyte!*" kalıp ifadesi "*zdravstvovat'* " fiilinin emir 2.çoğul çekimidir. Bu fiilin kökü olan "*zdrovo*" ise "*sağlık*" anlamına gelmektedir. Dolayısıyla Rusçada "*zdravstvuyte!*" ifadesi karşıdaki kişiye hayatta kalmasını, sağlıklı olmasını dilemektedir[324]. Rusçadaki bu sözcüğün Başkurt Türkçesine anlamca çevrildiği görülmektedir:

Şaumısığız! = Zdravstvuyte! = Sağ mısınız! (**Merhaba!**) (BKKİB-18)

1.2.2.3.2.2. RUSÇA FİİLLERİN ÇEVRİLMESİ

Rusça ifadelerdeki bazı fiillerin Başkurt Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

1.2.2.3.2.2.1. "bıvat' - bıt' " (ol-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada bir yerde bulunmayı ya da bir durumdan başka bir duruma geçmiş olmayı anlatmak için *"ol-"* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Rusçadaki kullanımın Başkurt Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Şĭz kise futbolda buldığızmı? = Vçera vı bıli na futbole? = Siz dün futbolda oldunuz mu? (**Siz dün futbola katıldınız mı?**) (BKKİB-77)

1.2.2.3.2.2.2."bolet' " (ağrı-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada hastayı, hastalığı ya da hasta olmayı anlatmak için *"ağrı-"* anlamındaki fiil ya da bu fiilden türeyen sözcükler kullanılmaktadır. Rusçadaki kullanımın Başkurt Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Ul auırıy. = Ona boleet. = O ağrıyor. (**O hastadır.**) (BKKİB-51)

Şĭz kasan auırınığız? = Kogda vı zaboleli? = Siz ne zaman ağrıdınız? (**Siz ne zaman hastalandınız?**) (BKKİB-57)

---

[323] Elena Napolnovo Demiriz, ***age.***, s. 32-33.
[324] Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 28-29.

Şĭz kasandan birlĭ auırıysığız? = S kakogo vremeni vı boleete? = Siz ne zamandan beri ağrıyorsunuz? (**Siz ne zamandan beri hastasınız?**) (BKKİB-57)

Min ösönsö ay indĭ auırıyım. = Ya boleyu uje tretiy mesyats. = Ben üçüncü aydır ağrıyorum. (**Ben üç aydır hastayım.**) (BKKİB-57)

Auırıu kĭşĭ mĭnen şöyleşĭrge mömkinmĭ? = Mojno li pogovorit' s bol'nım? = Ağrılı kişi ile konuşmak mümkün mü? (**Hasta ile konuşulabilir mi?**) (BKKİB-59)

Auırıuğa kübĭrek yatıp torarğa kerek. = Bol'nomu nujno bol'şe lejat'. = Ağrıya daha çok yatmak gerek. (**Hasta daha çok yatmalıdır.**) (BKKİB-59)

Auırıuğa darıuzarzı ĭsĭrge kerek. = Bol'nomu nujno prinimat' lekarstva. = Ağrıya ilaçları içmek gerek. (**Hasta ilaçları kullanmalıdır.**) (BKKİB-60)

1.2.2.3.2.2.3.“delit' ” (böl-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada birisine zaman vermeyi anlatmak için *“böl-”* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Rusçadaki kullanımın Başkurt Türkçesine de anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Mĭŋge yartı seget vakıt bülĭgĭz. = Udelite mne polçasa. = Bana yarım saat vakit bölünüz. (**Bana yarım saat zaman veriniz.**) (BKKİB-25)

1.2.2.3.2.2.4.“idti – hodit' ” (git-; gel-, var-, yürü-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada birisine yapılması daha uygun düşen bir eylemi anlatmak için, yani *“...-niz sizin için daha iyi olur, -melisiniz”* anlamını karşılamak için *“(komu?) pridetsya ...” ((kime?) ...-mek gelir)* kalıbı kullanılır. Oysa Türkçede bunu anlatmak için *“gelmek, gitmek”* fiili kullanılmaz:

Mĭŋge tizĭrek kitĭrge tura kilĭr. = Mne pridetsya uskorit' ot'ezd. = Bana acele gitmek doğru gelir. (**Ben acil gitmeliyim.**) (BKKİB-67)

Şĭzge kirĭ eylenĭrge tura kilĭr. = Vam pridetsya vernut'sya nazad. = Size geri dönmek doğru gelir. (**Siz geri dönmelisiniz.**) (BKKİB-65)

1.2.2.3.2.2.5.“igrat' ” (oyna-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada enstrüman çalmayı anlatmak için *“oyna-”* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Rusçadaki kullanımın Başkurt Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Nindey eşerzerzĭ uynayzar? = Na kakih instrumentah vı igraete? = Hangi enstrümanlarda oynuyorsunuz? (**Hangi enstrümanı çalıyorsunuz?**) (BKKGİ-165)

1.2.2.3.2.2.6.“lejat’ ” (yatay dur-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada herhangi bir şeyin üzerinde yatay olarak bulunmayı anlatmak için “*lejat’ ” (yat-, yatay dur-)* fiili kullanılmaktadır. Rusçadaki bu fiilin Başkurt Türkçesine anlam olarak kopyalandığı görülmektedir:

Östelde telegramma blankıları yata. = Na stole lejat blanki dlya telegramm. = Masada telgraf havaleleri yatıyor. (**Masada telgraf havaleleri duruyor.**) (BKKİB-61)

1.2.2.3.2.2.7.“pojivat’ ” (yaşa-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada karşıdaki kişinin ne durumda olduğunu sormak için *“yaşa-”* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Rusçadaki bu fiilin Başkurt Türkçesine anlam olarak kopyalandığı görülmektedir:

Şĭz nisĭk yeşeysĭgĭz? = Kak vı pojivaete? = Siz nasıl yaşıyorsunuz? (**Nasılsınız?**) (BKKİB-18)

Min yakşı yeşeyĭm. = Ya jivu horoşo. = Ben iyi yaşıyorum. (**Ben iyiyim.**) (BKKİB-18)

Şĭz kayza yeşeysĭgĭz? = Gde vı jivete? = Siz nerede yaşıyorsunuz? (**Siz nerede oturuyorsunuz?**) (BKKİB-20)

Min Öfö kalaşında yeşeyĭm. = Ya jivu v gorode Ufe. = Ben Ufa şehrinde yaşıyorum. (**Ben Ufa şehrinde oturuyorum.**) (BKKİB-20)

1.2.2.3.2.2.8.“sadit’sya – sest’ ” (otur-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada bu fiil; insanlar, hayvanlar ve güneş için kullanılmaktadır[325]. İnsanlar için en sık kullanıldığı durum araçlarla ilgili olanıdır. Rusçada araçları kullanarak bir yerden başka bir yere gitme eylemi *“otur-”* anlamındaki fiil ile karşılanmaktadır. Türkçede ise bu eylem *“bin-”* anlamındaki fiil ile karşılanmaktadır. Ancak Rusçadaki fiilin Başkurt Türkçesine anlam olarak kopyalandığı görülmektedir:

Şĭzge bişĭnsĭ trolleybuska ultırıp, dürt tuktalış barırğa kerek. = Vam nujno sest’ na pyatıy trolleybus i proehat’ çetıre ostanovki. = Size beşinci troleybüse oturup,

[325] Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 16-17.

dört durak gitmek gerek. (**Sizin beşinci troleybüse binerek, dört durak gitmeniz gerekiyor.**) (BKKİB-65)

1.2.2.3.2.2.9.“stavit’ ” (bırak-, koy-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada ayırmayı ya da herhangi bir şeyin üzerine dikey olarak bir şey koymayı anlatmak için kullanılan *“stavit’ – postavit’ ” (dik veya ayak üzerine koy-)* fiilinin Başkurt Türkçesine anlam olarak kopyalandığı görülmektedir:

Nomerẓı miniŋ isĭmge kaldırığız elĭ. = Ostav’te nomer za mnoy. = Numarayı benim adıma bırakınız. (**Bu odayı benim adıma ayırınız.**) (BKKİB-66)

1.2.2.3.2.2.10.“stoyat’ ” (dur-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada, bir hizmetin veya malın değeri için ya da bir yerde var olmayı anlatmak için *“dur-”* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Rusçadaki bu fiil Başkurt Türkçesine anlamca kopyalanmıştır:

Teülĭgĭne nomer küpmĭ tora? = Skol’ko stoit nomer v sutki? = Numaranın günlük ücreti çok mu duruyor? (**Odanın bir günlük ücreti ne kadardır?**) (BKKİB-66)

Nomer teülĭkke utız şum tora. = Nomer v sutki stoit tridtsat’ rubley. = Numara günlük otuz sum duruyor. (**Oda, bir günlük otuz sumdur.**) (BKKİB-66)

Ul auılğa tiklĭm bilet bĭr şum tora. = Do etogo sela bilet stoit odin rubl’. = O köye kadar bilet ücreti bir ruble duruyor. (**O köye kadar bilet ücreti bir rubledir.**) (BKKİB-64)

Şatıusı ipteş, bĭr kilogramm şarık itĭ küpmĭ tora? = Tovarişç prodavets, skol’ko stoit kilogramm baraninı? = Satıcı arkadaş, bir kilo koyun eti çok mu duruyor? (**Satıcı arkadaş, bir kilo koyun eti ne kadar?**) (BKKİB-70)

Bĭr kilogramm şarık itĭ illĭ bĭr şum şikşen tin tora. = Kilogramm baraninı stoit pyat’desyat odin rubl’ vosem’desyat kopeek. = Bir kilo koyun eti elli bir sum seksen tin duruyor. (**Bir kilo koyun eti elli bir sum seksen tindir.**) (BKKİB-70)

Bĭr kilogramm sardel’ka küpmĭ tora? = Skol’ko stoit kilogramm sardelek? = Bir kilo sosis çok mu duruyor? (**Bir kilo sosis ne kadar?**) (BKKİB-70)

Bĭr kilogramm sardel’ka yĭtmĭş ikĭ şum tora. = Kilogramm sardelek stoit sem’desyat dva rublya. = Bir kilo sosis yetmiş iki sum duruyor. (**Bir kilo sosis yetmiş iki sumdur.**) (BKKİB-70)

Tĭgĭ peçen'yeńĭŋ bĭr kabı küpmĭ tora? = Skol'ko stoit paçka von togo peçen'ya? = Oradaki bir kutu bisküvinin fiyatı çok mu duruyor? (**Oradaki bir kutu bisküvinin fiyatı ne kadar?**) (BKKİB-70)

Bıl peçen'ye yĭğĭrmĭ şum kırk tin tora. = Eto peçen'e stoit dvadtsat' rubley sorok kopeek. = Bu bisküvi yirmi sum kırk tin duruyor. (**Bu bisküvi yirmi sum kırk tindir.**) (BKKİB-71)

Bĭrĭnsĭ retke bilet küpmĭ tora? = Skol'ko stoit bilet na pervıy ryad? = Birinci sıraya bilet çok mu duruyor? (**Birinci sıranın biletleri ne kadardır?**) (BKKİB-74)

İnĭü biletı küpmĭ tora? = Skol'ko stoit vhodnoy bilet? = Giriş bileti çok mu duruyor? (**Giriş bileti ne kadar?**) (BKKİB-89)

Otkrıtkalar nise tora? = Skol'ko stoit otkrıtki? = Kartpostallar ne kadara duruyor? (**Kartpostallar ne kadar?**) (BKKGİ-98)

1.2.2.3.2.3.RUSÇADAKİ EKSİK SÖZCÜK KULLANIMININ ÇEVRİLMESİ

Başkurt Türkçesinde Rusçanın etkisiyle bazı sözcüklerin kullanılmadığı görülmektedir:

Bögön 24 gradus yılı. = Segodnya 24 gradusa tepla. = Bugün 24 derece sıcaklık. (**Bugün 24 derece sıcaklık var.**) (BKKİB-37)

Şĭzzĭn ğaylegĭzze nise kĭşĭ? = Skol'ko çelovek v vaşey sem'e? = Sizin ailenizde kaç kişi? (**Sizin ailenizde kaç kişi var?**) (BKKİB-43)

Unıŋ balaşı ikeü. = U nego dvoe detey. = Onun çocuğu iki. (**Onun iki çocuğu var.**) (BKKİB-45)

Şĭzzĭn mektepte nise ukıusı? = Skol'ko uçenikov v vaşey şkole? = Sizin okulda kaç öğrenci? (**Sizin okulda kaç öğrenci var?**) (BKKİB-47)

Şĭzzĭn klasta nise ukıusı? = Skol'ko uçenikov v vaşey klasse? = Sizin sınıfta kaç öğrenci? (**Sizin sınıfta kaç öğrenci var?**) (BKKİB-47)

Bĭzzĭŋ mektepte bĭr mĭŋ yarım ukıusı. = V naşey şkole tısyaça pyat'sot uçenikov. = Bizim okulda bin yarım öğrenci. (**Bizim okulda binbeşyüz öğrenci var.**) (BKKİB-47)

Bĭzzĭŋ klasta kırk ukıusı. = V naşem klasse sorok uçenikov. = Bizim sınıfta kırk öğrenci. (**Bizim sınıfta kırk öğrenci var.**) (BKKİB-47)

Şïzz̲ïn mektepte nise smena? = Skol’ko smen v vaşey şkole? = Sizin okulda kaç seans? (**Sizin okulda kaç seans <u>var</u>?**) (BKKİB-48)

U͡ng̲ yakta poçta hem militsiya. = Napravo, poçta i militsiya. = Sağ tarafta postane ve karakol. (**Sağ tarafta postane ve karakol <u>var</u>.**) (BKKİB-83)

Kolhozda biş igïnsïlïk brigadaş̲ı. = V kolhoze pyat’ polevodçeskih brigad. = Kolhozda beş tarım ekibi. (**Kolhozda beş tarım ekibi <u>var</u>.**) (BKKİB-86)

1.2.3.GAGAVUZ TÜRKÇESİ

1.2.3.1.EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

İki farklı ek sistemine sahip olan Gagavuz Türkçesi ve Rusça arasında ek çevirisi meydana geldiği görülmektedir. *Hâl ekleri, şahıs ekleri, çoğul eki* ve *yapım ekleri* başlıkları altında ele alınan bu çevirilerde Türkçenin yapısına uygun olmayan eklerin sözcüklere eklendiği veya eklerin kullanılmamış olduğu görülmektedir.

1.2.3.1.1.HÂL EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.3.1.1.1.Yalın Hâl İle İlgili Çeviriler

1.2.3.1.1.1.1.Yalın Hâl Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.3.1.1.1.1.1.Yalın Hâl veya Tamlayan Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusça kişi zamirlerindeki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle Gagavuz Türkçesinde kişi zamirleri yalın veya tamlayan hâli yerine yönelme hâli ile kullanılmaktadırlar. Dolayısıyla Rusça ile birebir örtüşen Gagavuz Türkçesindeki bu yapılar, Rusçadan yapılan kavram ve gramer çevirisinin bir sonucudur:

Bana fena geldi. = Mne stalo ploho. = Bana kötü geldi. (**Ben kötü oldum.**) (GKK-9)

1.2.3.1.1.1.2.Yalın Hâlin Diğer Hâl Eklerinin Yerine Kullanılması

1.2.3.1.1.1.2.1.Belirtme Hâli Eki Yerine Yalın Hâlin Kullanılması

Gagavuz Türkçesinde Rusça yalın hâlin *(именительный падеж = imenitel'nıy padej)* etkisiyle belirtme hâli yerine yalın hâlin kullanıldığı görülmektedir. Bunlar anlamca belirliliğin olmadığı Rusça kaynaklı belirtme hâli yerine yalın hâldeki kullanımlardır:

Düüncüler kutladılar onnarı, verdiler baaşişlari. = Svadebşiki pozdravili ih, dali podark1.= Düğüncüler kutladılar onları, verdiler bahşişleri. (**Düğüne katılanlar onları kutladılar ve onlara hediyelerini verdiler.**) (FÖBM-108)

Neredä satılerlar şkola tertipleri? = Gde prodayutsya şkol'nıe prinadlejnosti? = Nerede satıyorlar okul malzemeleri? (**Okul malzemelerini nerede satıyorlar?**) (GKK-5)

1.2.3.1.1.2.Belirtme Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.3.1.1.2.1.Belirtme Hâli Eki Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.3.1.1.2.1.1.Belirtme Hâli Eki Yerine Yalın Hâlin Kullanılması

Gagavuz Türkçesinde Rusça yalın hâlin *(именительный падеж = imenitel'nıy padej)* etkisiyle belirtme hâli yerine yalın hâlin kullanıldığı görülmektedir. Bunlar anlamca belirliliğin olmadığı Rusça kaynaklı belirtme hâli yerine yalın hâldeki kullanımlardır:

Düüncüler kutladılar onnarı, verdiler baaşişları. = Svadebşiki pozdravili ih, dali podarki. = Düğüncüler kutladılar onları, verdiler bahşişleri. (**Düğüne katılanlar onları kutladılar ve onlara hediyelerini verdiler.**) (FÖBM-108)

Neredä satılerlar şkola tertipleri? = Gde prodayutsya şkol'nıe prinadlejnosti? = Nerede satıyorlar okul malzemeleri? (**Okul malzemelerini nerede satıyorlar?**) (GKK-5)

1.2.3.1.1.2.2.Belirtme Hâli Ekinin Diğer Hâl Eklerinin Yerine Kullanılması

1.2.3.1.1.2.2.1.Yönelme Hâli Eki Yerine Belirtme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusçada etki altındaki obje belirtme hâli ile *(винительный падеж = vnitel'nıy padej)*, Türkçede ise yönelme hâli ile anlatılmaktadır[326]. Dolayısıyla Rusçadaki fiillerin rejimine bağlı olarak kullanılan Rusça edatsız belirtme hâlinin *(винительный падеж = vnitel'nıy padej)* etkisiyle, Gagavuz Türkçesindeki adlarda yönelme hâli eki yerine belirtme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir:

Bakmaa hastayı. = Osmatrivat' bol'nogo. = Bakmak hastayı. (**Hastaya bakmak.**) (GKK-9)

1.2.3.1.1.3.Tamlayan Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.3.1.1.3.1.Tamlayan Hâli Eki Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.3.1.1.3.1.1.Yalın Hâl veya Tamlayan Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusça kişi zamirlerindeki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle Gagavuz Türkçesinde kişi zamirleri yalın veya tamlayan hâli yerine yönelme hâli ile kullanılmaktadırlar. Dolayısıyla Rusça ile birebir örtüşen

[326] Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 21.

Gagavuz Türkçesindeki bu yapılar, Rusçadan yapılan kavram ve gramer çevirisinin bir sonucudur:

Bana fena geldi. = Mne stalo ploho. = Bana kötü geldi. (**Ben kötü oldum.**) (GKK-9)

1.2.3.1.1.4.Yönelme Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.3.1.1.4.1.Yönelme Hâli Eki Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.3.1.1.4.1.1.Yönelme Hâli Eki Yerine Belirtme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusçada etki altındaki obje belirtme hâli ile *(внительный падеж = vnitel'nıy padej)*, Türkçede ise yönelme hâli ile anlatılmaktadır[327]. Dolayısıyla Rusçadaki fiillerin rejimine bağlı olarak kullanılan Rusça edatsız belirtme hâlinin *(внительный падеж = vnitel'nıy padej)* etkisiyle, Gagavuz Türkçesindeki adlarda yönelme hâli eki yerine belirtme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir:

Bakmaa hastayı. = Osmatrivat' bol'nogo. = Bakmak hastayı. (**Hastaya bakmak.**) (GKK-9)

1.2.3.1.1.4.2.Yönelme Hâli Ekinin Diğer Hâl Eklerinin Yerine Kullanılması

1.2.3.1.1.4.2.1.Yalın Hâl veya Tamlayan Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusça kişi zamirlerindeki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle Gagavuz Türkçesinde kişi zamirleri yalın veya tamlayan hâli yerine yönelme hâli ile kullanılmaktadırlar. Dolayısıyla Rusça ile birebir örtüşen Gagavuz Türkçesindeki bu yapılar, Rusçadan yapılan kavram ve gramer çevirisinin bir sonucudur:

Bana fena geldi. = Mne stalo ploho. = Bana kötü geldi. (**Ben kötü oldum.**) (GKK-9)

[327] Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 21.

1.2.3.1.2.İYELİK EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.3.1.2.1.İyelik Ekinin Kullanılmaması

1.2.3.1.2.1.1.Rusçadaki Sıfat Tamlamasının Etkisiyle İyelik Ekinin Kullanılmaması

Gagavuz Türkçesinde, iyelik ekinin kullanılmaması dolayısıyla isim tamlaması olması gereken sözcük grupları Rusçanın etkisiyle sıfat tamlaması gibi kullanılmaktadır. Bu nedenle Gagavuz Türkçesinde bulunması gerekli olan iyelik ekinin kullanılmaması Rusçadan yapılan gramer çevirisinin bir sonucudur:

Taa verin bana bir şişä mineral su. = Dayte mne eşçe butılku mineral'noy vodı. = Daha verin bana bir şişe mineral su. (**Bana yine bir şişe maden suyu verin.**) (GKK-6)

1.2.3.1.3.ŞAHIS EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.3.1.3.1.Şahıs Ekinin Kullanılmaması

Gagavuz Türkçesinde şahıs ekinin kullanılmaması, özellikle gereklilik kipinin Rusçadaki "*doljen, nado, neobhodimo, nujno, nujen*" (gerek) sözcüklerinden etkilenip fiillerin mastar hâlde kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Bu kullanımlar Gagavuz Türkçesindeki cümlelerde şahıs ekinin kullanımını sınırlandırmaktadır:

Lazım gidelim. = Nam nujno poyti. = Lazım gidelim. (**Gitmeliyiz.**) (FÖBM-105)

Nekadar lääzım ödeyim sizä? = Skol'ko nado zaplatit' vam? = Ne kadar gerek ödeyeyim size? (**Size ne kadar ödemeliyim?**) (GKK-7)

1.2.3.1.4.ÇOĞUL EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.3.1.4.1.Çoğul Ekinin Kullanılmaması

Gagavuz Türkçesindeki söylemlerde bazı sözcüklerin çoğul eki almaması sözcüklerin Rusçada tekil olarak kullanılmasından kaynaklanmaktadır:

İlin gecä! = Spokoynoy noç'! = Sakin gece! (**İyi geceler!**) (GKK-1)

1.2.3.1.5.YAPIM EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.3.1.5.1.Yapım Ekinin Gereksiz Kullanılması

1.2.3.1.5.1.1.Sıra Sayı Sıfatı Ekinin Kullanılması

Gagavuz Türkçesindeki bazı söylemlerde sıra sayı sıfatı yapan *"-IncI"* ekinin kullanılması Rusçadaki sıra sayı sıfatlarının etkisiyle gerçekleşmektedir:

Gösterseniz, yalvarerım, adam kostümü 48-ci razmer! = Pokajite, pojaluysta, mujskoy kostyum 48-oe razmera! = Gösterseniz, yalvarırım, erkek kostümü 48-ci beden. (**48 beden erkek kostümü gösteriniz lütfen!**) (GKK-6)

1.2.3.1.5.1.2.Mastar Ekinin Kullanılması

Rusçada cümle içerisinde mastar hâlde bulunan fiillerin Gagavuz Türkçesine biçim ve anlam olarak çevrildikleri ve bu nedenle Gagavuz Türkçesinde mastar eklerinin kullanıldığı görülmektedir:

Neredä satın almaa zarzavat hem meyva? = Gde mojno kupit' ovoşçi i fruktı? = Nerede satın almaya sebze ve meyve? (**Meyve ve sebze nerede satın alınabilir?**) (GKK-5)

1.2.3.2.SÖZ DİZİMİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.3.2.1.ÖZNE İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Rusça söz diziminin etkisiyle Gagavuz Türkçesinde öznenin yerinde kullanılmadığı görülmektedir. Bu kullanım diğer çağdaş Türk lehçelerine göre Gagavuz Türkçesinde yaygındır:

Bana lääzım ütü. = Mne nujen utyug. = Bana gerek ütü. (**Ütü bana gerekiyor.**) (GKK-6)

Bana lääzım renkli televizor. = Mne nujen tsvetnoy televizor. = Bana gerek renkli televizyon. (**Renkli televizyon bana gerekiyor.**) (GKK-6)

Nekadar tutär bilet? = Skol'ko stoit bilet? = Ne kadar tutar bilet? (**Bilet ne kadar tutar?**) (GKK-7)

Angı liniyadan yollanär tren? = S kakogo linii othodit poezd? = Hangi hattan yola çıkacak tren? (**Tren hangi hattan yola çıkacak?**) (GKK-7)

Angı liniyaya geler tren? = Na kakoy put' prebıvaet poezd? = Hangi hatta gelecek tren? (**Tren hangi hatta gelecek?**) (GKK-7)

Kaç minut durär tren garada? = Skol'ko minut stoit poezd na stantsii? = Kaç dakika duruyor tren garda? (**Tren garda kaç dakika duruyor?**) (GKK-7)

1.2.3.2.2.TÜMLEÇLER İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Türkçenin söz diziminde cümle içerisinde yer alan tümleçler, Rusçada ise "*özne+yüklem+tümleç*" dizimine bağlı olarak cümle sonunda yer almaktadır. Rusçanın etkisiyle Gagavuz Türkçesinde de tümleçlerin yerinde kullanılmadığı görülmektedir:

Nicä yolculuk ettiniz? = Kak vı puteşestvovali? = Nasıl yolculuk ettiniz? (**Yolculuğunuz nasıl geçti?**) (GKK-7)

Hoş dinnenmäk sizä dilerim! = Jelayu vam priyatnogo otdıha! = Hoş dinlenmek size dilerim! (**Size iyi dinlenme dilerim!**) (GKK-2)

İnsannar gittiler, bizi gülerek. = Lyudi uşli, smeyas' nad nami. = İnsanlar gittiler bizi gülerek. (**İnsanlar bize gülerek gittiler.**) (FÖBM-106)

Bunnar da gider yayın onun ardına em bakerlar, nenı o sapajek. = A eti idut za nim peşkom i smotryat, kuda on svernyet. = Bunlar da gider yaya onun arkasına ve bakarlar, nereye o dönecek. (**Bunlar da onun arkasından yaya giderler ve nereye döneceğine bakarlar.**) (FÖBM-107)

Görgiy annattı, neçin geldiler Komrada. = Geyorgiy rasskazal, zaçem oni priyehali v Komrat. = Geyorgiy anlattı, niçin geldiler Komrat'a. (**Geyorgiy, Komrat'a niçin geldiklerini anlattı.**) (FÖBM-107)

Biz gördük, ani yavaş işlemeklen var nije geri kalalım. = Mı uvideli, çto iz-za medlennoy rabotıy mojem otstat'. = Biz gördük, ki yavaş çalışmakla mümkün geri kalmamız. (**Biz yavaş çalışmakla geri kalabileceğimizi gördük.**) (FÖBM-107)

Düüncüler kutladılar onnarı, verdiler baaşişlari. = Svadebşiki pozdravili ih, dali podarki. = Düğüncüler kutladılar onları, verdiler bahşişleri. (**Düğüne katılanlar onları kutladılar ve onlara hediyelerini verdiler.**) (FÖBM-108)

1.2.3.2.3.YÜKLEM İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Rusçanın etkisi ile Gagavuz Türkçesindeki ifadelerde yüklemlerin cümle sonunda değil, cümle başında ya da içerisinde kullanıldıkları görülmektedir. Bu kullanım Gagavuz Türkçesinde en yaygın sözdizimsel değişimdir:

Bekleeriz sizi. = Mı jdem vas. = Bekleriz sizi. (**Sizi bekleriz.**) (GKK-1)

Pek sevineriz buluşmamıza! = Oçen' radı naşey vstreçi! = Pek seviniyoruz buluşmamıza! (**Buluşmamıza çok sevindim!**) (GKK-1)

İzin verin selämneyim Canabinizi … adından. = Razreşite privetstvovat' Vas ot imeni … . = İzin verin selamlıyayım sizleri … adından. (**Sizleri … olarak selamlamama izin veriniz.**) (GKK-1)

İzin verin söleyim sizä. = Razreşite skazat' vam. = İzin verin söyleyeyim size. (**Size söylememe izin verin.**) (GKK-1)

Buyurun bizä musaafirlää! = Prihodite k nam v gosti! = Buyurun bize misafirliğe! (**Bize misafirliğe buyurun!**) (GKK-1)

Sevinerim tanışmaa Canabinizlän. = Rad s vami poznakomit'sya. = Seviniyorum tanışmaya sizinle. (**Sizinle tanıştığım için mutluyum.**) (GKK-2)

Umut ederim, ki taa görecäm sizi. = Nadeyus', çto eşçe uvidet' vas. = Umut ederim ki yine göreceğim sizi. (**Sizi yine göreceğimi umut ederim.**) (GKK-2)

Var mı bir zorunuz? = Est' li nujdaetes' v çem-to? = Var mı bir ihtiyacınız? (**Bir ihtiyacınız var mı?**) (GKK-2)

Neredä satın almaa zarzavat hem meyva? = Gde mojno kupit' ovoşçi i fruktı? = Nerede satın almaya sebze ve meyve? (**Meyve ve sebze nerede satın alınabilir?**) (GKK-5)

İsteerim almaa uşak rubası. = Ya hoçu kupit' detskuyu odejdu. = İstiyorum almak çocuk giysisi. (**Çocuk giysisi almak istiyorum.**) (GKK-5)

Neredä satılerlar şkola tertipleri? = Gde prodayutsya şkol'nıe prinadlejnosti? = Nerede satıyorlar okul malzemeleri? (**Okul malzemelerini nerede satıyorlar?**) (GKK-5)

Gösterseniz, yalvarerım, adam kostümü 48-ci razmer! = Pokajite, pojaluysta, mujskoy kostyum 48 razmera! = Gösterseniz, yalvarırım, erkek kostümü 48-ci beden. (**48 beden erkek kostümü gösteriniz, lütfen!**) (GKK-6)

Ölçäbilirim mi emenileri? = Mojno primerit' tufli? = Deneyebilirim mi ayakkabıları? (**Ayakkabıları deneyebilir miyim?**) (GKK-6)

Yok mu bişey taa ucuz? = Net li po deşevle? = Yok mu bir şey daha ucuz? (**Daha ucuz bir şey yok mu?**) (GKK-6)

Yardım etseniz ayırayım bir çadır. = Pomogite vıbrat' mne zontik. = Yardım etseniz seçeyim bir şemsiye. (**Bir şemsiye seçmeme yardım ediniz.**) (GKK-6)

Yalvarärım, paketläyiniz bu gölmää! = Zavernite, pojaluysta, etu rubaşku! = Lütfen paketleyiniz bu gömleği! (**Bu gömleği lütfen paketleyiniz!**) (GKK-6)

Aaräärım modaya görä çizmä. = Ya işçu modnıe sapogi. = Arıyorum modaya göre çizme. (**Modaya göre çizme arıyorum.**) (GKK-6)

Çekin bu kaşkaval parçasını. = Vzves'te etot kusok sıra. = Çekin bu peynir parçasını. (**Bu peynir parçasını tartın.**) (GKK-6)

Çekin iki tauk. = Vzves'te dve kuritsı. = Çekin iki tavuk. (**İki tavuk tartın.**) (GKK-6)

Çekin ikiüz gram bomboni. = Vzves'te 200 gr. konfet. = Çekin iki yüz gram şeker. (**İki yüz gram şeker tartın.**) (GKK-6)

Taa verin bana bir şişä mineral su. = Dayte mne eşçe butılku mineral'noy vodı. = Daha verin bana bir şişe mineral su. (**Bana yine bir şişe minerallı su verin.**) (GKK-6)

Taa verin bana beş dondurma. = Dayte mne eşçe pyat' morojenıh. = Daha verin bana beş dondurma. (**Bana yine beş dondurma verin.**) (GKK-6)

Neredä bulunär panayır? = Gde nahoditsya rınok? = Nerede bulunuyor panayır? (**Panayır nerede bulunuyor?**) (GKK-6)

Burada var nasıl satın almaa alma. = Zdes' est', kak kupit' yabloki. = Burada var nasıl satın almaya elma. (**Burada satın alınabilecek elma var.**) (GKK-6)

Orada var nasıl satın almaa laana. = Tam est', kak kupit' kapustu. = Orada var nasıl satın almaya lahana. (**Orada satın alınabilir lahana var.**) (GKK-6)

Buyurun gösterin biletinizi. = Pred'yavite vaş bilet. = Buyurun gösterin biletinizi. (**Buyurun biletinizi gösterin.**) (GKK-7)

Nerdä var taksi duraa? = Gde nahoditsya (est') ostanovka taksi? = Nerede var taksi durağı? (**Nerede taksi durağı var?**) (GKK-7)

Durgudalım bir taksi! = Ostanovim taksi! = Durduralım bir taksi! (**Bir taksi durduralım.**) (GKK-7)

Geçin ileri! = Prodvigaytes' vperyed! = Geçin ileri! (**İleri geçin!**) (GKK-7)

Neredä bulunär informatiya bürosu? = Gde nahoditsya spravoçnoe byuro? = Nerede bulunur bilgilendirme bürosu? (**Bilgilendirme bürosu nerede bulunur?**) (GKK-7)

Olur mu sımarlamaa bir bilet öbürgünä? = Mojno zakazat' bilet na poslezavtra? = Olur mu rezervasyon yapma bir bilet ertesi güne. (**Ertesi güne bir bilet rezervasyon yapılabilir mi?**) (GKK-7)

Buyurun bir bilet … kadar. = Proşu odin bilet do … . = Buyurun bir bilet …-e kadar. (**…-e kadar bir bilet buyurun.**) (GKK-7)

Eser (üfleer) lüzgär. = Duet veter. = Eser rüzgar. (**Rüzgar eser.**) (GKK-8)

Kaç saat? = Kotorıy ças? = Kaç saat? (**Saat kaç?**) (GKK-8)

Benim acıyer ayaam. = U menya bolit noga. = Benim acıyor ayağım. (**Benim ayağım ağrıyor.**) (GKK-9)

Tutun rejim! = Soblyudayte rejim! = Tutun perhiz! (**Perhiz yapın!**) (GKK-9)

Yapın bir nakol. = Sdelayte ukol. = Yapın bir iğne. (**Bir iğne yapın.**) (GKK-9)

Uyuyerım kötü. = Splyu ploho. = Uyuyorum kötü. (**Kötü uyuyorum.**) (GKK-9)

İsteerim gidejim. = Hoçu poyti. = İsterim gideyim. (**Gitmek isterim.**) (FÖBM-105)

Bunnar da gider yayın onun ardına em bakerlar, nenı o sapajek. = A eti idut za nim peşkom i smotryat, kuda on svernyet. = Bunlar da gider yaya onun arkasına ve bakarlar, nereye o dönecek. (**Bunlar da onun arkasından yaya giderler ve nereye döneceğine bakarlar.**) (FÖBM-107)

Bu evdä gidärdi düün. = V etom dome proishodila svad'ba. = Bu evde giderdi düğün (**Bu evde düğün yapılıyordu**.) (FÖBM-122)

Koşarmış öküzleri çojuk, gidermiş kıra. = Zapryagal volov paren', yehal v pole. = Koşarmış çocuk öküzleri, gidermiş kıra. (**Çocuk öküzleri koşarmış, kıra gidermiş.**) (FÖBM-122)

Erbir insanıŋ var gendi adetleri. = U kajdogo naroda est' svoyi obıçai. = Her milletin var kendi adetleri. (**Her milletin kendi adetleri vardır.**) (FÖBM-122)

1.2.3.2.4. SÖZCÜK GRUPLARI İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Gagavuz Türkçesindeki bazı ifadelerde sözcük gruplarının kendi içerisindeki sıralamasının Türkçeye uygun olarak değil, Rusçaya uygun olarak kullanıldıkları görülmektedir:

Gösterseniz, yalvarerım, *adam kostümü* 48-ci razmer! = Pokajite, pojaluysta, *mujskoy kostyum* 48 razmera! = Gösterseniz, yalvarırım, *erkek kostümü* 48-ci beden. (**48 beden *erkek kostümünü* gösteriniz lütfen!**) (GKK-6)

Yok mu *bişey* taa ucuz? = Net li *çto-to* po deşevle? = Yok mu *bir şey* daha ucuz? (**Daha ucuz *bir şey* yok mu?**) (GKK-6)

Bobası* kızın.** = *Otsa* devuşki. = *Babası* kızın. (**Kızın *babası.) (FÖBM-103)

Yazılmaa* doktora.** = *Zapisat'sya* k vraçu. = *Yazılmaya* doktora. (**Doktora *yazılmaya.) (GKK-9)

Yatmaa* bolnitsaya.** = *Leç'* v bol'nitsu. = *Yatmaya* hastaneye. (**Hastaneye *yatmaya.) (GKK-9)

Ben *o köyden varım*, neresi ont durer. = Ya *iz togo sela*, kotoroe stoit na otşibe. = Ben *o köyden varım*, neresi kenarda duruyor. (**Ben, o kenarda dur*an* *köydenim.***) (FÖBM-101)

***Memeleket başka* ben bilmedimdir, nende böle bol insan yaşar.** = Ya ne znayu *drugoy stranıy*, gde çelovek jil v takom izobil2.= *Memleket başka* bilmem, nerede böyle insan bollukta yaşar. (**İnsanların böyle bolluk içinde yaşadıkları *başka memleket* bilmem.**) (FÖBM-106)

Onun saçları *karaydı*, nicä karga kanadı. = U neye bıli volosı *çyornıe*, kak voronovo krıylo. = Onun saçları *siyahtı*, nasıl karga kanadı. (**Onun saçları karga kanadı gibi *siyahtı.***) (FÖBM-106)

Tä benim *vizit* kartım. = Vot moya *vizitnaya* kartoçka. = İşte benim *vizit* kartım. (**İşte benim kart *vizitim.***) (GKK-2)

Biz *onnarız*, kimi büktüler, ama kıramadılar. = Mı *te*, kogo oni sognuli, no ne slomili. = Biz *onlarız*, kimi eğdiler, ama kıramadılar. (**Biz, eğip kıramadık*larındanız*.**) (FÖBM-106)

Etişiyrıs *o evä*, näändä benim ikinci kardaşım yaşıyer. = Doydyom *do doma*, gde moy vtoroy brat jivyot. = Varırız *o eve*, nerede benim ikinci kardeşim yaşıyor. (**Benim ikinci kardeşimin yaşadığı *eve* varırız.**) (FÖBM-119)

1.2.3.3.SÖZCÜK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Rusça edatlar ile sözcüklerin Gagavuz Türkçesine sözcük olarak çevrildiği görülmektedir.

1.2.3.3.1.RUSÇA EDATLARIN ÇEVRİLMESİ

Rusçada "*ne, ot, s*" edatları belli hâl eklerine göre kullanılarak çeşitli anlamlar kazanmaktadırlar. Oluşan anlamların Gagavuz Türkçesine bire bir çevrildiği görülmektedir:

1.2.3.3.1.1."ne" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"ne" (/-sIz/, yok, değil)* edatı, olumsuzluk edatı olarak hem fiil çekimlerinde hem de isimlerde kullanılmaktadır. Bu edatın anlamca Gagavuz Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Yok nicä geliym. = Ne mogu priyti. = Yok nice geleyim. (**Gelemem.**) (FÖBM-105)

1.2.3.3.1.2."ot" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"ot" (/-DAn/)* edatı tamlayan hâli *(родительный падеж = roditel'nıy padej)* ile kullanılır. Rusçada hareketin başlangıç noktasını, bir yerden bir yere olan mesafeyi, bir şeyin kaynağını ya da nereden geldiğini, bir belgenin tarihini, bir şeye karşı alınan tedbirleri ve hareketin nedenini gösterirken bu edat kullanılır[328]. Bu edatın anlamca Gagavuz Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

İzin verin selämneyim Canabinizi … adından. = Razreşite privetstvovat' Vas ot imeni … . = İzin verin selamlıyayım sizleri … adından. (**Sizleri … olarak selamlamama izin veriniz.**) (GKK-1)

1.2.3.3.1.3."s" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"s" (ile)* edatı vasıta hâli *(творительный падеж = tvoritel'nıy padej)* ile kullanıldığında hareketin birlikteliğini, bir nesnenin ne tür olduğunu, hareketin tarzını ve kutlamaları ifade eder[329]. Bu edatın Gagavuz Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

---

[328] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 52-53.
[329] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 78-79.

Sevinmeliklän! = S udovol'stviem! = Memnuniyet ile! (**Memnun olurum!**) (GKK-2)

1.2.3.3.2.RUSÇA SÖZCÜKLERİN ÇEVRİLMESİ

Rusça sözcük veya sözcüklerin kavram olarak olduğu gibi Rusçadan Gagavuz Türkçesine çevrildiği görülmektedir. Rusçadan yapılan sözcük çevirilerini ad-ad soylu ve fiil çevirileri olarak iki gruba ayırmak mümkündür.

1.2.3.3.2.1.RUSÇA AD - AD SOYLU SÖZCÜKLERİN ÇEVRİLMESİ

Rusçadan Gagavuz Türkçesine anlam olarak çevrilen ad ve ad soylu sözcükler şunlardır:

1.2.3.3.2.1.1."çto?, çto" (ne?, nasıl?, ki) Sözcüğünün Çevrilmesi

Soru sözcükleriyle yan cümle kurulması Türkçeye uygun bir kullanım değildir. Ancak Rusçadaki *"çto?" (ne?, nasıl?, ki)* sözcüğünün bağlaç göreviyle kullanılması Gagavuz Türçesinde de benzer örnekler oluşturmuştur:

Burada var nasıl satın almaa alma. = Zdes' est', çto kupit' yabloki. = Burada var nasıl satın almaya elma. (**Burada satın alınabilecek elma var.**) (GKK-6)

Umut ederim, ki taa görecäm sizi. = Nadeyus', çto eşçe uvidet' vas. = Umut ederim ki yine göreceğim sizi. (**Sizi yine göreceğimi umut ederim.**) (GKK-2)

1.2.3.3.2.1.2."doljen, nado, neobhodimo, nujno, nujen" (gerek) Sözcüğünün Çevrilmesi

Gagavuz Türkçesinde gereklilik kipi yerine "*yönelme hâli alan ad* veya *zamir + mastar hâlde fiil + gerek anlamındaki sözcük*" kalıbının kullanılması Rusça etkisi ile oluşmaktadır: [330]

Nekadar lääzım ödeyim sizä? = Skol'ko nado zaplatit' vam? = Ne kadar gerek ödeyeyim size? (**Size ne kadar ödemeliyim?**) (GKK-7)

Lazım gidelim bizä. = Nam nujno poyti. = Lazım gidelim bize. (**Gitmeliyiz.**) (FÖBM-105)

Bana lääzım ütü. = Mne nujen utyug. = Bana gerek ütü. (**Ütü bana gerekiyor.**) (GKK-6)

[330] Fatma Özkan – Bağdagül Musa, ***agm.***, s. 126.

Bana lääzım renkli televizor. = Mne nujen tsvetnoy televizor. = Bana gerek renkli televizyon. (**Renkli televizyon bana gerekiyor.**) (GKK-6)

1.2.3.3.2.1.3.“est’ ” (var) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçadaki “*est’* ” sözcüğü anlamca Gagavuz Türkçesine çevrilmiştir:

O var çiftçi. = On est’ zemledelets. = O var çiftçi. (**O, çiftçidir.**) (FÖBM-101)

1.2.3.3.2.1.4.“gde” (nerede) Sözcüğünün Çevrilmesi

Soru sözcükleriyle yan cümle kurulması Türkçeye uygun bir kullanım değildir. Ancak Rusçadaki *“gde”* sözcüğünün bağlaç göreviyle kullanılması Gagavuz Türkçesini de etkilemiş olduğundan Gagavuz Türkçesinde benzer örnekler oluşturmuştur:

Memeleket başka ben bilmedimdir, näändä böle bol insan yaşar. = Ya ne znayu drugoy stranıy, gde çelovek jil v takom izobil2.= Memleket başka bilmem, nerede böyle insan bollukta yaşar. (**İnsanların böyle bolluk içinde yaşadıkları başka memleket bilmem.**) (FÖBM-106)

Etişiyrıs o evä, näändä benim ikinci kardaşım yaşıyer. = Doydyom do doma, gde moy vtoroy brat jivyot. = Varırız o eve, nerede benim ikinci kardeşim oturuyor. (**Benim ikinci kardeşimin oturduğu eve varırız.**) (FÖBM-119)

1.2.3.3.2.1.5.“imeni” (ad) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada birisinin adıyla anılan yer, mekân adlarında, selam vermede veya selam getirip götürmede *“ad”* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Türkçede ise *“ad”* sözcüğüne gerek duyulmaz. Gagavuz Türkçesinde ise Rusça etkiyle *“ad”* sözcüğünün kullanıldığı görülmektedir:

İzin verin selämneyim Canabinizi … adından. = Razreşite privetstvovat’ Vas ot imeni … . = İzin verin selamlıyayım sizleri … adından. (**Sizleri … olarak selamlamama izin veriniz.**) (GKK-1)

1.2.3.3.2.1.6.“kak?” (nasıl?, hangi?) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçadaki *“Kak?”* sözcüğü zarfları sormak için kullanılır[331]. Ancak bunun yanında yan cümle de kurabilir. Gagavuz Türkçesine de bu sözcüğün yan cümle kullanımının biçim ve anlamca kopyalandığı görülmektedir[332]:

Burada var <u>nasıl</u> satın almaa alma. = Zdes’ est’, <u>kak</u> kupit’ yabloki. = Burada var <u>nasıl</u> satın almaya elma. (**Burada satın alınabilecek elma var.**) (GKK-6)

Orada <u>var</u> nasıl satın almaa laana. = Tam <u>est’</u>, kak kupit’ kapustu. = Orada <u>var</u> nasıl satın almaya lahana. (**Orada satın alınabilir lahana <u>var</u>.**) (GKK-6)

Onun saçları karaydı, <u>nicä</u> karga kanadı. = U neye bıli volosı çyornıye, <u>kak</u> voronovo krıylo. = Onun saçları siyahtı, <u>nasıl</u> karga kanadı. (**Onun saçları karga kanadı gibi siyahtı.**) (FÖBM-106)

1.2.3.3.2.1.7.“kogo” (kimi) Sözcüğünün Çevrilmesi

“Kogo” (kimi) sözcüğü Rusçada soru zamiri ve bağlaç göreviyle kullanılır. *“kogo” (kimi)* sözcüğü bağlaç olarak kullanılırsa bir ismi niteler. Dolayısıyla Rusçadaki karmaşık tümce türleri içerisinde ilgi ya da niteleyici yan tümce oluşturmaktadır. Bu kullanım Eski Rusçadan beri Rusçanın yapısında yer almaktadır[333]. Türkçede ise soru zamirlerinin yan cümle kurma görevleri yoktur. Ancak Rusçadaki sözcüğün görev ve anlamının Gagavuz Türkçesine çevrildiği görülmektedir:

Biz onnarız, <u>kimi</u> büktüler, ama kıramadılar. = Mıy te, <u>kogo</u> oni sognuli, no ne slomili. = Biz onlarız, <u>kimi</u> eğdiler, ama kıramadılar. (**Biz, onların eğip kıramadıklarındanız.**) (FÖBM-106)

1.2.3.3.2.1.8.“kotorıy” (hangisi, ki) Sözcüğünün Çevrilmesi

“Kotorıy” (hangisi, ki) sözcüğü Rusçada soru zamiri ve bağlaç göreviyle kullanılır. *“kotorıy” (hangisi, ki)* sözcüğü bağlaç olarak kullanılırsa bir ismi niteler. Dolayısıyla Rusçadaki karmaşık tümce türleri içerisinde ilgi ya da niteleyici yan tümce oluşturmaktadır. *“kotorıy”* sözcüğü 17.yüzyıldan beri günümüz Rusçasındaki *“ki”* bağlacı anlamıyla kullanılmaktadır[334]. Türkçede ise soru zamirlerinin yan cümle kurma

---

[331] Fahrettin Murtazaoğlu, ***age.***, s. 82.
[332] Konuşuru daha az kalmış çağdaş Türk lehçelerinde doğrudan kopyalanmasına da rastlanmaktadır. bk.: Gülsüm Killi, ***agm.***, s. 180.
[333] Ayşe Pamir Dietrich (2001a), ***age.***, s. 154.
[334] Ayşe Pamir Dietrich (2001a), ***age.***, s. 154.

görevleri yoktur. Ancak Rusçadaki sözcüğün görev ve anlamının Gagavuz Türkçesine çevrildiği görülmektedir:

Ben o köyden varım, <u>neresi</u> ont durer. = Ya iz togo sela, <u>kotoroe</u> stoit na otşibe. = Ben o köyden varım, <u>neresi</u> kenarda duruyor. (**Ben, o kenarda duran köydenim.**) (FÖBM-101)

1.2.3.3.2.1.9.“nazad” (geri) Sözcüğünün Çevrilmesi

Eski Rusça döneminde edat ile adın birleşmesi sonucu (*na zad’ > nazad*) oluşmuş bir zarftır[335]. Rusçada geçen veya önceki zamanı anlatmak için kullanılan *“geri”* anlamındaki bu sözcüğün Gagavuz Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Birkaç gün <u>geeri.</u> = Neskol’ko dney tomu <u>nazad.</u> = Birkaç gün <u>geri.</u> (**Birkaç gün <u>önce</u>.**) (GKK-8)

1.2.3.3.2.1.10.“spokoynıy” (sakin, rahat) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusların algılamasında “*gece*” aktif bir faaliyeti öngörmediği için “*gece*” ile ilgili selamlama ifadesi Rusçada yer almaz. Bunun yerine uyumadan önce veda ve iyi dilek için “*spokoynie noçi! = sakin gece! (iyi geceler!)*” ifadesi kullanılır[336]. Bu ifadenin Rusçadan Gagavuz Türkçesine çevrildiği görülmektedir:

<u>İlin</u> gecä! = <u>Spokoynoy</u> noçi! = <u>Sakin</u> gece! (**<u>İyi</u> geceler!**) (GKK-1)

1.2.3.3.2.1.11.“svobod+en (+nıy, +noe, +naya)” (hür, bağımsız, serbest) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada boş yer için *“hür, bağımsız, serbest”* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Rusçadaki kullanımın Gagavuz Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Er <u>serbest</u> mi? = Mesto <u>svobodnoe</u>? = Yer <u>serbest</u> mi? (**Yer <u>boş</u> mu?**) (GKK-7)

---

[335] Ayşe Pamir Dietrich (2001a), ***age.***, s. 139.
[336] Elena Napolnovo Demiriz, ***age.***, s. 32-33.

1.2.3.3.2.2.RUSÇA FİİLLERİN ÇEVRİLMESİ

Rusça ifadelerdeki bazı fiillerin Gagavuz Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

1.2.3.3.2.2.1.“idti – hodit’ ” (git-; gel-, var-, yürü-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada bir program dâhilinde gerçekleşen eylemlerde *“git-”* anlamındaki fiil kullanılır: *düğün git-, ders git-, tiyatro git-, film git-* vb. Oysa Türkçede bunları anlatmak için *“git-, var-, yürü-”* fiilleri kullanılmaz. Rusçadaki fiilin bu kullanımının, Gagavuz Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Bu evdä gidärdi düün. = V etom dome proishodila svad’ba. = Bu evde giderdi düğün (**Bu evde düğün yapılıyordu**.) (FÖBM-122)

1.2.3.3.2.2.2.“primerit’ ” (ölç-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada alışveriş yaparken uygun olanı seçmek için *“ölç-”* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Türkçede ise bu eylem *“dene-”* anlamındaki fiil ile karşılanmaktadır. Ancak Rusçadaki fiilin Gagavuz Türkçesine anlam olarak kopyalandığı görülmektedir:

Ölçäbilirim mi emenileri? = Mojno primerit’ tufli? = Ölçebilirim mi ayakkabıları? (**Ayakkabıları deneyebilir miyim?**) (GKK-6)

1.2.3.3.2.2.3.“stoyat’ ” (dur-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada, bir hizmetin veya malın değeri için ya da bir yerde var olmayı anlatmak için *“dur-”* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Rusçadaki bu fiil Gagavuz Türkçesine anlamca kopyalanmıştır:

Ben o köyden varım, neresi ont durer. = Ya iz togo sela, kotoroe stoit na otşibe. = Ben o köyden varım, neresi kenarda duruyor. (**Ben, o kenarda duran köydenim.**) (FÖBM-101)

1.2.4.HAKAS TÜRKÇESİ

1.2.4.1.EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

İki farklı ek sistemine sahip olan Hakas Türkçesi ve Rusça arasında ek çevirisi meydana geldiği görülmektedir. *Hâl ekleri, iyelik ekleri, şahıs ekleri, ek-fiil, çoğul eki, soru eki*, *yapım ekleri* ve *ön ek* başlıkları altında ele alınan bu çevirilerde Türkçenin yapısına uygun olmayan eklerin sözcüklere eklendiği veya eklerin kullanılmamış olduğu görülmektedir.

1.2.4.1.1.HÂL EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.4.1.1.1.Yalın Hâl İle İlgili Çeviriler

1.2.4.1.1.1.1.Yalın Hâl Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.4.1.1.1.1.1.Yalın Hâl Yerine Tamlayan Hâli Ekinin Kullanılması

Hakas Türkçesinde Rusçadaki edatsız tamlayan hâlinin *(родительный падеж = roditel'nıy padej)* etkisiyle, kullanılmaması gereken tamlayan hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir:

Sağam xakas tĭlĭnĭŋ̂ urogı parça. = Seyças idet urok hakasskogo yazıka. = Şimdi Hakas dilinin dersi gidiyor. (**Şimdi Hakas dili dersi var.**) (HKK-86)

1.2.4.1.1.1.1.2.Yalın Hâl veya Tamlayan Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusça kişi zamirlerindeki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle Hakas Türkçesinde kişi zamirleri yalın veya tamlayan hâli yerine yönelme hâli ile kullanılmaktadırlar. Dolayısıyla Rusça ile birebir örtüşen Hakas Türkçesindeki bu yaygın yapılar, Rusçadan yapılan kavram ve gramer çevirisinin bir sonucudur:

Mağaa alıp alarğa kirek. = Mne nujno kupit' = Bana satın almak gerek. (**Ben satın almalıyım.**) (HKK-48)

Mağaa sazımnı sırlirğa kirek. = Mne nujno pokrasit' volosı. = Bana saçımı boyatmak gerek. (**Ben saçımı boyatmalıyım.**) (HKK-60)

Mağaa sağal xırınıp alarğa kirek. = Mne nado pobrit'sya. = Bana sakal tıraş olmak gerek. (**Ben sakal tıraşı olmalıyım.**) (HKK-61)

Mağaa nince axça tölirge kirek? = Skol'ko mne nujen zaplatit'? = Bana ne kadar para ödemek gerek? (**Ben ne kadar para ödemeliyim?**) (HKK-61)

Sïrerge himiyalığ sibïrek iderge kirek. = Vam nujno sdelat' himiçeskuyu zavivku. = Size kimyasal saç kıvrımlaştırmak gerek. (**Siz kimyasal yolla saçınızı kıvrımlaştırmalısınız.**) (HKK-60)

Sïrerge bol'nitsaa çadarğa kirek. = Vam nado leç' v bol'nitsu. = Size hastaneye yatmak gerek. (**Siz hastaneye yatmalısınız.**) (HKK-74)

Sïrerge tözekte çadarğa kirek. = Vam nado polejat' v posteli. = Size döşekte yatmak gerek. (**Siz döşekte yatmalısınız.**) (HKK-75)

Sïrerge poçta toxtağda tüzerge kirek. = Vam nado vıyti na ostanovke potça. = Size postane durakta inmek gerek. (**Siz postane durağında inmelisiniz.**) (HKK-97)

Mağaa xoos telegramma ızıbızarğa kirek. = Mne nujno otpravit' telegrammu na tsvetnom blanke. = Bana süslemeli telgraf göndermek gerek. (**Ben süslü telgraf göndermeliyim.**) (HKK-67)

Mağaa poçtaca pïçïk ızıbızarğa kirek. = Mne nujno otpravit'pis'mo po poçte. = Bana postaca mektup göndermek gerek. (**Benim posta yoluyla mektup göndermem gerek.**) (HKK-64)

Mağaa magazinzer par kilerge kirek. = Mne nado shodit' v magazin. = Bana dükkâna varıp gelmek gerek. (**Ben dükkâna gidip gelmeliyim.**) (HKK-68)

Sïrerge ukol turğıstırarğa kirek. = Vam sleduet prinyat' ukolı. = Size iğne vurdurmak gerek. (**Siz iğne vurdurmalısınız.**) (HKK-75)

Pırosınçam, çe mağaa pararğa kirek. = İzvinite, mne nado idti. = Özür dilerim, bana gitmek gerek. (**Özür dilerim, ben gitmeliyim.**) (HKK-46)

Min sïrernï çaxsı oŋğarçam, çe mağa çooxtanarğa sidïk. = Ya vas horoşo ponimayu, no mne trudno govorit'. = Ben sizi iyi anlıyorum, ama bana konuşmaya zor. (**Ben sizi iyi anlıyorum, ama benim bunu size ifade etmem zor.**) (HKK-54)

Mağaa oçkimnïŋğ süleykelerïn alıstırıp alarğa kirek. = Mne nujno zamenit' stekla oçkov. = Bana gözlüğümün camlarını değiştirmek gerek. (**Ben gözlüğümün camlarını değiştirmeliyim.**) (HKK-78)

1.2.4.1.1.1.2.Yalın Hâlin Diğer Hâl Eklerinin Yerine Kullanılması

1.2.4.1.1.1.2.1.Belirtme Hâli Eki Yerine Yalın Hâlin Kullanılması

Hakas Türkçesinde Rusça yalın hâlin *(именительный падеж = imenitel'nıy padej)* etkisiyle belirtme hâli yerine yalın hâlin kullanıldığı görülmektedir. Bunların bir kısmı anlamca belirliliğin olduğu Rusça kaynaklı belirtme hâli yerine yalın hâldeki kullanımlardır:

Miniŋ adrezim pazıp alıŋar. = Zapişite moy adres. = Benim adresim yazınız. (**Benim adresimi yazınız.**) (HKK-43)

Bir kısmı ise anlamca belirliliğin olmadığı Rusça kaynaklı belirtme hâli yerine yalın hâldeki kullanımlardır:

İnstitut çaxsı toosxanıŋnaŋ sini alğapçam. = Pozdravlyayu tebya s uspeşnım okonçaniem institut. = Enstitü başarılı bitirmenle seni kutluyorum. (**Enstitüyü başarılı bitirdiğin için seni kutluyorum.**) (HKK-92)

1.2.4.1.1.1.2.2.Yönelme Hâli Eki Yerine Yalın Hâlin Kullanılması

Hakas Türkçesinde isim kök ve gövdelerinde Rusçadaki yalın hâlin *(именительный падеж = imenitel'nıy padej)* etkisiyle yönelme hâli yerine yalın hâlin kullanıldığı görülmektedir:

Urok pastirbıstar. = Naçinaem urok. = Ders başlıyoruz. (**Derse başlıyoruz.**) (HKK-88)

1.2.4.1.1.1.2.3.Ayrılma Hâli Eki Yerine Yalın Hâlin Kullanılması

Hakas Türkçesindeki üstünlük bildiren sayı ile ilgili söylemlerden sonra Rusçadaki yalın hâlin *(именительный падеж = imenitel'nıy padej)* etkisiyle ayrılma hâli yerine yalın hâlin kullanıldığı görülmektedir:

Gorodta pir çüs ilig muŋ azıra kizi çurtapça. = V gorode projivaet bolee 150 tısyaç çelovek. = Şehirde 150 bin fazla kişi yaşıyor. (**Şehirde 150 binden fazla insan yaşıyor.**) (HKK-57)

1.2.4.1.1.2.Belirtme Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.4.1.1.2.1.Belirtme Hâli Eki Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.4.1.1.2.1.1.Belirtme Hâli Eki Yerine Yalın Hâlin Kullanılması

Hakas Türkçesinde Rusça yalın hâlin *(именительный падеж = imenitel'nıy padej)* etkisiyle belirtme hâli yerine yalın hâlin kullanıldığı görülmektedir. Bunların bir kısmı anlamca belirliliğin olduğu Rusça kaynaklı belirtme hâli yerine yalın hâldeki kullanımlardır:

Miniŋ adrezim pazıp alıŋar. = Zapişite moy adres. = Benim adresim yazınız. (**Benim adresimi yazınız.**) (HKK-43)

Bir kısmı ise anlamca belirliliğin olmadığı Rusça kaynaklı belirtme hâli yerine yalın hâldeki kullanımlardır:

İnstitut çaxsı toosxanıŋnaŋ sini alğapçam. = Pozdravlyayu tebya s uspeşnım okonçaniem institut. = Enstitü başarılı bitirmenle seni kutluyorum. (**Enstitüyü başarılı bitirdiğin için seni kutluyorum.**) (HKK-92)

1.2.4.1.1.2.2.Belirtme Hâli Ekinin Diğer Hâl Eklerinin Yerine Kullanılması

1.2.4.1.1.2.2.1.Yönelme Hâli Eki Yerine Belirtme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusçada etki altındaki obje belirtme hâli ile *(внительный падеж = vnitel'nıy padej)*, Türkçede ise yönelme hâli ile anlatılmaktadır[337]. Dolayısıyla Rusçadaki fiillerin rejimine bağlı olarak kullanılan Rusça edatsız belirtme hâlinin *(внительный падеж = vnitel'nıy padej)* etkisiyle, Hakas Türkçesindeki zamirlerde yönelme hâli eki yerine belirtme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir:

Alğıstapçam sirerni! = Blagodaryu vas! = Teşekkür ediyorum sizi! (**Size teşekkür ediyorum!**) (HKK-49)

Pilbinçem, xaydi sirerni alğıstabısçaŋ. = Ne znayu, kak vas i poblagodarit'. = Bilmiyorum, nasıl sizi teşekkür ediyorum. (**Size nasıl teşekkür edeceğimi bilmiyorum.**) (HKK-49)

Sini püün surbaspın. = Tebya segodnya ne budu spraşivat'. = Seni bugün sormayacağım. (**Sana bugün sormayacağım.**) (Derste) (HKK-89)

[337] Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 21.

1.2.4.1.1.3.Tamlayan Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.4.1.1.3.1.Tamlayan Hâli Eki Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.4.1.1.3.1.1.Yalın Hâl veya Tamlayan Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusça kişi zamirlerindeki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle Hakas Türkçesinde kişi zamirleri yalın veya tamlayan hâli yerine yönelme hâli ile kullanılmaktadırlar. Dolayısıyla Rusça ile birebir örtüşen Hakas Türkçesindeki bu yaygın yapılar, Rusçadan yapılan kavram ve gramer çevirisinin bir sonucudur:

Sïrerge himiyalığ sibïrek iderge kirek. = Vam nujno sdelat' himiçeskuyu zavivku. = Size kimyasal saç kıvrımlaştırmak gerek. (**Siz kimyasal yolla saçınızı kıvrımlaştırmalısınız.**) (HKK-60)

Sïrerge bol'nitsaa çadarğa kirek. = Vam nado leç' v bol'nitsu. = Size hastaneye yatmak gerek. (**Siz hastaneye yatmalısınız.**) (HKK-74)

Sïrerge tözekte çadarğa kirek. = Vam nado polejat' v posteli. = Size döşekte yatmak gerek. (**Siz döşekte yatmalısınız.**) (HKK-75)

Mağaa oçkimnïŋ süleykelerïn alıstırıp alarğa kirek. = Mne nujno zamenit' stekla oçkov. = Bana gözlüğümün camlarını değiştirmek gerek. (**Ben gözlüğümün camlarını değiştirmeliyim.**) (HKK-78)

Sïrerge ukol turğıstırarğa kirek. = Vam sleduet prinyat' ukolı. = Size iğne vurdurmak gerek. (**Siz iğne vurdurmalısınız.**) (HKK-75)

Sïrerge poçta toxtağda tüzerge kirek. = Vam nado vıyti na ostanovke potça. = Size postane durakta inmek gerek. (**Siz postane durağında inmelisiniz.**) (HKK-97)

Mağaa xoos telegramma ızıbızarğa kirek. = Mne nujno otpravit' telegrammu na tsvetnom blanke. = Bana süslemeli telgraf göndermek gerek. (**Ben süslü telgraf göndermeliyim.**) (HKK-67)

Mağaa poçtaca pïçïk ızıbızarğa kirek. = Mne nujno otpravit'pis'mo po poçte. = Bana postaca mektup göndermek gerek. (**Benim posta yoluyla mektup göndermem gerek.**) (HKK-64)

Mağaa magazinzer par kilerge kirek. = Mne nado shodit' v magazin. = Bana dükkâna varıp gelmek gerek. (**Ben dükkâna gidip gelmeliyim.**) (HKK-68)

Pırosınçam, çe mağaa pararğa kirek. = İzvinite, mne nado idti. = Özür dilerim, bana gitmek gerek. (**Özür dilerim, ben gitmeliyim.**) (HKK-46)

Min sĭrernĭ çaxsı oŋ͡ğarçam, çe <u>mağa</u> çooxtanarğa sidĭk. = Ya vas horoşo ponimayu, no <u>mne</u> trudno govorit'. = Ben sizi iyi anlıyorum, ama <u>bana</u> konuşmaya zor. (**Ben sizi iyi anlıyorum, ama <u>benim</u> bunu size ifade etmem zor.**) (HKK-54)

<u>Mağaa</u> alıp alarğa kirek. = <u>Mne</u> nujno kupit' = <u>Bana</u> satın almak gerek. (**<u>Ben</u> satın almalıyım.**) (HKK-48)

<u>Mağaa</u> sazımnı sırlirğa kirek. = <u>Mne</u> nujno pokrasit' volosı. = <u>Bana</u> saçımı boyatmak gerek. (**<u>Ben</u> saçımı boyatmalıyım.**) (HKK-60)

<u>Mağaa</u> sağal xırınıp alarğa kirek. = <u>Mne</u> nado pobrit'sya. = <u>Bana</u> sakal tıraş olmak gerek. (**<u>Ben</u> sakal tıraşı olmalıyım.**) (HKK-61)

<u>Mağaa</u> nince axça tölirge kirek? = Skol'ko <u>mne</u> nujen zaplatit'? = <u>Bana</u> ne kadar para ödemek gerek? (**<u>Ben</u> ne kadar para ödemeliyim?**) (HKK-61)

1.2.4.1.1.3.2.Tamlayan Hâli Ekinin Diğer Hâl Eklerinin Yerine Kullanılması

1.2.4.1.1.3.2.1.Yalın Hâl Yerine Tamlayan Hâli Ekinin Kullanılması

Hakas Türkçesinde Rusçadaki edatsız tamlayan hâlinin *(родительный падеж = roditel'nıy padej)* etkisiyle, kullanılmaması gereken tamlayan hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir:

Sağam <u>xakas tĭlĭnĭŋ͡ğ</u> urogı parça. = Seyças idet urok <u>hakasskogo yazıka</u>. = Şimdi <u>Hakas dilinin</u> dersi gidiyor. (**Şimdi <u>Hakas dili</u> dersi var.**) (HKK-86)

1.2.4.1.1.4.Yönelme Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.4.1.1.4.1.Yönelme Hâli Eki Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.4.1.1.4.1.1.Yönelme Hâli Eki Yerine Yalın Hâlin Kullanılması

Hakas Türkçesinde isim kök ve gövdelerinde Rusçadaki yalın hâlin *(именительный падеж = imenitel'nıy padej)* etkisiyle yönelme hâli yerine yalın hâlin kullanıldığı görülmektedir:

<u>Urok</u> pastirbıstar. = Naçinaem <u>urok</u>. = <u>Ders</u> başlıyoruz. (**<u>Derse</u> başlıyoruz.**) (HKK-88)

1.2.4.1.1.4.1.2. Yönelme Hâli Eki Yerine Belirtme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusçada etki altındaki obje belirtme hâli ile *(внительный падеж = vnitel'nıy padej)*, Türkçede ise yönelme hâli ile anlatılmaktadır[338]. Dolayısıyla Rusçadaki fiillerin rejimine bağlı olarak kullanılan Rusça edatsız belirtme hâlinin *(внительный падеж = vnitel'nıy padej)* etkisiyle, Hakas Türkçesindeki zamirlerde yönelme hâli eki yerine belirtme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir:

Alğıstapçam sĭrernĭ! = Blagodaryu vas! = Teşekkür ediyorum sizi! (**Size teşekkür ediyorum!**) (HKK-49)

Pĭlbinçem, xaydi sĭrernĭ alğıstabısça͡ŋ͡g. = Ne znayu, kak vas i poblagodarit'. = Bilmiyorum, nasıl sizi teşekkür ediyorum. (**Size nasıl teşekkür edeceğimi bilmiyorum.**) (HKK-49)

Sinĭ püün surbaspın. = Tebya segodnya ne budu spraşivat'. = Seni bugün sormayacağım. (**Sana bugün sormayacağım.**) (Derste) (HKK-89)

1.2.4.1.1.4.2.Yönelme Hâli Ekinin Diğer Hâl Eklerinin Yerine Kullanılması

1.2.4.1.1.4.2.1.Yalın Hâl veya Tamlayan Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusça kişi zamirlerindeki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle Hakas Türkçesinde kişi zamirleri yalın veya tamlayan hâli yerine yönelme hâli ile kullanılmaktadırlar. Dolayısıyla Rusça ile birebir örtüşen Hakas Türkçesindeki bu yaygın yapılar, Rusçadan yapılan kavram ve gramer çevirisinin bir sonucudur:

Mağaa poçtaca pĭçĭk ızıbızarğa kirek. = Mne nujno otpravit'pis'mo po poçte. = Bana postaca mektup göndermek gerek. (**Benim posta yoluyla mektup göndermem gerek.**) (HKK-64)

Mağaa magazinzer par kilerge kirek. = Mne nado shodit' v magazin. = Bana dükkâna varıp gelmek gerek. (**Ben dükkâna gidip gelmeliyim.**) (HKK-68)

Pırosınçam, çe mağaa pararğa kirek. = İzvinite, mne nado idti. = Özür dilerim, bana gitmek gerek. (**Özür dilerim, ben gitmeliyim.**) (HKK-46)

Min sĭrernĭ çaxsı o͡ŋ͡garçam, çe mağa çooxtanarğa sidĭk. = Ya vas horoşo ponimayu, no mne trudno govorit'. = Ben sizi iyi anlıyorum, ama bana konuşmaya zor. (**Ben sizi iyi anlıyorum, ama benim bunu size ifade etmem zor.**) (HKK-54)

[338] Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 21.

Mağaa alıp alarğa kirek. = Mne nujno kupit' = Bana satın almak gerek. (**Ben satın almalıyım.**) (HKK-48)

Mağaa sazımnı sırlirğa kirek. = Mne nujno pokrasit' volosı. = Bana saçımı boyatmak gerek. (**Ben saçımı boyatmalıyım.**) (HKK-60)

Mağaa sağal xırınıp alarğa kirek. = Mne nado pobrit'sya. = Bana sakal tıraş olmak gerek. (**Ben sakal tıraşı olmalıyım.**) (HKK-61)

Mağaa nince axça tölirge kirek? = Skol'ko mne nujen zaplatit'? = Bana ne kadar para ödemek gerek? (**Ben ne kadar para ödemeliyim?**) (HKK-61)

Sïrerge himiyalığ sibïrek iderge kirek. = Vam nujno sdelat' himiçeskuyu zavivku. = Size kimyasal saç kıvrımlaştırmak gerek. (**Siz kimyasal yolla saçınızı kıvrımlaştırmalısınız.**) (HKK-60)

Sïrerge bol'nitsaa çadarğa kirek. = Vam nado leç' v bol'nitsu. = Size hastaneye yatmak gerek. (**Siz hastaneye yatmalısınız.**) (HKK-74)

Sïrerge tözekte çadarğa kirek. = Vam nado polejat' v posteli. = Size döşekte yatmak gerek. (**Siz döşekte yatmalısınız.**) (HKK-75)

Sïrerge ukol turğıstırarğa kirek. = Vam sleduet prinyat' ukolı. = Size iğne vurdurmak gerek. (**Siz iğne vurdurmalısınız.**) (HKK-75)

Sïrerge poçta toxtağda tüzerge kirek. = Vam nado vıyti na ostanovke potça. = Size postane durakta inmek gerek. (**Siz postane durağında inmelisiniz.**) (HKK-97)

Mağaa xoos telegramma ızıbızarğa kirek. = Mne nujno otpravit' telegrammu na tsvetnom blanke. = Bana süslemeli telgraf göndermek gerek. (**Ben süslü telgraf göndermeliyim.**) (HKK-67)

Mağaa oçkimnïŋ süleykelerïn alıstırıp alarğa kirek. = Mne nujno zamenit' stekla oçkov. = Bana gözlüğümün camlarını değiştirmek gerek. (**Ben gözlüğümün camlarını değiştirmeliyim.**) (HKK-78)

1.2.4.1.1.5.Ayrılma Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.4.1.1.5.1.Ayrılma Hâli Eki Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.4.1.1.5.1.1.Ayrılma Hâli Eki Yerine Yalın Hâlin Kullanılması

Hakas Türkçesindeki üstünlük bildiren sayı ile ilgili söylemlerden sonra Rusçadaki yalın hâlin *(именительный падеж = imenitel'nıy padej)* etkisiyle ayrılma hâli yerine yalın hâlin kullanıldığı görülmektedir:

Gorodta pĭr çüs ilĭg muŋ azıra kĭzĭ çurtapça. = V gorode projivaet bolee 150 tısyaç çelovek. = Şehirde 150 bin fazla kişi yaşıyor. (**Şehirde 150 binden fazla insan yaşıyor.**) (HKK-57)

1.2.4.1.2.İYELİK EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.4.1.2.1.İyelik Ekinin Kullanılmaması

1.2.4.1.2.1.1.Rusçadaki Sıfat Tamlamasının Etkisiyle İyelik Ekinin Kullanılmaması

Hakas Türkçesinde, iyelik ekinin kullanılmaması dolayısıyla isim tamlaması olması gereken sözcük grupları Rusçanın etkisiyle sıfat tamlaması gibi kullanılmaktadır. Bu nedenle Hakas Türkçesinde bulunması gerekli olan iyelik ekinin kullanılmaması Rusçadan yapılan gramer çevirisinin bir sonucudur:

Xığırcaŋ zal xayda? = Gde çital'nıy zal? = Okuma salon nerede? (**Okuma salonu nerededir?**) (HKK-94)

Xığırcaŋ zalda xığırığcılar köp. = V çital'nom zale mnogo çitateley. = Okuma salonda okuyucular çok. (**Okuma salonunda okuyucu çok.**) (HKK-94)

Ügretçĭler timneceŋ institut Leninniŋ adınaŋ prospektte. = Pedagogiçeskiy institut raspolojen po prospektu imeni Lenina. = Pedagoji enstitü Lenin'in adıyla caddede. (**Pedagoji Enstitüsü Lenin caddesindedir.**) (HKK-91)

Pĭstĭŋ kolhoz pĭr muŋ toğıs çüs otıs üs çılda töstelgen. = Naş kolhoz bıl organizovan v 1933 godu. = Bizim kolhoz 1933 yılda kuruldu. (**Bizim kolhoz 1933 yılında kuruldu.**) (HKK-101)

Ağban gorodta ür nimeste on pĭr xadıl pis çüs ilĭg tört orınğa "Inarxas" gostinitsa püdĭrĭl parğan. = V gorodom Abakane nedovno postroena 11-etajnaya gostinitsa "Drujba" na 554 mest. = Abakan şehirde uzun zaman değilde on bir katlı 554 yere "Inarhas" oteli yapıldı. (**Abakan şehrinde yakın zamanda on bir katlı ve 554 odalı "Inarhas" oteli yapıldı.**) (HKK-57)

1.2.4.1.2.1.2. Rusçadaki "*u kogo*" (*kimde?*) Yapısının Etkisiyle İyelik Ekinin Kullanılmaması

Rusçadaki *"u" (-DA)* edatı, *"kto" (kim?)* sözcüğünün tamlayan hâli *(родительный падеж = roditel'nıy padej)* ile (*kogo?*) birleşerek bir nesnenin sahibini gösterir. Hakas Türkçesi, Rusçadaki "*u menya, u tebya vd.*" yapıları "*bende, sende vd.*"

olarak değil, Türkçeye uygun olarak "*benim, senin vd.*" olarak çevirmiştir. Ancak bu yapıların ardından gelen sözcüklerde yine iyelik ekinin kullanılmamış olduğu görülür:

Sĭrernĭŋ telefon par ba? = U vas est' telefon? = Sizin telefon var mı? (**Sizin telefonunuz var mı?**) (HKK-65)

Sĭrernĭŋ natsional'nay sport körĭmĭ par ba? = Est' li u vas natsional'nıe vidı sporta? = Sizin milli spor türü var mı? (**Sizin milli sporlarınız var mı?**) (HKK-85)

Xaydağ sĭlĭg çirler sĭrernĭŋ! = Kakie u vas krasivıe mesta! = Nasıl güzel yerler sizin! (**Sizin ne kadar güzel yerleriniz var!**) (HKK-52)

Sĭrernĭŋ xaydağ xıyğa palalar! = Kakie u vas umnıe deti! = Sizin nasıl akıllı çocuklar! (**Sizin ne kadar akıllı çocuklarınız var!**) (HKK-52)

Sĭrernĭŋ olğan par ba? = Est' li u vas deti? = Sizin çocuk var mı? (**Sizin çocuğunuz var mı?**) (HKK-95)

Sĭrernĭŋ nince pala par? = Skol'ko u vas detey? = Sizin kaç çocuk var? (**Sizin kaç çocuğunuz var?**) (HKK-95)

Minĭŋ üs xarındas, pĭr pice par. = U menya est' tri brata i odna sestra. = Benim üç erkek kardeş, bir kız kardeş var. (**Benim üç erkek kardeşim, bir kız kardeşim var.**) (HKK-95)

Minĭŋ pĭr pala. = U menya odin rebenok. = Benim bir çocuk. (**Benim bir çocuğum var.**) (HKK-95)

Pĭstĭŋ pos orınnar par. = U nas est' svobodnıe mesta. = Bizim boş yerler var. (**Bizim boş yerlerimiz var.**) (HKK-58)

Pĭstĭŋ palıx konservaları par. = U nas est' rıbnıe konservı. = Bizim balık konserveleri var. (**Bizim balık konservelerimiz var.**) (HKK-69)

Pĭstĭŋ optika magazin par. = U nas est' magazin optika. = Bizim gözlük dükkân var. (**Bizim gözlük dükkânımız var.**) (HKK-78)

1.2.4.1.3. ŞAHIS EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.4.1.3.1.Şahıs Ekinin Kullanılmaması

Hakas Türkçesinde şahıs ekinin kullanılmaması, özellikle gereklilik kipinin Rusçadaki "*doljen, nado, neobhodimo, nujno, nujen*" (gerek) sözcüklerinden etkilenip fiillerin mastar hâlde kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Bununla beraber Rusçadaki "*mojno*" (mümkün) ifadesi de fiillerin mastar hâlini istediğinden Hakas Türkçesi de bu

sözcüğü çevirirken fiilleri mastar hâlde kullanmaktadır. Bu kullanımlar yaygındır ve Hakas Türkçesindeki cümlelerde şahıs ekinin kullanımını sınırlandırmaktadır:

Mağaa xoos telegramma ızıbızarğa kirek. = Mne nujno otpravit' telegrammu na tsvetnom blanke. = Bana süslemeli telgraf göndermek gerek. (**Ben süslü telgraf göndermeliyim.**) (HKK-67)

Mağaa poçtaca pĭçĭk ızıbızarğa kirek. = Mne nujno otpravit' pis'mo po poçte. = Bana postaca mektup göndermek gerek. (**Ben posta yoluyla mektup göndermeliyim.**) (HKK-64)

Mağaa nince axça tölirge kirek? = Skol'ko mne nujen zaplatit'? = Bana ne kadar para ödemek gerek? (**Ben ne kadar para ödemeliyim?**) (HKK-61)

Sĭrerge himiyalığ sibĭrek iderge kirek. = Vam nujno sdelat' himiçeskuyu zavivku. = Size kimyasal saç kıvrım etmek gerek. (**Siz kimyasal yolla saçınızı kıvrımlaştırmalısınız.**) (HKK-60)

Sĭrerge bol'nitsaa çadarğa kirek. = Vam nado leç' v bol'nitsu. = Size hastaneye yatmak gerek. (**Siz hastaneye yatmalısınız.**) (HKK-74)

Sĭrerge tözekte çadarğa kirek. = Vam nado polejat' v posteli. = Size döşekte yatmak gerek. (**Siz döşekte yatmalısınız.**) (HKK-75)

Sĭrerge poçta toxtağda tüzerge kirek. = Vam nado vıyti na ostanovke potça. = Size postane durakta inmek gerek. (**Siz postane durağında inmelisiniz.**) (HKK-97)

Mağaa sazımnı sırlirğa kirek. = Mne nujno pokrasit' volosı. = Bana saçımı boyatmak gerek. (**Ben saçımı boyatmalıyım.**) (HKK-60)

Mağaa sağal xırınıp alarğa kirek. = Mne nado pobrit'sya. = Bana sakal tıraş olmak gerek. (**Ben sakal tıraşı olmalıyım.**) (HKK-61)

Mağaa oçkimnĭŋ süleykelerĭn alıstırıp alarğa kirek. = Mne nujno zamenit' stekla oçkov. = Bana gözlüğümün camlarını değiştirmek gerek. (**Ben gözlüğümün camlarını değiştirmeliyim.**) (HKK-78)

Pu imnernĭ petsept çox alarğa çarir. = Eti lekarstva mojno kupit' bez retsepta. = Bu ilaçları reçete yok almak mümkün. (**Bu ilaçlar reçetesiz alınabilir.**) (HKK-77)

Çarir ba surıp alarğa? = Mojno li poprosit'? = Mümkün mü sormaya? (**Sorabilir miyim?**) (HKK-48)

1.2.4.1.4.EK-FİİL İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.4.1.4.1.Ek-Fiilin Kullanılmaması

Hakas Türkçesindeki ifadelerde Rusçanın etkisiyle isim cümlelerinde geniş zaman ek-fiilinin yaygın olarak kullanılmadığı görülmektedir:

Pĭs pis kĭzĭ. = Mı pyat' çelovek. = Biz beş kişi. (**Biz beş kişiyiz.**) (HKK-94)

İŋ uluğ "Inarxas" gostinitsa. = Samaya bol'şaya gostinitsa "Drujba". = En büyük "Dostluk" otel. (**En büyük otel "Dostluk" otelidir.**) (HKK-58)

"Pobeda" kinoteatrdaŋ ırax nimes Lermontovtıŋ adınaŋ drama teatrı. = Nedaleko ot kinoteatra Pobeda raspolojen dramteatr imeni Lermontova. = Pobeda sinemasından uzak değil Lermontov adındaki drama tiyatrosu. (**Lermontov drama tiyatrosu Pobeda sinemasına uzak değildir.**) (HKK-79)

İŋ uluğ ploşçad' – Leninniŋ adınaŋ ploşçad'. = Samaya bol'şaya ploşçad' – ploşçad' imeni Lenina. = En büyük meydan Lenin'in adıyla meydan. (**En büyük meydan, "Lenin Meydanı" meydanıdır.**) (HKK-56)

Kraevedenie muzeyĭ Puşkinniŋ adınaŋ oramda. = Kraevedçeskiy muzey nahoditsya po ulitse imeni Puşkina. = Milli müze Puşkin'in adıyla sokakta. (**Milli müze Puşkin sokağındadır.**) (HKK-57)

1.2.4.1.5.ÇOĞUL EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.4.1.5.1.Çoğul Ekinin Gereksiz Kullanılması

Hakas Türkçesindeki söylemlerde sözcüklerin çoğul eki alması, sözcüğün Rusça çoğul hâlde kullanılmasından kaynaklanmaktadır:

Kanikullar xacan pastalça? = Kogda naçinayutsya kanikulı? = Tatiller ne zaman başlıyor? (**Tatil ne zaman başlıyor.**) (HKK-92)

Xaydağ xabarlar? = Kakie novosti? = Hangi haberler? **(Ne var, ne yok, nasılsın?**) (HKK-42)

Kanikullarnı xayda irtĭrçezer? = Gde vı provodite kanikulı? = Tatillerinizi nerede geçiriyorsunuz? (**Tatilinizi nerede geçiriyorsunuz?**) (HKK-92)

Yabloko, sliva, vinograd nincee turçalar? = Skol'ko stoyat yabloki, slivı, vinograd? = Elma, erik, üzüm ne kadara duruyorlar? (**Elma, erik, üzüm ne kadar?**) (HKK-69)

1.2.4.1.6.SORU EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.4.1.6.1.Olumlu Soru Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.4.1.6.1.1.Soru Kavramının Vurguyla Sağlanması

Hakas Türkçesindeki bazı kullanımlarda Rusça vurguyla yapılan sorunun etkisiyle isim cümlelerinde soru anlamı edat ile değil vurguyla yapılmaktadır:

Pu surığ byurozı? = Eto spravoçnoe byuro? = Bu soru bürosu? (**Burası danışma mı?**) (HKK-66)

1.2.4.1.7.YAPIM EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.4.1.7.1.Yapım Ekinin Gereksiz Kullanılması

1.2.4.1.7.1.1.Sıra Sayı Sıfatı Ekinin Kullanılması

Hakas Türkçesindeki bazı söylemlerde sıra sayı sıfatı yapan *"-IncI"* ekinin kullanılması Rusçadaki sıra sayı sıfatlarının etkisiyle gerçekleşmektedir:

Pizĭncĭ ças. = Pyatıy ças. = Beşinci saat. (**Saat beş.**) (HKK-105)

1.2.4.1.7.1.2.Mastar Ekinin Kullanılması

Rusçada cümle içerisinde mastar hâlde bulunan fiillerin Hakas Türkçesine biçim ve anlam olarak çevrildikleri ve bu nedenle Hakas Türkçesinde mastar eklerinin kullanıldığı görülmektedir:

Mağaa poçtaca pĭçĭk ızıbızarğa kirek. = Mne nujno otpravit' pis'mo po poçte. = Bana postaca mektup göndermek gerek. (**Ben posta yoluyla mektup göndermeliyim.**) (HKK-64)

Sĭrerge poçta toxtağda tüzerge kirek. = Vam nado vıyti na ostanovke potça. = Size postane durakta inmek gerek. (**Siz postane durağında inmelisiniz.**) (HKK-97)

Mağaa xoos telegramma ızıbızarğa kirek. = Mne nujno otpravit' telegrammu na tsvetnom blanke. = Bana süslemeli telgraf göndermek gerek. (**Ben süslü telgraf göndermeliyim.**) (HKK-67)

Mağaa magazinzer par kilerge kirek. = Mne nado shodit' v magazin. = Bana dükkâna varıp gelmek gerek. (**Ben dükkâna gidip gelmeliyim.**) (HKK-68)

Pırosınçam, çe mağaa pararğa kirek. = İzvinite, mne nado idti. = Özür dilerim, bana gitmek gerek. (**Özür dilerim, ben gitmeliyim.**) (HKK-46)

Mağaa alıp alarğa kirek. = Mne nujno kupit'. = Bana satın almak gerek. (**Ben satın almalıyım.**) (HKK-48)

Mağaa sazımnı sırlirğa kirek. = Mne nujno pokrasit' volosı. = Bana saçımı boyatmak gerek. (**Ben saçımı boyatmalıyım.**) (HKK-60)

Mağaa sağal xırınıp alarğa kirek. = Mne nado pobrit'sya. = Bana sakal tıraş olmak gerek. (**Ben sakal tıraşı olmalıyım.**) (HKK-61)

Mağaa nince axça tölirge kirek? = Skol'ko mne nujen zaplatit'? = Bana ne kadar para ödemek gerek? (**Ben ne kadar para ödemeliyim?**) (HKK-61)

Sïrerge himiyalığ sibïrek iderge kirek. = Vam nujno sdelat' himiçeskuyu zavivku. = Size kimyasal saç kıvrım etmek gerek. (**Siz kimyasal yolla saçınızı kıvrımlaştırmalısınız.**) (HKK-60)

Sïrerge bol'nitsaa çadarğa kirek. = Vam nado leç' v bol'nitsu. = Size hastaneye yatmak gerek. (**Siz hastaneye yatmalısınız.**) (HKK-74)

Sïrerge tözekte çadarğa kirek. = Vam nado polejat' v posteli. = Size döşekte yatmak gerek. (**Siz döşekte yatmalısınız.**) (HKK-75)

Mağaa oçkimnïŋ süleykelerïn alıstırıp alarğa kirek. = Mne nujno zamenit' stekla oçkov. = Bana gözlüğümün camlarını değiştirmek gerek. (**Ben gözlüğümün camlarını değiştirmeliyim.**) (HKK-78)

Sïrerge ukol turğıstırarğa kirek. = Vam sleduet prinyat' ukolı. = Size iğne vurdurmak gerek. (**Siz iğne vurdurmalısınız.**) (HKK-75)

Pu imnernï petsept çox alarğa çarir. = Eti lekarstva mojno kupit' bez retsepta. = Bu ilaçları reçete yok almak mümkün. (**Bu ilaçlar reçetesiz alınabilir.**) (HKK-77)

1.2.4.1.7.2.Yapım Ekinin Kullanılmaması

Hakas Türkçesinde "*-lı, -li*" yapım ekinin kullanılmaması, Rusçadaki sözcüğün bulunduğu gramer şekliyle Hakas Türkçesine çevrilmesinden oluşmuştur:

Min Xakasiyadaŋgmın. = Ya iz Hakas2.= Ben Hakasya'danım. (**Ben Hakasyalıyım.**) (HKK-42)

Sïrer pozıŋgar xaydaŋgzar? = Vı otkuda sami? = Siz kendiniz neredensiniz? (**Siz nerelisiniz?**) (HKK-42)

Hakas Türkçesinde sıfat oluşturmak için gerekli olan "*-lı, -li*" yapım ekinin kullanılmaması, Rusçadaki sözcüğün bulunduğu gramer şekliyle yani sıfat şekliyle Hakas Türkçesine çevrilmesinden oluşmuştur:

Aeroporttaŋ gorodxa çitĭre on pis nomer avtobus alay üs, tört nomer trolleybustar çörçe. = S aeroporta do goroda hodit avtobus 15 nomer i trolleybusı 3, 4 nomer. = Havaalanından şehre kadar on beş numara otobüs ve üç, dört numara troleybüsler gidiyor. (**Havaalanından şehre on beş numaralı otobüs ile üç ve dört numaralı troleybüsler gidiyor.**) (HKK-97)

Ağban gorodta ür nimeste on pĭr xadıl pis çüs ilĭg tört orınğa "Inarxas" gostinitsa püdĭrĭl parğan. = V Abakane nedovno postroena 11-etajnaya gostinitsa "Drujba" na 554 mest. = Abakan şehirde uzun zaman değilde on bir kat 554 yere "Inarhas" oteli yapıldı. (**Abakan şehrinde yakın zamanda on bir katlı ve 554 odalı "Inarhas" oteli yapıldı.**) (HKK-57)

Andağda üs, tört nomer trolleybustarğa odırıŋar. = Togda sadites' na trolleybusı 3, 4-oe nomer. = O zaman üç, dört numara troleybüslere oturunuz. (**O zaman üç ve dört numaralı troleybüslere bininiz.**) (HKK-97)

Hakas Türkçesinde sıra sayı sıfatı yapan *"-IncI"* ekinin kullanılmaması, Rusçadaki sözcüğün bulunduğu gramer şekliyle Hakas Türkçesine çevrilmesinden oluşmuştur:

Pasxa xan tĭllerĭn üs klasstaŋ sığara ügrençebis. = İnostrannıy yazık izuçaem s 3 klassa. = Yabancı dilleri üç sınıftan itibaren öğreniyoruz. (**Üçüncü sınıftan itibaren yabancı dil öğreniyoruz.**) (HKK-87)

Hakas Türkçesinde *"-lık, -lik"* yapım ekinin kullanılmaması, Rusçadaki sözcüğün bulunduğu gramer şekliyle Hakas Türkçesine çevrilmesinden oluşmuştur:

Pĭske nomer pĭr ayğa kirek. = Nam nujen nomer na odin mesyats. = Bize oda bir aya gerek. (**Bize bir aylık oda gerek.**) (HKK-59)

1.2.4.1.8.ÖN EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Rusçadaki ön ekler, geldikleri sözcüğe ayrıca bir anlam kattıklarından, bu ön eki alan sözcükler Hakas Türkçesine ön ekli anlamlarıyla çevrilmişlerdir:

1.2.4.1.8.1."ne-, ni-" Ön Ekinin Çevrilmesi

Rusçadaki "*ne-, ni-*" olumsuzluk eki sebebiyle Hakas Türkçesi Rusçadan çeviri yaparken olumsuzluk anlatan Türkçe sözcük kullanma ihtiyacı hissetmiştir:

Ağban gorodta ür nimeste on pĭr xadıl pis çüs ilĭg tört orınğa "Inarxas" gostinitsa püdĭrĭl parğan. = V Abakane nedovno postroena 11-etajnaya gostinitsa "Drujba" na 554 mest. = Abakan şehirde uzun zaman değilde on bir katlı 554 yere "Inarhas" oteli yapıldı. (**Abakan şehrinde yakın zamanda on bir katlı ve 554 odalı "Inarhas" oteli yapıldı.**) (HKK-57)

1.2.4.2. SÖZ DİZİMİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.4.2.1. ÖZNE İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Rusça söz diziminin etkisiyle Hakas Türkçesinde öznenin yerinde kullanılmadığı görülmektedir. Bu kullanım diğer çağdaş Türk lehçelerine göre Hakas Türkçesinde yaygındır:

Xaydağ ol iptĭgdĭr! = Kak on(a) horoşo! = Nasıl o iyidir! (**O ne kadar iyi bir insandır!**) (HKK-52)

Xaydağ sĭrer sĭlĭgzer! = Kakaya vı krasivaya! = Nasıl siz güzelsiniz! (**Siz ne kadar güzelsiniz!**) (HKK-51)

Xaydağ sĭrer (sin) xıyğazar! = Kakoy vı (tı) umnıy! = Nasıl siz (sen) akıllısınız! (**Siz (sen) ne kadar akıllısın(ız)!**) (HKK-51)

Xaydağ sĭrer sımdax kĭzĭzer! = Kakoy vı krepkiy çelovek! = Nasıl siz gayretlisiniz! (**Siz ne kadar gayretlisiniz!**) (HKK-51)

"Pobeda" kinoteatrdaŋ͡ğ ırax nimes Lermontovtıŋ͡ğ adınaŋ͡ğ drama teatrı. = Nedaleko ot kinoteatra Pobeda dramteatr im. Lermontova. = Pobeda sinemasından uzak değil Lermontov adındaki drama tiyatrosu. (**Lermontov drama tiyatrosu Pobeda sinemasına uzak değildir.**) (HKK-79)

Nince ças? = Kotorıy ças? = Kaç saat? (**Saat kaçtır?**) (HKK-105)

Nince minut? = Skol'ko minut? = Kaç dakika? (**Dakika kaçtır?**) (HKK-105)

Pĭr ças künörte. = Ças dnya. = Bir saat gündüz. (**Saat gündüz bir.**) (HKK-105)

On ĭkĭ ças. = Dvenadtsat' çasov. = On iki saat. (**Saat on iki.**) (HKK-105)

Pizĭncĭ ças. = Pyatıy ças. = Beşinci saat. (**Saat beş.**) (HKK-105)

Altı ças iir. = Şest' çasov veçera. = Altı saat akşam. (**Saat akşam altı.**) (HKK-105)

Nime sığarça zavod? = Kakuyu produktsiyu vıpuskaet zavod? = Ne çıkarıyor fabrika? (**Fabrika ne üretiyor?**) (HKK-99)

1.2.4.2.2.TÜMLEÇLER İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Türkçenin söz diziminde cümle içerisinde yer alan tümleçler, Rusçada ise "*özne+yüklem+tümleç*" dizimine bağlı olarak cümle sonunda yer almaktadır. Rusçanın etkisiyle Hakas Türkçesinde de tümleçlerin yerinde kullanılmadığı görülmektedir:

İskĭr pirĭŋ̂gerdek ağaa Sapin İvanoviç sığdıratxan tĭp. = Peredayte emu, çto zvonil Sapin İvanoviç. = Haber veriniz ona Sapin İvanoviç çaldırdı diye. (**Ona, Sapin İvanoviç telefon açtı diye haber veriniz.**) (HKK-66)

1.2.4.2.3.YÜKLEM İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Rusçanın etkisi ile Hakas Türkçesindeki ifadelerde yüklemlerin cümle sonunda değil, cümle başında ya da içerisinde kullanıldıkları görülmektedir. Bu kullanım Hakas Türkçesindeki en yaygın sözdizimsel değişimdir:

Kilĭŋ̂ger pazox. = Priezjayte eşçe raz. = Geliniz yine. (**Yine geliniz.**) (HKK-53)

Xığırıbızıŋ̂gardax, Sariya Kononovnanı. = Pozovite pojaluysta Sariyu Kononovnu. = Çağırınız Sariya Kononovna'yı. (**Sariya Kononovna'yı çağırınız.**) (HKK-66)

Çaradıŋ̂gar sĭrernĕŋ̂ tanızıp alarğa! = Razreşite s vami poznakomit'sya! = İzin veriniz sizlerle tanışmaya! (**Sizlerle tanışmaya izin veriniz!**) (HKK-42)

Polıs pirĭŋ̂ger mağa! = Pomogite mne! = Yardım veriniz bana! (**Bana yardım ediniz!**) (HKK-46)

Xaydi adalça pu orın? = Kak nazıvayetsya eta mestnost'? = Nasıl adlandırılıyor bu yer? (**Bu yer nasıl adlandırılıyor?**) (HKK-45)

Alğıstapçabıs çaxsı nomer üçün. = Blagodarim za horoşiy nomer. = Teşekkür ediyoruz iyi oda için. (**İyi oda için size teşekkür ediyoruz.**) (HKK-59)

Çertığaşevtĭŋ̂ adınaŋ̂ oram ırax pa mınnaŋ̂? = Daleko li otsyuda ulitsa imeni Çertıgaşeva? = Çertıgaşevin adındaki sokak uzak mı buradan? (**Çertıgaşev sokağı buradan uzak mı?**) (HKK-56)

Çarir, isterbĭn sĭrernĭ. = Horoşo, ya posluşayu vas. = İyi, ben dinliyorum sizi. (**İyi, sizi dinliyorum.**) (HKK-50)

Pĭstĭŋ̂ institutta par: fizika paza matematika fakul'tedĭ, biologiya paza himiya fakul'tedĭ. = U nas v institute est': fiziko-matematiçeskiy fakul'tet i biologo-himiçeskiy fakul'tet. = Bizim enstitüde var fizik ve matematik fakültesi, biyoloji ve

kimya fakültesi. (**Bizim enstitüde fizik ve matematik fakültesi, biyoloji ve kimya fakültesi var.**) (HKK-91)

Alğıstapçam sĭrernĭ! = Blagodaryu vas! = Teşekkür ediyorum sizi! (**Size teşekkür ediyorum!**) (HKK-49)

Pĭlbinçem, xaydi sĭrernĭ alğıstabısça͡ŋ. = Ne znayu, kak vas i poblagodarit'. = Bilmiyorum, nasıl sizi teşekkür ediyorum. (**Size nasıl teşekkür edeceğimi bilmiyorum.**) (HKK-49)

Alğıs sĭrerge sıyıx üçün. = Spasibo vam za podarok. = Teşekkürler size hediye için. (**Hediye için size teşekkür ediyorum.**) (HKK-49)

Surınçam tuzında kilerge. = Proşu priyti vovremya. = Rica ediyorum zamanında gelmeye. (**Zamanında gelinmesini rica ediyorum.**) (HKK-106)

Pırosınçam, xomay çooxtançatxan üçün. = İzvinite, za moe plohoye proiznoşenie. = Özür dilerim, kötü olanlar için. (**Bu kötü olaylar için özür dilerim.**) (HKK-46)

Çaxsı idĭp, polıs pirĭŋ͡ger mağaa nime-nooların apararğa. = Pomogite mne, pojaluysta, otnesti veşçi. = Lütfen, yardım ediniz bana eşyaları taşımaya. (**Lütfen, eşyaları taşımama yardım ediniz.**) (HKK-53)

Közĭdĭŋ͡gerdek mağaa pu torğı kögenektĭ. = Pokajite mne eto şelkovoe plat'e. = Gösteriniz bana bu ipek elbiseyi. (**Bana bu ipek elbiseyi gösteriniz.**) (HKK-71)

Közĭdĭŋ͡gerdek mağaa duhı. = Pokajite mne duhı. = Gösteriniz bana parfümleri. (**Parfümleri bana gösteriniz.**) (HKK-72)

Pirĭŋ͡gerdek tĭs çuğca͡ŋ pasta. = Dayte pojaluysta zubnuyu pastu. = Veriniz diş macununu. (**Diş macununu veriniz.**) (HKK-72)

İm ĭzerzer künde üs xati otıs tamcıxna͡ŋ. = Budete prinimat' lekarstvo tri raza v den' po tridtsat' kapel'. = İlaç içiniz günde üç defa otuz damladan. (**Günde üç defa otuz damla ilaç alınız.**) (HKK-75)

1.2.4.2.4. SÖZCÜK GRUPLARI İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Hakas Türkçesindeki bazı ifadelerde sözcük gruplarının kendi içerisindeki sıralamasının Türkçeye uygun olarak değil, Rusçaya uygun olarak kullanıldıkları görülmektedir:

Uroktar irten *sigĭs* <u>castaŋ̂g</u> pastalça. = Uroki naçinayutsya s *vos'mi* <u>çasov</u> utra. = Dersler sabah *sekiz* <u>saatten</u> başlıyor. (**Dersler sabah <u>saat</u> *sekizde* başlıyor.**) (HKK-86)

Minĭ *altı (çitĭ)* <u>casta</u> usxurıbızıŋ̂gardax. = Razbudite menya, pojaluysta, v *6 (7)* <u>çasa</u> utra. = Beni *altı (yedi)* <u>saatte</u> uyandırınız. (**Beni <u>saat</u> *6 (7)'da* uyandırınız.**) (HKK-59)

***Rınok* <u>sĭrerniŋ̂g</u> xayzındadır?** = Gde *rınok* <u>u vas</u>? = *Pazar* <u>sizin</u> neresindedir? (**<u>Sizin</u> *pazarınız* nerededir?**) (HKK-56)

***Altı* <u>çastinaŋ̂g</u> paraaŋ̂g.** = Poydem na *şesti* <u>çasovoy</u> . = *Altı* <u>saattekine</u> gidelim. (**<u>Saat</u> *altıdakine* gidelim.**) (HKK-81)

Poezd *nince* <u>çasta</u> parça? = V *kotorom* <u>çasu</u> otpravlyaetsya poezd? = Tren *kaç* <u>saatte</u> gidiyor? (**Tren <u>saat</u> *kaçta* gidiyor?**) (HKK-98)

Obedke *nince* <u>casta</u> çabılça? = V *kotorom* <u>çasu</u> pererıv na obed? = Öğle yemeğine *kaç* <u>saatte</u> ara veriliyor? (**Öğle yemeği için <u>saat</u> *kaçta* ara veriliyor?**) (HKK-69)

Telegraf *nince* <u>çasxa</u> çitĭre toğınça? = Do *kotorogo* <u>çasa</u> rabotaet telegraf? = Telgraf *kaç* <u>saate</u> kadar çalışıyor? (**Telgraf <u>saat</u> *kaça* kadar çalışıyor?**) (HKK-68)

***Sigĭs* <u>castaŋ̂g</u> toğınçam.** = Rabotayu s *vos'mi* <u>çasov</u>. = *Sekiz* <u>saatten</u> çalışıyorum. (**<u>Saat</u> *sekizden* beri çalışıyorum.**) (HKK-105)

Pĭs sĭrernĭ *ĭkĭ* <u>casta</u> sağirbıs. = Mı jdem vas v *dva* <u>çasa</u>. = Biz sizi *iki* <u>saatte</u> bekliyoruz. (**Biz sizi <u>saat</u> *ikide* bekliyoruz.**) (HKK-105)

Toğıs *nince* <u>çasta</u> pastalça? = Vo *skol'ko* <u>çasov</u> naçinaetsya raboçiy den'? = İş *kaç* <u>saatte</u> başlıyor. (**İş <u>saat</u> *kaçta* başlıyor?**) (HKK-106)

Toğıs *altı* <u>ças</u> iirde toozılça. = Rabota zakançivaetsya v *şest'* <u>çasov</u> veçera. = İş *altı* <u>saat</u> akşamda bitiyor. (**İş, akşam <u>saat</u> *altıda* bitiyor.**) (HKK-106)

***Oray* <u>iirde</u>.** = *Pozdno* <u>veçerom</u>. = *Geç* <u>akşamda</u>. (**<u>Akşam</u> *geç vakitte*.**) (HKK-105)

***Xaydağ sĭlĭg çirler* <u>sĭrerniŋ̂g</u>!** = *Kakie* <u>u vas</u> *krasivıe mesta*! = *Nasıl güzel yerler* <u>sizin</u>! (**<u>Sizin</u> *ne kadar güzel yerleriniz* var!**) (HKK-52)

Ya, *pĭrsĭ olğannarni*, <u>ol gorod ortızında</u>, *paza pĭrsĭ –çiitterni*, <u>anzı Ağban suğ xazında</u>, *ol tınağ ornı.* = Da, *odin detskiy* – <u>v tsentre goroda</u>, *drugoy – molodejnıy*, <u>rapolojen na beregu Abakana</u>, *eto zona otdıha*. = Evet, *birisi çocukların*, <u>o şehir ortasında</u>; *diğeri gençlerin*, <u>o Abakan suyu kenarında</u>, *o dinlenme yeri.* (**Evet, <u>şehrin</u>**

ortasında olan ***çocuklar içindir*****, Abakan suyu kenarındaki** ***dinlenme yeri de gençler içindir.***) (HKK-57)

1.2.4.2.5.RUSÇADAKİ SAAT ANLATAN İFADELERİN YAPISAL OLARAK ÇEVRİLMESİ

Rusçada saat anlatan ifadelerin Hakas Türkçesine sözdizimsel ve anlam olarak çevrildiği görülmektedir:

On pis minut çox altı ças. = Bez pyatnadtsati şest'. = On beş dakika yok altı saat. (**Saat altıya on beş dakika var.**) (HKK-105)

1.2.4.3.SÖZCÜK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Rusça edatlar ile sözcüklerin Hakas Türkçesine sözcük olarak çevrildiği görülmektedir.

1.2.4.3.1.RUSÇA EDATLARIN ÇEVRİLMESİ

Rusçada "*bez, do, iz, na, ot, pered, s, v*" edatları belli hâl eklerine göre kullanılarak çeşitli anlamlar kazanmaktadırlar. Oluşan anlamların Hakas Türkçesine bire bir çevrildiği görülmektedir:

1.2.4.3.1.1."bez" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"bez" (yok, /+sIz/)* edatı tamlayan hâli *(родительный падеж = roditel'nıy padej)* ile kullanılır. Rusçada bir nesne ya da kişinin yokluğunu, hareketin nasıl yapıldığını ve saati ifade ederken bu edat kullanılır[339]. Bu edatın anlamca Hakas Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Pasxa imner retsept çox pirĭlbinçeler. = Drugie lekarstva bez retsepta ne vıdayutsya. = Başka ilaçlar reçete yok verilmezler. (**Başka ilaçlar reçetesiz verilmez.**) (HKK-77)

On pis minut çox altı ças. = Bez pyatnadtsati şest'. = On beş dakika yok altı saat. (**Saat altıya on beş dakika var.**) (HKK-105)

Pu imnernĭ petsept çox alarğa çarir. = Eti lekarstva mojno kupit' bez retsepta. = Bu ilaçları reçete yok almak mümkün. (**Bu ilaçlar reçetesiz alınabilir.**) (HKK-77)

[339] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 56.

1.2.4.3.1.2.“do” Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *“do” (-A kadar)* edatı tamlayan hâli *(родительный падеж = roditel’nıy padej)* ile kullanılır ve hareketin mesafesini, zamanını ve ne zamana kadar yapıldığını ifade eder[340]. Bu edatın anlamca Hakas Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Paza körïskençe! = Do svidaniya! = Yine görüşene kadar! (**Tekrar görüşürüz, hoşça kal!**) (HKK-43)

Paza toğasxanca! = Do vstreçi! = Yine görüşene kadar! (**Tekrar görüşürüz!)** (HKK-52)

Taŋdağa çitïre! = Do zavtra! = Yarın görüşünceye kadar! (**Yarın görüşürüz!**) (HKK-53)

Aeroporttaŋ gorodxa çitïre on pis nomer avtobus alay üs, tört nomer trolleybustar çörçe. = S aeroporta do goroda hodit avtobus 15 nomer i trolleybusı 3, 4 nomer. = Havaalanından şehre kadar on beş numara otobüs ve üç, dört numara troleybüsler gidiyor. (**Havaalanından şehre on beş numaralı otobüs ile üç ve dört numaralı troleybüsler gidiyor.**) (HKK-97)

1.2.4.3.1.3.“iz” Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *“iz” (/-DAn/)* edatı tamlayan hâli *(родительный падеж = roditel’nıy padej)* ile kullanılır. Rusçada hareketin nereden yapıldığını, bilginin ya da bir şeyin kaynağını, nesnenin neden yapıldığını, hareketin nedenini, bütünün parçasını ifade ederken bu edattan faydalanılır[341]. Bu edatın anlamca Hakas Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Min Xakasiyadaŋmın. = Ya iz Hakas2.= Ben Hakasya’danım. (**Ben Hakasyalıyım.**) (HKK-42)

1.2.4.3.1.4.“na” Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki “*na” (/-A/; /-DA/)* edatı iki hâl ekiyle kullanılabilmektedir. Birincisi, *“na” (-A)* edatı belirtme hâli *(внительный падеж = vnitel’nıy padej)* ile kullanıldığında hareketin yönünü veya yerini göstermek, zaman göstermek, eylemin

[340] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 53.
[341] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 54-55.

devam ettiği süreci göstermek, amaç belirtmek ve nesneler arası farkı vurgulamak amacı taşır[342]. Bu edatın anlamca Hakas Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Ağban gorodta ür nimeste on pĭr xadıl pis çüs ilĭg tört orınğa "Inarxas" gostinitsa püdĭrĭl parğan. = V Abakane nedovno postroena 11-etajnaya gostinitsa "Drujba" na 554 mest. = Abakan şehirde uzun zaman değilde on bir katlı 554 yere "Inarhas" oteli yapıldı. (**Abakan şehrinde yakın zamanda on bir katlı ve 554 odalı "Inarhas" oteli yapıldı.**) (HKK-57)

Pĭske nomer pĭr ayğa kirek. = Nam nujen nomer na odin mesyats. = Bize oda bir aya gerek. (**Bize bir aylık oda gerek.**) (HKK-59)

İkincisi *"na" (/-DA/)* edatı bulunma hâli *(предложный падеж = predlojnıy padej)* ile kullanıldığında yer göstermek, hareketin hangi ulaşım aracıyla yapıldığını göstermek, zaman ve yön göstermek amacı taşır[343]. Bu edatın anlamca Hakas Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Pu çacında pas pirĭŋ͡gerdek. = Napişite, pojaluysta, na etom listke. = Bu kâğıtta yazıveriniz. (**Bu kâğıda yazıveriniz.**) (HKK-54)

1.2.4.3.1.5."ot" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"ot" (/-DAn/)* edatı tamlayan hâli *(родительный падеж = roditel'nıy padej)* ile kullanılır. Rusçada hareketin başlangıç noktasını, bir yerden bir yere olan mesafeyi, bir şeyin kaynağını ya da nereden geldiğini, bir belgenin tarihini, bir şeye karşı alınan tedbirleri ve hareketin nedenini gösterirken bu edat kullanılır[344]. Bu edatın anlamca Hakas Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Kollektivtĭŋ͡ adınaŋ͡ sinĭ (sĭrernĭ) xazna sıyığınaŋ͡ alğapçam. = Ot imeni kollektiva pozdravlyayu tebya (vas) c pravitel'stvennoy nagradoy. = Kollektiv adından seni (sizi) devlet ödülüyle kutluyorum. (**Kolektif adına seni(sizi) devlet ödülüyle kutluyorum.**) (HKK-47)

Mağaa gripp ağırlığdaŋ͡ imner kirek. = Mne nujnı lekarstva ot grippa. = Bana grip ağrısından ilaçlar gerek. (**Bana grip hastalığı için ilaç gerekiyor.**) (HKK-76)

Pas ağırıinaŋ͡ im. = Lekarstva ot golovnoy boli = Baş ağrısından ilaç. (**Baş ağrısı için ilaç.**) (HKK-77)

---

[342] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 40-41.
[343] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 83-84.
[344] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 52-53.

1.2.4.3.1.6.“pered” Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *“pered” (ön)* edatı vasıta hâli *(творительный падеж = tvoritel’nıy padej)* ile kullanılır. Rusçada yer veya zaman gösterirken, bir şeyin ya da bir kimsenin karşısında yapılan hareketi ifade ederken bu edat kullanılır[345]. Bu edatın anlamca Hakas Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Sĭrernĭŋ alnıŋgarda pırolığbın. = Ya vinovat(a) pered vami. = Sizin önünüzde suçluyum. (**Size karşı suçluyum.**) (HKK-46)

1.2.4.3.1.7.“s” Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *“s” (ile)* edatı vasıta hâli *(творительный падеж = tvoritel’nıy padej)* ile kullanıldığında hareketin birlikteliğini, bir nesnenin ne tür olduğunu, hareketin tarzını ve kutlamaları ifade eder[346]. Bu edatın Hakas Türkçesine yaygın olarak anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Min sirerzer surınısnaŋg aylanarğa sağınçam. = Ya hoçu k vam obratit’sya s pros’boy. = Ben size soruyla başvurmaya istiyorum. (**Ben size bir soru sormak istiyorum.**) (HKK-48)

Ügredĭgde maŋgnanıstarnaŋg! = S uspehom v uçebe! = Derslerinde başarılarla! (**Derslerinde başarılar!**) (HKK-47)

İnstitut çaxsı toosxanıŋgnaŋg sinĭ alğapçam. = Pozdravlyayu tebya s uspeşnım okonçaniem instituta. = Enstitü başarılı bitirmenle seni kutluyorum. (**Enstitüyü başarılı bitirdiğin için seni kutluyorum.**) (HKK-92)

Sĭrernĭ ülükünneŋg alğapçam! = Pozdravlyayu vas s prazdnikom! = Sizi bayramınızla kutluyorum! (**Bayramınız kutlu olsun!**) (HKK-47)

Oktyabr’ ülükünĭnen (künĭneŋg)! = S oktyabrem! = Ekiminiz ile! (**Ekim devriminiz kutlu olsun!**) (HKK-47)

Pastağı maynaŋg! = S pervım maya! = Baştaki Mayıs ile! (**1 Mayısınız kutlu olsun!**) (HKK-47)

Sigĭs mart künĭneŋg! = S dnem 8 Marta! = 8 Mart günü ile! (**8 Mart Dünya Kadınlar Gününüz kutlu olsun!**) (HKK-47)

---

[345] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 76.
[346] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 78-79.

Naa çılnaŋ͡ğ! = S novım godom! = Yeni yılınızla! (**Yeni yılınız kutlu olsun!**) (HKK-47)

Tören künĭŋ͡ğneŋ͡ğ! = S dnem rojdeniya! = Doğum gününle! (**Doğum günün kutlu olsun!**) (HKK-47)

Ülükünneŋ͡ğ! = S prazdnikom! = Bayramınız ile! (**Bayramınız kutlu olsun!**) (HKK-47)

Çiŋ͡ğĭs künĭneŋ͡ğ! = S dnem pobedı! = Zafer gününüzle! (**Zafer gününüz kutlu olsun!**) (HKK-47)

Toğısta maŋ͡ğnanıstarnaŋ͡ğ! = S uspehom v trude! = Çalışmada başarılarla! (**Çalışmalarında başarılar diliyorum!**) (HKK-47)

Xaydağ sannaŋ͡ğ? = S kakim sçetom? = Hangi skorla? (**Skor nedir?**) (HKK-86)

Rusçadaki *"s" (/-DAn/)* edatı tamlayan hâli *(родительный падеж = roditel'nıy padej)* ile kullanıldığında hareketin ne zaman başladığını, ne süre içinde tamamlandığını, yönünü ve nereden yapıldığını, nedenini ifade eder[347]. Bu edatın Hakas Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Uroktar irten sigĭs çastaŋ͡ğ pastalça. = Uroki naçinayutsya s vos'mi çasov utra. = Dersler sabah sekiz saatten başlıyor. (**Dersler sabah saat sekizde başlıyor.**) (HKK-86)

1.2.4.3.1.8."v" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"v" (/-A/; /-DA/)* edatı iki hâl ekiyle kullanılabilmektedir. Birincisi, *"v" (/-A/)* edatı belirtme hâli *(внительный падеж = vnitel'nıy padej)* ile kullanıldığında hareketin yönünü, eylemin ne zaman gerçekleştiğini, eylemin süresini belirtmiş olur[348]. Bu edatın anlamca Hakas Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Aarlığ çası kreditke alarğa çarir ba? = Mojno li kupit' dorogie çası v kredit? = Pahalı saati krediye almak mümkün müdür? (**Bu pahalı saati taksitle almak mümkün müdür?**) (HKK-72)

Pĭr sutkaa nomer nincee turça? = Skol'ko stoit nomer v sutki. = Bir günlüğüne numara ne kadar duruyor? (**Odalarınızın bir günlük ücreti ne kadar?**) (HKK-59)

[347] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 54.
[348] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 39-40.

Pastağı ryadtarğa bilet nincee turça? = Skol'ko stoit bilet v pervıe ryadı? = Baştaki sıralara bilet ne kadara duruyor? (**Baştaki sıraların bileti ne kadar?**) (HKK-80)

İkincisi, *"v" (/-DA/)* edatı bulunma hâli *(предложный падеж = predlojnıy padej)* ile kullanıldığında yer ve zaman göstermek, yaşamın belli bir döneminden bahsetmek, insanın içinde bulunduğu psikolojik durumu anlatmak veya giyecek çeşitlerini belirtmek amacı taşır[349]. Bu edatın anlamca Hakas Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Turan͡garda xaydağ istïg! = Kak uyutno u vas v kvartire! = Evinizde nasıl güzel! (**Eviniz ne kadar güzel!**) (HKK-52)

Subbotada paza pozıraxta magazinner toğınça ba? = Rabotaet li magazinı v subbotu i voskresen'e? = Cumartesinde ve pazarda dükkânlar çalışıyor mu? (**Cumartesi ve Pazar dükkânlar çalışıyor mu?**) (HKK-69)

1.2.4.3.2.RUSÇA SÖZCÜKLERİN ÇEVRİLMESİ

Rusça sözcük veya sözcüklerin kavram olarak olduğu gibi Rusçadan Hakas Türkçesine çevrildiği görülmektedir. Rusçadan yapılan sözcük çevirilerini ad-ad soylu ve fiil çevirileri olarak iki gruba ayırmak mümkündür.

1.2.4.3.2.1. RUSÇA AD - AD SOYLU SÖZCÜKLERİN ÇEVRİLMESİ

Rusçadan Hakas Türkçesine anlam olarak çevrilen ad ve ad soylu sözcükler şunlardır:

1.2.4.3.2.1.1."bol'şoy" (büyük) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçadaki *"bol'şoy" (büyük)* sıfatı niteleyici görevli bir sıfattır ve çokluğu, genişliği anlatmak için kullanılabilmektedir. Türkçede ise "*büyük*" anlamındaki sözcük çokluk ve genişlik için değil, boyut ile ilgili olarak kullanılmaktadır. Ancak Rusça kullanımın anlamca Hakas Türkçesine çevrildiği görülmektedir:

Anın͡g üçün sïrerge uluğ alğıs. = Za eto vam bolşoe spacibo. = Bunun için size büyük teşekkür. (**Bunun için size çok teşekkür ediyorum.**) (HKK-49)

Sem'yan͡gar uluğ ba? = Bol'şaya li u vas sem'ya? = Aileniz büyük mü? (**Geniş bir aile misiniz?**) (HKK-94)

---

[349] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 83-84.

1.2.4.3.2.1.2.“doljen, nado, neobhodimo, nujno, nujen” (gerek) Sözcüğünün Çevrilmesi

Hakas Türkçesinde gereklilik kipi yerine “*yönelme hâli alan ad* veya *zamir + mastar hâlde fiil + gerek anlamındaki sözcük*” kalıbının kullanılması Rusça etkisi ile oluşmaktadır: [350]

Mağaa poçtaca pĭçĭk ızıbızarğa kirek. = Mne nujno otpravit’ pis’mo po poçte. = Bana postaca mektup göndermek gerek. (**Ben posta yoluyla mektup göndermeliyim.**) (HKK-64)

Sĭrerge poçta toxtağda tüzerge kirek. = Vam nado vıyti na ostanovke potça. = Size postane durakta inmek gerek. (**Siz postane durağında inmelisiniz.**) (HKK-97)

Mağaa xoos telegramma ızıbızarğa kirek. = Mne nujno otpravit’ telegrammu na tsvetnom blanke. = Bana süslemeli telgraf göndermek gerek. (**Ben süslü telgraf göndermeliyim.**) (HKK-67)

Mağaa magazinzer par kilerge kirek. = Mne nado shodit’ v magazin. = Bana dükkâna varıp gelmek gerek. (**Ben dükkâna gidip gelmeliyim.**) (HKK-68)

Pırosınçam, çe mağaa pararğa kirek. = İzvinite, mne nado idti. = Özür dilerim, bana gitmek gerek. (**Özür dilerim, ben gitmeliyim.**) (HKK-46)

Mağaa alıp alarğa kirek. = Mne nujno kupit’. = Bana satın almak gerek. (**Ben satın almalıyım.**) (HKK-48)

Mağaa sazımnı sırlirğa kirek. = Mne nujno pokrasit’ volosı. = Bana saçımı boyatmak gerek. (**Ben saçımı boyatmalıyım.**) (HKK-60)

Mağaa sağal xırınıp alarğa kirek. = Mne nado pobrit’sya. = Bana sakal tıraş olmak gerek. (**Ben sakal tıraşı olmalıyım.**) (HKK-61)

Mağaa nince axça tölirge kirek? = Skol’ko mne nujen zaplatit’? = Bana ne kadar para ödemek gerek? (**Ben ne kadar para ödemeliyim?**) (HKK-61)

Sĭrerge himiyalığ sibĭrek iderge kirek. = Vam nujno sdelat’ himiçeskuyu zavivku. = Size kimyasal saç kıvrım etmek gerek. (**Siz kimyasal yolla saçınızı kıvrımlaştırmalısınız.**) (HKK-60)

Sĭrerge bol’nitsaa çadarğa kirek. = Vam nado leç’ v bol’nitsu. = Size hastaneye yatmak gerek. (**Siz hastaneye yatmalısınız.**) (HKK-74)

Sĭrerge tözekte çadarğa kirek. = Vam nado polejat’ v posteli. = Size döşekte yatmak gerek. (**Siz döşekte yatmalısınız.**) (HKK-75)

---

[350] Fatma Özkan – Bağdagül Musa, ***agm.***, s. 126.

Mağaa oçkimnĭŋ süleykelerĭn alıstırıp alarğa kirek. = Mne nujno zamenit' stekla oçkov. = Bana gözlüğümün camlarını değiştirmek gerek. (**Ben gözlüğümün camlarını değiştirmeliyim.**) (HKK-78)

Sĭrerge ukol turğıstırarğa kirek. = Vam nado prinyat' ukolı. = Size iğne vurdurmak gerek. (**Siz iğne vurdurmalısınız.**) (HKK-75)

Mağaa Borgoyakov kirek. = Mne nujno Borgoyakova. = Bana Borgoyakov gerek. (**Borgoyakov ile görüşmeliyim?**) (HKK-66)

1.2.4.3.2.1.3.“edino” (tek, bir) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada ortaklık anlatan bir ifade olan bu sözcük, Hakas Türkçesine de anlamca çevrilmiştir:

Pĭr çöpneŋ. = Edinoglasno = Bir rızalıkla. (**Ortak kararla.**) (HKK-55)

1.2.4.3.2.1.4.“eto” (bu) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada telefon konuşmalarında veya nokta tariflerinde yakında olduğu düşünülen şeyler için kullanılmaktadır. Oysa Türkçede bunlar yanımızda bulunmadıkları için daha uzakta algılanmaktadırlar. İki dil arasındaki bu dilsel dünya görüşü farkına rağmen bu zamirin Hakas Türkçesine Rusçadan anlamca çevrildiği görülmektedir:

Pu “Ağban” gostinitsa ba? = Eto gostinitsa “Abakan”? = Bu Abakan otel mi? (**Orası Abakan otel mi?**) (Telefonda) (HKK-66)

1.2.4.3.2.1.5.“imeni” (ad) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada birisinin adıyla anılan yer, mekân adlarında, selam vermede veya selam getirip götürmede *“ad”* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Türkçede ise *“ad”* sözcüğüne gerek duyulmaz. Hakas Türkçesinde ise Rusça etkiyle *“ad”* sözcüğünün kullanıldığı görülmektedir:

“Pobeda” kinoteatrdaŋ ırax nimes Lermontovtıŋ adınaŋ drama teatrı. = Nedaleko ot kinoteatra Pobeda raspolojen dramteatr imeni Lermontova. = Pobeda sinemasından uzak değil Lermontov adındaki drama tiyatrosu. (**Lermontov drama tiyatrosu Pobeda sinemasına uzak değildir.**) (HKK-79)

İŋ uluğ ploşçad' – Leninniŋ adınaŋ ploşçad'. = Samaya bol'şaya ploşçad' – ploşçad' imeni Lenina. = En büyük meydan Lenin'in adıyla meydan. (**En büyük meydan, "Lenin Meydanı"dır.**) (HKK-56)

Kraevedenie muzeyi Puşkinniŋ adınaŋ oramda. = Kraevedçeskiy muzey nahoditsya po ulitse imeni Puşkina. = Milli müze Puşkin'in adıyla sokakta. (**Milli müze Puşkin sokağındadır.**) (HKK-57)

Çertığaşevtiŋ adınaŋ oram ırax pa mınnaŋ? = Daleko li otsyuda ulitsa imeni Çertıgaşeva? = Çertıgaşevin adındaki sokak uzak mı buradan? (**Çertıgaşev sokağı buradan uzak mı?**) (HKK-56)

Ügretçiler timneceŋ institut Leninniŋ adınaŋ prospektte. = Pedagogiçeskiy institut raspolojen po prospektu imeni Lenina. = Pedagojik enstitü Lenin'in adıyla caddede. (**Pedagoji Enstitüsü Lenin caddesindedir.**) (HKK-91)

1.2.4.3.2.1.6."inostrannıy" (başka ülke) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçadaki "*ino - strannıy*" *(başka - ülke)* birleşik yapılı sözcük, anlam ve şekil olarak Hakas Türkçesine çevrilmiştir:

İnstitutta aymax-pasxa natsiyalığ studentter ügrençeler. = V institute uçatsya inostrannıe studentı.. = Enstitüde başka ülkeden öğrenciler okuyorlar. (**Enstitüde yabancı öğrenciler okuyor.**) (HKK-92)

1.2.4.3.2.1.7."kak?" (nasıl?, hangi?) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçadaki *"Kak?"* sözcüğü zarfları sormak için kullanılır[351]. Ancak *"Kak?"* sözcüğü ünlem cümlelerinde de kullanılabilmektedir. Bu kullanım anlamca Hakas Türkçesine de kopyalanmıştır:

Xaydi örĭnçem. Xaydağ çaxsıdır! = Kak ya rad. Kak priyatno! = Nasıl memnunum! Hangi iyidir! (**Çok sevindim. Çok iyi olmuş.**) (HKK-49)

Xaydağ ol iptĭgdĭr! = Kak on(a) horoşo! = Nasıl o iyidir! (**O ne kadar iyi bir insandır!**) (HKK-52)

1.2.4.3.2.1.8."Kak-oy,-aya,-oe,-ie?" (hangi?, nasıl?) Sözcüğünün Çevrilmesi

"Kak-oy,-aya,-oe,-ie?" sözcüğü Rusçada sıfatları sormak için kullanılır. Hakas Türkçesine de bu sözcüğün anlamca kopyalandığı görülmektedir:

---

[351] Fahrettin Murtazaoğlu, ***age.***, s. 82.

Xaydağ sïrer sïlïgzer! = Kakaya vı krasivaya! = Nasıl siz güzelsiniz! (**Siz ne kadar güzelsiniz!**) (HKK-51)

Xaydağ sïrer (sin) xıyğazar! = Kakoy vı (tı) umnıy! = Nasıl siz (sen) akıllısınız! (**Siz (sen) ne kadar akıllısın(ız)!**) (HKK-51)

Xaydağ sïrer sımdax kïzïzer! = Kakoy vı krepkiy çelovek! = Nasıl siz gayretlisiniz! (**Siz ne kadar gayretlisiniz!**) (HKK-51)

Xaydağ sïlïg çirler sïrernïŋ! = Kakie u vas krasivıe mesta! = Nasıl güzel yerler sizin! (**Sizin ne kadar güzel yerleriniz var!**) (HKK-52)

Xaydağ xabarlar? = Kakie novosti? = Hangi haberler? **(Ne var, ne yok, nasılsın?**) (HKK-42)

Sïrernïŋ xaydağ xıyğa palalar! = Kakie u vas umnıe deti! = Sizin nasıl akıllı çocuklar! (**Sizin ne kadar akıllı çocuklarınız var!**) (HKK-52)

1.2.4.3.2.1.9.“kilogramm” (kilogram) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada ölçü adları birim adı yanında *“bir (1)”* ölçüsüne de ad olmaktadır. Türkçede ise böyle bir kullanım söz konusu değildir. Aksine *“1, 2, 3 vd.”* için de olsa *“kilogram”* kullanılmaktadır: *1 kilogram, 2 kilogram, 3 kiolgram vd.”*. Hakas Türkçesinde ise Rusça kullanımın etkisi görülmektedir:

Mağaa kilogramm xoy idï paza pïr kilogramm ïnek idï ködïr pirïŋer. = Vzves’te mne kilogramm baraninı i eşçe kilogramm govyadinı. = Bana kilogram koyun eti ve bir kilo inek eti kaldırıp veriniz. (**Bana bir kilogram koyun eti ile bir kilo inek eti tartıp veriniz.**) (HKK-69)

Kilogramm palıx ilïg altı axçaa turça. = Kilogramm rıbı stoit 56 kopeek. = Kilogram balık 56 liraya durur. (**Bir kilogram balık 56 liradır.**) (HKK-69)

1.2.4.3.2.1.10.“kto?” (kim?) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada kişilerin adı, soyadı ya da uyruğu sorulduğunda adlar kişi ile özdeş kabul edildiğinden *“kto?” (kim?)* sorusu sorulur. Türkçede ise adlar kişiden bağımsız olarak düşünüldüğünden ad ve soyadlarda *“ne?”*, uyruklarda *“ne?, hangi?”* anlamındaki sorular sorular sorulur. Ancak Rusçadaki *“kto?” (kim?)* soru zamiri kullanımının Hakas Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Adıŋar kemdïr? = Kto vaşa imya? = Adınız kimdir? (**Adınız nedir?**) (HKK-43)

Palalarıŋ͡ŋnıŋ͡ŋ attarı kemdĭr? = Kto tvoi detskie imya? = Çocuklarının adları kimdir? (**Çocuklarının adları nedir?**) (HKK-95)

1.2.4.3.2.1.11.“mesto” (yer) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada odayı anlatmak için kullanılan *“yer”* anlamındaki sözcüğün Hakas Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Ağban gorodta ür nimeste on pĭr xadıl pis çüs ilĭg tört orınğa “Inarxas” gostinitsa püdĭrĭl parğan. = V Abakane nedovno postroena 11-etajnaya gostinitsa “Drujba” na 554 mest. = Abakan şehrinde uzun zaman değilde on bir katlı 554 yere “Inarhas” oteli yapıldı. (**Abakan şehrinde yakın zamanda on bir katlı ve 554 oda kapasiteli “Inarhas” oteli yapıldı.**) (HKK-57)

1.2.4.3.2.1.12.“mojno” (mümkün) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada izin anlatmak için *“mümkün”* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Hakas Türkçesine Rusçadaki bu sözcüğün anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Çarir ba surıp alarğa? = Mojno li poprosit’? = Mümkün mü sormaya? (**Sorabilir miyim?**) (HKK-48)

Pu imnernĭ petsept çox alarğa çarir. = Eti lekarstva mojno kupit’ bez retsepta. = Bu ilaçları reçete yok almak mümkün. (**Bu ilaçlar reçetesiz alınabilir.**) (HKK-77)

1.2.4.3.2.1.13.“nedaleko” (uzak değil) Sözcüğünün Çevrilmesi

Bu sözcük Eski Rusça döneminde edat ile sıfatın birleşmesi sonucu (*ne* + *dalekiy*) oluşmuş bir zarftır. Rusçada mesafe olarak yakınlık ifade etmek için *“uzak”* anlamındaki sözcüğün olumsuz şekli kullanılmaktadır. Türkçede ise mesafe olarak yakınlık ifade etmek için *“uzak”* anlamındaki sözcüğün zıt anlamlısı olan *“yakın”* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Ancak Rusçada yakında olanı anlatmak için kullanılan *“uzak değil”* anlamındaki sözcüğün Hakas Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Mında ırax nimes univermag par. = Zdes’ nedaleko est’ univermag. = Burada uzak değil alışveriş merkezi var. (**Buraya yakın bir alışveriş merkezi var.**) (HKK-70)

1.2.4.3.2.1.14.“nedovno” (uzun zaman değil, çoktan değil) Sözcüğünün Çevrilmesi

Eski Rusça döneminde edat ile sıfatın birleşmesi sonucu (*ne* + *davnıy*) oluşmuş bir zarftır. Rusçada zaman olarak yakınlık ifade etmek için *“uzun”* anlamındaki sözcüğün olumsuz şekli kullanılmaktadır. Türkçede ise zaman olarak yakınlık ifade etmek için *“yakın, geçen”* anlamındaki sözcükler kullanılmaktadır. Ancak Rusçada zaman olarak yakında olanı anlatmak için kullanılan *“uzun zaman değil, çoktan değil”* anlamındaki sözcüğün Hakas Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Ağban gorodta ür nimeste on pĭr xadıl pis çüs ilĭg tört orınğa “Inarxas” gostinitsa püdĭrĭl parğan. = V Abakane nedovno postroena 11-etajnaya gostinitsa “Drujba” na 554 mest. = Abakan şehrinde uzun zaman değilde on bir katlı 554 yere “Inarhas” oteli yapıldı. (**Abakan şehrinde yakın zamanda on bir katlı ve 554 oda kapasiteli “Inarhas” oteli yapıldı.**) (HKK-57)

1.2.4.3.2.1.15.“nomer” (numara) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada *“oda” (komnata)* sözcüğü bulunmasına rağmen otel ile ilgili söylemlerde odaların numarasına vurgu yapılmakta ve *“numara”* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Türkçede ise *“oda”* anlamındaki sözcükler kullanılmaktadır. Fakat Hakas Türkçesinde Rusçanın etkisiyle *“numara”* sözcüğü hem anlam hem de biçim olarak kullanılabilmektedir:

Alğıstapçabıs çaxsı nomer üçün. = Bol’şoe spasibo za horoşiy nomer. = Teşekkür ediyoruz iyi numara için. (**İyi oda için size teşekkür ediyoruz.**) (HKK-59)

Pĭr sutkaa nomer nincee turça? = Skol’ko stoit nomer v sutki. = Bir günlüğüne numara ne kadar duruyor? (**Odalarınızın bir günlük ücreti ne kadar?**) (HKK-59)

1.2.4.3.2.1.16.“on” (o) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçadaki 3.tekil şahıs zamiri, Eski Rusçadaki işaret zamirinden gelişmiştir[352]. Bu zamir Rusçada cümle içerisinde özel ad yerine kullanılır ve nitelenen görevini üstlenir. Rusçadaki bu zamir, Hakas Türkçesine de aynı kullanımla çevrilmiştir:

Ya, Sibir’de ol iŋ̂g kök gorodtarnıŋ̂g pĭrsĭ. = Da, v Sibiri on odin iz zelenıh gorodov. = Evet, Sibirya’da o en yeşil şehirlerden birisi. (**Evet, bu şehir Sibirya’daki en yeşil şehirlerden biridir.**) (HKK-57)

[352] Ayşe Pamir Dietrich (2001a), ***age.***, s. 89.

1.2.4.3.2.1.17.“otkuda?” (nereden?) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada yer zarfını buldurmaya yarayan *“otkuda?” (nereden)* sözcüğünün Hakas Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Sïrer pozıŋ͡gar <u>xaydaŋ͡gzar</u>? = Vı <u>otkuda</u> sami? = Siz kendiniz <u>neredensiniz</u>? (**Siz <u>nerelisiniz</u>?**) (HKK-42)

1.2.4.3.2.1.18.“pervıy” (ilk, baş) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusça ifadelerde tarih bildirilirken rakamlar sıra sayı sıfatı biçiminde kullanılırlar. Bu rakamların çekimli hâlleri de sıfata uygun olarak yapılır. Bu kural *“bir”* dışındaki rakamlar için geçerlidir. Ancak Rusçada *“birinci”* demek için *“odin” (bir)* değil, *“pervıy” (birinci)* sözcüğü kullanılmaktadır. Bu kullanım Rusça etkisiyle Hakas Türkçesine de geçmiştir:

<u>Pastağı</u> maynaŋ͡g! = S <u>pervım</u> maya! = <u>Baştaki</u> Mayıs ile! (**<u>Bir</u> Mayısınız kutlu olsun!**) (HKK-47)

1.2.4.3.2.1.19.“pol” (yarım, orta) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada *“pol” (yarım, orta)* sözcüğü zaman adlarından önce kullanılmaktadır. Oluşan anlamın Hakas Türkçesine çevrildiği görülmektedir:

Türçedeŋ͡g <u>ortı</u> kün pol parar. = Skoro <u>pol</u>den’. = Yakında <u>orta</u> gün olacak. (**Yakında <u>öğle</u> olacak.**) (HKK-105)

1.2.4.3.2.1.20. “tak” (öyle, böyle) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada *“tak” (öyle, böyle)* sözcüğü, Eski Rusçadan beri durum zarfı olarak kullanıldığı gibi, birleşik cümle kurulurken yan cümle göreviyle de kullanılmaktadır[353]. Rusçadaki bu sözcük anlam ve görev olarak Hakas Türkçesine kopyalanmıştır:

<u>Xaydar</u> çaxsı tınanıp aldım. = <u>Tak</u> horoşo provel(a) otdıh. = <u>Öyle</u> güzel dinlendim. (**<u>Çok</u> güzel dinlendim.**) (HKK-49)

1.2.4.3.2.1.21.“vid” (görünüş) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada olayların, hareketlerin veya varlıkların türü, çeşidi için *“videt’ ” (görmek)* fiilinden türeyen *“görünüş”* anlamındaki *“vid”* sözcüğü kullanılmaktadır. Rusçadaki kullanımın Hakas Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

---

[353] Ayşe Pamir Dietrich (2001a), ***age.***, s. 154-157.

Xakasiyada sporttıŋ xaydağ körĭmĭ iŋ çaxsı tileen? = Kakoy samıy razvitıy vid sporta v Hakasii? = Hakasya'da sporun hangi görünümü en iyi gelişmiş? (**Hakasya'da en iyi gelişen spor türü hangisidir?**) (HKK-84)

Sporttıŋ xaydağ körĭmĭneŋ ayğasçazar? = Kakim vidom sporta vı zanimaetes'? = Sporun hangi görünümüyle meşgul oluyorsunuz? (**Sporun hangi türüyle uğraşıyorsunuz?**) (HKK-84)

1.2.4.3.2.2.RUSÇA FİİLLERİN ÇEVRİLMESİ

Rusça ifadelerdeki bazı fiillerin Hakas Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

1.2.4.3.2.2.1."bolet' " (ağrı-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada hastayı, hastalığı ya da hasta olmayı anlatmak için *"ağrı-"* anlamındaki fiil ya da bu fiilden türeyen sözcükler kullanılmaktadır. Rusçadaki kullanımın Hakas Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Ol ağırça. = On boleet. = O ağrıyor. (**O hastadır.**) (HKK-88)

Min ağırğam. = Ya bolel. = Ben ağrıdım. (**Ben hastalandım.**) (HKK-89)

1.2.4.3.2.2.2."idti – hodit' " (git-; gel-, var-, yürü-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada bir program dâhilinde gerçekleşen eylemlerde *"git-"* anlamındaki fiil kullanılır: *düğün git-, ders git-, tiyatro git-, film git-* vb. Oysa Türkçede bunları anlatmak için *"git-, var-, yürü-"* fiilleri kullanılmaz. Rusçadaki fiilin bu kullanımının, Hakas Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Sağam xakas tĭlĭnĭŋ urogı parça. = Seyças idet urok hakasskogo yazıka. = Şimdi Hakas dilinin dersi gidiyor. (**Şimdi Hakas Türkçesi dersi var.**) (HKK-86)

Rusçada yakışma, uygun olma anlamını vermek için Türkçeden farklı olarak *"gel-"* anlamındaki fiil kullanılır:

Sağa ax öŋ uğaa kilĭsçe. = Tebe oçen' idet belıy tsvet. = Sana beyaz renk çok geliyor. (**Sana beyaz renk çok yakışıyor.**) (HKK-51)

Pu kilĭsçe be mağaa? = Eto mne idet? = Bu geliyor mu bana? (**Bu bana uygun oluyor mu?**) (HKK-70)

1.2.4.3.2.2.3.“igrat’ ” (oyna-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada enstrüman çalmayı anlatmak için *“oyna-”* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Rusçadaki kullanımın Hakas Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Xomıs oyna- = İgrat’ homıs. = Komuz oynamak (**Kopuz çalmak**) (HTS)

1.2.4.3.2.2.4.“sadit’sya – sest’ ” (otur-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada bu fiil; insanlar, hayvanlar ve güneş için kullanılmaktadır[354]. İnsanlar için en sık kullanıldığı durum araçlarla ilgili olanıdır. Rusçada araçları kullanarak bir yerden başka bir yere gitme eylemi *“otur-”* anlamındaki fiil ile karşılanmaktadır. Türkçede ise bu eylem *“bin-”* anlamındaki fiil ile karşılanmaktadır. Ancak Rusçadaki fiilin Hakas Türkçesine anlam olarak kopyalandığı görülmektedir:

Andağda üs, tört nomer trolleybustarğa odırıŋ͡ğar. = Togda sadites’ na trolleybusı 3, 4.= O zaman üç, dört numara troleybüslere oturunuz. (**O zaman üç ve dört numaralı troleybüslere bininiz.**) (HKK-97)

1.2.4.3.2.2.5.“stoyat’ ” (dur-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada, bir hizmetin veya malın değeri için ya da bir yerde var olmayı anlatmak için *“dur-”* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Rusçadaki bu fiil Hakas Türkçesine anlamca kopyalanmıştır:

Şkolabıs gorod ortızında turça. = Şkol’noe zdanie stoit v tsentre goroda. = Okulumuz şehir ortasında duruyor. (**Okulumuz şehir merkezinde bulunuyor.**) (HKK-86)

Olaŋ͡gay pĭçĭk ızarı nincee turça? = Skol’ko stoit peresılka prostogo pis’ma? = Normal mektup gönderme ne kadar duruyor? (**Normal mektup gönderme ücreti ne kadardır?**) (HKK-65)

Pĭr sutkaa nomer nincee turça? = Skol’ko stoit nomer v sutki. = Bir günlüğüne oda ne kadar duruyor? (**Odalarınızın bir günlük ücreti ne kadar?**) (HKK-59)

Pu nime pray nincee turça? = Skol’ko stoit vse eto? = Bu şey bütün ne kadar durur? (**Bunların hepsi ne kadardır?**) (HKK-68)

[354] Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 16-17.

Yabloko, sliva, vinograd nincee turçalar? = Skol'ko stoyat yabloki, slivı, vinograd? = Elma, erik, üzüm ne kadara duruyorlar? (**Elma, erik, üzüm ne kadar?**) (HKK-69)

Pĭr kilogramm palıx nincee turça? = Skol'ko stoit kilogramm rıbı? = Bir kilogram balık ne kadara duruyor? (**Bir kilogram balık ne kadar?**) (HKK-69)

Kilogramm palıx ilĭg altı axçaa turça. = Kilogramm rıbı stoit 56 kopeek. = Kilo balık 56 liraya durur. (**Balığın kilosu 56 liradır.**) (HKK-69)

Bazarda it nincee turça? = Skol'ko stoit kilogram myasa na bazare? = Pazarda et ne kadara duruyor? (**Pazarda et ne kadardır?**) (HKK-69)

Nincee turça? = Skol'ko on stoit? Ne kadara duruyor? (**Fiyatı ne kadar?**) (HKK-70)

Bilet nincee turça? = Skol'ko stoit bilet? = Bilet ne kadara duruyor? (**Bilet ne kadar?**) (HKK-97)

Pastağı ryadtarğa bilet nincee turça? = Skol'ko stoit bilet v pervıe ryadı? = Baştaki sıralara bilet ne kadara duruyor? (**Baştaki sıraların bileti ne kadar?**) (HKK-80)

Çidĭl imĭ nincee turça? = Skol'ko stoit lekarstvo ot kaşlya? = Öksürük ilacı ne kadara duruyor? (**Öksürük ilacı ne kadar?**) (HKK-76)

Pĭr sös nince axçaa turça? = Skol'ko stoit odno slovo? = Bir söz ne kadara duruyor? (**Bir sözcüğün ücreti ne kadar?**) (HKK-67)

1.2.4.3.2.2.6.“uçit'sya” (öğren-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada, eğitim öğretim ile ilgili ifadeler için *“öğren-”* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Türkçede ise bu eylem *“oku-”* anlamındaki fiil ile karşılanmaktadır. Ancak Rusçadaki fiilin Hakas Türkçesine anlam olarak kopyalandığı görülmektedir:

Xaydağ kursta ügrençezer? = Na kakom kurse uçites'? Kaçıncı sınıfta öğreniyorsunuz? (**Kaçıncı sınıfta okuyorsunuz?**) (HKK-91)

Min pizĭnci kursta ügrençem. = Ya uçus' na pyatom kurse. = Ben beşinci sınıfta öğreniyorum. (**Ben beşinci sınıfta okuyorum.**) (HKK-91)

Xayda ügrençezer? = Gde vı uçites'? = Nerde öğreniyorsunuz? (**Nerde okuyorsunuz?**) (HKK-91)

İnstitutta aymax-pasxa natsiyalığ studentter ügrençeler. = V institute uçatsya inostrannıe studentı.. = Enstitüde başka ülkeden öğrenciler öğreniyorlar. (**Enstitüde yabancı ülkeden gelen öğrenciler okuyor.**) (HKK-92)

1.2.4.3.2.2.7.“zvonit’ ” (çaldır-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada telefon ile birisine ulaşma için *“çaldır-”* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Türkçede ise bu eylem *“ara-, aç-”* anlamındaki fiil ile karşılanmaktadır. Ancak Rusçadaki fiilin Hakas Türkçesine anlam olarak kopyalandığı görülmektedir:

Min sağaa sığdıradam. = Ya tebe pozvonyu. = Ben sana çaldıracağım. (**Ben sana telefon açacağım, ben seni arayacağım.**) (HKK-66)

İskĭr pirĭŋgerdek ağaa Sapin İvanoviç sığdıratxan tĭp. = Peredayte emu, çto zvonil Sapin İvanoviç. = Haber veriniz ona Sapin İvanoviç çaldırdı diye. (**Ona, Sapin İvanoviç’in telefon açtığını söyleyiniz.**) (HKK-66)

Mağaa sığdıradarlar. = Mne budut zvonit. = Bana çaldıracaklar. (**Beni telefonla arayacaklar.**) (HKK-60)

1.2.4.3.2.3. RUSÇADAKİ EKSİK SÖZCÜK KULLANIMININ ÇEVRİLMESİ

Hakas Türkçesinde Rusçanın etkisiyle bazı sözcüklerin kullanılmadığı görülmektedir:

Sĭrernĭŋğ xaydağ xıyğa palalar! = Kakie u vas umnıe deti! = Sizin nasıl akıllı çocuklar! (**Sizin ne kadar akıllı çocuklarınız var!**) (HKK-52)

Sĭrernĭŋğ adıŋğar, pĭçĭkke kĭrceeŋğer? = Vaşe imya, familiya? = Sizin adınız, soyadınız? (**Sizin adınız, soyadınız nedir?**) (HKK-42)

Nince pala? = Skol’ko detey? = Kaç çocuk? (**Sizin kaç çocuğunuz var?**) (HKK-95)

Minĭŋğ pĭr pala. = U menya odin rebenok. = Benim bir çocuk. (**Benim bir çocuğum var.**) (HKK-95)

Gorodta nince ploşçad’tır? = Skol’ko ploşçadey v gorode? = Şehirde ne kadar meydandır? (**Şehirde ne kadar meydan var?**) (HKK-56)

Gorodta üs ploşçad’. = V gorode tri ploşçadi. = Şehirde üç meydan. (**Şehirde üç meydan var.**) (HKK-56)

Ağbanda nince gostinitsa? = Skol'ko gostinits v Abakane? = Abakan'da ne kadar otel? (**Abakan'da ne kadar otel <u>var</u>?**) (HKK-58)

Ağbanda tört gostinitsa. = V Abakane çetıre gostinitsı. = Abakan'da dört otel. (**Abakan'da dört otel <u>var</u>.**) (HKK-58)

Şkolada pis çüs alton çitĭ ügrenci. = V şkole 567 uçenikov. = Okulda 567 öğrenci. (**Okulda 567 öğrenci <u>var</u>.**) (HKK-86)

Sĭrernĭn̂g klassta nince ügrenci? = Skol'ko uçenikov v vaşem klasse? = Sizin sınıfta kaç öğrenci? (**Sizin sınıfta kaç öğrenci <u>var</u>?**) (HKK-86)

Klassta otıs pis ügrenci. = V klasse tridtsat' pyat' uçenikov. = Sınıfta otuz beş öğrenci. (**Sınıfta otuz beş öğrenci <u>var</u>.**) (HKK-86)

Pu xonıxta nince pas mal? = Skol'ko golov skota v etom hozyaystve? = Bu ekonomide kaç baş hayvan? (**Bu evde kaç baş hayvan <u>var</u>?**) (HKK-101)

Teatrda nince orındır? = Skol'ko mest v teatre? = Tiyatroda ne kadar yerdir? (**Tiyatroda ne kadar yer <u>var</u>?**) (HKK-80)

1.2.5. KARAÇAY - MALKAR TÜRKÇESİ

1.2.5.1. EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

İki farklı ek sistemine sahip olan Karaçay - Malkar Türkçesi ve Rusça arasında ek çevirisi meydana geldiği görülmektedir. *Hâl ekleri, iyelik ekleri, şahıs ekleri, çoğul eki* ve *yapım ekleri* başlıkları altında ele alınan bu çevirilerde Türkçenin yapısına uygun olmayan eklerin sözcüklere eklendiği veya eklerin kullanılmamış olduğu görülmektedir.

1.2.5.1.1.HÂL EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.5.1.1.1.Yalın Hâl İle İlgili Çeviriler

1.2.5.1.1.1.1.Yalın Hâl Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.5.1.1.1.1.1.Yalın Hâl Yerine Tamlayan Hâli Ekinin Kullanılması

Karaçay – Malkar Türkçesinde Rusçadaki edatsız tamlayan hâlinin *(родительный падеж = roditel'nıy padej)* etkisiyle, kullanılmaması gereken tamlayan hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir:

Segizni carımı. = Polovina vos'mogo. = Sekizin yarımı. (**Sekiz buçuk.**) (KMKK-49)

1.2.5.1.1.1.1.2.Yalın Hâl veya Tamlayan Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusça kişi zamirlerindeki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle Karaçay - Malkar Türkçesinde kişi zamirleri yalın veya tamlayan hâli yerine yönelme hâli ile kullanılmaktadırlar. Dolayısıyla Rusça ile birebir örtüşen Karaçay - Malkar Türkçesindeki bu yaygın yapılar, Rusçadan yapılan kavram ve gramer çevirisinin bir sonucudur:

Aŋga onbeş cıl boladı. = Ey pyatnadtsat' let. = Ona on beş yıl oluyor. (**O, on beş yaşındadır. = Onun yaşı on beştir.**) (KMKK-52)

Aŋga kırk beş cıl boladı. = Emu sorok pyat' let. = Ona kırk beş yıl oluyor. (**O, kırk beş yaşındadır. = Onun yaşı kırk beştir.**) (KMKK-52)

Aŋga onsegiz cıldan köp bola bolmaz. = Emu mojno dat' ne bol'şe vosemnadtsati let. = Ona on sekiz yıldan çok olamaz. (**O, on sekiz yaşından çok olamaz.**) (KMKK-52)

Sa͡ŋga ukol eterge kerekdi. = Tebe nujno sdelat' ukol. = Sana iğne yaptırmak gerek. (**Sen iğne yaptırmalısın?**) (KMKK-95)

Sa͡ŋga nença cıl boladı? = Skol'ko tebe let? = Sana kaç yıl oluyor? (**Sen kaç yaşındasın? = Senin yaşın kaç?**) (KMKK-51)

Ma͡ŋga cıyırma bla bir cıl boladı. = Mne dvadtsat' odin god. = Bana yirmi bir yıl oluyor. (**Ben yirmi bir yaşındayım. = Benim yaşım yirmi bir.**) (KMKK-51)

Sizge bol'nitsada igirek bollukdu. = Vam budet luçşe v bol'nitse. = Size hastanede çok iyi olacak. (**Siz hastanede çok iyi olacaksınız.**) (KMKK-95)

Sizge soluu üyge barırğa kerekdi. = Vam nado poehat' v dom otdıha. = Size dinlenme eve gitmek gerek. (**Siz dinlenme evine gitmelisiniz.**) (KMKK-101)

Sa͡ŋga solurğa kerekdi. = Tebe nado otdohnut'. = Sana dinlenmek gerek. (**Sen dinlenmelisin.**) (KMKK-101)

1.2.5.1.1.1.1.3.Yalın Hâl Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Karaçay - Malkar Türkçesinde Rusçadaki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle yalın hâl yerine yönelme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir. Bu kullanım Rusçadaki fiillerin rejimiyle bağlantılı olarak yalın hâldeki tamlamalarda meydana gelmektedir:

Seni eri͡ŋge nença cıl boladı? = Skol'ko let tvoemu suprugu? = Senin eşine kaç yıl oluyor? (**Senin eşin kaç yaşındadır?**) (KMKK-52)

Sen meni karındaşıma nença cıl bola bolur deyse? = Skol'ko let tı daş' moemu bratu? = Sen benim kardeşime kaç yıl olur diyorsun? (**Sen benim kardeşimin kaç yaşında olduğunu düşünüyorsun? = Sence benim kardeşim kaç yaşındadır?**) (KMKK-52)

Seni egeçi͡ŋge nença cıl boladı? = Skol'ko let tvoey sestre? = Senin ablana kaç yıl oluyor? (**Senin ablan kaç yaşındadır?**) (KMKK-52)

Seni ata͡ŋga elli cıl bola bolur. = Tvoemu ottsu, doljno bıt' pyat'desyat let. = Senin babana elli yıl oluyor. (**Senin baban elli yaşındadır.**) (KMKK-52)

1.2.5.1.1.1.1.4.Yalın Hâl Yerine Bulunma Hâli Ekinin Kullanılması

Karaçay – Malkar Türkçesinde Rusçadaki edatsız vasıta hâlinin *(творительный падеж = tvoritel'nıy padej)* bulunma anlamı etkisiyle yalın hâl yerine bulunma hâli

ekinin kullanıldığı görülmektedir[355]. Bu kullanım Rusçadaki fiillerin rejimiyle bağlantılı olarak zaman bildiren sözcüklerde meydana gelmektedir:

Sen iŋ͡girde kayrı barlıksa? = Kuda tı poydeş' veçerom? = Sen akşamda nereye gideceksin? (**Sen akşam nereye gideceksin?**) (KMKK-66)

Men iŋ͡girde kar cauarık sunŋ͡gan edim. = Ya dumal, çto veçerom poydet sneg. = Ben akşamda kar yağacak diye düşündüm. (**Ben akşam kar yağacak diye düşündüm.**) (KMKK-69)

Bügün erttenlikde kelgenme. = Priehal segodnya utrom. = Bugün sabahta geldim. (**Bugün sabah geldim.**) (KMKK-36)

1.2.5.1.1.2.Belirtme Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.5.1.1.2.1.Belirtme Hâli Eki Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.5.1.1.2.1.1.Belirtme Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusçada fiillerin rejimine bağlı olarak kullanılan edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle, Karaçay - Malkar Türkçesindeki sözcüklerde de belirtme hâli eki yerine yönelme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir:

Men malkar tilge üyreneme. = Ya izuçayu balkarskuyu yazıku. = Ben Malkar dile öğreniyorum. (**Ben Malkar dilini öğreniyorum.**) (KMKK-39)

1.2.5.1.1.3.Tamlayan Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.5.1.1.3.1.Tamlayan Hâli Eki Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.5.1.1.3.1.1.Yalın Hâl veya Tamlayan Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusça kişi zamirlerindeki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle Karaçay - Malkar Türkçesinde kişi zamirleri yalın veya tamlayan hâli yerine yönelme hâli ile kullanılmaktadırlar. Dolayısıyla Rusça ile birebir örtüşen Karaçay - Malkar Türkçesindeki bu yaygın yapılar, Rusçadan yapılan kavram ve gramer çevirisinin bir sonucudur:

Saŋ͡ga ukol eterge kerekdi. = Tebe nujno sdelat' ukol. = Sana iğne yaptırmak gerek. (**Sen iğne yaptırmalısın?**) (KMKK-95)

---

[355] Rusçada edatsız bulunma hâli *(предложный падеж = predlojnıy padej)* yoktur. Fakat edatsız vasıta hâli *(творительный падеж = tvoritel'nıy padej)* bulunma anlamı da taşımaktadır. bk.: Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 72-73.

Sizge bol'nitsada igirek bollukdu. = Vam budet luçşe v bol'nitse. = Size hastanede çok iyi olacak. (**Siz hastanede çok iyi olacaksınız.**) (KMKK-95)

Sa͡ŋga solurğa kerekdi. = Tebe nado otdohnut'. = Sana dinlenmek gerek. (**Sen dinlenmelisin.**) (KMKK-101)

Sizge soluu üyge barırğa kerekdi. = Vam nado poehat' v dom otdıha. = Size dinlenme eve gitmek gerek. (**Siz dinlenme evine gitmelisiniz.**) (KMKK-101)

Sa͡ŋga nença cıl boladı? = Skol'ko tebe let? = Sana kaç yıl oluyor? (**Sen kaç yaşındasın? = Senin yaşın kaç?**) (KMKK-51)

Ma͡ŋga cıyırma bla bir cıl boladı. = Mne dvadtsat' odin god. = Bana yirmi bir yıl oluyor. (**Ben yirmi bir yaşındayım. = Benim yaşım yirmi bir.**) (KMKK-51)

A͡ŋga onbeş cıl boladı. = Ey pyatnadtsat' let. = Ona on beş yıl oluyor. (**O, on beş yaşındadır. = Onun yaşı on beştir.**) (KMKK-52)

A͡ŋga kırk beş cıl boladı. = Emu sorok pyat' let. = Ona kırk beş yıl oluyor. (**O, kırk beş yaşındadır. = Onun yaşı kırk beştir.**) (KMKK-52)

A͡ŋga onsegiz cıldan köp bola bolmaz. = Emu mojno dat' ne bol'şe vosemnadtsati let. = Ona on sekiz yıldan çok olamaz. (**O, on sekiz yaşından çok olamaz.**) (KMKK-52)

1.2.5.1.1.3.2.Tamlayan Hâli Ekinin Diğer Hâl Eklerinin Yerine Kullanılması

1.2.5.1.1.3.2.1.Yalın Hâl Yerine Tamlayan Hâli Ekinin Kullanılması

Karaçay – Malkar Türkçesinde Rusçadaki edatsız tamlayan hâlinin *(родительный падеж = roditel'nıy padej)* etkisiyle, kullanılmaması gereken tamlayan hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir:

Segizni carımı. = Polovina vos'mogo. = Sekizin yarımı. (**Sekiz buçuk.**) (KMKK-49)

1.2.5.1.1.4.Yönelme Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.5.1.1.4.1.Yönelme Hâli Ekinin Diğer Hâl Eklerinin Yerine Kullanılması

1.2.5.1.1.4.1.1.Yalın Hâl Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Karaçay - Malkar Türkçesinde Rusçadaki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle yalın hâl yerine yönelme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir. Bu kullanım Rusçadaki fiillerin rejimiyle bağlantılı olarak yalın hâldeki tamlamalarda meydana gelmektedir:

Sen meni karındaşıma nença cıl bola bolur deyse? = Skol'ko let tı daş' moemu bratu? = Sen benim kardeşime kaç yıl olur diyorsun? (**Sen benim kardeşimin kaç yaşında olduğunu düşünüyorsun? = Sence benim kardeşim kaç yaşındadır?**) (KMKK-52)

Seni egeçiŋge nença cıl boladı? = Skol'ko let tvoey sestre? = Senin ablana kaç yıl oluyor? (**Senin ablan kaç yaşındadır?**) (KMKK-52)

Seni ataŋga elli cıl bola bolur. = Tvoemu ottsu, doljno bıt' pyat'desyat let. = Senin babana elli yıl oluyor. (**Senin baban elli yaşındadır.**) (KMKK-52)

Seni eriŋge nença cıl boladı? = Skol'ko let tvoemu suprugu? = Senin eşine kaç yıl oluyor? (**Senin eşin kaç yaşındadır?**) (KMKK-52)

1.2.5.1.1.4.1.2.Yalın Hâl veya Tamlayan Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusça kişi zamirlerindeki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle Karaçay - Malkar Türkçesinde kişi zamirleri yalın veya tamlayan hâli yerine yönelme hâli ile kullanılmaktadırlar. Dolayısıyla Rusça ile birebir örtüşen Karaçay - Malkar Türkçesindeki bu yaygın yapılar, Rusçadan yapılan kavram ve gramer çevirisinin bir sonucudur:

Sizge soluu üyge barırğa kerekdi. = Vam nado poehat' v dom otdıha. = Size dinlenme eve gitmek gerek. (**Siz dinlenme evine gitmelisiniz.**) (KMKK-101)

Aŋga kırk beş cıl boladı. = Emu sorok pyat' let. = Ona kırk beş yıl oluyor. (**O, kırk beş yaşındadır. = Onun yaşı kırk beştir.**) (KMKK-52)

Aŋga onsegiz cıldan köp bola bolmaz. = Emu mojno dat' ne bol'şe vosemnadtsati let. = Ona on sekiz yıldan çok olamaz. (**O, on sekiz yaşından çok olamaz.**) (KMKK-52)

Saŋga nença cıl boladı? = Skol'ko tebe let? = Sana kaç yıl oluyor? (**Sen kaç yaşındasın? = Senin yaşın kaç?**) (KMKK-51)

Sizge bol'nitsada igirek bollukdu. = Vam budet luçşe v bol'nitse. = Size hastanede çok iyi olacak. (**Siz hastanede çok iyi olacaksınız.**) (KMKK-95)

Saŋga solurğa kerekdi. = Tebe nado otdohnut'. = Sana dinlenmek gerek. (**Sen dinlenmelisin.**) (KMKK-101)

Maŋga cıyırma bla bir cıl boladı. = Mne dvadtsat' odin god. = Bana yirmi bir yıl oluyor. (**Ben yirmi bir yaşındayım. = Benim yaşım yirmi bir.**) (KMKK-51)

A͡ŋga onbeş cıl boladı. = Ey pyatnadtsat' let. = Ona on beş yıl oluyor. (**O, on beş yaşındadır. = Onun yaşı on beştir.**) (KMKK-52)

Sa͡ŋga ukol eterge kerekdi. = Tebe nujno sdelat' ukol. = Sana iğne yaptırmak gerek. (**Sen iğne yaptırmalısın?**) (KMKK-95)

1.2.5.1.1.4.1.3.Belirtme Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusçada fiillerin rejimine bağlı olarak kullanılan edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle, Karaçay - Malkar Türkçesindeki sözcüklerde de belirtme hâli eki yerine yönelme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir:

Men malkar tilge üyreneme. = Ya izuçayu balkarskuyu yazıku. = Ben Malkar dile öğreniyorum. (**Ben Malkar dilini öğreniyorum.**) (KMKK-39)

1.2.5.1.1.4.1.4.Ayrılma Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusçada kısa sıfatlarla kullanılan kişi zamirleri edatsız yönelme hâli *(дательный падеж = datel'nıy padej)* almaktadırlar. Rusçanın etkisiyle Karaçay – Malkar Türkçesindeki zamirlerde de ayrılma hâli eki yerine yönelme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir:

Sa͡ŋga ırazıma. = Tebe soglasno. = Sana razı. (**Senden razıyım.**) (KMKK-57)

Men sizge bek ırazıma. = Ya vam oçen' priznatelen. = Ben size çok razıyım. (**Ben sizden çok razıyım.**) (KMKK-57)

1.2.5.1.1.5.Bulunma Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.5.1.1.5.1.Bulunma Hâli Ekinin Diğer Hâl Eklerinin Yerine Kullanılması

1.2.5.1.1.5.1.1.Yalın Hâl Yerine Bulunma Hâli Ekinin Kullanılması

Karaçay – Malkar Türkçesinde Rusçadaki edatsız vasıta hâlinin *(творительный падеж = tvoritel'nıy padej)* bulunma anlamı etkisiyle yalın hâl yerine bulunma hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir[356]. Bu kullanım Rusçadaki fiillerin rejimiyle bağlantılı olarak zaman bildiren sözcüklerde meydana gelmektedir:

Sen i͡ŋgirde kayrı barlıksa? = Kuda tı poydeş' veçerom? = Sen akşamda nereye gideceksin? (**Sen akşam nereye gideceksin?**) (KMKK-66)

---

[356] Rusçada edatsız bulunma hâli *(предложный падеж = predlojnıy padej)* yoktur. Fakat edatsız vasıta hâli *(творительный падеж = tvoritel'nıy padej)* bulunma anlamı da taşımaktadır. bk.: Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 72-73.

Men i͡ŋgirde kar cauarık sunı͡ŋgan edim. = Ya dumal, çto veçerom poydet sneg. = Ben akşamda kar yağacak diye düşündüm. (**Ben akşam kar yağacak diye düşündüm.**) (KMKK-69)

Bügün erttenlikde kelgenme. = Priehal segodnya utrom. = Bugün sabahta geldim. (**Bugün sabah geldim.**) (KMKK-36)

1.2.5.1.1.6.Ayrılma Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.5.1.1.6.1.Ayrılma Hâli Eki Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.5.1.1.6.1.1.Ayrılma Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusçada kısa sıfatlarla kullanılan kişi zamirleri edatsız yönelme hâli *(дательный падеж = datel'nıy padej)* almaktadırlar. Rusçanın etkisiyle Karaçay – Malkar Türkçesindeki zamirlerde de ayrılma hâli eki yerine yönelme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir:

Sa͡ŋga ırazıma. = Tebe soglasno. = Sana razı. (**Senden razıyım.**) (KMKK-57)

Men sizge bek ırazıma. = Ya vam oçen' priznatelen. = Ben size çok razıyım. (**Ben sizden çok razıyım.**) (KMKK-57)

1.2.5.1.2.İYELİK EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.5.1.2.1.İyelik Ekinin Kullanılmaması

1.2.5.1.2.1.1.Rusçadaki Sıfat Tamlamasının Etkisiyle İyelik Ekinin Kullanılmaması

Karaçay - Malkar Türkçesinde, iyelik ekinin kullanılmaması dolayısıyla isim tamlaması olması gereken sözcük grupları Rusçanın etkisiyle sıfat tamlaması gibi kullanılmaktadır. Bu nedenle Karaçay - Malkar Türkçesinde bulunması gerekli olan iyelik ekinin kullanılmaması Rusçadan yapılan gramer çevirisinin bir sonucudur:

Aş-azık tüken kaydadı? = Gde produktovıy magazin? = Gıda dükkân neredir? (**Gıda dükkânı nerededir?**) (KMKK-81)

Kitap tüken kaydadı? = Gde knijnıy magazin? = Kitap dükkân nerededir? (**Kitap dükkânı nerededir?**) (KMKK-81)

Men malkar tilge üyreneme. = Ya izuçayu balkarskuyu yazıku. = Ben Malkar dile öğreniyorum. (**Ben Malkar dilini öğreniyorum.**) (KMKK-39)

Eki mi͡ŋg segizinçi cıl. = Dve tısyaçi vos'moy god. = İki bin sekizinci yıl. (**İki bin sekiz yılı.**) (KMKK-42)

Kızım eki miŋ birinçi cılda tuuğandı. = Moya doç' rodilas' v 2001-oe godu. = Kızım iki bin birinci yılda doğmuştu. (**Kızım iki bin bir yılında doğmuştu.**) (KMKK-52)

Aŋa onsegiz cıldan köp bola bolmaz. = Emu mojno dat' ne bol'şe vosemnadtsati let. = Ona on sekiz yıldan çok olamaz. (**O, on sekiz yaşından çok olamaz.**) (KMKK-52)

Siz kayaçılık bla miŋ toğuz cüz seksen beşinçi cıldan beri küreşesiz. = Vı zanimaetes' al'pinizmom s 1985-oe goda. = Siz dağcılık ile bin dokuz yüz seksen beşinci yıldan beri uğraşıyorsunuz. (**Siz dağcılık ile bin dokuz yüz seksen beş yılından beri uğraşıyorsunuz.**) (KMKK-104)

1.2.5.1.2.1.2. Rusçadaki "*u kogo*" (*kimde?*) Yapısının Etkisiyle İyelik Ekinin Kullanılmaması

Rusçadaki *"u" (-DA)* edatı, *"kto" (kim?)* sözcüğünün tamlayan hâli *(родительный падеж = roditel'nıy padej)* ile (*kogo?*) birleşerek bir nesnenin sahibini gösterir. Karaçay - Malkar Türkçesinde Rusçadaki "*u kogo? = kimde? (kimin?)*" kalıbından dolayı tamlanan kısmında iyelik ekinin yer almadığı görülmektedir:

Sizde sabiy sad barmıdı? = U vas est' detskiy sad? = Sizde çocuk bahçesi var mı? (**Sizin çocuk bahçeniz var mı?**) (KMKK-133)

1.2.5.1.2.2.İyelik Ekinin Gereksiz Kullanılması

Rusçada tamlayan hâli *(родительный падеж = roditel'nıy padej)* ile kurulan belirtili ad tamlaması, Türkçede sıfat tamlamasına karşılık geldiğinde tamlananda iyelik ekinin gereksiz kullanımı ortaya çıkmaktadır. Rusçanın bu farklı yapısının yaygın olmasa da Karaçay – Malkar Türkçesine çevrildiği görülmektedir:

Segizni carımı. = Polovina vos'mogo. = Sekizin yarımı. (**Sekiz buçuk.**) (KMKK-49)

1.2.5.1.3.ŞAHIS EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.5.1.3.1.Şahıs Ekinin Kullanılmaması

Rusçadaki "*mojno*" (mümkün) ifadesi fiillerin mastar hâlini istediğinden Karaçay - Malkar Türkçesi de bu sözcüğü çevirirken fiilleri mastar hâlde

kullanmaktadır. Bu kullanımlar yaygındır ve Karaçay - Malkar Türkçesindeki cümlelerde şahıs ekinin kullanımını sınırlandırmaktadır:

Sorurğa bollukmudu? = Mojno sprosit'? = Sormaya olur mu? (**Sorabilir miyim?**) (KMKK-31)

Keçginlik, arı kalay öterge bollukdu? = İzvinite, kak mojno proyti? = Geçginlik, nasıl geçmek olur? (**Özür dilerim, nasıl geçebilirim?**) (KMKK-32)

Kirirge bollukmudu? = Mojno voyti? = Girmeye olur mu? (**Girebilir miyim?**) (KMKK-36)

Senden tilerge bollukmudu? = Mojno poprosit' tebya? = Senden rica etmek olur mu? (**Senden rica edebilir miyim?**) (KMKK-53)

Kiyimleni tazalarğa kayrı berirge bollukdu? = Kuda mojno sdat' odejdu v çistku? = Giyimleri temizlemeye nereye vermeye olur? (**Giyimler temizlenmek için nereye verilebilir?**) (KMKK-88)

Seni bla tepserge bollukmudu? = Mojno s toboy potantsevat'? = Seninle dans etmeye olur mu? (**Seninle dans edebilir miyim?**) (KMKK-100)

Arı kalay barırğa bollukdu? = Kak mojno tuda proehat'? = Oraya nasıl varmak olur? (**Oraya nasıl ulaşılabilir?**) (KMKK-116)

1.2.5.1.4.ÇOĞUL EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.5.1.4.1.Çoğul Ekinin Gereksiz Kullanılması

Karaçay - Malkar Türkçesindeki söylemlerde sözcüklerin çoğul eki alması, sözcüğün Rusça çoğul hâlde kullanılmasından kaynaklanmaktadır:

Bu ıyıkda bizni ekzamenleribiz başlanırıkdıla. = Na etoy nedele u nas naçnutsya ekzamenı. = Bu haftada bizim sınavlarımız başlayacaklar. (**Bu hafta bizim sınavlarımız başlayacak.**) (KMKK-51)

Bu oramda cañgı üyle neçik köpdüle! = Kak mnogo novıh domov po etoy ulitse! = Bu sokakta yeni evler nasıl çoktular! (**Bu sokakta yeni ev ne kadar çok!**) (KMKK-77)

Mañga közlükle kerek. = Mne nujnı oçki. = Bana gözlükler gerek. (**Bana gözlük gerekiyor.**) (KMKK-97)

Mañga közlükle sayla. = Podberi mne oçki. = Bana gözlükler seç. (**Bana gözlük seç.**) (KMKK-97)

Sa͡ŋga kallay <u>közlükle</u> kerekdile? = Kakie <u>oçki</u> tebe nujnı? = Sana hangi <u>gözlükler</u> gerekdiler? (**Sana hangi <u>gözlük</u> gerekiyor?**) (KMKK-97)

Seni <u>közlüklege</u> retsepti͡ŋ barmıdı? = U tebya est' retseept na <u>oçki</u>? = Senin <u>gözlüklere</u> reçeten var mı? (**Senin <u>gözlük</u> için reçeten var mı?**) (KMKK-97)

1.2.5.1.5.YAPIM EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.5.1.5.1.Yapım Ekinin Gereksiz Kullanılması

1.2.5.1.5.1.1.Sıra Sayı Sıfatı Ekinin Kullanılması

Karaçay - Malkar Türkçesindeki bazı söylemlerde sıra sayı sıfatı yapan *"-IncI"* ekinin kullanılması Rusçadaki sıra sayı sıfatlarının etkisiyle gerçekleşmektedir:

Eki mi͡ŋ <u>segizinçi</u> cıl. = Dve tısyaçi <u>vos'moy</u> god. = İki bin <u>sekizinci</u> yıl. (**İki bin <u>sekiz</u> yılı.**) (KMKK-42)

<u>Birinçi</u> sentyabr'de men entta da Nal'çikde bollukma. = <u>Pervogo</u> sentyabrya opyat' budu v Nal'çike. = <u>Birinci</u> Eylül'de ben yine Nalçik'te olacağım. (**<u>Bir</u> Eylül'de ben yine Nalçik'te olacağım.**) (KMKK-42)

Kızım eki mi͡ŋ <u>birinçi</u> cılda tuuğandı. = Moya doç' rodilas' v <u>2001-oe</u> godu. = Kızım iki bin <u>birinci</u> yılda doğmuştu. (**Kızım iki bin <u>bir</u> yılında doğmuştu.**) (KMKK-52)

Siz kayaçılık bla mi͡ŋ toğuz cüz seksen <u>beşinçi</u> cıldan beri küreşesiz. = Vı zanimaetes' al'pinizmom s <u>1985-oe</u> goda. = Siz dağcılık ile bin dokuz yüz seksen <u>beşinci</u> yıldan beri uğraşıyorsunuz. (**Siz dağcılık ile bin dokuz yüz seksen <u>beş</u> yılından beri uğraşıyorsunuz.**) (KMKK-104)

1.2.5.1.5.1.2.Mastar Ekinin Kullanılması

Rusçada cümle içerisinde mastar hâlde bulunan fiillerin Karaçay - Malkar Türkçesine biçim ve anlam olarak çevrildikleri ve bu nedenle Karaçay - Malkar Türkçesinde mastar eklerinin kullanıldığı görülmektedir:

<u>Sorurğa</u> bollukmudu? = Mojno <u>sprosit'</u>? = <u>Sormaya</u> olur mu? (**<u>Sorabilir miyim</u>?**) (KMKK-31)

Keçginlik, arı kalay <u>öterge</u> bollukdu? = İzvinite, kak mojno <u>proyti</u>? = Geçginlik, nasıl <u>geçmek</u> olur? (**Özür dilerim, nasıl <u>geçebilirim</u>?**) (KMKK-32)

<u>Kirirge</u> bollukmudu? = Mojno <u>voyti</u>? = <u>Girmeye</u> olur mu? (**<u>Girebilir miyim</u>?**) (KMKK-36)

Keçdi, barırğa kerekme. = Uje pozdno, mne nujno idti. = Geç oldu, varmaya gereğim. (**Geç oldu, gitmeliyim.**) (KMKK-37)

Bügün köp cerge barırğa kerekme. = Segodnya mne nado pobıvat' vo mnogih mestah. = Bugün çok yere varmak gereğim. (**Bugün çok yere gitmeliyim.**) (KMKK-37)

Senden tilerge bollukmudu? = Mojno poprosit' tebya? = Senden rica etmek olur mu? (**Senden rica edebilir miyim?**) (KMKK-53)

Stadionn͡ga kalay barırğa bollukdu? = Kak mojno proehat' na stadion? = Stadyuma nasıl varmak olur? (**Stadyuma nasıl gidilir?**) (KMKK-77)

Kararğa bollukmudu? = Mojno posmotret'? = Bakmaya olur mu? (**Bakılabilir mi?**) (KMKK-82)

Bu kassetalarğa kayda tıŋ͡gılarğa bollukdu? = Gde ya mogu prosluşat' eti kassetı? = Bu kasetlere nerede dinlemeye olur? (**Bu kasetler nerede dinlenebilir?**) (KMKK-83)

Men tütün alırğa kerekme. = Mne nujno kupit' sigaretı. = Ben sigara almaya gereğim. (**Ben sigara almalıyım.**) (KMKK-83)

Men bıstırlarımı cuuarğa berirge kerekme. = Mne nado sdat' bel'e v stirku. = Ben çamaşırlarımı yıkamaya vermeye gereğim. (**Ben çamaşırlarımı yıkamaya vermeliyim.**) (KMKK-88)

Kiyimleni tazalarğa kayrı berirge bollukdu? = Kuda mojno sdat' odejdu v çistku? = Giyimleri temizlemeye nereye vermeye olur? (**Giyimler temizlenmek için nereye verilebilir?**) (KMKK-88)

Men vraçha cazılırğa kerekme. = Mne nujno zapisat'sya k vraçu. = Ben doktora kaydolmaya gereğim. (**Ben doktora kaydolmalıyım.**) (KMKK-94)

Sa͡nga ukol eterge kerekdi. = Tebe nujno sdelat' ukol. = Sana iğne yaptırmak gerek. (**Sen iğne yaptırmalısın?**) (KMKK-95)

Sen vraçha barırğa kerekse. = Tebe neobhodimo obratit'sya k vraçu. = Sen doktora varmaya gereksin. (**Sen doktora gitmelisin.**) (KMKK-94)

Skorıy pomoşç'nu çakırırğa kerekdi. = Nado vızvat' skoruyu pomoşç'. = İlk yardımı çağırmaya gerek. (**İlk yardım çağrılmalıdır.**) (KMKK-97)

Skorıy pomoşç'ha kalay söleşirge kerekdi? = Kak nado pozvonit' v skoruyu pomoşç'? = İlk yardıma nasıl çağırmaya gerek? (**İlk yardım nasıl çağrılmalıdır?**) (KMKK-97)

Caŋgı gazetleni kayda alırğa bollukdu? = Gde mojno kupit' svejie gazetı? = Yeni gazeteleri nerede almaya olur? (**Yeni gazeteler nereden alınabilir?**) (KMKK-98)

Seni bla tepserge bollukmudu? = Mojno s toboy potantsevat'? = Seninle dans etmeye olur mu? (**Seninle dans edebilir miyim?**) (KMKK-100)

Saŋga solurğa kerekdi.= Tebe nado otdohnut'. = Sana dinlenmek gerek. (**Sen dinlenmelisin.**) (KMKK-101)

Sizge soluu üyge barırğa kerekdi.= Vam nado poehat' v dom otdıha. = Size dinlenme eve gitmek gerek. (**Siz dinlenme evine gitmelisiniz.**) (KMKK-101)

Arı kalay barırğa bollukdu? = Kak mojno tuda proehat'? = Oraya nasıl varmak olur? (**Oraya nasıl ulaşılabilir?**) (KMKK-116)

1.2.5.2.SÖZ DİZİMİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.5.2.1.RUSÇADAKİ SAAT ANLATAN İFADELERİN YAPISAL OLARAK ÇEVRİLMESİ

Rusçada saat anlatan ifadelerin Karaçay - Malkar Türkçesine sözdizimsel ve anlam olarak çevrildiği görülmektedir:

Cıyırma minut altığa işlegendi. = Dvadtsat' minut şestogo. = Yirmi dakika altıya işleyendi. (**Saat beşi yirmi geçiyor.**) (KMKK-49)

Onbeş minut altığa işlegendi. = Pyatnadtsat' minut şestogo. = On beş dakika altıya işleyendi. (**Saat beşi on beş geçiyor.**) (KMKK-49)

1.2.5.3.SÖZCÜK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Rusça edatlar ile sözcüklerin Karaçay - Malkar Türkçesine sözcük olarak çevrildiği görülmektedir.

1.2.5.3.1.RUSÇA EDATLARIN ÇEVRİLMESİ

Rusçada "*na, ne, s, u, v, za*" edatları belli hâl eklerine göre kullanılarak çeşitli anlamlar kazanmaktadırlar. Oluşan anlamların Karaçay - Malkar Türkçesine bire bir çevrildiği görülmektedir:

1.2.5.3.1.1."na" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki "*na" (/-A/; /-DA/)* edatı iki hâl ekiyle kullanılabilmektedir. Birincisi, *"na" (-A)* edatı belirtme hâli *(внительный падеж = vnitel'nıy padej)* ile

kullanıldığında hareketin yönünü veya yerini göstermek, zaman göstermek, eylemin devam ettiği süreci göstermek, amaç belirtmek ve nesneler arası farkı vurgulamak amacı taşır[357]. Bu edatın anlamca Karaçay - Malkar Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Meni karındaşım menden eki cılğa kiçidi. = Moy brat na dva goda moloje menya. = Benim kardeşim benden iki yıla küçüktü. (**Benim kardeşim benden iki yaş küçüktür.**) (KMKK-52)

Seni közlüklege retsepting barmıdı? = U tebya est' retseept na oçki? = Senin gözlüklere reçeten var mı? (**Senin gözlük için reçeten var mı?**) (KMKK-97)

İkincisi *"na" (/-DA/)* edatı bulunma hâli *(предложный падеж = predlojnıy padej)* ile kullanıldığında yer göstermek, hareketin hangi ulaşım aracıyla yapıldığını göstermek, zaman ve yön göstermek amacı taşır[358]. Bu edatın anlamca Karaçay - Malkar Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

İşde kalaydı? = Kak na rabote? = İşte nasıl? (**İş nasıl?**) (KMKK-44)

Bu ıyıkda bizni ekzamenleribiz başlanırıkdıla. = Na etoy nedele u nas naçnutsya ekzamenı. = Bu haftada bizim sınavlarımız başlayacaklar. (**Bu hafta bizim sınavlarımız başlayacak.**) (KMKK-51)

Ozğan ıyıkda biz ekskursiyada bolğanbız. = Na proşloy nedele mı bılı na ekskurs2.= Geçen haftada biz gezide olmuştuk. (**Geçen hafta biz gezideydik.**) (KMKK-51)

Sizni respublikada malkar tilde nença gazet çığadı? = Skol'ko gazet vıhodit u vas v respublike na balkarskom yazıke? = Sizin Cumhuriyet'te Malkar dilde kaç gazete çıkıyor? (**Sizin Cumhuriyet'te Malkarca kaç gazete çıkıyor?**) (KMKK-98)

Sen skripkada soğa bilemise? = Tı igraeş' na skripke? = Sen kemanda çalabiliyor musun? (**Sen keman çalabiliyor musun?**) (KMKK-99)

1.2.5.3.1.2."ne" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"ne" (/-sIz/, yok, değil)* edatı, olumsuzluk edatı olarak hem fiil çekimlerinde hem de isimlerde kullanılmaktadır. Bu edatın anlamca Karaçay - Malkar Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

---

[357] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 40-41.
[358] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 83-84.

Keçginlik ber, men saŋga kelallık tüyülme. = Prosti, ya ne smogu k tebe priyti. = Geçginlik ver, ben sana gele almalık değilim. (**Afedersin, ben sana gelemeyeceğim.**) (KMKK-58)

1.2.5.3.1.3.“s” Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *“s” (ile)* edatı vasıta hâli *(творительный падеж = tvoritel’nıy padej)* ile kullanıldığında hareketin birlikteliğini, bir nesnenin ne tür olduğunu, hareketin tarzını ve kutlamaları ifade eder[359]. Bu edatın Karaçay - Malkar Türkçesine yaygın olarak anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Seni bayram bla alğışlayma! = Pozdravlyayu tebya s prazdnikom! = Seni bayram ile kutluyorum! (**Senin bayramını kutluyorum.**) (KMKK-55)

Sizni horlamnı künü bla alğışlayma! = Pozdravlyayu vas s dnyom pobedı! = Sizi zafer günü ile kutluyorum! (**Sizin zafer gününüzü kutluyorum.**) (KMKK-55)

Sizni tuuğan künüŋ bla alğışlayma! = Pozdravlyayu vas s dnyom rojdeniya! = Sizi doğum günü ile kutluyorum! (**Sizin doğum gününüzü kutluyorum.**) (KMKK-55)

Caŋgı cıl bla alğışlayma. = Pozdravlyayu s novım godom! = Yeni yıl ile kutluyorum! (**Yeni yılınızı kutluyorum!**) (KMKK-55)

Sizni işde cetişimleriŋ bla alğışlayma! = Pozdravlyayu vas s uspehami v rabote! = Sizi işte başarıların ile kutluyorum! (**Sizi işteki başarılarınızdan dolayı kutluyorum.**) (KMKK-55)

Seni sauğaŋ bla alğışlayma! = Pozdravlyayu tebya s nagradoy! = Seni ödül ile kutluyorum! (**Seni ödülünden dolayı kutluyorum.**) (KMKK-55)

Seni tuuduğuŋ bla alğışlayma! = Pozdravlyayu tebya s rojdeniem vnuka! = Seni torunun doğumu ile kutluyorum! (**Seni torununun doğumundan dolayı kutluyorum.**) (KMKK-55)

Ekzamenleni igi bergeniŋ bla alğışlayma. = Pozdravlyayu tebya s uspeşnoy sdaçey ekzamenov. = Sınavlarını iyi verdiğin ile tebrik ediyorum. (**Sınavlarını iyi verdiğin için seni tebrik ediyorum.**) (KMKK-132)

[359] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 78-79.

1.2.5.3.1.4.“u” Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *“u” (/-DA/)* edatı tamlayan hâli *(родительный падеж = roditel’nıy padej)* ile yaygın olarak bir nesnenin sahibini gösterirken kullanılır. Ayrıca bir şeyin ya da bir kimsenin yanında, önünde olan nesneyi, kişiyi ifade ederken de bu edat kullanılır[360]. Bu edatın anlamca Karaçay - Malkar Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Sizde sabiy sad barmıdı? = U vas est’ detskiy sad? = Sizde çocuk bahçesi var mı? (**Sizin çocuk bahçeniz var mı?**) (KMKK-133)

Sende ne cag̃ılık bardı? = Kakie u tebya novosti? = Sende ne yenilik var? (**Senin durumun nasılsın?**) (KMKK-36)

1.2.5.3.1.5.“v” Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *“v” (/-A/; /-DA/)* edatı iki hâl ekiyle kullanılabilmektedir. Birincisi, *“v” (-A)* edatı belirtme hâli *(винительный падеж = vnitel’nıy padej)* ile kullanıldığında hareketin yönünü, eylemin ne zaman gerçekleştiğini, eylemin süresini belirtmiş olur[361]. Bu edatın anlamca Karaçay - Malkar Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Tovarlanı kreditge beremisiz? = Predostavlyaete li vı tovarı v kredit? = Ürünleri krediye veriyor musunuz? (**Ürünleri taksitle veriyor musunuz?**) (KMKK-84)

İkincisi, *“v” (/-DA/)* edatı bulunma hâli *(предложный падеж = predlojnıy padej)* ile kullanıldığında yer ve zaman göstermek, yaşamın belli bir döneminden bahsetmek, insanın içinde bulunduğu psikolojik durumu anlatmak veya giyecek çeşitlerini belirtmek amacı taşır[362]. Bu edatın anlamca Karaçay - Malkar Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Sen bu parkda birinçi keremise? = Tı pervıy raz v etom parke? = Sen bu parkta birinci keremisin? (**Sen bu parka ilk defa mı geldin?**) (KMKK-76)

Seni kızıng̃ kaysı cılda tuuğandı? = V kakom godu rodilas’ tvoya doç’? = Senin kızın hangi yılda doğmuştu? (**Senin kızın hangi yıl doğmuştu?**) (KMKK-52)

1.2.5.3.1.6.“za” Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *“za” (için)* edatı belirtme hâli *(винительный падеж = vnitel’nıy padej)* ile kullanılır. Rusçadaki bu edat yaygın olarak arkaya doğru yapılan hareketi

[360] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 55.
[361] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 39-40.
[362] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 83-84.

anlatmak ve hareketin amacını göstermek için kullanılır[363]. Bu edatın anlamca Karaçay - Malkar Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Stol artına oltur. = Sadis' za stol. = Masa arkasına otur. (**Masaya otur.**) (KMKK-118)

1.2.5.3.2.RUSÇA SÖZCÜKLERİN ÇEVRİLMESİ

Rusça sözcük veya sözcüklerin kavram olarak olduğu gibi Rusçadan Karaçay - Malkar Türkçesine çevrildiği görülmektedir. Rusçadan yapılan sözcük çevirilerini ad-ad soylu ve fiil çevirileri olarak iki gruba ayırmak mümkündür.

1.2.5.3.2.1.RUSÇA AD - AD SOYLU SÖZCÜKLERİN ÇEVRİLMESİ

Rusçadan Karaçay - Malkar Türkçesine anlam olarak çevrilen ad ve ad soylu sözcükler şunlardır:

1.2.5.3.2.1.1."ças' " (saat) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada saati bildiren ifadelerde "*saat*" sözcüğü kullanılırken Türkçede "*saat*" sözcüğü kullanılmamaktadır. Ancak Karaçay – Malkar Türkçesinde Rusçanın etkisiyle *"saat" (ças)* sözcüğünün anlamca çevrilerek kullanıldığı görülmektedir:

Segiz sağat kırk beş minut. = Vosem' çasov sorok pyat' minut. = Sekiz saat kırk beş dakika. (**Sekizi kırk beş dakika geçiyor. = Sekiz kırk beş.**) (KMKK-49)

On bir sağat elli minut. = Odinnadtsat' çasov pyat'desyat minut. = On bir saat elli dakika. (**On biri elli dakika geçiyor.**) (KMKK-50)

On sağat on minut. = Desyat' çasov desyat' minut. = On saat on dakika. (**Onu on dakika geçiyor.**) (KMKK-50)

1.2.5.3.2.1.2."çto?, çto" (ne?, nasıl?, ki) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçadaki *"çto?" (ne?, nasıl?, ki)* soru zamirinin anlam olarak Karaçay – Malkar Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Bügün gazetlede ne cañılık bardı? = Çto novogo segodnya v gazetah? = Bugün gazetelerde ne yenilik var? (**Bugün gazetelerde hangi haberler var?**) (KMKK-66)

---

[363] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 38.

1.2.5.3.2.1.3.“dolgiy” (uzak) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçadaki “*dolgiy*” *(uzak)* sözcüğünün sahip olduğu anlamın Karaçay - Malkar Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Uzak ömürlü bol! = Dolgih let jizni! = Uzak ömürlü ol! (**Çok yaşa!**) (KMKK-57)

1.2.5.3.2.1.4.“doljen, nado, neobhodimo, nujno, nujen” (gerek) Sözcüğünün Çevrilmesi

Karaçay - Malkar Türkçesinde gereklilik kipi yerine “(*yönelme hâli alan ad* veya *zamir; yalın ad) + mastar hâlde fiil + gerek anlamındaki sözcük*” kalıbının kullanılması Rusça etkisi ile oluşmaktadır: [364]

Keçdi, barırğa kerekme. = Uje pozdno, mne nujno idti. = Geç oldu, varmaya gereğim. (**Geç oldu, gitmeliyim.**) (KMKK-37)

Bügün köp cerge barırğa kerekme. = Segodnya mne nado pobıvat’ vo mnogih mestah. = Bugün çok yere varmak gereğim. (**Bugün çok yere gitmeliyim.**) (KMKK-37)

Men tütün alırğa kerekme. = Mne nujno kupit’ sigaretı. = Ben sigara almaya gereğim. (**Ben sigara almalıyım.**) (KMKK-83)

Men bıstırlarımı cuuarğa berirge kerekme. = Mne nado sdat’ bel’e v stirku. = Ben çamaşırlarımı yıkamaya vermeye gereğim. (**Ben çamaşırlarımı yıkamaya vermeliyim.**) (KMKK-88)

Men vraçha cazılırğa kerekme. = Mne nujno zapisat’sya k vraçu. = Ben doktora kaydolmaya gereğim. (**Ben doktora kaydolmalıyım.**) (KMKK-94)

Sa͡nga ukol eterge kerekdi.= Tebe nujno sdelat’ ukol. = Sana iğne yaptırmak gerek. (**Sen iğne yaptırmalısın?**) (KMKK-95)

Sen vraçha barırğa kerekse. = Tebe neobhodimo obratit’sya k vraçu. = Sen doktora varmaya gereksin. (**Sen doktora gitmelisin.**) (KMKK-94)

Skorıy pomoşç’nu çakırırğa kerekdi.= Nado vızvat’ skoruyu pomoşç’. = İlk yardımı çağırmaya gerek. (**İlk yardım çağrılmalıdır.**) (KMKK-97)

Skorıy pomoşç’ha kalay söleşirge kerekdi? = Kak nado pozvonit’ v skoruyu pomoşç’? = İlk yardıma nasıl çağırmaya gerek? (**İlk yardım nasıl çağrılmalıdır?**) (KMKK-97)

---

[364] Fatma Özkan – Bağdagül Musa, ***agm.***, s. 126.

Sa͡ŋga solurğa kerekdi.= Tebe nado otdohnut'. = Sana dinlenmek gerek. (**Sen dinlenmelisin.**) (KMKK-101)

Sizge soluu üyge barırğa kerekdi.= Vam nado poehat' v dom otdıha. = Size dinlenme eve gitmek gerek. (**Siz dinlenme evine gitmelisiniz.**) (KMKK-101)

1.2.5.3.2.1.5."dorogoy" (kıymetli, pahalı) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçanın dil yapısında sıfatların hitap olarak kullanılması yaygındır. Rusçadaki *"dorogoy"* sıfatı da, hitap sözcüğü olarak kullanılmaktadır. Bu sıfat önceleri Rusçada sadece yakınlık ve sevecenlik ifade ederken günümüzde resmi ortamlarda az tanınan insanlar için de söylenebilmektedir[365]. Rusçadaki bu sözcüğün anlamca Karaçay – Malkar Türkçesine çevrildiği görülmektedir:

Bağalı konakla! = Dorogie gosti! = Pahalı konuklar! (**Sevgili konuklar!**) (KMKK-31)

Bağalı cerleşlerim! = Dorogie zemlyaki! = Pahalı hemşehrilerim! (**Sevgili hemşehrilerim!**) (KMKK-32)

1.2.5.3.2.1.6."god, let" (yıl, sene) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada tarihlerde ve yaş anlatan ifadelerde *"yıl"* anlamına gelen sözcük kullanılmaktadır. Rusçanın etkisiyle Karaçay - Malkar Türkçesinde de *"yıl"* anlamına gelen sözcüğün kullanıldığı görülmektedir:

Sa͡ŋga nença cıl boladı? = Skol'ko tebe let? = Sana kaç yıl oluyor? (**Sen kaç yaşındasın?**) (KMKK-51)

Ma͡ŋga cıyırma bla bir cıl boladı. = Mne dvadtsat' odin god. = Bana yirmi bir yıl oluyor. (**Ben yirmi bir yaşındayım.**) (KMKK-51)

Seni egeçi͡ŋge nença cıl boladı? = Skol'ko let tvoey sestre? = Senin ablana kaç yıl oluyor? (**Senin ablan kaç yaşındadır?**) (KMKK-52)

A͡ŋga onbeş cıl boladı.= Ey pyatnadtsat' let. = Ona on beş yıl oluyor. (**O, on beş yaşındadır.**) (KMKK-52)

Seni ata͡ŋga elli cıl bola bolur. = Tvoemu ottsu, doljno bıt' pyat'desyat let. = Senin babana elli yıl oluyor. (**Senin baban elli yaşındadır.**) (KMKK-52)

A͡ŋga kırk beş cıl boladı.= Emu sorok pyat' let. = Ona kırk beş yıl oluyor. (**O, kırk beş yaşındadır.**) (KMKK-52)

---

[365] Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 103.

Seni eriñge nença cıl boladı? = Skol'ko let tvoemu suprugu? = Senin eşine kaç yıl oluyor? (**Senin eşin kaç yaşındadır?**) (KMKK-52)

Sen meni karındaşıma nença cıl bola bolur deyse? = Skol'ko let tı daş' moemu bratu? = Sen benim kardeşime kaç yıl olur diyorsun? (**Sen benim kardeşimin kaç yaşında olduğunu düşünüyorsun?**) (KMKK-52)

Ol üç cıllık bolub tura edi. = Emu bılo tri goda. = O üç yıllık olmuştu. (**O üç yaşına gelmişti.**) (KMKK-52)

Añga onsegiz cıldan köp bola bolmaz. = Emu mojno dat' ne bol'şe vosemnadtsati let. = Ona on sekiz yıldan çok olamaz. (**O, on sekiz yaşından çok olamaz.**) (KMKK-52)

Meni karındaşım menden eki cılğa kiçidi. = Moy brat na dva goda moloje menya. = Benim kardeşim benden iki yıla küçüktü. (**Benim kardeşim benden iki yaş küçüktür.**) (KMKK-52)

1.2.5.3.2.1.7."gde" (nerede) Sözcüğünün Çevrilmesi

Soru sözcükleriyle yan cümle kurulması Türkçeye uygun bir kullanım değildir. Ancak Rusçadaki *"gde"* sözcüğünün bağlaç göreviyle kullanılması Karaçay - Malkar Türkçesini de etkilemiş olduğundan Gagavuz Türkçesinde benzer örnekler oluşturmuştur:

Cañgı gazetleni kayda alırğa bollukdu? = Gde mojno kupit' svejie gazetı? = Yeni gazeteleri nerede almaya olur? (**Yeni gazeteler nereden alınabilir?**) (KMKK-98)

1.2.5.3.2.1.8."glubokiy" (derin) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada miktardaki çokluk için *"derin"* anlamındaki sözcük de kullanılmaktadır. Türkçede ise "*derin*" sözcüğünün bu anlamı yoktur. Dolayısıyla Rusçadaki kullanım Karaçay – Malkar Türkçesine anlamca çevrilmiştir:

Teren kar caudu. = Vıpal glubokiy sneg. = Derin kar yağdı. (**Çok kar yağdı.**) (KMKK-72)

1.2.5.3.2.1.9."imeni" (ad) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada birisinin adıyla anılan yer, mekân adlarında, selam vermede veya selam getirip götürmede *"ad"* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Türkçede ise *"ad"*

sözcüğüne gerek duyulmaz. Karaçay – Malkar Türkçesinde ise Rusça etkiyle *"ad"* sözcüğünün kullanıldığı görülmektedir:

Meçiev atlı oramdı. = Ulitsa imeni Meçieva. = Meçiev adlı sokaktır. (**Meçiev sokağıdır.**) (KMKK-73)

Kuliev atlı teatr kalaydadı? = Gde nahoditsya teatr imeni Kulieva? = Kuliev adlı tiyatro neredir? (**Kuliev tiyatrosu neredir?**) (KMKK-74)

V. İ. Lenin atlı prospekt. = Prospekt imeni V. İ. Lenina. = V. İ. Lenin adlı cadde. (**V. İ. Lenin caddesi.**) (KMKK-77)

1.2.5.3.2.1.10."Kak?" (nasıl?, hangi?) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçadaki *"Kak?"* sözcüğü zarfları sormak için kullanılır[366]. Ancak *"Kak?"* sözcüğü ünlem cümlelerinde de kullanılabilmektedir. Bu kullanım anlamca Karaçay - Malkar Türkçesine de kopyalanmıştır:

Bizni tübeşgenibiz kalay igi boldı! = Kak horoşo bılo, çto mı vstreçelis'! = Bizim karşılaşmamız nasıl iyi oldu! (**Bizim karşılaşmamız ne kadar iyi oldu!**) (ÇTLG-929)

1.2.5.3.2.1.11."Kem?" (kim olup?, kim olarak?) Sözcüğünün Çevrilmesi

"Kto?" (kim?) sorusunun vasıta hâli ile kurulmuş olan bu sözcük, Karaçay - Malkar Türkçesine de anlamca kopyalanmıştır:

Kim bolup işleysiz? = Kem vı rabotaete? = Kim olup çalışıyorsunuz? (**Ne iş yapıyorsunuz?**) (KMKK-34)

Kim bolup işleydi? = Kem on rabotaet? = Kim olup çalışıyor? (**Ne iş yapıyor?**) (KMKK-34)

Sen kim bolup işleyse? = Kem tı rabotaeş'? = Sen kim olup çalışıyorsun? (**Sen ne olarak çalışıyorsun?**) (KMKK-111)

1.2.5.3.2.1.12. "mojno" (mümkün) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada izin anlatmak için *"mümkün"* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Karaçay - Malkar Türkçesine Rusçadaki bu sözcüğün anlamca kopyalandığı görülmektedir:

---

[366] Fahrettin Murtazaoğlu, ***age.***, s. 82.

Sorurğa bollukmudu? = Mojno sprosit'? = Sormaya olur mu? (**Sorabilir miyim?**) (KMKK-31)

Keçginlik, arı kalay öterge bollukdu? = İzvinite, kak mojno proyti? = Geçginlik, nasıl geçmek olur? (**Özür dilerim, nasıl geçebilirim?**) (KMKK-32)

Kirirge bollukmudu? = Mojno voyti? = Girmeye olur mu? (**Girebilir miyim?**) (KMKK-36)

Senden tilerge bollukmudu? = Mojno poprosit' tebya? = Senden rica etmek olur mu? (**Senden rica edebilir miyim?**) (KMKK-53)

Stadionn̂ga kalay barırğa bollukdu? = Kak mojno proehat' na stadion? = Stadyuma nasıl varmak olur? (**Stadyuma nasıl gidilebilir?**) (KMKK-77)

Kararğa bollukmudu? = Mojno posmotret'? = Bakmaya olur mu? (**Bakılabilir mi?**) (KMKK-82)

Kiyimleni tazalarğa kayrı berirge bollukdu? = Kuda mojno sdat' odejdu v çistku? = Giyimleri temizlemeye nereye vermeye olur? (**Giyimler temizlenmek için nereye verilebilir?**) (KMKK-88)

Can̂gı gazetleni kayda alırğa bollukdu? = Gde mojno kupit' svejie gazetı? = Yeni gazeteleri nerede almaya olur? (**Yeni gazeteler nereden alınabilir?**) (KMKK-98)

Seni bla tepserge bollukmudu? = Mojno s toboy potantsevat'? = Seninle dans etmeye olur mu? (**Seninle dans edebilir miyim?**) (KMKK-100)

Arı kalay barırğa bollukdu? = Kak mojno tuda proehat'? = Oraya nasıl varmak olur? (**Oraya nasıl ulaşılabilir?**) (KMKK-116)

Mında keçe kayda kalırğa bollukdu? = Gde zdes' mojno perenoçevat'? = Burada gece nerede kalmaya olur? (**Burada gece nerede kalınabilir?**) (KMKK-118)

1.2.5.3.2.1.13."novıy" (yeni) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada günlük olaylarla ilgili haberi anlatmak için *"yeni"* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Rusçadaki bu kullanımın etkisi ile Karaçay – Malkar Türkçesinde de *"yeni"* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır:

Ne can̂gılık bardı? = Kakie novosti? = Ne yenilik var? (**Nasılsın; ne haber?**) (KMKK-31)

Can̂gılık cokdu. = Niçego novogo. = Yenilik yok. (**Bir şey yok.**) (KMKK-31)

Sende ne can̂gılık bardı? = Kakie u tebya novosti? = Sende ne yenilik var? (**Sen nasılsın?**) (KMKK-36)

Bügün gazetlede ne caŋılık bardı? = Çto novogo segodnya v gazetah? = Bugün gazetelerde ne yenilik var? (**Bugün gazetelerde hangi haberler var?**) (KMKK-66)

1.2.5.3.2.1.14.“zdes’ ” (burada) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada yer bildirmek için kullanılan *“burada”* anlamındaki sözcük, bazı ifadelerde Türkçeden farklı kullanılmaktadır. Rusçadaki kullanımın Karaçay – Malkar Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Mında telefon kalaydadı? = Gde zdes’ telefon? = Burada telefon nerededir? (**Telefon nerededir?**) (KMKK-78)

Mında avtostantsiya kalaydadı? = Gde zdes’ avtostantsiya? = Burada otobüs terminali nerededir? (**Otobüs terminali nerededir?**) (KMKK-73)

Tükenle mında kalaydadıla? = Gde zdes’ nahodyatsya magazını? = Dükkânlar burada nerededirler? (**Dükkânlar nerededir?**) (KMKK-81)

1.2.5.3.2.2. RUSÇA FİİLLERİN ÇEVRİLMESİ

Rusça ifadelerdeki bazı fiillerin Karaçay - Malkar Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

1.2.5.3.2.2.1.“bolet’ ” (ağrı-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada hastayı, hastalığı ya da hasta olmayı anlatmak için *“ağrı-”* anlamındaki fiil ya da bu fiilden türeyen sözcükler kullanılmaktadır. Rusçadaki kullanımın Karaçay - Malkar Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Men aurup turama. = Ya boleyu. = Ben ağrıyorum. (**Ben hastayım.**) (KMKK-93)

Seni auruğan halıŋ bardı. = U tebya boleznennıy vid. = Senin ağrıyan halin vardı. (**Senin hasta halin vardı.**) (KMKK-93)

1.2.5.3.2.2.2.“stoyat’ ” (dur-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada, bir hizmetin veya malın değeri için ya da bir yerde var olmayı anlatmak için *“dur-”* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Rusçadaki bu fiil Karaçay - Malkar Türkçesine anlamca kopyalanmıştır:

Bu kumaç nença <u>turadı</u>? = Skol'ko <u>stoit</u> eta tkan'? =Bu kumaş ne kadar <u>duruyor</u>? (**Bu kumaşın fiyatı nedir?**) (KMKK-82)

1.2.6.KARAİM TÜRKÇESİ

1.2.6.1.EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

İki farklı ek sistemine sahip olan Karaim Türkçesi ve Rusça arasında ek çevirisi meydana geldiği görülmektedir. *Hâl ekleri, iyelik ekleri, şahıs ekleri, ek-fiil, çoğul eki, soru eki*, *yapım ekleri* ve *ön ek* başlıkları altında ele alınan bu çevirilerde Türkçenin yapısına uygun olmayan eklerin sözcüklere eklendiği veya eklerin kullanılmamış olduğu görülmektedir.

1.2.6.1.1.HÂL EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.6.1.1.1.Yalın Hâl İle İlgili Çeviriler

1.2.6.1.1.1.1.Yalın Hâl Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.6.1.1.1.1.1.Yalın Hâl veya Tamlayan Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusça kişi zamirlerindeki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle Karaim Türkçesinde kişi zamirleri yalın veya tamlayan hâli yerine yönelme hâli ile kullanılmaktadırlar. Dolayısıyla Rusça ile birebir örtüşen Karaim Türkçesindeki bu yaygın yapılar, Rusçadan yapılan kavram ve gramer çevirisinin bir sonucudur:

Ne kiymege <u>maa</u>? = Çto <u>mne</u> nadet'? = Ne giymeye <u>bana</u>? (**<u>Ben</u> ne giymeliyim?**) (KAKK-22)

Sat kaçında <u>saa</u> kerek işte bolma? = K kotoromu çasu <u>tebe</u> nado bıt' na rabote? = Saat kaçta <u>sana</u> gerek işte olma? (**<u>Sen</u> saat kaçta işte olmalısın?**) (KAKK-23)

Kimiden <u>maa</u> kerek sorma? = U kogo <u>mne</u> nado sprosit'? = Kimden <u>bana</u> gerek sormak? (**<u>Ben</u> kimden sormalıyım?**) (KAKK-27)

<u>Maa</u> pek yaman. = <u>Mne</u> oçen' ploho. = <u>Bana</u> çok kötü. (**<u>Ben</u> çok kötüyüm.**) (KAKK-46)

<u>Maa</u> közge bir şiy çuştı. = <u>Mne</u> çto-to popalo v glaz. = <u>Bana</u> göze bir şey girdi. (**<u>Benim</u> gözüme bir şey girdi.**) (KAKK-48)

Bügün <u>maa</u> yahşıca. = Segodnya <u>mne</u> luçşe. = Bugün <u>bana</u> iyice. (**<u>Ben</u> bugün iyiyim.**) (KAKK-49)

Ne <u>maa</u> kerek yapma? = Çto <u>mne</u> nado delat'? = Ne <u>bana</u> gerek yapmak? (**<u>Ben</u> ne yapmalıyım?**) (KAKK-28)

Maa kerek ketime. = Mne neobhodimo idti.= Bana gerek gitmek. (**Ben gitmeliyim.**) (KAKK-9)

Aŋğa yedı buçuk yıl. = Ey sem' s polovinoy let. = Ona yedi buçuk yıl. (**O yedi buçuk yaşındadır.**) (KAKK-15)

Maa bek ayip, doğmış tilını bil'meim uçun. = Mne oçen' stıdno, çto ya ne znayu rodnoy yazık. = Bana çok ayıp, doğmuş dilini bilmediğim için. (**Ben ana dilimi bilmediğim için çok utanıyorum.**) (KAKK-18)

Nas tarafka maa kerek ketme? = V kakom napravlenii mne nado idti? = Ne tarafa bana gerek gitmek? (**Ben ne tarafa gitmeliyim?**) (KAKK-29)

Kayda maa kerek çıkma? = Gde mne nujno vıyti? = Nerede bana gerek çıkmak? (**Ben nerede inmeliyim?**) (KAKK-29)

Kaçan maa kerek çıkmaa? = Kogda mne nujno vıhodit'? = Ne zaman bana gerek çıkmak? (**Ben ne zaman inmeliyim?**) (KAKK-30)

1.2.6.1.1.1.1.2.Yalın Hâl Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Karaim Türkçesinde Rusçadaki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle yalın hâl yerine yönelme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir. Bu kullanım Rusçadaki fiillerin rejimiyle bağlantılı olarak yalın hâldeki adlarda ve fiillerin mastar şekillerinde meydana gelmektedir:

Men isteimdır sizin̆ğ teatırğa teklif etmege. = Ya hotel bı priglasit' vas v teatr. = Ben istiyorum sizi tiyatroya davet etmeye. (**Ben sizi tiyatroya davet etmek istiyorum.**) (KAKK-10)

Buzdırıŋğız maa ufak ahçağa. = Razmenyayte mne meloç'. = Bozdurunuz bana ufak paraya. (**Para bana bozdurunuz.**) (KAKK-32)

1.2.6.1.1.1.2.Yalın Hâlin Diğer Hâl Eklerinin Yerine Kullanılması

1.2.6.1.1.1.2.1.Belirtme Hâli Eki Yerine Yalın Hâlin Kullanılması

Karaim Türkçesinde Rusça yalın hâlin *(именительный падеж = imenitel'nıy padej)* etkisiyle belirtme hâli yerine yalın hâlin kullanıldığı görülmektedir. Karaim Türkçesindeki anlamca belirliliğin olmadığı Rusça kaynaklı belirtme hâli yerine yalın hâldeki kullanımlar şunlardır:

Amma men kast etem deŋizge ketme. = No ya nameren poehat' k moryu. = Ama ben amaçlıyorum denize gitme. (**Ama ben denize gitmeyi hedefliyorum.**) (KAKK-22)

Berıŋız maa yara bağlama bez. = Dayte mne bint. = Veriniz bana yara bant. (**Bana yara bandını veriniz.**) (KAKK-50)

Oğlum, örendıŋ mı sen sayma? = Sınok nauçilsya li tı sçitat'? = Oğlum, öğrendin mi sen sayma? (**Oğlum sen saymayı öğrendin mi?**) (KAKK-23)

1.2.6.1.1.1.2.2.Yönelme Hâli Eki Yerine Yalın Hâlin Kullanılması

Karaim Türkçesinde isim kök ve gövdelerinde Rusçadaki yalın hâlin *(именительный падеж = imenitel'nıy padej)* etkisiyle yönelme hâli yerine yalın hâlin kullanıldığı görülmektedir:

Nas bunı urusça çevirme? = Kak eto perevesti po-russki? = Nasıl bunu Rusça çevirme? (**Rusçaya bunu nasıl çevirebiliriz?**) (KAKK-18)

1.2.6.1.1.2.Belirtme Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.6.1.1.2.1.Belirtme Hâli Eki Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.6.1.1.2.1.1.Belirtme Hâli Eki Yerine Yalın Hâlin Kullanılması

Karaim Türkçesinde Rusça yalın hâlin *(именительный падеж = imenitel'nıy padej)* etkisiyle belirtme hâli yerine yalın hâlin kullanıldığı görülmektedir. Karaim Türkçesindeki anlamca belirliliğin olmadığı Rusça kaynaklı belirtme hâli yerine yalın hâldeki kullanımlar şunlardır:

Amma men kast etem deŋizge ketme. = No ya nameren poehat' k moryu. = Ama ben amaçlıyorum denize gitme. (**Ama ben denize gitmeyi hedefliyorum.**) (KAKK-22)

Berıŋız maa yara bağlama bez. = Dayte mne bint. = Veriniz bana yara bant. (**Bana yara bandını veriniz.**) (KAKK-50)

Oğlum, örendıŋ mı sen sayma? = Sınok nauçilsya li tı sçitat'? = Oğlum, öğrendin mi sen sayma? (**Oğlum sen saymayı öğrendin mi?**) (KAKK-23)

1.2.6.1.1.2.1.2.Belirtme Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusçada fiillerin rejimine bağlı olarak kullanılan edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle, Karaim Türkçesindeki sözcüklerde de belirtme hâli eki yerine yönelme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir:

Çaŋ̃ kakarsıŋ̃ mı maa telfonnen işten? = Pozvoniş' li tı mne po telefonu s rabotı? = Çaldırır mısın bana telefon ile işten? (**Beni işten telefon ile arayabilir misin?**) (KAKK-23)

1.2.6.1.1.2.1.3.Belirtme Hâli Eki Yerine Vasıta Hâli Ekinin Kullanılması

Rusçada fiillerin rejimine bağlı olarak kullanılan edatsız vasıta hâlinin *(творительный падеж = tvoritel'nıy padej)* etkisiyle, Karaim Türkçesindeki szöcüklerde de belirtme hâli eki yerine vasıta hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir:

Siz yanğılışdıŋ̃ız nomernen. = Vı oşiblis' nomerom. = Siz hata yaptınız numara ile. (**Siz numarayı çevirirken hata yaptınız.**) (KAKK-32)

1.2.6.1.1.2.2.Belirtme Hâli Ekinin Diğer Hâl Eklerinin Yerine Kullanılması

1.2.6.1.1.2.2.1.Yönelme Hâli Eki Yerine Belirtme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusçada etki altındaki obje belirtme hâli ile *(внительный падеж = vnitel'nıy padej)*, Türkçede ise yönelme hâli ile anlatılmaktadır[367]. Dolayısıyla Rusçadaki fiillerin rejimine bağlı olarak kullanılan Rusça edatsız belirtme hâlinin *(внительный падеж = vnitel'nıy padej)* etkisiyle, Karaim Türkçesindeki zamirlerde yönelme hâli eki yerine belirtme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir:

Men zevknen baktım anı. = Ya smotrel ego s udovol'stviem. = Ben memnuniyetle baktım onu. (**Ben ona memnuniyetle baktım.**) (KAKK-53)

1.2.6.1.1.3.Tamlayan Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.6.1.1.3.1.Tamlayan Hâli Eki Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.6.1.1.3.1.1.Yalın Hâl veya Tamlayan Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusça kişi zamirlerindeki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle Karaim Türkçesinde kişi zamirleri yalın veya tamlayan hâli yerine yönelme hâli ile kullanılmaktadırlar. Dolayısıyla Rusça ile birebir örtüşen

[367] Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 21.

Karaim Türkçesindeki bu yaygın yapılar, Rusçadan yapılan kavram ve gramer çevirisinin bir sonucudur:

Maa bek ayip, doğmış tilını bil'meim uçun. = Mne oçen' stıdno, çto ya ne znayu rodnoy yazık. = Bana çok ayıp, doğmuş dilini bilmediğim için. (**Ben ana dilimi bilmediğim için çok utanıyorum.**) (KAKK-18)

Ne kiymege maa? = Çto mne nadet'? = Ne giymeye bana? (**Ben ne giymeliyim?**) (KAKK-22)

Sat kaçında saa kerek işte bolma? = K kotoromu çasu tebe nado bıt' na rabote? = Saat kaçta sana gerek işte olma? (**Sen saat kaçta işte olmalısın?**) (KAKK-23)

Kimiden maa kerek sorma? = U kogo mne nado sprosit'? = Kimden bana gerek sormak? (**Ben kimden sormalıyım?**) (KAKK-27)

Ne maa kerek yapma? = Çto mne nado delat'? = Ne bana gerek yapmak? (**Ben ne yapmalıyım?**) (KAKK-28)

Maa kerek ketime. = Mne neobhodimo idti.= Bana gerek gitmek. (**Ben gitmeliyim.**) (KAKK-9)

Aŋga yedı buçuk yıl. = Ey sem' s polovinoy let. = Ona yedi buçuk yıl. (**O yedi buçuk yaşındadır.**) (KAKK-15)

Nas tarafka maa kerek ketme? = V kakom napravlenii mne nado idti? = Ne tarafa bana gerek gitmek? (**Ben ne tarafa gitmeliyim?**) (KAKK-29)

Kayda maa kerek çıkma? = Gde mne nujno vıyti? = Nerede bana gerek çıkmak? (**Ben nerede inmeliyim?**) (KAKK-29)

Kaçan maa kerek çıkmaa? = Kogda mne nujno vıhodit'? = Ne zaman bana gerek çıkmak? (**Ben ne zaman inmeliyim?**) (KAKK-30)

Maa pek yaman. = Mne oçen' ploho. = Bana çok kötü. (**Ben çok kötüyüm.**) (KAKK-46)

Maa közge bir şiy çuştı.= Mne çto-to popalo v glaz. = Bana göze bir şey girdi.(**Benim gözüme bir şey girdi.**) (KAKK-48)

Bügün maa yahşıca. = Segodnya mne luçşe. = Bugün bana iyice. (**Ben bugün iyiyim.**) (KAKK-49)

1.2.6.1.1.4.Yönelme Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.6.1.1.4.1.Yönelme Hâli Eki Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.6.1.1.4.1.1.Yönelme Hâli Eki Yerine Yalın Hâlin Kullanılması

Karaim Türkçesinde isim kök ve gövdelerinde Rusçadaki yalın hâlin *(именительный падеж = imenitel'nıy padej)* etkisiyle yönelme hâli yerine yalın hâlin kullanıldığı görülmektedir:

Nas bunı urusça çevirme? = Kak eto perevesti po-russki? = Nasıl bunu Rusça çevirme? (**Rusçaya bunu nasıl çevirebiliriz?**) (KAKK-18)

1.2.6.1.1.4.1.2.Yönelme Hâli Eki Yerine Belirtme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusçada etki altındaki obje belirtme hâli ile *(внительный падеж = vnitel'nıy padej)*, Türkçede ise yönelme hâli ile anlatılmaktadır[368]. Dolayısıyla Rusçadaki fiillerin rejimine bağlı olarak kullanılan Rusça edatsız belirtme hâlinin *(внительный падеж = vnitel'nıy padej)* etkisiyle, Karaim Türkçesindeki zamirlerde yönelme hâli eki yerine belirtme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir:

Men zevknen baktım anı.= Ya smotrel ego s udovol'stviem. = Ben memnuniyetle baktım onu. (**Ben ona memnuniyetle baktım.**) (KAKK-53)

1.2.6.1.1.4.2.Yönelme Hâli Ekinin Diğer Hâl Eklerinin Yerine Kullanılması

1.2.6.1.1.4.2.1.Yalın Hâl Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Karaim Türkçesinde Rusçadaki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle yalın hâl yerine yönelme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir. Bu kullanım Rusçadaki fiillerin rejimiyle bağlantılı olarak yalın hâldeki adlarda ve fiillerin mastar şekillerinde meydana gelmektedir:

Buzdırıŋ͡ğız maa ufak ahçağa. = Razmenyayte mne meloç'. = Bozdurunuz bana ufak paraya. (**Para bana bozdurunuz.**) (KAKK-32)

Men isteimdır siziŋ͡ğ teatırğa teklif etmege. = Ya hotel bı priglasit' vas v teatr. = Ben istiyorum sizi tiyatroya davet etmeye. (**Ben sizi tiyatroya davet etmek istiyorum.**) (KAKK-10)

[368] Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 21.

1.2.6.1.1.4.2.2.Yalın Hâl veya Tamlayan Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusça kişi zamirlerindeki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle Karaim Türkçesinde kişi zamirleri yalın veya tamlayan hâli yerine yönelme hâli ile kullanılmaktadırlar. Dolayısıyla Rusça ile birebir örtüşen Karaim Türkçesindeki bu yaygın yapılar, Rusçadan yapılan kavram ve gramer çevirisinin bir sonucudur:

Kayda maa kerek çıkma? = Gde mne nujno vıyti? = Nerede bana gerek çıkmak? (**Ben nerede inmeliyim?**) (KAKK-29)

Kaçan maa kerek çıkmaa? = Kogda mne nujno vıhodit'? = Ne zaman bana gerek çıkmak? (**Ben ne zaman inmeliyim?**) (KAKK-30)

Maa pek yaman. = Mne oçen' ploho. = Bana çok kötü. (**Ben çok kötüyüm.**) (KAKK-46)

Maa közge bir şiy çuştı.= Mne çto-to popalo v glaz. = Bana göze bir şey girdi.(**Benim gözüme bir şey girdi.**) (KAKK-48)

Bügün maa yahşıca. = Segodnya mne luçşe. = Bugün bana iyice. (**Ben bugün iyiyim.**) (KAKK-49)

Maa bek ayip, doğmış tilını bil'meim uçun. = Mne oçen' stıdno, çto ya ne znayu rodnoy yazık. = Bana çok ayıp, doğmuş dilini bilmediğim için. (**Ben ana dilimi bilmediğim için çok utanıyorum.**) (KAKK-18)

Ne kiymege maa? = Çto mne nadet'? = Ne giymeye bana? (**Ben ne giymeliyim?**) (KAKK-22)

Maa kerek ketime. = Mne neobhodimo idti.= Bana gerek gitmek. (**Ben gitmeliyim.**) (KAKK-9)

Aŋga yedı buçuk yıl. = Ey sem' s polovinoy let. = Ona yedi buçuk yıl. (**O yedi buçuk yaşındadır.**) (KAKK-15)

Sat kaçında saa kerek işte bolma? = K kotoromu çasu tebe nado bıt' na rabote? = Saat kaçta sana gerek işte olma? (**Sen saat kaçta işte olmalısın?**) (KAKK-23)

Kimiden maa kerek sorma? = U kogo mne nado sprosit'? = Kimden bana gerek sormak? (**Ben kimden sormalıyım?**) (KAKK-27)

Ne maa kerek yapma? = Çto mne nado delat'? = Ne bana gerek yapmak? (**Ben ne yapmalıyım?**) (KAKK-28)

Nas tarafka <u>maa</u> kerek ketme? = V kakom napravlenii <u>mne</u> nado idti? = Ne tarafa <u>bana</u> gerek gitmek? (**<u>Ben</u> ne tarafa gitmeliyim?**) (KAKK-29)

1.2.6.1.1.4.2.3.Belirtme Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusçada fiillerin rejimine bağlı olarak kullanılan edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle, Karaim Türkçesindeki sözcüklerde de belirtme hâli eki yerine yönelme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir:

Çaŋg kakarsıŋg mı <u>maa</u> telfonnen işten? = Pozvoniş' li tı <u>mne</u> po telefonu s rabotı? = Çaldırır mısın <u>bana</u> telefon ile işten? (**<u>Beni</u> işten telefon ile arayabilir misin?**) (KAKK-23)

1.2.6.1.1.5.Vasıta Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.6.1.1.5.1.Vasıta Hâli Ekinin Diğer Hâl Eklerinin Yerine Kullanılması

1.2.6.1.1.5.1.1.Belirtme Hâli Eki Yerine Vasıta Hâli Ekinin Kullanılması

Rusçada fiillerin rejimine bağlı olarak kullanılan edatsız vasıta hâlinin *(творительный падеж = tvoritel'nıy padej)* etkisiyle, Karaim Türkçesindeki szöcüklerde de belirtme hâli eki yerine vasıta hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir:

Siz yaŋğılışdıŋğız <u>nomernen</u>. = Vı oşiblis' <u>nomerom</u>. = Siz hata yaptınız <u>numara ile</u>. (**Siz <u>numarayı</u> çevirirken hata yaptınız.**) (KAKK-32)

1.2.6.1.2.İYELİK EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.6.1.2.1.İyelik Ekinin Kullanılmaması

1.2.6.1.2.1.1.Rusçadaki "*u kogo*" (*kimde?*) Yapısının Etkisiyle İyelik Ekinin Kullanılmaması

Rusçadaki *"u" (-DA)* edatı, *"kto" (kim?)* sözcüğünün tamlayan hâli *(родительный падеж = roditel'nıy padej)* ile (*kogo?*) birleşerek bir nesnenin sahibini gösterir. Karaim Türkçesinde Rusçadaki "*u kogo? = kimde? (kimin?)*" kalıbından dolayı tamlanan kısmında iyelik ekinin yer almadığı görülmektedir:

<u>Ne</u> sızlay sizde? = <u>Çto</u> u vas bolit? = <u>Ne</u> ağrıyor sizde? (**Sizin <u>nereniz</u> ağrıyor?**) (KAKK-47)

Mende <u>tıknefes</u>. = U menya <u>odışka</u>. = Bende <u>nefes darlığı.</u> (**Benim <u>nefes darlığım</u> var.**) (KAKK-47)

Uylelik aşka bizde ne? = Çto u nas na obed? = Öğle yemeğine bizde ne? (**Bizim öğle yemeğimizde ne var?**) (KAKK-24)

Mende bar eki bala. = U menya est' dvoe detey. = Bende var iki çocuk. (**Benim iki çocuğum var.**) (KAKK-15)

Ne nezetli bar sizde ahşam aşka? = Çto vkusnogo u vas na ujin? = Ne lezzetli var sizde akşam yemeğine? (**Sizin akşam yemeğinizde hangi lezzetli yemekler var?**) (KAKK-25)

Mende sitme. = U menya lihoradka. = Bende sıtma. (**Benim sıtmam var.**) (KAKK-47)

Nas hastalık mende? = Kakaya bol' u menya? = Nasıl hastalık bende? (**Benim ne hastalığım var?**) (KAKK-48)

Ancak Karaim Türkçesinde "*u menya (bende), u tebya (sende)*" gibi bulunma hâli ile kullanılan yapıların yanında iyelik eki almış sözcükler de yer alabilmektedir:

Mende başım avruy. = U menya bolit golova. = Bende başım ağrıyor. (**Benim başım ağrıyor.**) (KAKK-47)

Mende ıştahım yok. = U menya net appetita. = Bende iştahım yok. (**Benim iştahım yok.**) (KAKK-48)

1.2.6.1.3.ŞAHIS EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.6.1.3.1.Şahıs Ekinin Kullanılmaması

Karaim Türkçesinde şahıs ekinin kullanılmaması, özellikle gereklilik kipinin Rusçadaki "*doljen, nado, neobhodimo, nujno, nujen*" (gerek) sözcüklerinden etkilenip fiillerin mastar hâlde kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Bununla beraber Rusçadaki "*mojno*" (mümkün) ifadesi de fiillerin mastar hâlini istediğinden Karaim Türkçesi de bu sözcüğü çevirirken fiilleri mastar hâlde kullanmaktadır. Bu kullanımlar yaygındır ve Karaim Türkçesindeki cümlelerde şahıs ekinin kullanımını sınırlandırmaktadır:

Maa kerek ketime. = Mne neobhodimo idti.= Bana gerek gitmek. (**Ben gitmeliyim.**) (KAKK-9)

Müŋkün mı sızge teklif etme? = Mojno li vam predlojit'? = Mümkün mü size teklif etmek? (**Size teklif edebilir miyim?**) (KAKK-9)

Sat kaçında saa kerek işte bolma? = K kotoromu çasu tı doljen bıt' na rabote? = Saat kaçta sana gerek işte olma? (**Sen saat kaçta işte olmalısın?**) (KAKK-23)

Kimiden maa kerek sorma? = U kogo mne nado sprosit'? = Kimden bana gerek sormak? (**Ben kimden sormalıyım?**) (KAKK-27)

Müŋkün mı boluşma sizge? = Mojno li pomoç' vam? = Mümkün mü yardım etmek size? (**Size yardım edebilir miyim?**) (KAKK-27)

Müŋkün mı yalvarma sizden? = Mojno poprosit' u vas? = Mümkün mü istemek sizden? (**Sizden isteyebilir miyim?**) (KAKK-27)

Ne maa kerek yapma? = Çto mne nado delat'? = Ne bana gerek yapmak? (**Ben ne yapmalıyım?**) (KAKK-28)

Nas tarafka maa kerek ketme? = V kakom napravlenii mne nado idti? = Ne tarafa bana gerek gitmek? (**Ben ne tarafa gitmeliyim?**) (KAKK-29)

Kayda maa kerek çıkma? = Gde mne nujno vıyti? = Nerede bana gerek çıkmak? (**Ben nerede inmeliyim?**) (KAKK-29)

Kaçan maa kerek çıkmaa? = Kogda mne nujno vıhodit'? = Ne zaman bana gerek çıkmak? (**Ben ne zaman inmeliyim?**) (KAKK-30)

Borçlı mı men töşekte yatmaa? = Doljen li ya lejat' v posteli? = Gerekli mi ben yatakta yatmaya? (**Ben yatmalı mıyım?**) (KAKK-48)

1.2.6.1.4.EK-FİİL İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.6.1.4.1.Ek-Fiilin Kullanılmaması

Karaim Türkçesindeki ifadelerde Rusçanın etkisiyle isim cümlelerinde geniş zaman ek-fiilinin yaygın olarak kullanılmadığı görülmektedir:

Men mebetli sız bilen. = Ya soglasen s vami. = Ben razı siz ile. (**Ben sizden razıyım.**) (KAKK-11)

Men Kiyevden. = Ya iz Kieva. = Ben Kiyev'den. (**Ben Kiyev'liyim.**) (KAKK-13)

Biz Krımdan. = Mı iz Krıma. = Biz Kırım'dan. (**Biz Kırım'lıyız.**) (KAKK-13)

Men birinci kere sizni yerde. = Ya vpervıe v vaşey strane. = Ben ilk defa sizin yerde. (**Ben ilk defa sizin yerinizdeyim / ülkenizdeyim vb.**) (KAKK-14)

Biz ekinci kere sizin̂g şeherde. = Mı vtoroy raz v vaşem gorode. = Biz ikinci defa sizin şehirde. (**Biz ikinci defa sizin şehrinizdeyiz.**) (KAKK-14)

Sız üylü mı? = Vı jenatı? = Siz evli mi? (**Siz evli misiniz?**) (KAKK-15)

Men üylü. = Ya jenat. = Ben evli. (**Ben evliyim.**) (Erkek için) (KAKK-15)

Men kocalı. = Ya zamujem. = Ben kocalı. (**Ben evliyim.**) (Bayanlar için) (KAKK-15)

Kayda biz? = Gde mı? = Nerede biz? (**Biz neredeyiz?**) (KAKK-26)

Kayda bu? = Gde eto? = Nerede bu? (**Bu nerededir?**) (KAKK-26)

Kayda yakıncı avtobusnın tohtağan yerı? = Gde blijayşaya ostanovka avtobusa? = Nerede yakın otobüs durağı? (**En yakın otobüs durağı nerededir?**) (KAKK-29)

Kayda erkek urba ayırtuvı? = Gde otdel mujskoy odejdı. = Nerede erkek giyim bölümü? (**Erkek giyimi bölümü nerededir?**) (KAKK-33)

Men tüvül kız. = Ya ne devoçka. = Ben değil kız. (**Ben kız değilim.**) (FÖBM-101)

1.2.6.1.5. ÇOĞUL EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.6.1.5.1. Çoğul Ekinin Gereksiz Kullanılması

Karaim Türkçesindeki söylemlerde sözcüklerin çoğul eki alması, sözcüğün Rusça çoğul hâlde kullanılmasından kaynaklanmaktadır:

Maa kerek karavle. = Mne nujnı tufli. = Bana gerek ayakkabılar. (**Bana ayakkabı gerekiyor.**) (KAKK-36)

Bar mı biletler bu fil'mağa? = Est' li biletı na etot fil'm? = Var mı biletler bu filme? (**Bu filme bilet var mı?**) (KAKK-53)

1.2.6.1.6.SORU EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.6.1.6.1.Olumlu Soru Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.6.1.6.1.1.Soru Kavramının Vurguyla Sağlanması

Karaim Türkçesindeki bazı kullanımlarda Rusça vurguyla yapılan sorunun etkisiyle isim cümlelerinde soru anlamı edat ile değil vurguyla yapılmaktadır:

Ödemek sizge ye kassaa? = Platit' vam ili v kassu? = Ödemek size veya kasaya? (**Size mi kasaya mı ödenecek?**) (KAKK-33)

1.2.6.1.7.YAPIM EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.6.1.7.1.Yapım Ekinin Gereksiz Kullanılması

1.2.6.1.7.1.1.Mastar Ekinin Kullanılması

Rusçada cümle içerisinde mastar hâlde bulunan fiillerin Karaim Türkçesine biçim ve anlam olarak çevrildikleri ve bu nedenle Karaim Türkçesinde mastar eklerinin kullanıldığı görülmektedir:

Canım minnet sizni körme. = Rad vas videt'. = Memnunum sizi görmeye. (**Sizi gördüğüme memnunum.**) (KAKK-9)

Maa kerek ketime. = Mne neobhodimo idti.= Bana gerek gitmek. (**Ben gitmeliyim.**) (KAKK-9)

Müŋkün mı sızge teklif etme? = Mojno li vam predlojit'? = Mümkün mü size teklif etmek? (**Size teklif edebilir miyim?**) (KAKK-9)

Canım minnet siz bilen tanışma. = Rad s vami poznakomit'sya. = Memnunum siz ile tanışmaya. (**Sizinle tanıştığıma memnunum.**) (KAKK-13)

Nas bunı urusça çevirme? = Kak eto perevesti po-russki? = Nasıl bunu Rusça çevirme? (**Rusçaya bunu nasıl çevirebiliriz?**) (KAKK-18)

Sat kaçında saa kerek işte bolma? = K kotoromu çasu tı doljen bıt' na rabote? = Saat kaçta sana gerek işte olma? (**Sen saat kaçta işte olmalısın?**) (KAKK-23)

Nas anda ketme? = Kak tuda proyti? = Nasıl oraya gitme? (**Oraya nasıl gidilir?**) (KAKK-27)

Kimiden maa kerek sorma? = U kogo mne nado sprosit'? = Kimden bana gerek sormak? (**Ben kimden sormalıyım?**) (KAKK-27)

Müŋkün mı boluşma sizge? = Mojno li pomoç' vam? = Mümkün mü yardım etmek size? (**Size yardım edebilir miyim?**) (KAKK-27)

Müŋkün mı laf etme anı bilen? = Mojno li pogovorit' s nim? = Mümkün mü konuşmak onunla? (**Onunla konuşulabilir mi?**) (KAKK-27)

Müŋkün mı yalvarma sizden? = Mojno poprosit' u vas? = Mümkün mü istemek sizden? (**Sizden isteyebilir miyim?**) (KAKK-27)

Ne maa kerek yapma? = Çto mne nado delat'? = Ne bana gerek yapmak? (**Ben ne yapmalıyım?**) (KAKK-28)

Nas tarafka maa kerek ketme? = V kakom napravlenii mne nado idti? = Ne tarafa bana gerek gitmek? (**Ben ne tarafa gitmeliyim?**) (KAKK-29)

Müŋ͡gkün mı avtobusnen ketmege? = Mojno li doehat' na ovtobuse? = Mümkün mü otobüs ile gitmeye? (**Otobüs ile gidilebilir mi?**) (KAKK-29)

Kayda maa kerek çıkma? = Gde mne nujno vıyti? = Nerede bana gerek çıkmak? (**Ben nerede inmeliyim?**) (KAKK-29)

Kaçan maa kerek çıkmaa? = Kogda mne nujno vıhodit'? = Ne zaman bana gerek çıkmak? (**Ben ne zaman inmeliyim?**) (KAKK-30)

Nas çaŋ͡g kakmaa musefir evnın sorımış hızmetıne? = Kak pozvonit' v spravoçnuyu slujbu gostinitsı? = Nasıl telefon açmak otelin resepsiyonuna? (**Otelin resepsiyonuna nasıl telefon açabilirim?**) (KAKK-31)

Ne aŋ͡ga eytma? = Çto emu skazat'? = Ne ona anlatmak? (**Ona ne anlatacaktınız?**) (KAKK-32)

Müŋ͡gkün mı sizden çaŋ͡g kakmaa? = Mojno li pozvonit' ot vas? = Mümkün mü sizden telefon açmaya? (**Sizden telefon açılabilir mi?**) (KAKK-33)

Kayda müŋ͡gkün satın alma? = Gde mojno kupit'? = Nerede mümkün satın almak? (**Nerede satın alınabilir?**) (KAKK-33)

Ödemek sizge ye kassaa? = Platit' vam ili v kassu? = Ödemek size veya kasaya? (**Size mi kasaya mı ödenecek?**) (KAKK-33)

Nas çaŋ͡g kakma hastahanege? = Kak pozvonit' v bol'nitsu? = Nasıl telefon açma hastaneye? (**Hastaneye nasıl telefon açılabilir?**) (KAKK-46)

Borçlı mı men töşekte yatmaa? = Doljen li ya lejat' v posteli? = Gerekli mi ben yatakta yatmaya? (**Ben yatmalı mıyım?**) (KAKK-48)

Ne ğadar kabul etmege kerek bu ilyacın? = V kakih dozah sleduet prinimat' = Ne kadar kabul etmeye gerek bu ilacın? (**Bu ilacın ne kadarı kullanılmalıdır?**) (KAKK-50)

Nas ketmege bu kinoğa? = Kak proyti k etomu kinoteatru? = Nasıl gitmeye bu sinemaya? (**Bu sinemaya nasıl gidilir?**) (KAKK-53)

1.2.6.1.8.ÖN EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Rusçadaki ön ekler, geldikleri sözcüğe ayrıca bir anlam kattıklarından, bu ön eki alan sözcükler Karaim Türkçesine ön ekli anlamlarıyla çevrilmişlerdir:

1.2.6.1.8.1.“pro-” Ön Ekinin Çevrilmesi

Rusçada fiillerin önüne gelen “*pro-*” ön eki bitmişlik durumunda “*geçmek, bitirmek*” anlamı taşır. Rusçada bu ön eki alan fiillerin anlamı Karaim Türkçesine çevrilmiştir:

Izın berıñız keçip ketme. = Razreşite proyti. = İzin veriniz geçip gitmeye. (**Gitmeme izin veriniz.**) (KAKK-30)

1.2.6.2.SÖZ DİZİMİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.6.2.1.ÖZNE İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Rusça söz diziminin etkisiyle Karaim Türkçesinde öznenin yerinde kullanılmadığı görülmektedir. Bu kullanım diğer çağdaş Türk lehçelerine göre Karaim Türkçesinde yaygındır:

Ne maa kerek yapma? = Çto mne nado delat’? = Ne bana gerek yapmak? (**Ben ne yapmalıyım?**) (KAKK-28)

Yarın nas hava bolacak? = Kakaya pogoda budet zavtra? = Yarın nasıl hava olacak? (**Hava yarın nasıl olacak?**) (KAKK-45)

Nas tarafka maa kerek ketme? = V kakom napravlenii mne nado idti? = Ne tarafa bana gerek gitmek? (**Ben ne tarafa gitmeliyim?**) (KAKK-29)

Bar mı sizde karandaş? = Est’ li u vas karandaş? = Var mı sizde kalem? (**Sizde kalem var mı?**) (KAKK-36)

Kayda maa kerek çıkma? = Gde mne nujno vıyti? = Nerede bana gerek çıkmak? (**Ben nerede inmeliyim?**) (KAKK-29)

Ne senesında o boldı? = V kakom godu eto proizoşlo? = Hangi yıl o oldu? (**O hangi yıl oldu?**) (KAKK-20)

Kaçan maa kerek çıkmaa? = Kogda mne nujno vıhodit’? = Ne zaman bana gerek çıkmak? (**Ben ne zaman inmeliyim?**) (KAKK-30)

Kaçan işley poçta? = Kogda rabotaet poçta? = Ne zaman çalışıyor posta? (**Posta ne zaman çalışıyor?**) (KAKK-30)

Kaçanğı saatta açıla poçta? = V kotorom çasu otkrıvaetsya poçta? = Hangi saatte açılıyor posta? (**Posta saat kaçta açılıyor?**) (KAKK-30)

Yarınğa beklene yağmur. = Zavtra ojidaetsya dojd’. = Yarına bekleniyor yağmur. (**Yarın yağmur bekleniyor.**) (KAKK-45)

Kayda yaşay hekim? = Gde jivet vraç? = Nerede yaşıyor hekim? (**Hekim nerede yaşıyor?**) (KAKK-46)

1.2.6.2.2.TÜMLEÇLER İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Türkçenin söz diziminde cümle içerisinde yer alan tümleçler, Rusçada ise "*özne+yüklem+tümleç*" dizimine bağlı olarak cümle sonunda yer almaktadır. Rusçanın etkisiyle Karaim Türkçesinde de tümleçlerin yerinde kullanılmadığı görülmektedir:

Nas bunı urusça çevirme? = Kak eto perevesti po-russki? = Nasıl bunu Rusça çevirme? (**Rusçaya bunu nasıl çevirebiliriz?**) (KAKK-18)

Maa bek ayip, doğmış tilını bil'meim uçun. = Mne oçen' stıdno, çto ya ne znayu rodnoy yazık. = Bana çok ayıp, doğmuş dilini bilmediğim için. (**Ben ana dilimi bilmediğim için çok utanıyorum.**) (KAKK-18)

Bügün men kazandım beş matematikadan. = Segodnya ya zarabotal pyat' po matematike. = Bugün ben aldım beş matematikten. (**Ben bugün matematikten beş aldım.**) (KAKK-23)

Neçün bevle keç kel'dıŋ işten? = Poçemu tak pozdno prişel s rabotı? = Niçin böyle geç geldin işten? (**Niçin işten böyle geç geldin?**) (KAKK-24)

Nas anda ketme? = Kak tuda proyti? = Nasıl oraya gitme? (**Oraya nasıl gidilir?**) (KAKK-27)

Men bilem yolın. = Ya znayu dorogi. = Ben biliyorum yolu. (**Ben yolu biliyorum.**) (KAKK-29)

1.2.6.2.3.YÜKLEM İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Rusçanın etkisi ile Karaim Türkçesindeki ifadelerde yüklemlerin cümle sonunda değil, cümle başında ya da içerisinde kullanıldıkları görülmektedir. Bu kullanımlar Karaim Türkçesinin sözdizmini önemli derecede tahrip edecek kadar yaygınlaşmıştır:

Canım minnet sizni körme. = Rad vas videt'. = Memnunum sizi görmeye. (**Ben sizi gördüğüme memnunum.**) (KAKK-9)

Yareytıŋız kirme? = Razreşite voyti. = İzin veriniz girmeye. (**Girmeme izin veriniz.**) (KAKK-9)

Bahışla maa urus-karay lakırdılık. = Podari mne russko-karaimskiy razgovornik. = Hediye et bana Rus-Karay konuşma kılavuzu. (**Bana Rus-Karay konuşma kılavuzu hediye et.**) (KAKK-10)

Beklen͡gız menı, canım. = Podojdite menya, pojaluysta. = Bekleyiniz beni, lütfen. (**Lütfen beni bekleyiniz.**) (KAKK-10)

Yareytın͡gız tütün yandırma. = Razreşite zakurit'. = İzin veriniz sigara içmeye. (**Sigara içmeye izin veriniz.**) (KAKK-10)

Ozdırın͡gız menı, canım. = Provodite menya, pojaluysta. = Yolcu ediniz beni, lütfen. (**Lütfen beni yolcu ediniz.**) (KAKK-10)

Men isteimdır sizin͡g teatırğa teklif etmege. = Ya hotel bı priglasit' vas v teatr. = Ben istiyorum sizi tiyatroya davet etmeye. (**Ben sizi tiyatroya davet etmek istiyorum.**) (KAKK-10)

Yahşı, keteik yarın. = Horoşo, poydem zavtra. = İyi, gidelim yarın. (**İyi, yarın gidelim.**) (KAKK-10)

Men mebetli sız bilen. = Ya soglasen s vami.= Ben razı siz ile. (**Ben sizden razıyım.**) (KAKK-11)

Men istemedım sizin͡g canın͡gızın͡g avurtma. = Ya ne hotel vas obidet'. = Ben istemedim sizin canınızı sıkmak. (**Ben sizin canınızı sıkmak istemedim.**) (KAKK-12)

İsteim sizge yahşı vahtınızın keçirme. = Jelayu vam horoşo provesti vremya. = İstiyorum size iyi vaktinizi geçirme. (**Sizin iyi vakit geçirmenizi diliyorum.**) (KAKK-12)

Izın berın͡gız tanış bolmaa! = Razreşite poznakomit'sya! = İzin veriniz tanış olmaya! (**Tanışmama izin veriniz!**) (KAKK-13)

Canım minnet siz bilen tanışma. = Rad s vami poznakomit'sya. = Memnunum siz ile tanışmaya. (**Sizinle tanıştığıma memnunum.**) (KAKK-13)

Tanışlan͡gız, canım, arkadaşımnen. = Poznakom'tes', pojaluysta, s tovarişçem. = Tanışınız, lütfen, arkadaşımla. (**Lütfen arkadaşımla tanışınız.**) (KAKK-13)

Men kel'dım mında ohmakka. = Ya priehal syuda uçit'sya. = Ben geldim buraya okumaya. (**Ben buraya okumaya geldim.**) (KAKK-14)

Mende bar eki bala. = U menya est' dvoe detey. = Bende var iki çocuk. (**Benim iki çocuğum var.**) (KAKK-15)

Men doğdım 1937 senesinde. = Ya rodilsya v 1937 godu. = Ben doğdum 1937 yılında. (**Ben 1937 yılında doğdum.**) (KAKK-15)

Laf etesız mı Karaimça? = Vı govorite po-karaimski? = Konuşuyorsuz mu Karaimce? (**Karaimce konuşuyor musunuz?**) (KAKK-17)

Nas aytla bu karaimça? = Kak eto skazat' po-karaimski? = Nasıl söyleniyor bu Karaimce? (**Bu Karaimce nasıl söyleniyor?**) (KAKK-18)

Men ogrenem karay tilini. = Ya uçu karaimskiy yazık. = Ben öğreniyorum Karay dilini. (**Ben Karay dilini öğreniyorum.**) (KAKK-18)

Bizge kerek tercuman. = Nam nujen perevodçik. = Bize gerek tercüman. (**Bize tercüman gerekiyor.**) (KAKK-18)

Kiy yangı anterti. = Naden' novoe plat'e. = Giy yeni elbise. (**Yeni elbise giy.**) (KAKK-22)

Ne kördiŋ çüşünde? = Çto tı videl vo sne? = Ne gördün düşünde? (**Düşünde ne gördün?**) (KAKK-22)

Çüşimde kördim deŋiz. = Vo sne ya videl more. = Düşümde gördüm deniz. (**Düşümde deniz gördüm.**) (KAKK-22)

Keterık mı biz tavğa? = Poedem li mı v gor? = Gideriz mi biz dağa? (**Biz dağa gidelim mi?**) (KAKK-22)

Amma men kast etem deŋizge ketme. = No ya nameren poehat' k moryu. = Ama ben amaçlıyorum denize gitme. (**Ama ben denize gitmeyi hedefliyorum.**) (KAKK-22)

Ber maa bir fil'can çay gül'be şekernen. = Day mne çaşku çaya s rozovım varen'em. = Ver bana bir fincan çay gül şekeriyle. (**Bana gül şekerli bir fincan çay ver.**) (KAKK-22)

Çaŋğ kakarsıŋğ mı maa telfonnen işten? = Pozvoniş' li tı mne po telefonu s rabotı? = Çaldırır mısın bana telefon ile işten? (**Bana işten telefon açar mısın?**) (KAKK-23)

Men kel'dım mektepten. = Ya prişel iz şkolı. = Ben geldim okuldan. (**Ben okuldan geldim.**) (KAKK-23)

Bügün men kazandım beş matematikadan. = Segodnya ya zarabotal pyat' po matematike. = Bugün ben aldım beş matematikten. (**Ben bugün matematikten beş aldım.**) (KAKK-23)

Oğlum, örendiŋğ mı sen sayma? = Sınok nauçilsya li tı sçitat'? = Oğlum, öğrendin mi sen sayma? (**Oğlum sen saymayı öğrendin mi?**) (KAKK-23)

Biz iştırdık yangı deputatın. = Mı vıbrali novogo deputata. = Biz seçtik yeni milletvekilini. (**Biz yeni milletvekilini seçtik.**) (KAKK-24)

Men hazırladım nohut aşı. = Ya svarila gorohovıy sup. = Ben hazırladım nohut yemeği. (**Ben nohut yemeği hazırladım.**) (KAKK-24)

Nezetli mı aş? = Vkusnaya li eda? = Lezzetli mi yemek? (**Yemek lezzetli mi?**) (KAKK-24)

A men isteim bir çanak. = A ya hoçu tarelku. = A ben istiyorum bir tabak. (**Ben bir tabak istiyorum.**) (KAKK-25)

Yuvartırsıñg mı sen menı atçik üstünde? = Pokataeş' li tı menya na loşadke? = Gezdirirsin mi sen beni at üstünde? (**Beni at üstünde gezdirir misin?**) (KAKK-25)

Kart nene ahşam aşina hazırladı çay baklava bilen. = Babuşka na ujin prigotovila çay s mindal'nımi pirojkami. = Nine akşam yemeğine hazırladı çay pasta ile. (**Nine akşam yemeğine pasta ile çay hazırladı.**) (KAKK-25)

Yaptıñg mı sen derslerın? = Sdelal li tı svoi uroki? = Yaptın mı sen derslerini? (**Sen derslerini yaptın mı?**) (KAKK-26)

Ohudıñg mı kitabın? = Proçital li tı knijku? = Okudun mu kitabını? (**Kitabını okudun mu?**) (KAKK-26)

Kayda biz? = Gde mı? = Nerede biz? (**Biz neredeyiz?**) (KAKK-26)

Kayda bu? = Gde eto? = Nerede bu? (**Bu nerededir?**) (KAKK-26)

Kim o? = Kto on? = Kim o? (**O kimdir?**) (KAKK-27)

Kim olar? = Kto oni? = Kim onlar? (**Onlar kimdir?**) (KAKK-27)

Kim bu? = Kto eto? = Kim bu? (**Bu kimdir?**) (KAKK-27)

Kim bu hatın? = Kto etot jenşçina? = Kim bu bayan? (**Bu bayan kimdir?**) (KAKK-27)

Müñgkün mı laf etme anı bilen? = Mojno li pogovorit' s nim? = Mümkün mü konuşmak onunla? (**Onunla konuşulabilir mi?**) (KAKK-27)

Müñgkün mı yalvarma sizden? = Mojno poprosit' u vas? = Mümkün mü istemek sizden? (**Sizden isteyebilir miyim?**) (KAKK-27)

Ne demek bu söz? = Çto oznaçaet eto slovo? = Ne demek bu söz? (**Bu söz ne demektir?**) (KAKK-28)

Bu uzak mı mından? = Eto daleko otsyuda? = Bu uzak mı buradan? (**Orası buradan uzak mıdır?**) (KAKK-28)

Nas barma bitiklik içkirisina? = Kak proyti v biblioteku-çital'nyu? = Nasıl gitmek kütüphaneye? (**Kütüphaneye nasıl gidilir?**) (KAKK-28)

Kayda yakıncı avtobusnın tohtağan yerı? = Gde blijayşaya ostanovka avtobusa? = Nerede yakın otobüs durağı? (**En yakın otobüs durağı nerededir?**) (KAKK-29)

Ketıŋ͡gız bu tarafka. = İdite v etu storonu. = Gidiniz bu tarafa. (**Bu tarafa gidiniz.**) (KAKK-29)

Barıŋ͡gız soŋ͡g-yarı. = İdite nalevo. = Gidiniz sol yana. (**Sol tarafa gidiniz.**) (KAKK-29)

Yazıŋ͡gız adresın. = Napişite adres. = Yazınız adresi. (**Adresi yazınız.**) (KAKK-29)

Izın berıŋ͡gız keçip ketme. = Razreşite proyti.= İzin veriniz geçip gitmeye. (**Gitmeme izin veriniz.**) (KAKK-30)

Tohtaŋ͡gız mında. = Ostanovites' zdes'. = Durunuz burada. (**Burada durunuz.**) (KAKK-30)

Men isteim depeş yollatma Moskvağa. = Ya hoçu poslat' telegrammu v Moskvu. = Ben istiyorum telgraf gönderme Moskova'ya. (**Ben Moskova'ya telgraf göndermek istiyorum.**) (KAKK-31)

Kavuştırıŋ͡gız menı şeher bilen. = Soedinite menya s gorodom. = Bağlayınız beni şehir ile. (**Beni şehre bağlayınız.**) (KAKK-31)

Men laf eterım evden. = Ya budu govorit' iz doma. = Ben konuşacağım evden. (**Ben ev ile konuşacağım.**) (KAKK-32)

Siz yanğılışdıŋ͡gız nomernen. = Vı oşiblis' nomerom. = Siz hata yaptınız numara ile. (**Siz numarada hata yaptınız.**) (KAKK-32)

Men çaŋ͡g kakarım son. = Ya pozvonyu pozje. = Ben telefon ederim sonra. (**Ben sonra telefon ederim.**) (KAKK-32)

Yazıŋ͡gız telefonım. = Zapişite moy telefon. = Yazınız telefonumu. (**Telefonumu yazınız.**) (KAKK-32)

Sizni yalvaralar telefonğa. = Vas prosyat k telefonu. = Sizi istiyorlar telefona. (**Sizi telefona istiyorlar.**) (KAKK-32)

Buzdırıŋ͡gız maa ufak ahçağa. = Razmenyayte mne meloç'. = Bozdurunuz bana ufak paraya. (**Parayı bana bozdurunuz.**) (KAKK-32)

Kayda erkek urba ayırtuvı? = Gde otdel mujskoy odejdı.= Nerede erkek giyim bölümü? (**Erkek giyimi bölümü nerededir?**) (KAKK-33)

Nas fiyatı bunı? = Kak tsena etogo? = Nasıl fiyatı bunun? (**Bunun fiyatı nedir?**) (KAKK-33)

Men kıdıram kolçak. = Ya işçu perçatki. = Ben arıyorum eldiven. (**Ben eldiven arıyorum.**) (KAKK-34)

Kösterıñız maa türlü tüste. = Pokajite mne çto-nibud' raznotsvetnoe. = Gösteriniz bana çeşitli renkte. (**Renk çeşitlerini bana gösteriniz.**) (KAKK-35)

Bar mı sizde karandaş? = Est' li u vas karandaş? = Var mı sizde kalem? (**Sizde kalem var mı?**) (KAKK-36)

Berıñız bir ötmek. = Dayte odin hleb. = Veriniz bir ekmek. (**Bir ekmek veriniz.**) (KAKK-39)

Çekiñiz bir kilo alma. = Vzves'te kilogramm yablok. = Tartınız bir kilo elma. (**Bir kilo elma tartınız.**) (KAKK-40)

Bar mı sizde balık? = Est' li u vas balık? = Var mı sizde balık? (**Sizde balık var mı?**) (KAKK-40)

Nasıl bügün havanı sıcaklığı? = Kakaya segodnya temperatura vozduha? = Nasıl bugün havanın sıcaklığı? (**Bugünkü havanın sıcaklığı nasıl?**) (KAKK-45)

Nas ay sizde eñg sıcak? = Kakoy mesyats u vas samıy teplıy? = Nasıl ay sizde en sıcak? (**Sizde en sıcak hangi aydır?**) (KAKK-45)

Çakırıñız hekimnı. = Vızovite vraça. = Çağırınız hekimi. (**Hekimi çağırınız.**) (KAKK-46)

Alketıñız menı hastahanege. = Otvezite menya v bol'nitsu. = Götürünüz beni hastaneye. (**Beni hastaneye götürünüz.**) (KAKK-46)

Nas keñgeş bersız maa? = Çto posovetuete mne? = Nasıl tavsiye verirsiniz bana? (**Bana ne tavsiye edersiniz?**) (KAKK-48)

Bar mı ümit, tez tüzel'genme? = Est' li nadejda, çto skoro popravlyus'? = Var mı ümit, çabuk iyileşmeye. (**Çabuk iyileşme ümidi var mı?**) (KAKK-48)

Yazıñız ilyac kiyatın. = Vıpişite retsept. = Yazınız reçete. (**Reçete yazınız.**) (KAKK-48)

Çiş sızlavdan bir şiy berıñız maa. = Dayte mne çto-nibud' ot zubnoy boli. = Diş ağrısından bir şey veriniz bana. (**Bana diş ağrısı için bir şey veriniz.**) (KAKK-49)

Bar mı sizde bu ilyac? = Est' li u vas eto lekarstvo? = Var mı sizde bu ilaç? (**Sizde bu ilaç var mı?**) (KAKK-49)

Kaçan hazır bolur bu ilyac? = Kogda budet gotovo eto lekarstvo? = Ne zaman hazır olur bu ilaç? (**Bu ilaç ne zaman hazır olur?**) (KAKK-50)

Ne ğadar kabul etmege kerek bu ilyacın? = V kakih dozah sleduet prinimat' = Ne kadar kabul etmeye gerek bu ilacın? (**Bu ilacın ne kadarı kullanılmalıdır?**) (KAKK-50)

Berıñgız maa yara bağlama bez. = Dayte mne bint. = Veriniz bana yara bant. (**Bana yara bandı veriniz.**) (KAKK-50)

Kayda müñgkün körme, ne bolacak teatrda? = Gde mojno posmotret', çto budet v teatre? = Nerede mümkün bakmak, ne olacak tiyatroda? (**Tiyatroda hangi oyunun olacağına nereden bakılabilir?**) (KAKK-52)

Kim oynay eñg başi yigitın? = Kto igraet glavnogo geroya? = Kim oynuyor en başrolü? (**Başrolü kim oynuyor?**) (KAKK-52)

Kaçan başlana seans? = Kogda naçinaetsya seans? = Ne zaman başlıyor seans? (**Seans ne zaman başlıyor?**) (KAKK-52)

Berıñgız maa bilet birinci katta. = Dayte mne bilet na pervıy etaj. = Veriniz bana bilet birinci katta. (**Bana birinci kata bilet veriniz.**) (KAKK-52)

Nas kinoda köstereler bu fil'mnı? = V kakom kinoteatre pokazıvayut etot fil'm? = Nasıl sinemada gösteriyorlar bu filmi? (**Bu filmi hangi sinemada gösteriyorlar?**) (KAKK-53)

Nas ketmege bu kinoğa? = Kak proyti k etomu kinoteatru? = Nasıl gitmeye bu sinemaya? (**Bu sinemaya nasıl gidilir?**) (KAKK-53)

Bar mı biletler bu fil'mağa? = Est' li biletı na etot fil'm? = Var mı biletler bu filme? (**Bu filme bilet var mı?**) (KAKK-53)

Men zevknen baktım anı.= Ya smotrel ego s udovol'stviem. = Ben memnuniyetle baktım onu. (**Ben ona memnuniyetle baktım.**) (KAKK-53)

Son aytılar, ki biz karahşılar. = Potom skajut, çto mı razboyniki. = Sonra diyecekler ki, biz haramiyiz. (**Sonra bizim harami olduğumuzu söyleyecekler.**) (FÖBM-106)

1.2.6.2.4.SÖZCÜK GRUPLARI İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Karaim Türkçesindeki bazı ifadelerde sözcük gruplarının kendi içerisindeki sıralamasının Türkçeye uygun olarak değil, Rusçaya uygun olarak kullanıldıkları görülmektedir:

Bir* prosent.** = *Odin* protsent. = *Bir* yüzde. (**Yüzde *bir.) (KAKK-17)

Üç buçuk* prosent.** = *3,5* protsent. = *Üç buçuk* yüzde. (**Yüzde *üç buçuk.) (KAKK-17)

Nas *telefon nomerı* hekimnı? = Kakoy *nomer telefona* u vraça? = Nasıl *telefon numarası* hekimin? (**Hekimin *telefon numarası* nedir?**) (KAKK-46)

1.2.6.3.SÖZCÜK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Rusça edatlar ile sözcüklerin Karaim Türkçesine sözcük olarak çevrildiği görülmektedir.

1.2.6.3.1.RUSÇA EDATLARIN ÇEVRİLMESİ

Rusçada "*do, iz, na, ne, ot, s, u, v*" edatları belli hâl eklerine göre kullanılarak çeşitli anlamlar kazanmaktadırlar. Oluşan anlamların Karaim Türkçesine bire bir çevrildiği görülmektedir:

1.2.6.3.1.1."do" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"do" (-A kadar)* edatı tamlayan hâli *(родительный падеж = roditel'nıy padej)* ile kullanılır ve hareketin mesafesini, zamanını ve ne zamana kadar yapıldığını ifade eder[369]. Bu edatın anlamca Karaim Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Tez yolguşlıkka! = Do skoroy vstreçi! = Çabuk görüşmeye! (**Yakında tekrar görüşürüz.**) (KAKK-9)

1.2.6.3.1.2."iz" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"iz" (/-DAn/)* edatı tamlayan hâli *(родительный падеж = roditel'nıy padej)* ile kullanılır. Rusçada hareketin nereden yapıldığını, bilginin ya da bir şeyin kaynağını, nesnenin neden yapıldığını, hareketin nedenini, bütünün parçasını ifade ederken bu edattan faydalanılır[370]. Bu edatın anlamca Karaim Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Men Kiyevden. = Ya iz Kieva. = Ben Kiyev'den. (**Ben Kiyev'liyim.**) (KAKK-13)

---

[369] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 53.
[370] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 54-55.

Biz <u>Krımdan</u>. = Mı <u>iz</u> Krıma. = Biz <u>Kırım'dan</u>. (**Biz <u>Kırım'lıyız</u>.**) (KAKK-13)

Men laf eterım <u>evden</u>. = Ya budu govorit' <u>iz</u> doma. = Ben konuşacağım <u>evden</u>. (**Ben <u>ev ile</u> konuşacağım.**) (KAKK-32)

1.2.6.3.1.3."na" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki "*na" (/-A/; /-DA/)* edatı iki hâl ekiyle kullanılabilmektedir. Birincisi, *"na" (-A)* edatı belirtme hâli *(внительный падеж = vnitel'nıy padej)* ile kullanıldığında hareketin yönünü veya yerini göstermek, zaman göstermek, eylemin devam ettiği süreci göstermek, amaç belirtmek ve nesneler arası farkı vurgulamak amacı taşır[371]. Bu edatın anlamca Karaim Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

<u>Uylelik aşka</u> bizde ne? = Çto u nas <u>na</u> obed? = <u>Öğle yemeğine</u> bizde ne? (**Bizim <u>öğle yemeğimizde</u> ne var?**) (KAKK-24)

İkincisi *"na" (/-DA/)* edatı bulunma hâli *(предложный падеж = predlojnıy padej)* ile kullanıldığında yer göstermek, hareketin hangi ulaşım aracıyla yapıldığını göstermek, zaman ve yön göstermek amacı taşır[372]. Bu edatın anlamca Karaim Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Berıŋ͡ğız maa bilet <u>birinci katta</u>. = Dayte mne bilet <u>na</u> pervom etaje. = Veriniz bana bilet <u>birinci katta</u>. (**Bana <u>birinci kata</u> bilet veriniz.**) (KAKK-52)

1.2.6.3.1.4."ne" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"ne" (/-sIz/, yok, değil)* edatı, olumsuzluk edatı olarak hem fiil çekimlerinde hem de isimlerde kullanılmaktadır. Bu edatın anlamca Karaim Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Men <u>tüvül kız</u>. = Ya <u>ne</u> devoçka. = Ben <u>değil kız</u>. (**Ben <u>kız değilim</u>.**) (FÖBM-101)

1.2.6.3.1.5."ot" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"ot" (/-DAn/)* edatı tamlayan hâli *(родительный падеж = roditel'nıy padej)* ile kullanılır. Rusçada hareketin başlangıç noktasını, bir yerden bir yere olan mesafeyi, bir şeyin kaynağını ya da nereden geldiğini, bir belgenin tarihini, bir

[371] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 40-41.
[372] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 83-84.

şeye karşı alınan tedbirleri ve hareketin nedenini gösterirken bu edat kullanılır[373]. Bu edatın anlamca Karaim Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Çiş sızlavdan bir şiy berıŋ͡ gız maa. = Dayte mne çto-nibud' ot zubnoy boli. = Diş ağrısından bir şey veriniz bana. (**Bana diş ağrısı için bir şey veriniz.**) (KAKK-49)

1.2.6.3.1.6."s" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"s" (ile)* edatı vasıta hâli *(творительный падеж = tvoritel'nıy padej)* ile kullanıldığında hareketin birlikteliğini, bir nesnenin ne tür olduğunu, hareketin tarzını ve kutlamaları ifade eder[374]. Bu edatın Karaim Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Men mebetli sız bilen. = Ya soglasen s vami.= Ben razı siz ile. (**Ben sizden razıyım.**) (KAKK-11)

Ber maa bir fil'can çay gül'be şekernen. = Day mne çaşku çaya s rozovım varen'em. = Ver bana bir fincan çay gül şekeriyle. (**Bana gül şekerli bir fincan çay ver.**) (KAKK-22)

Ne bola siznen? = Çto s vami? = Ne oluyor sizinle?(**Sizin neyiniz var?**) (KAKK-28)

Kavuştırıŋ͡ gız menı şeher bilen. = Soedinite menya s gorodom. = Bağlayınız beni şehir ile. (**Beni şehre bağlayınız.**) (KAKK-31)

Hekim, ne men bilen? = Çto so mnoy, doktor? = Hekim, ne benimle? (**Hekim, benim neyim var?**) (KAKK-48)

1.2.6.3.1.7."u" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"u" (/-DA/)* edatı tamlayan hâli *(родительный падеж = roditel'nıy padej)* ile yaygın olarak bir nesnenin sahibini gösterirken kullanılır. Ayrıca bir şeyin ya da bir kimsenin yanında, önünde olan nesneyi, kişiyi ifade ederken de bu edat kullanılır[375]. Bu edatın anlamca Karaim Türkçesine yaygın olarak kopyalandığı görülmektedir:

Mende bar eki bala. = U menya est' dvoe detey. = Bende var iki çocuk. (**Benim iki çocuğum var.**) (KAKK-15)

---

[373] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 52-53.
[374] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 78-79.
[375] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 55.

Alarda epsı başta kübük. = U nih vse po-prejnemu. = Onlarda hepsi baştaki gibi. (**Onların hepsi eskisi gibi.**) (KAKK-24)

Uylelik aşka bizde ne? = Çto u nas na obed? = Öğle yemeğine bizde ne? (**Bizim öğle yemeğimizde ne var?**) (KAKK-24)

Ne nezetli bar sizde ahşam aşka? = Çto vkusnogo u vas na ujin? = Ne lezzetli var sizde akşam yemeğine? (**Sizin akşam yemeğinizde hangi lezzetli yemekler var?**) (KAKK-25)

Ne sızlay sizde? = Çto u vas bolit? = Ne ağrıyor sizde? (**Sizin nereniz ağrıyor?**) (KAKK-47)

Mende tıknefes. = U menya odışka. = Bende nefes darlığı. (**Benim nefes darlığım var.**) (KAKK-47)

Mende sitme. = U menya lihoradka. = Bende sıtma. (**Benim sıtmam var.**) (KAKK-47)

Mende başım avruy. = U menya bolit golova. = Bende başım ağrıyor. (**Benim başım ağrıyor.**) (KAKK-47)

Mende ıştahım yok. = U menya net appetita. = Bende iştahım yok. (**Benim iştahım yok.**) (KAKK-48)

Nas hastalık mende? = Kakaya bol' u menya? = Nasıl hastalık bende? (**Benim ne hastalığım var?**) (KAKK-48)

1.2.6.3.1.8."v" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"v" (/-DA/)* edatı bulunma hâli *(предложный падеж = predlojnıy padej)* ile kullanıldığında yer ve zaman göstermek, yaşamın belli bir döneminden bahsetmek, insanın içinde bulunduğu psikolojik durumu anlatmak veya giyecek çeşitlerini belirtmek amacı taşır[376]. Bu edatın anlamca Karaim Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Ne senesında o boldı? = V kakom godu eto proizoşlo? = Hangi yılda o oldu? (**O hangi yıl oldu?**) (KAKK-20)

[376] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 83-84.

1.2.6.3.2.RUSÇA SÖZCÜKLERİN ÇEVRİLMESİ

Rusça sözcük veya sözcüklerin kavram olarak olduğu gibi Rusçadan Karaim Türkçesine çevrildiği görülmektedir. Rusçadan yapılan sözcük çevirilerini ad-ad soylu ve fiil çevirileri olarak iki gruba ayırmak mümkündür.

1.2.6.3.2.1.RUSÇA AD - AD SOYLU SÖZCÜKLERİN ÇEVRİLMESİ

Rusçadan Karaim Türkçesine anlam olarak çevrilen ad ve ad soylu sözcükler şunlardır:

1.2.6.3.2.1.1.“çto?, çto” (ne?, ne, nasıl?, ki) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçadaki *“çto?” (ne?, nasıl?, ki)* soru zamirinin hem zamir göreviyle hem de yan cümle göreviyle Karaim Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Ne sızlay sizde? = Çto u vas bolit? = Ne ağrıyor sizde? (**Sizin nereniz ağrıyor?**) (KAKK-47)

Ne nezetli bar sizde ahşam aşka? = Çto vkusnogo u vas na ujin? = Ne lezzetli var sizde akşam yemeğine? (**Sizde akşam yemeğine hangi lezzetli yemekler var?**) (KAKK-25)

Kayda müŋkün körme, ne bolacak teatrda? = Gde mojno posmotret’, çto budet v teatre? = Nerede mümkün bakmak, ne olacak tiyatroda? (**Tiyatroda hangi oyunun olacağına nereden bakılabilir?**) (KAKK-52)

Son aytılar, ki biz karahşılar. = Potom skajut, çto mı razboyniki. = Sonra diyecekler, ki biz haramiyiz. (**Sonra bizim harami olduğumuzu söyleyecekler.**) (FÖBM-106)

1.2.6.3.2.1.2.“doljen, nado, neobhodimo, nujno, nujen” (gerek) Sözcüğünün Çevrilmesi

Karaim Türkçesinde gereklilik kipi yerine “(*yönelme hâli alan ad* veya *zamir; yalın ad) + mastar hâlde fiil + gerek anlamındaki sözcük*” kalıbının kullanılması Rusça etkisi ile oluşmaktadır: [377]

Maa kerek ketime. = Mne neobhodimo idti.= Bana gerek gitmek. (**Ben gitmeliyim.**) (KAKK-9)

---

[377] Fatma Özkan – Bağdagül Musa, ***agm.***, s. 126.

Sat kaçında saa kerek işte bolma? = K kotoromu çasu tı doljen bıt' na rabote? = Saat kaçta sana gerek işte olma? (**Sen saat kaçta işte olmalısın?**) (KAKK-23)

Kimiden maa kerek sorma? = U kogo mne nado sprosit'? = Kimden bana gerek sormak? (**Ben kimden sormalıyım?**) (KAKK-27)

Ne maa kerek yapma? = Çto mne nado delat'? = Ne bana gerek yapmak? (**Ben ne yapmalıyım?**) (KAKK-28)

Nas tarafka maa kerek ketme? = V kakom napravlenii mne nado idti? = Ne tarafa bana gerek gitmek? (**Ben ne tarafa gitmeliyim?**) (KAKK-29)

Kayda maa kerek çıkma? = Gde mne nujno vıyti? = Nerede bana gerek çıkmak? (**Ben nerede inmeliyim?**) (KAKK-29)

Kaçan maa kerek çıkmaa? = Kogda mne nujno vıhodit'? = Ne zaman bana gerek çıkmak? (**Ben ne zaman inmeliyim?**) (KAKK-30)

Borçlı mı men töşekte yatmaa? = Doljen li ya lejat' v posteli? = Gerekli mi ben yatakta yatmaya? (**Ben yatmalı mıyım?**) (KAKK-48)

1.2.6.3.2.1.3."eto" (bu) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada telefon konuşmalarında veya nokta tariflerinde yakında olduğu düşünülen şeyler için kullanılmaktadır. Oysa Türkçede bunlar yanımızda bulunmadıkları için daha uzakta algılanmaktadırlar. İki dil arasındaki bu dilsel dünya görüşü farkına rağmen bu zamirin Karaim Türkçesine Rusçadan anlamca çevrildiği görülmektedir:

Bu uzak mı mından? = Eto daleko otsyuda? = Bu uzak mı buradan? (**Orası buradan uzak mıdır?)** (KAKK-28)

1.2.6.3.2.1.4."god, let" (yıl, sene) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada tarihlerde ve yaş anlatan ifadelerde *"yıl"* anlamına gelen sözcük kullanılmaktadır. Rusçanın etkisiyle Karaim Türkçesinde de *"yıl"* anlamına gelen sözcüğün kullanıldığı görülmektedir:

Aŋ͡ga yedı buçuk yıl. = Ey sem' s polovinoy let. = Ona yedi buçuk yıl. (**O yedi buçuk yaşındadır.**) (KAKK-15)

1.2.6.3.2.1.5.“kak?” (nasıl?, hangi?) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçadaki *“Kak?”* sözcüğü zarfları sormak için kullanılır[378]. Karaim Türkçesine de sözcüğün anlamca kopyalandığı görülmektedir[379]:

Nas barma bitiklik içkirisina? = Kak proyti v biblioteku-çital’nyu? = Nasıl gitmek kütüphaneye? (**Kütüphaneye ne ile gidilir?**) (KAKK-28)

Adı nas karayça? = Kak nazıvaetsya po-karaimski? = Adı nasıl Karayca? (**Karayca adı nedir?**) (KAKK-27)

1.2.6.3.2.1.6.“Kak-oy,-aya,-oe,-ie?” (nasıl?) Sözcüğünün Çevrilmesi

“Kak-oy,-aya,-oe,-ie?” sözcüğü Rusçada sıfatları sormak için kullanılır. Karaim Türkçesine de bu sözcüğün anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Nas fiyatı bunı? = Kakaya tsena etogo? = Nasıl fiyatı bunun? (**Bunun fiyatı nedir?**) (KAKK-33)

Nas ay sizde eñg sıcak? = Kakoy mesyats u vas samıy teplıy? = Nasıl ay sizde en sıcak? (**Sizde en sıcak ay hangisidir?**) (KAKK-45)

Nas telefon nomerı hekimnı? = Kakoy nomer telefona u vraça? = Nasıl telefon numarası hekimin? (**Hekimin telefon numarası nedir?**) (KAKK-46)

Nas hastalık mende? = Kakaya bol’ u menya? = Nasıl hastalık bende? (**Benim hangi hastalığım var?**) (KAKK-48)

Nas ilyac maa bersız? = Kakoe lekarstvo mne dadite? = Nasıl ilaç bana veriyorsunuz? (**Bana hangi ilacı veriyorsunuz?**) (KAKK-48)

Nas kinoda köstereler bu fil’mnı? = V kakom kinoteatre pokazıvayut etot fil’m? = Nasıl sinemada gösteriyorlar bu filmi? (**Bu filmi hangi sinemada gösteriyorlar?**) (KAKK-53)

1.2.6.3.2.1.7.“kotorıy” (hangi, ki) Sözcüğünün Çevrilmesi

“Kotorıy” (hangisi, ki) sözcüğü Rusçada soru zamiri ve bağlaç göreviyle kullanılır. *“kotorıy” (hangisi, ki)* sözcüğü bağlaç olarak kullanılırsa bir ismi niteler. Dolayısıyla Rusçadaki karmaşık tümce türleri içerisinde ilgi ya da niteleyici yan tümce oluşturmaktadır. *“kotorıy”* sözcüğü 17.yüzyıldan beri günümüz Rusçasındaki *“ki”*

---

[378] Fahrettin Murtazaoğlu, ***age.***, s. 82.

[379] Konuşuru daha az kalmış çağdaş Türk lehçelerinde doğrudan kopyalanmasına da rastlanmaktadır. bk.: Gülsüm Killi, ***agm.***, s. 180.

bağlacı anlamıyla kullanılmaktadır[380]. Türkçede ise soru zamirlerinin yan cümle kurma görevleri yoktur. Ancak Rusçadaki sözcüğün görev ve anlamının Karaim Türkçesine çevrildiği görülmektedir:

Kaçanğı saatta açıla poçta? = V kotorom çasu otkrıvaetsya poçta? = Hangi saatte açılıyor posta? (**Posta saat kaçta açılıyor?**) (KAKK-30)

O kart yahşı hatın dügül, kaysı kobuz eştkende sekire; o yahşı hatın, kaysı evnin keregin bile. = Horoşaya jenşina ne ta, kotoraya tantsuyet kak tol'ko uslışet muzıku, a ta, kotoraya znayet hozyastvo. = İyi kadın o değil, hangisi kopuzu duyunca oynaya; o iyi kadın odur, hangisi evinin gereğini bile. (**Kopuzu duyunca oynayan kadın iyi kadın değil; ev işinden anlayan kadın iyi kadındır.**) (FÖBM-107)

1.2.6.3.2.1.8."mojno" (mümkün) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada izin anlatmak için *"mümkün"* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Karaim Türkçesine Rusçadaki bu sözcüğün anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Müŋ͡gkün mı boluşma sizge? = Mojno li pomoç' vam? = Mümkün mü yardım etmek size? (**Size yardım edebilir miyim?**) (KAKK-27)

Müŋ͡gkün mı sızge teklif etme? = Mojno li vam predlojit'? = Mümkün mü size teklif etmek? (**Size teklif edilebilir mi?**) (KAKK-9)

Müŋ͡gkün mı laf etme anı bilen? = Mojno li pogovorit' s nim? = Mümkün mü konuşmak onunla? (**Onunla konuşulabilir mi?**) (KAKK-27)

Müŋ͡gkün mı yalvarma sizden? = Mojno poprosit' u vas? = Mümkün mü istemek sizden? (**Sizden isteyebilir miyim?**) (KAKK-27)

Müŋ͡gkün mı avtobusnen ketmege? = Mojno li doehat' na ovtobuse? = Mümkün mü otobüs ile gitmeye? (**Otobüs ile gidilebilir mi?**) (KAKK-29)

Müŋ͡gkün mı sizden çaŋ͡g kakmaa? = Mojno li pozvonit' ot vas? = Mümkün mü sizden telefon açmaya? (**Sizden telefon açılabilir mi?**) (KAKK-33)

Kayda müŋ͡gkün satın alma? = Gde mojno kupit'? = Nerede mümkün satın almak? (**Nerede satın alınabilir?**) (KAKK-33)

1.2.6.3.2.1.9."muj" (koca, er) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçanın cinsiyete uygun sözcük seçme kuralı Karaim Türkçesini etkilediği için erkek veya bayan için ortak kullanılması gereken "*evlen-, evli*" gibi ifadeler yerine

[380] Ayşe Pamir Dietrich (2001a), ***age.***, s. 154.

konuşan kişinin cinsine göre sözcük seçimi yapılmaktadır. Dolayısıyla bayanlar kendi medeni durumlarından söz ederken Rusçadaki *"muj" (koca, er)* sözcüğünü çevirmeyi tercih etmektedirler:

Men kocalı.= Ya zamujem. = Ben kocalı.(**Ben evliyim.**) (Bayanlar için) (KAKK-15)

1.2.6.3.2.1.10."nedovno" (uzun zaman değil, çoktan değil) Sözcüğünün Çevrilmesi

Eski Rusça döneminde edat ile sıfatın birleşmesi sonucu (*ne* + *davnıy*) oluşmuş bir zarftır. Rusçada zaman olarak yakınlık ifade etmek için *"uzun"* anlamındaki sözcüğün olumsuz şekli kullanılmaktadır. Türkçede ise zaman olarak yakınlık ifade etmek için *"yakın, geçen"* anlamındaki sözcükler kullanılmaktadır. Ancak Rusçada zaman olarak yakında olanı anlatmak için kullanılan *"uzun zaman değil, çoktan değil"* anlamındaki sözcüğün Karaim Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Çoktan dugul'. = Nedovno. = Çoktan değil. (**Geçenlerde.**) (KAKK-20)

1.2.6.3.2.1.11."rodnoy" (doğma, doğmuş) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçadaki bu sıfat, "*rojdat'* " (doğurmak) fiilinden türemiştir. Sıfat olarak kullanıldığında somut bir akrabalıktan ziyade manevi yakınlık ve insanları birbirlerinin kan bağıyla bağlı akrabaları kılan karşılıklı organik bağ anlamı taşımaktadır[381]. Dil ile bağlantılı olarak kullanıldığında da bu bağa işaret edilmektedir. Türkçede ise *"ana dil"* ifadesi kullanılır ve bununla dilin ilk çevreden edinildiği kaynağa yani anneye işaret edilmektedir. Ancak Rusçanın etkisiyle Karaim Türkçesinde de *"doğmak"* fiilinden türeyen sıfat, *"ana"* yerine kullanılmaktadır:

Maa bek ayip, doğmış tilını bil'meim uçun. = Mne oçen' stıdno, çto ya ne znayu rodnoy yazık. = Bana çok ayıp, doğmuş dilini bilmediğim için. (**Ben ana dilimi bilmediğim için çok utanıyorum.**) (KAKK-18)

1.2.6.3.2.1.12."vot" (işte) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada işaret sıfatı görevindeki *"vot" (işte),* ünlem bildiren cümlelerde de kullanılmaktadır. Rusçadaki kullanımın Karaim Türkçesine de anlamca kopyalandığı görülmektedir:

[381] Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 103.

Mına yahşı, men kuvanam. = Vot horoşo, ya rad. = İşte güzel, ben seviniyorum. (**Ne kadar güzel, buna sevindim.**) (KAKK-24)

1.2.6.3.2.2.RUSÇA FİİLLERİN ÇEVRİLMESİ

Rusça ifadelerdeki bazı fiillerin Karaim Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

1.2.6.3.2.2.1.“prinimat’ ” (kabul et-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada, hastanın ilaç kullanımını tarif etmek veya doktorda muayene olmak ile ilgili ifadelerde *“kabul et-”* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Türkçede ise bu eylem *“kullan-, bak- vb.”* anlamlarındaki fiiller ile karşılanmaktadır. Ancak Rusçadaki fiilin Karaim Türkçesine anlam olarak kopyalandığı görülmektedir:

Ne ğadar kabul etmege kerek bu ilyacın? = V kakih dozah sleduet prinimat’ = Ne kadar kabul etmeye gerek bu ilacın? (**Bu ilacın ne kadarını kullanmak gerekiyor?**) (KAKK-50)

1.2.6.3.2.2.2.“zvonit’ ” (çaldır-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada telefon ile birisine ulaşma için *“çaldır-”* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Türkçede ise bu eylem *“ara-, aç-”* anlamındaki fiil ile karşılanmaktadır. Ancak Rusçadaki fiilin Karaim Türkçesine anlam olarak kopyalandığı görülmektedir:

Müŋkün mı sizden çaŋğ kakmaa? = Mojno li pozvonit’ ot vas? = Mümkün mü sizden telefon açmaya? (**Sizden telefon açılabilir mi?**) (KAKK-33)

Nas çaŋğ kakma hastahanege? = Kak pozvonit’ v bol’nitsu? = Nasıl telefon açma hastaneye? (**Hastaneye nasıl telefon açılabilir?**) (KAKK-46)

Çaŋğ kakarsıŋğ mı maa telfonnen işten? = Pozvoniş’ li tı mne po telefonu s rabotı? = Çaldırır mısın bana telefon ile işten? (**Beni işten telefon ile arayabilir misin?**) (KAKK-23)

1.2.6.3.2.3.RUSÇADAKİ EKSİK SÖZCÜK KULLANIMININ ÇEVRİLMESİ

Karaim Türkçesinde Rusçanın etkisiyle bazı sözcüklerin kullanılmadığı görülmektedir:

Kim anda? = Kto tam? = Kim orada? (**Orada kim <u>var</u>?**) (KAKK-27)

Bu yerde kayda telefon? = Gde zdes' telefon? = Burada nerede telefon? (**Burada telefon nerede <u>var</u>?**) (KAKK-32)

Uylelik aşka bizde ne? = Çto u nas na obed? = Öğle yemeğine bizde ne? (**Öğle yemeğine bizde ne <u>var</u>?**) (KAKK-24)

Mende tıknefes. = U menya odışka. = Bende nefes darlığı. (**Benim nefes darlığım <u>var</u>.**) (KAKK-47)

Mende sitme. = U menya lihoradka. = Bende sıtma. (**Benim sıtmam <u>var</u>.**) (KAKK-47)

Hekim, ne men bilen? = Çto so mnoy, doktor? = Hekim, ne benimle? (**Hekim, benim neyim <u>var</u>?**) (KAKK-48)

Nas hastalık mende? = Kakaya bol' u menya? = Nasıl hastalık bende? (**Benim ne hastalığım <u>var</u>?**) (KAKK-48)

Canım bir şişe şarab. = Pojaluysta, butılku vina. = Lütfen bir şişe şarap. (**Lütfen bir şişe şarap <u>veriniz</u>.**) (KAKK-40)

1.2.7.KAZAK TÜRKÇESİ

1.2.7.1.EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

İki farklı ek sistemine sahip olan Kazak Türkçesi ve Rusça arasında ek çevirisi meydana geldiği görülmektedir. *Hâl ekleri, iyelik ekleri, şahıs ekleri, ek-fiil, yapım ekleri* ve *ön ek* başlıkları altında ele alınan bu çevirilerde Türkçenin yapısına uygun olmayan eklerin sözcüklere eklendiği veya eklerin kullanılmamış olduğu görülmektedir.

1.2.7.1.1.HÂL EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.7.1.1.1.Yalın Hâl İle İlgili Çeviriler

1.2.7.1.1.1.1.Yalın Hâl Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.7.1.1.1.1.1.Yalın Hâl veya Tamlayan Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusça kişi zamirlerindeki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle Kazak Türkçesinde kişi zamirleri yalın veya tamlayan hâli yerine yönelme hâli ile kullanılmaktadırlar. Dolayısıyla Rusça ile birebir örtüşen Kazak Türkçesindeki bu yaygın yapılar, Rusçadan yapılan kavram ve gramer çevirisinin bir sonucudur:

Mağan piyaz kerek. = Mne nado piyaz. = Bana soğan gerek. (**Ben soğan istiyorum.**) (KZKKAŞEŞ)

Bizge tört kilogramm alma kerek. = Nam çetıre kilogramm yabloko nado. = Bize dört kilogram elma gerek. (**Biz dört kilogram elma istiyoruz.**) (KZKKAŞEŞ)

Sizge otıru kerek. = Vam nujno sest' = Size oturmak gerek. (**Siz oturmalısınız.**) (KZKKSTVK-36)

Sizge kelesi ayaldamada tüsüiñiz kerek. = Vam nujno soyti na sleduyuşey ostanovke. = Size gelen durakta inmeniz gerek (**Siz gelecek durakta inmelisiniz.**) (KZKKSTVK-36)

Bizge köp oku kerek. = Nam nado mnogo uçit'sya. = Bize çok okumak gerek. (**Bizim çok okumamız gerekiyor.**) (KZKKAŞEŞ)

Sağan az söyleü kerek. = Tebe nado malo govorit'. = Sana az konuşmak gerek. (**Sen az konuşmalısın.**) (KZKKAŞEŞ)

Mağan kaşan şığu kerek? = Kogda mne nado vıhodit'? = Ne zaman bana çıkmak gerek? (**Ben ne zaman çıkmalıyım?**) (KZKKAEJK-24)

Oğan dayarlanu kerek. = Emu nado gotovit'sya. = Ona hazırlanmak gerek. (**O hazırlanmalı.**) (KZKKAŞEŞ)

Sizge ne kerek? = Çto vam nujno? = Size ne gerek? (**Siz ne istemiştiniz?**) (KZKKAŞEŞ)

1.2.7.1.1.1.2.Yalın Hâlin Diğer Hâl Eklerinin Yerine Kullanılması

1.2.7.1.1.1.2.1.Bulunma Hâli Eki Yerine Yalın Hâlin Kullanılması

Kazak Türkçesindeki iyelik eki almış sözcüklerde Rusçadaki yalın hâlin *(именительный падеж = imenitel'nıy padej)* etkisiyle bulunma hâli yerine yalın hâlin kullanıldığı görülmektedir:

Men 1974 jılı tudım. = Ya rodilsya 1974-oe goda. = Ben 1974 yılı doğdum. (**Ben 1974 yılında doğdum.**) (KZKKSTVK-7)

1.2.7.1.1.2.Belirtme Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.7.1.1.2.1.Belirtme Hâli Eki Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.7.1.1.2.1.1.Belirtme Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusçada fiillerin rejimine bağlı olarak kullanılan edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle, Kazak Türkçesindeki sözcüklerde de belirtme hâli eki yerine yönelme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir:

Biz bir-birimizdi öz tilimizge üyretüge tırısamız. = Mı staraemsya nauçit' drug druga naşim yazıkam. = Biz birbirimizi kendi dilimize öğretmeye gayret ediyoruz. (**Biz birbirimize kendi dilimizi öğretmeye gayret ediyoruz.**) (KZKKSTVK-50)

1.2.7.1.1.2.2.Belirtme Hâli Ekinin Diğer Hâl Eklerinin Yerine Kullanılması

1.2.7.1.1.2.2.1.Yönelme Hâli Eki Yerine Belirtme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusçada etki altındaki obje belirtme hâli ile *(винительный падеж = vnitel'nıy padej)*, Türkçede ise yönelme hâli ile anlatılmaktadır[382]. Dolayısıyla Rusçadaki fiillerin rejimine bağlı olarak kullanılan Rusça edatsız belirtme hâlinin *(винительный падеж = vnitel'nıy padej)* etkisiyle, Kazak Türkçesindeki adlarda yönelme hâli eki yerine belirtme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir:

[382] Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 21.

Biz bir-birimizdi öz tilimizge üyretüge tırısamız. = Mı staraemsya nauçit' drug druga naşim yazıkam. = Biz birbirimizi kendi dilimize öğretmeye gayret ediyoruz. (**Biz birbirimize kendi dilimizi öğretmeye gayret ediyoruz.**) (KZKKSTVK-50)

1.2.7.1.1.3.Tamlayan Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.7.1.1.3.1.Tamlayan Hâli Eki Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.7.1.1.3.1.1.Yalın Hâl veya Tamlayan Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusça kişi zamirlerindeki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle Kazak Türkçesinde kişi zamirleri yalın veya tamlayan hâli yerine yönelme hâli ile kullanılmaktadırlar. Dolayısıyla Rusça ile birebir örtüşen Kazak Türkçesindeki bu yaygın yapılar, Rusçadan yapılan kavram ve gramer çevirisinin bir sonucudur:

Sağan az söyleü kerek. = Tebe nado malo govorit'. = Sana az konuşmak gerek. (**Sen az konuşmalısın.**) (KZKKAŞEŞ)

Mağan kaşan şığu kerek? = Kogda mne nado vıhodit'? = Ne zaman bana çıkmak gerek? (**Ben ne zaman çıkmalıyım?**) (KZKKAEJK-24)

Oğan dayarlanu kerek. = Emu nado gotovit'sya. = Ona hazırlanmak gerek. (**O hazırlanmalı.**) (KZKKAŞEŞ)

Sizge ne kerek? = Çto vam nujno? = Size ne gerek? (**Siz ne istemiştiniz?**) (KZKKAŞEŞ)

Mağan piyaz kerek. = Mne nado piyaz. = Bana soğan gerek. (**Ben soğan istiyorum.**) (KZKKAŞEŞ)

Bizge tört kilogramm alma kerek. = Nam çetıre kilogramm yabloko nado. = Bize dört kilogram elma gerek. (**Biz dört kilogram elma istiyoruz.**) (KZKKAŞEŞ)

Sizge otıru kerek. = Vam nujno sest' = Size oturmak gerek. (**Siz oturmalısınız.**) (KZKKSTVK-36)

Sizge kelesi ayaldamada tüsüi͡giz kerek. = Vam nujno soyti na sleduyuşey ostanovke. = Size gelen durakta inmeniz gerek (**Siz gelecek durakta inmelisiniz.**) (KZKKSTVK-36)

Bizge köp oku kerek. = Nam nado mnogo uçit'sya. = Bize çok okumak gerek. (**Bizim çok okumamız gerekiyor.**) (KZKKAŞEŞ)

1.2.7.1.1.4.Yönelme Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.7.1.1.4.1.Yönelme Hâli Eki Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.7.1.1.4.1.1.Yönelme Hâli Eki Yerine Belirtme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusçada etki altındaki obje belirtme hâli ile *(винительный падеж = vnitel'nıy padej)*, Türkçede ise yönelme hâli ile anlatılmaktadır[383]. Dolayısıyla Rusçadaki fiillerin rejimine bağlı olarak kullanılan Rusça edatsız belirtme hâlinin *(винительный падеж = vnitel'nıy padej)* etkisiyle, Kazak Türkçesindeki adlarda yönelme hâli eki yerine belirtme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir:

Biz bir-birimizdi öz tilimizge üyretüge tırısamız. = Mı staraemsya nauçit' drug druga naşim yazıkam. = Biz birbirimizi kendi dilimize öğretmeye gayret ediyoruz. (**Biz birbirimize kendi dilimizi öğretmeye gayret ediyoruz.**) (KZKKSTVK-50)

1.2.7.1.1.4.2.Yönelme Hâli Ekinin Diğer Hâl Eklerinin Yerine Kullanılması

1.2.7.1.1.4.2.1.Yalın Hâl veya Tamlayan Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusça kişi zamirlerindeki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle Kazak Türkçesinde kişi zamirleri yalın veya tamlayan hâli yerine yönelme hâli ile kullanılmaktadırlar. Dolayısıyla Rusça ile birebir örtüşen Kazak Türkçesindeki bu yaygın yapılar, Rusçadan yapılan kavram ve gramer çevirisinin bir sonucudur:

Sizge kelesi ayaldamada tüsüiñgiz kerek. = Vam nujno soyti na sleduyuşey ostanovke. = Size gelen durakta inmeniz gerek (**Siz gelecek durakta inmelisiniz.**) (KZKKSTVK-36)

Bizge köp oku kerek. = Nam nado mnogo uçit'sya. = Bize çok okumak gerek. (**Bizim çok okumamız gerekiyor.**) (KZKKAŞEŞ)

Sizge otıru kerek. = Vam nujno sest' = Size oturmak gerek. (**Siz oturmalısınız.**) (KZKKSTVK-36)

Sağan az söyleü kerek. = Tebe nado malo govorit'. = Sana az konuşmak gerek. (**Sen az konuşmalısın.**) (KZKKAŞEŞ)

Mağan kaşan şığu kerek? = Kogda mne nado vıhodit'? = Ne zaman bana çıkmak gerek? (**Ben ne zaman çıkmalıyım?**) (KZKKAEJK-24)

---

[383] Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 21.

Oğan dayarlanu kerek. = Emu nado gotovit'sya. = Ona hazırlanmak gerek. (**O hazırlanmalı.**) (KZKKAŞEŞ)

Sizge ne kerek? = Çto vam nujno? = Size ne gerek? (**Siz ne istemiştiniz?**) (KZKKAŞEŞ)

Mağan piyaz kerek. = Mne nado piyaz. = Bana soğan gerek. (**Ben soğan istiyorum.**) (KZKKAŞEŞ)

Bizge tört kilogramm alma kerek. = Nam çetıre kilogramm yabloko nado. = Bize dört kilogram elma gerek. (**Biz dört kilogram elma istiyoruz.**) (KZKKAŞEŞ)

1.2.7.1.1.4.2.2.Belirtme Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusçada fiillerin rejimine bağlı olarak kullanılan edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle, Kazak Türkçesindeki sözcüklerde de belirtme hâli eki yerine yönelme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir:

Biz bir-birimizdi öz tilimizge üyretüge tırısamız. = Mı staraemsya nauçit' drug druga naşim yazıkam. = Biz birbirimizi kendi dilimize öğretmeye gayret ediyoruz. (**Biz birbirimize kendi dilimizi öğretmeye gayret ediyoruz.**) (KZKKSTVK-50)

1.2.7.1.1.5.Bulunma Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.7.1.1.5.1.Bulunma Hâli Eki Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.7.1.1.5.1.1.Bulunma Hâli Eki Yerine Yalın Hâlin Kullanılması

Kazak Türkçesindeki iyelik eki almış sözcüklerde Rusçadaki yalın hâlin *(именительный падеж = imenitel'nıy padej)* etkisiyle bulunma hâli yerine yalın hâlin kullanıldığı görülmektedir:

Men 1974 jılı tudım. = Ya rodilsya 1974-oe goda. = Ben 1974 yılı doğdum. (**Ben 1974 yılında doğdum.**) (KZKKSTVK-7)

1.2.7.1.2.İYELİK EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.7.1.2.1.İyelik Ekinin Kullanılmaması

1.2.7.1.2.1.1.Rusçadaki Sıfat Tamlamasının Etkisiyle İyelik Ekinin Kullanılmaması

Kazak Türkçesinde, iyelik ekinin kullanılmaması dolayısıyla isim tamlaması olması gereken sözcük grupları Rusçanın etkisiyle sıfat tamlaması gibi kullanılmaktadır.

Bu nedenle Kazak Türkçesinde bulunması gerekli olan iyelik ekinin kullanılmaması Rusçadan yapılan gramer çevirisinin bir sonucudur:

Temir jol vokzalı. = Jelezno dorojnıy vokzal. = Demir yol istasyonu. (**Demir yolu istasyonu.**) (KZKKSTVK-32)

1.2.7.1.2.1.2. Rusçadaki "*u kogo*" (*kimde?*) Yapısının Etkisiyle İyelik Ekinin Kullanılmaması

Rusçadaki *"u" (-DA)* edatı, *"kto" (kim?)* sözcüğünün tamlayan hâli *(родительный падеж = roditel'nıy padej)* ile (*kogo?*) birleşerek bir nesnenin sahibini gösterir. Kazak Türkçesinde Rusçadaki "*u kogo? = kimde? (kimin?)*" kalıbından dolayı tamlanan kısmında iyelik ekinin yer almadığı görülmektedir:

Mende kitap bar. = U menya est' kniga. = Bende kitap var. (**Benim kitabım var.**) (KZKKAŞEŞ)

Sende gazet jok. = U tebya net gazeta. = Sende gazete yok. (**Senin gazeten yok.**) (KZKKAŞEŞ)

Sizde artık kalam bar ma? = U vas est' lişnyaya ruçka? = Sizde fazla kalem var mı? (**Sizin fazla kaleminiz var mı?**) (FÖBM-111)

1.2.7.1.3.ŞAHIS EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.7.1.3.1.Şahıs Ekinin Kullanılmaması

Kazak Türkçesinde şahıs ekinin kullanılmaması, özellikle gereklilik kipinin Rusçadaki "*doljen, nado, neobhodimo, nujno, nujen*" (gerek) sözcüklerinden etkilenip fiillerin mastar hâlde kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Bu kullanımlar yaygındır ve Kazak Türkçesindeki cümlelerde şahıs ekinin kullanımını sınırlandırmaktadır:

Mağan kaşan şığu kerek? = Kogda mne nado vıhodit'? = Ne zaman bana çıkmak gerek? (**Ben ne zaman çıkmalıyım?**) (KZKKAEJK-24)

Sizge otıru kerek. = Vam nujno sest'. = Size oturmak gerek. (**Siz oturmalısınız.**) (KZKKSTVK-36)

Sizge kelesi ayaldamada tüsüiñgiz kerek. = Vam nujno soyti na sleduyuşey ostanovke. = Size gelen durakta inmeniz gerek. (**Siz gelecek durakta inmelisiniz.**) (KZKKSTVK-36)

Joldastarıñgmen orıs tilinde söylesüge tırısu kerek. = Nujno starat'sya razgovorivat' s tovarişçami na russkom yazıke. = Arkadaşlarınla rus dilinde konuşmaya

gayret etmek gerek. (**Arkadaşlarınla Rusça konuşmaya gayret etmelisin.**) (KZKKSTVK-14)

Bizge köp oku kerek. = Nam nado mnogo uçit'sya. = Bize çok okumak gerek. (**Biz çok okumalıyız.**) (KZKKAŞEŞ)

Sağan az söyleü kerek. = Tebe nado malo govorit'. = Sana az konuşmak gerek. (**Sen az konuşmalısın.**) (KZKKAŞEŞ)

1.2.7.1.4.YAPIM EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.7.1.4.1.Yapım Ekinin Gereksiz Kullanılması

1.2.7.1.4.1.1.Sıra Sayı Sıfatı Ekinin Kullanılması

Kazak Türkçesindeki bazı söylemlerde sıra sayı sıfatı yapan *"-IncI"* ekinin kullanılması Rusçadaki sıra sayı sıfatlarının etkisiyle gerçekleşmektedir:

On ekinşi mart = Dvenadtsatoye marta **=** On ikinci mart (**Martın on ikisi; On iki mart**) (FÖBM-104)

1980-şi jılı = 1980-ıy god = 1980'inci yılı (**1980 yılı**) (FÖBM-104)

1.2.7.1.4.1.2.Mastar Ekinin Kullanılması

Rusçada cümle içerisinde mastar hâlde bulunan fiillerin Kazak Türkçesine biçim ve anlam olarak çevrildikleri ve bu nedenle Kazak Türkçesinde mastar eklerinin kullanıldığı görülmektedir:

Bizge köp oku kerek. = Nam nado mnogo uçit'sya. = Bize çok okumak gerek. (**Biz çok okumalıyız.**) (KZKKAŞEŞ)

Sağan az söyleü kerek. = Tebe nado malo govorit'. = Sana az konuşmak gerek. (**Sen az konuşmalısın.**) (KZKKAŞEŞ)

Mağan kaşan şığu kerek? = Kogda mne nado vıhodit'? = Ne zaman bana çıkmak gerek? (**Ben ne zaman çıkmalıyım?**) (KZKKAEJK-24)

Oğan dayarlanu kerek. = Emu nado gotovit'sya. = Ona hazırlanmak gerek. (**O hazırlanmalı.**) (KZKKAŞEŞ)

Okırmanga kitaptı jırtpau kerek. = Çitatel'yam nado ne rvat' knigu. = Okuyucuya kitabı yırtmamak gerek. (**Okuyucu kitabı yırtmamalı.**) (KZKKAŞEŞ)

Sizge otıru kerek. = Vam nujno sest' = Size oturmak gerek. (**Siz oturmalısınız.**) (KZKKSTVK-36)

Sizge kelesi ayaldamada tüsüiŋiz kerek. = Vam nujno soyti na sleduyuşey ostanovke. = Size gelen durakta inişiniz gerek (**Siz gelecek durakta inmelisiniz.**) (KZKKSTVK-36)

1.2.7.1.5.ÖN EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Rusçadaki ön ekler, geldikleri sözcüğe ayrıca bir anlam kattıklarından, bu ön eki alan sözcükler Kazak Türkçesine ön ekli anlamlarıyla çevrilmişlerdir:

1.2.7.1.5.1.“ne-, ni-” Ön Ekinin Çevrilmesi

Rusçadaki “*ne-, ni-*” olumsuzluk eki sebebiyle Kazak Türkçesi Rusçadan çeviri yaparken olumsuzluk anlatan Türkçe sözcük kullanma ihtiyacı hissetmiştir:

Munıŋız şındık emes. = Eto nepravda. = Bu doğruluk değil. (**Bu yanlış.**) (KZKKSTVK-30)

1.2.7.1.5.2.“pro-” Ön Ekinin Çevrilmesi

Rusçada fiillerin önüne gelen “*pro-*” ön eki bitmişlik durumunda “*geçmek, bitirmek*” anlamı taşır. Rusçada bu ön eki alan fiillerin anlamı Kazak Türkçesine çevrilmiştir:

Okıp şığu. = Proçitat’. = Okuyup çıkmak. (**Okuyup bitirmek, okumak.**) (KZKKSTVK-12)

Ötip ketüge ruksat etiŋizşi. = Razreşite proyti.= Geçip gitmeye izin veriniz. (**Gitmeme izin veriniz.**) (KZKKSTVK-36)

1.2.7.2. SÖZCÜK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Rusça edatlar ile sözcüklerin Kazak Türkçesine sözcük olarak çevrildiği görülmektedir.

1.2.7.2.1.RUSÇA EDATLARIN ÇEVRİLMESİ

Rusçada “*do, na, ne, s, u, v*” edatları belli hâl eklerine göre kullanılarak çeşitli anlamlar kazanmaktadırlar. Oluşan anlamların Kazak Türkçesine bire bir çevrildiği görülmektedir:

1.2.7.2.1.1.“do” Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *“do” (-A kadar)* edatı tamlayan hâli *(родительный падеж = roditel’nıy padej)* ile kullanılır ve hareketin mesafesini, zamanını ve ne zamana kadar yapıldığını ifade eder[384]. Bu edatın anlamca Kazak Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Kayta kezdeskenşe! = Do vstreçi! = Tekrar karşılaşıncaya kadar! (**Tekrar görüşürüz.**) (KZKKSTVK-17)

Kayta körişkenşe! = Do svidaniya! = Tekrar görüşene kadar! (**Tekrar görüşürüz!**) (KZKKSTVK-17)

Osı aradan metroga deyin alıs pa? = Daleko li otsyuda do metro? = Buradan metroya kadar uzak mı? (**Metro buradan uzak mı?**) (KZKKSTVK-33)

1.2.7.2.1.2.“na” Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *“na” (/-DA/)* edatı bulunma hâli *(предложный падеж = predlojnıy padej)* ile kullanıldığında yer göstermek, hareketin hangi ulaşım aracıyla yapıldığını göstermek, zaman ve yön göstermek amacı taşır[385]. Bu edatın anlamca Kazak Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Joldastarıŋ͡ğmen orıs tilinde söylesüge tırısu kerek. = Nujno starat’sya razgovorivat’ s tovarişçami na russkom yazıke. = Arkadaşlarınla rus dilinde konuşmaya gayret etmek gerek. (**Arkadaşlarınla Rusça konuşmaya gayret etmelisin.**) (KZKKSTVK-14)

1.2.7.2.1.3.“ne” Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *“ne” (/-sIz/, yok, değil)* edatı, olumsuzluk edatı olarak hem fiil çekimlerinde hem de isimlerde kullanılmaktadır. Bu edatın anlamca Kazak Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Estigen jokpın, körgem jok. = Ya ne slışal, ya ne videl. = Ben duyan yokum, ben gören yokum. (**Ben duymadım, ben görmedim.**) (KZKKSTVK-27)

---

[384] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 53.
[385] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 83-84.

1.2.7.2.1.4.“s” Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *“s” (ile)* edatı vasıta hâli *(творительный падеж = tvoritel’nıy padej)* ile kullanıldığında hareketin birlikteliğini, bir nesnenin ne tür olduğunu, hareketin tarzını ve kutlamaları ifade eder[386]. Bu edatın Kazak Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Tuğan küniŋgmen kuttıktaymın. = Pozdravlyayu s dnem rojdeniya. = Doğum günün ile kutluyorum. (**Doğum gününü kutluyorum.**) (FÖBM-112)

Tugan küniŋgmen! = S dnyöm rojdeniya! = Doğum gününle! (**Doğum günün kutlu olsun!**) (KZKKSTVK-29)

Merekeŋgmen! = S prazdnikom! = Bayramın ile! (**Bayramın kutlu olsun.**) (KZKKSTVK-29)

Jaŋga jılıŋgmen! = S novım godom! = Yeni yılınla! (**Yeni yılın kutlu olsun!**) (KZKKSTVK-29)

1.2.7.2.1.5.“u” Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *“u” (/-DA/)* edatı tamlayan hâli *(родительный падеж = roditel’nıy padej)* ile yaygın olarak bir nesnenin sahibini gösterirken kullanılır. Ayrıca bir şeyin ya da bir kimsenin yanında, önünde olan nesneyi, kişiyi ifade ederken de bu edat kullanılır[387]. Bu edatın anlamca Kazak Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Sizde artık kalam bar ma? = U vas est’ lişnyaya ruçka?= Sizde fazla kalem var mı? (**Sizin fazla kaleminiz var mı?**) (FÖBM-111)

Mende kitap bar. = U menya est’ kniga. = Bende kitap var. (**Benim kitabım var.**) (KZKKAŞEŞ)

Sende gazet jok. = U tebya net gazeta. = Sende gazete yok. (**Senin gazeten yok.**) (KZKKAŞEŞ)

1.2.7.2.1.6.“v” Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *“v” (/-A/; /-DA/)* edatı iki hâl ekiyle kullanılabilmektedir. Birincisi, *“v” (/-A/)* edatı belirtme hâli *(внительный падеж = vnitel’nıy padej)* ile

[386] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 78-79.
[387] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 55.

kullanıldığında hareketin yönünü, eylemin ne zaman gerçekleştiğini, eylemin süresini belirtmiş olur[388]. Bu edatın anlamca Kazak Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Päter üşin ayına kanşa töleü kerek? = Skol'ko nujno platit za kvartiru v mesyats? = Ev için ayına kaç ödemek gerek? (**Eve bir ay için ne kadar ödenmeli?**) (KZKKSTVK-45)

İkincisi, *"v" (/-DA/)* edatı bulunma hâli *(предложный падеж = predlojnıy padej)* ile kullanıldığında yer ve zaman göstermek, yaşamın belli bir döneminden bahsetmek, insanın içinde bulunduğu psikolojik durumu anlatmak veya giyecek çeşitlerini belirtmek amacı taşır[389]. Bu edatın anlamca Kazak Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Kay jılda tudıŋ? = V kakom godu tı rodilsya? = Hangi yılda doğdun? (**Hangi yıl doğdun?**) (KZKKSTVK-5)

1.2.7.2.2.RUSÇA SÖZCÜKLERİN ÇEVRİLMESİ

Rusça sözcük veya sözcüklerin kavram olarak olduğu gibi Rusçadan Kazak Türkçesine çevrildiği görülmektedir. Rusçadan yapılan sözcük çevirilerini ad-ad soylu ve fiil çevirileri olarak iki gruba ayırmak mümkündür.

1.2.7.2.2.1.RUSÇA AD - AD SOYLU SÖZCÜKLERİN ÇEVRİLMESİ

Rusçadan Kazak Türkçesine anlam olarak çevrilen ad ve ad soylu sözcükler şunlardır:

1.2.7.2.2.1.1."doljen, nado, neobhodimo, nujno, nujen" (gerek) Sözcüğünün Çevrilmesi

Kazak Türkçesinde gereklilik kipi yerine "*yönelme hâli alan ad* veya *zamir + mastar hâlde fiil + gerek anlamındaki sözcük*" kalıbının kullanılması Rusça etkisi ile oluşmaktadır:[390]

Joldastarıŋmen orıs tilinde söylesüge tırısu kerek. = Nujno starat'sya razgovorivat' s tovarişçami na russkom yazıke. = Arkadaşlarınla rus dilinde konuşmaya gayret etmek gerek. (**Arkadaşlarınla Rusça konuşmaya gayret etmelisin.**) (KZKKSTVK-14)

---

[388] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 39-40.
[389] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 83-84.
[390] Fatma Özkan – Bağdagül Musa, ***agm.***, s. 126.

Bizge köp oku kerek. = Nam nado mnogo uçit'sya. = Bize çok okumak gerek. (**Biz çok okumalıyız.**) (KZKKAŞEŞ)

Sağan az söyleü kerek. = Tebe nado malo govorit'. = Sana az konuşmak gerek. (**Sen az konuşmalısın.**) (KZKKAŞEŞ)

Mağan kaşan şığu kerek? = Kogda mne nado vıhodit'? = Ne zaman bana çıkmak gerek? (**Ben ne zaman çıkmalıyım?**) (KZKKAEJK-24)

Oğan dayarlanu kerek. = Emu nado gotovit'sya. = Ona hazırlanmak gerek. (**O hazırlanmalı.**) (KZKKAŞEŞ)

Okırmanga kitaptı jırtpau kerek. = Çitatel'yam nado ne rvat' knigu. = Okuyucuya kitabı yırtmamak gerek. (**Okuyucu kitabı yırtmamalıdır.**) (KZKKAŞEŞ)

Sizge otıru kerek. = Vam nujno sest'. = Size oturmak gerek. (**Siz oturmalısınız.**) (KZKKSTVK-36)

Sizge kelesi ayaldamada tüsüi͡giz kerek. = Vam nujno soyti na sleduyuşey ostanovke. = Size gelen durakta inmeniz gerek. (**Siz gelecek durakta inmelisiniz.**) (KZKKSTVK-36)

Sizge ne kerek? = Çto vam nujno? = Size ne gerek? (**Siz ne istemiştiniz?**) (KZKKAŞEŞ)

Mağan piyaz kerek. = Mne nado piyaz. = Bana soğan gerek. (**Ben soğan istiyorum.**) (KZKKAŞEŞ)

Bizge tört kilogramm alma kerek. = Nam çetıre kilogramm yabloko nado. = Bize dört kilogram elma gerek. (**Biz dört kilogram elma istiyoruz.**) (KZKKAŞEŞ)

1.2.7.2.2.1.2.“hranenie” (saklama, koruma) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçadaki “*hranenie* ” sözcüğü anlamca Kazak Türkçesine çevrilmiştir:

Saktau kamerası. = Kamera hraneniya. = Koruma odası. (**Emanet yeri.**) (KZKKSTVK-48)

1.2.7.2.2.1.3.“imeni” (ad) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada birisinin adıyla anılan yer, mekân adlarında, selam vermede veya selam getirip götürmede *“ad”* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Türkçede ise *“ad”* sözcüğüne gerek duyulmaz. Kazak Türkçesinde ise Rusça etkiyle *“ad”* sözcüğünün kullanıldığı görülmektedir:

H. A. Yasawi atındağı universitet = Universitet imeni H.A.Yasavi = H.A.Yesevi adındaki üniversite (**H. A. Yesevi Üniversitesi**) (FÖBM-104)

1.2.7.2.2.1.4.“inostrannıy” (başka ülke) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçadaki “*ino - strannıy*” *(başka - ülke)* birleşik yapılı sözcük, anlam ve şekil olarak Kazak Türkçesine çevrilmiştir:

Şeteldikter ertenğ keler. = İnostrantsı zavtra pridut. = Başka ülkelikler yarın gelir. (**Yabancılar yarın gelir.)** (KZKKAŞEŞ)

Şetel tili. = İnostrannıy yazık. = Başka el dili. (**Yabancı dil.**) (KZKKSTVK-11)

1.2.7.2.2.1.5.“jivo” (canlı) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada hayatta olmak ile ilgili olarak *“canlı, diri”* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Türkçede ise bu *“yaşamak”* ile anlatılmaktadır. Ancak Rusçadaki kullanımın Kazak Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Meniñ ata-anam tiri. = Moi roditeli jivı. = Benim anne-babam diri. (**Benim annem ve babam yaşıyorlar.**) (KZKKSTVK-8)

1.2.7.2.2.1.6.“Kak-oy,-aya,-oe,-ie?” (hangi?, nasıl?) Sözcüğünün Çevrilmesi

“Kak-oy,-aya,-oe,-ie?” sözcüğü Rusçada sıfatları sormak için kullanılır. Kazak Türkçesine de bu sözcüğün anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Kanday uyat! = Kakoy stıd! = Nasıl ayıp! (**Çok ayıp!**) (KZKKSTVK-30)

1.2.7.2.2.1.7.“Kem?” (kim olup?, kim olarak?) Sözcüğünün Çevrilmesi

“Kto?” (kim?) sorusunun vasıta hâli ile kurulmuş olan bu sözcük, Kazak Türkçesine de anlamca kopyalanmıştır:

Kim bolıp istep ediñ? = Kem tı rabotal? = Kim olup çalışıyordun? (**Ne olarak çalışıyordun?**) (KZKKSTVK-6)

1.2.7.2.2.1.8.“kto?” (kim?) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada kişilerin adı, soyadı ya da uyruğu sorulduğunda adlar kişi ile özdeş kabul edildiğinden *“kto?” (kim?)* sorusu sorulur. Türkçede ise adlar kişiden bağımsız olarak düşünüldüğünden ad ve soyadlarda *“ne?”*, uyruklarda *“ne?, hangi?”*

anlamındaki sorular sorular sorulur. Ancak Rusçadaki *"kto?" (kim?)* soru zamiri kullanımının Kazak Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Seniŋ atıŋ kim? = Kto tvoya imya? = Senin adın kim? (**Senin adın nedir?**) (KZKKSTVK-5)

Esimiŋ kim? = Kto tvoya imya? = İsmin kim? (**İsmin nedir?**) (KZKKAEJK-19)

Onıŋ atı kim? = Kto ego imya? = Onun adı kim? (**Onun adı nedir?**) (KZKKSTVK-5)

Familiyaŋız kim? = Kto vaşa familiya? = Soyadınız kim? (**Soyadınız nedir?**) (KZKKSTVK-5)

Sizdiŋ ultıŋız kim? = Kto vaş ponatsional'nosti? = Sizin milletiniz kim? (**Sizin milletiniz nedir?, Siz hangi millettensiniz?**) (KZKKAEJK-41)

1.2.7.2.2.1.9."mojno" (mümkün) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada izin anlatmak için *"mümkün"* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Kazak Türkçesine Rusçadaki bu sözcüğün anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Sizdi boladı ma? = Mojno vas? = Sizi olur mu? (**Sizinle görüşebilir miyim?**) (FÖBM-112)

1.2.7.2.2.1.10."novıy" (yeni) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada günlük olaylarla ilgili haberi anlatmak için *"yeni"* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Rusçadaki bu kullanımın etkisi ile Kazak Türkçesinde de *"yeni"* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır:

Eşkanday jaŋalık jok. = Niçego novogo. = Hiçbir yenilik yok. (**Bir şey yok.**) (KZKKSTVK-16)

Kanday jaŋalıktar bar? = Kakie novosti? = Nasıl yenilikler var? (**Nasılsın?**) (KZKKSTVK-16)

1.2.7.2.2.1.11."sebya" (kendi, öz) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçadaki *"u" (-DA)* edatı ve dönüşlülük zamirinin tamlayan hâli *(родительный падеж = roditel'nıy padej)* ile çekimlenmiş biçimi olan *"sebya",* anlam olarak yerinde olmayı anlatır. Rusçadaki anlamın Kazak Türkçesine de kopyalandığı görülmektedir:

Bastık <u>özinde</u> me? = Naçal'nik <u>u sebya</u>? = Başkan <u>kendinde</u> mi? (**Başkan <u>yerinde mi</u>?**) (FÖBM-126)

1.2.7.2.2.1.12."uliçnoe dvijenie" (sokak hareketi) Sözcüklerinin Çevrilmesi

Rusçada trafik için *"sokak hareketi"* anlamındaki sözcük grubu kullanılmaktadır. Rusçadaki kullanımın Kazak Türkçesine de anlamca kopyalandığı görülmektedir:

<u>Köşe kozgalısı</u> (iş, hareket) = <u>Uliçnoe dvijenie</u> = <u>Sokak hareketi</u> (**<u>trafik</u>**) (KZKKSTVK-31)

1.2.7.2.2.2. RUSÇA FİİLLERİN ÇEVRİLMESİ

Rusça ifadelerdeki bazı fiillerin Kazak Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

1.2.7.2.2.2.1."bıvat' - bıt' " (ol-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada bir yerde bulunmayı ya da bir durumdan başka bir duruma geçmiş olmayı anlatmak için *"ol-"* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Rusçadaki kullanımın Kazak Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Sen kayda <u>boldıŋ</u>? = Tı gde <u>bıl</u>? = Sen nerede <u>oldun</u>? (**Sen neredeydin?**) (KZKKAŞEŞ)

Men jumısta <u>boldım</u>. = Y <u>bıl</u> na rabote. = Ben işte <u>oldum</u>. (**Ben işteydim.**) (KZKKAŞEŞ)

Biz kinoda <u>boldık</u>. = Mı <u>bıli</u> v kinoteatre. = Biz sinemada <u>olduk</u>. (**Biz sinemadaydık.**) (KZKKAŞEŞ)

Men vokzalda <u>boldım</u>. = Ya <u>bıl</u> na vokzale. = Ben garda <u>oldum</u>. (**Ben gardaydım.**) (KZKKAŞEŞ)

Elena mektepte <u>boldı.</u> = Elena <u>bıla</u> v şkole. = Elena mektepte <u>oldu.</u> (**Elena mektepteydi.**) (KZKKAŞEŞ)

1.2.7.2.2.2.2."vesti" (götür-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada, yolun gideceği yer için *"götür-"* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Türkçede ise bu eylem *"çık-"* anlamındaki fiil ile karşılanmaktadır. Ancak Rusçadaki fiilin Kazak Türkçesine anlam olarak kopyalandığı görülmektedir:

Mına köşe kayda <u>aparadı</u>? = Kuda <u>vedyot</u> eta ulitsa? = Bu sokak nereye <u>götürür</u>? (**Bu sokak nereye çıkıyor?**) (KZKKSTVK-33)

1.2.7.2.2.2.3.“vıyti” (çık-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada, bayanların evlenmelerini ifade etmek ya da ayın, güneşin doğmasını anlatmak için *“çık-”* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Rusçadaki fiilin Kazak Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Turmıska <u>sığu</u> = <u>Vıyti</u> zamuj = Hayata <u>çıkmak</u> (**Evlenmek**) (Bayanlar için) (KZKKSTVK-4)

1.2.7.2.2.3.RUSÇADAKİ EKSİK SÖZCÜK KULLANIMININ ÇEVRİLMESİ

Kazak Türkçesinde Rusçanın etkisiyle bazı sözcüklerin kullanılmadığı görülmektedir:

Sagan (sizge) rakmet. = Spasibo tebe (vam). = Sana (size) teşekkür. (**Sana (size) teşekkür <u>ederim</u>.**) (KZKKSTVK-28)

1.2.8.KIRGIZ TÜRKÇESİ

1.2.8.1.EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

İki farklı ek sistemine sahip olan Kırgız Türkçesi ve Rusça arasında ek çevirisi meydana geldiği görülmektedir. *Hâl ekleri, iyelik ekleri, şahıs ekleri, ek-fiil, çoğul eki, soru eki*, *yapım ekleri* ve *ön ek* başlıkları altında ele alınan bu çevirilerde Türkçenin yapısına uygun olmayan eklerin sözcüklere eklendiği veya eklerin kullanılmamış olduğu görülmektedir.

1.2.8.1.1.HÂL EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.8.1.1.1.Yalın Hâl İle İlgili Çeviriler

1.2.8.1.1.1.1.Yalın Hâl Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.8.1.1.1.1.1.Yalın Hâl veya Tamlayan Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusça kişi zamirlerindeki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle Kırgız Türkçesinde kişi zamirleri yalın veya tamlayan hâli yerine yönelme hâli ile kullanılmaktadırlar. Dolayısıyla Rusça ile birebir örtüşen Kırgız Türkçesindeki bu yaygın yapılar, Rusçadan yapılan kavram ve gramer çevirisinin bir sonucudur:

Sizge cıldın kaysı mezgili cagat? = Kakoe vremya goda vam nravitsya? = Size yılın hangi mevsimi hoşa gider? (**Siz yılın hangi dönemini seversiniz?**) (KIKKSAM-52)

Maga cay mezgili cagat. = Mne nravitsya leto. = Bana yaz mevsimi hoşa gider. (**Ben yaz mevsimini severim.**) (KIKKSAM-52)

Bul maga tüşünüksüz. = Eto mne ne ponyatno. = Bu bana anlaşılmaz. (**Ben bunu anlamadım.**) (KIKKYİRB-34)

Sizge sabak kaltıruuga bolboyt. = Vam nel'zya propuskat' zanyatie. = Size ders aksatmak olmaz. (**Siz dersleri aksatamazsınız.**) (KIKKYİRB-45)

Sizge boks cagabı? = Vam nravitsya boks? = Size boks hoşunuza gidiyor mu? (**Boks sizin hoşunuza gidiyor mu?**) (KIKKSAM-45)

Maga at sportu cagat. = Mne nravitsya konnıy sport. = Bana at sporu hoşuma gidiyor. (**At sporu benim hoşuma gidiyor.**) (KIKKSAM-45)

Kırgızstan sizge caktıbı? = Kırgızstan vam nravitsya? = Kırgızistan size hoşunuza gitti mi? (**Kırgızistan sizin hoşunuza gitti mi?**)

Maga Kırgızstan ayabay caktı. = Kırgızstan mne oçen' nravitsya. = Kırgızistan bana çok hoşuma gitti. (**Kırgızistan benim çok hoşuma gitti.**)

Bul muzey maga abdan caktı. = Etot muzey mne oçen' ponravilsya. = Bu müze bana çok hoşuma gitti. (**Bu müze benim çok hoşuma gitti.**) (KIKKSAM-38)

Rusçadaki "gerek" anlamındaki sözcüklerin etkisiyle de Kırgız Türkçesindeki kişi zamirleri yönelme hâli eki almıştır:

Maga konok çakırış kerek ele. = Mne nujno priglasit' gostey. = Bana misafir çağırmak gerek. (**Ben misafir çağırmalıyım.**) (KIKKYİRB-27)

Maga işti bütürüş kerek ele. = Mne nujno zakonçit' rabotu. = Bana işi bitirmek gerek. (**Ben işi bitirmeliyim.**) (KIKKYİRB-28)

Maga erte turuş kerek ele. = Mne nujno vstat' rano. = Bana erken kalkmak gerek. (**Ben erken kalkmalıyım.**) (KIKKYİRB-28)

Men adaşıp kaldım, maga TsUMga baruu kerek. = Ya zabludilsya, mne nujno v TsUm. = Ben sıkıldım, bana TsUM'a gitmek gerek. (**Ben sıkıldım, ben TsUM'a gitmeliyim.**) (KIKKYİRB-114)

Maga coldoşuma kire ketiş kerek ele. = Mne nujno zayti k tovarişçu. = Bana arkadaşıma uğramak gerek. (**Benim arkadaşıma uğramam gerekiyor.**) (KIKKYİRB-27)

Maga seni menen coluguşuş kerek ele. = Mne nujno vstretit'sya s toboy. = Bana senin ile buluşmak gerek. (**Ben seninle buluşmalıyım.**) (KIKKYİRB-27)

Maga telefon çalış kerek ele. = Mne nujno pozvonit po telefonu. = Bana telefon etmek gerek. (**Ben telefon etmeliyim.**) (KIKKYİRB-27)

Maga nan alış kerek ele. = Mne nujno kupit' hleba. = Bana ekmek almak gerek. (**Ben ekmek almalıyım.**) (KIKKYİRB-27)

1.2.8.1.1.1.1.2.Yalın Hâl Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Kırgız Türkçesinde Rusçadaki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle yalın hâl yerine yönelme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir. Bu kullanım Rusçadaki fiillerin rejimiyle bağlantılı olarak yalın hâldeki soru zamirlerinde meydana gelmektedir:

Bul estelik <u>kimge</u> koyulgan? = <u>Komu</u> postavlen etot pamyatnik? = Bu heykel <u>kime</u> koyulmuş? (**Bu heykel <u>kim</u> için dikilmiş?**) (KIKKYİRB-116)

1.2.8.1.1.1.1.3.Yalın Hâl Yerine Bulunma Hâli Ekinin Kullanılması

Kırgız Türkçesinde Rusçadaki edatsız vasıta hâlinin *(творительный падеж = tvoritel'nıy padej)* bulunma anlamı etkisiyle yalın hâl yerine bulunma hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir[391]. Bu kullanım Rusçadaki fiillerin rejimiyle bağlantılı olarak zaman bildiren sözcüklerde meydana gelmektedir:

Men <u>keçinde</u> tamak bışıram. = Ya <u>veçerom</u> gotovlyu ujin. = Ben <u>akşamında</u> yemek pişereceğim. (**Ben <u>akşam</u> yemek pişireceğim.**) (KIKKSAM-47)

<u>Keçinde</u> televizor köröm. = <u>Veçerom</u> smotryu televizor. = <u>Akşamında</u> televizyon görüyorum. (**<u>Akşam</u> televizyon izliyorum.**) (KIKKSAM-48)

1.2.8.1.1.1.2.Yalın Hâlin Diğer Hâl Eklerinin Yerine Kullanılması

1.2.8.1.1.1.2.1.Belirtme Hâli Eki Yerine Yalın Hâlin Kullanılması

Kırgız Türkçesinde Rusça yalın hâlin *(именительный падеж = imenitel'nıy padej)* etkisiyle belirtme hâli yerine yalın hâlin kullanıldığı görülmektedir. Kırgız Türkçesindeki anlamca belirliliğin olmadığı Rusça kaynaklı belirtme hâli yerine yalın hâldeki kullanımlar şunlardır:

<u>Kırgızça</u> sen kanday süylöysüŋ? = Kak tı govoriş' <u>po-kirgizski</u>? = <u>Kırgızca</u> sen nasıl konuşuyorsun? (**Sen <u>Kırgızcayı</u> nasıl konuşuyorsun?**) (KIKKYİRB-42)

1.2.8.1.1.2.Belirtme Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.8.1.1.2.1.Belirtme Hâli Eki Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.8.1.1.2.1.1.Belirtme Hâli Eki Yerine Yalın Hâlin Kullanılması

Kırgız Türkçesinde Rusça yalın hâlin *(именительный падеж = imenitel'nıy padej)* etkisiyle belirtme hâli yerine anlamca belirsizliğe neden olan yalın hâlin kullanıldığı görülmektedir:

<u>Kırgızça</u> sen kanday süylöysüŋ? = Kak tı govoriş' <u>po-kirgizski</u>? = <u>Kırgızca</u> sen nasıl konuşuyorsun? (**Sen <u>Kırgızcayı</u> nasıl konuşuyorsun?**) (KIKKYİRB-42)

---

[391] Rusçada edatsız bulunma hâli *(предложный падеж = predlojnıy padej)* yoktur. Fakat edatsız vasıta hâli *(творительный падеж = tvoritel'nıy padej)* bulunma anlamı da taşımaktadır. bk.: Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 72-73.

1.2.8.1.1.2.2.Belirtme Hâli Ekinin Diğer Hâl Eklerinin Yerine Kullanılması

1.2.8.1.1.2.2.1.Vasıta Hâli Eki Yerine Belirtme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusçadaki fiillerin rejimine bağlı olarak kullanılan Rusça edatsız belirtme hâlinin *(внительный падеж = vnitel'nıy padej)* etkisiyle, Kırgız Türkçesindeki kişi zamirlerinde vasıta hâli eki yerine belirtme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir:

Men sizdi bir cerde kezdeştirgen öŋdönöm. = Ya vas gde-to vstreçal. = Ben sizi bir yerde karşılaşmış gibiyim. (**Ben sizinle bir yerde karşılaşmış gibiyim.**) (KIKKYİRB-7)

1.2.8.1.1.3.Tamlayan Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.8.1.1.3.1.Tamlayan Hâli Eki Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.8.1.1.3.1.1.Yalın Hâl veya Tamlayan Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusça kişi zamirlerindeki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle Kırgız Türkçesinde kişi zamirleri yalın veya tamlayan hâli yerine yönelme hâli ile kullanılmaktadırlar. Dolayısıyla Rusça ile birebir örtüşen Kırgız Türkçesindeki bu yaygın yapılar, Rusçadan yapılan kavram ve gramer çevirisinin bir sonucudur:

Kırgızstan sizge caktıbı? = Kırgızstan vam nravitsya? = Kırgızistan size hoşunuza gitti mi? (**Kırgızistan sizin hoşunuza gitti mi?**)

Maga Kırgızstan ayabay caktı. = Kırgızstan mne oçen' nravitsya. = Kırgızistan bana çok hoşuma gitti. (**Kırgızistan benim çok hoşuma gitti.**)

Bul muzey maga abdan caktı. = Etot muzey mne oçen' ponravilsya. = Bu müze bana çok hoşuma gitti. (**Bu müze benim çok hoşuma gitti.**) (KIKKSAM-38)

Sizge boks cagabı? = Vam nravitsya boks? = Size boks hoşunuza gidiyor mu? (**Boks sizin hoşunuza gidiyor mu?**) (KIKKSAM-45)

Maga at sportu cagat. = Mne nravitsya konnıy sport. = Bana at sporu hoşuma gidiyor. (**At sporu benim hoşuma gidiyor.**) (KIKKSAM-45)

Sizge cıldın kaysı mezgili cagat? = Kakoe vremya goda vam nravitsya? = Size yılın hangi mevsimi hoşa gider? (**Siz yılın hangi dönemini seversiniz?**) (KIKKSAM-52)

Maga cay mezgili cagat. = Mne nravitsya leto. = Bana yaz mevsimi hoşa gider. (**Ben yaz mevsimini severim.**) (KIKKSAM-52)

Bul maga tüşünüksüz. = Eto mne ne ponyatno. = Bu bana anlaşılmaz. (**Ben bunu anlamadım.**) (KIKKYİRB-34)

Sizge sabak kaltıruuga bolboyt. = Vam nel'zya propuskat' zanyatie. = Size ders aksatmak olmaz. (**Siz dersleri aksatamazsınız.**) (KIKKYİRB-45)

Rusçadaki "gerek" anlamındaki sözcüklerin etkisiyle de Kırgız Türkçesindeki kişi zamirleri yönelme hâli eki almıştır:

Maga seni menen coluguşuş kerek ele. = Mne nujno vstretit'sya s toboy. = Bana senin ile buluşmak gerek. (**Ben seninle buluşmalıyım.**) (KIKKYİRB-27)

Maga erte turuş kerek ele. = Mne nujno vstat' rano. = Bana erken kalkmak gerek. (**Ben erken kalkmalıyım.**) (KIKKYİRB-28)

Maga coldoşuma kire ketiş kerek ele. = Mne nujno zayti k tovarişçu. = Bana arkadaşıma uğramak gerek. (**Benim arkadaşıma uğramam gerekiyor.**) (KIKKYİRB-27)

Maga telefon çalış kerek ele. = Mne nujno pozvonit po telefonu. = Bana telefon etmek gerek. (**Ben telefon etmeliyim.**) (KIKKYİRB-27)

Maga nan alış kerek ele. = Mne nujno kupit' hleba. = Bana ekmek almak gerek. (**Ben ekmek almalıyım.**) (KIKKYİRB-27)

Maga konok çakırış kerek ele. = Mne nujno priglasit' gostey. = Bana misafir çağırmak gerek. (**Ben misafir çağırmalıyım.**) (KIKKYİRB-27)

Maga işti bütürüş kerek ele. = Mne nujno zakonçit' rabotu. = Bana işi bitirmek gerek. (**Ben işi bitirmeliyim.**) (KIKKYİRB-28)

Men adaşıp kaldım, maga TsUMga baruu kerek. = Ya zabludilsya, mne nujno v TsUm. = Ben sıkıldım, bana TsUM'a gitmek gerek. (**Ben sıkıldım, ben TsUM'a gitmeliyim.**) (KIKKYİRB-114)

1.2.8.1.1.4.Yönelme Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.8.1.1.4.1.Yönelme Hâli Ekinin Diğer Hâl Eklerinin Yerine Kullanılması

1.2.8.1.1.4.1.1.Yalın Hâl Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Kırgız Türkçesinde Rusçadaki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle yalın hâl yerine yönelme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir. Bu kullanım Rusçadaki fiillerin rejimiyle bağlantılı olarak yalın hâldeki soru zamirlerinde meydana gelmektedir:

Bul estelik <u>kimge</u> koyulgan? = <u>Komu</u> postavlen etot pamyatnik? = Bu heykel <u>kime</u> koyulmuş? (**Bu heykel <u>kim</u> için dikilmiş?**) (KIKKYİRB-116)

1.2.8.1.1.4.1.2.Yalın Hâl veya Tamlayan Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusça kişi zamirlerindeki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle Kırgız Türkçesinde kişi zamirleri yalın veya tamlayan hâli yerine yönelme hâli ile kullanılmaktadırlar. Dolayısıyla Rusça ile birebir örtüşen Kırgız Türkçesindeki bu yaygın yapılar, Rusçadan yapılan kavram ve gramer çevirisinin bir sonucudur:

<u>Sizge</u> boks cagabı? = <u>Vam</u> nravitsya boks? = <u>Size</u> boks hoşunuza gidiyor mu? (**Boks <u>sizin</u> hoşunuza gidiyor mu?**) (KIKKSAM-45)

<u>Maga</u> at sportu cagat. = <u>Mne</u> nravitsya konnıy sport. = <u>Bana</u> at sporu hoşuma gidiyor. (**At sporu <u>benim</u> hoşuma gidiyor.**) (KIKKSAM-45)

Kırgızstan <u>sizge</u> caktıbı? = Kırgızstan <u>vam</u> nravitsya? = Kırgızistan <u>size</u> hoşunuza gitti mi? (**Kırgızistan <u>sizin</u> hoşunuza gitti mi?**)

<u>Maga</u> Kırgızstan ayabay caktı. = Kırgızstan <u>mne</u> oçen' nravitsya. = Kırgızistan <u>bana</u> çok hoşuma gitti. (**Kırgızistan <u>benim</u> çok hoşuma gitti.**)

Bul muzey <u>maga</u> abdan caktı. = Etot muzey <u>mne</u> oçen' ponravilsya. = Bu müze <u>bana</u> çok hoşuma gitti. (**Bu müze <u>benim</u> çok hoşuma gitti.**) (KIKKSAM-38)

<u>Sizge</u> cıldın kaysı mezgili cagat? = Kakoe vremya goda <u>vam</u> nravitsya? = <u>Size</u> yılın hangi mevsimi hoşa gider? (**<u>Siz</u> yılın hangi dönemini seversiniz?**) (KIKKSAM-52)

<u>Maga</u> cay mezgili cagat. = <u>Mne</u> nravitsya leto. = <u>Bana</u> yaz mevsimi hoşa gider. (**<u>Ben</u> yaz mevsimini severim.**) (KIKKSAM-52)

Bul <u>maga</u> tüşünüksüz. = Eto <u>mne</u> ne ponyatno. = Bu <u>bana</u> anlaşılmaz. (**<u>Ben</u> bunu anlamadım.**) (KIKKYİRB-34)

<u>Sizge</u> sabak kaltıruuga bolboyt. = <u>Vam</u> nel'zya propuskat' zanyatie. = <u>Size</u> ders aksatmak olmaz. (**<u>Siz</u> dersleri aksatamazsınız.**) (KIKKYİRB-45)

Rusçadaki "gerek" anlamındaki sözcüklerin etkisiyle de Kırgız Türkçesindeki kişi zamirleri yönelme hâli eki almıştır:

Maga coldoşuma kire ketiş kerek ele. = Mne nujno zayti k tovarişçu. = Bana arkadaşıma uğramak gerek. (**Benim arkadaşıma uğramam gerekiyor.**) (KIKKYİRB-27)

Maga seni menen coluguşuş kerek ele. = Mne nujno vstretit'sya s toboy. = Bana senin ile buluşmak gerek. (**Ben seninle buluşmalıyım.**) (KIKKYİRB-27)

Maga telefon çalış kerek ele. = Mne nujno pozvonit po telefonu. = Bana telefon etmek gerek. (**Ben telefon etmeliyim.**) (KIKKYİRB-27)

Maga nan alış kerek ele. = Mne nujno kupit' hleba. = Bana ekmek almak gerek. (**Ben ekmek almalıyım.**) (KIKKYİRB-27)

Maga konok çakırış kerek ele. = Mne nujno priglasit' gostey. = Bana misafir çağırmak gerek. (**Ben misafir çağırmalıyım.**) (KIKKYİRB-27)

Maga işti bütürüş kerek ele. = Mne nujno zakonçit' rabotu. = Bana işi bitirmek gerek. (**Ben işi bitirmeliyim.**) (KIKKYİRB-28)

Maga erte turuş kerek ele. = Mne nujno vstat' rano. = Bana erken kalkmak gerek. (**Ben erken kalkmalıyım.**) (KIKKYİRB-28)

Men adaşıp kaldım, maga TsUMga baruu kerek. = Ya zabludilsya, mne nujno v TsUm. = Ben sıkıldım, bana TsUM'a gitmek gerek. (**Ben sıkıldım, ben TsUM'a gitmeliyim.**) (KIKKYİRB-114)

1.2.8.1.1.4.1.3.Ayrılma Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusçada kısa sıfatlarla kullanılan kişi zamirleri edatsız yönelme hâli *(дательный падеж = datel'nıy padej)* almaktadırlar. Rusçanın etkisiyle Kırgız Türkçesindeki zamirlerde de ayrılma hâli eki yerine yönelme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir:

Men sizge abdan ıraazımın. = Ya vam oçen' blagodaren. = Ben size çok razıyım. (**Ben sizden çok memnunum, razıyım.**) (KIKKYİRB-13)

1.2.8.1.1.5.Bulunma Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.8.1.1.5.1.Bulunma Hâli Ekinin Diğer Hâl Eklerinin Yerine Kullanılması

1.2.8.1.1.5.1.1.Yalın Hâl Yerine Bulunma Hâli Ekinin Kullanılması

Kırgız Türkçesinde Rusçadaki edatsız vasıta hâlinin *(творительный падеж = tvoritel'nıy padej)* bulunma anlamı etkisiyle yalın hâl yerine bulunma hâli ekinin

kullanıldığı görülmektedir[392]. Bu kullanım Rusçadaki fiillerin rejimiyle bağlantılı olarak zaman bildiren sözcüklerde meydana gelmektedir:

Keçinde televizor köröm. = Veçerom smotryu televizor. = Akşamında televizyon görüyorum. (**Akşam televizyon izliyorum.**) (KIKKSAM-48)

Men keçinde tamak bışıram. = Ya veçerom gotovlyu ujin. = Ben akşamında yemek pişereceğim. (**Ben akşam yemek pişireceğim.**) (KIKKSAM-47)

1.2.8.1.1.6.Ayrılma Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.8.1.1.6.1.Ayrılma Hâli Eki Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.8.1.1.6.1.1.Ayrılma Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusçada kısa sıfatlarla kullanılan kişi zamirleri edatsız yönelme hâli *(дательный падеж = datel'nıy padej)* almaktadırlar. Rusçanın etkisiyle Kırgız Türkçesindeki zamirlerde de ayrılma hâli eki yerine yönelme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir:

Men sizge abdan ıraazımın. = Ya vam oçen' blagodaren. = Ben size çok razıyım. (**Ben sizden çok memnunum, razıyım.**) (KIKKYİRB-13)

1.2.8.1.1.7.Vasıta Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.8.1.1.7.1.Vasıta Hâli Eki Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.8.1.1.7.1.1.Vasıta Hâli Eki Yerine Belirtme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusçadaki fiillerin rejimine bağlı olarak kullanılan Rusça edatsız belirtme hâlinin *(винительный падеж = vnitel'nıy padej)* etkisiyle, Kırgız Türkçesindeki kişi zamirlerinde vasıta hâli eki yerine belirtme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir:

Men sizdi bir cerde kezdeştirgen öŋdönöm. = Ya vas gde-to vstreçal. = Ben sizi bir yerde karşılaşmış gibiyim. (**Ben sizinle bir yerde karşılaşmış gibiyim.**) (KIKKYİRB-7)

1.2.8.1.2.ŞAHIS EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.8.1.2.1.Şahıs Ekinin Kullanılmaması

Kırgız Türkçesinde şahıs ekinin kullanılmaması, özellikle gereklilik kipinin Rusçadaki "*doljen, nado, neobhodimo, nujno, nujen*" (gerek) sözcüklerinden etkilenip

[392] Rusçada edatsız bulunma hâli *(предложный падеж = predlojnıy padej)* yoktur. Fakat edatsız vasıta hâli *(творительный падеж = tvoritel'nıy padej)* bulunma anlamı da taşımaktadır. bk.: Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 72-73.

fiillerin mastar hâlde kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Bununla beraber Rusçadaki "*mojno*" (mümkün) ifadesi de fiillerin mastar hâlini istediğinden Kırgız Türkçesi de bu sözcüğü çevirirken fiilleri mastar hâlde kullanmaktadır. Bu kullanımlar yaygındır ve Kırgız Türkçesindeki cümlelerde şahıs ekinin kullanımını sınırlandırmaktadır:

Maga işti bütürüş kerek ele. = Mne nujno zakonçit' rabotu. = Bana işi bitirmek gerek. (**Ben işi bitirmeliyim.**) (KIKKYİRB-28)

Maga erte turuş kerek ele. = Mne nujno vstat' rano. = Bana erken kalkmak gerek. (**Ben erken kalkmalıyım.**) (KIKKYİRB-28)

Men adaşıp kaldım, maga TsUMga baruu kerek. = Ya zabludilsya, mne nujno idti v TsUm. = Ben sıkıldım, bana TsUM'a gitmek gerek. (**Ben sıkıldım, ben TsUM'a gitmeliyim.**) (KIKKYİRB-114)

Maga coldoşuma kire ketiş kerek ele. = Mne nujno zayti k tovarişçu. = Bana arkadaşıma uğramak gerek. (**Ben arkadaşıma uğramalıyım.**) (KIKKYİRB-27)

Maga seni menen coluguşuş kerek ele. = Mne nujno vstretit'sya s toboy. = Bana senin ile buluşmak gerek. (**Ben seninle buluşmalıyım.**) (KIKKYİRB-27)

Maga telefon çalış kerek ele. = Mne nujno pozvonit' po telefonu. = Bana telefon etmek gerek. (**Ben telefon etmeliyim.**) (KIKKYİRB-27)

Maga nan alış kerek ele. = Mne nujno kupit' hleba. = Bana ekmek almak gerek. (**Ben ekmek almalıyım.**) (KIKKYİRB-27)

Maga konok çakırış kerek ele. = Mne nujno priglasit' gostey. = Bana misafir çağırmak gerek. (**Ben misafir çağırmalıyım.**) (KIKKYİRB-27)

Bul darını retseptsiz aluuga mümkünbü? = Mojno li kupit' eto lekarstvo bez retsepta? = Bu ilacı reçetesiz almaya mümkün mü? (**Bu ilaç reçetesiz alınabilir mi?**) (KIKKYİRB-262)

Kirüügö uruksatpı? = Mojno voyti? = Girmeye izin mi? (**Girebilir miyim?**) (KIKKSAM-20)

Suraganga mümkünbü? = Mojno sprosit'? = Sormak mümkün mü? (**Soru sorabilir miyim?**)

1.2.8.1.3.EK-FİİL İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.8.1.3.1.Ek-Fiilin Kullanılmaması

Kırgız Türkçesindeki ifadelerde Rusçanın etkisiyle isim cümlelerinde geniş zaman ek-fiilinin kullanılmadığı görülmektedir:

Özüŋgör kanday? = Kak sami? = Kendiniz nasıl? (**Siz nasılsınız?**)

1.2.8.1.4.ÇOĞUL EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.8.1.4.1.Çoğul Ekinin Gereksiz Kullanılması

Kırgız Türkçesindeki söylemlerde sözcüklerin çoğul eki alması, sözcüğün Rusça çoğul hâlde kullanılmasından kaynaklanmaktadır:

Kanday caŋgılıktar? = Kakie novosti? = Hangi yenilikler? (**Yeni bir şey var mı?**) (KIKKYİRB-9)

1.2.8.1.5.SORU EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.8.1.5.1.Olumsuz Soru Eki İle İlgili Çeviriler

Kırgız Türkçesinde bazı fiil çekimlerinin olumsuz soru şekli kurulurken şahıs eki soru ekine değil, olumsuzluk ekine eklenmektedir. Bu da Rusça "*ne*" olumsuzluk ekinin etkisiyle meydana gelmektedir[393]:

Cakın arada çaç taraç bar ekenin bilbeysizbi? = Vı ne znaete, gde zdes' poblizosti parikmaherskaya? = Yakında berber olduğunu bilmiyorsun mu? (**Yakında nerede berber olduğunu bilmiyor musunuz?**) (KIKKYİRB-105)

Meni menen çaç taraçka barıp kelbeysiŋbi? = Tı so mnoy ne poydeş' v parikmaherskuyu? = Benimle berbere varıp gelmiyorsun mu? (**Benimle berbere gelmiyor musun?**) (KIKKYİRB-105)

1.2.8.1.6.YAPIM EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.8.1.6.1.Yapım Ekinin Gereksiz Kullanılması

1.2.8.1.6.1.1.Sıra Sayı Sıfatı Ekinin Kullanılması

Kırgız Türkçesindeki bazı söylemlerde sıra sayı sıfatı yapan *"-IncI"* ekinin kullanılması Rusçadaki sıra sayı sıfatlarının etkisiyle gerçekleşmektedir:

1917'nçi cıl. = 1917-ıy god. = 1917'nci yıl. (**1917 yılı.**) (FÖBM-104)

19'uncu may = Devyatnadtsatoye maya = 19'uncu Mayıs (**19 Mayıs**) (FÖBM-104)

---

[393] Ercan Alkaya, ***agm.***, s. 47.

1.2.8.1.6.1.2.Mastar Ekinin Kullanılması

Rusçada cümle içerisinde mastar hâlde bulunan fiillerin Kırgız Türkçesine biçim ve anlam olarak çevrildikleri ve bu nedenle Kırgız Türkçesinde mastar eklerinin kullanıldığı görülmektedir:

Dostuk meymankanasına çeyin kanday baruuga bolot? = Kak doehat' do gostinitsı Dostuk? = Dostuk oteline kadar nasıl gitmek olur? (**Dostuk oteline nasıl gidilir?**) (KIKKYİRB-116)

Kirüügö uruksatpı? = Mojno voyti? = Girmeye izin mi? (**Girebilir miyim?**) (KIKKSAM-20)

Suraganga mümkünbü? = Mojno sprosit'? = Sormak mümkün mü? (**Sorabilir miyim?**)

Suraganga bolobu? = Mojno sprosit'? = Sormaya olur mu? (**Sorabilir miyim?**)

Bul darını retseptsiz aluuga mümkünbü? = Mojno li kupit' eto lekarstvo bez retsepta? = Bu ilacı reçetesiz almaya mümkün mü? (**Bu ilaç reçetesiz alınabilir mi?**) (KIKKYİRB-262)

Maga coldoşuma kire ketiş kerek ele. = Mne nujno zayti k tovarişçu. = Bana arkadaşıma uğramak gerek. (**Ben arkadaşıma uğramalıyım.**) (KIKKYİRB-27)

Maga seni menen coluguşuş kerek ele. = Mne nujno vstretit'sya s toboy. = Bana senin ile buluşmak gerek. (**Ben seninle buluşmalıyım.**) (KIKKYİRB-27)

Maga telefon çalış kerek ele. = Mne nujno pozvonit' po telefonu. = Bana telefon etmek gerek. (**Ben telefon etmeliyim.**) (KIKKYİRB-27)

Maga nan alış kerek ele. = Mne nujno kupit' hleba. = Bana ekmek almak gerek. (**Ben ekmek almalıyım.**) (KIKKYİRB-27)

Maga konok çakırış kerek ele. = Mne nujno priglasit' gostey. = Bana misafir çağırmak gerek. (**Ben misafir çağırmalıyım.**) (KIKKYİRB-27)

Maga işti bütürüş kerek ele. = Mne nujno zakonçit' rabotu. = Bana işi bitiriş gerek. (**Ben işi bitirmeliyim.**) (KIKKYİRB-28)

Maga erte turuş kerek ele. = Mne nujno vstat' rano. = Bana erken kalkmak gerek. (**Ben erken kalkmalıyım.**) (KIKKYİRB-28)

Men adaşıp kaldım, maga TsUMga baruu kerek. = Ya zabludilsya, mne nujno idti v TsUm. = Ben sıkıldım, bana TsUM'a gitmek gerek. (**Ben sıkıldım, ben TsUM'a gitmeliyim.**) (KIKKYİRB-114)

1.2.8.1.6.2.Yapım Ekinin Kullanılmaması

Kırgız Türkçesinde sıfat oluşturmak için gerekli olan "*-lı, -li*" yapım ekinin kullanılmaması, Rusçadaki sözcüğün bulunduğu gramer şekliyle yani vasıta hâli almış şekliyle ya da *"iz" (-dAn)* edatı almış şekliyle Rusçadan Kırgız Türkçesine çevrilmesinden oluşmuştur:

Men Narındanmın. = Ya iz Narına. = Ben Narın'danım. (**Ben Narınlıyım.**) (KIKKYİRB-7)

Men Karakoldonmun. = Ya iz Karakola. = Ben Karakol'danım. (**Ben Karakolluyum.**) (KIKKYİRB-7)

1.2.8.1.7.ÖN EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Rusçadaki ön ekler, geldikleri sözcüğe ayrıca bir anlam kattıklarından, bu ön eki alan sözcükler Kırgız Türkçesine ön ekli anlamlarıyla çevrilmişlerdir:

1.2.8.1.7.1."ne-, ni-" Ön Ekinin Çevrilmesi

Rusçadaki "*ne-, ni-*" olumsuzluk eki sebebiyle Kırgız Türkçesi Rusçadan çeviri yaparken olumsuzluk anlatan Türkçe sözcük kullanma ihtiyacı hissetmiştir:

Maga avtobeketten alıs emes meymankana kerek. = Mne nujna gostinitsa nedaleko ot avtovokzala. = Bana otobüs terminalinden uzak değil otel gerek. (**Bana terminale yakın bir otel gerekiyor.**) (KIKKYİRB-97)

Meni tuura emes koşup koydu. = Menya nepravil'no soedinili. = Beni doğru değil bağladı. (**Beni yanlış bağladı.**) (KIKKYİRB-129)

Eç kanday. = Nikak. = Hiç nasıl. (**Asla.**) (KIKKYİRB-21)

1.2.8.2.SÖZ DİZİMİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.8.2.1.ÖZNE İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Rusça söz diziminin etkisiyle Kırgız Türkçesinde öznenin yerinde kullanılmadığı görülmektedir:

Kırgızça sen kanday süylöysüŋ? = Kak tı govoriş' po-kirgizski? = Kırgızca sen nasıl konuşuyorsun? (**Sen Kırgızcayı nasıl konuşuyorsun?**) (KIKKYİRB-42)

1.2.8.2.2.SÖZCÜK GRUPLARI İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Kırgız Türkçesindeki bazı ifadelerde sözcük gruplarının kendi içerisindeki sıralamasının Türkçeye uygun olarak değil, Rusçaya uygun olarak kullanıldıkları görülmektedir:

***Bir* payız.** = *Odin* protsent. = *Bir* yüzde. (**Yüzde *bir*.**) (KIKKYİRB-289)

***Cüz* payız**.= *Sto* protsentov. = *Yüz* yüzde. (**Yüzde *yüz*.**) (KIKKYİRB-289)

***Carım* payız.** = *Pol*protsenta. = *Yarım* yüzde. (**Yüzde *0,5*.**) (KIKKYİRB-289)

***Bir carım* payız.** = *Poltora* protsenta. = *Bir buçuk* yüzde. (**Yüzde *bir buçuk*.**) (KIKKYİRB-289)

1.2.8.3.SÖZCÜK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Rusça edatlar ile sözcüklerin Kırgız Türkçesine sözcük olarak çevrildiği görülmektedir.

1.2.8.3.1.RUSÇA EDATLARIN ÇEVRİLMESİ

Rusçada "*çerez, do, iz, k, na, ne, pered, protiv, s, v, za*" edatları belli hâl eklerine göre kullanılarak çeşitli anlamlar kazanmaktadırlar. Oluşan anlamların Kırgız Türkçesine bire bir çevrildiği görülmektedir:

1.2.8.3.1.1."çerez" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"çerez" (yoluyla, vasıtasıyla)* edatı belirtme hâli *(винительный падеж = vnitel'nıy padej)* ile kullanılır. Rusçada bir yerden bir yere, içinden, üzerinden, bir süre sonra ve yaygın olarak bir şey veya birisi aracılığıyla yapılan işi ifade ederken bu edat kullanılır. Bu edatın anlamca Kırgız Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Bişkek arkalu bardım. = Ya poehal çerez Bişkeka. = Bişkek yoluyla gittim (**Bişkek üzerinden gittim**.)

1.2.8.3.1.2."do" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"do" (-A kadar)* edatı tamlayan hâli *(родительный падеж = roditel'nıy padej)* ile kullanılır ve hareketin mesafesini, zamanını ve ne zamana kadar

yapıldığını ifade eder[394]. Bu edatın anlamca Kırgız Türkçesine kopyalandığı görülmektedir. Şöyle ki Rusçadaki *"do" (-e kadar)* edatının anlamı Kırgız Türkçesinde *"-çA, -ÇO"* ekiyle korunmuştur:

Ertenkige çeyin! = Do zavtra! = Yarına kadar! (**Yarın görüşürüz!**) (KIKKYİRB-15)

Kezdeşkençe! = Do vstreçi! = Görüşene kadar! (**Görüşürüz!**) (KIKKYİRB-15)

Dostuk meymankanasına çeyin kanday baruuga bolot? = Kak doehat' do gostinitsı Dostuk? = Dostuk oteline kadar nasıl gitmek olur? (**Dostuk oteline nasıl gidilir?**) (KIKKYİRB-116)

Bazarga çeyin alıspı? = Daleko li do rınka? = Pazara kadar uzak mı? (**Pazar uzak mı?**) (KIKKYİRB-116)

Balıkçıga çeyin poezd kança saat cüröt? = Skol'ko çasov idet poezd do Balıkçi? = Balıkçı'ya kadar tren kaç saat gidiyor? (**Balıkçı'ya tren kaç saatte gidiyor?**) (KIKKYİRB-152)

Körüşkönçö! = Do vstreçi! = Görüşene kadar! (**Görüşürüz!**) (KIKKSAM-9)

Tamaktan kiyinbi ce aga çeyinbi? = Posle edı ili do? = Yemekten sonra mı veya ona kadar mı? (**Yemekten sonra mı önce mi?**) (KIKKYİRB-262)

1.2.8.3.1.3."iz" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"iz" (/-DAn/)* edatı tamlayan hâli *(родительный падеж = roditel'nıy padej)* ile kullanılır. Rusçada hareketin nereden yapıldığını, bilginin ya da bir şeyin kaynağını, nesnenin neden yapıldığını, hareketin nedenini, bütünün parçasını ifade ederken bu edattan faydalanılır[395]. Bu edatın anlamca Kırgız Türkçesine kopyalandığı ve Rusçadaki *"iz" (/-DAn/)* edatının Kırgız Türkçesinde */+DAn / +DOn / +nAn / +nOn* / (I2.teklik şahıs iyelik ekinden sonra)" ayrılma hâli ile karşılandığı görülür:

Men Narındanmın. = Ya iz Narına. = Ben Narın'danım. (**Ben Narınlıyım.**) (KIKKYİRB-7)

Men Karakoldonmun. = Ya iz Karakola. = Ben Karakol'danım. (**Ben Karakolluyum.**) (KIKKYİRB-7)

---

[394] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 53.
[395] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 54-55.

1.2.8.3.1.4.“k” Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *“k” (/-A/, -A karşı, doğru)* edatı yönelme hâli *(дательный падеж = datel’nıy padej)* ile kullanılır. Rusçada bir şeye ve bir kişiye yaklaşma, bir şeyin bir şeye eklenmesi veya yapıştırılması, zaman tayini ifadeleri ile belli fiil, ad ve sıfatlarla bu edat kullanılır[396]. Bu edatın anlamca Kırgız Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Karama karşı! = K sojelaniyu! = Üzüntüye karşı! (**Üzgünüm!**)

1.2.8.3.1.5.“na” Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki “*na” (/-A/; /-DA/)* edatı iki hâl ekiyle kullanılabilmektedir. Birincisi, *“na” (/-A/)* edatı belirtme hâli *(винительный падеж = vnitel’nıy padej)* ile kullanıldığında hareketin yönünü veya yerini göstermek, zaman göstermek, eylemin devam ettiği süreci göstermek, amaç belirtmek ve nesneler arası farkı vurgulamak amacı taşır[397]. Bu edatın anlamca Kırgız Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Sizdi bir münötkö mümkünbü? = Mojno vas na minutu? = Sizi bir dakikaya mümkün mü? (**Bir dakika izin verir misiniz?**) (KIKKYİRB-23)

Eki, üç küngö orun kerek. = Nujen nomer na 2-3 dnya. = İki, üç güne yer gerek. (**İki ya da üç günlük bir yer gerekiyor.**) (KIKKYİRB-98)

Bul zal kança orunga eseptelgen? = Na skol’ko mest rassçitan etot zal? = Bu salon kaç yere hesaplanmış? (**Bu salon kaç kişilik olarak hesaplanmış?**) (KIKKYİRB-190)

Zal beş cüz orunga eseptelgen. = Zal rassçitan na 500 mest. = Salon beş yüz yere hesaplanmış. (**Salon beş yüz kişilik olarak hesaplanmış.**) (KIKKYİRB-190)

İkincisi *“na” (/-DA/)* edatı bulunma hâli *(предложный падеж = predlojnıy padej)* ile kullanıldığında yer göstermek, hareketin hangi ulaşım aracıyla yapıldığını göstermek, zaman ve yön göstermek amacı taşır[398]. Bu edatın anlamca Kırgız Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Siz muzıkalık kandaydır-bir aspapta oynoy alasızbı? = Vı igraete na kakom-nibud’ instrumente? = Siz herhangi bir müzik enstrümanında oynayabiliyor musunuz? (**Siz herhangi bir müzik enstrümanı çalabiliyor musunuz?**) (KIKKYİRB-206)

Men gitarada oynoy alam. = Ya igrayu na gitare. = Ben gitarda oynayabiliyorum. (**Ben gitar çalabiliyorum.**) (KIKKYİRB-206)

---

[396] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 65-67.
[397] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 40-41.
[398] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 83-84.

1.2.8.3.1.6.“ne” Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *“ne” (/-sIz/, yok, değil)* edatı, olumsuzluk edatı olarak hem fiil çekimlerinde hem de isimlerde kullanılmaktadır. Bu edatın anlamca Kırgız Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Kerek emes. = Ne nado. = Gerek değil. (**Gerekmez.**)

Caman emes. = Ne ploho. = Kötü değil. (**Orta.**)

1.2.8.3.1.7.“pered” Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *“pered” (ön)* edatı vasıta hâli *(творительный падеж = tvoritel’nıy padej)* ile kullanılır. Rusçada yer veya zaman gösterirken, bir şeyin ya da bir kimsenin karşısında yapılan hareketi ifade ederken bu edat kullanılır[399]. Bu edatın anlamca Kırgız Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Tamaktın aldında. = Pered obed. = Yemeğin önünde. (**Yemekten önce.**) (KIKKSAM-42)

1.2.8.3.1.8.“protiv” Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *“protiv” (karşı)* edatı tamlayan hâli *(родительный падеж = roditel’nıy padej)* ile kullanılır. Rusçada bir şeyin karşısını, zıddını anlatmak için bu edat kullanılır[400]. Bu edatın anlamca Kırgız Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Sasık tumoogo karşı darı. = Lekarstvo protiv grippa. = Gribe karşı ilaç. (**Grip ilacı.**) (KIKKSAM-42)

1.2.8.3.1.9.“s” Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *“s” (ile)* edatı vasıta hâli *(творительный падеж = tvoritel’nıy padej)* ile kullanıldığında hareketin birlikteliğini, bir nesnenin ne tür olduğunu, hareketin tarzını ve kutlamaları ifade eder[401]. Bu edatın Kırgız Türkçesine yaygın olarak anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Kutmanduu künüŋüz menen! = S dobrım dnyom! = Hayırlı gününüz ile! (**İyi günler!**) (KIKKYİRB-3)

Kutmanduu taŋıŋız menen! = S dobrım utrom! = Hayırlı sabahınız ile! (**Günaydın; iyi sabahlar!**) (KIKKYİRB-3)

[399] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 76.
[400] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 50.
[401] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 78-79.

Kutmanduu keçiŋiz menen! = S dobrım veçerom! = Hayırlı akşamınız ile! (**İyi akşamlar!**) (KIKKYİRB-3)

Caŋı cılıŋızdar menen! = S novım godom! = Yeni yılınız ile! (**Yeni yılınız kutlu olsun!**) (KIKKYİRB-11)

Sizdi mayramıŋız menen kuttuktaym! = Pozdravlyayu vas s prazdnikom! = Sizi bayramınız ile kutlarım! (**Sizin bayramınızı kutlarım!**) (KIKKYİRB-11)

Seni tuulgan küniŋ menen kuttuktaym! = Pozdravlyayu tebya s dnyom rojdeniya! = Seni doğum günün ile kutlarım! (**Doğum günün kutlu olsun!**) (KIKKYİRB-11)

Sizdi maarakelüü küniŋüz menen kuttuktaym! = Pozdravlyayu vas s yubileem! = Sizi jübile gününüz ile kutlarım! (**Sizin jübilenizi kutlarım!**) (KIKKYİRB-11)

Sizdi ceŋiş küniŋüz menen kuttuktaym! = Pozdravlyayu vas s dnem pobedı! = Sizi zafer gününüz ile kutlarım! (**Sizin zafer gününüzü kutlarım!**) (KIKKYİRB-11)

Kelişiŋiz menen! = S priezdom! = Gelişiniz ile! (**Hoş geldiniz!**) (KIKKYİRB-3)

Ceŋil parıŋ menen! = S lyegkim parom! = Hafif buharlarınızla! (**Sıhhatler olsun!**) (FÖBM-112)

Ceŋişiŋ menen! = S Pobedoy! = Zaferinizle! (**Zaferinizi kutluyorum!**) (FÖBM-112)

Kırgız Türkçesindeki günlük diğer ifadelerde de Rusçadaki *tvoritel'nıy padejin c, co (ile)* edatıyla oluşturduğu anlamın kopyalandığı görülmektedir:

Süt menen çay. = Çay s molokom. = Süt ile çay. (**Sütlü çay.**) (KIKKSAM-28)

Et menen samsa. = Samsa s myasom. = Et ile samsı. (**Etli samsı.**) (KIKKSAM-28)

Meni Talas menen baylanıştırıp koyuŋuz. = Soedinite menya s Talasom. = Beni Talas ile bağlayınız. (**Beni Talas'a bağlayınız.**) (KIKKYİRB-128)

1.2.8.3.1.10."v" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"v" (/-A/; /-DA/)* edatı iki hâl ekiyle kullanılabilmektedir. Birincisi, *"v" (/-A/)* edatı belirtme hâli *(внительный падеж = vnitel'nıy padej)* ile

kullanıldığında hareketin yönünü, eylemin ne zaman gerçekleştiğini, eylemin süresini belirtmiş olur[402]. Bu edatın anlamca Kırgız Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Konoktor saat kançaga çoguluşat? = V kotorom çasu sobirayutsya gosti? = Misafirler saat kaça toplanıyor? (**Misafirler saat kaçta toplanıyor?**) (KIKKYİRB-53)

İkincisi, *"v" (/-DA/)* edatı bulunma hâli *(предложный падеж = predlojnıy padej)* ile kullanıldığında yer ve zaman göstermek, yaşamın belli bir döneminden bahsetmek, insanın içinde bulunduğu psikolojik durumu anlatmak veya giyecek çeşitlerini belirtmek amacı taşır[403]. Bu edatın anlamca Kırgız Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Calgızörüktö murda bolgonsuzbu? = Ran'şe vı bıli v Jalgızoruke? = Calgızörük'te daha önce oldunuz mu? (**Calgızörük'e daha önce geldiniz mi?**)

Calgızörüktö murda bolgon emesmin. = Ran'şe ya ne bıl v Jalgızoruke? = Calgızörük'te daha önce olmadım. (**Calgızörük'e daha önce gelmedim.)**

1.2.8.3.1.11."za" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"za" (için)* edatı belirtme hâli *(внительный падеж = vnitel'nıy padej)* ile kullanılır. Rusçadaki bu edat yaygın olarak arkaya doğru yapılan hareketi anlatmak ve hareketin amacını göstermek için kullanılır[404]. Bu edatın anlamca Kırgız Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Sizdi͡ŋ den sooluguŋ͡uz üçün! = Za vaşe zdorov'e! = Sizin sağlığınız için! (**Sağlığa!**) (KIKKYİRB-12)

1.2.8.3.2.RUSÇA SÖZCÜKLERİN ÇEVRİLMESİ

Rusça sözcük veya sözcüklerin kavram olarak olduğu gibi Rusçadan Kırgız Türkçesine çevrildiği görülmektedir. Rusçadan yapılan sözcük çevirilerini ad-ad soylu ve fiil çevirileri olarak iki gruba ayırmak mümkündür.

---

[402] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 39-40.
[403] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 83-84.
[404] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 38.

1.2.8.3.2.1.RUSÇA AD - AD SOYLU SÖZCÜKLERİN ÇEVRİLMESİ

Rusçadan Kırgız Türkçesine anlam olarak çevrilen ad ve ad soylu sözcükler şunlardır:

1.2.8.3.2.1.1.“bol’şoy” (büyük) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçadaki *“bol’şoy” (büyük)* sıfatı niteleyici görevli bir sıfattır ve çokluğu, genişliği anlatmak için kullanılabilmektedir. Türkçede ise “*büyük*” anlamındaki sözcük çokluk ve genişlik için değil, boyut ile ilgili olarak kullanılmaktadır. Ancak Rusça kullanımın anlamca Kırgız Türkçesine çevrildiği görülmektedir:

Sizdiŋ üy-bülöŋüz <u>coŋbu</u>? = U vas <u>bol’şaya</u> sem’ya? = Sizin aileniz <u>büyük</u> mü? (**Sizin aileniz <u>geniş</u> mi?**) (KIKKSAM-14)

<u>Coŋ</u> ırakmat! = <u>Bol’şoe</u> spasibo! = <u>Büyük</u> teşekkür! (**<u>Çok</u> teşekkür ederim!**) (KIKKSAM-19)

1.2.8.3.2.1.2.“çistıy” (temiz, ak) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçadaki bu sıfat, “*temiz; ağaçlardan ve yapılardan arındırılmış; kötü ruhlardan arındırılmış*” anlamına gelmektedir[405]. Türkçede ise yüreğin, gönlün temiz ya da kirli olması değil, bunun yerine organ adı vermeden dolaylı olarak “*içi kötü*” ifadesi kullanılmaktadır. İki dil arasındaki dilsel dünya görüşü farkına rağmen Rusçadaki son anlamın Kırgız Türkçesine anlamca çevrildiği görülmektedir:

<u>Çın</u> cüröktön kuttuktaymın. = Pozdravlyayu ot <u>çistogo</u> serdtsa! = <u>Temiz</u> yürekten kutluyorum! (**Sizi gönülden kutluyorum!**)

1.2.8.3.2.1.3.“delo” (iş) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada karşılaşılan kişinin içinde bulunduğu durum, vaziyet sorulduğunda *“iş” (delo)* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Türkçede ise *“iş”* sözcüğü kullanılmadan soru sorulmaktadır. Rusçadaki ifadenin anlamca Kırgız Türkçesine çevrildiği görülmektedir:

<u>Cumuştar</u> kanday? = Kak <u>dela</u>? = <u>İşler</u> nasıl? (**Nasılsın?**)

---

[405] Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 24.

1.2.8.3.2.1.4.“doljen, nado, neobhodimo, nujno, nujen” (gerek) Sözcüğünün Çevrilmesi

Kırgız Türkçesinde gereklilik kipi yerine “*yönelme hâli alan ad* veya *zamir + mastar hâlde fiil + gerek anlamındaki sözcük*” kalıbının kullanılması Rusça etkisi ile oluşmaktadır: [406]

Maga coldoşuma kire ketiş kerek ele. = Mne nujno zayti k tovarişçu. = Bana arkadaşıma uğramak gerek. (**Ben arkadaşıma uğramalıyım.**) (KIKKYİRB-27)

Maga seni menen coluguşuş kerek ele. = Mne nujno vstretit’sya s toboy. = Bana senin ile buluşmak gerek. (**Ben seninle buluşmalıyım.**) (KIKKYİRB-27)

Maga telefon çalış kerek ele. = Mne nujno pozvonit’ po telefonu. = Bana telefon etmek gerek. (**Ben telefon etmeliyim.**) (KIKKYİRB-27)

Maga nan alış kerek ele. = Mne nujno kupit’ hleba. = Bana ekmek almak gerek. (**Ben ekmek almalıyım.**) (KIKKYİRB-27)

Maga konok çakırış kerek ele. = Mne nujno priglasit’ gostey. = Bana misafir çağırmak gerek. (**Ben misafir çağırmalıyım.**) (KIKKYİRB-27)

Maga işti bütürüş kerek ele. = Mne nujno zakonçit’ rabotu. = Bana işi bitirmek gerek. (**Ben işi bitirmeliyim.**) (KIKKYİRB-28)

Maga erte turuş kerek ele. = Mne nujno vstat’ rano. = Bana erken kalkmak gerek. (**Ben erken kalkmalıyım.**) (KIKKYİRB-28)

Men adaşıp kaldım, maga TsUMga baruu kerek. = Ya zabludilsya, mne nujno idti v TsUm. = Ben sıkıldım, bana TsUM’a gitmek gerek. (**Ben sıkıldım, ben TsUM’a gitmeliyim.**) (KIKKYİRB-114)

1.2.8.3.2.1.5.“eto” (bu) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada telefon konuşmalarında veya nokta tariflerinde yakında olduğu düşünülen şeyler için kullanılmaktadır. Oysa Türkçede bunlar yanımızda bulunmadıkları için daha uzakta algılanmaktadırlar. İki dil arasındaki bu dilsel dünya görüşü farkına rağmen bu zamirin Kırgız Türkçesine Rusçadan anlamca çevrildiği görülmektedir:

Bul kim? = Eto kto? = Bu kim? (**Siz kimsiniz?**) (Kapı çalındığında) (KIKKYİRB-277)

Bul Aygül. = Eto Aygül. = Bu Aygül. (**Ben Aygül.**)

[406] Fatma Özkan – Bağdagül Musa, ***agm.***, s. 126.

Allo, bul kim? = Allo, kto eto? = Alo, bu kim? (**Alo, siz kimsiniz?**) (Telefonda) (KIKKYİRB-277)

Allo, Döölöt bul senbi? = Allo, Döölöt eto tı? = Alo, Döölöt bu sen mi? (**Alo, Döölöt sen misin?**)

1.2.8.3.2.1.6.“ili” (veya, ya da, yoksa) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçadaki *“ili”* ayrıştırıcı bağlacı, iki şeyden hangisinin doğru olduğunu soran soru cümlesinde kullanılır[407]. Türkçede ise soru cümlelerinde iki şey arasındaki ayrıştırıcılık görevi *“mı”* soru eki tarafından yapılmaktadır. Ancak Rusçadaki bağlacın Kırgız Türkçesine anlamca kopyalanması sonucu ayrıştırıcı bağlaç kullanımında Kırgız Türkçesinde farklılıklar görülmektedir:

Tamaktan kiyinbi ce aga çeyinbi? = Posle edı ili do? = Yemekten sonra mı veya ona kadar mı? (**Yemekten önce mi sonra mı?**) (KIKKYİRB-262)

1.2.8.3.2.1.7.“imeni” (ad) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada birisinin adıyla anılan yer, mekân adlarında, selam vermede veya selam getirip götürmede *“ad”* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Türkçede ise *“ad”* sözcüğüne gerek duyulmaz. Kırgız Türkçesinde ise Rusça etkiyle *“ad”* sözcüğünün kullanıldığı görülmektedir:

F.Engels atındagı orto mektep = Srednyaya şkola imeni F. Engelsa = F. Engels adındaki orta okul (**F. Engels Orta Okulu**) (FÖBM-104)

M.V. Frunze atındagı muzey kaysı köçödö caygaşkan? = Gde nahoditsya muzey imeni M.V. Frunze? = M.V. Frunze adındaki müze nerede yer alıyor? (**M.V. Frunze müzesi nerededir?**) (KIKKSAM-39)

1.2.8.3.2.1.8.“kak?” (nasıl?, hangi?) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçadaki *“Kak?”* sözcüğü zarfları sormak için kullanılır[408]. Ancak bunun yanında yan cümle de kurabilir. Kırgız Türkçesine bu sözcüğün her iki kullanımının da kopyalandığı görülmektedir[409]:

Kanday caşaysıŋar? = Kak pojivaete? = Nasıl yaşıyorsunuz? (**Nasılsınız?**)

---

[407] Fahrettin Murtazaoğlu, ***age.***, s. 34.
[408] Fahrettin Murtazaoğlu, ***age.***, s. 82.
[409] Konuşuru daha az kalmış çağdaş Türk lehçelerinde doğrudan kopyalanmasına da rastlanmaktadır. bk.: Gülsüm Killi, ***agm.***, s. 180.

Eç kanday. = Nikak. = Hiç nasıl. (**Hiçbir şekilde.**) (KIKKYİRB-21)

Alar kanday keldi, oşondoy biz jönööbüz kerek. = Kak tol'ko oni pridut, tak i mı otpravimsya. = Onlar nasıl geldi, öyle biz gitmemiz gerek. (**Onlar gelince, biz gitmeliyiz.**) (FÖBM-125)

1.2.8.3.2.1.9."Kak-oy,-aya,-oe,-ie?" (hangi?, nasıl?) Sözcüğünün Çevrilmesi

"Kak-oy,-aya,-oe,-ie?" sözcüğü Rusçada sıfatları sormak için kullanılır. Kırgız Türkçesine de bu sözcüğün anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Angliyanın kodu kanday? = Kakoy kod Anglii? = İngiltere'nin kodu nasıl? (**İngiltere'nin kodu nedir?**) (KIKKSAM-36)

Daregi kanday? = Kakoy adres? = Adresi nasıl, hangi? (**Adresi nedir?**) (KIKKSAM-37)

1.2.8.3.2.1.10."Kem?" (kim olup?, kim olarak?) Sözcüğünün Çevrilmesi

"Kto?" (kim?) sorusunun vasıta hâli ile kurulmuş olan bu sözcük, Kırgız Türkçesine de anlamca kopyalanmıştır:

Siz kim bolup işteysiz? = Kem vı rabotaete? = Siz kim olup çalışıyorsunuz? (**Siz ne iş yapıyorsunuz?**) (KIKKSAM-25)

1.2.8.3.2.1.11."kto?" (kim?) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada kişilerin adı, soyadı ya da uyruğu sorulduğunda adlar kişi ile özdeş kabul edildiğinden *"kto?" (kim?)* sorusu sorulur. Türkçede ise adlar kişiden bağımsız olarak düşünüldüğünden ad ve soyadlarda *"ne?"*, uyruklarda *"ne?, hangi?"* anlamındaki sorular sorular sorulur. Ancak Rusçadaki *"kto?" (kim?)* soru zamiri kullanımının Kırgız Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Sizdiñ atıñız kim? = Kto vaşa imya? = Sizin adınız kim? (**Sizin adınız nedir?**) (KIKKSAM-25)

Sizdiñ familiyañız kim? = Kto vaşa imya? = Sizin soyadınız kim? (**Sizin soyadınız nedir?**) (KIKKYİRB-6)

Anın atı kim? = Kto ego imya? = Onun adı kim? (**Onun adı nedir?**) (KIKKSAM-15)

Sizdiñ ulutuñuz kim? = Kto vaşa natsional'nosti? = Sizin milletiniz kim? (**Sizin milletiniz nedir?, Siz hangi millettensiniz?**) (KIKKSAM-54)

1.2.8.3.2.1.12.“mojno” (mümkün, izin, olmak) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada izin anlatmak için *“mümkün”* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Kırgız Türkçesine Rusçadaki bu sözcüğün anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Kirüügö uruksatpı? = Mojno voyti? = Girmeye izin mi? (**Girebilir miyim?**) (KIKKSAM-20)

Suraganga mümkünbü? = Mojno sprosit’? = Sormak mümkün mü? (**Soru sorabilir miyim?**)

Suraganga bolobu? = Mojno sprosit’? = Sormaya olur mu? (**Soru sorabilir miyim?**)

Bul darını retseptsiz aluuga mümkünbü? = Mojno li kupit’ eto lekarstvo bez retsepta? = Bu ilacı reçetesiz almaya mümkün mü? (**Bu ilaç reçetesiz alınabilir mi?**) (KIKKYİRB-262)

1.2.8.3.2.1.13.“nedaleko” (uzak değil) Sözcüğünün Çevrilmesi

Bu sözcük Eski Rusça döneminde edat ile sıfatın birleşmesi sonucu (*ne + dalekiy*) oluşmuş bir zarftır. Rusçada mesafe olarak yakınlık ifade etmek için *“uzak”* anlamındaki sözcüğün olumsuz şekli kullanılmaktadır. Türkçede ise mesafe olarak yakınlık ifade etmek için *“uzak”* anlamındaki sözcüğün zıt anlamlısı olan *“yakın”* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Ancak Rusçada yakında olanı anlatmak için kullanılan *“uzak değil”* anlamındaki sözcüğün Kırgız Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Maga avtobeketten alıs emes meymankana kerek. = Mne nujna gostinitsa nedaleko ot avtovokzala. = Bana otobüs terminalinden uzak değil otel gerek. (**Bana terminale yakın bir otel gerekiyor.**) (KIKKYİRB-97)

1.2.8.3.2.1.14.“nepravil’no” (doğru değil) Sözcüğünün Çevrilmesi

Eski Rusça döneminde iki sözcüğün “*ne + pravil’no*” biçiminde birleşmesi sonucu oluşmuş bir sözcüktür. Rusçada doğru olmayanı anlatmak için *“doğru”* anlamındaki sözcüğün olumsuz şekli kullanılmaktadır. Türkçede ise doğru olmayanı anlatmak için *“yanlış”* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Ancak Rusçada doğru olmayanı anlatmak için kullanılan *“doğru değil”* anlamındaki sözcüğün Kırgız Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Meni tuura emes koşup koydu. = Menya nepravil'no soedinili. = Beni doğru değil bağladı. (**Beni yanlış bağladı.**) (KIKKYİRB-129)

Tuura emes ayttı. = Nepravil'no govoril. = Doğru değil söyledi. (**Yanlış söyledi.**)

1.2.8.3.2.1.15."novıy" (yeni) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada günlük olaylarla ilgili haberi anlatmak için *"yeni"* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Rusçadaki bu kullanımın etkisi ile Kırgız Türkçesinde de *"yeni"* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır:

Kanday cañgılıktar? = Kakie novosti? = Hangi yenilikler? (**Nasılsın?**) (KIKKYİRB-9)

Emne cañgılık? = Çto novogo? = Ne yenilik? (**Nasılsın?**)

1.2.8.3.2.1.16."puti" (yol) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada seyahat için iyi dilek dilerken *"yol"* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Türkçede ise yapılan işe göndermede bulunularak *"yolculuk"*un iyi geçmesi istenmektedir. Ancak Kırgız Türkçesinde Rusça etki dolayısıyla *"yol"* anlamındaki sözcük kullanılmıştır:

Ak col! = Dobrıe puti! = İyi yol! (**İyi yolculuklar; yolunuz açık olsun!**)

1.2.8.3.2.1.17. "sam" (kendi, öz) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçadaki dönüşlülük zamirinin anlam olarak Kırgız Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Özüñgör kanday? = Kak sami? = Kendiniz nasıl? (**Siz nasılsınız?**)

1.2.8.3.2.1.18. "sebya" (kendi, öz) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçadaki *"u" (-DA)* edatı ve dönüşlülük zamirinin tamlayan hâli *(родительный падеж = roditel'nıy padej)* ile çekimlenmiş biçimi olan *"sebya",* anlam olarak yerinde olmayı anlatır. Rusçadaki anlamın Kırgız Türkçesine de kopyalandığı görülmektedir:

Döölöt özündöbü? = Döölöt u sebya? = Döölöt kendide mi? (**Döölöt yerinde mi?**)

1.2.8.3.2.1.19.“tak” (öyle, böyle) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada *“tak” (öyle, böyle)* sözcüğü, Eski Rusçadan beri durum zarfı olarak kullanıldığı gibi, birleşik cümle kurulurken yan cümle göreviyle de kullanılmaktadır[410]. Rusçadaki bu sözcük anlam ve görev olarak Kırgız Türkçesine kopyalanmıştır:

Alar kanday keldi, <u>oşondoy</u> biz jönööbüz kerek. = Kak tol’ko oni pridut, <u>tak</u> i mı otpravimsya. = Onlar nasıl geldi, <u>öyle</u> biz gitmemiz gerek. (**Onlar gelince, biz gitmeliyiz.**) (FÖBM-125)

1.2.8.3.2.2. RUSÇA FİİLLERİN ÇEVRİLMESİ

Rusça ifadelerdeki bazı fiillerin Kırgız Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

1.2.8.3.2.2.1.“bıvat’ - bıt’ ” (ol-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada bir yerde bulunmayı ya da bir durumdan başka bir duruma geçmiş olmayı anlatmak için *“ol-”* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Rusçadaki kullanımın Kırgız Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Taanış <u>bololu</u>! = <u>Budem</u> znakomı! = Tanış <u>olalım</u>! (**Tanışalım!**)

Calgızörüktö murda <u>bolgonsuzbu</u>? = Ran’şe vı <u>bıli</u> v Jalgızoruke? = Calgızörük’te daha önce <u>oldunuz</u> <u>mu</u>? (**Calgızörük’te daha önce geldiniz mi?**)

Calgızörüktö murda <u>bolgon</u> emesmin. = Ran’şe ya ne <u>bıl</u> v Jalgızoruke? = Calgızörük’te daha önce <u>olmadım</u>. (**Calgızörük’e daha önce gelmedim.**)

Keçee siz tsirkte <u>bolduŋuzbu</u>? = Vçera vı <u>bıli</u> v tsirke? = Dün siz sirkte <u>oldunuz</u> mu? (**Dün siz sirke gittiniz mi?**) (KIKKYİRB-217)

1.2.8.3.2.2.2. “bit’ ” (vur-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada gol atmayı anlatmak için *“vur-”* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Rusçadaki kullanımın Kırgız Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Men bir gol <u>urdum</u>. = Ya <u>zabil</u> odin gol. = Ben bir gol <u>vurdum</u>. (**Ben bir gol <u>attım</u>.**)

[410] Ayşe Pamir Dietrich (2001a), ***age.***, s. 154-157.

1.2.8.3.2.2.3. "gotovit' " (hazırla-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada çeşitli meslek kollarına eleman yetiştirilmesini anlatmak için *"hazırla-"* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Rusçadaki kullanımın Kırgız Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Bul universitet kaysı adisterdi dayardayt? = Kakih spetsialistov gotovit etot universitet? = Bu üniversite hangi uzmanları hazırlıyor? (**Bu üniversite ne uzmanı yetiştiriyor?**) (KIKKYİRB-185)

1.2.8.3.2.2.4. "igrat' " (oyna-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada enstrüman çalmayı anlatmak için *"oyna-"* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Rusçadaki kullanımın Kırgız Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Men gitarada oynoy alam. = Ya igrayu na gitare. = Ben gitarda oynayabiliyorum. (**Ben gitar çalabiliyorum.**) (KIKKYİRB-206)

Gitar oynoysuŋgbu? = Tı igraeş' na gitare? = Gitar oynuyor musun? (**Gitar çalıyor musun?**)

1.2.8.3.2.2.5."pojivat' " (yaşa-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada karşıdaki kişinin ne durumda olduğunu sormak için *"yaşa-"* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Rusçadaki bu fiilin Kırgız Türkçesine anlam olarak kopyalandığı görülmektedir:

Kanday caşaysıŋgar? = Kak pojivaete? = Nasıl yaşıyorsunuz? (**Nasılsınız?**)

Rakmat, cakşı caşaybız. = Spasibo horoşo jvem. = Teşekkür, iyi yaşıyoruz. (**Teşekkürler, iyiyiz.**)

1.2.8.3.2.2.6."posmotret' " (gör-, bak-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada, konserdeki izleyicilerin yaptığı eylem için *"gör-"* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Türkçede ise bu eylem *"dinle-"* anlamındaki fiil ile karşılanmaktadır. Ancak Rusçadaki fiilin Kırgız Türkçesine anlam olarak kopyalandığı görülmektedir:

Kontsert kör- = Kontsert posmotret'. = Konser görmek. (**Konser dinlemek.**)

1.2.8.3.2.2.7.“sadit’sya – sest’ ” (otur-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada bu fiil; insanlar, hayvanlar ve güneş için kullanılmaktadır[411]. İnsanlar için en sık kullanıldığı durum araçlarla ilgili olanıdır. Rusçada araçları kullanarak bir yerden başka bir yere gitme eylemi *“otur-”* anlamındaki fiil ile karşılanmaktadır. Türkçede ise bu eylem *“bin-”* anlamındaki fiil ile karşılanmaktadır. Ancak Rusçadaki fiilin Kırgız Türkçesine anlam olarak kopyalandığı görülmektedir:

Marşrutkaga oturuu. = Sest’ na marşrutku. = Minibüse oturmak. (**Minibüse binmek.**) (KIKKSAM-39)

Törtünçü trolleybuska oturup, eki ayaldamadan ötösüz. = Syadete na çetvertıy trolleybus, proedete dve ostanovki. = Dördüncü troleybüse oturup, iki duraktan geçiniz. (**Dördüncü troleybüse bindikten sonra iki durak geçiniz.**) (KIKKYİRB-114)

1.2.8.3.2.2.8.“stoyat’ ” (dur-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada, bir hizmetin veya malın değeri için ya da bir yerde var olmayı anlatmak için *“dur-”* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Rusçadaki bu fiil Kırgız Türkçesine anlamca kopyalanmıştır:

Bul kança turat? = Eto skol’ko stoit? = Bu ne kadar duruyor? (**Bu ne kadardır?**) (KIKKSAM-26, 32)

Tetigi kança turat? = Drugoy skol’ko stoit? = Diğeri ne kadar duruyor? (**Diğeri ne kadardır?**)

Bilet kança turat? = Skol’ko stoit bilet? = Bilet ne kadar duruyor? (**Bilet ne kadar?**) (KIKKSAM-40)

Bardıgı kança som turat? = Skol’ko somov vse stoit? = Hepsi kaç som duruyor? (**Hepsi kaç somdur?**) (KIKKSAM-33)

Bul bölmönüŋ bir kündük baası kança turat? = Sutoçnaya tsena etoy komnatı skol’ko stoit? = Bu odanın bir günlük fiyatı ne kadar duruyor? (**Bu odanın bir günlük fiyatı nedir?**) (KIKKSAM-27)

Amerika menen süylöşüünün 1 minutası kança som turat? = Skol’ko stoit 1 minuta razgovora s Amerikoy? = Amerika ile konuşmanın bir dakikası kaç som duruyor? (**Amerika ile konuşmanın bir dakikası ne kadardır?**) (KIKKSAM-36)

Süylööçü kuurçak kança turat? = Skol’ko stoit govoryaşçaya kukla? = Konuşan kukla ne kadar duruyor? (**Konuşan kukla ne kadar?**) (KIKKYİRB-66)

---

[411] Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 16-17.

Bul took kança turat? = Skol'ko stoit eta kuritsa? = Bu tavuk ne kadar duruyor? (**Bu tavuk ne kadar?**) (KIKKYİRB-73)

Uy etiniŋ bir kilogrammı kança turat? = Skol'ko stoit kilogramm govyadını? = İnek etinin bir kilosu ne kadar duruyor? (**İnek etinin bir kilosu ne kadar?**) (KIKKYİRB-74)

Konvert kança turat? = Skol'ko stoit konvert? = Zarf ne kadar duruyor? (**Zarf ne kadar?**) (KIKKYİRB-124)

Bir litr benzin kança turat? = Skol'ko stoit odin litr benzina? = Bir litre benzin ne kadar duruyor? (**Bir litre benzin ne kadar?**) (KIKKYİRB-158)

1.2.8.3.2.2.9. "vıyti" (çık-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada, bayanların evlenmelerini ifade etmek ya da ayın, güneşin doğmasını anlatmak için *"çık-"* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Rusçadaki fiilin Kırgız Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Bul cerden çıksam bolobu? = Mojno zdes' vıyti? = Bu yerden çıksam olur mu? (**Burada inebilir miyim?**) (KIKKSAM-40)

Küyöögö çıguu- = Vıyti zamuj = Damata çıkmak (**Evlenmek**) (Bayanlar için)

1.2.8.3.2.3. RUSÇADAKİ EKSİK SÖZCÜK KULLANIMININ ÇEVRİLMESİ

Kırgız Türkçesinde Rusçanın etkisiyle bazı sözcüklerin kullanılmadığı görülmektedir:

Bügün coldor taygak, tooda tuman. = Segodnya na dorogoh gololeditsa, v gorah tuman. = Bugün yollar kaygan, dağda sis. (**Bugün yollar kaygan, dağda sis var.**) (KIKKYİRB-272)

1.2.9.KIRIM - TATAR TÜRKÇESİ

1.2.9.1.EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

İki farklı ek sistemine sahip olan Kırım - Tatar Türkçesi ve Rusça arasında ek çevirisi meydana geldiği görülmektedir. *Hâl ekleri, iyelik ekleri, şahıs ekleri, ek-fiil, çoğul eki, soru eki*, *yapım ekleri* ve *ön ek* başlıkları altında ele alınan bu çevirilerde Türkçenin yapısına uygun olmayan eklerin sözcüklere eklendiği veya eklerin kullanılmamış olduğu görülmektedir.

1.2.9.1.1.HÂL EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.9.1.1.1.Yalın Hâl İle İlgili Çeviriler

1.2.9.1.1.1.1.Yalın Hâl Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.9.1.1.1.1.1.Yalın Hâl veya Tamlayan Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusça kişi zamirlerindeki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle Kırım - Tatar Türkçesinde kişi zamirleri yalın veya tamlayan hâli yerine yönelme hâli ile kullanılmaktadırlar. Dolayısıyla Rusça ile birebir örtüşen Kırım - Tatar Türkçesindeki bu yaygın yapılar, Rusçadan yapılan kavram ve gramer çevirisinin bir sonucudur:

Mañga tişimni çıkartmak kerek. = Mne nujno udalit' zub. = Bana dişimi çıkartmak gerek. (**Ben dişimi çektirmeliyim.**) (KTKK-29)

Mañga tiş koydırmak kerek. = Mne nujno vstavit' zub. = Bana diş koydurmak gerek. (**Ben diş taktırmalıyım.**) (KTKK-29)

Sizge yazda deñgiz yalısında raatlanmak kerek. = Vam nado letom otdıhat' u morya. = Size yazda deniz kenarında dinlenmek gerek. (**Siz yazın deniz kenarında dinlenmelisiniz.**) (KTKK-29)

Mañga yuvunmak kerek. = Mne nujno umıt'sya. = Bana yıkanmak gerek. (**Ben yıkanmalıyım.**) (KTKK-44)

Sizge añglaşılamı? = Vam ponyatno? = Size anlaşılıyor mu? (**Siz anlıyor musunuz?**) (KTKK-22)

Mañga resimge çıkmak gerek. = Mne nujno fotografirovat'sya. = Bana resme çıkmak gerek. (**Ben fotoğraf çektirmeliyim.**) (KTKK-56)

Maŋga ne aşamak mümkün? = Çto mne mojno est'? = Bana ne yemek mümkün? (**Ben ne yiyebilirim?**) (KTKK-29)

Maŋga aŋlaşıla. = Mne ponyatno. = Bana anlaşılıyor. (**Ben anlıyorum.**) (KTKK-22)

Maŋga ne aşamak olmay? = Çto mne nel'zya est'? = Bana ne yemek olmaz? (**Ben ne yiyemem?**) (KTKK-29)

Maŋga bazarğa barmak kerek. = Mne nado poyti na bazar. = Bana pazara gitmek gerek. (**Ben pazara gitmeliyim.**) (KTKK-51)

1.2.9.1.1.1.1.2.Yalın Hâl Yerine Bulunma Hâli Ekinin Kullanılması

Kırım - Tatar Türkçesinde Rusçadaki edatsız vasıta hâlinin *(творительный падеж = tvoritel'nıy padej)* bulunma anlamı etkisiyle yalın hâl yerine bulunma hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir[412]. Bu kullanım Rusçadaki fiillerin rejimiyle bağlantılı olarak zaman bildiren sözcüklerde meydana gelmektedir:

Sizge yazda deŋgiz yalısında raatlanmak kerek. = Vam nado letom otdıhat' u morya. = Size yazda deniz kenarında dinlenmek gerek. (**Siz yazın deniz kenarında dinlenmelisiniz.**) (KTKK-29)

1.2.9.1.1.1.1.3.Yalın Hâl Yerine Vasıta Hâli Ekinin Kullanılması

Kırım - Tatar Türkçesinde Rusçadaki edatsız vasıta hâlinin *(творительный падеж = tvoritel'nıy padej)* etkisiyle yalın hâl yerine vasıta hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir. Bu kullanım Rusçadaki fiillerin rejimiyle bağlantılı olarak kök veya gövde durumundaki sözcüklerde meydana gelmektedir:

Aydıŋız, deŋizge barıp taze avanen nefes alayık. = Poydyomte k moryu podışat' svejım vozduhom. = Haydi, denize varıp taze havayla nefes alalım. (**Haydi, denize temiz hava almaya gidelim.**) (KTKK-10)

---

[412] Rusçada edatsız bulunma hâli *(предложный падеж = predlojnıy padej)* yoktur. Fakat edatsız vasıta hâli *(творительный падеж = tvoritel'nıy padej)* bulunma anlamı da taşımaktadır. bk.: Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 72-73.

1.2.9.1.1.1.2.Yalın Hâlin Diğer Hâl Eklerinin Yerine Kullanılması

1.2.9.1.1.1.2.1.Belirtme Hâli Eki Yerine Yalın Hâlin Kullanılması

Kırım - Tatar Türkçesinde Rusça yalın hâlin *(именительный падеж = imenitel'nıy padej)* etkisiyle belirtme hâli yerine yalın hâlin kullanıldığı görülmektedir. Bunların bir kısmı anlamca belirliliğin olduğu Rusça kaynaklı belirtme hâli yerine yalın hâldeki kullanımlardır:

Nomerniŋ anahtarı kayda kaldırmalı? = Gde ostavit' klyuç ot nomera? = Numaranın anahtarı nerede bırakmalı? (**Odanın anahtarını nereye bırakmalı?**) (KTKK-43)

Bir kısmı ise anlamca belirliliğin olmadığı Rusça kaynaklı belirtme hâli yerine yalın hâldeki kullanımlardır:

Kompüter açsaŋız. = Vklyuçite kompyuter. = Bilgisayar açınız. (**Bilgisayarı açınız.**) (KTKKWT-1)

1.2.9.1.1.2.Belirtme Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.9.1.1.2.1.Belirtme Hâli Eki Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.9.1.1.2.1.1.Belirtme Hâli Eki Yerine Yalın Hâlin Kullanılması

Kırım - Tatar Türkçesinde Rusça yalın hâlin *(именительный падеж = imenitel'nıy padej)* etkisiyle belirtme hâli yerine yalın hâlin kullanıldığı görülmektedir. Bunların bir kısmı anlamca belirliliğin olduğu Rusça kaynaklı belirtme hâli yerine yalın hâldeki kullanımlardır:

Nomerniŋ anahtarı kayda kaldırmalı? = Gde ostavit' klyuç ot nomera? = Numaranın anahtarı nerede bırakmalı? (**Odanın anahtarını nereye bırakmalı?**) (KTKK-43)

Bir kısmı ise anlamca belirliliğin olmadığı Rusça kaynaklı belirtme hâli yerine yalın hâldeki kullanımlardır:

Kompüter açsaŋız. = Vklyuçite kompyuter. = Bilgisayar açınız. (**Bilgisayarı açınız.**) (KTKKWT-1)

1.2.9.1.1.2.1.2. Belirtme Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusçada fiillerin rejimine bağlı olarak kullanılan edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle, Kırım - Tatar Türkçesindeki sözcüklerde de belirtme hâli eki yerine yönelme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir:

Men krımtatarca laf etmege ögrenmek isteyim. = Ya hoçu nauçit'sya govorit' po-krımskotatarski. = Ben Kırım Tatarca konuşmaya öğrenmek istiyorum. (**Ben Kırım Tatarcası konuşmayı öğrenmek istiyorum.**) (KTKK-21)

1.2.9.1.1.3.Tamlayan Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.9.1.1.3.1.Tamlayan Hâli Eki Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.9.1.1.3.1.1.Yalın Hâl veya Tamlayan Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusça kişi zamirlerindeki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle Kırım - Tatar Türkçesinde kişi zamirleri yalın veya tamlayan hâli yerine yönelme hâli ile kullanılmaktadırlar. Dolayısıyla Rusça ile birebir örtüşen Kırım - Tatar Türkçesindeki bu yaygın yapılar, Rusçadan yapılan kavram ve gramer çevirisinin bir sonucudur:

Maŋga ne aşamak mümkün? = Çto mne mojno est'? = Bana ne yemek mümkün? (**Ben ne yiyebilirim?**) (KTKK-29)

Maŋga tişimni çıkartmak kerek. = Mne nujno udalit' zub. = Bana dişimi çıkartmak gerek. (**Ben dişimi çektirmeliyim.**) (KTKK-29)

Maŋga tiş koydırmak kerek. = Mne nujno vstavit' zub. = Bana diş koydurmak gerek. (**Ben diş taktırmalıyım.**) (KTKK-29)

Sizge yazda deŋiz yalısında raatlanmak kerek. = Vam nado letom otdıhat' u morya. = Size yazda deniz kenarında dinlenmek gerek. (**Siz yazın deniz kenarında dinlenmelisiniz.**) (KTKK-29)

Maŋga yuvunmak kerek. = Mne nujno umıt'sya. = Bana yıkanmak gerek. (**Ben yıkanmalıyım.**) (KTKK-44)

Maŋga bazarğa barmak kerek. = Mne nado poyti na bazar. = Bana pazara gitmek gerek. (**Ben pazara gitmeliyim.**) (KTKK-51)

Maŋga resimge çıkmak gerek. = Mne nujno fotografirovat'sya. = Bana resme çıkmak gerek. (**Ben fotoğraf çektirmeliyim.**) (KTKK-56)

Sizge aŋlaşılamı? = Vam ponyatno? = Size anlaşılıyor mu? (**Siz anlıyor musunuz?**) (KTKK-22)

Maŋa aŋlaşıla. = Mne ponyatno. = Bana anlaşılıyor. (**Ben anlıyorum.**) (KTKK-22)

Maŋa ne aşamak olmay? = Çto mne nel'zya est'? = Bana ne yemek olmaz? (**Ben ne yiyemem?**) (KTKK-29)

1.2.9.1.1.4.Yönelme Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.9.1.1.4.1.Yönelme Hâli Ekinin Diğer Hâl Eklerinin Yerine Kullanılması

1.2.9.1.1.4.1.1.Yalın Hâl veya Tamlayan Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusça kişi zamirlerindeki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle Kırım - Tatar Türkçesinde kişi zamirleri yalın veya tamlayan hâli yerine yönelme hâli ile kullanılmaktadırlar. Dolayısıyla Rusça ile birebir örtüşen Kırım - Tatar Türkçesindeki bu yaygın yapılar, Rusçadan yapılan kavram ve gramer çevirisinin bir sonucudur:

Sizge aŋlaşılamı? = Vam ponyatno? = Size anlaşılıyor mu? (**Siz anlıyor musunuz?**) (KTKK-22)

Maŋa aŋlaşıla. = Mne ponyatno. = Bana anlaşılıyor. (**Ben anlıyorum.**) (KTKK-22)

Maŋa ne aşamak olmay? = Çto mne nel'zya est'? = Bana ne yemek olmaz? (**Ben ne yiyemem?**) (KTKK-29)

Maŋa tişimni çıkartmak kerek. = Mne nujno udalit' zub. = Bana dişimi çıkartmak gerek. (**Ben dişimi çektirmeliyim.**) (KTKK-29)

Maŋa tiş koydırmak kerek. = Mne nujno vstavit' zub. = Bana diş koydurmak gerek. (**Ben diş taktırmalıyım.**) (KTKK-29)

Sizge yazda deŋiz yalısında raatlanmak kerek. = Vam nado letom otdıhat' u morya. = Size yazda deniz kenarında dinlenmek gerek. (**Siz yazın deniz kenarında dinlenmelisiniz.**) (KTKK-29)

Maŋa yuvunmak kerek. = Mne nujno umıt'sya. = Bana yıkanmak gerek. (**Ben yıkanmalıyım.**) (KTKK-44)

Maŋa bazarğa barmak kerek. = Mne nado poyti na bazar. = Bana pazara gitmek gerek. (**Ben pazara gitmeliyim.**) (KTKK-51)

Maŋga resimge çıkmak gerek. = Mne nujno fotografirovat'sya. = Bana resme çıkmak gerek. (**Ben fotoğraf çektirmeliyim.**) (KTKK-56)

Maŋga ne aşamak mümkün? = Çto mne mojno est'? = Bana ne yemek mümkün? (**Ben ne yiyebilirim?**) (KTKK-29)

1.2.9.1.1.4.1.2.Belirtme Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusçada fiillerin rejimine bağlı olarak kullanılan edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle, Kırım - Tatar Türkçesindeki sözcüklerde de belirtme hâli eki yerine yönelme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir:

Men krımtatarca laf etmege ögrenmek isteyim. = Ya hoçu nauçit'sya govorit' po-krımskotatarski. = Ben Kırım Tatarca konuşmaya öğrenmek istiyorum. (**Ben Kırım Tatarcası konuşmayı öğrenmek istiyorum.**) (KTKK-21)

1.2.9.1.1.5.Bulunma Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.9.1.1.5.1.Bulunma Hâli Ekinin Diğer Hâl Eklerinin Yerine Kullanılması

1.2.9.1.1.5.1.1.Yalın Hâl Yerine Bulunma Hâli Ekinin Kullanılması

Kırım - Tatar Türkçesinde Rusçadaki edatsız vasıta hâlinin *(творительный падеж = tvoritel'nıy padej)* bulunma anlamı etkisiyle yalın hâl yerine bulunma hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir[413]. Bu kullanım Rusçadaki fiillerin rejimiyle bağlantılı olarak zaman bildiren sözcüklerde meydana gelmektedir:

Sizge yazda deŋgiz yalısında raatlanmak kerek. = Vam nado letom otdıhat' u morya. = Size yazda deniz kenarında dinlenmek gerek. (**Siz yazın deniz kenarında dinlenmelisiniz.**) (KTKK-29)

1.2.9.1.1.6.Vasıta Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.9.1.1.6.1.Vasıta Hâli Ekinin Diğer Hâl Eklerinin Yerine Kullanılması

1.2.9.1.1.6.1.1.Yalın Hâl Yerine Vasıta Hâli Ekinin Kullanılması

Kırım - Tatar Türkçesinde Rusçadaki edatsız vasıta hâlinin *(творительный падеж = tvoritel'nıy padej)* etkisiyle yalın hâl yerine vasıta hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir. Bu kullanım Rusçadaki fiillerin rejimiyle bağlantılı olarak kök veya gövde durumundaki sözcüklerde meydana gelmektedir:

---

[413] Rusçada edatsız bulunma hâli *(предложный падеж = predlojnıy padej)* yoktur. Fakat edatsız vasıta hâli *(творительный падеж = tvoritel'nıy padej)* bulunma anlamı da taşımaktadır. bk.: Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 72-73.

Aydıŋ͡gız, deŋ͡gizge barıp <u>taze avanen</u> nefes alayık. = Poydyomte k moryu podışat' <u>svejım vozduhom</u>. = Haydi, denize varıp <u>taze havayla</u> nefes alalım. (**Haydi, denize temiz <u>hava almaya</u> gidelim.**) (KTKK-10)

1.2.9.1.2.İYELİK EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.9.1.2.1.İyelik Ekinin Kullanılmaması

1.2.9.1.2.1.1.Rusçadaki Sıfat Tamlamasının Etkisiyle İyelik Ekinin Kullanılmaması

Kırım - Tatar Türkçesinde, iyelik ekinin kullanılmaması dolayısıyla isim tamlaması olması gereken sözcük grupları Rusçanın etkisiyle sıfat tamlaması gibi kullanılmaktadır. Bu nedenle Kırım - Tatar Türkçesinde bulunması gerekli olan iyelik ekinin kullanılmaması Rusçadan yapılan gramer çevirisinin bir sonucudur:

İçki <u>işler</u> idaresi. = Upravlenie vnutrennıh <u>del</u>. = İç <u>işler</u> idaresi. (**İç <u>işleri</u> idaresi.**) (KTKK-39)

Bu nasıl <u>kürk</u>? = Eto kakoy <u>meh</u>? = Bu nasıl <u>kürk</u>? (**Bu neyin <u>kürküdür</u>?**) (KTKK-53)

Sen nasıl <u>kitap</u> okuysıŋ͡? = Kakuyu <u>knigu</u> tı çitaeş'? = Sen nasıl <u>kitap</u> okuyorsun? (**Sen hangi <u>kitabı</u> okuyorsun?**) (KTKK-63)

Biŋ͡ dokuz yüz seksen dokuzıncı <u>yılda</u>. = V tısyaça devyat'sot vosem'desyat devyatom <u>godu</u>. = Bin dokuz yüz seksen dokuzuncu <u>yılda</u>. (**Bin dokuz yüz seksen dokuz <u>yılında</u>.**) (KTKK-37)

1.2.9.1.2.1.2. Rusçadaki "*u kogo*" (*kimde?*) Yapısının Etkisiyle İyelik Ekinin Kullanılmaması

Rusçadaki *"u" (-DA)* edatı, *"kto" (kim?)* sözcüğünün tamlayan hâli *(родительный падеж = roditel'nıy padej)* ile (*kogo?*) birleşerek bir nesnenin sahibini gösterir. Kırım - Tatar Türkçesinde Rusçadaki "*u kogo? = kimde? (kimin?)*" kalıbından dolayı tamlanan kısmında iyelik ekinin yer almadığı görülmektedir:

Sizde <u>kuşçılık ferması</u> barmı? = Est' li u vas <u>ptitseferma</u>? = Sizde <u>kuşçuluk çiftliği</u> var mı? (**Sizin <u>kuş çiftliğiniz</u> var mı?**) (KTKK-78)

Sizde <u>balalar bağcası</u> barmı? = Est' li u vas <u>detskiy sad</u>. = Sizde <u>çocuklar bahçesi</u> var mı? (**Sizin <u>çocuk bahçeniz</u> var mı?**) (KTKK-79)

1.2.9.1.3.ŞAHIS EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.9.1.3.1.Şahıs Ekinin Kullanılmaması

Kırım - Tatar Türkçesinde şahıs ekinin kullanılmaması, özellikle gereklilik kipinin Rusçadaki "*doljen, nado, neobhodimo, nujno, nujen*" (gerek) sözcüklerinden etkilenip fiillerin mastar hâlde kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Bununla beraber Rusçadaki "*mojno*" (mümkün) ifadesi de fiillerin mastar hâlini istediğinden Kırım - Tatar Türkçesi de bu sözcüğü çevirirken fiilleri mastar hâlde kullanmaktadır. Bu kullanımlar oldukça yaygındır ve Kırım – Tatar Türkçesindeki cümlelerde şahıs ekinin kullanımını sınırlandırmaktadır:

Asanov arkadaşnı körmek mümkünmi? = Mojno li videt' tovarişça Asanova? = Asanov arkadaşı görmek mümkün mü? (**Asanov arkadaşı görebilir miyim?**) (KTKK-13)

Kirmek mümkünmi? = Mojno voyti? = Girmek mümkün mü? (**Girebilir miyim?**) (KTKK-14)

Rusça-krımtatarca luğatnı kaydan tapıp almak mümkün? = Gde mojno dostat' russko-krımskotatarskiy slovar'? = Rusça-Kırım Tatarca sözlüğünü nereden bulup almak mümkün? (**Rusça-Kırım Tatarca sözlüğünü nereden bulabilirim?**) (KTKK-23)

Manga ne aşamak mümkün? = Çto mne mojno est'? = Bana ne yemek mümkün? (**Ben ne yiyebilirim?**) (KTKK-29)

Özüngning tuvğan tilingni sevmek kerek. = Nado lyubit' svoy rodnoy yazık. = Kendinin doğan dilini sevmek gerek. (**Kendinin ana dilini sevmelisin.**) (KTKK-21)

Öz zenaatıngnı sevmek kerek. = Svoyu professiyu nado lyubit'. = Kendi zanaatını sevmek gerek. (**Kendi zanaatını sevmelisin.**) (KTKK-25)

Sıcağıngızını bir kere daa ölçemek kerek. = Nujno izmerit' temperaturu eşçe raz. = Sıcağınızı bir kere daha ölçmek gerek. (**Ateşinizi bir kere daha ölçmeliyiz.**) (KTKK-28)

Kan basımıngızını ölçemek kerek. = Nujno izmerit' krovyanoe davlenie. = Kan basıncınızı ölçmek gerek. (**Tansiyonunuzu ölçmeliyiz.**) (KTKK-28)

Manga tişimni çıkartmak kerek. = Mne nujno udalit' zub. = Bana dişimi çıkartmak gerek. (**Ben dişimi çektirmeliyim.**) (KTKK-29)

Manga tiş koydırmak kerek. = Mne nujno vstavit' zub. = Bana diş koydurmak gerek. (**Ben diş taktırmalıyım.**) (KTKK-29)

Sizge yazda deŋiz yalısında raatlanmak kerek. = Vam nado letom otdıhat' u morya. = Size yazda deniz kenarında dinlenmek gerek. (**Siz yazın deniz kenarında dinlenmelisiniz.**) (KTKK-29)

Maŋa yuvunmak kerek. = Mne nujno umıt'sya. = Bana yıkanmak gerek. (**Ben yıkanmalıyım.**) (KTKK-44)

Maŋa bazarğa barmak kerek. = Mne nado poyti na bazar. = Bana pazara gitmek gerek. (**Ben pazara gitmeliyim.**) (KTKK-51)

Maŋa resimge çıkmak gerek. = Mne nujno fotografirovat'sya. = Bana resme çıkmak gerek. (**Ben fotoğraf çektirmeliyim.**) (KTKK-56)

Kırım – Tatar Türkçesindeki aynı kullanımlarda şahıs eklerinin yer aldığı da görülür:

Bağışlaŋız, men çıkmak keregim. = İzvinite, mne nado vıhodit'. = Af edersiniz, ben çıkmak gereğim. (**Af edersiniz, ben inmeliyim.**) (KTKK-104)

Siz köz ekimine muracaat etmek kereksiŋiz. = Vam nujno obratit'sya k okulistu. = Siz göz doktoruna müracaat etmek gereksiniz. (**Siz göz doktoruna müracaat etmelisiniz.**) (KTKK-28)

1.2.9.1.4.EK-FİİL İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.9.1.4.1.Ek-Fiilin Kullanılmaması

Kırım - Tatar Türkçesindeki ifadelerde Rusçanın etkisiyle isim cümlelerinde geniş zaman ek-fiilinin yaygın olarak kullanılmadığı görülmektedir:

O yahşı berber. = On horoşiy parikmaher. = O iyi berber. (**O iyi berberdir.**) (KTKK-26)

1.2.9.1.5.ÇOĞUL EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.9.1.5.1.Çoğul Ekinin Gereksiz Kullanılması

Kırım - Tatar Türkçesindeki söylemlerde sözcüklerin çoğul eki alması, sözcüğün Rusça çoğul hâlde kullanılmasından kaynaklanmaktadır:

İşler nasıl? = Kak dela? = İşler nasıl? (**Nasılsın?**) (KTKK-9, 41)

Nasıl yaŋılıklar bar? = Kakie novosti? = Nasıl yenilikler var? (**Nasılsın?**) (KTKK-41)

Oğurlı yollar! = Dobrıe puti! = İyi yollar! (**Yolunuz açık olsun.**) (KTKKWT-1)

Boş nomerler barmı? = Est' li svobodnıe nomera? = Boş numaralar var mı? (**Boş oda var mı?**) (KTKK-43)

1.2.9.1.6.SORU EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.9.1.6.1.Olumsuz Soru Eki İle İlgili Çeviriler

Kırım - Tatar Türkçesinde bazı fiil çekimlerinin olumsuz soru şekli kurulurken şahıs eki soru ekine değil, olumsuzluk ekine eklenmektedir. Bu da Rusça "*ne*" olumsuzluk ekinin etkisiyle meydana gelmektedir[414]:

Kösterip olamazsıñgızmı? = Ne smogli bı pokazat'? = Gösterip olamazsınız mı? (**Gösteremez misiniz?**) (KTKK-13)

Unutmazsıñgızmı? = Ne zabudete? = Unutmazsınız mı? (**Unutmaz mısınız?**) (KTKK-15)

Maña şeer musafirhanesini kösterip olamazsıñgızmı? = Vı ne mojete pokazat' mne gorodskuyu gostinitsu? = Bana şehir misafirhanesini gösteremezsiniz mi? (**Bana şehir misafirhanesini gösteremez misiniz?**) (ÇTLG-869)

Körmeysiñgizmi? = Ne vidite? = Görmüyorsunuz mu? (**Görmüyor musunuz?**) (KTKK-103)

1.2.9.1.7.YAPIM EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.9.1.7.1.Yapım Ekinin Gereksiz Kullanılması

1.2.9.1.7.1.1.Sıra Sayı Sıfatı Ekinin Kullanılması

Kırım - Tatar Türkçesindeki bazı söylemlerde sıra sayı sıfatı yapan *"-IncI"* ekinin kullanılması Rusçadaki sıra sayı sıfatlarının etkisiyle gerçekleşmektedir:

Biñ dokuz yüz seksen dokuzıncı yılda. = V tısyaça devyat'sot vosem'desyat devyatom godu. = Bin dokuz yüz seksen dokuzuncu yılda. (**Bin dokuz yüz seksen dokuz yılında.**) (KTKK-37)

O kaçıncı senesi olğan edi? = V kakom godu eto bılo? = O kaçıncı senesi olmuş idi. (**O kaç yılında olmuştu.**) (KTKK-37)

---

[414] Ercan Alkaya, ***agm.***, s. 47.

1.2.9.1.7.1.2.Mastar Ekinin Kullanılması

Rusçada cümle içerisinde mastar hâlde bulunan fiillerin Kırım - Tatar Türkçesine biçim ve anlam olarak çevrildikleri ve bu nedenle Kırım - Tatar Türkçesinde mastar eklerinin kullanıldığı görülmektedir:

Özüñniñ tuvğan tiliñni sevmek kerek. = Nado lyubit' svoy rodnoy yazık. = Kendinin doğan dilini sevmek gerek. (**Kendinin ana dilini sevmelisin.**) (KTKK-21)

Öz zenaatıñnı sevmek kerek. = Svoyu professiyu nado lyubit'. = Kendi zanaatını sevmek gerek. (**Kendi zanaatını sevmelisin.**) (KTKK-25)

Sıcağıñızını bir kere daa ölçemek kerek. = Nujno izmerit' temperaturu eşçe raz. = Sıcağınızı bir kere daha ölçmek gerek. (**Ateşinizi bir kere daha ölçmeliyiz.**) (KTKK-28)

Siz köz ekimine muracaat etmek kereksiñiz. = Vam nujno obratit'sya k okulistu. = Siz göz doktoruna müracaat etmek gereksiniz. (**Siz göz doktoruna müracaat etmelisiniz.**) (KTKK-28)

Kan basımıñızını ölçemek kerek. = Nujno izmerit' krovyanoe davlenie. = Kan basıncınızı ölçmek gerek. (**Tansiyonunuzu ölçmeliyiz.**) (KTKK-28)

Maña tişimni çıkartmak kerek. = Mne nujno udalit' zub. = Bana dişimi çıkartmak gerek. (**Ben dişimi çektirmeliyim.**) (KTKK-29)

Maña tiş koydırmak kerek. = Mne nujno vstavit' zub. = Bana diş koydurmak gerek. (**Ben diş taktırmalıyım.**) (KTKK-29)

Sizge yazda deñiz yalısında raatlanmak kerek. = Vam nado letom otdıhat' u morya. = Size yazda deniz kenarında dinlenmek gerek. (**Siz yazın deniz kenarında dinlenmelisiniz.**) (KTKK-29)

Maña yuvunmak kerek. = Mne nujno umıt'sya. = Bana yıkanmak gerek. (**Ben yıkanmalıyım.**) (KTKK-44)

Kostümni ütülemek gerek. = Nujno pogladit' kostyum. = Kostümü ütülemek gerek. (**Kostüm ütülenmeli.**) (KTKK-44)

Men saat yedide aeroportta olmak kerekim. = Mne nujno bıt' v aeroportu v sem' çasov. = Ben saat yedide havaalanında olmak gereğim. (**Ben saat yedide havaalanında olmalıyım.**) (KTKK-44)

Maña bazarğa barmak kerek. = Mne nado poyti na bazar. = Bana pazara gitmek gerek. (**Ben pazara gitmeliyim.**) (KTKK-51)

Maŋga resimge çıkmak gerek. = Mne nujno fotografirovat'sya. = Bana resme çıkmak gerek. (**Ben fotoğraf çektirmeliyim.**) (KTKK-56)

Men telefon etmek kerekim. = Mne nujno pozvonit' po telefonu. = Ben telefon etmek gereğim. (**Ben telefon etmeliyim.**) (KTKK-54)

Bağışlaŋız, men çıkmak keregim. = İzvinite, mne nado vıhodit'. = Af edersiniz, ben çıkmak gereğim. (**Af edersiniz, ben inmeliyim.**) (KTKK-104)

Asanov arkadaşnı körmek mümkünmi? = Mojno li videt' tovarişça Asanova? = Asanov arkadaşı görmek mümkün mü? (**Asanov arkadaşı görebilir miyim?**) (KTKK-13)

Kirmek mümkünmi? = Mojno voyti? = Girmek mümkün mü? (**Girebilir miyim?**) (KTKK-14)

Tütün yakmak mümkünmi? = Mojno zakurit'? = Tütün yakmak mümkün mü? (**Sigara içilebilir mi?**) (KTKK-42)

Kiyip ölçep bakmak mümkünmi? = Mojno primerit'? = Giyip ölçüp bakmak mümkün mü? (**Denenebilir mi?**) (KTKK-51)

Bakmak mümkünmi? = Mojno posmotret'? = Bakmak mümkün mü? (**Bakılabilir mi?**) (KTKK-51)

Bağışlaŋız, poçtağa nasıl barmak mümkün? = Prostite, kak mojno proyti na poçtu? = Af edersiniz, postahaneye nasıl gitmek mümkün? (**Af edersiniz, postahaneye nasıl gidilir?**) (KTKK-54)

Gazetalarğa kayda abune olmak mümkün? = Gde mojno vıpisat' gazetı? = Gazetelere nerede abone olmak mümkün? (**Gazetelere nerede abone olunabilir?**) (KTKK-54)

Posılka kutusını kaydan satın almak mümkün? = Gde mojno priobresti yaşçik dlya posılki? = Posta kutusunu nereden satın almak mümkün? (**Posta kutusu nereden satın alınabilir?**) (KTKK-54)

Rusça-krımtatarca luğatnı kaydan tapıp almak mümkün? = Gde mojno dostat' russko-krımskotatarskiy slovar'? = Rusça-Kırım Tatarca sözlüğünü nereden bulup almak mümkün? (**Rusça-Kırım Tatarca sözlüğünü nereden bulabilirim?**) (KTKK-23)

Maŋga ne aşamak mümkün? = Çto mne mojno est'? = Bana ne yemek mümkün? (**Ben ne yiyebilirim?**) (KTKK-29)

Bu ilyacnı retsepsiz almak mümkünmi? = Mojno li poluçit' eto lekarstvo bez retsepta? = Bu ilacı reçetesiz almak mümkün mü? (**Bu ilaç reçetesiz alınabilir mi?**) (KTKK-29)

Saat ustasını kaydan tapmak mümkün? = Gde mojno nayti çasovogo mastera? = Saat ustasını nereden bulmak mümkün? (**Saat ustası nereden bulunabilir?**) (KTKK-34)

1.2.9.1.8.ÖN EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Rusçadaki ön ekler, geldikleri sözcüğe ayrıca bir anlam kattıklarından, bu ön eki alan sözcükler Kırım - Tatar Türkçesine ön ekli anlamlarıyla çevrilmişlerdir:

1.2.9.1.8.1."pri-" Ön Ekinin Çevrilmesi

Rusçadaki "*pri-*" ön eki, hareket fiillerine geldiğinde amacı başarmaya yönelik "*gelme, varma*" anlamları kazandırır. Rusçadaki "*pri-*" ön eki almış fiilin Kırım - Tatar Türkçesine anlamca çevrildiği görülmektedir:

Yaş bir kadın kirip keldi. = Molodaya jenşina prişla. = Genç bir kadın girip geldi. (**Genç bir kadın girdi.**) (ÇTLG-871)

1.2.9.2.SÖZ DİZİMİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.9.2.1.YÜKLEM İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Rusçanın etkisi ile Kırım - Tatar Türkçesindeki bazı ifadelerde yüklemlerin cümle sonunda değil, cümle başında kullanıldıkları görülmektedir:

Yürin̂giz biznen. = Poydemte s nami. = Yürüyünüz bizle. (**Bizimle yürüyünüz.**) (KTKK-11)

1.2.9.2.2.SÖZCÜK GRUPLARI İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Kırım - Tatar Türkçesindeki bazı ifadelerde sözcük gruplarının kendi içerisindeki sıralamasının Türkçeye uygun olarak değil, Rusçaya uygun olarak kullanıldıkları görülmektedir:

Avanın̂g dımlığı *doksan* protsentkece bara. = Vlajnost' vozduha dohodit do *devyanosto* protsentov. = Havanın nemi *doksan* yüzdeye kadar gidiyor. (**Havanın nemi yüzde *doksana* kadar ulaşıyor.**) (KTKK-31)

1.2.9.3.SÖZCÜK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Rusça edatlar ile sözcüklerin Kırım - Tatar Türkçesine sözcük olarak çevrildiği görülmektedir.

1.2.9.3.1.RUSÇA EDATLARIN ÇEVRİLMESİ

Rusçada "*do, na, ne, pered, s, u, v*" edatları belli hâl eklerine göre kullanılarak çeşitli anlamlar kazanmaktadırlar. Oluşan anlamların Kırım - Tatar Türkçesine bire bir çevrildiği görülmektedir:

1.2.9.3.1.1."do" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"do" (-A kadar)* edatı tamlayan hâli *(родительный падеж = roditel'nıy padej)* ile kullanılır ve hareketin mesafesini, zamanını ve ne zamana kadar yapıldığını ifade eder[415]. Bu edatın anlamca Kırım - Tatar Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Yarın<u>ğace</u>! = <u>Do</u> zavtra! = Yarın<u>a kadar</u>! (**Yarın <u>görüşürüz</u>!**) (KTKK-14)

Kene <u>körüşkence</u>! = <u>Do</u> novıh vstreç! = Yine görüşen<u>e kadar</u>! (**Yine <u>görüşürüz</u>!**) (KTKK-15)

<u>Körüşkence</u>! = <u>Do</u> vstreçi! = Görüşen<u>e kadar</u>! (**<u>Görüşürüz</u>!**) (KTKKWT-1)

1.2.9.3.1.2."na" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki "*na" (/-A/; /-DA/)* edatı iki hâl ekiyle kullanılabilmektedir. Birincisi, *"na" (/-A/)* edatı belirtme hâli *(внительный падеж = vnitel'nıy padej)* ile kullanıldığında hareketin yönünü veya yerini göstermek, zaman göstermek, eylemin devam ettiği süreci göstermek, amaç belirtmek ve nesneler arası farkı vurgulamak amacı taşır[416]. Bu edatın anlamca Kırım - Tatar Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

<u>Uzun mesafege</u> çapuv. = Beg <u>na</u> dlinnıe distants2.= <u>Uzun mesafeye</u> koşma. (**<u>Uzun mesafe</u> koşusu.**) (KTKK-66)

İkincisi *"na" (/-DA/)* edatı bulunma hâli *(предложный падеж = predlojnıy padej)* ile kullanıldığında yer göstermek, hareketin hangi ulaşım aracıyla yapıldığını

---

[415] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 53.
[416] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 40-41.

göstermek, zaman ve yön göstermek amacı taşır[417]. Bu edatın anlamca Kırım - Tatar Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Men krımtatar tilinde laf etem. = Ya govoryu na krımskotatarskom yazıke. = Ben Kırım Tatar dilinde konuşuyorum. (**Ben Kırım Tatar dili konuşuyorum.**) (KTKK-21)

Men tek ukrain tilinde laf etem. = Ya govoryu tol'ko na ukrainskom yazıke. = Ben tek Ukrayna dilinde konuşuyorum. (**Ben sadece Ukrayna dili konuşuyorum.**) (KTKK-21)

1.2.9.3.1.3."ne" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"ne" (/-sIz/, yok, değil)* edatı, olumsuzluk edatı olarak hem fiil çekimlerinde hem de isimlerde kullanılmaktadır. Bu edatın anlamca Kırım - Tatar Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Bizge terciman kerek degil. = Nam ne nujen perevodçik. = Bize tercüman gerek değil. (**Bize tercüman gerekmez.**) (KTKK-22)

Bu gruppağa terciman kerek degil. = Etoy gruppe perevodçik ne nujen. = Bu gruba tercüman gerek değil. (**Bu gruba tercüman gerekmez.**) (KTKK-23)

1.2.9.3.1.4."pered" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"pered" (ön)* edatı vasıta hâli *(творительный падеж = tvoritel'nıy padej)* ile kullanılır. Rusçada yer veya zaman gösterirken, bir şeyin ya da bir kimsenin karşısında yapılan hareketi ifade ederken bu edat kullanılır[418]. Bu edatın anlamca Kırım - Tatar Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Sizniñ ögüñizde pek büyük borcım bar. = Ya vam oçen' obyazan pered vami.= Sizin önünüzde pek büyük borcum var. (**Ben size çok minnettarım.**) (KTKK-15)

1.2.9.3.1.5."s" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"s" (ile)* edatı vasıta hâli *(творительный падеж = tvoritel'nıy padej)* ile kullanıldığında hareketin birlikteliğini, bir nesnenin ne tür olduğunu,

[417] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 83-84.
[418] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 76.

hareketin tarzını ve kutlamaları ifade eder[419]. Bu edatın Kırım - Tatar Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Siznen lafetken Alsu. = S vami govorit Alsu. = Sizinle konuşan Alsu. (**Ben Alsu.**) (Telefonda) (KTKK-54)

Canımnen! = S udovol'stviem! = Memnuniyet ile! (**Memnun olurum!**) (KTKK-24)

Memnunliknen! = S udovol'stviem! = Memnuniyet ile! (**Memnun olurum!**) (KTKK-24)

1.2.9.3.1.6."u" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"u" (/-DA/)* edatı tamlayan hâli *(родительный падеж = roditel'nıy padej)* ile yaygın olarak bir nesnenin sahibini gösterirken kullanılır. Ayrıca bir şeyin ya da bir kimsenin yanında, önünde olan nesneyi, kişiyi ifade ederken de bu edat kullanılır[420]. Bu edatın anlamca Kırım - Tatar Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Sizde kuşçılık ferması barmı? = Est' li u vas ptitseferma? = Sizde kuşçuluk çiftliği var mı? (**Sizin kuş çiftliğiniz var mı?**) (KTKK-78)

Sizde balalar bağçası barmı? = Est' li u vas detskiy sad. = Sizde çocuklar bahçesi var mı? (**Sizin çocuk bahçeniz var mı?**) (KTKK-79)

1.2.9.3.1.7."v" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"v" (/-A/)* edatı belirtme hâli *(внительный падеж = vnitel'nıy padej)* ile kullanıldığında hareketin yönünü, eylemin ne zaman gerçekleştiğini, eylemin süresini belirtmiş olur[421]. Bu edatın anlamca Kırım - Tatar Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Men bunga eminim. = Ya uveren v etom. = Ben buna eminim. (**Ben bundan eminim.**) (KTKK-25)

Uzunlıkka sekirüv. = Prıjki v dlinu. = Uzunluğa atlama. (**Uzun atlama.**) (KTKK-66)

Yükseklikke sekirüv. = Prıjki v vısotu. = Yüksekliğe atlama. (**Yüksek atlama.**) (KTKK-66)

---

[419] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 78-79.
[420] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 55.
[421] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 39-40.

1.2.9.3.2.RUSÇA SÖZCÜKLERİN ÇEVRİLMESİ

Rusça sözcük veya sözcüklerin kavram olarak olduğu gibi Rusçadan Kırım - Tatar Türkçesine çevrildiği görülmektedir. Rusçadan yapılan sözcük çevirilerini ad-ad soylu ve fiil çevirileri olarak iki gruba ayırmak mümkündür.

1.2.9.3.2.1.RUSÇA AD - AD SOYLU SÖZCÜKLERİN ÇEVRİLMESİ

Rusçadan Kırım - Tatar Türkçesine anlam olarak çevrilen ad ve ad soylu sözcükler şunlardır:

1.2.9.3.2.1.1.“bol’şoy” (büyük) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçadaki *“bol’şoy” (büyük)* sıfatı niteleyici görevli bir sıfattır ve çokluğu, genişliği anlatmak için kullanılabilmektedir. Türkçede ise “*büyük*” anlamındaki sözcük çokluk ve genişlik için değil, boyut ile ilgili olarak kullanılmaktadır. Ancak Rusça kullanımın anlamca Kırım - Tatar Türkçesine çevrildiği görülmektedir:

Sizi͡ng korantaŋgız büyükmi? = U vas bol’şaya sem’ya? = Sizin aileniz büyük mü? (**Sizin aileniz geniş mi?**) (KTKK-18)

1.2.9.3.2.1.2.“delo” (iş) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada karşılaşılan kişinin içinde bulunduğu durum, vaziyet sorulduğunda *“iş” (delo)* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Türkçede ise *“iş”* sözcüğü kullanılmadan soru sorulmaktadır. Rusçadaki ifadenin anlamca Kırım - Tatar Türkçesine çevrildiği görülmektedir:

İşler nasıl? = Kak dela? = İşler nasıl? (**Nasılsın?**) (KTKK-9, 41)

1.2.9.3.2.1.3.“doljen, nado, neobhodimo, nujno, nujen” (gerek) Sözcüğünün Çevrilmesi

Kırım - Tatar Türkçesinde gereklilik kipi yerine “(*yönelme hâli alan ad* veya *zamir; yalın ad) + mastar hâlde fiil + gerek anlamındaki sözcük*” kalıbının kullanılması Rusça etkisi ile oluşmaktadır: [422]

Özü͡ngni͡ng tuvğan tili͡ngni sevmek kerek. = Nado lyubit’ svoy rodnoy yazık. = Kendinin doğan dilini sevmek gerek. (**Kendinin ana dilini sevmelisin.**) (KTKK-21)

---

[422] Fatma Özkan – Bağdagül Musa, ***agm.***, s. 126.

Öz zenaatıñgnı sevmek kerek. = Svoyu professiyu nado lyubit'. = Kendi zanaatını sevmek gerek. (**Kendi zanaatını sevmelisin.**) (KTKK-25)

Sıcağıñgızını bir kere daa ölçemek kerek. = Nujno izmerit' temperaturu eşçe raz. = Sıcağınızı bir kere daha ölçmek gerek. (**Ateşinizi bir kere daha ölçmeliyiz.**) (KTKK-28)

Siz köz ekimine muracaat etmek kereksiñgiz. = Vam nujno obratit'sya k okulistu. = Siz göz doktoruna müracaat etmek gereksiniz. (**Siz göz doktoruna müracaat etmelisiniz.**) (KTKK-28)

Yigitke onı bayağı beklemek kerek oldı. = Mujiku doljno bılo jdat' ego. = Yiğide onu bayağı beklemek gerek oldu. (**Yiğit onu çokça beklemelidir.**) (ÇTLG-871)

Kan basımıñgızını ölçemek kerek. = Nujno izmerit' krovyanoe davlenie. = Kan basıncınızı ölçmek gerek. (**Tansiyonunuzu ölçmeliyiz.**) (KTKK-28)

Maña tişimni çıkartmak kerek. = Mne nujno udalit' zub. = Bana dişimi çıkartmak gerek. (**Ben dişimi çektirmeliyim.**) (KTKK-29)

Maña tiş koydırmak kerek. = Mne nujno vstavit' zub. = Bana diş koydurmak gerek. (**Ben diş taktırmalıyım.**) (KTKK-29)

Sizge yazda deñgiz yalısında raatlanmak kerek. = Vam nado letom otdıhat' u morya. = Size yazda deniz kenarında dinlenmek gerek. (**Siz yazın deniz kenarında dinlenmelisiniz.**) (KTKK-29)

Maña yuvunmak kerek. = Mne nujno umıt'sya. = Bana yıkanmak gerek. (**Ben yıkanmalıyım.**) (KTKK-44)

Kostümni ütülemek gerek. = Nujno pogladit' kostyum. = Kostümü ütülemek gerek. (**Kostüm ütülenmeli.**) (KTKK-44)

Men saat yedide aeroportta olmak kerekim. = Mne nujno bıt' v aeroportu v sem' çasov. = Ben saat yedide havaalanında olmak gereğim. (**Ben saat yedide havaalanında olmalıyım.**) (KTKK-44)

Maña bazarğa barmak kerek. = Mne nado poyti na bazar. = Bana pazara gitmek gerek. (**Ben pazara gitmeliyim.**) (KTKK-51)

Maña resimge çıkmak gerek. = Mne nujno fotografirovat'sya. = Bana resme çıkmak gerek. (**Ben fotoğraf çektirmeliyim.**) (KTKK-56)

Men telefon etmek kerekim. = Mne nujno pozvonit' po telefonu. = Ben telefon etmek gereğim. (**Ben telefon etmeliyim.**) (KTKK-54)

Bağışlaŋız, men çıkmak keregim. = İzvinite, mne nado vıhodit'. = Af edersiniz, ben çıkmak gereğim. (**Af edersiniz, ben inmeliyim.**) (KTKK-104)

1.2.9.3.2.1.4."gde" (nerede) Sözcüğünün Çevrilmesi

Soru sözcükleriyle yan cümle kurulması Türkçeye uygun bir kullanım değildir. Ancak Rusçadaki *"gde"* sözcüğünün bağlaç göreviyle kullanılması Kırım - Tatar Türkçesini de etkilemiş olduğundan Gagavuz Türkçesinde benzer örnekler oluşturmuştur:

Nomerniŋ anahtarı kayda kaldırmalı? = Gde ostavit' klyuç ot nomera? = Numaranın anahtarını nerede bırakmalı? (**Odanın anahtarını nereye bırakmalı?**) (KTKK-43)

1.2.9.3.2.1.5."Kak-oy,-aya,-oe,-ie?" (nasıl?) Sözcüğünün Çevrilmesi

"Kak-oy,-aya,-oe,-ie?" sözcüğü Rusçada sıfatları sormak için kullanılır. Kırım - Tatar Türkçesine de bu sözcüğün anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Siziŋ ana tiliŋiz nasıl til? = Kakoy yazık vaş rodnoy yazık? = Sizin ana diliniz nasıl dil? (**Sizin ana diliniz nedir?**) (KTKK-21)

Nasıl yaŋılıklar bar? = Kakie novosti? = Nasıl yenilikler var? (**Nasılsın?**) (KTKK-41)

Krımda nasıl tedaviyhaneler bar? = Kakie leçebnitsı est' v Krımu? = Kırım'da nasıl tedavi yerleri var? (**Kırım'da hangi tedavi yerleri var?**) (KTKK-30)

Siziŋ respublikada nasıl kurortlar bar? = Kakie kurortı imeyutsya u vas v respublike? = Sizin Cumhuriyet'te nasıl kaplıcalar var? (**Sizin Cumhuriyet'te hangi kaplıcalar var?**) (KTKK-30)

Sizde nasıl stol örtüleri bar? = Kakie u vas est' skaterti? = Sizde nasıl masa örtüleri var? (**Sizde hangi masa örtüleri var?**) (KTKK-53)

Bu nasıl kürk? = Kakoy eto meh? = Bu nasıl kürk? (**Bu neyin kürküdür?**) (KTKK-53)

Bağçasarayda nasıl muzeyler bar? = Kakie muzei est' v Bahçisarae? = Bahçesaray'da nasıl müzeler var? (**Bahçesaray'da hangi müzeler var?**) (KTKK-59)

Siziŋ universitet nasıl mutehassıslar azırlay? = Kakih spetsialistov gotovit vaş universitet? = Sizin üniversite nasıl uzmanlar hazırlıyor? (**Sizin üniversite ne uzmanı yetiştiriyor?**) (KTKK-60)

Kabul şartları nasıl? = Kakovı usloviya priyoma? = Kabul şartları nasıl? (**Kabul şartları nelerdir?**) (KTKK-60)

Sen nasıl kitap okuysıñ? = Kakuyu knigu tı çitaeş'? = Sen nasıl kitap okuyorsun? (**Sen hangi kitabı okuyorsun?**) (KTKK-63)

Esap nasıl? = Kakoy sçot? = Hesap nasıl? (**Skor kaç?**) (KTKK-65)

Bu nasıl stantsiya? = Eto kakaya stantsiya? = Bu nasıl istasyon? (**Bu hangi istasyon?**) (KTKK-72)

Bu nasıl tseh? = Kakoy eto tseh? = Bu nasıl atölye? (**Bu hangi atölye?**) (KTKK-73)

Siz nasıl yer akkında aytasıñız? = O kakom meste vı govorite? = Siz nasıl yer hakkında söylüyorsunuz? (**Siz nereden bahsediyorsunuz?**) (ÇTLG-871)

Kolhoznıñ keliri nasıl? = Kakoy dohod kolhoza? = Kolhozun geliri nasıl? (**Kolhozun geliri nedir?**) (KTKK-78)

Nasıl gübrelerden faydalanasıñız? = Kakie vı ispol'zuete udobreniya? = Nasıl gübrelerden faydalanıyorsunuz? (**Hangi gübrelerden faydalanıyorsunuz?**) (KTKK-78)

1.2.9.3.2.1.6."Kem?" (kim olup?, kim olarak?) Sözcüğünün Çevrilmesi

"Kto?" (kim?) sorusunun vasıta hâli ile kurulmuş olan bu sözcük, Kırım – Tatar Türkçesine de anlamca kopyalanmıştır:

Kim olıp çalışasıñız? = Kem vı rabotaete? = Kim olup çalışıyorsunuz? (**Ne olarak çalışıyorsunuz?**) (KTKK-41)

1.2.9.3.2.1.7."kto?" (kim?) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada kişilerin adı, soyadı ya da uyruğu sorulduğunda adlar kişi ile özdeş kabul edildiğinden *"kto?" (kim?)* sorusu sorulur. Türkçede ise adlar kişiden bağımsız olarak düşünüldüğünden ad ve soyadlarda *"ne?"*, uyruklarda *"ne?, hangi?"* anlamındaki sorular sorular sorulur. Ancak Rusçadaki *"kto?" (kim?)* soru zamiri kullanımının Kırım - Tatar Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Milletiñiz kim? = Kto po natsional'nosti? = Sizin milletiniz kim? (**Sizin milletiniz nedir?, Siz hangi millettensiniz?**) (KTKK-23)

1.2.9.3.2.1.8.“mojno” (mümkün) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada izin anlatmak için *“mümkün”* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Kırım - Tatar Türkçesine Rusçadaki bu sözcüğün anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Asanov arkadaşnı körmek mümkünmi? = Mojno li videt’ tovarişça Asanova? = Asanov arkadaşı görmek mümkün mü? (**Asanov arkadaşı görebilir miyim?**) (KTKK-13)

Kirmek mümkünmi? = Mojno voyti? = Girmek mümkün mü? (**Girebilir miyim?**) (KTKK-14)

Tütün yakmak mümkünmi? = Mojno zakurit’? = Tütün yakmak mümkün mü? (**Sigara içilebilir mi?**) (KTKK-42)

Kiyip ölçep bakmak mümkünmi? = Mojno primerit’? = Giyip ölçüp bakmak mümkün mü? (**Denenebilir mi?**) (KTKK-51)

Bakmak mümkünmi? = Mojno posmotret’? = Bakmak mümkün mü? (**Bakılabilir mi?**) (KTKK-51)

Bağışlañgız, poçtağa nasıl barmak mümkün? = Prostite, kak mojno proyti na poçtu? = Af edersiniz, postahaneye nasıl gitmek mümkün? (**Af edersiniz, postahaneye nasıl gidilebilir?**) (KTKK-54)

Gazetalarğa kayda abune olmak mümkün? = Gde mojno vıpisat’ gazetı? = Gazetelere nerede abone olmak mümkün? (**Gazetelere nerede abone olunabilir?**) (KTKK-54)

Posılka kutusını kaydan satın almak mümkün? = Gde mojno priobresti yaşçik dlya posılki? = Posta kutusunu nereden satın almak mümkün? (**Posta kutusu nereden satın alınabilir?**) (KTKK-54)

Rusça-krımtatarca luğatnı kaydan tapıp almak mümkün? = Gde mojno dostat’ russko-krımskotatarskiy slovar’? = Rusça-Kırım Tatarca sözlüğünü nereden bulup almak mümkün? (**Rusça-Kırım Tatarca sözlüğünü nereden bulabilirim?**) (KTKK-23)

Mañga ne aşamak mümkün? = Çto mne mojno est’? = Bana ne yemek mümkün? (**Ben ne yiyebilirim?**) (KTKK-29)

Bu ilyacnı retsepsiz almak mümkünmi? = Mojno li poluçit’ eto lekarstvo bez retsepta? = Bu ilacı reçetesiz almak mümkün mü? (**Bu ilaç reçetesiz alınabilir mi?**) (KTKK-29)

Saat ustasını kaydan tapmak mümkün? = Gde mojno nayti çasovogo mastera? = Saat ustasını nereden bulmak mümkün? (**Saat ustası nereden bulunabilir?**) (KTKK-34)

1.2.9.3.2.1.9.“nomer” (numara) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada *“oda” (komnata)* sözcüğü bulunmasına rağmen otel ile ilgili söylemlerde odaların numarasına vurgu yapılmakta ve *“numara”* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Türkçede ise *“oda”* anlamındaki sözcükler kullanılmaktadır. Fakat Kırım - Tatar Türkçesinde Rusçanın etkisiyle *“numara”* sözcüğü hem anlam hem de biçim olarak kullanılabilmektedir:

Boş nomerler barmı? = Est’ li svobodnıe nomera? = Boş numaralar var mı? (**Boş oda var mı?**) (KTKK-43)

Bizge eki kişilik nomer kerek. = Nam nujen nomer na dvoih. = Bize iki kişilik numara gerek. (**Bize iki kişilik oda gerek.**) (KTKK-43)

Bu nomerni men begendim. = Etot nomer mne nravitsya. = Bu numarayı ben beğendim. (**Bu odayı ben beğendim.**) (KTKK-43)

Nomerniñ anahtarı kayda kaldırmalı? = Gde ostavit’ klyuç ot nomera? = Numaranın anahtarını nerede bırakmalı? (**Odanın anahtarını nereye bırakmalı?**) (KTKK-43)

1.2.9.3.2.1.10.“novıy” (yeni) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada günlük olaylarla ilgili haberi anlatmak için *“yeni"* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Rusçadaki bu kullanımın etkisi ile Kırım - Tatar Türkçesinde de *“yeni”* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır:

Nasıl yañgılıklar bar? = Kakie novosti? = Nasıl yenilikler var? (**Nasılsın?**) (KTKK-41)

Gazetada nasıl yañgılıklar bar? = Kakie novosti v gazete? = Gazetede nasıl yenilikler var? (**Gazetede hangi haberler var?**) (KTKK-42)

1.2.9.3.2.1.11.“puti” (yol) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada seyahat için iyi dilek dilerken *“yol”* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Türkçede ise yapılan işe göndermede bulunularak *“yolculuk”*un iyi

geçmesi istenmektedir. Ancak Kırım – Tatar Türkçesinde Rusça etki dolayısıyla *"yol"* anlamındaki sözcük kullanılmıştır:

Oğurlı yollar! = Dobrıe puti! = İyi yol! (**İyi yolculuklar; yolunuz açık olsun!**) (KTKKWT-1)

1.2.9.3.2.1.12."rodnoy" (doğma, doğmuş) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçadaki bu sıfat, *"rojdat' "* (doğurmak) fiilinden türemiştir. Sıfat olarak kullanıldığında somut bir akrabalıktan ziyade manevi yakınlık ve insanları birbirlerinin kan bağıyla bağlı akrabaları kılan karşılıklı organik bağ anlamı taşımaktadır[423]. Dil ile bağlantılı olarak kullanıldığında da bu bağa işaret edilmektedir. Türkçede ise *"ana dil"* ifadesi kullanılır ve bununla dilin ilk çevreden edinildiği kaynağa yani anneye işaret edilmektedir. Ancak Rusçanın etkisiyle Kırım - Tatar Türkçesinde de *"doğmak"* fiilinden türeyen sıfat, *"ana"* yerine kullanılmaktadır:

Özüñniñ tuvğan tiliñni sevmek kerek. = Nado lyubit' svoy rodnoy yazık. = Kendinin doğan dilini sevmek gerek. (**Kendinin ana dilini sevmelisin.**) (KTKK-21)

1.2.9.3.2.2.RUSÇA FİİLLERİN ÇEVRİLMESİ

Rusça ifadelerdeki bazı fiillerin Kırım - Tatar Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

1.2.9.3.2.2.1."bıvat' - bıt' " (ol-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada bir yerde bulunmayı ya da bir durumdan başka bir duruma geçmiş olmayı anlatmak için *"ol-"* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Rusçadaki kullanımın Kırım – Tatar Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Aç oldım. = Ya bıl goloden. = Aç oldum. (**Acıktım.**) (KTKKWT-1)

1.2.9.3.2.2.2."gotovit' " (hazırla-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada çeşitli meslek kollarına eleman yetiştirilmesini anlatmak için *"hazırla-"* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Rusçadaki kullanımın Kırım - Tatar Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

---

[423] Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 103.

Sizi͡ŋ universitet nasıl mutehassıslar azırlay? = Kakih spetsialistov gotovit vaş universitet? = Sizin üniversite nasıl uzmanlar hazırlıyor? (**Sizin üniversite ne uzmanı yetiştiriyor?**) (KTKK-60)

1.2.9.3.2.2.3.“idti – hodit’ ” (git-; gel-, var-, yürü-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada bir program dâhilinde gerçekleşen eylemlerde *“git-”* anlamındaki fiil kullanılır: *düğün git-, ders git-, tiyatro git-, film git-* vb. Oysa Türkçede bunları anlatmak için *“git-, var-, yürü-”* fiilleri kullanılmaz. Rusçadaki fiilin bu kullanımının, Kırım - Tatar Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Muzıkalı drama teatrinde bugün ne kete? = Çto idet segodnya v muzıkal’no – dramatiçeskom teatre? = Müzikli drama tiyatrosunda bugün ne gidiyor? (**Müzikli drama tiyatrosunda bugün ne var?**) (KTKK-56)

1.2.9.3.2.2.4.“mestit’ ” (yerleş(tir)-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada *“mesto” (yer)* sözcüğünden türetilmiş olan “*yerleş(tir)-*” anlamındaki fiil, Kırım – Tatar Türkçesine anlam olarak kopyalanmıştır:

Meni hastahanege yerleştirmen͡gizni rica etem. = Ya proşu pomestit’ menya v bol’nitsu. = Beni hastaneye yerleştirmenizi rica ediyorum. (**Beni hastaneye yatırmanızı rica ediyorum.**) (KTKK-29)

1.2.9.3.2.2.5.“rabotat’ ” (çalış-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada, bir iş yerinin çalışmaya başlayacağı saati öğrenmek için *“çalış-”* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Türkçede ise bu eylem *“açıl-”* anlamındaki fiil ile karşılanmaktadır. Ancak Rusçadaki fiilin Kırım – Tatar Türkçesine anlam olarak kopyalandığı görülmektedir:

Poçta ne vakıt çalışa? = Kogda rabotaet poçta? = Postahane ne vakit çalışıyor? (**Postahane ne zaman açılıyor?**) (KTKK-54)

1.2.9.3.2.2.6.“stavit’ ” (bırak-, koy-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada ayırmayı ya da herhangi bir şeyin üzerine dikey olarak bir şey koymayı anlatmak için kullanılan *“stavit’ – postavit’ ” (dik veya ayak üzerine koy-)* fiilinin Kırım - Tatar Türkçesine anlam olarak kopyalandığı görülmektedir:

Maŋga tiş <u>koydırmak</u> kerek. = Mne nujno <u>vstavit'</u> zub. = Bana diş <u>koydurmak</u> gerek. (**Ben diş <u>taktırmalıyım</u>.**) (KTKK-29)

1.2.9.3.2.3.RUSÇADAKİ EKSİK SÖZCÜK KULLANIMININ ÇEVRİLMESİ

Kırım - Tatar Türkçesinde Rusçanın etkisiyle bazı sözcüklerin kullanılmadığı görülmektedir:

Menim üç balam: eki oğlum ve bir kızım bar. = U menya troe detey: dva sına i doç'. = Benim üç çocuğum: iki oğlum ve bir kızım var. (**Benim üç çocuğum var. İki oğlan ve bir kızım <u>var.</u>**) (KTKK-18)

Dağlarda tuman. = V gorah tuman. = Dağlarda duman. (**Dağlarda duman <u>var</u>.**) (KTKK-32)

Krımtatar tili dersinde sizler krımtatarca laf etesiŋizmi yoksa rusçamı? = Na urokah krımskotatarskogo yazıka vı govorite po-krımskotatarski ili po-russki? = Kırım Tatarcası dersinde sizler Kırım Tatarca konuşuyorsunuz mu yoksa Rusça mı? (**Kırım Tatarcası dersinde sizler Kırım Tatarcası mı konuşuyorsunuz yoksa Rusça mı <u>konuşuyorsunuz</u>?**) (KTKK-63)

Sizge …-dan (-den) selam. = Vam privet ot … = Size –dan (-den) selam. (**Size –dan (-den) selam <u>getirdim</u>.**) (KTKK-9)

1.2.10.KUMUK TÜRKÇESİ

1.2.10.1.EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

İki farklı ek sistemine sahip olan Kumuk Türkçesi ve Rusça arasında ek çevirisi meydana geldiği görülmektedir. *Hâl ekleri, iyelik ekleri, şahıs ekleri, çoğul eki, yapım ekleri* ve *ön ek* başlıkları altında ele alınan bu çevirilerde Türkçenin yapısına uygun olmayan eklerin sözcüklere eklendiği veya eklerin kullanılmamış olduğu görülmektedir.

1.2.10.1.1.HÂL EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.10.1.1.1.Yalın Hâl İle İlgili Çeviriler

1.2.10.1.1.1.1.Yalın Hâl Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.10.1.1.1.1.1.Yalın Hâl veya Tamlayan Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusça kişi zamirlerindeki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle Kumuk Türkçesinde kişi zamirleri yalın veya tamlayan hâli yerine yönelme hâli ile kullanılmaktadırlar. Dolayısıyla Rusça ile birebir örtüşen Kumuk Türkçesindeki bu yaygın yapılar, Rusçadan yapılan kavram ve gramer çevirisinin bir sonucudur:

Sizge eşitilemi? = Vam slışno? = Size işitiliyor mu? (**Siz işitebiliyor musunuz?**) (KUKK-130)

Mağa gazetler almağa tarık. = Mne nujno kupit' gazetı. = Bana gazeteler almaya gerek. (**Ben gazeteler almalıyım.**) (KUKK-140)

Sizge oŋğ yanğa burmağa gerek. = Vam nujno povernut' napravo. = Size sağ tarafa dönmeye gerek. (**Siz sağ tarafa dönmelisiniz.**) (KUKK-145)

Sizge operatsiya etme gerek. = Vam nado sdelat' operatsiyu. = Size operasyon etmek gerek. (**Siz ameliyat olmalısınız.**) (KUKK-57)

Mağa tükenge barıp gelme gerek. = Mne nado shodit' v magazin. = Bana dükkâna varıp gelme gerek. (**Ben dükkâna gidip gelmeliyim.**) (KUKK-107)

Mağa azık tükenge barma gerek. = Mne nujno idti v prodovol'stvennıy magazin. = Bana yiyecek içecek dükkânına varmak gerek. (**Ben yiyecek içecek dükkânına varmalıyım.**) (KUKK-118)

Mağa eki kilo ba'li satıp alma tarık. = Mne nado kupit' 2 kg çereşni. = Bana iki kilo kiraz satıp almak gerek. (**Ben iki kilo kiraz satın almalıyım.**) (KUKK-122)

Mağa kostyumumnu tazalama gerek. = Mne nujno poçistit' kostyum. = Bana kostümümü temizlemek gerek. (**Ben kostümümü temizlemeliyim.**) (KUKK-124)

Sizge neçe yıl? = Skol'ko vam let? = Size kaç yıl? (**Siz kaç yaşındasınız?**) (KUKK-28)

Mağa birazdan elli bolacak. = Mne skoro budet 50. = Bana yakında elli olacak. (**Ben yakında elli yaşında olacağım.**) (KUKK-28)

Mağa yigirma beş yıl bola. = Mne ispolnilos' 25 let. = Bana yirmi beş yıl oldu. (**Benim yaşım yirmi beş oldu.**) (KUKK-28)

1.2.10.1.1.2.Tamlayan Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.10.1.1.2.1.Tamlayan Hâli Eki Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.10.1.1.2.1.2.Yalın Hâl veya Tamlayan Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusça kişi zamirlerindeki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle Kumuk Türkçesinde kişi zamirleri yalın veya tamlayan hâli yerine yönelme hâli ile kullanılmaktadırlar. Dolayısıyla Rusça ile birebir örtüşen Kumuk Türkçesindeki bu yaygın yapılar, Rusçadan yapılan kavram ve gramer çevirisinin bir sonucudur:

Mağa tükenge barıp gelme gerek. = Mne nado shodit' v magazin. = Bana dükkâna varıp gelme gerek. (**Ben dükkâna gidip gelmeliyim.**) (KUKK-107)

Mağa azık tükenge barma gerek. = Mne nujno idti v prodovol'stvennıy magazin. = Bana yiyecek içecek dükkânına varmak gerek. (**Ben yiyecek içecek dükkânına varmalıyım.**) (KUKK-118)

Mağa eki kilo ba'li satıp alma tarık. = Mne nado kupit' 2 kg çereşni. = Bana iki kilo kiraz satıp almak gerek. (**Ben iki kilo kiraz satın almalıyım.**) (KUKK-122)

Mağa kostyumumnu tazalama gerek. = Mne nujno poçistit' kostyum. = Bana kostümümü temizlemek gerek. (**Ben kostümümü temizlemeliyim.**) (KUKK-124)

Sizge neçe yıl? = Skol'ko vam let? = Size kaç yıl? (**Siz kaç yaşındasınız?**) (KUKK-28)

Mağa birazdan elli bolacak. = Mne skoro budet 50. = Bana yakında elli olacak. (**Ben yakında elli yaşında olacağım.**) (KUKK-28)

Mağa yigirma beş yıl bola. = Mne ispolnilos' 25 let. = Bana yirmi beş yıl oldu. (**Benim yaşım yirmi beş oldu.**) (KUKK-28)

Sizge eşitilemi? = Vam slışno? = Size işitiliyor mu? (**Siz işitebiliyor musunuz?**) (KUKK-130)

Sizge operatsiya etme gerek. = Vam nado sdelat' operatsiyu. = Size operasyon etmek gerek. (**Siz ameliyat olmalısınız.**) (KUKK-57)

Mağa gazetler almağa tarık. = Mne nujno kupit' gazetı. = Bana gazeteler almaya gerek. (**Ben gazeteler almalıyım.**) (KUKK-140)

Sizge oŋğ yanğa burmağa gerek. = Vam nujno povernut' napravo. = Size sağ tarafa dönmeye gerek. (**Siz sağ tarafa dönmelisiniz.**) (KUKK-145)

1.2.10.1.1.3.Yönelme Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.10.1.1.3.1.Yönelme Hâli Ekinin Diğer Hâl Eklerinin Yerine Kullanılması

1.2.10.1.1.3.1.1.Yalın Hâl veya Tamlayan Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusça kişi zamirlerindeki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle Kumuk Türkçesinde kişi zamirleri yalın veya tamlayan hâli yerine yönelme hâli ile kullanılmaktadırlar. Dolayısıyla Rusça ile birebir örtüşen Kumuk Türkçesindeki bu yaygın yapılar, Rusçadan yapılan kavram ve gramer çevirisinin bir sonucudur:

Mağa yigirma beş yıl bola. = Mne ispolnilos' 25 let. = Bana yirmi beş yıl oldu. (**Benim yaşım yirmi beş oldu.**) (KUKK-28)

Sizge eşitilemi? = Vam slışno? = Size işitiliyor mu? (**Siz işitebiliyor musunuz?**) (KUKK-130)

Sizge operatsiya etme gerek. = Vam nado sdelat' operatsiyu. = Size operasyon etmek gerek. (**Siz ameliyat olmalısınız.**) (KUKK-57)

Sizge neçe yıl? = Skol'ko vam let? = Size kaç yıl? (**Siz kaç yaşındasınız?**) (KUKK-28)

Mağa birazdan elli bolacak. = Mne skoro budet 50. = Bana yakında elli olacak. (**Ben yakında elli yaşında olacağım.**) (KUKK-28)

Mağa tükenge barıp gelme gerek. = Mne nado shodit' v magazin. = Bana dükkâna varıp gelme gerek. (**Ben dükkâna gidip gelmeliyim.**) (KUKK-107)

Mağa azık tükenge barma gerek. = Mne nujno idti v prodovol'stvennıy magazin. = Bana yiyecek içecek dükkânına varmak gerek. (**Ben yiyecek içecek dükkânına varmalıyım.**) (KUKK-118)

Mağa eki kilo ba'li satıp alma tarık. = Mne nado kupit' 2 kg çereşni. = Bana iki kilo kiraz satıp almak gerek. (**Ben iki kilo kiraz satın almalıyım.**) (KUKK-122)

Mağa kostyumumnu tazalama gerek. = Mne nujno poçistit' kostyum. = Bana kostümümü temizlemek gerek. (**Ben kostümümü temizlemeliyim.**) (KUKK-124)

Mağa gazetler almağa tarık. = Mne nujno kupit' gazetı. = Bana gazeteler almaya gerek. (**Ben gazeteler almalıyım.**) (KUKK-140)

Sizge oŋğ yanğa burmağa gerek. = Vam nujno povernut' napravo. = Size sağ tarafa dönmeye gerek. (**Siz sağ tarafa dönmelisiniz.**) (KUKK-145)

1.2.10.1.2.İYELİK EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.10.1.2.1.İyelik Ekinin Kullanılmaması

1.2.10.1.2.1.1.Rusçadaki Sıfat Tamlamasının Etkisiyle İyelik Ekinin Kullanılmaması

Kumuk Türkçesinde, iyelik ekinin kullanılmaması dolayısıyla isim tamlaması olması gereken sözcük grupları Rusçanın etkisiyle sıfat tamlaması gibi kullanılmaktadır. Bu nedenle Kumuk Türkçesinde bulunması gerekli olan iyelik ekinin kullanılmaması Rusçadan yapılan gramer çevirisinin bir sonucudur:

Köbüsü kumuk bayramlarda aldın at yarışlar ötgerile bolğan. = Na mnogih kumıkskih prazdnikah ran'şe provodilis' konnıe skaçki. = Çoğu Kumuk bayramlarda önceden at yarışlar yapılıyordu. (**Önceden çoğu Kumuk bayramlarında at yarışları yapılırdı.**) (KUKK-126)

1.2.10.1.3.ŞAHIS EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.10.1.3.1.Şahıs Ekinin Kullanılmaması

Kumuk Türkçesinde şahıs ekinin kullanılmaması, özellikle gereklilik kipinin Rusçadaki "*doljen, nado, neobhodimo, nujno, nujen*" (gerek) sözcüklerinden etkilenip fiillerin mastar hâlde kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Bu kullanımlar yaygındır ve Kumuk Türkçesindeki cümlelerde şahıs ekinin kullanımını sınırlandırmaktadır:

Sizge operatsiya etme gerek. = Vam nado sdelat' operatsiyu. = Size operasyon etmek gerek. (**Siz ameliyat olmalısınız.**) (KUKK-57)

Mağa tükenge barıp gelme gerek. = Mne nado shodit' v magazin. = Bana dükkâna varıp gelme gerek. (**Ben dükkâna gidip gelmeliyim.**) (KUKK-107)

Mağa azık tükenge barma gerek. = Mne nujno idti v prodovol'stvennıy magazin. = Bana yiyecek içecek dükkânına varmak gerek. (**Ben yiyecek içecek dükkânına varmalıyım.**) (KUKK-118)

Mağa eki kilo ba'li satıp alma tarık. = Mne nado kupit' 2 kg çereşni. = Bana iki kilo kiraz satıp almak gerek. (**Ben iki kilo kiraz satın almalıyım.**) (KUKK-122)

Mağa kostyumumnu tazalama gerek. = Mne nujno poçistit' kostyum. = Bana kostümümü temizlemek gerek. (**Ben kostümümü temizlemeliyim.**) (KUKK-124)

Mağa gazetler almağa tarık. = Mne nujno kupit' gazetı. = Bana gazeteler almaya gerek. (**Ben gazeteler almalıyım.**) (KUKK-140)

Sizge oŋğ yanğa burmağa gerek. = Vam nujno povernut' napravo. = Size sağ tarafa dönmeye gerek. (**Siz sağ tarafa dönmelisiniz.**) (KUKK-145)

1.2.10.1.4.ÇOĞUL EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.10.1.4.1.Çoğul Ekinin Gereksiz Kullanılması

Kumuk Türkçesindeki söylemlerde sözcüklerin çoğul eki alması, sözcüğün Rusça çoğul hâlde kullanılmasından kaynaklanmaktadır:

Men gözeldirikler satıp alma süyemen. = Ya hoçu kupit' oçki. = Ben gözlükler satıp almak istiyorum. (**Ben gözlük satın almak istiyorum.**) (KUKK-107)

Stolda köp yemişler va çeçekler bar. = Na stole mnogo fruktov i tsvetov. = Masada çok yiyecekler ve çiçekler var. (**Masada çokça yiyecek ve çiçek var.**) (KUKK-120)

1.2.10.1.5.YAPIM EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.10.1.5.1.Yapım Ekinin Gereksiz Kullanılması

1.2.10.1.5.1.1.Sıra Sayı Sıfatı Ekinin Kullanılması

Kumuk Türkçesindeki bazı söylemlerde sıra sayı sıfatı yapan *"-IncI"* ekinin kullanılması Rusçadaki sıra sayı sıfatlarının etkisiyle gerçekleşmektedir:

Bugün – birinçi may. = Segodnya – pervoe maya. = Bugün birinci mayıs. (**Bugün bir mayıs.**) (KUKK-126)

1.2.10.1.5.1.2.Mastar Ekinin Kullanılması

Rusçada cümle içerisinde mastar hâlde bulunan fiillerin Kumuk Türkçesine biçim ve anlam olarak çevrildikleri ve bu nedenle Kumuk Türkçesinde mastar eklerinin kullanıldığı görülmektedir:

Biz getmege gerekbiz. = Mı doljnı uehat'. = Biz gitmeye gereğiz. (**Biz gitmeliyiz.**) (KUKK-137)

Sizge operatsiya etme gerek. = Vam nado sdelat' operatsiyu. = Size operasyon etmek gerek. (**Siz ameliyat olmalısınız.**) (KUKK-57)

Mağa tükenge barıp gelme gerek. = Mne nado shodit' v magazin. = Bana dükkâna varıp gelme gerek. (**Ben dükkâna gidip gelmeliyim.**) (KUKK-107)

Mağa azık tükenge barma gerek. = Mne nujno idti v prodovol'stvennıy magazin. = Bana yiyecek içecek dükkânına varmak gerek. (**Ben yiyecek içecek dükkânına varmalıyım.**) (KUKK-118)

Mağa eki kilo ba'li satıp alma tarık. = Mne nado kupit' 2 kg çereşni. = Bana iki kilo kiraz satıp almak gerek. (**Ben iki kilo kiraz satın almalıyım.**) (KUKK-122)

Mağa kostyumumnu tazalama gerek. = Mne nujno poçistit' kostyum. = Bana kostümümü temizlemek gerek. (**Ben kostümümü temizlemeliyim.**) (KUKK-124)

Mağa gazetler almağa tarık. = Mne nujno kupit' gazetı. = Bana gazeteler almaya gerek. (**Ben gazeteler almalıyım.**) (KUKK-140)

Sizge oŋğ yanğa burmağa gerek. = Vam nujno povernut' napravo. = Size sağ tarafa dönmeye gerek. (**Siz sağ tarafa dönmelisiniz.**) (KUKK-145)

1.2.10.1.6.ÖN EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Rusçadaki ön ekler, geldikleri sözcüğe ayrıca bir anlam kattıklarından, bu ön eki alan sözcükler Kumuk Türkçesine ön ekli anlamlarıyla çevrilmişlerdir:

1.2.10.1.6.1."pro-" Ön Ekinin Çevrilmesi

Rusçada fiillerin önüne gelen "*pro-*" ön eki bitmişlik durumunda "*geçmek, bitirmek*" anlamı taşır. Rusçada bu ön eki alan fiillerin anlamı Kumuk Türkçesine çevrilmiştir:

Çabıp ötmek. = Probegat'. = Koşup geçmek. (**Koşmak.**) (KUKK-158)

Ötüp getmek. = Proehat'. = Geçip gitmek. (**Gitmek.**) (KUKK-158)

1.2.10.1.6.2.“vı-” Ön Ekinin Çevrilmesi

Rusçada “*vı-*” ön eki fillerin önüne gelerek dışarı doğru yapılan hareketi anlatır[424]. Rusçada bu ön eki alan fiillere karşılık Kumuk Türkçesinde dışarı yönlü eylemleri anlatan “*çık-*” anlamındaki fiillerin kullanılması Rusçadan yapılan kavram çevirisinin bir sonucudur:

Çabıp <u>çıkmak.</u> = <u>Vı</u>begat’. = Koşup <u>çıkmak.</u> (**<u>Koşmak.</u>**) (KUKK-150)

1.2.10.2.SÖZ DİZİMİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.10.2.1.ÖZNE İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Rusça söz diziminin etkisiyle Kumuk Türkçesinde öznenin yerinde kullanılmadığı görülmektedir:

On gradus <u>issilik</u>. = 10 gradusov <u>tepla</u>. = On derece <u>sıcaklık</u>. (**<u>Sıcaklık</u> 10 derecedir.**) (KUKK-87)

On eki <u>sahat</u>. = 12 <u>çasov</u>. = On iki <u>saat</u>. (**<u>Saat</u> on eki.**) (KUKK-76)

1.2.10.2.2.TÜMLEÇLER İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Türkçenin söz diziminde cümle içerisinde yer alan tümleçler, Rusçada ise “*özne+yüklem+tümleç*” dizimine bağlı olarak cümle sonunda yer almaktadır. Rusçanın etkisiyle Kumuk Türkçesinde de tümleçlerin yerinde kullanılmadığı görülmektedir:

Köbüsü kumuk bayramlarda <u>aldın</u> at yarışlar ötgerile bolğan. = Na mnogih kumıkskih prazdnikah <u>ran’şe</u> provodilis’ konnıe skaçki. = Çoğu Kumuk bayramlarda <u>önceden</u> at yarışları yapılıyordu. (**<u>Önceden</u> çoğu Kumuk bayramlarında at yarışları yapılırdı.**) (KUKK-126)

1.2.10.2.3.YÜKLEM İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Rusçanın etkisi ile Kumuk Türkçesindeki bazı ifadelerde yüklemlerin cümle sonunda değil, cümle içerisinde kullanıldıkları görülmektedir:

Ol <u>nedir</u> ge yüzdür barmagı? = <u>Çto</u> eto takoye, çto u nego sto paltsev? = O <u>nedir</u> ki yüz parmağı? (**Yüz parmağı olan <u>nedir</u>?**) (FÖBM-106)

[424] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 169.

1.2.10.2.4.SÖZCÜK GRUPLARI İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Kumuk Türkçesindeki bazı ifadelerde sözcük gruplarının kendi içerisindeki sıralamasının Türkçeye uygun olarak değil, Rusçaya uygun olarak kullanıldıkları görülmektedir:

Bazar erten *altı* sahatdan tutup açık. = Rınok otkrıt s *6* çasov utra. = Pazar sabah *altı* saatten itibaren açık. (**Pazar sabah saat *altıdan* itibaren açık.**) (KUKK-121)

***Köbüsü* kolhozçulanı maşinleri bar.** = *Mnogie* kolhozniki imeyut maşını. = *Çoğusu* kolhozcuların arabaları var. (**Kolhozcuların *çoğunun* arabaları var.**) (KUKK-102)

1.2.10.2.5.RUSÇADAKİ SAAT ANLATAN İFADELERİN YAPISAL OLARAK ÇEVRİLMESİ

Rusçada saat anlatan ifadelerin Kumuk Türkçesine sözdizimsel ve anlam olarak çevrildiği görülmektedir:

Altığa yarım. = Polovina şestogo. = Altıya yarım. (**Beş buçuk.**) (KUKK-76)

1.2.10.3.SÖZCÜK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Rusça edatlar ile sözcüklerin Kumuk Türkçesine sözcük olarak çevrildiği görülmektedir.

1.2.10.3.1.RUSÇA EDATLARIN ÇEVRİLMESİ

Rusçada "*k, na, s*" edatları belli hâl eklerine göre kullanılarak çeşitli anlamlar kazanmaktadırlar. Oluşan anlamların Kumuk Türkçesine bire bir çevrildiği görülmektedir:

1.2.10.3.1.1."k" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"k" (/-A/, -A karşı, doğru)* edatı yönelme hâli *(дательный падеж = datel'nıy padej)* ile kullanılır. Rusçada bir şeye ve bir kişiye yaklaşma, bir şeyin bir şeye eklenmesi veya yapıştırılması, zaman tayini ifadeleri ile belli fiil, ad ve sıfatlarla bu edat kullanılır[425]. Bu edatın anlamca Kumuk Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Sizge tilevüm bar. = U menya k vam pros'ba. = Size dileğim var. (**Sizden bir dileğim var.**) (KUKKTL-7)

[425] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 65-67.

1.2.10.3.1.2.“na” Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *“na” (/-A/)* edatı belirtme hâli *(внительный падеж = vnitel’nıy padej)* ile kullanıldığında hareketin yönünü veya yerini göstermek, zaman göstermek, eylemin devam ettiği süreci göstermek, amaç belirtmek ve nesneler arası farkı vurgulamak amacı taşır[426]. Bu edatın anlamca Kumuk Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Men senden beş yılğa ulluman. = Ya na 5 let starşe tebya. = Ben senden beş yıla büyüğüm. (**Ben senden beş yaş büyüğüm.**) (KUKK-29)

1.2.10.3.1.3.“s” Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *“s” (ile)* edatı vasıta hâli *(творительный падеж = tvoritel’nıy padej)* ile kullanıldığında hareketin birlikteliğini, bir nesnenin ne tür olduğunu, hareketin tarzını ve kutlamaları ifade eder[427]. Bu edatın Kumuk Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Tuvğan günügüz bulan kutlayman! = Pozdravlyayu s dnyom rojdeniya! = Doğum gününüz ile kutlarım! (**Doğum gününüzü kutlarım!**) (KUKK-7)

Köp iştat’lık bulan! = S udovol’stviem! = Memnuniyet ile! (**Çok memnun olurum!**) (KUKK-18)

1.2.10.3.2. RUSÇA SÖZCÜKLERİN ÇEVRİLMESİ

Rusça sözcük veya sözcüklerin kavram olarak olduğu gibi Rusçadan Kumuk Türkçesine çevrildiği görülmektedir. Rusçadan yapılan sözcük çevirilerini ad-ad soylu ve fiil çevirileri olarak iki gruba ayırmak mümkündür.

1.2.10.3.2.1.RUSÇA AD - AD SOYLU SÖZCÜKLERİN ÇEVRİLMESİ

Rusçadan Kumuk Türkçesine anlam olarak çevrilen ad ve ad soylu sözcükler şunlardır:

[426] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 40-41.
[427] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 78-79.

1.2.10.3.2.1.1.“çto?, çto” (ne?, nasıl?, ki) Sözcüğünün Çevrilmesi

Soru sözcükleriyle yan cümle kurulması Türkçeye uygun bir kullanım değildir. Bu tür yapıların Hint – Avrupa kökenli olduğu bilinmektedir. Kumuk Türkçesindeki bu tür yapılarda Farsçanın daha etkili olduğu söylenebilir:

Ol nedir ge yüzdür barmagı? = Çto eto takoye, çto u nego sto paltsev? = O nedir ki yüz parmağı? (**Yüz parmağı olan nedir?**) (FÖBM-106)

1.2.10.3.2.1.2.“dolgiy” (uzak) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçadaki “*dolgiy*” *(uzak)* sözcüğünün sahip olduğu anlamın Kumuk Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Ol uzak yaşağan. = On projil dolgo. = O uzak yaşadı. (**O uzun yaşadı.**) (KUKK-29)

1.2.10.3.2.1.3.“doljen, nado, neobhodimo, nujno, nujen” (gerek) Sözcüğünün Çevrilmesi

Kumuk Türkçesinde gereklilik kipi yerine “*yönelme hâli alan ad* veya *zamir + mastar hâlde fiil + gerek anlamındaki sözcük*” kalıbının kullanılması Rusça etkisi ile oluşmaktadır: [428]

Sizge operatsiya etme gerek. = Vam nado sdelat’ operatsiyu. = Size operasyon etmek gerek. (**Siz ameliyat olmalısınız.**) (KUKK-57)

Mağa tükenge barıp gelme gerek. = Mne nado shodit’ v magazin. = Bana dükkâna varıp gelme gerek. (**Ben dükkâna gidip gelmeliyim.**) (KUKK-107)

Biz getmege gerekbiz. = Mı doljnı uehat’. = Biz gitmeye gereğiz. (**Biz gitmeliyiz.**) (KUKK-137)

Mağa azık tükenge barma gerek. = Mne nujno idti v prodovol’stvennıy magazin. = Bana yiyecek içecek dükkânına varmak gerek. (**Ben yiyecek içecek dükkânına varmalıyım.**) (KUKK-118)

Mağa eki kilo ba’li satıp alma tarık. = Mne nado kupit’ 2 kg çereşni. = Bana iki kilo kiraz satıp almak gerek. (**Ben iki kilo kiraz satın almalıyım.**) (KUKK-122)

Mağa kostyumumnu tazalama gerek. = Mne nujno poçistit’ kostyum. = Bana kostümümü temizlemek gerek. (**Ben kostümümü temizlemeliyim.**) (KUKK-124)

[428] Fatma Özkan – Bağdagül Musa, ***agm.***, s. 126.

Mağa gazetler almağa tarık. = Mne nujno kupit' gazetı. = Bana gazeteler almaya gerek. (**Ben gazeteler almalıyım.**) (KUKK-140)

Sizge oŋğ yanğa burmağa gerek. = Vam nujno povernut' napravo. = Size sağ tarafa dönmeye gerek. (**Siz sağ tarafa dönmelisiniz.**) (KUKK-145)

1.2.10.3.2.1.4."god, let" (yıl, sene) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada tarihlerde ve yaş anlatan ifadelerde *"yıl"* anlamına gelen sözcük kullanılmaktadır. Rusçanın etkisiyle Kumuk Türkçesinde de *"yıl"* anlamına gelen sözcüğün kullanıldığı görülmektedir:

Sizge neçe yıl? = Skol'ko vam let? = Size kaç yıl? (**Siz kaç yaşındasınız?**) (KUKK-28)

Kızardaşınga neçe yıl? = Skol'ko let tvoey sestre? = Kız kardeşine kaç yıl? (**Kız kardeşin kaç yaşındadır?**) (KUKK-28)

Ulanığızğa neçe yıl? = Skol'ko let vaşemu sınu? = Sizin oğlunuza kaç yıl? (**Sizin oğlunuzun kaç yaşındadır?**) (KUKK-28)

Ulanıma on bir yıl. = Moemu sınu 11 let. = Oğluma on bir yıl. (**Oğlum on bir yaşındadır.**) (KUKK-28)

Kızıma on beş yıl. = Moey doçeri 15 let. = Kızıma on beş yıl. (**Kızım on beş yaşındadır.**) (KUKK-28)

Mağa yigirma beş yıl bola. = Mne ispolnilos' 25 let. = Bana yirmi beş yıl oldu. (**Ben yirmi beş yaşına girdim.**) (KUKK-28)

Men senden beş yılğa ulluman. = Ya na 5 let starşe tebya. = Ben senden beş yıla büyüğüm. (**Ben senden beş yaş büyüğüm.**) (KUKK-29)

Yaşğa neçe yıl? = Rebyonku skol'ko let? = Çocuğa kaç yıl? (**Çocuk kaç yaşındadır?**) (KUKK-31)

1.2.10.3.2.1.5."imeni" (ad) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada birisinin adıyla anılan yer, mekân adlarında, selam vermede veya selam getirip götürmede *"ad"* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Türkçede ise *"ad"* sözcüğüne gerek duyulmaz. Kumuk Türkçesinde ise Rusça etkiyle *"ad"* sözcüğünün kullanıldığı görülmektedir:

Men M. Hacievni atındağı zavodda işleymen. = Ya rabotayu na zavode imeni M. Gadjieva. = Ben M. Haciev'in adındaki fabrikada çalışıyorum. (**Ben M. Haciev fabrikasında çalışıyorum.**) (KUKK-97)

1.2.10.3.2.1.6."kto?" (kim?) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada kişilerin adı, soyadı ya da uyruğu sorulduğunda adlar kişi ile özdeş kabul edildiğinden *"kto?" (kim?)* sorusu sorulur. Türkçede ise adlar kişiden bağımsız olarak düşünüldüğünden ad ve soyadlarda *"ne?"*, uyruklarda *"ne?, hangi?"* anlamındaki sorular sorular sorulur. Ancak Rusçadaki *"kto?" (kim?)* soru zamiri kullanımının Kumuk Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Atığız kimdir? = Kto vaşa imya? = Adınız kimdir? (**Adınız nedir?**) (KUKK-20)

Sizin yaşığızını atı kimdir? = Kto vaşi detskie imya? Sizin çocuğunuzun adı kimdir? (**Sizin çocuğunuzun adı nedir?**) (KUKK-32)

Doktornu atı kimdir? = Kto imya vaşa vraça? = Doktorun adı kimdir? (**Doktorun adı nedir?**) (KUKK-54)

1.2.10.3.2.1.7."muj" (koca, er) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçanın cinsiyete uygun sözcük seçme kuralı Kumuk Türkçesini etkilediği için erkek veya bayan için ortak kullanılması gereken "*evlen-, evli*" gibi ifadeler yerine konuşan kişinin cinsine göre sözcük seçimi yapılmaktadır. Dolayısıyla bayanlar kendi medeni durumlarından söz ederken Rusçadaki *"muj" (koca, er)* sözcüğünü çevirmeyi tercih etmektedirler:

Dür, erdemen. = Da, ya zamujem. = Evet, ben kocadayım. (**Evet, ben evliyim.**) (KUKK-30)

Siz erdemisiz? = Vı zamujem? = Siz kocada mısınız? (**Siz evli misiniz?**) (KUKK-30)

Yok, erde tügülmen. = Net, ya ne zamujem. = Hayır, ben kocada değilim. (**Hayır, ben evli değilim.**) (KUKK-30)

1.2.10.3.2.1.8.“novıy” (yeni) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada günlük olaylarla ilgili haberi anlatmak için *“yeni"* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Rusçadaki bu kullanımın etkisi ile Kumuk Türkçesinde de *“yeni”* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır:

Yaŋı zat barmı? = Çto novogo? = Yeni şey var mı? (**Nasılsın?**) (KUKKTL-5)

1.2.10.3.2.2.RUSÇA FİİLLERİN ÇEVRİLMESİ

Rusça ifadelerdeki bazı fiillerin Kumuk Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

1.2.10.3.2.2.1.“bolet’ ” (ağrı-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada hastayı, hastalığı ya da hasta olmayı anlatmak için *“ağrı-”* anlamındaki fiil ya da bu fiilden türeyen sözcükler kullanılmaktadır. Rusçadaki kullanımın Kumuk Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Siz kaçan avruduğuz? = Kogda vı zaboleli? = Siz ne zaman ağrıdınız? (**Siz ne zaman hastalandınız?**) (KUKK-56)

1.2.10.3.2.2.2.“govorit’ ” (söyle-, konuş-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada telefon konuşmasında arayan kişi nereden aradığını söylerken *“konuş-”* anlamındaki fiili kullanmaktadır. Rusçadaki kullanımın Kumuk Türkçesine de anlamca kopyalandığı görülmektedir:

İzdatel’stvodan söyleybiz. = S vami govoryat iz izdatel’stva. = Yayınevinden konuşuyoruz. (**Yayınevinden arıyoruz.**) (KUKK-26)

1.2.10.3.2.2.3.“idti – hodit’ ” (git-; gel-, var-, yürü-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada bir program dâhilinde gerçekleşen eylemlerde veya sürelerde *“git-”* anlamındaki fiil kullanılır. Oysa Türkçede bunları anlatmak için *“git-, var-, yürü-”* fiilleri kullanılmaz. Rusçadaki fiilin bu kullanımının, Kumuk Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Oktyabr’ kinoteatrda ne fil’m yürüle? = Kakoy fil’m idet v kinoteatre Oktyabr’? = Oktyabr’ sinemada ne film gidiyor? (**Oktyabr’ sinemasında hangi film var?**) (KUKK-130)

Poezd otuz beş sahat <u>yürüy</u>. = Poezd <u>idet</u> 35 çasov. = Tren otuz beş saat <u>gidiyor</u>. (**Tren ile otuz beş saat sürüyor.**) (KUKK-138)

1.2.10.3.2.2.4.“vıyti” (çık-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada ay veya güneşin doğuşu “*çık-*” ile ifade edilmektedir. Ay veya güneşin “*çık-*” ile ifade edilmesi bilimsel gerçeklerle uyuşmamaktadır. Ancak Elena Napolnova Demiriz, bu tür ifadelerin her dilde farklı karakterize edildiğini, böylece günlük dilde insanların bilimsel gerçeklikle değil, o dilin taşıyıcılarının antik çağlarda bu olguları nasıl algıladıklarının bir göstergesi olarak bunları ifade ettiklerini ve dilsel dünya görüşlerinin dünyayı olabildiğince net betimlememesinden kaynaklandığını belirtmektedir[429].

Rusçadaki kullanımın Kumuk Türkçesine çevrildiği görülmektedir:

Ay <u>çıkdı.</u> = Luna <u>vzoşla</u>. = Ay <u>çıktı.</u> (**Ay doğdu.**) (KUKK-85)

1.2.10.3.2.3.RUSÇADAKİ EKSİK SÖZCÜK KULLANIMININ ÇEVRİLMESİ

Kumuk Türkçesinde Rusçanın etkisiyle bazı sözcüklerin kullanılmadığı görülmektedir:

Mağa birazdan elli bolacak. = Mne skoro budet 50. = Bana yakında elli olacak. (**Ben yakında elli <u>yaşında</u> olacağım.**) (KUKK-28)

[429] Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 11.

1.2.11.NOGAY TÜRKÇESİ

1.2.11.1.EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

İki farklı ek sistemine sahip olan Nogay Türkçesi ve Rusça arasında ek çevirisi meydana geldiği görülmektedir. *Hâl ekleri, iyelik ekleri, şahıs ekleri, ek-fiil, çoğul eki, soru eki* ve *yapım ekleri* başlıkları altında ele alınan bu çevirilerde Türkçenin yapısına uygun olmayan eklerin sözcüklere eklendiği veya eklerin kullanılmamış olduğu görülmektedir.

1.2.11.1.1.HÂL EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.11.1.1.1.Yalın Hâl İle İlgili Çeviriler

1.2.11.1.1.1.1.Yalın Hâl Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.11.1.1.1.1.1.Yalın Hâl veya Tamlayan Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusça kişi ya da dönüşlülük zamirlerindeki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle Nogay Türkçesinde kişi zamirleri yalın veya tamlayan hâli yerine yönelme hâli ile kullanılmaktadırlar. Dolayısıyla Rusça ile birebir örtüşen Nogay Türkçesindeki bu yaygın yapılar, Rusçadan yapılan kavram ve gramer çevirisinin bir sonucudur:

İsiŋiz özüŋizge yarayma? = Vam nravitsya vaşa rabota? = İşiniz kendinize hoş gidiyor mu? (**Siz kendi işinizi beğeniyor musunuz?**) (NKK-12)

Maga radio man berilgen nogay kontserti yaradı. = Mne ponravilsya nogayskiy kontsert po radio. = Bana radyo ile verilen Nogay konseri beğendi. (**Ben radyoda verilen Nogay konserini beğendim.**) (NKK-93)

Sizge fil'm yaradıma? = Ponravilsya li vam fil'm? = Size film hoş gitti mi? (**Film sizin hoşunuza gitti mi?**) (NKK-104)

Sizge yıldıŋ kaysı şagı yaraydı? = Kakoe vremya goda vam nravitsya? = Size yılın hangi zamanı hoş gider? (**Yılın hangi zamanı sizin hoşunuza gider?**) (NKK-130)

Bizge siziŋ üyiŋiz bek yaradı. = Nam oçen' ponravilsya vaş dom. = Bize sizin eviniz çok hoş gitti. (**Biz sizin evinizi çok beğendik.**) (NKK-8)

Kvartiraŋız özüŋizge yarayma? = Kvartira vaşa vam nravitsya? = Daireniz kendinize hoş gidiyor mu? (**Dairenizi kendiniz beğeniyor musunuz?**) (NKK-9)

Maga yoldastı körmege kerek edi. = Mne nado bılo videt' tovarişça. = Bana yoldaşı görmeye gerek idi. (**Ben yoldaşı görmeliyim.**) (NKK-22)

Maga tel sokpaga kerek edi. = Mne nujno pozvonit' po telefonu. = Bana telefon açmaya gerek idi. (**Ben telefon açmalıydım.**) (NKK-55)

Bana kıyın bu zat akında aytpaga. = Mne trudno ob etom sudit'. = Bana zor bu şey hakkında konuşmaya. (**Bu şey hakkında konuşmak benim için zor.**) (NKK-27)

Kompozitor em yırşı Yahya Kudayberdiyevtiŋ yırları bek yaraydılar maga. = Mne oçen' nravyatsya pesni kompozitora i pevtsa Yahyi Kudayberdiyeva. = Besteci ve şarkıcı Yahya Kudayberdiyev'in şarkıları çok beğeniyorlar bana. (**Ben besteci ve şarkıcı Yahya Kudayberdiyev'in şarkılarını çok beğeniyorum.**) (NKK-104)

1.2.11.1.1.1.1.2.Yalın Hâl Yerine Vasıta Hâli Ekinin Kullanılması

Nogay Türkçesinde Rusçadaki edatsız vasıta hâlinin *(творительный падеж = tvoritel'nıy padej)* etkisiyle yalın hâl yerine vasıta hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir. Bu kullanım Rusçadaki fiillerin rejimiyle bağlantılı olarak kök veya gövde durumundaki sözcüklerde meydana gelmektedir:

Bu orman bizde ökimet pen saklanadı. = Etot les u nas ohranyayetsya gosudarstvom. = Bu orman bizde hükümet ile korunuyor. (**Bu orman bizim hükümetimiz tarafından korunuyor.**) (NKK-116)

1.2.11.1.1.1.2.Yalın Hâlin Diğer Hâl Eklerinin Yerine Kullanılması

1.2.11.1.1.1.2.1.Belirtme Hâli Eki Yerine Yalın Hâlin Kullanılması

Nogay Türkçesinde Rusça yalın hâlin *(именительный падеж = imenitel'nıy padej)* etkisiyle belirtme hâli yerine yalın hâlin kullanıldığı görülmektedir. Bunların bir kısmı anlamca belirliliğin olduğu Rusça kaynaklı belirtme hâli yerine yalın hâldeki kullanımlardır:

Bizge sizin üyiŋiz bek yaradı. = Nam oçen' ponravilsya vaş dom. = Bize sizin eviniz çok hoş gitti. (**Biz sizin evinizi çok beğendik.**) (NKK-8)

Kompozitor em yırşı Yahya Kudayberdiyevtiŋ yırları bek yaraydılar maga. = Mne oçen' nravyatsya pesni kompozitora i pevtsa Yahyi Kudayberdiyeva. = Besteci ve şarkıcı Yahya Kudayberdiyev'in şarkıları çok beğeniyorlar bana. (**Besteci ve şarkıcı Yahya Kudayberdiyev'in şarkılarını ben çok beğeniyorum.**) (NKK-104)

Bir kısmı ise anlamca belirliliğin olmadığı Rusça kaynaklı belirtme hâli yerine yalın hâldeki kullanımlardır:

İsiŋiz öziŋizge yarayma? = Vam nravitsya vaşa rabota? = İşiniz kendinize hoş gidiyor mu? (**Siz kendi işinizi beğeniyor musunuz?**) (NKK-12)

Kvartiraŋız öziŋizge yarayma? = Vaşa kvartira vam nravitsya? = Daireniz kendinize hoş gidiyor mu? (**Dairenizi kendiniz beğeniyor musunuz?**) (NKK-9)

1.2.11.1.1.2.Belirtme Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.11.1.1.2.1.Belirtme Hâli Eki Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.11.1.1.2.1.1.Belirtme Hâli Eki Yerine Yalın Hâlin Kullanılması

Nogay Türkçesinde Rusça yalın hâlin *(именительный падеж = imenitel'nıy padej)* etkisiyle belirtme hâli yerine yalın hâlin kullanıldığı görülmektedir. Bunların bir kısmı anlamca belirliliğin olduğu Rusça kaynaklı belirtme hâli yerine yalın hâldeki kullanımlardır:

Bizge siziŋ üyiŋiz bek yaradı. = Nam oçen' ponravilsya vaş dom. = Bize sizin eviniz çok hoş gitti. (**Biz sizin evinizi çok beğendik.**) (NKK-8)

Kompozitor em yırşı Yahya Kudayberdiyevtiŋ yırları bek yaraydılar maga. = Mne oçen' nravyatsya pesni kompozitora i pevtsa Yahyi Kudayberdiyeva. = Besteci ve şarkıcı Yahya Kudayberdiyev'in şarkıları çok beğeniyorlar bana. (**Besteci ve şarkıcı Yahya Kudayberdiyev'in şarkılarını ben çok beğeniyorum.**) (NKK-104)

Bir kısmı ise anlamca belirliliğin olmadığı Rusça kaynaklı belirtme hâli yerine yalın hâldeki kullanımlardır:

İsiŋiz öziŋizge yarayma? = Vam nravitsya vaşa rabota? = İşiniz kendinize hoş gidiyor mu? (**Siz kendi işinizi beğeniyor musunuz?**) (NKK-12)

Kvartiraŋız öziŋizge yarayma? = Vaşa kvartira vam nravitsya? = Daireniz kendinize hoş gidiyor mu? (**Dairenizi kendiniz beğeniyor musunuz?**) (NKK-9)

1.2.11.1.1.2.2.Belirtme Hâli Ekinin Diğer Hâl Eklerinin Yerine Kullanılması

1.2.11.1.1.2.2.1.Yönelme Hâli Eki Yerine Belirtme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusçada etki altındaki obje belirtme hâli ile *(внительный падеж = vnitel'nıy padej)*, Türkçede ise yönelme hâli ile anlatılmaktadır[430]. Dolayısıyla Rusçadaki fiillerin rejimine bağlı olarak kullanılan Rusça edatsız belirtme hâlinin *(внительный падеж =*

[430] Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 21.

vnitel'nıy padej) etkisiyle, Nogay Türkçesindeki zamirlerde yönelme hâli eki yerine belirtme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir:

Olar meni karaganlar. = Oni menya smotreli. = Onlar beni bakıyorlar. (**Bana onlar bakıyorlar.**) (NKK-10)

1.2.11.1.1.3.Tamlayan Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.11.1.1.3.1.Tamlayan Hâli Eki Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.11.1.1.3.1.1.Yalın Hâl veya Tamlayan Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusça kişi ya da dönüşlülük zamirlerindeki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle Nogay Türkçesinde kişi zamirleri yalın veya tamlayan hâli yerine yönelme hâli ile kullanılmaktadırlar. Dolayısıyla Rusça ile birebir örtüşen Nogay Türkçesindeki bu yaygın yapılar, Rusçadan yapılan kavram ve gramer çevirisinin bir sonucudur:

Kompozitor em yırşı Yahya Kudayberdiyevtiŋ yırları bek yaraydılar maga. = Mne oçen' nravyatsya pesni kompozitora i pevtsa Yahyi Kudayberdiyeva. = Besteci ve şarkıcı Yahya Kudayberdiyev'in şarkıları çok beğeniyorlar bana. (**Ben besteci ve şarkıcı Yahya Kudayberdiyev'in şarkılarını çok beğeniyorum.**) (NKK-104)

Maga radio man berilgen nogay kontserti yaradı. = Mne ponravilsya nogayskiy kontsert po radio. = Bana radyo ile verilen Nogay konseri beğendi. (**Ben radyoda verilen Nogay konserini beğendim.**) (NKK-93)

Maga yoldastı körmege kerek edi. = Mne nado bılo videt' tovarişça. = Bana yoldaşı görmeye gerek idi. (**Ben yoldaşı görmeliyim.**) (NKK-22)

Maga tel sokpaga kerek edi. = Mne nujno pozvonit' po telefonu. = Bana telefon açmaya gerek idi. (**Ben telefon açmalıydım.**) (NKK-55)

Bizge siziŋ üyiŋiz bek yaradı. = Nam oçen' ponravilsya vaş dom. = Bize sizin eviniz çok hoş gitti. (**Biz sizin evinizi çok beğendik.**) (NKK-8)

Kvartiraŋız öziŋizge yarayma? = Kvartira vaşa vam nravitsya? = Daireniz kendinize hoş gidiyor mu? (**Dairenizi kendiniz beğeniyor musunuz?**) (NKK-9)

İsiŋiz öziŋizge yarayma? = Vam nravitsya vaşa rabota? = İşiniz kendinize hoş gidiyor mu? (**Siz kendi işinizi beğeniyor musunuz?**) (NKK-12)

Sizge fil'm yaradıma? = Ponravilsya li vam fil'm? = Size film hoş gitti mi? (**Film sizin hoşunuza gitti mi?**) (NKK-104)

Sizge yıldıŋ kaysı şagı yaraydı? = Kakoe vremya goda vam nravitsya? = Size yılın hangi zamanı hoş gider? (**Yılın hangi zamanı sizin hoşunuza gider?**) (NKK-130)

Bana kıyın bu zat akında aytpaga. = Mne trudno ob etom sudit'. = Bana zor bu şey hakkında konuşmaya. (**Bu şey hakkında konuşmak benim için zor.**) (NKK-27)

1.2.11.1.1.4.Yönelme Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.11.1.1.4.1.Yönelme Hâli Eki Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.11.1.1.4.1.1.Yönelme Hâli Eki Yerine Belirtme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusçada etki altındaki obje belirtme hâli ile *(внительный падеж = vnitel'nıy padej)*, Türkçede ise yönelme hâli ile anlatılmaktadır[431]. Dolayısıyla Rusçadaki fiillerin rejimine bağlı olarak kullanılan Rusça edatsız belirtme hâlinin *(внительный падеж = vnitel'nıy padej)* etkisiyle, Nogay Türkçesindeki zamirlerde yönelme hâli eki yerine belirtme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir:

Olar meni karaganlar. = Oni menya smotreli. = . Onlar beni bakıyorlar. (**Bana onlar bakıyorlar.**) (NKK-10)

1.2.11.1.1.4.2.Yönelme Hâli Ekinin Diğer Hâl Eklerinin Yerine Kullanılması

1.2.11.1.1.4.2.1.Yalın Hâl veya Tamlayan Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusça kişi ya da dönüşlülük zamirlerindeki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle Nogay Türkçesinde kişi zamirleri yalın veya tamlayan hâli yerine yönelme hâli ile kullanılmaktadırlar. Dolayısıyla Rusça ile birebir örtüşen Nogay Türkçesindeki bu yaygın yapılar, Rusçadan yapılan kavram ve gramer çevirisinin bir sonucudur:

Bana kıyın bu zat akında aytpaga. = Mne trudno ob etom sudit'. = Bana zor bu şey hakkında konuşmaya. (**Bu şey hakkında konuşmak benim için zor.**) (NKK-27)

Kompozitor em yırşı Yahya Kudayberdiyevtiŋ yırları bek yaraydılar maga. = Mne oçen' nravyatsya pesni kompozitora i pevtsa Yahyi Kudayberdiyeva. = Besteci ve şarkıcı Yahya Kudayberdiyev'in şarkıları çok beğeniyorlar bana. (**Ben**

[431] Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 21.

besteci ve şarkıcı Yahya Kudayberdiyev'in şarkılarını çok beğeniyorum.) (NKK-104)

Maga radio man berilgen nogay kontserti yaradı. = Mne ponravilsya nogayskiy kontsert po radio. = Bana radyo ile verilen Nogay konseri beğendi. (**Ben radyoda verilen Nogay konserini beğendim.**) (NKK-93)

İsiŋiz özіŋizge yarayma? = Vam nravitsya vaşa rabota? = İşiniz kendinize hoş gidiyor mu? (**Siz kendi işinizi beğeniyor musunuz?**) (NKK-12)

Bizge siziŋ üyiŋiz bek yaradı. = Nam oçen' ponravilsya vaş dom. = Bize sizin eviniz çok hoş gitti. (**Biz sizin evinizi çok beğendik.**) (NKK-8)

Maga yoldastı körmege kerek edi. = Mne nado bılo videt' tovarişça. = Bana yoldaşı görmeye gerek idi. (**Ben yoldaşı görmeliyim.**) (NKK-22)

Maga tel sokpaga kerek edi. = Mne nujno pozvonit' po telefonu. = Bana telefon açmaya gerek idi. (**Ben telefon açmalıydım.**) (NKK-55)

Kvartiraŋız özіŋizge yarayma? = Kvartira vaşa vam nravitsya? = Daireniz kendinize hoş gidiyor mu? (**Dairenizi kendiniz beğeniyor musunuz?**) (NKK-9)

Sizge fil'm yaradıma? = Ponravilsya li vam fil'm? = Size film hoş gitti mi? (**Film sizin hoşunuza gitti mi?**) (NKK-104)

Sizge yıldıŋ kaysı şagı yaraydı? = Kakoe vremya goda vam nravitsya? = Size yılın hangi zamanı hoş gider? (**Yılın hangi zamanı sizin hoşunuza gider?**) (NKK-130)

1.2.11.1.1.5.Vasıta Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.11.1.1.5.1.Vasıta Hâli Ekinin Diğer Hâl Eklerinin Yerine Kullanılması

1.2.11.1.1.5.1.1.Yalın Hâl Yerine Vasıta Hâli Ekinin Kullanılması

Nogay Türkçesinde Rusçadaki edatsız vasıta hâlinin *(творительный падеж = tvoritel'nıy padej)* etkisiyle yalın hâl yerine vasıta hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir. Bu kullanım Rusçadaki fiillerin rejimiyle bağlantılı olarak kök veya gövde durumundaki sözcüklerde meydana gelmektedir:

Bu orman bizde ökimet pen saklanadı. = Etot les u nas ohranyayetsya gosudarstvom. = Bu orman bizde hükümet ile korunuyor. (**Bu orman bizim hükümetimiz tarafından korunuyor.**) (NKK-116)

1.2.11.1.2.İYELİK EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.11.1.2.1.İyelik Ekinin Kullanılmaması

1.2.11.1.2.1.1.Rusçadaki "*u kogo*" (*kimde?*) Yapısının Etkisiyle İyelik Ekinin Kullanılmaması

Rusçadaki *"u" (-DA)* edatı, *"kto" (kim?)* sözcüğünün tamlayan hâli *(родительный падеж = roditel'nıy padej)* ile (*kogo?*) birleşerek bir nesnenin sahibini gösterir. Nogay Türkçesinde Rusçadaki "*u kogo? = kimde? (kimin?)*" kalıbından dolayı tamlanan kısmında iyelik ekinin yer almadığı görülmektedir:

Sizde sıyır, koy barma? = U vas est' korovı, ovtsı? = Sizde sığır, koyun var mı? (**Sizin sığırınız, koyununuz var mı?**) (NKK-8)

Kaygader bäpiyler kökisler sizde bar dı? = Skol'ko u vas utok, indyukov? = Kaç ördekler, hindiler sizde vardı? (**Sizin kaç ördeğiniz, hindiniz vardı?**) (NKK-8)

Sizde bos orınlar barma? = U vas est' svobodnıe mesta? = Sizde boş yerler var mı? (**Sizin boş yeriniz var mı?**) (NKK-29)

Sizde kayday suvsap işimlikleri bar dı? = U vas kakie prohladitel'nıe napitki? = Sizde hangi soğuk içecekleri var? (**Sizin hangi soğuk içecekleriniz var?**) (NKK-58)

Bizde ayran, türli yemis suvları bar. = U nas est' ayran, raznıe soki. = Bizde ayran, çeşitli meyve suları var. (**Bizim ayranımız ve çeşitli meyve sularımız var.**) (NKK-58)

Sizde orta sıdıralarga bilet barma? = Est' li u vas biletı na srednie ryadı? = Sizde orta sıralara bilet var mı? (**Sizin orta sıralara biletiniz var mı?**) (NKK-103)

Kostyumga sizde kayday kumaşlar bar dı? = Kakie u vas est' tkani na kostyum? = Kostüme sizde hangi kumaşlar var? (**Kostüm için sizin hangi kumaşlarınız var?**) (NKK-79)

Bizde orman ökimet pen saklanadı. = U nas les ohranyayetsya gosudarstvom. = Bizde orman hükümet ile korunuyor. (**Bizim ormanımız hükümetimiz tarafından korunuyor.**) (NKK-116)

Bolarman sende men ırgat. = Ya budu raboçiy u tebya. = Olurum sende ben işçi. (**Ben senin işçin olurum.**) (ÇTLG-675)

1.2.11.1.3.ŞAHIS EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.11.1.3.1.Şahıs Ekinin Kullanılmaması

Nogay Türkçesinde şahıs ekinin kullanılmaması, özellikle gereklilik kipinin Rusçadaki "*doljen, nado, neobhodimo, nujno, nujen*" (gerek) sözcüklerinden etkilenip fiillerin mastar hâlde kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Bu kullanımlar Nogay Türkçesindeki cümlelerde şahıs ekinin kullanımını sınırlandırmaktadır:

Maga yoldastı körmege kerek edi. = Mne nado bılo videt' tovarişça. = Bana yoldaşı görmeye gerek idi. (**Ben yoldaşı görmeliydim.**) (NKK-22)

Maga tel sokpaga kerek edi. = Mne nujno pozvonit' po telefonu. = Bana telefon açmaya gerek idi. (**Ben telefon açmalıydım.**) (NKK-55)

1.2.11.1.4.EK-FİİL İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.11.1.4.1.Ek-Fiilin Kullanılmaması

Nogay Türkçesindeki ifadelerde Rusçanın etkisiyle isim cümlelerinde geniş zaman ek-fiilinin kullanılmadığı görülmektedir:

Siz nogayma? = Vı nogaets (nogayka)? = Siz Nogay mı? (**Siz Nogay mısınız?**) (NKK-20)

1.2.11.1.5.ÇOĞUL EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.11.1.5.1.Çoğul Ekinin Gereksiz Kullanılması

Nogay Türkçesindeki söylemlerde sözcüklerin çoğul eki alması, sözcüğün Rusça çoğul hâlde kullanılmasından kaynaklanmaktadır:

Kaygader bäpiyler kökisler sizde bar dı? = Skol'ko u vas utok, indyukov? = Kaç ördekler, hindiler sizde vardı? (**Sizin kaç ördeğiniz, hindiniz vardı?**) (NKK-8)

Kalay dı äller? = Kak dela? = Nasıl dı durumlar? (**Durumun nasıl?**) (NKK-17)

Sizde bos orınlar barma? = U vas est' svobodnıe mesta? = Sizde boş yerler var mı? (**Sizin boş yeriniz var mı?**) (NKK-29)

Maga bäpişler kerek edi. = Mne nujnı tufli. = Bana iskarpinler gerek idi. (**Bana iskarpin gereklidir.**) (NKK-67)

Maga katiyler kerek edi. = Mne nujnı botinki. = Bana potinler gerek idi. (**Bana potin gereklidir.**) (NKK-67)

1.2.11.1.5.2.Çoğul Ekinin Kullanılmaması

Nogay Türkçesindeki söylemlerde bazı sözcüklerin çoğul eki almaması sözcüklerin Rusçada tekil olarak kullanılmasından kaynaklanmaktadır:

Hayırlı säatke! = V dobrıy ças! = Hayırlı saate! (**Hayırlı saatler!**) (NKK-17)

1.2.11.1.6.SORU EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.11.1.6.1.Olumlu Soru Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.11.1.6.1.1.Soru Kavramının Vurguyla Sağlanması

Nogay Türkçesindeki bazı kullanımlarda Rusça vurguyla yapılan sorunun etkisiyle isim cümlelerinde soru anlamı edat ile değil vurguyla yapılmaktadır:

Siz öz üyiŋizde yade ökimet üyde turasız? = Vı jivete v sobstvennom ili v gosudarstvennom dome? = Siz kendi evinizde ya da lojmanda yaşıyorsunuz? (**Siz kendi evinizde mi yoksa lojmanda mı yaşıyorsunuz?**) (NKK-9)

1.2.11.1.6.2.Olumsuz Soru Eki İle İlgili Çeviriler

Nogay Türkçesinde bazı fiil çekimlerinin olumsuz soru şekli kurulurken şahıs eki soru ekine değil, olumsuzluk ekine eklenmektedir. Bu da Rusça "*ne*" olumsuzluk ekinin etkisiyle meydana gelmektedir[432]:

Ayak kiyimdi yasatuv masterskoydıŋ kayerde ekenin aytpassızba? = Vı ne skajete, gde masterskaya po remontu obuvi? = Ayakkabı yaptırma tamirhanesinin nerede olduğunu söylemezsiniz mi? (**Ayakkabı tamirhanesinin nerede olduğunu söylemez misiniz?**) (NKK-79)

1.2.11.1.7.YAPIM EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.11.1.7.1.Yapım Ekinin Gereksiz Kullanılması

1.2.11.1.7.1.1.Sıra Sayı Sıfatı Ekinin Kullanılması

Nogay Türkçesindeki bazı söylemlerde sıra sayı sıfatı yapan *"-IncI"* ekinin kullanılması Rusçadaki sıra sayı sıfatlarının etkisiyle gerçekleşmektedir:

Äli besinşi säat. = Uje pyatıy ças. = Artık beşinci saat. (**Artık saat beş.**) (NKK-130)

[432] Ercan Alkaya, ***agm.***, s. 47.

1.2.11.1.7.1.2.Mastar Ekinin Kullanılması

Rusçada cümle içerisinde mastar hâlde bulunan fiillerin Nogay Türkçesine biçim ve anlam olarak çevrildikleri ve bu nedenle Nogay Türkçesinde mastar eklerinin kullanıldığı görülmektedir:

Äşe, men etpege bolaman. = Da, ya mogu sdelat'. = Evet, ben etmeye olurum. (**Evet, ben yapabilirim.**) (NKK-25)

Kayerde tezirek tamaklanmaga bolayak? = Gde mojno bıstro perekusit'? = Nerede çabucak yemek yemeye olur? (**Nerede çabucak yemek yenebilir?**) (NKK-58)

Kayerde şay ispege bolayak? = Gde mojno vıpit' çay? = Nerede çay içmeye olur? (**Nerede çay içilebilir?**) (NKK-58)

Sosı plastinkadı tıŋ͡ğlamaga bolayagım? = Mojno posluşat' etu plastinku? = Bu plağı dinlemeye olur mu? (**Bu plağı dinleyebilir miyim?**) (NKK-69)

Kaydan satıp almaga bolayak? = Gde mojno kupit'? = Nereden satın almaya olur? (**Nereden satın alınabilir?**) (NKK-65)

Ölşemege kaşan kelmege bolayak tı? = Kogda mojno priyti na primerku? = Provaya ne zaman gelmeye olur? (**Provaya ne zaman gelinebilir?**) (NKK-79)

Retsept pen darmanlardı kayerden almaga bolayak tı? = Gde mojno poluçit' lekarstva po retseptu? = Reçete ile ilaçları nereden almaya olur? (**İlaçlar reçete ile nereden alınabilir?**) (NKK-87)

İsa Kapayevtiŋ͡ğ Bolgariyada şıkkan "Kerauz" povestiniŋ͡ğ nogayşasın em orıssasın kaytip tappaga bolayagın aytsaŋ͡ğız eken. = Posovetuyte, kak mojno nayti povest' "Kerauz" İsı Kapayeva na nogayskom i russkom yazıkah, kotoraya perevedena na bolgarskiy yazık. = İsa Kapayev'in Bulgaristan'da çıkan "Kerauz" hikâyesinin Nogaycasını ve Rusçasını nasıl bulmaya olacağını söyleyiniz. (**İsa Kapayev'in Bulgaristan'da çıkan "Kerauz" hikâyesinin Nogaycasını ve Rusçasını nasıl bulabileceğimizi söyleyiniz.**) (NKK-93)

Kiyip karamaga bolayakpa? = Mojno li primerit'? = Giyip görmeye olur mu? (**Giyip bakılabilir mi?**) (NKK-66)

Ädetke köre, men kencecelay ulı, atam-anam man turmaga kerekpen. = Mne, kak mladşemu sınu, po traditsii nado jit' s roditelyami. = Geleneğe göre ben küçük oğul, anne babamla yaşamaya gereğim. (**Geleneğe göre ben küçük oğul olduğum için anne babamla yaşamalıyım.**) (NKK-9)

Maga yoldastı körmege kerek edi. = Mne nado bılo videt' tovarişça. = Bana yoldaşı görmeye gerek idi. (**Ben yoldaşı görmeliyim.**) (NKK-22)

Maga tel sokpaga kerek edi. = Mne nujno pozvonit' po telefonu. = Bana telefon açmaya gerek idi. (**Ben telefon açmalıydım.**) (NKK-55)

Siz artıŋızga kaytpaga kereksiz. = Vam nujno idti nazad. = Siz gerinize dönmeye gereksiniz. (**Siz geri dönmelisiniz.**) (NKK-35)

Siz sosı yerde burılmaga kereksiz. = Vam nujno svernut' na etom meste. = Siz şu yerde dönmeye gereksiniz. (**Siz şuradan dönmelisiniz.**) (NKK-35)

Men tameke almaga kerekpen. = Mne nado kupit' sigaretı.= Ben sigara almaya gereğim. (**Ben sigara almalıyım.**) (NKK-71)

Säatti tazalamaga kerek edi. = Çası nujno poçistit'. = Saati temizlemek gerek. (**Saat temizlenmeli.**) (NKK-80)

Biraz saklamaga kereksiz. = Vı doljnı nemnogo podojdat'. = Biraz beklemeye gereksiniz. (**Biraz beklemelisiniz.**) (NKK-81)

Etiŋizdiŋ issiligin ölşemege kerek. = Nujno izmerit' temperaturu. = Vücudunuzun sıcaklığını ölçmeye gerek. (**Vücut sıcaklığınız ölçülmeli.**) (NKK-86)

Dietadı tutpaga kerek. = Nado soblyudat' dietu. = Diyeti tutmaya gerek. (**Diyeti tutmalı.**) (NKK-87)

Men sizdi maraz üyge yibermege kerekpen. = Ya doljen napravit' vas v bol'nitsu. = Ben sizi hastaneye göndermeye gereğim. (**Ben sizi hastaneye göndermeliyim.**) (NKK-87)

Men ne etpege kerekpen? = Çto ya doljen delat'? = Ben ne etmeye gereğim? (**Ben ne yapmalıyım?**) (NKK-145)

Men kim men söylespege kerekpen? = K komu ya doljen obratit'sya? = Ben kim ile konuşmaya gereğim. (**Ben kiminle konuşmalıyım?**) (NKK-145)

1.2.11.1.7.2.Yapım Ekinin Kullanılmaması

Nogay Türkçesinde sıfat oluşturmak için gerekli olan "*-lı, -li*" yapım ekinin kullanılmaması, Rusçadaki sözcüğün bulunduğu gramer şekliyle yani sıfat ya da vasıta hâli almış şekliyle Nogay Türkçesine çevrilmesinden oluşmuştur:

Sizge seker şay kerekpe yade Nogay şayma? = Vam nujen sladkiy çay ili nogayskiy? = Size şeker çay gerek mi ya da Nogay çay mı? (**Size şekerli çay mı Nogay çayı mı gerekiyor?**) (NKK-58)

İnkal yeralma man. = İnkal s kartofelem. = İnkal patates ile. (**Patatesli inkal.**) (NKK-60)

İnkal yılkı et pen. = İnkal s koninoy. = İnkal yılkı et ile. (**Yılkı etli inkal.**) (NKK-60)

Pılav kaz et pen. = Plov s gusyatinoy. = Pilav kaz et ile. (**Kaz etli pilav.**) (NKK-60)

Kızıl balık yeralma man. = Krasnaya rıba s kartofelem. = Kırmızı balık patates ile. (**Patatesli kırmızı balık.**) (NKK-60)

Suv börek yeralma man. = Vareniki s kartofelem. = Su börek patates ile. (**Patatesli su böreği.**) (NKK-60)

Suv börek irimşik pen. = Vareniki s tvorogom. = Su börek çökelek ile. (**Çökelekli su böreği.**) (NKK-60)

1.2.11.2.SÖZ DİZİMİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.11.2.1.ÖZNE İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Rusça söz diziminin etkisiyle Nogay Türkçesinde öznenin yerinde kullanılmadığı görülmektedir:

Kompozitor em yırşı Yahya Kudayberdiyevtiŋ yırları bek yaraydılar maga. = Pesni kompozitora i pevtsa Yahyi Kudayberdiyeva pesni mne oçen' nravyatsya. = Besteci ve şarkıcı Yahya Kudayberdiyev'in şarkıları çok beğeniyorlar bana. (**Ben besteci ve şarkıcı Yahya Kudayberdiyev'in şarkılarını çok beğeniyorum.**) (NKK-104)

1.2.11.2.2. TÜMLEÇLER İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Türkçenin söz diziminde cümle içerisinde yer alan tümleçler, Rusçada ise "*özne+yüklem+tümleç*" dizimine bağlı olarak cümle sonunda yer almaktadır. Rusçanın etkisiyle Nogay Türkçesinde de tümleçlerin yerinde kullanılmadığı görülmektedir:

Burında iytsiz nogayda üy bolmagan demege de boladı.= Mojno tak skazat', çto v nogaye ran'şe ne bılı bez sabaçnıy dom. = Önce köpeksiz Nogay'da ev olmamış demeye de olur. (**Önceleri Nogay'da köpeksiz ev olmazmış da denilebilir.**) (ÇTLG-672)

Kinoteatrda kayday fil'm bolayak tı bügün? = Kakoy fil'm idet segodnya v kinoteatre? = Sinemada hangi film olacak bugün? (**Bugün sinemada hangi film olacak?**) (NKK-104)

1.2.11.2.3.YÜKLEM İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Rusçanın etkisi ile Nogay Türkçesindeki bazı ifadelerde yüklemlerin cümle sonunda değil, cümle başında ya da içerisinde kullanıldıkları görülmektedir:[433]

Kalay dı äller? = Kak dela? = Nasıl dı durumlar? (**Durumun nasıl?**) (NKK-17)

Siz tanıssızba menim avıldasım man? = Vı znakomı s moim zemlyakom? = Siz tanışsınız mı benim hemşehrim ile? (**Siz benim hemşehrim ile tanış mısınız?**) (NKK-19)

Siz tanıssızba birge kullık etken yoldasım man? = Vı znakomı s moim tovarişçem po rabote? = Siz tanışsınız mı birlikte çalışan arkadaşım ile? (**Siz birlikte çalıştığım arkadaş ile tanış mısınız?**) (NKK-19)

Siz tanıssızba menim hatınım man? = Vı znakomı s moey suprugoy? = Siz tanışsınız mı benim eşim ile? (**Siz benim eşim ile tanış mısınız?**) (NKK-19)

Bana kıyın bu zat akında aytpaga. = Mne trudno ob etom sudit'. = Bana zor bu şey hakkında konuşmaya. (**Bu şey hakkında konuşmak benim için zor.**) (NKK-27)

Kim bu? = Kto eto? = Kim bu? (**Bu kimdir?**) (NKK-144)

Neden kerek maga as? = Poçemu mne nado blyuda? = Neden gerek bana yemek? (**Neden bana yemek gerekiyor?**) (ÇTLG-676)

Kim bu erkek? = Kto etot mujçina? = Kim bu erkek? (**Bu erkek kimdir?**) (NKK-144)

Kim bu kıskayaklı? = Kto eta jenşçina? = Kim bu bayan? (**Bu bayan kimdir?**) (NKK-144)

Kim ol? = Kto on? = Kim o? (**O kimdir?**) (NKK-144)

Kim olar? = Kto oni? = Kim onlar? (**Onlar kimdir?**) (NKK-144)

Bolarman sende men ırgat. = Ya budu raboçiy u tebya. = Olurum sende ben işçi. (**Ben senin işçin olurum.**) (ÇTLG-675)

---

[433] Nogay Türkçesinde bu kullanımların diğer Kıpçak grubu Türk lehçelerine göre yaygın olması dikkat çekicidir.

Soŋğında bildim men bu zattıŋğ mänesin. = Nakonets ya znal, çto ego smısl'. = Sonunda bildim ben bu şeyin manasını. (**Sonunda ben bu şeyin ne demek olduğunu anladım.**) (ÇTLG-672)

1.2.11.2.4.SÖZCÜK GRUPLARI İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Nogay Türkçesindeki bazı ifadelerde sözcük gruplarının kendi içerisindeki sıralamasının Türkçeye uygun olarak değil, Rusçaya uygun olarak kullanıldıkları görülmektedir:

Taksidi ertenikke *7* säatke yiberirsiz. = Prişlite taksi k *7* çasam utra. = Taksiyi sabaha *yedi* saate gönderiniz. (**Sabah saat *yedide* taksiyi gönderiniz.**) (NKK-32)

Meni ertenikte *altı* säatte uyatsaŋğız eken. = Razbudite, pojaluysta, menya v *6* çasov utra. = Beni sabahta *altı* saatte uyandırınız lütfen. (**Beni sabah saat *altıda* uyandırınız lütfen.**) (NKK-32)

Kurultay *neşe* säatte aşıladı? = V *kotorom* çasu otkrıvaetsya s'ezd? = Toplantı *kaç* saatte açılıyor? (**Toplantı saat *kaçta* açılıyor?**) (NKK-50)

İnkal* veralma man.** = *İnkal* s kartofelem. = *İnkal* patates ile. (**Patatesli *inkal.) (NKK-60)

İnkal* yılkı et pen.** = *İnkal* s koninoy. = *İnkal* yılkı et ile. (**Yılkı etli *inkal.) (NKK-60)

Pılav* kaz et pen.** = *Plov* s gusyatinoy. = *Pilav* kaz et ile. (**Kaz etli *pilav.) (NKK-60)

Kızıl balık* veralma man.** = *Krasnaya rıba* s kartofelem. = *Kırmızı balık* patates ile. (**Patatesli *kırmızı balık.) (NKK-60)

Suv börek* veralma man.** = *Vareniki* s kartofelem. = *Su börek* patates ile. (**Patatesli *su böreği.) (NKK-60)

Suv börek* irimşik pen.** = *Vareniki* s tvorogom. = *Su börek* çökelek ile. (**Çökelekli *su böreği.) (NKK-60)

Ertenği *segiz* säat. = *Vosem'* çasov utra. = Sabah *sekiz* saat. (**Sabah saat *sekiz.***) (NKK-130)

Üş* säat kündiz.** = *Tri* çasa dnya. = *Üç* saat gündüz. (**Gündüz saat *üç.) (NKK-130)

Söle tuppa-tuvra *dört* säat. = Seyças rovno *çetıre* çasa. = Şimdi tam *dört* saat. (**Şimdi saat tam *dört.***) (NKK-130)

Äli *besinşi* säat. = Uje *pyatıy* ças. = Artık *beşinci* saat. (**Artık saat *beş*.**) (NKK-130)

Yerli zaman man *on segiz* säat. = *Vosemnadtsat'* çasov po mestnomu vremeni. = Yerel saat ile *on sekiz* saat. (**Yerel saat ile saat *on sekiz*.**) (NKK-130)

***Eki* säat üyle ava.** = V *dva* çasa dnya. = *İki* saat gündüz. (**Gündüz saat *iki*.**) (NKK-130)

***Kaygader bäpiyler kökisler* sizde bar dı?** = *Skol'ko* u vas *utok, indyukov*? = *Kaç ördekler, hindiler* sizde vardı? (**Sizin *kaç ördeğiniz, hindiniz* vardı?**) (NKK-8)

1.2.11.2.5.RUSÇADAKİ SAAT ANLATAN İFADELERİN YAPISAL OLARAK ÇEVRİLMESİ

Rusçada saat anlatan ifadelerin Nogay Türkçesine sözdizimsel ve anlam olarak çevrildiği görülmektedir:

Togızga on bes takıyka kirgen. = Pyatnadtsat' minut devyatogo. = Dokuza on beş dakika girmiş. (**Sekizi on beş geçiyor.**) (NKK-130)

Onavga yarım kirgen. = Polovina desyatogo. = Ona yarım girmiş. (**Dokuz buçuk; dokuzu otuz geçiyor.**) (NKK-130)

On birge şerik kirgen. = Çetvert' odinnadtsatogo. = On bire çeyrek girmiş. (**Onu çeyrek geçiyor.**) (NKK-130)

1.2.11.3.SÖZCÜK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Rusça edatlar ile sözcüklerin Nogay Türkçesine sözcük olarak çevrildiği görülmektedir.

1.2.11.3.1.RUSÇA EDATLARIN ÇEVRİLMESİ

Rusçada "*do, k, na, ne, po, s, u, v*" edatları belli hâl eklerine göre kullanılarak çeşitli anlamlar kazanmaktadırlar. Oluşan anlamların Nogay Türkçesine bire bir çevrildiği görülmektedir:

1.2.11.3.1.1."do" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"do" (-A kadar)* edatı tamlayan hâli *(родительный падеж = roditel'nıy padej)* ile kullanılır ve hareketin mesafesini, zamanını ve ne zamana kadar

yapıldığını ifade eder[434]. Bu edatın anlamca Nogay Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Köriskenşe deyim! = Do svidaniya! = Görüşene kadar! (**Görüşürüz!**) (NKK-29)

Konagüyden vokzalga deyim kaytip yetpege bolayak? = Ot gostinitsı kak doehat' do vokzala? = Otelden gara kadar nasıl yetişmek olur? (**Otelden gara nasıl ulaşılır?**) (NKK-32)

1.2.11.3.1.2."k" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"k" (/-A/, -A karşı, doğru)* edatı yönelme hâli *(дательный падеж = datel'nıy padej)* ile kullanılır. Rusçada bir şeye ve bir kişiye yaklaşma, bir şeyin bir şeye eklenmesi veya yapıştırılması, zaman tayini ifadeleri ile belli fiil, ad ve sıfatlarla bu edat kullanılır[435]. Bu edatın anlamca Nogay Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Taksidi ertenikke 7 säatke yiberirsiz. = Prişlite taksi k 7 çasam utra. = Taksiyi sabaha yedi saate gönderiniz. (**Sabah yedide taksiyi gönderiniz.**) (NKK-32)

Menim sizge tilegim bar edi. = U menya k vam pros'ba. = Benim size isteğim vardı. (**Benim sizden bir isteğim vardı.**) (NKK-22)

Kaysı zamanga kaytayakpız? = K kakomu vremeni mı vernemsya? = Hangi zamana döneceğiz? (**Ne zaman döneceğiz?**) (NKK-19)

Ökinişke, men sizi͡ng tilegi͡ngizdi etip bolmayman. = K sojaleniyu, ya ne mogu vıpolnit' vaşu pros'bu. = Üzüntüye, ben sizin isteğinizi edip olmam. (**Maalesef, ben sizin isteğinizi yapamam.**) (NKK-26)

1.2.11.3.1.3."na" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"na" (/-A/)* edatı belirtme hâli *(винительный падеж = vnitel'nıy padej)* ile kullanıldığında hareketin yönünü veya yerini göstermek, zaman göstermek, eylemin devam ettiği süreci göstermek, amaç belirtmek ve nesneler arası farkı vurgulamak amacı taşır[436]. Bu edatın anlamca Nogay Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

---

[434] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 53.
[435] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 65-67.
[436] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 40-41.

Kostyumga sizde kayday kumaşlar bar dı? = Kakie u vas est' tkani na kostyum? = Kostüme sizde hangi kumaşlar var? (**Kostüm için sizin hangi kumaşlarınız var?**) (NKK-79)

Üş künge. = Na tri dnya. = Üç güne. (**Üç günlük.**) (NKK-31)

Bir yumaga. = Na nedelyu. = Bir haftaya. (**Bir haftalık.**) (NKK-31)

1.2.11.3.1.4."ne" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"ne" (/-sIz/, yok, değil)* edatı, olumsuzluk edatı olarak hem fiil çekimlerinde hem de isimlerde kullanılmaktadır. Bu edatın anlamca Nogay Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Elippeni yalgız kıtaylar bilgen yoklar. = Tol'ko kitaytsı ne znali alfavita. = Alfabeyi yalnız Çinliler bilen yoklar. (**Sadece Çinliler alfabeyi bilmiyorlardı.**) (ÇTLG-666)

1.2.11.3.1.5."po" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"po" (ile; /-A/, /-DA/; boyunca)* edatı yönelme hâli *(дательный падеж = datel'nıy padej)* ile kullanılır. Rusçada bir şeyin üzerinde ya da yüzeyinde yapılan hareketi göstermek, hareketin nereye ve nerede yapıldığını göstermek, hareketin belli zamanlarda ve belli aralıklarla yapıldığını göstermek, hareketin neden gerçekleştiğini göstermek, bir şeyin içeriğinden bahsetmek, bir işin bir şeye bağlı olarak yapıldığını göstermek, bir nesnenin niteliklerinden bahsetmek, ilişki ve akrabalıktan bahsetmek, tek tek yapılan paylaşımı anlatmak ve iletişim aracını göstermek için bu edat kullanılır[437]. Bu edatın anlamca Nogay Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Maga radio man berilgen nogay kontserti yaradı. = Mne ponravilsya nogayskiy kontsert po radio. = Bana radyo ile verilen Nogay konseri beğendi. (**Ben radyoda verilen Nogay konserini beğendim.**) (NKK-93)

1.2.11.3.1.6."s" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"s" (ile)* edatı vasıta hâli *(творительный падеж = tvoritel'nıy padej)* ile kullanıldığında hareketin birlikteliğini, bir nesnenin ne tür olduğunu,

[437] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 67-69.

hareketin tarzını ve kutlamaları ifade eder[438]. Bu edatın Nogay Türkçesine yaygın olarak anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Men sizdi nemereŋiz ben kutlayman! = Ya vas pozdravlyayu s pravnukom! = Ben sizi torununuz ile kutluyorum. (**Torununuz hayırlı olsun!**) (NKK-12)

Sizdi ak yürekten bayram man kutlayman! = Serdeçno pozdravlyayu vas s prazdnikom! = Sizi canı gönülden bayram ile kutlarım! (**Sizin bayramınızı canı gönülden kutlarım!**) (NKK-28)

Sizdi müşel toyıŋız ban kutlayman! = Pozdravlyayu vas s yubileem! = Sizi jübileniz ile kutlarım! (**Sizi jübilenizden dolayı kutlarım!**) (NKK-28)

Sizdi tuvgan küniŋiz ben kutlayman! = Pozdravlyayu vas s dnem rojdeniya! = Sizi doğum gününüz ile kutlarım! (**Sizin doğum gününüzü kutlarım!**) (NKK-28)

Sizdi yaŋı yıl man kutlayman! = Pozdravlyayu vas s novım godom! = Sizi yeni yıl ile kutlarım! (**Sizin yeni yılınızı kutlarım!**) (NKK-28)

Sizdi yeŋüv küni men kutlayman! = Pozdravlyayu vas s dnem pobedı! = Sizi zafer günü ile kutlarım! (**Sizin zafer gününüzü kutlarım!**) (NKK-28)

Sizdi üylenüviŋiz ben kutlayman! = Pozdravlyayu vas s brakosoçetaniem! = Sizi evliliğiniz ile kutlarım! (**Sizin evliliğinizden dolayı kutlarım!**) (NKK-28)

İnkal yeralma man. = İnkal s kartofelem. = İnkal patates ile. (**Patatesli inkal.**) (NKK-60)

İnkal yılkı et pen. = İnkal s koninoy. = İnkal yılkı et ile. (**Yılkı etli inkal.**) (NKK-60)

Pılav kaz et pen. = Plov s gusyatinoy. = Pilav kaz et ile. (**Kaz etli pilav.**) (NKK-60)

Kızıl balık yeralma man. = Krasnaya rıba s kartofelem. = Kırmızı balık patates ile. (**Patatesli kırmızı balık.**) (NKK-60)

Suv börek yeralma man. = Vareniki s kartofelem. = Su börek patates ile. (**Patatesli su böreği.**) (NKK-60)

Suv börek irimşik pen. = Vareniki s tvorogom. = Su börek çökelek ile. (**Çökelekli su böreği.**) (NKK-60)

[438] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 78-79.

1.2.11.3.1.7. "u" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"u" (/-DA/)* edatı tamlayan hâli *(родительный падеж = roditel'nıy padej)* ile yaygın olarak bir nesnenin sahibini gösterirken kullanılır. Ayrıca bir şeyin ya da bir kimsenin yanında, önünde olan nesneyi, kişiyi ifade ederken de bu edat kullanılır[439]. Bu edatın anlamca Nogay Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Sizde sıyır, koy barma? = U vas est' korovı, ovtsı? = Sizde sığır, koyun var mı? (**Sizin sığırınız, koyununuz var mı?**) (NKK-8)

Sizde orta sıdıralarga bilet barma? = Est' li u vas biletı na srednie ryadı? = Sizde orta sıralara bilet var mı? (**Sizin orta sıralara biletiniz var mı?**) (NKK-103)

Bu orman bizde ökimet pen saklanadı. = Etot les u nas ohranyayetsya gosudarstvom. = Bu orman bizde hükümet ile korunuyor. (**Bu orman bizim hükümetimiz tarafından korunuyor.**) (NKK-116)

Kostyumga sizde kayday kumaşlar bar dı? = Kakie u vas est' tkani na kostyum? = Kostüme sizde hangi kumaşlar var? (**Kostüm için sizin hangi kumaşlarınız var?**) (NKK-79)

Bolarman sende men ırgat. = Ya budu raboçiy u tebya. = Olurum sende ben işçi. (**Ben senin işçin olurum.**) (ÇTLG-675)

Sizde bos orınlar barma? = U vas est' svobodnıe mesta? = Sizde boş yerler var mı? (**Sizin boş yeriniz var mı?**) (NKK-29)

Kaygader bäpiyler kökisler sizde bar dı? = Skol'ko u vas utok, indyukov? = Kaç ördekler, hindiler sizde vardı? (**Sizin kaç ördeğiniz, hindiniz vardı?**) (NKK-8)

Sizde kayday suvsap işimlikleri bar dı? = U vas kakie prohladitel'nıe napitki? = Sizde hangi soğuk içecekleri var? (**Sizin hangi soğuk içecekleriniz var?**) (NKK-58)

Bizde ayran, türli yemis suvları bar. = U nas est' ayran, raznıe sokı. = Bizde ayran, çeşitli meyve suları var. (**Bizim ayranımız ve çeşitli meyve sularımız var.**) (NKK-58)

1.2.11.3.1.8."v" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"v" (/-A/)* edatı belirtme hâli *(внительный падеж = vnitel'nıy padej)* ile kullanıldığında hareketin yönünü, eylemin ne zaman gerçekleştiğini, eylemin

[439] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 55.

süresini belirtmiş olur[440]. Bu edatın anlamca Nogay Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Darmandı künine eki kere astan aldın işiŋiz. = Prinimayte lekarstvo dva raza v den' perede doy. = İlacı gününe iki kere yemekten önce içiniz. (**İlacı günde iki kere yemekten önce içiniz.**) (NKK-86)

Üyken format bolıp yumasına eki kere şıgadı. = Ona vıhodit bol'şim formatom dva raza v nedelyu. = Büyük format olup haftasına iki kere çıkar. (**Büyük formatta haftada iki kere çıkar.**) (NKK-93)

Bu zatka men şeklenemen. = Ya somnevayus' v etom. = Bu şeye ben şüpheleniyorum. (**Ben bu şeyden şüpheleniyorum.**) (NKK-27)

Hayırlı säatke! = V dobrıy ças! = Hayırlı saate! (**Hayırlı saatler!**) (NKK-17)

1.2.11.3.2.RUSÇA SÖZCÜKLERİN ÇEVRİLMESİ

Rusça sözcük veya sözcüklerin kavram olarak olduğu gibi Rusçadan Nogay Türkçesine çevrildiği görülmektedir. Rusçadan yapılan sözcük çevirilerini ad-ad soylu ve fiil çevirileri olarak iki gruba ayırmak mümkündür.

1.2.11.3.2.1.RUSÇA AD - AD SOYLU SÖZCÜKLERİN ÇEVRİLMESİ

Rusçadan Nogay Türkçesine anlam olarak çevrilen ad ve ad soylu sözcükler şunlardır:

1.2.11.3.2.1.1."doljen, nado, neobhodimo, nujno, nujen" (gerek) Sözcüğünün Çevrilmesi

Nogay Türkçesinde gereklilik kipi yerine "*yönelme hâli alan ad* veya *zamir + mastar hâlde fiil ya da mastar hâldeki fiile getirilen yönelme hâli + gerek anlamındaki sözcük*" kalıbının kullanılması Rusça etkisi ile oluşmaktadır: [441]

Ädetke köre, men kencecelay ulı, atam-anam man turmaga kerekpen. = Mne, kak mladşemu sınu, po traditsii nado jit' s roditelyami. = Geleneğe göre ben küçük oğul, anne babamla yaşamaya gereğim. (**Geleneğe göre ben küçük oğul olduğum için anne babamla yaşamalıyım.**) (NKK-9)

---

[440] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 39-40.
[441] Fatma Özkan – Bağdagül Musa, ***agm.***, s. 126.

Maga yoldastı körmege kerek edi. = Mne nado bılo videt' tovarişça. = Bana yoldaşı görmeye gerek idi. (**Ben yoldaşı görmeliydim.**) (NKK-22)

Maga tel sokpaga kerek edi. = Mne nujno pozvonit' po telefonu. = Bana telefon açmaya gerek idi. (**Ben telefon açmalıydım.**) (NKK-55)

Siz artıŋızga kaytpaga kereksiz. = Vam nujno idti nazad. = Siz gerinize dönmeye gereksiniz. (**Siz geri dönmelisiniz.**) (NKK-35)

Siz sosı yerde burılmaga kereksiz. = Vam nujno svernut' na etom meste. = Siz şu yerde dönmeye gereksiniz. (**Siz şuradan dönmelisiniz.**) (NKK-35)

Men tameke almaga kerekpen. = Mne nado kupit' sigaretı.= Ben sigara almaya gereğim. (**Ben sigara almalıyım.**) (NKK-71)

Säatti tazalamaga kerek. = Çası nujno poçistit'. = Saati temizlemek gerek. (**Saat temizlenmeli.**) (NKK-80)

Biraz saklamaga kereksiz. = Vı doljnı nemnogo podojdat'. = Biraz beklemeye gereksiniz. (**Biraz beklemelisiniz.**) (NKK-81)

Etiŋizdiŋ issiligin ölşemege kerek. = Nujno izmerit' temperaturu. = Vücudunuzun sıcaklığını ölçmeye gerek. (**Vücut sıcaklığınız ölçülmeli.**) (NKK-86)

Dietadı tutpaga kerek. = Nado soblyudat' dietu. = Diyeti tutmaya gerek. (**Diyeti tutmalı.**) (NKK-87)

Men sizdi maraz üyge yibermege kerekpen. = Ya doljen napravit' vas v bol'nitsu. = Ben sizi hastaneye göndermeye gereğim. (**Ben sizi hastaneye göndermeliyim.**) (NKK-87)

Men ne etpege kerekpen? = Çto ya doljen delat'? = Ben ne etmeye gereğim? (**Ben ne yapmalıyım?**) (NKK-145)

Men yemege kerek edim. = Ya doljen bıl est'. = Ben yemeye gerek idim. (**Ben yemeliydim.**) (ÇTLG-676)

Men kim men söylespege kerekpen? = K komu ya doljen obratit'sya? = Ben kim ile konuşmaya gereğim. (**Ben kiminle konuşmalıyım?**) (NKK-145)

1.2.11.3.2.1.2.“dorogoy” (pahalı) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçanın dil yapısında sıfatların hitap olarak kullanılması yaygındır. Rusçadaki *“dorogoy”* sıfatı da, hitap sözcüğü olarak kullanılmaktadır. Bu sıfat önceleri Rusçada sadece yakınlık ve sevecenlik ifade ederken günümüzde resmi ortamlarda az tanınan

insanlar için de söylenebilmektedir[442]. Rusçadaki bu sözcüğün anlamca Nogay Türkçesine çevrildiği görülmektedir:

Baalı doslar! = Dorogie druz'ya! = Pahalı dostlar! (**Kıymetli dostlar!**) (NKK-20)

1.2.11.3.2.1.3."ego" (onu) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada niteleyici yan cümle kurmaya yarayan bu sözcüğün kurduğu yapı Türkçeye yabancı bir yapıdır. Ancak Nogay Türkçesine anlamca çevrilen bu sözcük, beraberinde yapıyı da Nogay Türkçesine çevirmiştir:

"Tögerek" oyını, onı "Altınay" halk öner kollektivi iygi biyiydi. = Tanets "Togerek", ego iskusno ispolnyayet narodnıy ansambl' "Altınay". = "Tögerek" oyunu, onu "Altınay" halk sanat topluluğu iyi oynar. (**"Tögerek" oyununu "Altınay" halk sanat topluluğu iyi oynar.**) (NKK-104)

1.2.11.3.2.1.4."eto" (bu) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada telefon konuşmalarında veya nokta tariflerinde yakında olduğu düşünülen şeyler için kullanılmaktadır. Oysa Türkçede bunlar yanımızda bulunmadıkları için daha uzakta algılanmaktadırlar. İki dil arasındaki bu dilsel dünya görüşü farkına rağmen bu zamirin Nogay Türkçesine Rusçadan anlamca çevrildiği görülmektedir:

Allo, munavı remont byurosıma? = Allo, eto byuro remonta? = Alo, burası tamir bürosu mu? (**Alo, orası tamir bürosu mu?**) (NKK-56)

1.2.11.3.2.1.5."ili" (veya, ya da, yoksa) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçadaki *"ili"* ayrıştırıcı bağlacı, iki şeyden hangisinin doğru olduğunu soran soru cümlesinde kullanılır[443]. Türkçede ise soru cümlelerinde iki şey arasındaki ayrıştırıcılık görevi *"mı"* soru eki tarafından yapılmaktadır. Ancak Rusçadaki bağlacın Nogay Türkçesine anlamca kopyalanması sonucu ayrıştırıcı bağlaç kullanımında Nogay Türkçesinde farklılıklar görülmektedir:

---

[442] Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 103.
[443] Fahrettin Murtazaoğlu, ***age.***, s. 34.

Siz öz üyiŋizde yade ökimet üyde turasız? = Vı jivete v sobstvennom ili v gosudarstvennom dome? = Siz kendi evinizde veya lojmanda yaşıyorsunuz? (**Siz kendi evinizde mi yoksa lojmanda mı yaşıyorsunuz?**) (NKK-9)

Siz ata-anaŋız ban yaşaysızba yade ayırılıppa? = Vı jivete s roditelyami ili otdel'no? = Siz anne babanızla yaşıyorsunuz mu veya ayrı mı? (**Siz anne babanızla mı ayrı mı yaşıyorsunuz?**) (NKK-9)

Sizge seker şay kerekpe yade Nogay şayma? = Vam nujen sladkiy çay ili nogayskiy? = Size şeker çay gerek mi veya Nogay çay mı? (**Size şekerli çay mı Nogay çayı mı gerekiyor?**) (NKK-58)

1.2.11.3.2.1.6."imeni" (ad) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada birisinin adıyla anılan yer, mekân adlarında, selam vermede veya selam getirip götürmede *"ad"* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Türkçede ise *"ad"* sözcüğüne gerek duyulmaz. Nogay Türkçesinde ise Rusça etkiyle *"ad"* sözcüğünün kullanıldığı görülmektedir:

Delegatsiyadıŋ atınnan sizdi ak yürekten salamlaymız! = Ot imeni delegatsii serdeçno privetstvuem vas! = Delegenin adından sizi canı gönülden selamlıyoruz! (**Delege olarak sizi canı gönülden selamlıyoruz!**) (NKK-20)

1.2.11.3.2.1.7."inostrannıy" (başka, dış ülke) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçadaki "*ino - strannıy*" *(başka - ülke)* birleşik yapılı sözcük, anlam ve şekil olarak Nogay Türkçesine çevrilmiştir:

Tıs kırallardıŋ tilin üyretetagan bölmesi barma? = Est' u vas kabinet inostrannogo yazıka? = Dış ülkelerin dilini öğreten bölüm var mı? (**Yabancı dil öğreten bölüm var mı?**) (NKK-99)

1.2.11.3.2.1.8."kak?" (nasıl?, hangi?) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçadaki *"Kak?"* sözcüğü zarfları sormak için kullanılır[444]. Nogay Türkçesine sözcüğün anlamca kopyalandığı görülmektedir[445]:

Siziŋ atıŋız kalay dı? = Kak vaşa imya? = Sizin adınız nasıl? (**Sizin adınız nedir?**) (NKK-18)

---

[444] Fahrettin Murtazaoğlu, ***age.***, s. 82.

[445] Konuşuru daha az kalmış çağdaş Türk lehçelerinde doğrudan kopyalanmasına da rastlanmaktadır. bk.: Gülsüm Killi, ***agm.***, s. 180.

Atı onıñ kayday dı? = Kak ego imya? = Adı onun nasıldı? (**Onun adı neydi?**) (NKK-115)

Kalay uzak? = Kak dolgo? = Nasıl uzak? (**Ne kadar uzak?**) (NKK-145)

1.2.11.3.2.1.9.“Kak-oy,-aya,-oe,-ie?” (nasıl?, hangi) Sözcüğünün Çevrilmesi

“Kak-oy,-aya,-oe,-ie?” sözcüğü Rusçada sıfatları sormak için kullanılır. Nogay Türkçesine de bu sözcüğün anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Sizin kespiñiz kayday? = Kakaya u vas spetsial’nost’? = Sizin uzmanlığınız nasıl? (**Sizin uzmanlığınız nedir?**) (NKK-12)

Sizin okuv-biliminiz kayday? = Kakoe u vas obrazovanie? = Sizin eğitim durumunuz nasıl? (**Sizin eğitim durumunuz nedir?**) (NKK-97)

Kaysı zamanga kaytayakpız? = K kakomu vremeni mı vernemsya? = Hangi zamana döneceğiz? (**Ne zaman döneceğiz?**) (NKK-19)

1.2.11.3.2.1.10.“Kem?” (kim olup?, kim olarak?) Sözcüğünün Çevrilmesi

“Kto?” (kim?) sorusunun vasıta hâli ile kurulmuş olan bu sözcük, Nogay Türkçesine de anlamca kopyalanmıştır:

Kim bolıp kullık etesiz? = Kem vı rabotaete? = Kim olup çalışıyorsunuz? (**Ne olarak çalışıyorsunuz?**) (NKK-98)

1.2.11.3.2.1.11.“kto?” (kim?) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada kişilerin adı, soyadı ya da uyruğu sorulduğunda adlar kişi ile özdeş kabul edildiğinden *“kto?” (kim?)* sorusu sorulur. Türkçede ise adlar kişiden bağımsız olarak düşünüldüğünden ad ve soyadlarda *“ne?”*, uyruklarda *“ne?, hangi?”* anlamındaki sorular sorular sorulur. Ancak Rusçadaki *“kto?” (kim?)* soru zamiri kullanımının Nogay Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Sizin atıñız kim di? = Kto vaşa imya? = Sizin adınız kimdir? (**Sizin adınız nedir?**) (NKK-18)

Milletiñiz kim? = Kto vı po natsional’nosti? = Milletiniz kim? (**Sizin milletiniz nedir?, Siz hangi millettensiniz?**) (NKK-20)

1.2.11.3.2.1.12.“mojno” (mümkün) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada izin anlatmak için *“mümkün”* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Nogay Türkçesine Rusçadaki bu sözcüğün anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Kayerde tezirek tamaklanmaga bolayak? = Gde mojno bıstro perekusit’? = Nerede çabucak yemek yemeye olur? (**Nerede çabucak yemek yenebilir?**) (NKK-58)

Kayerde şay işpege bolayak? = Gde mojno vıpit’ çay? = Nerede çay içmeye olur? (**Nerede çay içilebilir?**) (NKK-58)

Kaydan satıp almaga bolayak? = Gde mojno kupit’? = Nereden satın almaya olur? (**Nereden satın alınabilir?**) (NKK-65)

Kiyip karamaga bolayakpa? = Mojno li primerit’? = Giyip görmeye olur mu? (**Giyip bakılabilir mi?**) (NKK-66)

İsa Kapayevtiŋ Bolgariyada şıkkan “Kerauz” povestiniŋ nogayşasın em orıssşasın kaytip tappaga bolayagın aytsaŋız eken. = Posovetuyte, kak mojno nayti povest’ “Kerauz” İsı Kapayeva na nogayskom i russkom yazıkah, kotoraya perevedena na bolgarskiy yazık. = İsa Kapayev’in Bulgaristan’da çıkan “Kerauz” hikâyesinin Nogaycasını ve Rusçasını nasıl bulmaya olacağını söyleyiniz. (**İsa Kapayev’in Bulgaristan’da çıkan “Kerauz” hikâyesinin Nogaycasını ve Rusçasını nasıl bulabileceğimizi söyleyiniz.**) (NKK-93)

Sosı plastinkadı tıŋlamaga bolayagım? = Mojno posluşat’ etu plastinku? = Bu plağı dinlemeye olur mu? (**Bu plağı dinleyebilir miyim?**) (NKK-69)

Ölşemege kaşan kelmege bolayak tı? = Kogda mojno priyti na primerku? = Provaya ne zaman gelmeye olur? (**Provaya ne zaman gelinebilir?**) (NKK-79)

Retsept pen darmanlardı kayerden almaga bolayak tı? = Gde mojno poluçit’ lekarstva po retseptu? = Reçete ile ilaçları nereden almaya olur? (**İlaçlar reçete ile nereden alınabilir?**) (NKK-87)

Bilet kayerden almaga bolayak? = Gde mojno kupit’ biletı? = Bilet nereden almaya olur? (**Nereden bilet alınabilir?**) (NKK-103)

1.2.11.3.2.1.13.“muj” (koca, er) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçanın cinsiyete uygun sözcük seçme kuralı Nogay Türkçesini etkilediği için erkek veya bayan için ortak kullanılması gereken “*evlen-, evli*” gibi ifadeler yerine konuşan kişinin cinsine göre sözcük seçimi yapılmaktadır. Dolayısıyla bayanlar kendi

medeni durumlarından söz ederken Rusçadaki *"muj" (koca, er)* sözcüğünü çevirmeyi tercih etmektedirler:

Ol kievge barganma? = Ona zamujem? = O kocaya varmış mı? (**O evlenmiş mi?**) (Bayanlar için) (NKK-10)

Yok, ol kievge barmagan. = Net, ona nezamujem. = Yok, o kocaya varmamış. (**Yok, o evlenmemiş.**) (Bayanlar için) (NKK-10)

Yok, ol kievge şıkpagan. = Net, ona ne vışla zamuj. = Yok, o kocaya çıkmamış. (**Yok, o evlenmemiş.**) (Bayanlar için) (NKK-10)

Äşe, men kievge barganman. = Da, ya zamujem. = Evet, ben kocaya varmışım. (**Evet, ben evlendim.**) (Bayanlar için) (NKK-10)

Äşe, men kievge şıkkanman. = Da, ya vışla zamuj. = Evet, ben kocaya çıkmışım. (**Evet, ben evlendim.**) (Bayanlar için) (NKK-10)

1.2.11.3.2.1.14."novıy" (yeni) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada günlük olaylarla ilgili haberi anlatmak için *"yeni"* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Rusçadaki bu kullanımın etkisi ile Nogay Türkçesinde de *"yeni"* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır:

Ne yaŋgılık? = Çto novogo? = Ne yenilik? (**Nasılsın; ne haber?**) (NKK-18)

1.2.11.3.2.2.RUSÇA FİİLLERİN ÇEVRİLMESİ

Rusça ifadelerdeki bazı fiillerin Nogay Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

1.2.11.3.2.2.1."bolet' " (ağrı-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada hastayı, hastalığı ya da hasta olmayı anlatmak için *"ağrı-"* anlamındaki fiil ya da bu fiilden türeyen sözcükler kullanılmaktadır. Rusçadaki kullanımın Nogay Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Men avırdım. = Ya zabolel. = Ben ağrıdım. (**Ben hastalandım.**) (NKK-85)

Balam avırgan. = U menya zabolel rebyonok. = Çocuğum ağrımış. (**Çocuğum hastalanmış.**) (NKK-85)

1.2.11.3.2.2.2.“idti – hodit’ ” (git-; gel-, var-, yürü-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada yakışma, uygun olma anlamını vermek için Türkçeden farklı olarak *“gel-”* anlamındaki fiil kullanılır. Rusçadaki kullanımın, Nogay Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Maga kayday közildirik keliseek ti? = Kakie mne oçki podoydut? = Bana hangi gözlük gelecek? (**Bana hangi gözlük yaraşır.**) (NKK-87)

1.2.11.3.2.2.3.“lejat’ ” (yatay dur-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada herhangi bir şeyin üzerinde yatay olarak bulunmayı anlatmak için “*lejat’ ” (yat-, yatay dur-)* fiili kullanılmaktadır. Rusçadaki bu fiilin Nogay Türkçesine anlam olarak kopyalandığı görülmektedir:

Babaydıñ pişesiniñ kiyimleri yatır. = Odejdı lejat babaya jena. =Babay’ın karısının kıyafetleri yatıyor. (**Babay’ın karısının kıyafetleri duruyor.**) (ÇTLG-674)

1.2.11.3.2.2.4.“vıyti” (çık-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada, bayanların evlenmelerini ifade etmek ya da ayın, güneşin doğmasını anlatmak için *“çık-”* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Rusçadaki fiilin Nogay Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Yok, ol kievge şıkpagan. = Net, ona ne vışla zamuj. = Yok, o kocaya çıkmamış. (**Yok, o evlenmemiş.**) (Bayanlar için) (NKK-10)

Äşe, men kievge şıkkanman. = Da, ya vışla zamuj. = Evet, ben kocaya çıkmışım. (**Evet, ben evlendim.**) (Bayanlar için) (NKK-10)

1.2.11.3.2.3.RUSÇADAKİ EKSİK SÖZCÜK KULLANIMININ ÇEVRİLMESİ

Nogay Türkçesinde Rusçanın etkisiyle bazı sözcüklerin kullanılmadığı görülmektedir:

Ne yañılık? = Çto novogo? = Ne yenilik? (**Nasılsın?, Yeni bir şey var mı?**) (NKK-18)

Sizge seker şay kerekpe yade Nogay şayma? = Vam nujen sladkiy çay ili nogayskiy? = Size şeker çay gerek mi ya da Nogay çay mı? (**Size şekerli çay mı Nogay çayı mı gerekiyor?**) (NKK-58)

1.2.12.ÖZBEK TÜRKÇESİ

Özbek Türkçesi, diğer Türk lehçeleri gibi uzun yıllar Rusça ile yan yana kullanılmıştır. Ancak bu süre içerisinde yönetenin dili Rusça olduğu için, Özbek Türkçesi de daha çok etkilenen konumunda kalmıştır. Bu nedenle Özbek Türkçesine Rusçadan giren birçok Rusça ya da batı kökenli sözcük bulunmaktadır. Özbek Türkçesindeki Rusçadan alıntı sözcüklerden daha önemli olan ise, Rusçaya ait kelime grupları ve cümle kuruluşu ile ilgili yapıların Özbek Türkçesine kopyalanmasıdır. Özbek Türkçesindeki bu tür kopyalamalar, nicelik olarak alıntı sözcüklere oranla daha azdır. Ancak bunlar, hazır söz kalıpları adını verdiğimiz ve çok sık kullanılan yapılardır. Dolayısıyla bu tür hazır söz kalıpları, daha çok Rusçadan kelime kelime çevrilmektedirler[446].

1.2.12.1.EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

İki farklı ek sistemine sahip olan Özbek Türkçesi ve Rusça arasında ek çevirisi meydana geldiği görülmektedir. *Hâl ekleri, iyelik ekleri, şahıs ekleri, ek-fiil, çoğul eki, soru eki*, *yapım ekleri* ve *ön ek* başlıkları altında ele alınan bu çevirilerde Türkçenin yapısına uygun olmayan eklerin sözcüklere eklendiği veya eklerin kullanılmamış olduğu görülmektedir.

1.2.12.1.1.HÂL EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.12.1.1.1.Yalın Hâl İle İlgili Çeviriler

1.2.12.1.1.1.1.Yalın Hâl Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.12.1.1.1.1.1.Yalın Hâl veya Tamlayan Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusça kişi ya da dönüşlülük zamirlerindeki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle Özbek Türkçesinde kişi zamirleri yalın veya tamlayan hâli yerine yönelme hâli ile kullanılmaktadırlar. Dolayısıyla Rusça ile birebir örtüşen Özbek Türkçesindeki bu yapılar, Rusçadan yapılan kavram ve gramer çevirisinin bir sonucudur:

Sizgä spektakl' yåkdimi? = Vam ponravilsya spektakl'? = Size gösteri hoş gitti mi? (**Siz gösteriyi beğendiniz mi?**) (ÖKK-44)

---

[446] Ertuğrul Yaman, ***age.***, s. 22-23.

Sizgä nimä keräk? = Çto vam nado? = Size ne gerek? (**Sizin ne yapmanız gerekiyor?**) (ÖKK-18)

Sizgä artistning icråsi yåkdimi? = Vam ponravilas' igra artista? = Size artistin icrası hoş gitti mi? (**Siz artistin icrasını beğendiniz mi?**) (ÖKK-162)

Sizgä yåkdimi? = Ponravilos' li vam? = Size hoş mu? (**Siz beğendiniz mi?**) (ÖKK-22)

Sizgä artistlärning oyini yåkdimi? = Vam ponravilas' igra artistov? = Size artistlerin oyunları hoş gitti mi? (**Siz artistlerin oyunlarını beğendiniz mi?**) (ÖKK-44)

Moskva bizgä cudä yåkıb kåldi, äfsuski, vaktimiz åz. = Moskva nam ponravilas', jal', çto vremeni malo. = Moskova bize çok hoş gitti, ne yazık ki vaktimiz az. (**Moskova bizim çok hoşumuza gitti, ne yazık ki vaktimiz az.**) (ÖKK-173)

1.2.12.1.1.1.2.Yalın Hâlin Diğer Hâl Eklerinin Yerine Kullanılması

1.2.12.1.1.1.2.1.Belirtme Hâli Eki Yerine Yalın Hâlin Kullanılması

Özbek Türkçesinde Rusça yalın hâlin *(именительный падеж = imenitel'nıy padej)* etkisiyle belirtme hâli yerine yalın hâlin kullanıldığı görülmektedir. Bunların bir kısmı anlamca belirliliğin olduğu Rusça kaynaklı belirtme hâli yerine yalın hâldeki kullanımlardır:

Sizgä artistlärning oyini yåkdimi? = Vam ponravilas' igra artistov? = Size artistlerin oyunu hoş gitti mi? (**Siz artistlerin oyununu beğendiniz mi?**) (ÖKK-44)

Bir kısmı ise anlamca belirliliğin olmadığı Rusça kaynaklı belirtme hâli yerine yalın hâldeki kullanımlardır:

Sizgä spektakl' yåkdimi? = Vam ponravilsya spektakl'? = Size gösteri hoş gitti mi? (**Siz gösteriyi beğendiniz mi?**) (ÖKK-44)

1.2.12.1.1.1.2.2.Bulunma Hâli Eki Yerine Yalın Hâlin Kullanılması

Özbek Türkçesindeki isim kök ve gövdelerde Rusçadaki yalın hâlin *(именительный падеж = imenitel'nıy padej)* etkisiyle bulunma hâli yerine yalın hâlin kullanıldığı görülmektedir:

Åtä-ånäŋiz häyåtmilär? = Vaşi roditeli jivı? = Anne babanız hayat mılar? (**Anne babanız hayattalar mı?**) (ÖKK-117)

1.2.12.1.1.2.Belirtme Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.12.1.1.2.1.Belirtme Hâli Eki Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.12.1.1.2.1.1.Belirtme Hâli Eki Yerine Yalın Hâlin Kullanılması

Özbek Türkçesinde Rusça yalın hâlin *(именительный падеж = imenitel'nıy padej)* etkisiyle belirtme hâli yerine yalın hâlin kullanıldığı görülmektedir. Bunların bir kısmı anlamca belirliliğin olduğu Rusça kaynaklı belirtme hâli yerine yalın hâldeki kullanımlardır:

Sizgä artistlärning oyini yåkdimi? = Vam ponravilas' igra artistov? = Size artistlerin oyunu hoş gitti mi? (**Siz artistlerin oyununu beğendiniz mi?**) (ÖKK-44)

Bir kısmı ise anlamca belirliliğin olmadığı Rusça kaynaklı belirtme hâli yerine yalın hâldeki kullanımlardır:

Sizgä spektakl' yåkdimi? = Vam ponravilsya spektakl'? = Size gösteri hoş gitti mi? (**Siz gösteriyi beğendiniz mi?**) (ÖKK-44)

1.2.12.1.1.3.Tamlayan Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.12.1.1.3.1.Tamlayan Hâli Eki Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.12.1.1.3.1.1.Yalın Hâl veya Tamlayan Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusça kişi ya da dönüşlülük zamirlerindeki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle Özbek Türkçesinde kişi zamirleri yalın veya tamlayan hâli yerine yönelme hâli ile kullanılmaktadırlar. Dolayısıyla Rusça ile birebir örtüşen Özbek Türkçesindeki bu yapılar, Rusçadan yapılan kavram ve gramer çevirisinin bir sonucudur:

Moskva bizgä cudä yåkıb kåldi, äfsuski, vaktimiz åz. = Moskva nam ponravilas', jal', çto vremeni malo. = Moskova bize çok hoş gitti, ne yazık ki vaktimiz az. (**Moskova bizim çok hoşumuza gitti, ne yazık ki vaktimiz az.**) (ÖKK-173)

Sizgä yåkdimi? = Ponravilos' li vam? = Size hoş mu? (**Siz beğendiniz mi?**) (ÖKK-22)

Sizgä artistlärning oyini yåkdimi? = Vam ponravilas' igra artistov? = Size artistlerin oyunları hoş gitti mi? (**Siz artistlerin oyunlarını beğendiniz mi?**) (ÖKK-44)

Sizgä spektakl' yåkdimi? = Vam ponravilsya spektakl'? = Size gösteri hoş gitti mi? (**Siz gösteriyi beğendiniz mi?**) (ÖKK-44)

Sizgä nimä keräk? = Çto vam nado? = Size ne gerek? (**Sizin ne yapmanız gerekiyor?**) (ÖKK-18)

Sizgä artistning icråsi yåkdimi? = Vam ponravilas' igra artista? = Size artistin icrası hoş gitti mi? (**Siz artistin icrasını beğendiniz mi?**) (ÖKK-162)

1.2.12.1.1.4.Yönelme Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.12.1.1.4.1.Yönelme Hâli Ekinin Diğer Hâl Eklerinin Yerine Kullanılması

1.2.12.1.1.4.1.1.Yalın Hâl veya Tamlayan Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusça kişi ya da dönüşlülük zamirlerindeki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle Özbek Türkçesinde kişi zamirleri yalın veya tamlayan hâli yerine yönelme hâli ile kullanılmaktadırlar. Dolayısıyla Rusça ile birebir örtüşen Özbek Türkçesindeki bu yapılar, Rusçadan yapılan kavram ve gramer çevirisinin bir sonucudur:

Sizgä nimä keräk? = Çto vam nado? = Size ne gerek? (**Sizin ne yapmanız gerekiyor?**) (ÖKK-18)

Sizgä yåkdimi? = Ponravilos' li vam? = Size hoş mu? (**Siz beğendiniz mi?**) (ÖKK-22)

Sizgä artistlärning oyini yåkdimi? = Vam ponravilas' igra artistov? = Size artistlerin oyunları hoş gitti mi? (**Siz artistlerin oyunlarını beğendiniz mi?**) (ÖKK-44)

Sizgä spektakl' yåkdimi? = Vam ponravilsya spektakl'? = Size gösteri hoş gitti mi? (**Siz gösteriyi beğendiniz mi?**) (ÖKK-44)

Moskva bizgä cudä yåkıb kåldi, äfsuski, vaktimiz åz. = Moskva nam ponravilas', jal', çto vremeni malo. = Moskova bize çok hoş gitti, ne yazık ki vaktimiz az. (**Moskova bizim çok hoşumuza gitti, ne yazık ki vaktimiz az.**) (ÖKK-173)

Sizgä artistning icråsi yåkdimi? = Vam ponravilas' igra artista? = Size artistin icrası hoş gitti mi? (**Siz artistin icrasını beğendiniz mi?**) (ÖKK-162)

1.2.12.1.1.5.Bulunma Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.12.1.1.5.1.Bulunma Hâli Eki Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.12.1.1.5.1.1.Bulunma Hâli Eki Yerine Yalın Hâlin Kullanılması

Özbek Türkçesindeki isim kök ve gövdelerde Rusçadaki yalın hâlin *(именительный падеж = imenitel'nıy padej)* etkisiyle bulunma hâli yerine yalın hâlin kullanıldığı görülmektedir:

Åtä-ånäñgiz häyåtmilär? = Vaşi roditeli jivı? = Anne babanız hayat mılar? (**Anne babanız hayattalar mı?**) (ÖKK-117)

1.2.12.1.2.ŞAHIS EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.12.1.2.1.Şahıs Ekinin Kullanılmaması

Özbek Türkçesinde şahıs ekinin kullanılmaması, özellikle gereklilik kipinin Rusçadaki "*doljen, nado, neobhodimo, nujno, nujen*" (gerek) sözcüklerinden etkilenip fiillerin mastar hâlde kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Bu kullanımlar Özbek Türkçesindeki cümlelerde şahıs ekinin kullanımını sınırlandırmaktadır:

Men håzir ketişim keräk. = Ya doljen seyças uhodit'. = Ben şimdi gidişim gerek. (**Ben şimdi gitmeliyim.**) (ÖKK-118)

Endi ketişim kerek. = Seyças mne nado idti.= Şimdi gidişim gerek. (**Şimdi gitmeliyim.**) (ÖKK-118)

1.2.12.1.3.ÇOĞUL EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.12.1.3.1.Çoğul Ekinin Kullanılmaması

Özbek Türkçesindeki söylemlerde bazı sözcüklerin çoğul eki almaması sözcüklerin Rusçada tekil olarak kullanılmasından kaynaklanmaktadır:

Hayrli keç! = Dobroe veçer! = İyi akşam! (**İyi akşamlar!**) (ÖKK-115)

1.2.12.1.4.SORU EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Rusçadaki isim cümleleri vurguyla soru da bildirebilmektedir. F. Murtazaoğlu bunu şöyle açıklar: "İsim cümlesini yanıtlayan soru cümlesi, aynı isim cümlesinden oluşur. Soru cümlesinin isim cümlesinden tek farkı, ses tonu ile düzenlenmesidir. Başka bir deyişle, isim cümlesinden soru cümlesi yapmak için sorulan sözcüğün vurgulu

hecesinde sesimizi yükseltmemiz yeterlidir."[447] Bu nedenle Rusçada isim cümlesinde soru oluşturmak için ayrıca soru eki veya edatı gerekmez. Rusçada vurguyla yapılan soru cümlesinin etkisi Özbek Türkçesinde de hissedilmektedir. "Rus dilinin Özbek Türkçesi üzerindeki etkilerinden birisi de vurgu ve entonasyonla ilgilidir. Bilindiği gibi Türk dili normal vurgulu dillerdendir. Rus dili ise aksine kuvvetli bir vurgu ve entonasyon sistemine sahiptir. Özellikle günlük konuşmada vurgu ve entonasyon Özbek Türkçesinde kendisini hissetmektedir. Rusçanın soru eki kullanılmadan yapılan soru kuruluşuna zaman zaman Özbek Türkçesinde de rastlanmaktadır."[448]

1.2.12.1.5.YAPIM EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.12.1.5.1.Yapım Ekinin Gereksiz Kullanılması

1.2.12.1.5.1.1.Sıra Sayı Sıfatı Ekinin Kullanılması

Özbek Türkçesindeki bazı söylemlerde sıra sayı sıfatı yapan *"-IncI"* ekinin kullanılması Rusçadaki sıra sayı sıfatlarının etkisiyle gerçekleşmektedir:

1992-yil. = 1992-oe god. = 1992'nci yıl. (**1992 yılı.**) (ÖKK-54)

1.2.12.1.5.1.2.Mastar Ekinin Kullanılması

Rusçada cümle içerisinde mastar hâlde bulunan fiillerin Özbek Türkçesine biçim ve anlam olarak çevrildikleri ve bu nedenle Özbek Türkçesinde mastar eklerinin kullanıldığı görülmektedir:

Endi ketişim kerek. = Seyças mne nado idti.= Şimdi gidişim gerek. (**Şimdi gitmeliyim.**) (ÖKK-118)

Men hâzir ketişim keräk. = Ya doljen seyças uhodit'. = Ben şimdi gidişim gerek. (**Ben şimdi gitmeliyim.**) (ÖKK-118)

[447] Fahrettin Murtazaoğlu, ***age.***, s. 30.
[448] Ertuğrul Yaman, ***age.***, s. 23.

1.2.12.2. SÖZ DİZİMİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.12.2.1. RUSÇADAKİ SAAT ANLATAN İFADELERİN YAPISAL OLARAK ÇEVRİLMESİ

Rusçada saat anlatan ifadelerin Özbek Türkçesine sözdizimsel ve anlam olarak çevrildiği görülmektedir:

Yigirmä minuti käm ikki. = Bez dvadtsati dva çasa. = Yirmi dakika yok iki. (**Saat ikiye yirmi var.**) (ÖKK-138)

Såät çåräk käm ikki. = Bez çetverti dva. = Saat çeyrek yok iki. (**Saat ikiye çeyrek var.**) (ÖKK-138)

Såät on beş minuti käm ikki. = Bez pyatnadtsati dva çasa. = Saat on beş dakika yok iki. (**Saat ikiye on beş dakika var.**) (ÖKK-138)

Såät on minuti käm üç. = Bez desyati tri çasa. = Saat on dakika yok üç. (**Saat üçe on dakika var.**) (ÖKK-138)

Ontä kem onbeş. = Bez desyati tri. = On yok on beş. (**On beşe on var.**) (ÖKKK-256)

1.2.12.3.SÖZCÜK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Rusça edatlar ile sözcüklerin Özbek Türkçesine sözcük olarak çevrildiği görülmektedir.

1.2.12.3.1.RUSÇA EDATLARIN ÇEVRİLMESİ

Rusçada "*bez, çerez, do, na, ne, po, s, v*" edatları belli hâl eklerine göre kullanılarak çeşitli anlamlar kazanmaktadırlar. Oluşan anlamların Özbek Türkçesine bire bir çevrildiği görülmektedir:

1.2.12.3.1.1."bez" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"bez" (yok, /+sIz/)* edatı tamlayan hâli *(родительный падеж = roditel'nıy padej)* ile kullanılır. Rusçada bir nesne ya da kişinin yokluğunu, hareketin nasıl yapıldığını ve saati ifade ederken bu edat kullanılır[449]. Bu edatın anlamca Özbek Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Såät <u>çåräk käm</u> ikki. = <u>Bez çetverti</u> dva. = Saat <u>çeyrek yok</u> iki. (**Saat ikiye <u>çeyrek var.</u>**) (ÖKK-138)

[449] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 56.

Sååt on beş minuti käm ikki. = Bez pyatnadtsati dva çasa. = Saat on beş dakika yok iki. (**Saat ikiye on beş dakika var.**) (ÖKK-138)

Sååt on minuti käm üç. = Bez desyati tri çasa. = Saat on dakika yok üç. (**Saat üçe on dakika var.**) (ÖKK-138)

Yigirmä minuti käm ikki. = Bez dvadtsati dva çasa. = Yirmi dakika yok iki. (**Saat ikiye yirmi var.**) (ÖKK-138)

Ontä kem onbeş. = Bez desyati trinadtsat. = On yok on beş. (**On beşe on var.**) (ÖKKK-256)

1.2.12.3.1.2.“çerez” Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *“çerez” (yoluyla, vasıtasıyla)* edatı belirtme hâli *(винительный падеж = vnitel’nıy padej)* ile kullanılır. Rusçada bir yerden bir yere, içinden, üzerinden, bir süre sonra ve yaygın olarak bir şey veya birisi aracılığıyla yapılan işi ifade ederken bu edat kullanılır. Bu edatın anlamca Özbek Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Şähärlärärå avtomatik stantsiya årkali kandäy telefon kılış mümkin? = Kak pozvonit’ çerez avtomatiçeskuyu mejdugorodnuyu stantsiyu? = Şehirlerarası otomatik istasyon yoluyla nasıl telefon etmek mümkün? (**Şehirlerarası otomatik istasyondan nasıl telefon edilebilir?**) (ÖKK-46)

1.2.12.3.1.3.“do” Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *“do” (-A kadar)* edatı tamlayan hâli *(родительный падеж = roditel’nıy padej)* ile kullanılır ve hareketin mesafesini, zamanını ve ne zamana kadar yapıldığını ifade eder[450]. Bu edatın anlamca Özbek Türkçesine kopyalandığı görülmektedir.

Keç körişgünçä! = Do veçera! = Akşam görüşünceye kadar! (**Akşam görüşürüz!**) (ÖKK-116)

Yänä körişgünçä! = Do novıh vstreç! = Yine görüşünceye kadar! (**Tekrar görüşürüz!**) (ÖKK-19)

Körişgünçä! = Do svidaniya! = Görüşene kadar! (**Görüşürüz!**) (ÖKK-116)

[450] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 53.

1.2.12.3.1.4.“na” Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *“na” (/-A/)* edatı belirtme hâli *(внительный падеж = vnitel’nıy padej)* ile kullanıldığında hareketin yönünü veya yerini göstermek, zaman göstermek, eylemin devam ettiği süreci göstermek, amaç belirtmek ve nesneler arası farkı vurgulamak amacı taşır[451]. Bu edatın anlamca Özbek Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

İmtihanni beşgä tapşirmak. = Sdavat’ ekzamena na petyarku. = Sınavı beşe vermek. (**Sınavdan beş almak.**) (ÖKK-38)

Samolyotgä bilet kaerdä såtilädi? = Gde prodayutsya biletı na samolyot? = Uçağa bilet nerede satılıyor? (**Uçak bileti nerede satılıyor?**) (ÖKK-27)

Ändicänkä kızläri birinçi oringä çıkdı. = Devuşki Andijanki vışli na pervoe mesto. = Andicanka kızları birinci yere çıktı. (**Andican kızları birinci oldu.**) (ÖKK-61)

Kıska mäsåfägä yügüriş. = Beg na korotkie distants2.= Kısa mesafeye koşma. (**Kısa mesafe koşusu.**) (ÖKK-61)

1.2.12.3.1.5.“ne” Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *“ne” (/-sIz/, yok, değil)* edatı, olumsuzluk edatı olarak hem fiil çekimlerinde hem de isimlerde kullanılmaktadır. Bu edatın anlamca Özbek Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Yåmån emäs. = Ne ploho. = Kötü değil. (**Orta.**) (ÖKKSB-4)

1.2.12.3.1.6.“po” Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *“po” (ile; /-A/, /-DA/; boyunca)* edatı yönelme hâli *(дательный падеж = datel’nıy padej)* ile kullanılır. Rusçada bir şeyin üzerinde ya da yüzeyinde yapılan hareketi göstermek, hareketin nereye ve nerede yapıldığını göstermek, hareketin belli zamanlarda ve belli aralıklarla yapıldığını göstermek, hareketin neden gerçekleştiğini göstermek, bir şeyin içeriğinden bahsetmek, bir işin bir şeye bağlı olarak yapıldığını göstermek, bir nesnenin niteliklerinden bahsetmek, ilişki ve akrabalıktan bahsetmek, tek tek yapılan paylaşımı anlatmak ve iletişim aracını göstermek için bu edat kullanılır[452]. Bu edatın anlamca Özbek Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

---

[451] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 40-41.
[452] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 67-69.

Türk tilidä gäpirmak. = Po turetski razgovorivat'. = Türk tilinde konuşmak. (**Türkçe konuşmak.**) (ÖKK-10)

1.2.12.3.1.7."s" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"s" (ile)* edatı vasıta hâli *(творительный падеж = tvoritel'nıy padej)* ile kullanıldığında hareketin birlikteliğini, bir nesnenin ne tür olduğunu, hareketin tarzını ve kutlamaları ifade eder[453]. Bu edatın Özbek Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Cånim bilän! = S udovol'stviem! = Canım ile! (**Mutlu olurum.**) (ÖKK-15)

Tuğılgän küniñgiz bilän täbrikläymän! = Pozdravlyayu vas s dnyom rojdeniya! = Doğum gününüz ile kutluyorum! (**Doğum gününüzü kutluyorum!**) (ÖKK-116)

Bäyräm bilän täbrikläymän! = Pozdravlyayu s prazdnikom! = Bayram ile kutluyorum! (**Bayramınızı kutluyorum!**) (ÖKK-116)

Yäñgi yiliñgiz bilän! = S novım godom! = Yeni yılınız ile! (**Yeni yılınız kutlu olsun.**) (ÖKK-116)

Kandäy hısåb bilän? = S kakim sçyetom? = Nasıl hesap ile? (**Sonuç kaç?**) (ÖKK-61)

1.2.12.3.1.8."v" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"v" (/-A/; /-DA/)* edatı iki hâl ekiyle kullanılabilmektedir. Birincisi, *"v" (/-A/)* edatı belirtme hâli *(внительный падеж = vnitel'nıy padej)* ile kullanıldığında hareketin yönünü, eylemin ne zaman gerçekleştiğini, eylemin süresini belirtmiş olur[454]. Bu edatın anlamca Özbek Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Buñgä äminmän. = Ya uveren v etom. = Buna eminim. (**Bundan eminim.**) (ÖKK-15)

Nomer sutkasigä neçä pul turädi? = Skol'ko stoit nomer v sutki? = Numara günlüğüne ne kadar duruyor? (**Odanın günlüğü ne kadar?**) (ÖKK-29)

Vagongä neçä pul turädi? = Skol'ko stoit bilet v vagon? = Vagona kaç para duruyor? (**Vagonun ücreti ne kadar?**) (ÖKK-143)

---

[453] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 78-79.
[454] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 39-40.

İkincisi, *"v" (/-DA/)* edatı bulunma hâli *(предложный падеж = predlojnıy padej)* ile kullanıldığında yer ve zaman göstermek, yaşamın belli bir döneminden bahsetmek, insanın içinde bulunduğu psikolojik durumu anlatmak veya giyecek çeşitlerini belirtmek amacı taşır[455]. Bu edatın anlamca Özbek Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Sämärkanddä ävväl häm bulgänmisiz? = Vı bıvali ranee v Semerkande? = Semerkant'ta daha önce olmuş musunuz? (**Semerkant'a daha önce geldiniz mi?**) (ÖKKSB-3)

Siz Nävåiy nåmidägi teatrdä bolgänmisiz? = Vı bıli v teatre imeni Navoi? = Siz Nevai adındaki tiyatroda oldunuz mu? (**Siz Nevai tiyatrosuna gittiniz mi?**) (ÖKK-161)

Tärih muzeyidä bolgänmisiz? = Vı bıli v İstoriçeskom muzee? = Tarih müzesinde oldunuz mu? (**Tarih müzesine gittiniz mi?**) (ÖKK-163)

1.2.12.3.2.RUSÇA SÖZCÜKLERİN ÇEVRİLMESİ

Rusça sözcük veya sözcüklerin kavram olarak olduğu gibi Rusçadan Özbek Türkçesine çevrildiği görülmektedir. Rusçadan yapılan sözcük çevirilerini ad-ad soylu ve fiil çevirileri olarak iki gruba ayırmak mümkündür.

1.2.12.3.2.1.RUSÇA AD - AD SOYLU SÖZCÜKLERİN ÇEVRİLMESİ

Rusçadan Özbek Türkçesine anlam olarak çevrilen ad ve ad soylu sözcükler şunlardır:

1.2.12.3.2.1.1."appetit" (iştah) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada yemek yerken iyi dilek için yemek yeme isteğine odaklanılarak "*iştah*" anlamındaki sözcükten faydalanılmaktadır. Türkçede ise yiyilen şeye odaklanılarak iyi dilek dilenmektedir. Tespitlerimizde Özbek Türkçesinde Rusça kullanımın etkisi olduğu görülmektedir:

Yakımli iştäha. = Priyatnıy appetit. = İyi iştahlar. (**Afiyet olsun.**) (ÖKK-156)

---

[455] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 83-84.

1.2.12.3.2.1.2.“delo” (iş) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada karşılaşılan kişinin içinde bulunduğu durum, vaziyet sorulduğunda *“iş” (delo)* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Türkçede ise *“iş”* sözcüğü kullanılmadan soru sorulmaktadır. Rusçadaki ifadenin anlamca Özbek Türkçesine çevrildiği görülmektedir:

İşläriŋgiz käley? = Kak dela? = İşleriniz nasıl? (**Nasılsın?**) (ÖKKSB-1)

1.2.12.3.2.1.3.“doljen, nado, neobhodimo, nujno, nujen” (gerek) Sözcüğünün Çevrilmesi

Özbek Türkçesinde gereklilik kipi yerine “(*yönelme hâli alan ad* veya *zamir; yalın ad) + mastar hâlde fiil + gerek anlamındaki sözcük*” kalıbının kullanılması Rusça etkisi ile oluşmaktadır: [456]

Endi ketişim kerek. = Seyças mne nado idti.= Şimdi gidişim gerek. (**Şimdi gitmeliyim.**) (ÖKK-118)

Men hâzir ketişim keräk. = Ya doljen seyças uhodit’. = Ben şimdi gidişim gerek. (**Ben şimdi gitmeliyim.**) (ÖKK-118)

Sizgä nimä keräk? = Çto vam nado? = Size ne gerek? (**Siz ne yapmalısınız?**) (ÖKK-18)

1.2.12.3.2.1.4.“imeni” (ad) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada birisinin adıyla anılan yer, mekân adlarında, selam vermede veya selam getirip götürmede *“ad”* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Türkçede ise *“ad”* sözcüğüne gerek duyulmaz. Özbek Türkçesinde ise Rusça etkiyle *“ad”* sözcüğünün kullanıldığı görülmektedir:

Sizni … nâmidän kutlyäymän. = Pozdravlyayu vas ot imeni … . = Sizi … adından kutluyorum. (**Sizi … olarak kutluyorum.**) (ÖKKSB-4)

V. İ. Lenin nâmidägi mäydängä kandäy bârilädi? = Kak proyti k ploşçadi imeni V. İ. Lenina? = V. İ. Lenin adındaki meydana nasıl gidilir? (**V. İ. Lenin Meydanı’na nasıl gidilir?**) (ÖKK-39)

Bu-Hamza nâmidägi akademik teatr. = Eto-Akademiçeskiy teatr imeni Hamzı. = Bu Hamza adındaki akademik tiyatro. (**Bu tiyatro, Hamza akademik tiyatrosudur.**) (ÖKK-160)

[456] Fatma Özkan – Bağdagül Musa, ***agm.***, s. 126.

Siz Nävåiy nåmidägi teatrdä bolgänmisiz? = Vı bılı v teatre imeni Navoi? = Siz Nevai adındaki tiyatroda oldunuz mu? (**Siz Nevai tiyatrosuna gittiniz mi?**) (ÖKK-161)

1.2.12.3.2.1.5.“Kak-oy,-aya,-oe,-ie?” (hangi?, nasıl?) Sözcüğünün Çevrilmesi

“Kak-oy,-aya,-oe,-ie?” sözcüğü Rusçada sıfatları sormak için kullanılır. Özbek Türkçesine de bu sözcüğün anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Hısåb kandäy? = Kakoy sçyot? = Hesap nasıl? (**Sonuç kaç?**) (ÖKK-61)

Kandäy hısåb bilän? = S kakim sçyetom? = Nasıl hesap ile? (**Sonuç kaç?**) (ÖKK-61)

1.2.12.3.2.1.6.“mesto” (yer) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada dereceyi veya seviyeyi anlatmak için kullanılan *“yer”* anlamındaki sözcüğün Özbek Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Ändicänkä kızläri birinçi oringä çıkdı. = Devuşki Andijanki vışli na pervoe mesto. = Andicanka kızları birinci yere çıktı. (**Andican kızları birinci oldu.**) (ÖKK-61)

1.2.12.3.2.1.7.“nedaleko” (uzak değil) Sözcüğünün Çevrilmesi

Bu sözcük Eski Rusça döneminde edat ile sıfatın birleşmesi sonucu (*ne + dalekiy*) oluşmuş bir zarftır. Rusçada mesafe olarak yakınlık ifade etmek için *“uzak”* anlamındaki sözcüğün olumsuz şekli kullanılmaktadır. Türkçede ise mesafe olarak yakınlık ifade etmek için *“uzak”* anlamındaki sözcüğün zıt anlamlısı olan *“yakın”* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Ancak Rusçada yakında olanı anlatmak için kullanılan *“uzak değil”* anlamındaki sözcüğün Özbek Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Vokzal ålis emäsmi? = Vokzal nedaleko? = Gar uzak değil mi? (**Gar yakın mı?**) (ÖKK-160)

1.2.12.3.2.1.8.“nomer” (numara) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada *“oda” (komnata)* sözcüğü bulunmasına rağmen otel ile ilgili söylemlerde odaların numarasına vurgu yapılmakta ve *“numara”* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Türkçede ise *“oda”* anlamındaki sözcükler kullanılmaktadır. Fakat

Özbek Türkçesinde Rusçanın etkisiyle *"numara"* sözcüğü hem anlam hem de biçim olarak kullanılabilmektedir:

Nomer sutkasigä neçä pul turädi? = Skol'ko stoit nomer v sutki? = Numara günlüğüne ne kadar duruyor? (**Odanın günlüğü ne kadar?**) (ÖKK-29)

1.2.12.3.2.1.9."novıy" (yeni) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada günlük olaylarla ilgili haberi anlatmak için *"yeni"* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Rusçadaki bu kullanımın etkisi ile Özbek Türkçesinde de *"yeni"* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır:

Gazetada kandäy yäñiliklär bår? = Çto novogo v gazete? = Gazetede hangi yenilikler var? (**Gazetede hangi haberler var?**) (ÖKK-24)

Kandäy yäñiliklär bår? = Kakie novosti? = Nasıl yenilikler var? (**Nasılsın?**) (ÖKK-22)

1.2.12.3.2.1.10."puti" (yol) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada seyahat için iyi dilek dilerken *"yol"* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Türkçede ise yapılan işe göndermede bulunularak *"yolculuk"*un iyi geçmesi istenmektedir. Ancak Özbek Türkçesinde Rusça etki dolayısıyla *"yol"* anlamındaki sözcük kullanılmıştır:

Ak yol! = Dobrıe puti! = İyi yol! (**İyi yolculuklar!**) (ÖKKSB-5)

1.2.12.3.2.1.11."sebya" (kendi, öz) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçadaki *"u" (-DA)* edatı ve dönüşlülük zamirinin tamlayan hâli *(родительный падеж = roditel'nıy padej)* ile çekimlenmiş biçimi olan *"sebya",* anlam olarak yerinde olmayı anlatır. Rusçadaki anlamın Özbek Türkçesine de kopyalandığı görülmektedir:

U özidämi? = On u sebya? = O kendinde mi? (**O yerinde mi?**) (ÖKK-50)

1.2.12.3.2.1.12."skorıy" (çabuk, hızlı) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada *"ilk"* yardım için *"çabuk, hızlı"* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Rusçadaki kullanımın Özbek Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Tez yårdäm. = Skorıy pomoşç'. = Hızlı yardım. (**İlk yardım.**) (ÖKK-19)

1.2.12.3.2.2.RUSÇA FİİLLERİN ÇEVRİLMESİ

Rusça ifadelerdeki bazı fiillerin Özbek Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

1.2.12.3.2.2.1.“bıvat’ - bıt’ ” (ol-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada bir yerde bulunmayı ya da bir durumdan başka bir duruma geçmiş olmayı anlatmak için *“ol-”* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Rusçadaki kullanımın Özbek Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Sämärkanddä ävväl häm bulgänmisiz? = Vı bıvali ranee v Semerkande? = Semerkant’ta daha önce olmuş musunuz? (**Semerkant’a daha önce geldiniz mi?**) (ÖKKSB-3)

Siz Nävåiy nåmidägi teatrdä bolgänmisiz? = Vı bıli v teatre imeni Navoi? = Siz Nevai adındaki tiyatroda oldunuz mu? (**Siz Nevai tiyatrosuna gittiniz mi?**) (ÖKK-161)

Tärih muzeyidä bolgänmisiz? = Vı bıli v İstoriçeskom muzee? = Tarih müzesinde oldunuz mu? (**Tarih müzesine gittiniz mi?**) (ÖKK-163)

1.2.12.3.2.2.2.“idti – hodit’ ” (git-; gel-, var-, yürü-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada bir eylemi yapmaya yaklaşmayı anlatmak için *“gel-”* anlamındaki fiil kullanılır: *“pridyotsya ...” (-meye gel-).* Türkçede ise *“gel-”* anlamındaki fiil kullanılmaz:

Äfsuski, yok deyişgä toğri kelädi. = Oçen’ jal’, pridyotsya otkazat’sya. = Ne yazık ki reddetmeye doğru geliyor. (**Ne yazık ki reddediyor.)** (ÖKK-16)

Våz keçişgä toğri kelädi. = Pridyotsya otkazat’sya. = Vaz geçmeye doğru geliyor. (**Reddedecek gibi, reddetmeye yakın.**) (ÖKK-16)

1.2.12.3.2.2.3.“prosit’ ” (sor-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada, izin istemek veya özür dilemek ile ilgili ifadelerde *“sor-”* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Türkçede ise bu eylem *“iste-, dile- vb.”* anlamlarındaki fiiller ile karşılanmaktadır. Ancak Rusçadaki fiilin Özbek Türkçesine anlam olarak kopyalandığı görülmektedir:

Uzr soräymän. = Proşçu proşenie. = Özür soruyorum. (**Özür dilerim.**) (ÖKKK-71)

1.2.12.3.2.2.4.“stoyat’ ” (dur-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada, bir hizmetin veya malın değeri için ya da bir yerde var olmayı anlatmak için *“dur-”* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Rusçadaki bu fiil Özbek Türkçesine anlamca kopyalanmıştır:

Hämmäsi neçä pul turädi? = Skol’ko eto vsyo stoit? = Hepsi kaç para duruyor? (**Hepsi ne kadar?**) (ÖKK-35)

Sämärkandgäçä vagongä bilet neçä pul turädi? = Skol’ko stoit proezd v vagone do Samarkanda? = Semerkand’a kadar vagona bilet ne kadar duruyor? (**Semerkand’a kadar vagon ücreti ne kadar?)** (ÖKK-41)

Bir banka bälık konservä neçä pul turädi? = Skol’ko stoit banka rıbnıh konservov? = Bir kavanoz balık konservesi ne kadar duruyor? (**Bir kavanoz balık konservesi ne kadar?**) (ÖKK-32)

Bu neçä pul turädi? = Skol’ko eto stoit? = Bu kaç para duruyor? (**Bunun ücreti ne kadar?**) (ÖKK-151)

Bu fotoapparat neçä pul turädi? = Skol’ko stoit etot fotoapparat? = Bu fotoğraf makinası kaç para duruyor? (**Bu fotoğraf makinasının ücreti ne kadar?**) (ÖKK-154)

Bu nån neçä pul turädi? = Skol’ko stoit etot hleb? = Bu ekmek kaç para duruyor? (**Bu ekmeğin ücreti ne kadar?**) (ÖKK-156)

Vagon neçä pul turädi? = Skol’ko stoit bilet v vagon? = Vagon kaç para duruyor? (**Vagonun ücreti ne kadar?**) (ÖKK-143)

Şäşilinç gäpläşüv neçä pul turädi? = Skol’ko stoit razgovor po sroçnomu zakazu? = Acil görüşme kaç para duruyor? (**Acil görüşmenin ücreti ne kadar?**) (ÖKK-148)

Bilet neçä pul turädi? = Skol’ko stoit bilet? = Bilet ne kadar duruyor? (**Bilet ne kadar?**) (ÖKK-162)

Bu akvarel’ boyäklär neçä sum turädi? = Skol’ko stoyat eti akvarel’nıe kraski? = Bu sulu boyalar kaç para duruyor? (**Bu sulu boyalar ne kadar?**) (ÖKK-165)

Bir paket kançä turädi? = Skol’ko stoit odin paket? = Bir paket ne kadar duruyor? (**Bir paket ne kadar?**) (ÖKKK-256)

1.2.12.3.2.2.5.“vıyti” (çık-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada, bayanların evlenmelerini ifade etmek ya da ayın, güneşin doğmasını anlatmak için *“çık-”* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Rusçadaki fiilin Özbek Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Turmuşgä çıkmägänmän. = Ya ne vışla zamuj. = Hayata çıkmamışım. (**Evli değilim**.) (ÖKK-13)

Turmuşgä çıkkanmän. = Ya vışla zamuj. = Hayata çıkmışım. (**Evliyim**.) (ÖKK-13)

Turmuşgä çıkkanmisiz? = Vı vışli zamuj? = Hayata çıkmış mısınız? (**Evlendiniz mi?** (Bayanlar için) (ÖKK-13)

Ändicänkä kızläri birinçi oringä çıkdı. = Devuşki Andijanki vışli na pervoe mesto. = Andicanka kızları birinci yere çıktı. (**Andican kızları birinci oldu.**) (ÖKK-61)

1.2.12.3.2.2.6.“zanimat’sya” (meşgul ol-, işgal et-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada bir şeyin kapladığı alanı ifade etmek için *“meşgul ol-, işgal et-”* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Rusçadaki bu fiilin Özbek Türkçesine anlam olarak kopyalandığı görülmektedir:

Ozbekistån SSRniŋ territoriyasi 408 miŋ kvadrat kilometr mäydånni işğål kılädi. = Uzbekistan zanimaet ploşçad’ 408 tısyaç kvadratnıh kilometrov. = Özbekistan SSC’nin yüzölçümü 408 bin km^2 alanı işgal eder. (**Özbekistan SSC’nin yüzölçümü 408 bin km^{2}dir.**) (ÖKK-172)

1.2.13.ŞOR TÜRKÇESİ

1.2.13.1.EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

İki farklı ek sistemine sahip olan Şor Türkçesi ve Rusça arasında ek çevirisi meydana geldiği görülmektedir. *Hâl ekleri, iyelik ekleri, şahıs ekleri, ek-fiil, çoğul eki, yapım ekleri* ve *ön ek* başlıkları altında ele alınan bu çevirilerde Türkçenin yapısına uygun olmayan eklerin sözcüklere eklendiği veya eklerin kullanılmamış olduğu görülmektedir.

1.2.13.1.1.HÂL EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.13.1.1.1.Yalın Hâl İle İlgili Çeviriler

1.2.13.1.1.1.1.Yalın Hâl Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.13.1.1.1.1.1.Yalın Hâl veya Tamlayan Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusça kişi ya da dönüşlülük zamirlerindeki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle Şor Türkçesinde kişi zamirleri yalın veya tamlayan hâli yerine yönelme hâli ile kullanılmaktadırlar. Dolayısıyla Rusça ile birebir örtüşen Şor Türkçesindeki bu yapılar, Rusçadan yapılan kavram ve gramer çevirisinin bir sonucudur:

Sağa takpı tartıcın taştarğa kerek. = Tebe nado brosit' kurit'. = Sana sigara içmeyi bırakmaya gerek. (**Sen sigara içmeyi bırakmalısın.**) (ŞKK-67)

Sağa parçazınaŋ̑ğ öske kaydıg predmetter köölenişting? = Kakie predmetı tebe nravyatsya bol'şe vsego? = Sana daha çok hangi şeyler güzel? (**Sen daha çok neleri seversin?**) (ŞKK-87)

Mağa matematika köölenişting. = Mne nravitsya matematika. = Bana matematik güzel. (**Ben matematiği seviyorum.**) (ŞKK-87)

Sağa kançe çaş? = Skol'ko tebe let? = Sana kaç yaş? (**Sen kaç yaşındasın?**) (ŞKK-35)

Mağa silerdi pazok kada körerge ürgünüştüg. = Mne priyatno videt' vas snova. = Bana sizi tekrar görmek sevindirici. (**Ben sizi tekrar gördüğüme sevindim.**) (ŞKK-39)

Mağa togus çaş. = Mne devyat' let. = Bana dokuz yaş. (**Ben dokuz yaşındayım.**) (ŞKK-35)

Silerge po pazıgçı kööleniştig be? = Vam nravitsya etot pisatel'? = Size bu yazar hoş gidiyor mu? (**Siz bu yazarı beğeniyor musunuz?**) (ŞKK-55)

1.2.13.1.1.2.Belirtme Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.13.1.1.2.1.Belirtme Hâli Eki Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.13.1.1.2.1.1.Belirtme Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusçada fiillerin rejimine bağlı olarak kullanılan edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle, Şor Türkçesindeki sözcüklerde de belirtme hâli eki yerine yönelme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir:

Men seni şor tilibe erbekteerge ürgederim. = Ya budu uçit' tebya govorit' po-şorski. = Ben seni Şor diliyle konuşmaya öğretirim. (**Ben sana Şor diliyle konuşmayı öğretirim.**) (ŞKK-44)

Men sağa sağın parçam. = Ya po tebe skuçayu. = Ben sana özlüyorum. (**Ben seni özlüyorum.**) (ŞKK-42)

1.2.13.1.1.2.2.Belirtme Hâli Ekinin Diğer Hâl Eklerinin Yerine Kullanılması

1.2.13.1.1.2.2.1.Yönelme Hâli Eki Yerine Belirtme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusçada etki altındaki obje belirtme hâli ile *(винительный падеж = vnitel'nıy padej)*, Türkçede ise yönelme hâli ile anlatılmaktadır[457]. Dolayısıyla Rusçadaki fiillerin rejimine bağlı olarak kullanılan Rusça edatsız belirtme hâlinin *(винительный падеж = vnitel'nıy padej)* etkisiyle, Şor Türkçesindeki zamirlerde yönelme hâli eki yerine belirtme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir:

Keçe abam meni oramnı kayde kecerge ürgetti. = Vçera otets uçil menya perehodit' ulitsu. = Dün babam beni caddeyi nasıl geçmek öğretti. (**Dün babam bana caddeyi nasıl geçeceğimi öğretti.**) (ŞKK-83)

Men seni şor tilibe erbekteerge ürgederim. = Ya budu uçit' tebya govorit' po-şorski. = Ben seni Şor diliyle konuşmaya öğretirim. (**Ben sana Şor diliyle konuşmayı öğretirim.**) (ŞKK-44)

Meni şor tiline ürgederzin̂g. = Tı budeş' uçit' menya şorskomu yazıku. = Beni Şor diline öğreteceksin. (**Bana Şor dilini öğreteceksin.**) (ŞKK-89)

[457] Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 21.

1.2.13.1.1.3.Tamlayan Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.13.1.1.3.1.Tamlayan Hâli Eki Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.13.1.1.3.1.1.Yalın Hâl veya Tamlayan Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusça kişi ya da dönüşlülük zamirlerindeki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle Şor Türkçesinde kişi zamirleri yalın veya tamlayan hâli yerine yönelme hâli ile kullanılmaktadırlar. Dolayısıyla Rusça ile birebir örtüşen Şor Türkçesindeki bu yapılar, Rusçadan yapılan kavram ve gramer çevirisinin bir sonucudur:

Mağa matematika köölenişţig. = Mne nravitsya matematika. = Bana matematik güzel. (**Ben matematiği seviyorum.**) (ŞKK-87)

Mağa togus çaş. = Mne devyat' let. = Bana dokuz yaş. (**Ben dokuz yaşındayım.**) (ŞKK-35)

Sağa takpı tartıcın taştarğa kerek. = Tebe nado brosit' kurit'. = Sana sigara içmeyi bırakmaya gerek. (**Sen sigara içmeyi bırakmalısın.**) (ŞKK-67)

Sağa parçazınaŋg öske kaydıg predmetter köölenişţig? = Kakie predmetı tebe nravyatsya bol'şe vsego? = Sana daha çok hangi şeyler güzel? (**Sen daha çok neleri seversin?**) (ŞKK-87)

Sağa kançe çaş? = Skol'ko tebe let? = Sana kaç yaş? (**Sen kaç yaşındasın?**) (ŞKK-35)

Mağa silerdi pazok kada körerge ürgünüştüg. = Mne priyatno videt' vas snova. = Bana sizi tekrar görmek sevindirici. (**Ben sizi tekrar gördüğüme sevindim.**) (ŞKK-39)

Silerge po pazıgçı köölenişţig be? = Vam nravitsya etot pisatel'? = Size bu yazar hoş gidiyor mu? (**Siz bu yazarı beğeniyor musunuz?**) (ŞKK-55)

1.2.13.1.1.4.Yönelme Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.13.1.1.4.1.Yönelme Hâli Eki Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.13.1.1.4.1.1.Yönelme Hâli Eki Yerine Belirtme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusçada etki altındaki obje belirtme hâli ile *(винительный падеж = vnitel'nıy padej)*, Türkçede ise yönelme hâli ile anlatılmaktadır[458]. Dolayısıyla Rusçadaki fiillerin rejimine bağlı olarak kullanılan Rusça edatsız belirtme hâlinin *(винительный падеж =*

[458] Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 21.

vnitel'nıy padej) etkisiyle, Şor Türkçesindeki zamirlerde yönelme hâli eki yerine belirtme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir:

Keçe abam <u>meni</u> oramnı kayde kecerge ürgetti. = Vçera otets uçil <u>menya</u> perehodit' ulitsu. = Dün babam <u>beni</u> caddeyi nasıl geçmek öğretti. (**Dün babam <u>bana</u> caddeyi nasıl geçeceğimi öğretti.**) (ŞKK-83)

Men <u>seni</u> şor tilibe erbekteerge ürgederim. = Ya budu uçit' <u>tebya</u> govorit' po-şorski. = Ben <u>seni</u> Şor diliyle konuşmaya öğretirim. (**Ben <u>sana</u> Şor diliyle konuşmayı öğretirim.**) (ŞKK-44)

<u>Meni</u> şor tiline ürgederzi͡ŋ. = Tı budeş' uçit' <u>menya</u> şorskomu yazıku. = <u>Beni</u> Şor diline öğreteceksin. (**<u>Bana</u> Şor dilini öğreteceksin.**) (ŞKK-89)

1.2.13.1.1.4.2.Yönelme Hâli Ekinin Diğer Hâl Eklerinin Yerine Kullanılması

1.2.13.1.1.4.2.1.Yalın Hâl veya Tamlayan Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusça kişi ya da dönüşlülük zamirlerindeki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle Şor Türkçesinde kişi zamirleri yalın veya tamlayan hâli yerine yönelme hâli ile kullanılmaktadırlar. Dolayısıyla Rusça ile birebir örtüşen Şor Türkçesindeki bu yapılar, Rusçadan yapılan kavram ve gramer çevirisinin bir sonucudur:

<u>Mağa</u> togus çaş. = <u>Mne</u> devyat' let. = <u>Bana</u> dokuz yaş. (**<u>Ben</u> dokuz yaşındayım.**) (ŞKK-35)

<u>Silerge</u> po pazıgçı köölenişti͡g be? = <u>Vam</u> nravitsya etot pisatel'? = <u>Size</u> bu yazar hoş gidiyor mu? (**<u>Siz</u> bu yazarı beğeniyor musunuz?**) (ŞKK-55)

<u>Sağa</u> takpı tartıcın taştarğa kerek. = <u>Tebe</u> nado brosit' kurit'. = <u>Sana</u> sigara içmeyi bırakmaya gerek. (**<u>Sen</u> sigara içmeyi bırakmalısın.**) (ŞKK-67)

<u>Sağa</u> parçazınan͡ğ öske kaydıg predmetter köölenişti͡g? = Kakie predmetı <u>tebe</u> nravyatsya bol'şe vsego? = <u>Sana</u> daha çok hangi şeyler güzel? (**<u>Sen</u> daha çok neleri seversin?**) (ŞKK-87)

<u>Mağa</u> matematika köölenişti͡g. = <u>Mne</u> nravitsya matematika. = <u>Bana</u> matematik güzel. (**<u>Ben</u> matematiği seviyorum.**) (ŞKK-87)

<u>Sağa</u> kançe çaş? = Skol'ko <u>tebe</u> let? = <u>Sana</u> kaç yaş? (**<u>Sen</u> kaç yaşındasın?**) (ŞKK-35)

Mağa silerdi pazok kada körerge ürgünüştüg. = Mne priyatno videt' vas snova. = Bana sizi tekrar görmek sevindirici. (**Ben sizi tekrar gördüğüme sevindim.**) (ŞKK-39)

1.2.13.1.1.4.2.2.Belirtme Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusçada fiillerin rejimine bağlı olarak kullanılan edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle, Şor Türkçesindeki sözcüklerde de belirtme hâli eki yerine yönelme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir:

Men seni şor tilibe erbekteerge ürgederim. = Ya budu uçit' tebya govorit' po-şorski. = Ben seni Şor diliyle konuşmaya öğretirim. (**Ben sana Şor diliyle konuşmayı öğretirim.**) (ŞKK-44)

Men sağa sağın parçam. = Ya po tebe skuçayu. = Ben sana özlüyorum. (**Ben seni özlüyorum.**) (ŞKK-42)

1.2.13.1.2.İYELİK EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.13.1.2.1.İyelik Ekinin Kullanılmaması

1.2.13.1.2.1.1.Rusçadaki Sıfat Tamlamasının Etkisiyle İyelik Ekinin Kullanılmaması

Şor Türkçesinde, iyelik ekinin kullanılmaması dolayısıyla isim tamlaması olması gereken sözcük grupları Rusçanın etkisiyle sıfat tamlaması gibi kullanılmaktadır. Bu nedenle Şor Türkçesinde bulunması gerekli olan iyelik ekinin kullanılmaması Rusçadan yapılan gramer çevirisinin bir sonucudur:

Sovhozta pisting pozubıstıng avtobus. = U nas v sovhoze svoy avtobus. = Sovhozda bizim kendimizin otobüs. (**Sovhozda bizim kendimizin otobüsü var.**) (ŞKK-85)

Şor tili – purungı türk tillerdeng pir tili. = Şorskiy yazık – odin iz drevnih tyurkskih yazıkov. = Şor dili, eski Türk dillerden bir dili. (**Şor dili, eski Türk dillerindendir.**) (ŞKK-90)

1.2.13.1.3.ŞAHIS EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.13.1.3.1.Şahıs Ekinin Kullanılmaması

Şor Türkçesinde şahıs ekinin kullanılmaması, özellikle gereklilik kipinin Rusçadaki "*doljen, nado, neobhodimo, nujno, nujen*" (gerek) sözcüklerinden etkilenip

fiillerin mastar hâlde kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Bu kullanımlar Şor Türkçesindeki cümlelerde şahıs ekinin kullanımını sınırlandırmaktadır:

Sağa takpı tartıcın taştarğa kerek. = Tebe nado brosit' kurit'. = Sana sigara içmeyi bırakmaya gerek. (**Sen sigara içmeyi bırakmalısın.**) (ŞKK-67)

Kançe ças pararğa kerek avtobuspa. = Skol'ko vremeni nado ehat' na avtobuse. = Kaç saat gitmek gerek otobüsle. (**Otobüsle kaç saat gidilmeli?**) (ŞKK-82)

1.2.13.1.4.EK-FİİL İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.13.1.4.1.Ek-Fiilin Kullanılmaması

Şor Türkçesindeki ifadelerde Rusçanın etkisiyle isim cümlelerinde geniş zaman ek-fiilinin kullanılmadığı görülmektedir:

Sağa kançe çaş? = Skol'ko tebe let? = Sana kaç yaş? (**Sen kaç yaşındasın?**) (ŞKK-35)

Mağa togus çaş. = Mne devyat' let. = Bana dokuz yaş. (**Ben dokuz yaşındayım.**) (ŞKK-35)

1.2.13.1.5.ÇOĞUL EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.13.1.5.1.Çoğul Ekinin Gereksiz Kullanılması

Şor Türkçesindeki söylemlerde sözcüklerin çoğul eki alması, sözcüğün Rusça çoğul hâlde kullanılmasından kaynaklanmaktadır:

Tura çerine kirçatkan çerlerde peş şor aalları – Orbuŋ, Koray, Öregi aal, Sarıg köl, Şanağol. = V çerte goroda pyat' şorskih poselkov – Orbun, Koray, Oregı aal, Sarıg kol, Şanagol. = Şehire sınır yerlerde beş Şor köyleri – Orbuŋ, Koray, Öregi aal, Sarıg köl, Şanağol. (**Şehire sınır yerlerde Orbuŋ, Koray, Öregi aal, Sarıg köl, Şanağol adlarında beş Şor köyü vardır.**) (ŞKK-81)

Men Şor tilibe köp söster oŋnapçam. = Ya znayu mnogo slov po-şorski. = Ben Şorca çok sözler biliyorum. (**Ben Şorca birçok sözcük biliyorum.**) (ŞKK-88)

1.2.13.1.6.YAPIM EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.13.1.6.1.Yapım Ekinin Gereksiz Kullanılması

1.2.13.1.6.1.1.Mastar Ekinin Kullanılması

Rusçada cümle içerisinde mastar hâlde bulunan fiillerin Şor Türkçesine biçim ve anlam olarak çevrildikleri ve bu nedenle Şor Türkçesinde mastar eklerinin kullanıldığı görülmektedir:

Kançe ças pararğa kerek avtobuspa. = Skol'ko vremeni nado ehat' na avtobuse. = Kaç saat gitmek gerek otobüsle. (**Otobüsle kaç saat gidilmeli?**) (ŞKK-82)

Keçe abam meni oramnı kayde kecerge ürgetti. = Vçera otets uçil menya perehodit' ulitsu. = Dün babam beni caddeyi nasıl geçmek öğretti. (**Dün babam bana caddeyi nasıl geçeceğimi öğretti.**) (ŞKK-83)

Sağa takpı tartıcın taştarğa kerek. = Tebe nado brosit' kurit'. = Sana sigara içmeyi bırakmaya gerek. (**Sen sigara içmeyi bırakmalısın.**) (ŞKK-67)

1.2.13.1.7.ÖN EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Rusçadaki ön ekler, geldikleri sözcüğe ayrıca bir anlam kattıklarından, bu ön eki alan sözcükler Şor Türkçesine ön ekli anlamlarıyla çevrilmişlerdir:

1.2.13.1.7.1."vı-" Ön Ekinin Çevrilmesi

Rusçada "*vı-*" ön eki fillerin önüne gelerek dışarı doğru yapılan hareketi anlatır[459]. Rusçada bu ön eki alan fiillere karşılık Şor Türkçesinde dışarı yönlü eylemleri anlatan "*çık-*" anlamındaki fiillerin kullanılması Rusçadan yapılan kavram çevirisinin bir sonucudur:

Tüzünen̆g sık pararzın̆g Kurako oramına. = Pryamo vıydeş' i doydeş' na ulitsu Kurako. = Doğrudan çık varırsın Kurako sokağına. (**Doğruca gidersen Kurako sokağına varırsın.**) (ŞKK-82)

1.2.13.2.SÖZ DİZİMİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.13.2.1.ÖZNE İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Rusça söz diziminin etkisiyle Şor Türkçesinde öznenin yerinde kullanılmadığı görülmektedir:

Kançe tem? = Skol'ko vremeni? = Kaç vakit? (**Saat kaç?**) (ŞKK-57)

---

[459] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 169.

Kançençi <u>cas</u>? = Kotorıy <u>cas</u>? = Kaçıncı <u>saat</u>? (**<u>Saat</u> kaç?**) (ŞKK-63)

Üş <u>cas</u>. = Tri <u>casa</u>. = Üç <u>saat</u>. (**<u>Saat</u> üç.**) (ŞKK-63)

1.2.13.2.2.TÜMLEÇLER İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Türkçenin söz diziminde cümle içerisinde yer alan tümleçler, Rusçada ise "*özne+yüklem+tümleç*" dizimine bağlı olarak cümle sonunda yer almaktadır. Rusçanın etkisiyle Şor Türkçesinde de tümleçlerin yerinde kullanılmadığı görülmektedir:

Kançe ças pararğa kerek <u>avtobuspa.</u> = Skol'ko vremeni nado ehat' <u>na avtobuse.</u> = Kaç saat gitmek gerek <u>otobüsle.</u> (**<u>Otobüsle</u> kaç saat gitmek gerekiyor?**) (ŞKK-82)

1.2.13.2.3.YÜKLEM İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Rusçanın etkisi ile Şor Türkçesindeki bazı ifadelerde yüklemlerin cümle sonunda değil, cümle içerisinde ya da başında kullanıldıkları görülmektedir:

Tüzünen͡g şık <u>pararzın͡g</u> Kurako oramına. = Pryamo vıydeş' i <u>doydeş'</u> na ulitsu Kurako. = Doğrudan çık <u>varırsın</u> Kurako sokağına. (**Doğruca çıkarsan Kurako sokağına <u>varırsın</u>.**) (ŞKK-82)

Oramnı <u>keş</u> svetoforda kök-le çarık polğanda. = Ulitsu <u>perehodi</u> tol'ko pri zelenom svete svetofora. = Caddeyi <u>geç</u> ışıkta yeşil ışık olduğunda. (**Caddeyi yeşil ışık yandığında <u>geç.</u>**) (ŞKK-83)

<u>Köçür per</u> mağa, ol noonu ayttı. = <u>Perevedi</u> mne, çto on skazal. = <u>Çevir ver</u> bana, o ne söyledi. (**Onun ne söylediğini bana <u>çeviriver</u>.**) (ŞKK-89)

1.2.13.3.SÖZCÜK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Rusça edatlar ile sözcüklerin Şor Türkçesine sözcük olarak çevrildiği görülmektedir.

1.2.13.3.1.RUSÇA EDATLARIN ÇEVRİLMESİ

Rusçada "*bez, do, na, po, s*" edatları belli hâl eklerine göre kullanılarak çeşitli anlamlar kazanmaktadırlar. Oluşan anlamların Şor Türkçesine bire bir çevrildiği görülmektedir:

1.2.13.3.1.1.“bez” Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *“bez” (yok, /+sIz/)* edatı tamlayan hâli *(родительный падеж = roditel’nıy padej)* ile kullanılır. Rusçada bir nesne ya da kişinin yokluğunu, hareketin nasıl yapıldığını ve saati ifade ederken bu edat kullanılır[460]. Bu edatın anlamca Şor Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Men içe çok öskem. = Ya ros bez materi. = Ben anne yok büyüdüm. (**Ben annesiz büyüdüm.**) (ŞKK-37)

1.2.13.3.1.2.“do” Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *“do” (-A kadar)* edatı tamlayan hâli *(родительный падеж = roditel’nıy padej)* ile kullanılır ve hareketin mesafesini, zamanını ve ne zamana kadar yapıldığını ifade eder[461]. Bu edatın anlamca Şor Türkçesine kopyalandığı görülmektedir.

Muzeyge töönçe men kayde parayın? = Kak mne doehat’ do muzeya? = Müzeye kadar ben nasıl gideyim? (**Müzeye nasıl giderim?**) (ŞKK-82)

Paza toğaşkançe! = Do svidaniya! = Görüşene kadar! (**Tekrar görüşürüz!**) (ŞKK-42)

1.2.13.3.1.3.“na” Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki “*na” (/-A/; /-DA/)* edatı iki hâl ekiyle kullanılabilmektedir. Birincisi, *“na” (/-A/)* edatı belirtme hâli *(внительный падеж = vnitel’nıy padej)* ile kullanıldığında hareketin yönünü veya yerini göstermek, zaman göstermek, eylemin devam ettiği süreci göstermek, amaç belirtmek ve nesneler arası farkı vurgulamak amacı taşır[462]. Bu edatın anlamca Şor Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Men traktoristke ebeze şoferğa ürgenerim. = Ya budu uçit’sya na traktorista ili na şofera. = Ben traktörcülüğe veya şoförlüğe öğreneceğim. (**Ben traktörcülüğü ya da şoförlüğü öğreneceğim.**) (ŞKK-87)

İkincisi *“na” (/-DA/)* edatı bulunma hâli *(предложный падеж = predlojnıy padej)* ile kullanıldığında yer göstermek, hareketin hangi ulaşım aracıyla yapıldığını

[460] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 56.
[461] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 53.
[462] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 40-41.

göstermek, zaman ve yön göstermek amacı taşır[463]. Bu edatın anlamca Şor Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Silerdiŋ abalarıŋ pensiyada ba? = Vaş otets na pensii? = Sizin babanız emeklide mi? (**Sizin babanız emekli mi?**) (ŞKK-54)

1.2.13.3.1.4.“po” Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *“po” (ile; /-A/, /-DA/; boyunca)* edatı yönelme hâli *(дательный падеж = datel’nıy padej)* ile kullanılır. Rusçada bir şeyin üzerinde ya da yüzeyinde yapılan hareketi göstermek, hareketin nereye ve nerede yapıldığını göstermek, hareketin belli zamanlarda ve belli aralıklarla yapıldığını göstermek, hareketin neden gerçekleştiğini göstermek, bir şeyin içeriğinden bahsetmek, bir işin bir şeye bağlı olarak yapıldığını göstermek, bir nesnenin niteliklerinden bahsetmek, ilişki ve akrabalıktan bahsetmek, tek tek yapılan paylaşımı anlatmak ve iletişim aracını göstermek için bu edat kullanılır[464]. Bu edatın anlamca Şor Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Men sağa sağın parçam. = Ya po tebe skuçayu. = Ben sana özlüyorum. (**Ben seni özlüyorum.**) (ŞKK-42)

1.2.13.3.1.5.“s” Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *“s” (ile)* edatı vasıta hâli *(творительный падеж = tvoritel’nıy padej)* ile kullanıldığında hareketin birlikteliğini, bir nesnenin ne tür olduğunu, hareketin tarzını ve kutlamaları ifade eder[465]. Bu edatın Şor Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Aaŋma noo polıbıstı? = Çto s nim? = Onunla ne oldu? (**Ona ne oldu?**) (ŞKK-91)

1.2.13.3.2.RUSÇA SÖZCÜKLERİN ÇEVRİLMESİ

Rusça sözcük veya sözcüklerin kavram olarak olduğu gibi Rusçadan Şor Türkçesine çevrildiği görülmektedir. Rusçadan yapılan sözcük çevirilerini ad-ad soylu ve fiil çevirileri olarak iki gruba ayırmak mümkündür.

---

[463] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 83-84.
[464] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 67-69.
[465] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 78-79.

1.2.13.3.2.1.RUSÇA AD - AD SOYLU SÖZCÜKLERİN ÇEVRİLMESİ

Rusçadan Şor Türkçesine anlam olarak çevrilen ad ve ad soylu sözcükler şunlardır:

1.2.13.3.2.1.1.“bol’şoy” (büyük) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçadaki *“bol’şoy” (büyük)* sıfatı niteleyici görevli bir sıfattır ve çokluğu, genişliği anlatmak için kullanılabilmektedir. Türkçede ise “*büyük*” anlamındaki sözcük çokluk ve genişlik için değil, boyut ile ilgili olarak kullanılmaktadır. Ancak Rusça kullanımın anlamca Şor Türkçesine çevrildiği görülmektedir:

Emdegilerińge ulug ezen polzun. = Bol’şoy privet sem’e. = Ailene büyük selam olsun. (**Ailene çok selam olsun.**) (ŞKK-42)

1.2.13.3.2.1.2.“ças’ ” (saat) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada saati bildiren ifadelerde “*saat*” sözcüğü kullanılırken Türkçede “*saat*” sözcüğü kullanılmamaktadır. Ancak Şor Türkçesinde Rusçanın etkisiyle *“saat” (ças)* sözcüğünün anlamca çevrilerek kullanıldığı görülmektedir:

Üş ças on peş minut. = Tri çasa pyatnadtsat’ minut. = Üç saat on beş dakika. (**03.15**) (ŞKK-63)

Odus minut peş çaska. = Tridtsat’ minut pyatogo çasa. = Otuz dakika beş saate. (**Saat beşe otuz dakika var.**) (ŞKK-63)

1.2.13.3.2.1.3.“doljen, nado, neobhodimo, nujno, nujen” (gerek) Sözcüğünün Çevrilmesi

Şor Türkçesinde gereklilik kipi yerine “*yönelme hâli alan ad* veya *zamir + mastar hâlde fiil + gerek anlamındaki sözcük*” kalıbının kullanılması Rusça etkisi ile oluşmaktadır: [466]

Kançe ças pararğa kerek avtobuspa. = Skol’ko vremeni nado ehat’ na avtobuse. = Kaç saat gitmek gerek otobüsle. (**Otobüsle kaç saat gidilmeli?**) (ŞKK-82)

Sağa takpı tartıcın taştarğa kerek. = Tebe nado brosit’ kurit’. = Sana sigara içmeyi bırakmaya gerek. (**Sen sigara içmeyi bırakmalısın.**) (ŞKK-67)

Sağa noo kerek? = Çto tebe nujno? = Sana ne gerek? (**Senin için ne gerekiyor?**) (ŞKK-60)

---

[466] Fatma Özkan – Bağdagül Musa, ***agm.***, s. 126.

1.2.13.3.2.1.4.“inostrannıy” (başka ülke) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçadaki “*ino - strannıy*” *(başka - ülke)* birleşik yapılı sözcük, anlam ve şekil olarak Şor Türkçesine çevrilmiştir:

Paşka çeriniŋ til. = İnostrannıy yazık. = Başka yerinin dil. (**Yabancı dil.**) (ŞKK-88)

1.2.13.3.2.1.5.“Kak-oy,-aya,-oe,-ie?” (hangi?, nasıl?) Sözcüğünün Çevrilmesi

“Kak-oy,-aya,-oe,-ie?” sözcüğü Rusçada sıfatları sormak için kullanılır. Şor Türkçesine de bu sözcüğün anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Seeŋŋ adreziŋŋ kaydıg? = Kakoy u tebya adres? = Senin adresin nasıl? (**Senin adresin nedir?**) (ŞKK-81)

1.2.13.3.2.1.6.“kto?” (kim?) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada kişilerin adı, soyadı ya da uyruğu sorulduğunda adlar kişi ile özdeş kabul edildiğinden *“kto?” (kim?)* sorusu sorulur. Türkçede ise adlar kişiden bağımsız olarak düşünüldüğünden ad ve soyadlarda *“ne?”*, uyruklarda *“ne?, hangi?”* anlamındaki sorular sorular sorulur. Ancak Rusçadaki *“kto?” (kim?)* soru zamiri kullanımının Şor Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Seeŋŋ adıŋŋ kem? = Kto tvaya imya? = Senin adın kim? (**Senin adın nedir?**) (ŞKK-34)

Silerdiŋŋ attarıŋŋ kem? = Kto vaşa imya? = Sizin adınız kim? (**Sizin adınız nedir?**) (ŞKK-34)

Seeŋŋ tölüŋŋ kem? = Kto tvoya familiya? = Senin soyadın kim? (**Senin soyadın nedir?**) (ŞKK-34)

Seeŋŋ abaŋŋnıŋŋ adı kem? = Kto imya tvoego ottsa? = Senin babanın adı kim? (**Senin babanın adı nedir?**) (ŞKK-34)

Seeŋŋ içeŋŋniŋŋ adı kem? = Kto imya tvoego mat’? = Senin annenin adı kim? (**Senin annenin adı nedir?**) (ŞKK-34)

1.2.13.3.2.1.7.“nemnogo” (çok değil) Sözcüğünün Çevrilmesi

Eski Rusça döneminde iki sözcüğün “*ne* + *mnogo*” biçiminde birleşmesi sonucu oluşmuş bir nicelik zarfıdır. Rusçada miktar olarak az olanı anlatmak için *“çok”* anlamındaki sözcüğün olumsuz şekli kullanılmaktadır. Türkçede ise miktar olarak az

olanı anlatmak için *"biraz, az, azıcık"* anlamındaki sözcükler kullanılmaktadır. Ancak Rusçada miktar olarak az olanı anlatmak için kullanılan *"çok değil"* anlamındaki sözcüğün Şor Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Men köp çok iştebok alayın. = Porabotayu-ka ya eşçe nemnogo. = Ben çok değil çalışayım. (**Ben biraz çalışayım.**) (ŞKK-51)

1.2.13.3.2.1.8."nikogda" (değil ne zaman) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada soru zarfının *"ni + kogda"* biçiminde olumsuz bir edatla birleşmesiyle oluşan ve *"değil + ne zaman"* anlamına gelen sözcüğün Şor Türkçesine anlam ve biçim olarak kopyalandığı görülmektedir:

Kaçan-da ebes. = Nikogda. = Ne zaman değil. (**Hiçbir zaman.**) (ŞKK-61)

1.2.13.3.2.1.9."rodnoy" (doğma, doğmuş) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçadaki bu sıfat, "*rojdat'* " (doğurmak) fiilinden türemiştir. Sıfat olarak kullanıldığında somut bir akrabalıktan ziyade manevi yakınlık ve insanları birbirlerinin kan bağıyla bağlı akrabaları kılan karşılıklı organik bağ anlamı taşımaktadır[467]. Dil ile bağlantılı olarak kullanıldığında da bu bağa işaret edilmektedir. Türkçede ise *"ana dil"* ifadesi kullanılır ve bununla dilin ilk çevreden edinildiği kaynağa yani anneye işaret edilmektedir. Ancak Rusçanın etkisiyle Şor Türkçesinde de *"doğmak"* fiilinden türeyen sıfat, *"ana"* yerine kullanılmaktadır:

Tuğan tili. = Rodnoy yazık. = Doğan dili. (**Ana dili.**) (ŞKK-88)

1.2.13.3.2.1.10."vremya" (zaman) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada saati sormak için *"zaman"* anlamındaki *"vremya"* sözcüğü kullanılmaktadır. Rusçadaki kullanımın Şor Türkçesine de anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Kançe tem? = Skol'ko vremeni? = Kaç vakit? (**Saat kaç?**) (ŞKK-57)

[467] Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 103.

1.2.13.3.2.2.RUSÇA FİİLLERİN ÇEVRİLMESİ

Rusça ifadelerdeki bazı fiillerin Şor Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

1.2.13.3.2.2.1.“bolet’ ” (ağrı-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada hastayı, hastalığı ya da hasta olmayı anlatmak için *“ağrı-”* anlamındaki fiil ya da bu fiilden türeyen sözcükler kullanılmaktadır. Rusçadaki kullanımın Şor Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Sen kançe kün agrıdıng͡? = Skol’ko dney tı bolel? = Sen kaç gün ağrıdın? (**Sen kaç gün hastalandın?**) (ŞKK-67)

1.2.13.3.2.2.2.“posmotret’ ” (gör-, bak-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada, konserdeki izleyicilerin yaptığı eylem için *“gör-”* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Türkçede ise bu eylem *“dinle-”* anlamındaki fiil ile karşılanmaktadır. Ancak Rusçadaki fiilin Şor Türkçesine anlam olarak kopyalandığı görülmektedir:

Kontsert kör- = Kontsert posmotret’. = Konser görmek. (**Konser dinlemek.**) (ŞHA)

1.2.13.3.2.2.3.“sadit’sya – sest’ ” (otur-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada bu fiil; insanlar, hayvanlar ve güneş için kullanılmaktadır[468]. İnsanlar için en sık kullanıldığı durum araçlarla ilgili olanıdır. Rusçada araçları kullanarak bir yerden başka bir yere gitme eylemi *“otur-”* anlamındaki fiil ile karşılanmaktadır. Türkçede ise bu eylem *“bin-”* anlamındaki fiil ile karşılanmaktadır. Ancak Rusçadaki fiilin Şor Türkçesine anlam olarak kopyalandığı görülmektedir:

Vokzaldan͡g üçünçi ebeze törtünçi tramvayga odur. = Sadites’ na tramvay 3 ili 4 na vokzale. = Terminalden üçüncü veya dördüncü tranvaya otur. (**Terminalden üçüncü veya dördüncü tranvaya bin.**) (ŞKK-82)

1.2.13.3.2.2.4.“stoyat’ ” (dur-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada, bir hizmetin veya malın değeri için ya da bir yerde var olmayı anlatmak için *“dur-”* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Rusçadaki bu fiil Şor Türkçesine anlamca kopyalanmıştır:

---

[468] Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 16-17.

Silerdiŋ turada avtobuspa parçaŋ pelet kançe turça? = Skol'ko stoit bilet na avtobuse v vaşem gorode? = Sizlerin şehirde otobüs ile gitme bileti ne kadar duruyor? (**Sizin şehrinizde otobüs bileti ne kadar?**) (ŞKK-84)

1.2.13.3.2.3.RUSÇADAKİ EKSİK SÖZCÜK KULLANIMININ ÇEVRİLMESİ

Şor Türkçesinde Rusçanın etkisiyle bazı sözcüklerin kullanılmadığı görülmektedir:

Pistiŋ aalda tört klasstıg şkol. = V naşem sele naçal'naya şkola. = Bizim köyde ilkokul. (**Bizim köyde ilkokul var.**) (ŞKK-86)

Silerdiŋ aalda kaydıg şkol? = Kakaya şkola v vaşem sele? = Sizin köyde hangi okul? (**Sizin köyde hangi okul var?**) (ŞKK-86)

Pistiŋ şkolda elig ürgençi. = V naşey şkole 50 uçenikov. = Bizim okulda elli öğrenci. (**Bizim okulda elli öğrenci var.**) (ŞKK-86)

Odus minut peş çaska. = Tridtsat' minut pyatogo. = Otuz dakika beş saate. (**Beşe otuz dakika var.**) (ŞKK-63)

On minut altığa. = Desyat' minut şestogo. = On dakika altıya. (**Altıya on dakika var.**) (ŞKK-63)

Tura çerine kirçatkan çerlerde peş şor aalları – Orbuŋ, Koray, Öregi aal, Sarıg köl, Şanağol. = V çerte goroda pyat' şorskih poselkov – Orbun, Koray, Oregı aal, Sarıg kol, Şanagol. = Şehire sınır yerlerde beş Şor köyleri – Orbuŋ, Koray, Öregi aal, Sarıg köl, Şanağol. (**Şehire sınır yerlerde Orbuŋ, Koray, Öregi aal, Sarıg köl, Şanağol adlarında beş Şor köyü vardır.**) (ŞKK-81)

Sovhozta pistiŋ pozubıstıŋ avtobus. = U nas v sovhoze svoy avtobus. = Sovhozda bizim kendimizin otobüs. (**Sovhozda bizim kendimizin otobüsü var.**) (ŞKK-85)

1.2.14.TATAR TÜRKÇESİ

Tatar Türkçesi, diğer Türk lehçeleri gibi uzun yıllar Rusça ile yan yana kullanılmıştır. Bu nedenle iki dilli bir toplum hâline gelen Tatar Türkleri, baskın dil konumundaki Rusçadan daha çok sözcük almışlardır. Ancak bunun yanı sıra günlük konuşma dilinde sıkça kullanılan kalıp ifadelerde de Rusçanın Tatar Türkçesini söz dizimi ve cümle kuruluşu bakımından etkilediği görülmektedir. Tatar Türkleri, bu tür etkiler neticesinde günlük konuşma dilinde bile Rusça düşünmek durumunda kalmışlardır[469].

1.2.14.1.EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

İki farklı ek sistemine sahip olan Tatar Türkçesi ve Rusça arasında ek çevirisi meydana geldiği görülmektedir. *Hâl ekleri, şahıs ekleri, ek-fiil, çoğul eki, soru eki*, *yapım ekleri* ve *ön ek* başlıkları altında ele alınan bu çevirilerde Türkçenin yapısına uygun olmayan eklerin sözcüklere eklendiği veya eklerin kullanılmamış olduğu görülmektedir.

1.2.14.1.1.HÂL EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.14.1.1.1.Yalın Hâl İle İlgili Çeviriler

1.2.14.1.1.1.1.Yalın Hâl Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.14.1.1.1.1.1.Yalın Hâl veya Tamlayan Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusça kişi ya da dönüşlülük zamirlerindeki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle Tatar Türkçesinde kişi zamirleri yalın veya tamlayan hâli yerine yönelme hâli ile kullanılmaktadırlar. Dolayısıyla Rusça ile birebir örtüşen Tatar Türkçesindeki bu yapılar, Rusçadan yapılan kavram ve gramer çevirisinin bir sonucudur:

Miŋga yĭgĭrmĭ biş yeş. = Mne 25 let. = Bana yirmi beş yaş. (**Ben yirmi beş yaşındayım**.) (EAİTKT-48)

Sina (sĭzge) niçe yeş? = Skolko tebe (vam) let? = Sana (size) kaç yaş? (**Sen (siz) kaç yaşındasın(ız)?)** (EAİTKT-48)

[469] Ercan Alkaya, ***agm.***, s. 52.

Miŋga televizornı kararga mömkinmĭ? = Mojno mne posmotret etot televizor? = Bana televizyonu izlemek mümkün mü? (**Benim televizyon izlemem mümkün müdür?**) (EAİTKT-47)

1.2.14.1.1.1.1.2.Yalın Hâl Yerine Bulunma Hâli Ekinin Kullanılması

Tatar Türkçesinde Rusçadaki edatsız vasıta hâlinin *(творительный падеж = tvoritel'nıy padej)* bulunma anlamı etkisiyle yalın hâl yerine bulunma hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir[470]. Bu kullanım Rusçadaki fiillerin rejimiyle bağlantılı olarak hareketin yapıldığı tarafı anlatan sözcüklerde meydana gelmektedir:

Yuk, min kiyewde tügĭl. = Net, ya ne zamujem. = Hayır, ben kocada değil. (**Hayır, ben evli değilim.**) (EAİTKT-48)

Sez kiyewdemĭ? = Vı zamujem? = Siz kocada mı? (**Siz evli misiniz?**) (EAİTKT-48)

Eyĭ, min kiyewde. = Da, ya zamujem. = Evet, ben kocada. (**Evet, ben evliyim**.) (EAİTKT-48)

1.2.14.1.1.2.Tamlayan Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.14.1.1.2.1.Tamlayan Hâli Eki Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.14.1.1.2.1.1.Yalın Hâl veya Tamlayan Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusça kişi ya da dönüşlülük zamirlerindeki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle Tatar Türkçesinde kişi zamirleri yalın veya tamlayan hâli yerine yönelme hâli ile kullanılmaktadırlar. Dolayısıyla Rusça ile birebir örtüşen Tatar Türkçesindeki bu yapılar, Rusçadan yapılan kavram ve gramer çevirisinin bir sonucudur:

Miŋga televizornı kararga mömkinmĭ? = Mojno mne posmotret etot televizor? = Bana televizyonu izlemek mümkün mü? (**Benim televizyon izlemem mümkün müdür?**) (EAİTKT-47)

Sina (sĭzge) niçe yeş? = Skolko tebe (vam) let? = Sana (size) kaç yaş? (**Sen (siz) kaç yaşındasın(ız)?**) (EAİTKT-48)

---

[470] Rusçada edatsız bulunma hâli *(предложный падеж = predlojnıy padej)* yoktur. Fakat edatsız vasıta hâli *(творительный падеж = tvoritel'nıy padej)* bulunma anlamı da taşımaktadır. bk.: Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 72-73.

Miñga yĭgĭrmĭ biş yeş. = Mne 25 let. = Bana yirmi beş yaş. (**Ben yirmi beş yaşındayım**.) (EAİTKT-48)

1.2.14.1.1.3.Yönelme Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.14.1.1.3.1.Yönelme Hâli Ekinin Diğer Hâl Eklerinin Yerine Kullanılması

1.2.14.1.1.3.1.1.Yalın Hâl veya Tamlayan Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusça kişi ya da dönüşlülük zamirlerindeki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle Tatar Türkçesinde kişi zamirleri yalın veya tamlayan hâli yerine yönelme hâli ile kullanılmaktadırlar. Dolayısıyla Rusça ile birebir örtüşen Tatar Türkçesindeki bu yapılar, Rusçadan yapılan kavram ve gramer çevirisinin bir sonucudur:

Sina (sĭzge) niçe yeş? = Skolko tebe (vam) let? = Sana (size) kaç yaş? (**Sen (siz) kaç yaşındasın(ız)?)** (EAİTKT-48)

Miñga yĭgĭrmĭ biş yeş. = Mne 25 let. = Bana yirmi beş yaş. (**Ben yirmi beş yaşındayım**.) (EAİTKT-48)

Miñga televizornı kararga mömkinmĭ? = Mojno mne posmotret etot televizor? = Bana televizyonu izlemek mümkün mü? (**Benim televizyon izlemem mümkün müdür?**) (EAİTKT-47)

1.2.14.1.1.4.Bulunma Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.14.1.1.4.1.Bulunma Hâli Ekinin Diğer Hâl Eklerinin Yerine Kullanılması

1.2.14.1.1.4.1.1.Yalın Hâl Yerine Bulunma Hâli Ekinin Kullanılması

Tatar Türkçesinde Rusçadaki edatsız vasıta hâlinin *(творительный падеж = tvoritel'nıy padej)* bulunma anlamı etkisiyle yalın hâl yerine bulunma hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir[471]. Bu kullanım Rusçadaki fiillerin rejimiyle bağlantılı olarak hareketin yapıldığı tarafı anlatan sözcüklerde meydana gelmektedir:

Eyĭ, min kiyewde. = Da, ya zamujem. = Evet, ben kocada. (**Evet, ben evliyim**.) (EAİTKT-48)

[471] Rusçada edatsız bulunma hâli *(предложный падеж = predlojnıy padej)* yoktur. Fakat edatsız vasıta hâli *(творительный падеж = tvoritel'nıy padej)* bulunma anlamı da taşımaktadır. bk.: Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 72-73.

Yuk, min kiyewde tügïl. = Net, ya ne zamujem. = Hayır, ben kocada değil. (**Hayır, ben evli değilim.**) (EAİTKT-48)

Sez kiyewdemï? = Vı zamujem? = Siz kocada mı? (**Siz evli misiniz?**) (EAİTKT-48)

1.2.14.1.2.ŞAHIS EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.14.1.2.1.Şahıs Ekinin Kullanılmaması

Rusçadaki "*mojno*" (mümkün) ifadesi fiillerin mastar hâlini istediğinden Tatar Türkçesi de bu sözcüğü çevirirken fiilleri mastar hâlde kullanmaktadır. Bu kullanımlar yaygındır ve Tatar Türkçesindeki cümlelerde şahıs ekinin kullanımını sınırlandırmaktadır:

Sïzden sorarga mömkinmï? = Mojno vas sprosit? = Sizden sormak mümkün mü? (**Size sorabilir miyim?**) (EAİTKT-47)

Kïrïrge mömkinmï? = Mojno voyti? = Girmek mümkün mü? (**Girebilir miyim?**) (EAİTKT-47)

Sïznïŋ bïlen bïrge barırga mömkinmï? = Mojno li poyti vmeste s vami? = Sizin ile birlikte gitmek mümkün mü? (**Sizinle gidebilir miyiz?**) (EAİTKT-47)

Sïzge kilïrge mömkinmï? = Mojno li priyti k vam? = Size gelmek mümkün mü? (**Size gelebilir miyim?**) (EAİTKT-47)

Gafu itïgïz, sïznïŋ bïlen tanışırga mömkinmï? = İzvinite, mojno s vami poznakomitsya? = Affedersiniz, sizin ile tanışmak mümkün mü? (**Affedersiniz, sizinle tanışabilir miyiz?**) (EAİTKT-47)

Miŋa televizornı kararga mömkinmï? = Mojno mne posmotret' televizor? = Bana televizyonu izlemek mümkün mü? (**Ben televizyon izleyebilir miyim?**) (EAİTKT-47)

1.2.14.1.3.EK-FİİL İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.14.1.3.1.Ek-Fiilin Kullanılmaması

Tatar Türkçesindeki ifadelerde Rusçanın etkisiyle isim cümlelerinde geniş zaman ek-fiilinin kullanılmadığı görülmektedir:

Sina (sïzge) niçe yeş? = Skolko tebe (vam) let? = Sana (size) kaç yaş? (**Sen (siz) kaç yaşındasın(ız)?**) (EAİTKT-48)

Sïñgïlïme un yeş. = Sestrenke 10 let. = Kız kardeşime on yaş. (**Kız kardeşim on yaşındadır**.) (EAİTKT-48)

Min injener. = Ya injener. = Ben mühendis. (**Ben mühendisim.**) (EAİTKT-48)

Min fizik. = Ya fizik. = Ben fizik. (**Ben fizikçiyim**.) (EAİTKT-48)

Gafu itïgïz, sez Maratmı? = İzvinite, vı Marat? = Affedersiniz, siz Marat mı? (**Affedersiniz, siz Marat mısınız?**) (EAİTKT-48)

1.2.14.1.4.ÇOĞUL EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.14.1.4.1.Çoğul Ekinin Gereksiz Kullanılması

Tatar Türkçesindeki söylemlerde sözcüklerin çoğul eki alması, sözcüğün Rusça çoğul hâlde kullanılmasından kaynaklanmaktadır:

Nindi yaŋalıklar bar? = Kakiye novosti? = Ne gibi yenilikler var? (**Yeni bir şey var mı? = Nasılsın?**) (EAİTKT-49)

1.2.14.1.5.SORU EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.14.1.5.1.Olumsuz Soru Eki İle İlgili Çeviriler

Tatar Türkçesinde bazı fiil çekimlerinin olumsuz soru şekli kurulurken şahıs eki soru ekine değil, olumsuzluk ekine eklenmektedir. Bu da Rusça "*ne*" olumsuzluk ekinin etkisiyle meydana gelmektedir[472]:

Televizor remontlarga master cibere almassızmı iken? = Ne mogli bı vı prislat' mastera otremontirovat televizor? = Televizyon tamir etmeye usta göndermezsiz mi acaba? (**Televizyonu tamir etmek için usta gönderemez misiniz?**) (EAİTKT-47)

Sïz miŋga yerdem ite almassızmı iken? = Ne mogli bı vı mne pomoşç? = Siz bana yardım etmezsiz mi acaba? (**Bana yardım edemez misiniz?**) (EAİTKT-47)

Monı bügïn ölgïrtmessïzmï? = Ne mogli bı vı sdelat eto segodnya? = Bunu bugün yetiştirmezsiz mi? (**Bunu bugün yetiştiremez misiniz?**) (EAİTKT-47)

1.2.14.1.6.YAPIM EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.14.1.6.1.Yapım Ekinin Gereksiz Kullanılması

1.2.14.1.6.1.1.Sıra Sayı Sıfatı Ekinin Kullanılması

Tatar Türkçesindeki bazı söylemlerde sıra sayı sıfatı yapan *"-IncI"* ekinin kullanılması Rusçadaki sıra sayı sıfatlarının etkisiyle gerçekleşmektedir:

---

[472] Ercan Alkaya, ***agm.***, s. 47.

20-çi sentyabr' = 20-oye sentyabrya = 20'nci Eylül (**20 Eylül**) (FÖBM-104)

Unınçı biş minut. = Pyat minut desyatogo. = Onuncu beş dakika. (**Ona elli beş dakika var. = Dokuzu beş geçiyor.**) (EAİTKT-51)

Bĭrĭnçĭ May bĭlen. = S Pervomayem. = Birinci mayıs ile. (**Bir Mayısınız kutlu olsun.**) (EAİTKT-46)

1.2.14.1.6.1.2.Mastar Ekinin Kullanılması

Rusçada cümle içerisinde mastar hâlde bulunan fiillerin Tatar Türkçesine biçim ve anlam olarak çevrildikleri ve bu nedenle Tatar Türkçesinde mastar eklerinin kullanıldığı görülmektedir:

Sĭzden sorarga mömkinmĭ? = Mojno vas sprosit'? = Sizden sormak mümkün mü? (**Size sorabilir miyim?**) (EAİTKT-47)

Kĭrĭrge mömkinmĭ? = Mojno voyti? = Girmek mümkün mü? (**Girebilir miyim?**) (EAİTKT-47)

Sĭzniñg bĭlen bĭrge barırga mömkinmĭ? = Mojno li poyti vmeste s vami? = Sizin ile birlikte gitmek mümkün mü? (**Sizinle gidebilir miyiz?**) (EAİTKT-47)

Sĭzge kilĭrge mömkinmĭ? = Mojno li priyti k vam? = Size gelmek mümkün mü? (**Size gelebilir miyim?**) (EAİTKT-47)

Gafu itĭgĭz, sĭzniñg bĭlen tanışırga mömkinmĭ? = İzvinite, mojno s vami poznakomit'sya? = Affedersiniz, sizin ile tanışmak mümkün mü? (**Affedersiniz, sizinle tanışabilir miyiz?**) (EAİTKT-47)

Miña televizornı kararga mömkinmĭ? = Mojno mne posmotret' televizor? = Bana televizyonu izlemek mümkün mü? (**Ben televizyon izleyebilir miyim?**) (EAİTKT-47)

Rusçada en kesin emir fiillerin mastar hâlde kullanılmasıyla yapılır. Rusça bu kuralın Tatar Türkçesindeki uyarı anlamlı söylemlerde etkili olduğu görülür:

Çüplemeske! = Ne sorit'! = Çöp atmamak! (**Çöp atmayınız!**) (EAİTKT-51)

Totınmaska! = Ne trogat'! = Tutunmamak! (**Tutunmayınız!**) (EAİTKT-51)

Söyelmeske! = Ne prislonyat'sya! = Yaslanmamak! (**Yaslanmayınız!**) (EAİTKT-51)

Ülenner östĭnnen yörmeske! = Po trave ne hodit! = Çimenler üstünden yürümemek! (**Çimenlere basmayınız!**) (EAİTKT-51)

Bagajlarnı tïrkew! = Vıdaça bagaja! = Bagajları kaydetmek! (**Bagajlarınızı kaydettiriniz**!) (EAİTKT-51)

1.2.14.1.7.ÖN EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Rusçadaki ön ekler, geldikleri sözcüğe ayrıca bir anlam kattıklarından, bu ön eki alan sözcükler Tatar Türkçesine ön ekli anlamlarıyla çevrilmişlerdir:

1.2.14.1.7.1.“na-” Ön Ekinin Çevrilmesi

Rusçadaki bu ön ek “*yönelme, mesafe, amaç*” anlamları taşımaktadır. Bu ön ekin Tatar Türkçesine çevrildiği görülmektedir:

Sez ozakkamı? = Vı nadolgo? = Siz uzağa mı? (**Uzun süre mi kalacaksınız?**) (EAİTKT-50)

Sïz ozakka kildïgïzmï? = Nadolgo li vı priehali? = Siz uzağa geldiniz mi? (**Uzun süre mi kalacaksınız?**) (EAİTKT-50)

1.2.14.2.SÖZ DİZİMİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.14.2.1.YÜKLEM İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Rusçanın etkisi ile Tatar Türkçesindeki bazı ifadelerde yüklemlerin cümle sonunda değil, cümle içerisinde kullanıldıkları görülmektedir:

İpteşim kildi, kaysı ki Meskevden kaytkan. = Prişyol moy tovariş, kotorıy vernulsya iz Moskvı. = Arkadaşım geldi, hangisi ki Moskova’dan döndü. (**Moskova’dan dönen arkadaşım geldi.**) (FÖBM-107)

Sïz monda küptenmï? = Vı zdes davno? = Siz burada çoktan mı? (**Uzun süredir mi buradasınız?**) (EAİTKT-50)

1.2.14.2.2.SÖZCÜK GRUPLARI İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Tatar Türkçesindeki bazı ifadelerde sözcük gruplarının kendi içerisindeki sıralamasının Türkçeye uygun olarak değil, Rusçaya uygun olarak kullanıldıkları görülmektedir:

Min *kehwenï* söt bïlen yaratam. = Ya lyublyu *kofe* s molokom. = Ben *kahveyi* süt ile severim. (**Ben sütlü *kahve* severim.**) (EAİTKT-52)

Türkçede yaşça büyük veya statüce farklı kişilere yapılan hitaplar unvan grubu şeklinde kurulur. Hitap ifadelerinde bir şahıs ismiyle, bir unvan veya akrabalık ismi kullanılır:[473] *Mehmet Bey, Ayşe hanım, Ali amca... gibi.* .Rusçada Türkçenin söz dizimine aykırı olarak kullanılan, önce unvanın ardından da ismin geldiği unvan grupları kavram tercümesi olarak Tatar Türkçesinde görülmektedir[474]:

***İpteş* Bariyev!** = *Tovarisç* Bariyev! = *Arkadaş* Bariyev! (**Bariyev *arkadaş*!**) (EAİTKT-49)

***İpteş* Exetov!** = *Tovarisç* Ahatov! = *Arkadaş* Ehetov! (**Ehetov *arkadaş*!**) (EAİTKT-50)

İsenmïsïz, *ipteş* Kerimov! = Zdravstvuyte, *tovarisç* Karimov! = Merhaba, *Arkadaş* Kerimov! (**Merhaba, Kerimov *arkadaş*!**) (EAİTKT-50)

1.2.14.2.3.RUSÇADAKİ SAAT ANLATAN İFADELERİN YAPISAL OLARAK ÇEVRİLMESİ

Rusçada saat anlatan ifadelerin Tatar Türkçesine sözdizimsel ve anlam olarak çevrildiği görülmektedir:[475]

Unınçı biş minut. = Pyat minut desyatogo. = Onuncu beş dakika. (**Dokuzu beş geçiyor.**) (EAİTKT-51)

Uncidï minuttan öç tula. = Bez semnadtsati tri. = On yedi dakikadan üç doluyor. (**Üçe on yedi dakika var.**) (EAİTKT-51)

1.2.14.3.SÖZCÜK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Rusça edatlar ile sözcüklerin Tatar Türkçesine sözcük olarak çevrildiği görülmektedir.

1.2.14.3.1.RUSÇA EDATLARIN ÇEVRİLMESİ

Rusçada "*do, k, na, ot, po, s, v*" edatları belli hâl eklerine göre kullanılarak çeşitli anlamlar kazanmaktadırlar. Oluşan anlamların Tatar Türkçesine bire bir çevrildiği görülmektedir:

---

[473] Leylâ Karahan, ***age.***, s. 68.
[474] Ercan Alkaya, ***agm.*,** s. 49.
[475] Ercan Alkaya, ***agm.*,** s. 51.

1.2.14.3.1.1.“do” Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *“do” (-A kadar)* edatı tamlayan hâli *(родительный падеж = roditel’nıy padej)* ile kullanılır ve hareketin mesafesini, zamanını ve ne zamana kadar yapıldığını ifade eder[476]. Zaman ve mesafe bakımından sınırlama belirten Rusça *“do”* edatı, Tatar Türkçesinde *“kader” (kadar)* ve *“xetlĭ” (kadar)* edatıyla veya yönelme ekiyle karşılanarak aynı şekilde bir sınırlama yapar[477]:

İrtegege xetlĭ kal. = Ostavaysya do zavtra. = Yarına kadar kal. (**Yarın görüşürüz**.) (EAİTKT-49)

Tizden oçraşkanga kader! = Do skoroy vstreçi! = Tezden görüşünceye kadar! (**Kısa zamanda görüşürüz!**) (EAİTKT-49)

Oçraşkanga kader! Sav bulıgız! = Do vstreçi! Do svidaniya! = Görüşünceye kadar! Hoşça kalınız! (**Görüşmek üzere! Hoşça kalınız!**) (EAİTKT-49)

Kürĭşkĭnçe! = Do vstreçi! = Görüşünceye kadar! Hoşça kalınız! (**Görüşmek üzere! Hoşça kalınız!**) (ÇTLG-735)

Heykelge kader niçe metr? = Skolko metrov do pamyatnika? = Heykele kadar kaç metre? (**Heykel buradan kaç metre uzakta?**) (EAİTKT-51)

Meskewge xetlĭ yırakmı elĭ? = Daleko li do Moskvı? = Moskova’ya kadar uzak mı acaba? (**Moskova buradan ne kadar uzaklıktadır?**) (EAİTKT-51)

Tüben Kamaga xetlĭ niçe kilometr? = Skolko kilometrov do Nijnekamska? = Aşağı Kama’ya kadar kaç kilometre? (**Aşağı Kama kaç kilometre?**) (EAİTKT-51)

Ufega xetlĭ bilet küpmĭ tora? = Skol’ko stoit bilet do Ufi? = Ufa’ya kadar bilet çok mu duruyor? (**Ufa’ya bilet ne kadar?**) (EAİTKT-51)

Aeroportka xetlĭ yırakmı? = Daleko li do aeroporta? = Havaalanına kadar uzak mı? (**Havaalanı uzak mı?**) (EAİTKT-51)

1.2.14.3.1.2.“k” Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *“k” (/-A/, -A karşı, doğru)* edatı yönelme hâli *(дательный падеж = datel’nıy padej)* ile kullanılır. Rusçada bir şeye ve bir kişiye yaklaşma, bir şeyin bir şeye eklenmesi veya yapıştırılması, zaman tayini ifadeleri ile belli fiil, ad ve sıfatlarla bu edat kullanılır[478]. Bu edatın anlamca Tatar Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

---

[476] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 53.
[477] Ercan Alkaya, ***agm.***, s. 49.
[478] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 65-67.

Kızganıçka karşı! = K sojaleniyu! = Üzüntüye karşı! (**Üzgünüm!, Maalesef!**) (ÇTLG-735)

1.2.14.3.1.3.“na” Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *“na” (/-A/)* edatı belirtme hâli *(внительный падеж = vnitel’nıy padej)* ile kullanıldığında hareketin yönünü veya yerini göstermek, zaman göstermek, eylemin devam ettiği süreci göstermek, amaç belirtmek ve nesneler arası farkı vurgulamak amacı taşır[479]. Bu edatın anlamca Tatar Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Bĭr atnaga. = Na nedelyu. = Bir haftaya. (**Bir hafta kalacağım**.) (EAİTKT-50)

1.2.14.3.1.4.“ot” Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *“ot” (/-DAn/)* edatı tamlayan hâli *(родительный падеж = roditel’nıy padej)* ile kullanılır. Rusçada hareketin başlangıç noktasını, bir yerden bir yere olan mesafeyi, bir şeyin kaynağını ya da nereden geldiğini, bir belgenin tarihini, bir şeye karşı alınan tedbirleri ve hareketin nedenini gösterirken bu edat kullanılır[480]. Bu edatın anlamca Tatar Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

… ismĭnden selamlarğa röxsat itĭgĭz. = Razreşite privetstvovat’ ot imeni … . = … adından selamlamaya izin ediniz. (**… olarak selamlamama izin veriniz.**) (ÇTLG-735)

1.2.14.3.1.5.“po” Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *“po” (ile; /-A/, /-DA/; boyunca)* edatı yönelme hâli *(дательный падеж = datel’nıy padej)* ile kullanılır. Rusçada bir şeyin üzerinde ya da yüzeyinde yapılan hareketi göstermek, hareketin nereye ve nerede yapıldığını göstermek, hareketin belli zamanlarda ve belli aralıklarla yapıldığını göstermek, hareketin neden gerçekleştiğini göstermek, bir şeyin içeriğinden bahsetmek, bir işin bir şeye bağlı olarak yapıldığını göstermek, bir nesnenin niteliklerinden bahsetmek, ilişki ve akrabalıktan bahsetmek, tek tek yapılan paylaşımı anlatmak ve iletişim aracını göstermek için bu edat kullanılır[481]. Bu edatın anlamca Tatar Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

---

[479] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 40-41.
[480] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 52-53.
[481] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 67-69.

Şuşı yul bĭlen turıga barıgız. = Poezjayte po etoy doroge pryamo. = Şu yol ile doğru gidiniz. (**Su yoldan doğruca gidiniz.**) (EAİTKT-52)

Şeher buyınça ekskursiyalar oyıştırılamı? = Organizuyutsya li ekskursii po gorodu? = Şehir boyunca geziler düzenleniyor mu? (**Şehir gezileri düzenleniyor mu?**) (EAİTKT-52)

Bu retsept buyınça daru birĭgĭz. = Dayte lekarstvo po etomu retseptu. Bu reçete boyunca bana ilaç veriniz. (**Bana bu reçetedeki ilaçları veriniz.**) (EAİTKT-52)

1.2.14.3.1.6."s" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"s" (ile)* edatı vasıta hâli *(творительный падеж = tvoritel'nıy padej)* ile kullanıldığında hareketin birlikteliğini, bir nesnenin ne tür olduğunu, hareketin tarzını ve kutlamaları ifade eder[482]. Bu edatın Tatar Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Beyrem bĭlen. = S prazdnikom. = Bayram ile. (**Bayramınız kutlu olsun.**) (EAİTKT-46)

Yaŋga yıl bĭlen. = S novım godom. = Yeni yıl ile. (**Yeni yılınız kutlu olsun.**) (EAİTKT-46)

Bĭrĭnçĭ May bĭlen. = S Pervomayem. = Birinci mayıs ile. (**Bir Mayısınız kutlu olsun.**) (EAİTKT-46)

Cinü könĭ bĭlen. = S dnem Pobedı. = Zafer günü ile. (**Zafer gününüz kutlu olsun.**) (EAİTKT-46)

Tugan könĭgĭz bĭlen. = S dnem rojdeniya. = Doğum gününüz ile. (**Doğum gününüz kutlu olsun.**) (EAİTKT-46)

Tugan könĭŋg bĭlen kotlim. = Pozdravlyayu s dnem rojdeniya. = Doğum günün ile kutluyorum. (**Doğum gününü kutluyorum.**) (EAİTKT-46)

Sinĭ tugan könĭŋg bĭlen tebrikliym. = Pozdravlyayu s dnem rojdeniya. = Seni doğum günün ile tebrikliyorum. (**Senin doğum gününü kutlarım.**) (ÇTLG-736)

Yaŋga yıl beyremĭ bĭlen kotlim. = Pozdravlyayu s novım godom. = Yeni yıl bayramı ile kutluyorum. (**Yeni yılınızı kutluyorum**.) (EAİTKT-47)

Min kehwenĭ söt bĭlen yaratam. = Ya lyublyu kofe s molokom. = Ben kahveyi süt ile severim. (**Ben sütlü kahveyi severim.**) (EAİTKT-52)

---

[482] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 78-79.

Kaytıwgız bilen! = S priyezdom! = Dönüşünüz ile! (**Hoş geldiniz!**) (FÖBM-112)

1.2.14.3.1.7.“v” Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *“v” (/-DA/)* edatı bulunma hâli *(предложный падеж = predlojnıy padej)* ile kullanıldığında yer ve zaman göstermek, yaşamın belli bir döneminden bahsetmek, insanın içinde bulunduğu psikolojik durumu anlatmak veya giyecek çeşitlerini belirtmek amacı taşır[483]. Bu edatın anlamca Tatar Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Mektepte niçik? = Kak v şkole? = Okulda nasıl? (**Okul nasıl?**) (EAİTKT-49)

Sonuç olarak Tatar Türkçesinde Rusçadaki edatların etkisiyle yardımcı isimler kullanılmaktadır. F. S. Safiullina, Tatarcadaki bu yardımcı isimlerin Rusçadan çevrildiğini ileri sürmektedir[484]: **yözinde** = v litse = yüzünde; **tertibinde** = v poryadke = düzeninde; **noktasınnan** = s toçki zreniya = noktasından vb.

1.2.14.3.2.RUSÇA SÖZCÜKLERİN ÇEVRİLMESİ

Rusça sözcük veya sözcüklerin kavram olarak olduğu gibi Rusçadan Tatar Türkçesine çevrildiği görülmektedir. Rusçadan yapılan sözcük çevirilerini ad-ad soylu ve fiil çevirileri olarak iki gruba ayırmak mümkündür.

1.2.14.3.2.1.RUSÇA AD - AD SOYLU SÖZCÜKLERİN ÇEVRİLMESİ

Rusçadan Tatar Türkçesine anlam olarak çevrilen ad ve ad soylu sözcükler şunlardır:

1.2.14.3.2.1.1.“bol’şoy” (büyük) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçadaki *“bol’şoy” (büyük)* sıfatı niteleyici görevli bir sıfattır ve çokluğu, genişliği anlatmak için kullanılabilmektedir. Türkçede ise “*büyük*” anlamındaki sözcük çokluk ve genişlik için değil, boyut ile ilgili olarak kullanılmaktadır. Ancak Rusça kullanımın anlamca Tatar Türkçesine çevrildiği görülmektedir:

---

[483] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 83-84.
[484] Fatma Özkan – Bağdagül Musa, ***agm.***, s. 111.

Bik zur rexmet. = Oçen bolşoye spasibo. = Çok büyük teşekkür. (**Çok çok teşekkür ederim.**) (EAİTKT-52)

1.2.14.3.2.1.2.“ças’ ” (saat) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada saati bildiren ifadelerde “*saat*” sözcüğü kullanılırken Türkçede “*saat*” sözcüğü kullanılmamaktadır. Ancak Tatar Türkçesinde Rusçanın etkisiyle *“saat” (ças)* sözcüğünün anlamca çevrilerek kullanıldığı görülmektedir:

Yïğïrmï segat kırık minut. = 20 çasov 40 minut. = Yirmi saat kırk dakika. (**Yirmi kırk; sekizi yirmi geçiyor.**) (EAİTKT-51)

1.2.14.3.2.1.3.“dolgiy” (uzak) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçadaki “*dolgiy*” *(uzak)* sözcüğünün sahip olduğu anlamın Tatar Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Sïz ozakka kildïğïzmï? = Nadolgo li vı priehali? = Siz uzağa geldiniz mi? (**Uzun süre mi kalacaksınız?**) (EAİTKT-50)

Sez ozakkamı? = Vı nadolgo? = Siz uzak süreliğine mi? (**Uzun süre mi kalacaksınız?**) (EAİTKT-50)

1.2.14.3.2.1.4.“doljen, nado, neobhodimo, nujno, nujen” (gerek) Sözcüğünün Çevrilmesi

Tatar Türkçesinde gereklilik kipi yerine “(*yönelme hâli alan ad* veya *zamir; yalın ad) + mastar hâlde fiil + gerek anlamındaki sözcük*” kalıbının kullanılması Rusça etkisi ile oluşmaktadır: [485]

Min küpmï tïyïş? = Ya mnogo nado? = Ben çok mu gerek? (**Ne kadar ödemeliyim?**) (EAİTKT-50)

1.2.14.3.2.1.5.“eto” (bu) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada telefon konuşmalarında veya nokta tariflerinde yakında olduğu düşünülen şeyler için kullanılmaktadır. Oysa Türkçede bunlar yanımızda bulunmadıkları için daha uzakta algılanmaktadırlar. İki dil arasındaki bu dilsel dünya

[485] Fatma Özkan – Bağdagül Musa, ***agm.***, s. 126.

görüşü farkına rağmen bu zamirin Tatar Türkçesine Rusçadan anlamca çevrildiği görülmektedir:[486]

Alo, bu kĭm? = Alo, kto eto? = Alo, bu kim? (**Alo, siz kimsiniz?**) (EAİTKT-48)

Bu, İlnur. = Eto, İlnur. = Bu, İlnur. (**Ben İlnur'um.**) (Telefonda) (EAİTKT-48)

Bu Milewşe Reşitovnamı? = Eto Milyavşa Raşitovna? = Bu, Milevşe Reşitovna mı? (**Siz, Milevşe Reşitovna mısınız?**) (Telefonda) (EAİTKT-48)

Yuk, bu Taciyev tügĭl. = Net, eto ne Taziyev. = Yok, bu Taciyev değil. (**Yok, ben Taciyev değilim.**) (Telefonda) (EAİTKT-48)

Meryem, bu sinmĭ? = Meryem, eto tı? = Meryem, bu sen mi? (**Meryem, sen misin?**) (Telefonda) (EAİTKT-48)

Marat Bulatoviç, bu sĭzmĭ? = Marat Bulatoviç, eto vı? = Marat Bulatoviç, bu siz mi? (**Marat Bulatoviç, siz misiniz?**) (Telefonda) (EAİTKT-48)

1.2.14.3.2.1.6."imeni" (ad) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada birisinin adıyla anılan yer, mekân adlarında, selam vermede veya selam getirip götürmede *"ad"* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Türkçede ise *"ad"* sözcüğüne gerek duyulmaz. Tatar Türkçesinde ise Rusça etkiyle *"ad"* sözcüğünün kullanıldığı görülmektedir:

… ismĭnden selamlarğa röxsat itĭgĭz. = Razreşite privetstvovat' ot imeni … . = … adından selamlamaya izin ediniz. (**… olarak selamlamama izin veriniz.**) (ÇTLG-735)

1.2.14.3.2.1.7."jizn" (hayat) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada karşıdaki kişinin durumunu sormak için *"hayat"* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Rusçadaki kullanımın Tatar Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Tormışlar niçĭk? = Kak jizn? = Hayatlar nasıl? (**Durumunuz nasıl?**) (EAİTKT-49)

1.2.14.3.2.1.8."Kem?" (kim olup?, kim olarak?) Sözcüğünün Çevrilmesi

"Kto?" (kim?) sorusunun vasıta hâli ile kurulmuş olan bu sözcük, Tatar Türkçesine de anlamca kopyalanmıştır:

---

[486] Ercan Alkaya, ***agm.***, s. 48.

Sïz kïm bulıp işlisïz? = Kem vı rabotaete? = Siz kim olup çalışıyorsunuz? (**Sizin mesleğiniz nedir?**) (EAİTKT-48)

1.2.14.3.2.1.9.“kotorıy” (hangisi, ki) Sözcüğünün Çevrilmesi

“Kotorıy” (hangisi, ki) sözcüğü Rusçada soru zamiri ve bağlaç göreviyle kullanılır. *“kotorıy” (hangisi, ki)* sözcüğü bağlaç olarak kullanılırsa bir ismi niteler. Dolayısıyla Rusçadaki karmaşık tümce türleri içerisinde ilgi ya da niteleyici yan tümce oluşturmaktadır. *“kotorıy”* sözcüğü 17.yüzyıldan beri günümüz Rusçasındaki *“ki”* bağlacı anlamıyla kullanılmaktadır[487]. Türkçede ise soru zamirlerinin yan cümle kurma görevleri yoktur. Ancak Rusçadaki sözcüğün görev ve anlamının Tatar Türkçesine çevrildiği görülmektedir:

İpteşim kildi, kaysı ki Meskevden kaytkan. = Prişyol moy tovariş, kotorıy vernulsya iz Moskvı. = Arkadaşım geldi, hangisi ki Moskova’dan döndü. (**Moskova’dan dönen arkadaşım geldi.**) (FÖBM-107)

1.2.14.3.2.1.10.“mojno” (mümkün) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada izin anlatmak için *“mümkün”* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Tatar Türkçesine Rusçadaki bu sözcüğün anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Sïzden sorarga mömkinmï? = Mojno vas sprosit’? = Sizden sormak mümkün mü? (**Size sorabilir miyim?**) (EAİTKT-47)

Kïrïrge mömkinmï? = Mojno voyti? = Girmek mümkün mü? (**Girebilir miyim?**) (EAİTKT-47)

Sïznïŋ bïlen bïrge barırga mömkinmï? = Mojno li poyti vmeste s vami? = Sizin ile birlikte gitmek mümkün mü? (**Sizinle gidebilir miyiz?**) (EAİTKT-47)

Sïzge kilïrge mömkinmï? = Mojno li priyti k vam? = Size gelmek mümkün mü? (**Size gelebilir miyim?**) (EAİTKT-47)

Gafu itïgïz, sïznïŋ bïlen tanışırga mömkinmï? = İzvinite, mojno s vami poznakomit’sya? = Affedersiniz, sizin ile tanışmak mümkün mü? (**Affedersiniz, sizinle tanışabilir miyiz?**) (EAİTKT-47)

Miŋa televizornı kararga mömkinmï? = Mojno mne posmotret’ televizor? = Bana televizyonu izlemek mümkün mü? (**Ben televizyon izleyebilir miyim?**) (EAİTKT-47)

[487] Ayşe Pamir Dietrich (2001a), ***age.***, s. 154.

1.2.14.3.2.1.11.“muj” (koca, er) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçanın cinsiyete uygun sözcük seçme kuralı Tatar Türkçesini etkilediği için erkek veya bayan için ortak kullanılması gereken “*evlen-, evli*” gibi ifadeler yerine konuşan kişinin cinsine göre sözcük seçimi yapılmaktadır. Dolayısıyla bayanlar kendi medeni durumlarından söz ederken Rusçadaki *“muj” (koca, er)* sözcüğünü çevirmeyi tercih etmektedirler:

Sez kiyewdemĭ? = Vı zamujem? = Siz kocada mı? (**Siz evli misiniz?**) (EAİTKT-48)

Eyĭ, min kiyewde. = Da, ya zamujem. = Evet, ben kocada. (**Evet, ben evliyim**.) (EAİTKT-48)

Yuk, min kiyewde tügĭl. = Net, ya ne zamujem. = Hayır, ben kocada değil. (**Hayır, ben evli değilim.**) (EAİTKT-48)

1.2.14.3.2.1.12.“novıy” (yeni) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada günlük olaylarla ilgili haberi anlatmak için *“yeni"* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Rusçadaki bu kullanımın etkisi ile Tatar Türkçesinde de *“yeni”* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır:

Nindi yaŋalıklar bar? = Kakiye novosti? = Ne gibi yenilikler var? (**Nasılsın?**) (EAİTKT-49)

1.2.14.3.2.1.13.“puti” (yol) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada seyahat için iyi dilek dilerken *“yol”* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Türkçede ise yapılan işe göndermede bulunularak *“yolculuk”*un iyi geçmesi istenmektedir. Ancak Tatar Türkçesinde Rusça etki dolayısıyla *“yol”* anlamındaki sözcük kullanılmıştır:

Xeyĭrlĭ yul! = Sçastlivogo puti! = Hayırlı yol! (**İyi yolculuklar!**) (EAİTKT-49)

1.2.14.3.2.2.RUSÇA FİİLLERİN ÇEVRİLMESİ

Rusça ifadelerdeki bazı fiillerin Tatar Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

1.2.14.3.2.2.1.“pojivat’ ” (yaşa-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada karşıdaki kişinin ne durumda olduğunu sormak için *“yaşa-”* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Rusçadaki bu fiilin Tatar Türkçesine anlam olarak kopyalandığı görülmektedir:

Niçïk yeşisïz? = Kak pojivayete? = Nasıl yaşıyorsunuz? (**Nasılsınız?**) (EAİTKT-49)

1.2.14.3.2.2.2.“stoyat’ ” (dur-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada, bir hizmetin veya malın değeri için ya da bir yerde var olmayı anlatmak için *“dur-”* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Rusçadaki bu fiil Tatar Türkçesine anlamca kopyalanmıştır:

Küpmï tora? = Skol’ko stoit? = Çok mu duruyor? (**Ne kadar?**) (EAİTKT-50)

Bu küpmï tora? = Skol’ko eto stoit? = Bu çok mu duruyor? (**Bu ne kadar?**) (EAİTKT-50)

Ufega xetlï bilet küpmï tora? = Skol’ko stoit bilet do Ufi? = Ufa’ya kadar bilet çok mu duruyor? (**Ufa’ya bilet ne kadar?**) (EAİTKT-51)

Bu kitap küpmï tora? = Skol’ko stoit eta kniga? = Bu kitap çok mu duruyor? (**Bu kitabın fiyatı ne kadar?**) (EAİTKT-50)

Bïr kilogramm sarık itï küpmï tora? = Skol’ko stoit kilogramm baraninı? = Bir kilogram koyun eti çok mu duruyor? (**Koyun etinin kilosu ne kadar?**) (EAİTKT-50)

Bïr kilogramm sarık itï illï bïr sum tora. = Kilogramm baraninı stoit 51 rubl. = Bir kilogram koyun eti 51 ruble duruyor. (**Koyun etinin kilosu 51 rubledir.**) (EAİTKT-50)

Bu tabletkalar küpmï tora? = Skol’ko stoit eti tabletki? = Bu tabletler çok mu duruyor? (**Bu tabletler ne kadar?**) (EAİTKT-50)

1.2.14.3.2.3.RUSÇADAKİ EKSİK SÖZCÜK KULLANIMININ ÇEVRİLMESİ

Tatar Türkçesinde Rusçanın etkisiyle bazı sözcüklerin kullanılmadığı görülmektedir:

Sïz monda küptenmï? = Vı davno zdes? = Siz burada çoktan mı? (**Siz burada uzun süredir mi bulunuyorsunuz?**) (EAİTKT-50)

Sïz Kazan'da bïrïnçï tapkırmı? = Vı pervıy raz v Kazani? = Siz Kazan'da birinci kez mi? (**Sizin Kazan'a ilk gelişiniz mi?**) (EAİTKT-52)

1.2.15.TUVA TÜRKÇESİ

1.2.15.1.EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

İki farklı ek sistemine sahip olan Tuva Türkçesi ve Rusça arasında ek çevirisi meydana geldiği görülmektedir. *Hâl ekleri, iyelik ekleri, şahıs ekleri, ek-fiil, çoğul eki, yapım ekleri* ve *ön ek* başlıkları altında ele alınan bu çevirilerde Türkçenin yapısına uygun olmayan eklerin sözcüklere eklendiği veya eklerin kullanılmamış olduğu görülmektedir.

1.2.15.1.1.HÂL EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.15.1.1.1.Yalın Hâl İle İlgili Çeviriler

1.2.15.1.1.1.1.Yalın Hâl Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.15.1.1.1.1.1.Yalın Hâl Yerine Belirtme Hâli Ekinin Kullanılması

Tuva Türkçesinde Rusçadaki edatsız belirtme hâlinin *(внительный падеж = vnitel'nıy padej)* etkisiyle adlarda yalın hâl yerine belirtme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir:

Çediişkinni silerge küzedim. = Jelayu vam uspeha. = Başarıyı size diliyorum. (**Size başarılar diliyorum.**) (TUKKKAB-13)

Aaskejikti silerge küzedim. = Jelayu vam sçast'ya. = Mutluluğu size diliyorum. (**Size mutluluk diliyorum.**) (TUKKKAB-13)

1.2.15.1.1.1.1.2.Yalın Hâl veya Tamlayan Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusça kişi ya da dönüşlülük zamirlerindeki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle Tuva Türkçesinde kişi zamirleri yalın veya tamlayan hâli yerine yönelme hâli ile kullanılmaktadırlar. Dolayısıyla Rusça ile birebir örtüşen Tuva Türkçesindeki bu yapılar, Rusçadan yapılan kavram ve gramer çevirisinin bir sonucudur:

Mergejilgening negeldezi mengee bildinmes boldu. = Mne neponyatno usloviya uprajneniya. = Alıştırmanın kuralları bana bilinmez oldu. (**Alıştırmanın kurallarını ben anlamaz oldum.**) (TUKKEBS-36)

Silerge çüü bildinmestir? = Çto vam neponyatno? = Size ne bilinmez oldu? (**Sizin anlamadığınız nedir?**) (TUKKEBS-36)

Silerge köstürü ekidir be? = Vam horoşo vidno? = Sizlere görme iyidir mi? (**Siz iyi görebiliyor musunuz?**) (TUKKEBS-50)

Silerge dıŋnalırı ekidir be? = Vam horoşo slışno? = Sizlere duyma iyidir mi? (**Siz iyi duyabiliyor musunuz?**) (TUKKEBS-50)

Ooŋ oyunu meŋee taarışpastır. = Mne ne nravitsya ego igra. = Onun oyunu bana hoşuma gitmiyor. **(Onun oyunu benim hoşuma gitmiyor.)** (TUKKEBS-50)

Ooŋ ünü meŋee taarjırdır. = Mne nravitsya ego golos. = Onun sesi bana hoşuma gidiyor. **(Onun sesi benim hoşuma gidiyor.)** (TUKKEBS-50)

Meŋee kaya düjürer herek? = Gde mne nujno vıyti? = Bana nerede düşmek gerek? (**Ben nerede inmeliyim?**) (TUKKEBS-96)

Meŋee akşa çorutkan turar ujurlug. = Mne doljen bıt' denejnıy perevod. = Bana para değiştirmek gerekli. (**Ben para değiştirmeliyim.**) (TUKKEBS-97)

1.2.15.1.1.1.1.3.Yalın Hâl Yerine Vasıta Hâli Ekinin Kullanılması

Tuva Türkçesinde Rusçadaki edatsız vasıta hâlinin *(творительный падеж = tvoritel'nıy padej)* etkisiyle yalın hâl yerine vasıta hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir. Bu kullanım Rusçadaki fiillerin rejimiyle bağlantılı olarak kök veya gövde durumundaki sözcüklerde meydana gelmektedir:

Obşçejitie-bile bügü studentiler handırttıngan be? = Vse li studentı obespeçenı obşçejitiem? = Yurtla bütün öğrenciler sağlandı mı? **(Bütün öğrencilere yurt sağlandı mı?)** (TUKKEBS-42)

1.2.15.1.1.1.2.Yalın Hâlin Diğer Hâl Eklerinin Yerine Kullanılması

1.2.15.1.1.1.2.1.Belirtme Hâli Eki Yerine Yalın Hâlin Kullanılması

Tuva Türkçesinde Rusça yalın hâlin *(именительный падеж = imenitel'nıy padej)* etkisiyle belirtme hâli yerine yalın hâlin kullanıldığı görülmektedir:

Öörenir bodap tur men. = Dumayu uçit'sya. = Öğrenmek düşünüyorum. (**Okumayı düşünüyorum.**) (TUKKEBS-37)

1.2.15.1.1.1.2.2.Tamlayan Hâli Eki Yerine Yalın Hâlin Kullanılması

Tuva Türkçesinde Rusça yalın hâlin *(именительный падеж = imenitel'nıy padej)* etkisiyle tamlayan hâli yerine yalın hâlin kullanıldığı görülmektedir:

Uruglarıvıs şuptuzu öörenip turar. = Naşi deti vse uçatsya. = Çocuklarımız hepsi öğreniyor. **(Çocuklarımızın hepsi okuyor.)** (TUKKEBS-34)

1.2.15.1.1.1.2.3.Yönelme Hâli Eki Yerine Yalın Hâlin Kullanılması

Tuva Türkçesinde isim kök ve gövdelerinde Rusçadaki yalın hâlin *(именительный падеж = imenitel'nıy padej)* etkisiyle yönelme hâli yerine yalın hâlin kullanıldığı görülmektedir:

Obşçejitie-bile bügü studentiler handırttıngan be? = Vse li studentı obespeçenı obşçejitiem? = Yurtla bütün öğrenciler sağlandı mı? **(Bütün öğrencilere yurt imkânı sağlandı mı?)** (TUKKEBS-42)

1.2.15.1.1.2.Belirtme Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.15.1.1.2.1.Belirtme Hâli Eki Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.15.1.1.2.1.1.Belirtme Hâli Eki Yerine Yalın Hâlin Kullanılması

Tuva Türkçesinde Rusça yalın hâlin *(именительный падеж = imenitel'nıy padej)* etkisiyle belirtme hâli yerine yalın hâlin kullanıldığı görülmektedir:

Öörenir bodap tur men. = Dumayu uçit'sya. = Öğrenmek düşünüyorum. (**Okumayı düşünüyorum.**) (TUKKEBS-37)

1.2.15.1.1.2.2.Belirtme Hâli Ekinin Diğer Hâl Eklerinin Yerine Kullanılması

1.2.15.1.1.2.2.1.Yalın Hâl Yerine Belirtme Hâli Ekinin Kullanılması

Tuva Türkçesinde Rusçadaki edatsız belirtme hâlinin *(внительный падеж = vnitel'nıy padej)* etkisiyle adlarda yalın hâl yerine belirtme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir:

Aaskejikti silerge küzedim. = Jelayu vam sçast'ya. = Mutluluğu size diliyorum. (**Size mutluluk diliyorum.**) (TUKKKAB-13)

Çediişkinni silerge küzedim. = Jelayu vam uspeha. = Başarıyı size diliyorum. (**Size başarılar diliyorum.**) (TUKKKAB-13)

1.2.15.1.1.3.Tamlayan Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.15.1.1.3.1.Tamlayan Hâli Eki Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.15.1.1.3.1.1.Tamlayan Hâli Eki Yerine Yalın Hâlin Kullanılması

Tuva Türkçesinde Rusça yalın hâlin *(именительный падеж = imenitel'nıy padej)* etkisiyle tamlayan hâli yerine yalın hâlin kullanıldığı görülmektedir:

Uruglarıvıs şuptuzu öörenip turar. = Naşi deti vse uçatsya. = Çocuklarımız hepsi öğreniyor. **(Çocuklarımızın hepsi okuyor.)** (TUKKEBS-34)

1.2.15.1.1.3.1.2.Yalın Hâl veya Tamlayan Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusça kişi ya da dönüşlülük zamirlerindeki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle Tuva Türkçesinde kişi zamirleri yalın veya tamlayan hâli yerine yönelme hâli ile kullanılmaktadırlar. Dolayısıyla Rusça ile birebir örtüşen Tuva Türkçesindeki bu yapılar, Rusçadan yapılan kavram ve gramer çevirisinin bir sonucudur:

Silerge dıŋnalırı ekidir be? = Vam horoşo slışno? = Sizlere duyma iyidir mi? (**Siz iyi duyabiliyor musunuz?**) (TUKKEBS-50)

Ooŋ ünü meŋee taarjırdır. = Mne nravitsya ego golos. = Onun sesi bana hoşuma gidiyor. **(Onun sesi benim hoşuma gidiyor.)** (TUKKEBS-50)

Meŋee kaya düjürer herek? = Gde mne nujno vıyti? = Bana nerede düşmek gerek? (**Ben nerede inmeliyim?**) (TUKKEBS-96)

Meŋee akşa çorutkan turar ujurlug. = Mne doljen bıt' denejnıy perevod. = Bana para değiştirmek gerekli. (**Ben para değiştirmeliyim.**) (TUKKEBS-97)

Mergejilgeniŋ negeldezi meŋee bildinmes boldu. = Mne neponyatno usloviya uprajneniya. = Alıştırmanın kuralları bana bilinmez oldu. (**Alıştırmanın kuralarını ben anlamaz oldum.**) (TUKKEBS-36)

Ooŋ oyunu meŋee taarışpastır. = Mne ne nravitsya ego igra. = Onun oyunu bana hoşuma gitmiyor. **(Onun oyunu benim hoşuma gitmiyor.)** (TUKKEBS-50)

Silerge çüü bildinmestir? = Çto vam neponyatno? = Size ne bilinmez oldu? (**Sizin anlamadığınız nedir?**) (TUKKEBS-36)

Silerge köstürü ekidir be? = Vam horoşo vidno? = Sizlere görme iyidir mi? (**Siz iyi görebiliyor musunuz?**) (TUKKEBS-50)

1.2.15.1.1.4.Yönelme Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.15.1.1.4.1.Yönelme Hâli Eki Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.15.1.1.4.1.1.Yönelme Hâli Eki Yerine Yalın Hâlin Kullanılması

Tuva Türkçesinde isim kök ve gövdelerinde Rusçadaki yalın hâlin *(именительный падеж = imenitel'nıy padej)* etkisiyle yönelme hâli yerine yalın hâlin kullanıldığı görülmektedir:

Obşçejitie-bile bügü studentiler handırttıngan be? = Vse li studentı obespeçenı obşçejitiem? = Yurtla bütün öğrenciler sağlandı mı? **(Bütün öğrencilere yurt imkânı sağlandı mı?)** (TUKKEBS-42)

1.2.15.1.1.4.2.Yönelme Hâli Ekinin Diğer Hâl Eklerinin Yerine Kullanılması

1.2.15.1.1.4.2.1.Yalın Hâl veya Tamlayan Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusça kişi ya da dönüşlülük zamirlerindeki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle Tuva Türkçesinde kişi zamirleri yalın veya tamlayan hâli yerine yönelme hâli ile kullanılmaktadırlar. Dolayısıyla Rusça ile birebir örtüşen Tuva Türkçesindeki bu yapılar, Rusçadan yapılan kavram ve gramer çevirisinin bir sonucudur:

Mengee akşa çorutkan turar ujurlug. = Mne doljen bıt' denejnıy perevod. = Bana para değiştirmek gerekli. (**Ben para değiştirmeliyim.**) (TUKKEBS-97)

Silerge dıngnalırı ekidir be? = Vam horoşo slışno? = Sizlere duyma iyidir mi? (**Siz iyi duyabiliyor musunuz?**) (TUKKEBS-50)

Oong ünü mengee taarjırdır. = Mne nravitsya ego golos. = Onun sesi bana hoşuma gidiyor. **(Onun sesi benim hoşuma gidiyor.)** (TUKKEBS-50)

Mengee kaya düjürer herek? = Gde mne nujno vıyti? = Bana nerede düşmek gerek? (**Ben nerede inmeliyim?**) (TUKKEBS-96)

Mergejilgening negeldezi mengee bildinmes boldu. = Mne neponyatno usloviya uprajneniya. = Alıştırmanın kuralları bana bilinmez oldu. (**Alıştırmanın kurallarını ben anlamaz oldum.**) (TUKKEBS-36)

Silerge çüü bildinmestir? = Çto vam neponyatno? = Size ne bilinmez oldu? (**Sizin anlamadığınız nedir?**) (TUKKEBS-36)

Oong oyunu mengee taarışpastır. = Mne ne nravitsya ego igra. = Onun oyunu bana hoşuma gitmiyor. **(Onun oyunu benim hoşuma gitmiyor.)** (TUKKEBS-50)

Silerge köstürü ekidir be? = Vam horoşo vidno? = Sizlere görme iyidir mi? (**Siz iyi görebiliyor musunuz?**) (TUKKEBS-50)

1.2.15.1.1.5.Vasıta Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.15.1.1.5.1.Vasıta Hâli Ekinin Diğer Hâl Eklerinin Yerine Kullanılması

1.2.15.1.1.5.1.1.Yalın Hâl Yerine Vasıta Hâli Ekinin Kullanılması

Tuva Türkçesinde Rusçadaki edatsız vasıta hâlinin *(творительный падеж = tvoritel'nıy padej)* etkisiyle yalın hâl yerine vasıta hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir. Bu kullanım Rusçadaki fiillerin rejimiyle bağlantılı olarak kök veya gövde durumundaki sözcüklerde meydana gelmektedir:

Obşçejitie-bile bügü studentiler handırttıngan be? = Vse li studentı obespeçenı obşçejitiem? = Yurtla bütün öğrenciler sağlandı mı? **(Bütün öğrencilere yurt sağlandı mı?)** (TUKKEBS-42)

1.2.15.1.2.İYELİK EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.15.1.2.1.İyelik Ekinin Kullanılmaması

1.2.15.1.2.1.1.Rusçadaki Sıfat Tamlamasının Etkisiyle İyelik Ekinin Kullanılmaması

Tuva Türkçesinde, iyelik ekinin kullanılmaması dolayısıyla isim tamlaması olması gereken sözcük grupları Rusçanın etkisiyle sıfat tamlaması gibi kullanılmaktadır. Bu nedenle Tuva Türkçesinde bulunması gerekli olan iyelik ekinin kullanılmaması Rusçadan yapılan gramer çevirisinin bir sonucudur:

Tıva amıdıral kalendarı bile bir mu͡ng tos çüs tozan çıl-At çılı. = Po tuvinskomu bıtovomu kalendaryu 1990 god-god Loşadi. = Tuva geleneksel takvimine göre 1990 yıl At yılı. (**Tuva geleneksel takvimine göre 1990 yılı At yılıdır.**) (TUKKEBS-83)

Bir mu͡ng tos çüs tozan çılda. = V tısyaça devyat'sot devyanostom godu. = Bin dokuz yüz doksan yılda. (**Bin dokuz yüz doksan yılında.**) (TUKKEBS-83)

Bir mu͡ng tos çüs on dört çılda. = V 1914 godu. = 1914 yılda. (**1914 yılında.**) (TUKKEBS-87)

1.2.15.1.2.1.2.Rusçadaki "*u kogo*" (*kimde?*) Yapısının Etkisiyle İyelik Ekinin Kullanılmaması

Rusçadaki *"u" (-DA)* edatı, *"kto" (kim?)* sözcüğünün tamlayan hâli *(родительный падеж = roditel'nıy padej)* ile (*kogo?*) birleşerek bir nesnenin sahibini gösterir. Tuva Türkçesinde Rusçadaki "*u kogo? = kimde? (kimin?)*" kalıbından dolayı tamlanan kısmında iyelik ekinin yer almadığı görülmektedir:

Silerde orus-tıva slovar' bar be? = Est' u vas russko-tuvinskiy slovar'? = Sizde Rus-Tuva sözlük var mı? (**Sizin Rusça-Tuvaca sözlüğünüz var mı?)** (TUKKEBS-28)

Mende silerden dileg bar. = U menya k vam est' pros'ba. = Bende sizden bir istek var. **(Benim sizden bir isteğim var.)** (TUKKEBS-24)

Biste kuşla höy. = U nas mnogo diçi. = Bizde kuşlar çok. (**Bizim birçok kuşumuz var.**) (TUKKEBS-80)

1.2.15.1.3.ŞAHIS EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.15.1.3.1.Şahıs Ekinin Kullanılmaması

Tuva Türkçesinde şahıs ekinin kullanılmaması, Rusçada kısa sıfatlarla birlikte kullanılan fiillerin mastar hâlde bulunmasından kaynaklanmaktadır:

Meŋee kaya düjürer herek? = Gde mne nujno vıyti? = Bana nerede düşmek gerek? (**Ben nerede inmeliyim?**) (TUKKEBS-96)

Mergejilgeniŋ negeldezi meŋee bildinmes boldu. = Mne bılo neponyatno usloviya uprajneniya. = Alıştırmanın kuralları bana bilinmez oldu. (**Alıştırmanın kuralarını ben anlamaz oldum.**) (TUKKEBS-36)

1.2.15.1.4.EK-FİİL İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.15.1.4.1.Ek-Fiilin Kullanılmaması

Tuva Türkçesindeki ifadelerde Rusçanın etkisiyle isim cümlelerinde geniş zaman ek-fiilinin kullanılmadığı görülmektedir:

Sen komsomolçu. = Tı komsomolets. = Sen komsomolcu. (**Sen komsomolcusun.**) (TUKKKAB-20)

Men emçi. = Ya vraç. = Ben doktor. (**Ben doktorum.**) (TUKKKAB-20)

1.2.15.1.5.ÇOĞUL EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.15.1.5.1.Çoğul Ekinin Gereksiz Kullanılması

Tuva Türkçesindeki söylemlerde sözcüklerin çoğul eki alması, sözcüğün Rusça çoğul hâlde kullanılmasından kaynaklanmaktadır:

Uruglar jurnaldarı bar be? = Est' detskie jurnalı? = Çocuklar dergileri var mı? (**Çocuk dergileri var mı?**) (TUKKEBS-47)

Meŋee uruglar nomu herek. = Mne nujnı detskie knigi. = Bana çocuklar kitabı gerek. (**Bana çocuk kitabı gerekiyor.**) (TUKKEBS-45)

1.2.15.1.6.YAPIM EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.15.1.6.1.Yapım Ekinin Gereksiz Kullanılması

1.2.15.1.6.2.Mastar Ekinin Kullanılması

Rusçada cümle içerisinde mastar hâlde bulunan fiillerin Tuva Türkçesine biçim ve anlam olarak çevrildikleri ve bu nedenle Tuva Türkçesinde mastar eklerinin kullanıldığı görülmektedir:

Meŋee kaya düjürer herek? = Gde mne nujno vıyti? = Bana nerede düşmek gerek? (**Ben nerede inmeliyim?**) (TUKKEBS-96)

Meŋee akşa çorutkan turar ujurlug. = Mne doljen bıt' denejnıy perevod. = Bana para değiştirmek gerekli. (**Ben para değiştirmeliyim.**) (TUKKEBS-97)

Emçini bajıŋgçe çalaar herek. = Nado vızvat' vraça na dom. = Doktoru eve çağırmak gerek. (**Doktoru eve çağırmalı.**) (TUKKEBS-60)

Analizter kılır herek. = Nado sdelat' analizı. = Analizler yapmak gerek. (**Analizler yapılmalı.**) (TUKKEBS-60)

Silerge azı kassaga töleer be? = Platit' vam ili v kassu? = Sizlere veya kasaya ödemek mi? (**Size mi kasaya mı ödenecek?**) (TUKKEBS-66)

Çıda emnenirinig, çem taarıştırarınıŋ çurumun sagıır herek. = Neobhodimo soblyudat' postel'nıy rejim, dietu. = Yatak tedavisinin, diyetin düzenini gözetmek gerek. (**Yatak tedavisine ve diyet düzenine uyulmalı.**) (TUKKEBS-60)

1.2.15.1.6.2.Yapım Ekinin Kullanılmaması

Tuva Türkçesindeki söylemlerde *"-CA"* ekinin kullanılmaması, Rusçadaki sözcüğün bulunduğu gramer şekliyle Tuva Türkçesine çevrilmesinden oluşmuştur:

Silerde orus-tıva slovar' bar be? = Est' u vas russko-tuvinskiy slovar'? = Sizde Rus-Tuva sözlük var mı? (**Sizin Rusça-Tuvaca sözlüğünüz var mı?)** (TUKKEBS-28)

Sen̆gee orus-mool slovar' herek be? = Tebe nujen russko-mongol'skiy slovar'? = Sana Rus-Moğol sözlük gerek mi? **(Sana Rusça-Moğolca sözlük gerekiyor mu?)** (TUKKEBS-29)

1.2.15.1.7.ÖN EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Rusçadaki ön ekler, geldikleri sözcüğe ayrıca bir anlam kattıklarından, bu ön eki alan sözcükler Tuva Türkçesine ön ekli anlamlarıyla çevrilmişlerdir:

1.2.15.1.7.1."ne-, ni-" Ön Ekinin Çevrilmesi

Rusçadaki "*ne-, ni-*" olumsuzluk eki sebebiyle Tuva Türkçesi Rusçadan çeviri yaparken olumsuzluk anlatan Türkçe sözcük kullanma ihtiyacı hissetmiştir:

Tanış eves. = Neznakomıy. = Tanış değil. (**Yabancı; el.**) (TUKKEBS-21)

Çaraş eves kadın. = Nekrasivaya devuşka. = Güzel değil kız. (**Çirkin kız.**) (TUKKEBS-105)

1.2.15.1.7.2."pri-" Ön Ekinin Çevrilmesi

Rusçadaki "*pri-*" ön eki, hareket fiillerine geldiğinde amacı başarmaya yönelik "*gelme, varma*" anlamları kazandırır. Örneğin Rusça *"pri-letet' "* ifadesini karşılamak için Tuva Türkçesinin birleşik fiil oluşturduğu görülür. Böylelikle *"pri-"* ön takısının anlamını karşılamak üzere *"kelir"* fiili kullanılmaktadır. Sonuç olarak Rusçadaki "*pri-*" ön eki almış fillerin Tuva Türkçesine anlamca çevrildiği görülmektedir:

Barnauldan samalyot ujup keldi be? = Priletel samalyot iz Barnaula? = Barnaul'dan uçak uçup geldi mi? (**Barnaul'dan uçak geldi mi?**) (TUKKEBS-95)

1.2.15.2.SÖZ DİZİMİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.15.2.1.ÖZNE İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Rusça söz diziminin etkisiyle Tuva Türkçesinde öznenin yerinde kullanılmadığı görülmektedir:

Kaş saktır? = Kotorıy ças? = Kaç saattir? **(Saat kaçtır?)** (TUKKKAB-16, 27, 44)

Ses şak. = Vosem' çasov. = Sekiz saat. (**Saat sekizdir.**) (TUKKEBS-82)

1.2.15.2.2.TÜMLEÇLER İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Türkçenin söz diziminde cümle içerisinde yer alan tümleçler, Rusçada ise "*özne+yüklem+tümleç*" dizimine bağlı olarak cümle sonunda yer almaktadır. Rusçanın etkisiyle Tuva Türkçesinde de tümleçlerin yerinde kullanılmadığı görülmektedir:

Aaskejikti silerge küzedim. = Jelayu vam sçast'ya. = Mutluluğu size diliyorum. (**Size mutluluk diliyorum.**) (TUKKKAB-13)

Çediişkinni silerge küzedim. = Jelayu vam uspeha. = Başarıyı size diliyorum. (**Size başarılar diliyorum.**) (TUKKKAB-13)

1.2.15.2.3.YÜKLEM İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Rusçanın etkisi ile Tuva Türkçesindeki bazı ifadelerde yüklemlerin cümle sonunda değil, cümle başında kullanıldıkları görülmektedir:

Kandıgdır siler? = Kak vı? = Nasıl sizler? (**Sizler nasılsınız?**) (TUKKEBS-60)

Kayda siler? = Gde vı? = Nerede siz? = (**Siz neredesiniz?**) (TUKKKAB-24)

1.2.15.2.4.SÖZCÜK GRUPLARI İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Tuva Türkçesindeki bazı ifadelerde sözcük gruplarının kendi içerisindeki sıralamasının Türkçeye uygun olarak değil, Rusçaya uygun olarak kullanıldıkları görülmektedir:

***Kaş* şakta kelir men?** = V *kotorom* çasu mne priyti? = *Kaç* saatte geleyim. (**Saat *kaçta* geleyim.**) (TUKKKAB-27)

***Kaş* şakta ujurajıp alır bis?** = V *kotorom* çasu mı vstretimsya? = *Kaç* saatte biz buluşacağız? (**Biz saat *kaçta* buluşacağız?**) (TUKKKAB-27)

Bögün *dört* şakta. = Segodnya v *4* çasa. = Bugün *dört* saatte. (**Bugün saat *dörtte*.**) (TUKKEBS-23)

Birgi kiçeel *ses* şakta egeeler. = Pervıy urok naçinaetsya v *8* çasov. = Birinci ders *8* saatte başlıyor. (**Birinci ders saat *8'de* başlıyor.**) (TUKKEBS-35)

Söölgü seans *kaş* şakta egeleeril? = Vo *skol'ko* çasov naçinaetsya posledniy seans? = Sonuncu seans *kaç* saatte başlıyor? (**Sonuncu seans saat *kaçta* başlıyor?**) (TUKKEBS-49)

***Kaş* sagıl, çugaalap beriŋgerem.** = Skajite pojaluysta, *kotorıy* ças? = *Kaç* saat, söyleyiniz lütfen? (**Lütfen söyler misiniz, saat *kaçtır*?**) (TUKKEBS-82)

Mugur *ses* saktır. = Rovno *vosem'* çasov. = Tam *sekiz* saattir. (**Saat tam *sekizdir*.**) (TUKKEBS-82)

Men *ses* sakta kelir men. = Ya vernus' v *8* çasov. = Ben *sekiz* saatte gelirim. (**Ben saat *sekizde* gelirim.**) (TUKKEBS-91)

Meni *aldı* şakta otturup körüŋer. = Razbudite menya, pojaluysta, v *6* çasov. = Beni *altı* saatte uyandırınız lütfen. (**Beni saat *altıda* uyandırınız lütfen.**) (TUKKEBS-91)

Telegraf *kaş* şakka çedir ajıldaarıl? = Do *kotorogo* çasa rabotaet telegraf? = Telgraf *kaç* saate kadar çalışıyor? (**Telgraf saat *kaça* kadar çalışıyor?**) (TUKKEBS-97)

Tuva Türkçesindeki *"onda, yüzde"* ifadelerinin sayılardan sonra kullanılması Rusçanın etkisiyle gerçekleşmiştir:

(0,5) tik büdün *beş* onçuk = nol' tselıh *pyat'* desyatıh = sıfır tam *beş* onda (**sıfır tam onda *beş***) (TUKKEBS-103)

(1,25) Bir büdün *çeerbi beş* çüsçük. = Odna tseleya *dvadtsat' pyat'* sotıh. = Bir tam *yirmiş beş* yüzde. (**Bir tam yüzde *yirmi beş*.**) (TUKKEBS-103)

***Bir* huu.** = *Odin* protsent. = *Bir* yüzde. (**Yüzde *bir*.**) (TUKKEBS-103)

***Çartık* huu.** = *Pol*protsenta. = *Yarım* yüzde. (**Yüzde *0,5*.**) (TUKKEBS-103)

***Büdün çartık* huu.** = *Poltora* protsenta. = *Bütün yarım* yüzde. (**Yüzde *bir buçuk*.**) (TUKKEBS-103)

1.2.15.3.SÖZCÜK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Rusça edatlar ile sözcüklerin Tuva Türkçesine sözcük olarak çevrildiği görülmektedir.

1.2.15.3.1.RUSÇA EDATLARIN ÇEVRİLMESİ

Rusçada "*bez, do, iz, ne, s, u, v*" edatları belli hâl eklerine göre kullanılarak çeşitli anlamlar kazanmaktadırlar. Oluşan anlamların Tuva Türkçesine bire bir çevrildiği görülmektedir:

1.2.15.3.1.1.“bez” Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *“bez” (yok, /+sIz/)* edatı tamlayan hâli *(родительный падеж = roditel’nıy padej)* ile kullanılır. Rusçada bir nesne ya da kişinin yokluğunu, hareketin nasıl yapıldığını ve saati ifade ederken bu edat kullanılır[488]. Bu edatın anlamca Tuva Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Kem çok kiji. = Bezvrednıy çelovek. = Zarar yok insan. (**Zararsız insan.**) (TUKKEBS-103)

Amdan çok düşteki çem. = Bezvkusnıy obed. = Tat yok öğle yemeği. (**Tatsız öğle yemeği.**) (TUKKEBS-71)

Meŋee marka çok çagaa havından beriŋerem. = Dayte mne, pojaluysta, konvert bez marki. = Bana pul yok zarf veriniz lütfen. (**Lütfen bana pulsuz zarf veriniz.**) (TUKKEBS-97)

Bo emni retsept çokka ap bolur men be? = Mogu li ya poluçit’ eto lekarstvo bez retsepta? = Bu ilacı reçete yoka alabilir miyim? (**Bu ilacı reçetesiz alabilir miyim?**) (TUKKEBS-63)

1.2.15.3.1.2.“do” Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *“do” (-A kadar)* edatı tamlayan hâli *(родительный падеж = roditel’nıy padej)* ile kullanılır ve hareketin mesafesini, zamanını ve ne zamana kadar yapıldığını ifade eder[489]. Bu edatın anlamca Tuva Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Ujuraşkıje! = Do vstreçi! = Görüşene kadar! **(Görüşürüz!)** (TUKKEBS-24)

Aziya tövünge çedir ırak be? = Daleko do Tsentra Azii? = Asya’nın Merkezi’ne kadar uzak mı? (**Asya’nın Merkezi uzak mı?**) (TUKKEBS-87)

1.2.15.3.1.3.“iz” Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *“iz” (/-DAn/)* edatı tamlayan hâli *(родительный падеж = roditel’nıy padej)* ile kullanılır. Rusçada hareketin nereden yapıldığını, bilginin ya da bir şeyin kaynağını, nesnenin neden yapıldığını, hareketin nedenini, bütünün parçasını ifade

[488] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 56.
[489] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 53.

ederken bu edattan faydalanılır[490]. Bu edatın anlamca Tuva Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Uruglar hevinden çüü barıl? = Çto est' iz detskoy odejdı? = Çocuk giyimlerinden ne var? (**Çocuk giyimi olarak ne var?**) (TUKKEBS-65)

1.2.15.3.1.4."ne" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"ne" (/-sIz/, yok, değil)* edatı, olumsuzluk edatı olarak hem fiil çekimlerinde hem de isimlerde kullanılmaktadır. Bu edatın anlamca Tuva Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Bo çaa eves idiktir. = Eto ne novaya obuv' = Bu yeni değil ayakkabıdır. (**Bu ayakkabı eskidir.**) (TUKKKAB-17)

1.2.15.3.1.5."s" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"s" (ile)* edatı vasıta hâli *(творительный падеж = tvoritel'nıy padej)* ile kullanıldığında hareketin birlikteliğini, bir nesnenin ne tür olduğunu, hareketin tarzını ve kutlamaları ifade eder[491]. Bu edatın Tuva Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Bayırlal-bile! = S prazdnikom! = Bayramınız ile! (**Bayramınız kutlu olsun!**) (TUKKEBS-23) (TUKKKAB-40)

Çaa çıl-bile! = S novım godom! = Yeni yılınız ile! (**Yeni yılınız kutlu olsun!**) (TUKKKAB-40, 74)

Çaa çıl-bile bayır çedirip tur men! = Pozdravlyayu s novım godom! = Yeni yıl ile kutluyorum! (**Yeni yılınızı kutluyorum!**) (TUKKKAB-40)

Şagaa[492]-bile! = S prazdnikom Şagaa! = Şagaa bayramınızla! (**Şagaa bayramınız kutlu olsun!**) (TUKKKAB-40)

Mart ses-bile! = S vos'mım marta! = Mart sekiz ile! (**8 Mart kutlu olsun!**) (TUKKKAB-40)

Törüttüngen hünün͡ger-bile! = S dnem rojdenie! = Doğum gününüz ile! (**Doğum gününüz kutlu olsun!**) (TUKKEBS-23) (TUKKKAB-40, 74)

May birnin͡g bayırı bile! = S prazdnikom Pervomaya! = 1 Mayıs bayramınızla! (**1 Mayıs bayramı kutlu olsun!**) (TUKKKAB-13)

---

[490] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 54-55.
[491] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 78-79.
[492] **Şagaa:** Tuva Türkleri arasında kullanılan ay takvimindeki yeni yılın adıdır.

Küzeldiim-bile! = S udovol'stviem! = Memnuniyet ile! (**Memnun olurum!**) (TUKKKAB-51)

1.2.15.3.1.6."u" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"u" (/-DA/)* edatı tamlayan hâli *(родительный падеж = roditel'nıy padej)* ile yaygın olarak bir nesnenin sahibini gösterirken kullanılır. Ayrıca bir şeyin ya da bir kimsenin yanında, önünde olan nesneyi, kişiyi ifade ederken de bu edat kullanılır[493]. Bu edatın anlamca Tuva Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Mende silerden dileg bar. = U menya k vam est' pros'ba. = Bende sizden bir istek var. **(Benim sizden bir isteğim var.)** (TUKKEBS-24)

Biste kuşla höy. = U nas mnogo diçi. = Bizde kuşlar çok. (**Bizim birçok kuşumuz var.**) (TUKKEBS-80)

Silerde orus-tıva slovar' bar be? = Est' u vas russko-tuvinskiy slovar'? = Sizde Rus-Tuva sözlük var mı? (**Sizin Rusça-Tuvaca sözlüğünüz var mı?)** (TUKKEBS-28)

1.2.15.3.1.7."v" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"v" (/-DA/)* edatı bulunma hâli *(предложный падеж = predlojnıy padej)* ile kullanıldığında yer ve zaman göstermek, yaşamın belli bir döneminden bahsetmek, insanın içinde bulunduğu psikolojik durumu anlatmak veya giyecek çeşitlerini belirtmek amacı taşır[494]. Bu edatın anlamca Tuva Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Krossta kirjip turar siler be? = Vı uçastvuete v krosse? = Krosta katılıyor musunuz? (**Krosa katılıyor musunuz?**) (TUKKEBS-55)

İye, krossta kirjip turar bis. = Da, mı uçastvuem v krosse. = Evet, krosta katılıyoruz.(**Evet, krosa katılıyoruz.**) (TUKKEBS-55)

Çok, krossta kirişpeyn turar bis. = Net, mı ne uçastvuem v krosse. = Hayır, krosta katılmıyoruz.(**Hayır, krosa katılmıyoruz.**) (TUKKEBS-55)

[493] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 55.
[494] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 83-84.

1.2.15.3.2.RUSÇA SÖZCÜKLERİN ÇEVRİLMESİ

Rusça sözcük veya sözcüklerin kavram olarak olduğu gibi Rusçadan Tuva Türkçesine çevrildiği görülmektedir. Rusçadan yapılan sözcük çevirilerini ad-ad soylu ve fiil çevirileri olarak iki gruba ayırmak mümkündür.

1.2.15.3.2.1.RUSÇA AD - AD SOYLU SÖZCÜKLERİN ÇEVRİLMESİ

Rusçadan Tuva Türkçesine anlam olarak çevrilen ad ve ad soylu sözcükler şunlardır:

1.2.15.3.2.1.1.“bol’şoy” (büyük) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçadaki *“bol’şoy” (büyük)* sıfatı niteleyici görevli bir sıfattır ve çokluğu, genişliği anlatmak için kullanılabilmektedir. Türkçede ise “*büyük*” anlamındaki sözcük çokluk ve genişlik için değil, boyut ile ilgili olarak kullanılmaktadır. Ancak Rusça kullanımın anlamca Tuva Türkçesine çevrildiği görülmektedir:

Ulug çettirdim. = Bol’şoe spasibo. = Büyük teşekkür ederim. **(Çok teşekkür ederim.)** (TUKKEBS-26)

Uluu-bile çettirdim. = Bol’şoe spasibo. = Büyük teşekkür. (**Çok teşekkür ederim.**) (TUKKEBS-91)

1.2.15.3.2.1.2.“ças’ ” (saat) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada saati bildiren ifadelerde “*saat*” sözcüğü kullanılırken Türkçede “*saat*” sözcüğü kullanılmamaktadır. Ancak Tuva Türkçesinde Rusçanın etkisiyle *“saat” (ças)* sözcüğünün anlamca çevrilerek kullanıldığı görülmektedir:

5 şak 20 minut. = 5 çasov 20 minut = 5 saat 20 dakika. (**5’i 20 dakika geçiyor.**) (TUKKKAB-38)

11 şak 35 minut. = 11 çasov 35 minut. = 11 saat 35 dakika. (**11’i 35 geçiyor.**) (TUKKKAB-39)

5 şaktan 1 minut ajıp tur. = 1 minuta posle 5’ti çasov. = 5 saatten 1 dakika geçiyor. (**Saat 5’i 1 dakika geçiyor.**) (TUKKKAB-38)

3 şak 20 minut-tur. = 3 çasa 20 minut. = 3 saat 20 dakikadır. (**3’ü 20 dakika geçiyor.**) (TUKKKAB-39)

1.2.15.3.2.1.3.“doljen, nado, neobhodimo, nujno, nujen” (gerek) Sözcüğünün Çevrilmesi

Tuva Türkçesinde gereklilik kipi yerine “*yönelme hâli alan ad* veya *zamir + mastar hâlde fiil + gerek anlamındaki sözcük*” kalıbının kullanılması Rusça etkisi ile oluşmaktadır: [495]

Meŋee kaya düjürer herek? = Gde mne nujno vıyti? = Bana nerede düşmek gerek? (**Ben nerede inmeliyim?**) (TUKKEBS-96)

Meŋee akşa çorutkan turar ujurlug. = Mne doljen bıt’ denejnıy perevod. = Bana para değiştirmek gerekli. (**Ben para değiştirmeliyim.**) (TUKKEBS-97)

Emçini bajıŋgçe çalaar herek. = Nado vızvat’ vraça na dom. = Doktoru eve çağırmak gerek. (**Doktoru eve çağırmalı.**) (TUKKEBS-60)

Analizter kılır herek. = Nado sdelat’ analizı. = Analizler yapmak gerek. (**Analizler yapılmalı.**) (TUKKEBS-60)

Çıda emnenirineŋ, çem taarıştırarınıŋ çurumun sagıır herek. = Neobhodimo soblyudat’ postel’nıy rejim, dietu. = Yatak tedavisinin, diyetin düzenini gözetmek gerek. (**Yatak tedavisine ve diyet düzenine uyulmalı.**) (TUKKEBS-60)

Silerge kandıg nomer heregil? = Kakoy nomer vam nujen? = Sizlere hangi numara gerek? (**Size nasıl bir oda gerekiyor?**) (TUKKEBS-89)

Meŋee taksi herek. = Mne nujno taksi. = Bana taksi gerek. **(Bana taksi gerekiyor.**) (TUKKEBS-91)

Seŋee orus-mool slovar’ herek be? = Tebe nujen russko-mongol’skiy slovar’? = Sana Rus-Moğol sözlük gerek mi? **(Sana Rusça-Moğolca sözlük gerekiyor mu?)** (TUKKEBS-29)

1.2.15.3.2.1.4.“goryaçiy” (sıcak) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada selamın niteliğine vurgu yapılarak *“sıcak”* sıfatı kullanılırken, Türkçede selamın miktarına vurgu yapılmaktadır. Rusça kullanımın anlamca Tuva Türkçesine çevrildiği görülmektedir:

İzig bayır! = Goryaçiy privet! = Sıcak selam! (**Kucak dolusu selamlar!**) (TUKKEBS-23)

[495] Fatma Özkan – Bağdagül Musa, ***agm.***, s. 126.

1.2.15.3.2.1.5.“ili” (veya, ya da, yoksa) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçadaki *“ili”* ayrıştırıcı bağlacı, iki şeyden hangisinin doğru olduğunu soran soru cümlesinde kullanılır[496]. Türkçede ise soru cümlelerinde iki şey arasındaki ayrıştırıcılık görevi *“mı”* soru eki tarafından yapılmaktadır. Ancak Rusçadaki bağlacın Tuva Türkçesine anlamca kopyalanması sonucu ayrıştırıcı bağlaç kullanımında Tuva Türkçesinde farklılıklar görülmektedir:

Silerge azı kassaga töleer be? = Platit’ vam ili v kassu? = Sizlere veya kasaya ödemek mi? (**Size mi kasaya mı ödenecek?**) (TUKKEBS-66)

1.2.15.3.2.1.6.“Kak-oy,-aya,-oe,-ie?” (hangi?) Sözcüğünün Çevrilmesi

“Kak-oy,-aya,-oe,-ie?” sözcüğü Rusçada sıfatları sormak için kullanılır. Tuva Türkçesine de bu sözcüğün anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Silerge kandıg nomer heregil? = Kakoy nomer vam nujen? = Sizlere hangi numara gerek? (**Size nasıl bir oda gerekiyor?**) (TUKKEBS-89)

1.2.15.3.2.1.7.“Kem?” (kim olup?, kim olarak?) Sözcüğünün Çevrilmesi

“Kto?” (kim?) sorusunun vasıta hâli ile kurulmuş olan bu sözcük, Tuva Türkçesine de anlamca kopyalanmıştır:

Kım boop ajıldap turar siler? = Kem vı rabotaete? = Kim olup çalışıyorsunuz? (**Ne olarak çalışıyorsunuz?**) (TUKKEBS-30)

1.2.15.3.2.1.8.“negodnıy” (konfor yok) Sözcüğünün Çevrilmesi

Eski Rusça döneminde iki sözcüğün “*ne* + *godnıy*” biçiminde birleşmesi sonucu oluşmuş bir sözcüktür. Bu sözcük Rusçada şartları iyi olmayan mekânları anlatmak için kullanılmakta ve *“konfor yok”* anlamındadır. Türkçede ise bu tür sözcüklere *“-sIz”* yapım ekleri getirilmektedir. Ancak Rusçada şartları iyi olmayan mekânları anlatmak için kullanılan *“konfor yok”* anlamındaki sözcüğün Tuva Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Taarımça çok bajıŋg. = Negodnıy dom. = Konfor yok ev. (**Konforsuz ev.**) (TUKKEBS-105)

[496] Fahrettin Murtazaoğlu, ***age.***, s. 34.

1.2.15.3.2.1.9.“nomer” (numara) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada *“oda” (komnata)* sözcüğü bulunmasına rağmen otel ile ilgili söylemlerde odaların numarasına vurgu yapılmakta ve *“numara”* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Türkçede ise *“oda”* anlamındaki sözcükler kullanılmaktadır. Fakat Tuva Türkçesinde Rusçanın etkisiyle *“numara”* sözcüğü hem anlam hem de biçim olarak kullanılabilmektedir:

Silerge kandıg nomer heregil? = Kakoy nomer vam nujen? = Sizlere hangi numara gerek? (**Size nasıl bir oda gerekiyor?**) (TUKKEBS-89)

Meŋee çaŋgıs kiji çurttaar nomer herek. = Mne nujen nomer dlya odnogo. = Bana tek kişilik numara gerek. (**Bana tek kişilik oda gerekiyor.**) (TUKKEBS-89)

1.2.15.3.2.1.10.“skol’ko?” (kaç?) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçadaki nicelik zarfının Tuva Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Orukka samolyot kaş şak ujarıl? = Skol’ko vremeni samalyot budet v puti? = Yola uçak kaç zaman uçacak? (**Uçak ne zaman yola çıkacak?**) (TUKKEBS-95)

1.2.15.3.2.1.11.“skorıy” (çabuk, hızlı) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada *“ilk”* yardım için *“çabuk, hızlı”* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Rusçadaki kullanımın Tuva Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Dürgen duza. = Skoraya pomoşç’. = Hızlı yardım. (**İlk yardım.**) (TUKKEBS-57)

1.2.15.3.2.1.12.“svoboden” (hür, bağımsız, serbest) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada boş yer için *“hür, bağımsız, serbest”* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Rusçadaki kullanımın Tuva Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Bo stol hostug be? = Etot stol svoboden? = Bu masa hür mü, bağımsız mı? (**Bu masa boş mu?**) (TUKKEBS-70)

1.2.15.3.2.1.13.“temno” (karanlık) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada “*mavi*” rengi karşılamak için “*goluboy*” *(açık mavi)* ve “*siniy*” *(koyu mavi)* olmak üzere iki sözcük bulunmaktadır[497]. Türkçede ise Rusça “*siniy*” *(koyu mavi)* sözcüğüne yakın ama ondan farklı olan “*lacivert*” renk bulunmaktadır. Ruslar bu rengi karşılamak üzere “*siniy*” *(koyu mavi)* sözcüğüne “*temno*” *(koyu, karanlık)* sözcüğünü eklemektedirler. Rusçada oluşan “*temno* + *siniy*” *(karanlık koyu + mavi)* sözcüğünün anlamının Tuva Türkçesine çevrildiği görülmektedir:

Kara-kök ton. = Temno siniy plat’e. = Kara-mavi elbise. (**Lacivert elbise.**) (TUKKEBS-108)

1.2.15.3.2.1.14.“vid” (görünüş) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada olayların, hareketlerin veya varlıkların türü, çeşidi için *“videt’ ” (görmek)* fiilinden türeyen *“görünüş”* anlamındaki *“vid”* sözcüğü kullanılmaktadır. Rusçadaki kullanımın Tuva Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Sporttuŋ kandıg hevirlerinde kirjip turar siler? = Kakim vidom sporta vı zanimaetes’? = Sporun hangi görünüşlerinde uğraşıyorsunuz? (**Sporun hangi türüyle uğraşıyorsunuz?**) (TUKKEBS-53)

Sporttuŋ natsional hevirleri. = Natsional’nıe vidı sporta. = Sporun uluslararası görünüşleri. (**Sporun uluslararası dalları.**) (TUKKEBS-56)

1.2.15.3.2.1.15.“zdes’ ” (burada) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada yer bildirmek için kullanılan *“burada”* anlamındaki sözcük, bazı ifadelerde Türkçeden farklı kullanılmaktadır. Rusçadaki kullanımın Tuva Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Mında magalıgla çaraştır. = Zdes’ oçen’ krasivo. = Burada çok güzeldir. (**Burası çok güzeldir.**) (TUKKEBS-94)

Meeŋ mında aarıp tur, emçi. = Doktor, u menya bolit zdes’. = Benim burada ağrıyor, doktor. (**Benim şuram ağrıyor.**) (TUKKEBS-60)

[497] Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 41.

1.2.15.3.2.2.RUSÇA FİİLLERİN ÇEVRİLMESİ

Rusça ifadelerdeki bazı fiillerin Tuva Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

1.2.15.3.2.2.1.“bolet’ ” (ağrı-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada hastayı, hastalığı ya da hasta olmayı anlatmak için *“ağrı-”* anlamındaki fiil ya da bu fiilden türeyen sözcükler kullanılmaktadır. Rusçadaki kullanımın Tuva Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Silerge aarıg kiji keldi. = K vam prişel bol’noy. = Size ağrılı kişi geldi. (**Size bir hasta geldi.**) (TUKKEBS-58)

Kajan aarıy berdinger? = Kogda vı zaboleli? = Ne zaman ağrıdınız? (**Ne zaman hastalandınız?**) (TUKKEBS-59)

Silerni aarıg kijiye çalap tur. = Vas vızıvayut k bol’nomu. = Sizi ağrılı kişiye çağırıyorlar. (**Sizi hasta için çağırıyorlar.**) (TUKKEBS-58)

Mal kandıg aarıglardan aarıp turarıl? = Kakimi boleznyami boleet skot? = Hayvanlar hangi ağrılardan ağrıyor? (**Hayvanların hastalığı nedir?**) (TUKKEBS-76)

1.2.15.3.2.2.2.“prinimat’ ” (kabul et-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada, hastanın ilaç kullanımını tarif etmek veya doktorda muayene olmak ile ilgili ifadelerde *“kabul et-”* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Türkçede ise bu eylem *“ilgilen-, bak- vb.”* anlamlarındaki fiiller ile karşılanmaktadır. Ancak Rusçadaki fiilin Tuva Türkçesine anlam olarak kopyalandığı görülmektedir:

Emçi kajan hüleep ap turarıl? = Kogda prinimaet vraç? = Doktor ne zaman kabul alıyor? (**Doktor ne zaman hastalara bakıyor?**) (TUKKEBS-58)

Emçi kayı şaktarda hüleep ap turarıl? = V kakie çası prinimaet vraç? = Doktor hangi saatlerde kabul alıp duruyor? (**Doktor hangi saatlerde hastalara bakıyor?**) (TUKKEBS-57)

1.2.15.3.2.2.3.“uçit’sya” (öğren-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada, eğitim öğretim ile ilgili ifadeler için *“öğren-”* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Türkçede ise bu eylem *“oku-”* anlamındaki fiil ile karşılanmaktadır. Ancak Rusçadaki fiilin Tuva Türkçesine anlam olarak kopyalandığı görülmektedir:

Uruglarıvıs şuptuzu öörenip turar. = Naşi deti vse uçatsya. = Çocuklarımız hepsi öğreniyor. **(Çocuklarımızın hepsi okuyor.)** (TUKKEBS-34)

Kaş dugaar klassta öörenip turar sen? = V kakom klasse uçiş'sya? = Kaçıncı sınıfta öğreniyorsun? **(Kaçıncı sınıfta okuyorsun?)** (TUKKEBS-35)

Kandıg öörenip tur siler? = Kak vı uçites'? = Nasıl öğreniyorsunuz? **(Nasıl okuyorsunuz?; Dersleriniz nasıl?)** (TUKKEBS-35)

Eki öörenip turar bis. = Uçimsya horoşo. = İyi öğreniyoruz. (**İyi okuyoruz.; Derslerimiz iyi.**) (TUKKEBS-35)

Uruglarıng͡ar öörenip turar boor aa? = Vaşi deti, navernoe, uçat'sya? = Çocuklarınız öğreniyor galiba? **(Çocuklarınız okuyorlar galiba?)** (TUKKEBS-33)

Öörenir bodap tur men. = Dumayu uçit'sya. = Öğrenmek düşünüyorum. (**Okumayı düşünüyorum.**) (TUKKEBS-37)

Kandıg institutta öörenip turar siler? = V kakom institute uçites'? = Hangi enstitüde öğreniyorsunuz? (**Hangi enstitüde okuyorsunuz?**) (TUKKEBS-38)

Kayı fakul'tette öörenip turar siler? = Na kakom fakul'tete uçites'? = Hangi fakültede öğreniyorsunuz? **(Hangi fakültede okuyorsunuz?)** (TUKKEBS-38)

Oglun͡gar kaşkı klassta öörenip turarıl? = V kakom klasse uçit'sya vaş sın? = Sizin oğlunuz kaçıncı sınıfta öğreniyor? (**Sizin oğlunuz kaçıncı sınıfta okuyor?**) (TUKKKAB-51)

Oglum birgi klassta öörenip turar. = Moy sın uçitsya v pervom klasse. = Benim oğlum birinci sınıfta öğreniyor. (**Benim oğlum birinci sınıfta okuyor.**) (TUKKKAB-51)

1.2.15.3.2.3.RUSÇADAKİ EKSİK SÖZCÜK KULLANIMININ ÇEVRİLMESİ

Tuva Türkçesinde Rusçanın etkisiyle bazı sözcüklerin kullanılmadığı görülmektedir:

Udavas kışkı dıştanılga. = Skoro zimnie kanikulı. = Yakında kış tatili. (**Yakında kış tatili var.**) (TUKKEBS-85)

1.2.16.TÜRKMEN TÜRKÇESİ

1.2.16.1.EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

İki farklı ek sistemine sahip olan Türkmen Türkçesi ve Rusça arasında ek çevirisi meydana geldiği görülmektedir. *Hâl ekleri, şahıs ekleri, ek-fiil, yapım ekleri* ve *ön ek* başlıkları altında ele alınan bu çevirilerde Türkçenin yapısına uygun olmayan eklerin sözcüklere eklendiği veya eklerin kullanılmamış olduğu görülmektedir.

1.2.16.1.1.HÂL EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.16.1.1.1.Yalın Hâl İle İlgili Çeviriler

1.2.16.1.1.1.1.Yalın Hâl Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.16.1.1.1.1.1.Yalın Hâl veya Tamlayan Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusça kişi ya da dönüşlülük zamirlerindeki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle Türkmen Türkçesinde kişi zamirleri yalın veya tamlayan hâli yerine yönelme hâli ile kullanılmaktadırlar. Dolayısıyla Rusça ile birebir örtüşen Türkmen Türkçesindeki bu yapılar, Rusçadan yapılan kavram ve gramer çevirisinin bir sonucudur:

Manga surat çıkarmak gerek. = Mne nado napeçatat' plenku. = Bana fotoğraf çıkarmak gerek. (**Benim fotoğraf çıkarmam gerekiyor.**) (TÜKKGAH-178)

Size rentgen etmek gerek. = Vam nado sdelat' rentgen. = Size röntgen etmek gerek. (**Siz röntgen çektirmelisiniz.**) (TÜKKGAH-187)

1.2.16.1.1.1.1.2.Yalın Hâl Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Türkmen Türkçesinde Rusçadaki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle yalın hâl yerine yönelme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir. Bu kullanım Rusçadaki fiillerin rejimiyle bağlantılı olarak yalın hâldeki adlarda meydana gelmektedir:

Mening gızım durmuşa çıkyar. = Moya doç' vıhodit zamuj. = Benim kızım hayata çıkıyor. (**Benim kızım evleniyor.**) (TÜKKGAH-137)

Men ikinci gezek durmuşa çıkdım. = Ya vışla zamuj vtoroy raz. = Ben ikinci kez hayata çıktım. (**Ben ikinci kez evlendim.**) (TÜKKGAH-137)

1.2.16.1.1.2.Tamlayan Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.16.1.1.2.1.Tamlayan Hâli Eki Yerine Kullanılan Hâl Ekleri

1.2.16.1.1.2.1.1.Yalın Hâl veya Tamlayan Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusça kişi ya da dönüşlülük zamirlerindeki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle Türkmen Türkçesinde kişi zamirleri yalın veya tamlayan hâli yerine yönelme hâli ile kullanılmaktadırlar. Dolayısıyla Rusça ile birebir örtüşen Türkmen Türkçesindeki bu yapılar, Rusçadan yapılan kavram ve gramer çevirisinin bir sonucudur:

Size rentgen etmek gerek. = Vam nado sdelat' rentgen. = Size röntgen etmek gerek. (**Siz röntgen çektirmelisiniz.**) (TÜKKGAH-187)

Manga surat çıkarmak gerek. = Mne nado napeçatat' plenku. = Bana fotoğraf çıkarmak gerek. (**Benim fotoğraf çıkarmam gerekiyor.**) (TÜKKGAH-178)

1.2.16.1.1.3.Yönelme Hâli Eki İle İlgili Çeviriler

1.2.16.1.1.3.1.Yönelme Hâli Ekinin Diğer Hâl Eklerinin Yerine Kullanılması

1.2.16.1.1.3.1.1.Yalın Hâl Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Türkmen Türkçesinde Rusçadaki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle yalın hâl yerine yönelme hâli ekinin kullanıldığı görülmektedir. Bu kullanım Rusçadaki fiillerin rejimiyle bağlantılı olarak yalın hâldeki adlarda meydana gelmektedir:

Men ikinci gezek durmuşa çıkdım. = Ya vışla zamuj vtoroy raz. = Ben ikinci kez hayata çıktım. (**Ben ikinci kez evlendim.**) (TÜKKGAH-137)

Mening gızım durmuşa çıkyar. = Moya doç' vıhodit zamuj. = Benim kızım hayata çıkıyor. (**Benim kızım evleniyor.**) (TÜKKGAH-137)

1.2.16.1.1.3.1.2.Yalın Hâl veya Tamlayan Hâli Eki Yerine Yönelme Hâli Ekinin Kullanılması

Rusça kişi ya da dönüşlülük zamirlerindeki edatsız yönelme hâlinin *(дательный падеж = datel'nıy padej)* etkisiyle Türkmen Türkçesinde kişi zamirleri yalın veya tamlayan hâli yerine yönelme hâli ile kullanılmaktadırlar. Dolayısıyla Rusça ile birebir örtüşen Türkmen Türkçesindeki bu yapılar, Rusçadan yapılan kavram ve gramer çevirisinin bir sonucudur:

Manga surat çıkarmak gerek. = Mne nado napeçatat' plenku. = Bana fotoğraf çıkarmak gerek. (**Benim fotoğraf çıkarmam gerekiyor.**) (TÜKKGAH-178)

Size rentgen etmek gerek. = Vam nado sdelat' rentgen. = Size röntgen etmek gerek. (**Siz röntgen çektirmelisiniz.**) (TÜKKGAH-187)

1.2.16.1.2.ŞAHIS EKİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.16.1.2.1.Şahıs Ekinin Kullanılmaması

Türkmen Türkçesinde şahıs ekinin kullanılmaması, özellikle gereklilik kipinin Rusçadaki "*doljen, nado, neobhodimo, nujno, nujen*" (gerek) sözcüklerinden etkilenip fiillerin mastar hâlde kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Bu kullanımlar Türkmen Türkçesindeki cümlelerde şahıs ekinin kullanımını sınırlandırmaktadır:

Manga surat çıkarmak gerek. = Mne nado napeçatat' plenku. = Bana fotoğraf çıkarmak gerek. (**Ben fotoğraf çıkarmalıyım.**) (TÜKKGAH-178)

Size rentgen etmek gerek. = Vam nado sdelat' rentgen. = Size röntgen etmek gerek. (**Siz röntgen çektirmelisiniz.**) (TÜKKGAH-187)

1.2.16.1.3.EK-FİİL İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.16.1.3.1.Ek-Fiilin Kullanılmaması

Türkmen Türkçesindeki ifadelerde Rusçanın etkisiyle isim cümlelerinde geniş zaman ek-fiilinin yaygın olarak kullanılmadığı görülmektedir:

Bu ben. = Eto ya. = Bu ben. (**Benim.**) (Telefonda) (FÖBM-101)

İndi sen mening başlıklık edyen kolhozımıng agronomı. = Teper' tı agronom kolhoza, kotorım ya rukovaju. = Şimdi sen benim başkanlığını yaptığım kolhozumun tarla uzmanı.(**Şimdi sen benim başkanlığını yaptığım kolhozun tarla uzmanısın.**) (FÖBM-101)

Men sizden gatı razı. = Ya vami oçen' dovolen. = Ben sizden çok razı.(**Ben sizden çok razıyım.**) (TÜKKVM-113)

Men razı.= Ya soglasen. = Ben razı.(**Ben razıyım.**) (TÜKKGAH-64)

Men sizing bilen razı.= Ya soglasen s vami.= Ben sizin ile razı.(**Ben sizden razıyım.**) (TÜKKVM-114)

Bagışlang, yöne men sizing bilen razılaşıp bilcek däl. = İzvinite, no ya s vami ne soglasen. = Af edersiniz, ama ben sizin ile razılaşabilecek değil. (**Af edersiniz, ama ben sizden razı olacak değilim.**) (TÜKKVM-114)

Sizi görmäge şat! = Rad vas videt'. = Sizi görmeye mutlu! (**Sizi gördüğüme memnunum.**) (TÜKKGAH-49)

Men satış bölümining başlıgı. = Ya naçal'nik otdela prodaj. = Ben satış bölümünün müdürü. (**Ben satış bölümünün müdürüyüm.**) (TÜKKGAH-54)

Men pensiyada. = Ya na pens2.= Ben emeklide. (**Ben emekliyim.**) (TÜKKGAH-141)

Men advokat. = Ya advokat. = Ben avukat. (**Ben avukatım.**) (TÜKKGAH-140)

Men edebiyatçı. = Ya literaturoved. = Ben edebiyatçı. (**Ben edebiyatçıyım.**) (TÜKKGAH-140)

Men yazıcı. = Ya pisatel'. = Ben yazar. (**Ben yazarım.**) (TÜKKGAH-140)

Men öy hocalıkçı. = Ya domohozyayka. = Ben ev hanımı. (**Ben ev hanımıyım.**) (TÜKKGAH-141)

1.2.16.1.4.YAPIM EKLERİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.16.1.4.1.Yapım Ekinin Gereksiz Kullanılması

1.2.16.1.4.1.1.Mastar Ekinin Kullanılması

Rusçada cümle içerisinde mastar hâlde bulunan fiillerin Türkmen Türkçesine biçim ve anlam olarak çevrildikleri ve bu nedenle Türkmen Türkçesinde mastar eklerinin kullanıldığı görülmektedir:

Sizi görmäge şat! = Rad vas videt'. = Sizi görmeye mutlu! (**Sizi gördüğüme memnunum.**) (TÜKKGAH-49)

Manga surat çıkarmak gerek. = Mne nado napeçatat' plenku. = Bana fotoğraf çıkarmak gerek. (**Ben fotoğraf çıkarmalıyım.**) (TÜKKGAH-178)

Size rentgen etmek gerek. = Vam nado sdelat' rentgen. = Size röntgen etmek gerek. (**Siz röntgen çektirmelisiniz.**) (TÜKKGAH-187)

1.2.16.1.4.2.Yapım Ekinin Kullanılmaması

Türkmen Türkçesindeki söylemlerde *"-CA"* ekinin kullanılmaması, Rusçadaki sözcüğün bulunduğu gramer şekliyle Türkmen Türkçesine çevrilmesinden oluşmuştur:

Rus dilinde menyu barmı? = Est' li menyu na russkom yazıke? = Rus dilinde mönü var mı? (**Rusça menü var mı?**) (TÜKKGAH-112)

1.2.16.1.5.ÖN EK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Rusçadaki ön ekler, geldikleri sözcüğe ayrıca bir anlam kattıklarından, bu ön eki alan sözcükler Türkmen Türkçesine ön ekli anlamlarıyla çevrilmişlerdir:

1.2.16.1.5.1.“ne-, ni-” Ön Ekinin Çevrilmesi

Türkmen Türkçesindeki bu tip çevirilerde Farsça’dan alınan olumsuzluk eki sözcükten önce gelerek sözcüğe bitişik kullanılmaktadır. Türkçeye ait olmayan bu yapıda Farsça ve Rusçadaki benzer olumsuz yapının etkisi olduğu görülmektedir:

Meni nädogrı birleşdirdiler. = Menya nepravil’no soedinili. = Beni değil doğru birleştirdiler. (**Beni yanlış bağladılar.**) (TÜKKVM-77)

1.2.16.2.SÖZ DİZİMİ İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

1.2.16.2.1.TÜMLEÇLER İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Türkçenin söz diziminde cümle içerisinde yer alan tümleçler, Rusçada ise “*özne+yüklem+tümleç*” dizimine bağlı olarak cümle sonunda yer almaktadır. Rusçanın etkisiyle Türkmen Türkçesinde de tümleçlerin yerinde kullanılmadığı görülmektedir:

Hayış, 2-nci klaslı bilet Aşgabada çenli. = Pojaluysta, odin bilet vtorogo klassa do Aşhabada. = Lütfen, ikinci sınıflı bilet Aşgabat’a kadar. (**Lütfen Aşgabat’a ikinci kategoriden bilet veriniz.**) (TÜKKGAH-76)

1.2.16.2.2.SÖZCÜK GRUPLARI İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Türkçede yaşça büyük veya statüce farklı kişilere yapılan hitaplar unvan grubu şeklinde kurulur. Hitap ifadelerinde bir şahıs ismiyle, bir unvan veya akrabalık ismi kullanılır:[498] *Mehmet Bey, Ayşe hanım, Ali amca... gibi.* Rusçada Türkçenin söz dizimine aykırı olarak kullanılan, önce unvanın ardından da ismin geldiği unvan grupları Türkmen Türkçesinde de aynı şekilde görülmektedir:

Men *cenap* Hasandan geldim. = Ya ot *gospodina* Hasana. = Ben *Bey* Hasan’dan geldim. (**Ben Hasan *Bey’den* geldim.**) (TÜKKGAH-146)

Men size *cenap* Orhandan hat getirdim. = U menya dlya vas pis’mo ot *gospodina* Orhana. = Ben size *Bey* Orhan’dan mektup getirdim. (**Ben size Orhan *Bey*’den mektup getirdim.)** (TÜKKGAH-146)

---

[498] Leylâ Karahan, ***age.***, s. 68.

Men size *cenap* Aliden salam getirdim. = U menya dlya vas privet ot *gospodina* Ali. = Ben size *Bey* Ali'den selam getirdim. (**Ben size Ali *Bey'den* selam getirdim.**) (TÜKKGAH-146)

1.2.16.3.SÖZCÜK İLE İLGİLİ ÇEVİRİLER

Rusça edatlar ile sözcüklerin Türkmen Türkçesine sözcük olarak çevrildiği görülmektedir.

1.2.16.3.1.RUSÇA EDATLARIN ÇEVRİLMESİ

Rusçada "*do, na, po, s, v*" edatları belli hâl eklerine göre kullanılarak çeşitli anlamlar kazanmaktadırlar. Oluşan anlamların Türkmen Türkçesine bire bir çevrildiği görülmektedir:

1.2.16.3.1.1."do" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"do" (-A kadar)* edatı tamlayan hâli *(родительный падеж = roditel'nıy padej)* ile kullanılır ve hareketin mesafesini, zamanını ve ne zamana kadar yapıldığını ifade eder[499]. Bu edatın anlamca Türkmen Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Duşuşyançak! = Do vstreçi! = Karşılana kadar! (**Görüşürüz!**) (TÜKKGAH-50)

Ertire çenli hoş! = Do zavtra! = Yarına kadar! (**Yarın görüşürüz!**) (TÜKKGAH-50)

1.2.16.3.1.2."na" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"na" (/-DA/)* edatı bulunma hâli *(предложный падеж = predlojnıy padej)* ile kullanıldığında yer göstermek, hareketin hangi ulaşım aracıyla yapıldığını göstermek, zaman ve yön göstermek amacı taşır[500]. Bu edatın anlamca Türkmen Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Rus dilinde menyu barmı? = Est' li menyu na russkom yazıke? = Rus dilinde mönü var mı? (**Rusça menü var mı?**) (TÜKKGAH-112)

Men pensiyada. = Ya na pens2.= Ben emeklide. (**Ben emekliyim.**) (TÜKKGAH-141)

---

[499] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 53.
[500] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 83-84.

1.2.16.3.1.3.“po” Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *“po” (ile; /-A/, /-DA/; boyunca)* edatı yönelme hâli *(дательный падеж = datel’nıy padej)* ile kullanılır. Rusçada bir şeyin üzerinde ya da yüzeyinde yapılan hareketi göstermek, hareketin nereye ve nerede yapıldığını göstermek, hareketin belli zamanlarda ve belli aralıklarla yapıldığını göstermek, hareketin neden gerçekleştiğini göstermek, bir şeyin içeriğinden bahsetmek, bir işin bir şeye bağlı olarak yapıldığını göstermek, bir nesnenin niteliklerinden bahsetmek, ilişki ve akrabalıktan bahsetmek, tek tek yapılan paylaşımı anlatmak ve iletişim aracını göstermek için bu edat kullanılır[501]. Bu edatın anlamca Türkmen Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Ol milleti boyunça kim? = Kto on po natsional’nosti? = O milleti boyunca kim? (**Onun milleti nedir?, O hangi millettendir?**) (TÜKKGAH-150)

1.2.16.3.1.4.“s” Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *“s” (ile)* edatı vasıta hâli *(творительный падеж = tvoritel’nıy padej)* ile kullanıldığında hareketin birlikteliğini, bir nesnenin ne tür olduğunu, hareketin tarzını ve kutlamaları ifade eder[502]. Bu edatın Türkmen Türkçesine yaygın olarak anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Men seni doglan günüñ bilen gutlayarın! = Pozdravlyayu tebya s dnem rojdeniya! = Ben seni doğum günün ile kutluyorum! (**Doğum günün kutlu olsun!**) (TÜKKGAH-72)

Bayramıñız bilen! = S prazdnikom! = Bayramınız ile! (**Bayramınız kutlu olsun!**) (TÜKKGAH-72)

Täze yılıñız bilen! = S novım godom! = Yeni yılınız ile! (**Yeni yılınız kutlu olsun!**) (TÜKKGAH-72)

Üstünlik bilen gutlayarın! = Pozdravlyayu s uspehom! = Başarı ile kutlarım! (**Başarınızdan dolayı sizi kutlarım!**) (TÜKKGAH-73)

Men sizi̇ñ bilen razı.= Ya soglasen s vami.= Ben sizin ile razı.(**Ben sizden razıyım.**) (TÜKKVM-114)

Bagışlañ, yöne men sizi̇ñ bilen razılaşıp bilcek däl. = İzvinite, no ya s vami ne soglasen. = Af edersiniz, ama ben sizin ile razılaşabilecek değil. (**Af edersiniz, ama ben sizden razı olacak değilim.**) (TÜKKVM-114)

---

[501] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 67-69.
[502] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 78-79.

Rusçadaki *"s" (/-DAn/)* edatı tamlayan hâli *(родительный падеж = roditel'nıy padej)* ile kullanıldığında hareketin ne zaman başladığını, ne süre içinde tamamlandığını, yönünü ve nereden yapıldığını, nedenini ifade eder[503]. Bu edatın Türkmen Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Menden näçe? = Skol'ko s menya? = Benden ne kadar? (**Ben ne kadar ödemeliyim?**) (TÜKKGAH-75)

1.2.16.3.1.5."v" Edatının Çevrilmesi

Rusçadaki *"v" (/-DA/)* edatı bulunma hâli *(предложный падеж = predlojnıy padej)* ile kullanıldığında yer ve zaman göstermek, yaşamın belli bir döneminden bahsetmek, insanın içinde bulunduğu psikolojik durumu anlatmak veya giyecek çeşitlerini belirtmek amacı taşır[504]. Bu edatın anlamca Türkmen Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

Siz Sibirde boldıŋızmı? = A vı bıli v Sibiri? = Siz Sibirya'da oldunuz mu? (**Siz Sibirya'ya gittiniz mi?**) (TÜKKGAH-54)

1.2.16.3.2.RUSÇA SÖZCÜKLERİN ÇEVRİLMESİ

Rusça sözcük veya sözcüklerin kavram olarak olduğu gibi Rusçadan Türkmen Türkçesine çevrildiği görülmektedir. Rusçadan yapılan sözcük çevirilerini ad-ad soylu ve fiil çevirileri olarak iki gruba ayırmak mümkündür.

1.2.16.3.2.1.RUSÇA AD - AD SOYLU SÖZCÜKLERİN ÇEVRİLMESİ

Rusçadan Türkmen Türkçesine anlam olarak çevrilen ad ve ad soylu sözcükler şunlardır:

1.2.16.3.2.1.1."çem" (ne ile) Sözcüğünün Çevrilmesi

Bu sözcük, *"çto?" (ne?)* sorusunun vasıta hâli ile kurulmuştur. İş ve meslek ile ilgili ya da hastalık ile ilgili ifadelerde *"çem?" (ne ile?)* sözcüğü kullanılır: *Çem tı zanimaeş'sya? (Ne ile meşgul oluyorsun?), Çem tı boleeş'? (Ne ile ağrıyorsun?).* Tespitlerimizde *"çem?" (ne ile?)* sözcüğünün tek örnekte Rusçadan Türkmen Türkçesine kavram çevirisi olarak alındığı görülmektedir. Sözcüğün Rusçadaki

[503] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 54.
[504] Ayşe Pamir Dietrich (2004), ***age.***, s. 83-84.

kullanımında hastalığın bir yolla gerçekleştiği düşünülmektedir. Türkçede ise hastalığın kendisinin ne olduğuna odaklanılmaktadır. Rusçadaki kullanım mantığının anlamca Türkmen Türkçesine çevrildiği görülmektedir:

Siz <u>näme bilen</u> kesel boldıñgız? = <u>Çem</u> vı boleli? = <u>Siz ne ile</u> hasta oldunuz? (**<u>Sizin</u> hastalığınız nedir?**) (TÜKKGAH-187)

1.2.16.3.2.1.2.“çistıy” (temiz, ak) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçadaki bu sıfat, “*temiz; ağaçlardan ve yapılardan arındırılmış; kötü ruhlardan arındırılmış*” anlamına gelmektedir[505]. Türkçede ise yüreğin, gönlün temiz ya da kirli olması değil, bunun yerine organ adı vermeden dolaylı olarak “*içi kötü*” ifadesi kullanılmaktadır. İki dil arasındaki dilsel dünya görüşü farkına rağmen Rusçadaki son anlamın Türkmen Türkçesine anlamca çevrildiği görülmektedir:

<u>Ak</u> yürekden gutlayarın! = Pozdravlyayu ot <u>çistogo</u> serdtsa! = <u>Temiz</u> yürekten kutluyorum! (**Sizi gönülden kutluyorum!**) (TÜKKGAH-72)

1.2.16.3.2.1.3.“dolgiy” (uzak) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçadaki “*dolgiy*” *(uzak)* sözcüğünün sahip olduğu anlamın Türkmen Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Ömrüñgiz <u>uzak</u> bolsun! = Jelayu <u>dolgih</u> let jizni! = Ömrünüz <u>uzak</u> olsun! (**Ömrünüz <u>uzun</u> olsun!**) (TÜKKGAH-73)

1.2.16.3.2.1.4.“doljen, nado, neobhodimo, nujno, nujen” (gerek) Sözcüğünün Çevrilmesi

Türkmen Türkçesinde gereklilik kipi yerine “*yönelme hâli alan ad* veya *zamir + mastar hâlde fiil + gerek anlamındaki sözcük*” kalıbının kullanılması Rusça etkisi ile oluşmaktadır: [506]

Manga surat <u>çıkarmak gerek</u>. = Mne <u>nado napeçatat’</u> plenku. = Bana fotoğraf <u>çıkarmak gerek</u>. (**Ben fotoğraf <u>çıkarmalıyım</u>.**) (TÜKKGAH-178)

Size rentgen <u>etmek gerek</u>. = Vam <u>nado sdelat’</u> rentgen. = Size röntgen <u>etmek gerek</u>. (**Siz röntgen <u>çektirmelisiniz</u>.**) (TÜKKGAH-187)

---

[505] Elena Napolnova Demiriz, ***age.***, s. 24.
[506] Fatma Özkan – Bağdagül Musa, ***agm.***, s. 126.

Maŋga 20 manat gerek. = Mne nujno 20 manatov. = Bana 20 manat gerek. (**Bana 20 manat gerekiyor?**) (TÜKKGAH-95)

1.2.16.3.2.1.5.“eto” (bu) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada telefon konuşmalarında veya nokta tariflerinde yakında olduğu düşünülen şeyler için kullanılmaktadır. Oysa Türkçede bunlar yanımızda bulunmadıkları için daha uzakta algılanmaktadırlar. İki dil arasındaki bu dilsel dünya görüşü farkına rağmen bu zamirin Türkmen Türkçesine Rusçadan anlamca çevrildiği görülmektedir:

Bu ben. = Eto ya. = Bu ben. (**Benim.**) (Telefonda) (FÖBM-101)

1.2.16.3.2.1.6.“ili” (veya, ya da, yoksa) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçadaki *“ili”* ayrıştırıcı bağlacı, iki şeyden hangisinin doğru olduğunu soran soru cümlesinde kullanılır[507]. Türkçede ise soru cümlelerinde iki şey arasındaki ayrıştırıcılık görevi *“mı”* soru eki tarafından yapılmaktadır. Ancak Rusçadaki bağlacın Türkmen Türkçesine anlamca kopyalanması sonucu ayrıştırıcı bağlaç kullanımında Türkmen Türkçesinde farklılıklar görülmektedir:

Bu yerdäki telefon göni birleşyärmi ya-da kammutator arkalı? = Zdes’ pryamoe soedinenie ili çerez kommutator? = Buradaki telefon doğrudan birleşiyor mu veya santral aracılığı? (**Buradaki telefon doğrudan mı yoksa santral aracılığıyla mı bağlanıyor?**) (TÜKKVM-78)

Size suratıŋ reŋklisi gerekmi ya-da gara-agı? = Vam tsvetnıe ili çerno-belıe fotografii? = Size fotoğrafın renklisi gerek mi veya siyah beyazı? (**Size renkli fotoğraf mı siyah beyaz fotoğraf mı gerekiyor?**) (TÜKKVM-44)

1.2.16.3.2.1.7.“kto?” (kim?) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada kişilerin adı, soyadı ya da uyruğu sorulduğunda adlar kişi ile özdeş kabul edildiğinden *“kto?” (kim?)* sorusu sorulur. Türkçede ise adlar kişiden bağımsız olarak düşünüldüğünden ad ve soyadlarda *“ne?”*, uyruklarda *“ne?, hangi?”* anlamındaki sorular sorular sorulur. Ancak Rusçadaki *“kto?” (kim?)* soru zamiri kullanımının Türkmen Türkçesine kopyalandığı görülmektedir:

---

[507] Fahrettin Murtazaoğlu, ***age.***, s. 34.

Sizi͡ŋ adıŋ͡ız kim? = Kto vaşa imya? = Sizin adınız kim? (**Sizin adınız nedir?**) (TÜKKGAH-52)

Ol milleti boyunça kim? = Kto on po natsional'nosti? = O milleti bakımından kim? (**Onun milleti nedir?, O hangi millettendir?**) (TÜKKGAH-150)

1.2.16.3.2.1.8."novıy" (yeni) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada günlük olaylarla ilgili haberi anlatmak için *"yeni"* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Rusçadaki bu kullanımın etkisi ile Türkmen Türkçesinde de *"yeni"* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır:

Nähili täzelik bar? = Çto novogo? = Ne yenilik var? (**Nasılsın?**) (TÜKKGAH-50)

1.2.16.3.2.1.9."priem" (kabul) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçada doktora muayene olmak için kaydolmaya *"kabul"* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır. Türkmen Türkçesinde de Rusça etki dolayısıyla *"kabul"* anlamındaki sözcük kullanılmaktadır:

Men size kabula yazılcakdım. = Ya hotel bı zapisat'sya k vam na priem. = Ben size kabule yazılacaktım. (**Ben sizin hasta listenize yazılacaktım.**) (TÜKKGAH-184)

1.2.16.3.2.1.10."skol'ko?" (kaç?) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusçadaki nicelik zarfının Türkmen Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Siz näçe vagt bu yerde bolarsı͡ŋ͡ız? = Skol'ko vremeni vı probudete zdes'? = Siz kaç zaman burada olursunuz? (**Siz ne zaman burada olursunuz?**) (TÜKKGAH-67)

1.2.16.3.2.1.11."spokoynıy" (sakin, rahat) Sözcüğünün Çevrilmesi

Rusların algılamasında "*gece*" aktif bir faaliyeti öngörmediği için "*gece*" ile ilgili selamlama ifadesi Rusçada yer almaz. Bunun yerine uyumadan önce veda ve iyi dilek için "*spokoynie noçi! = sakin gece! (iyi geceler!)*" ifadesi kullanılır[508]. Bu ifadenin Rusçadan Türkmen Türkçesine çevrildiği görülmektedir:

[508] Elena Napolnovo Demiriz, ***age.***, s. 32-33.

Gicäŋ̂giz rahat bolsun! = Spokoynoy noçi! = Geceniz rahat olsun! (**İyi geceler!**) (TÜKKGAH-49)

1.2.16.3.2.2.RUSÇA FİİLLERİN ÇEVRİLMESİ

Rusça ifadelerdeki bazı fiillerin Türkmen Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

1.2.16.3.2.2.1.“bıvat’ - bıt’ ” (ol-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada bir yerde bulunmayı ya da bir durumdan başka bir duruma geçmiş olmayı anlatmak için *“ol-”* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Rusçadaki kullanımın Türkmen Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Siz Sibirde boldıŋ̂gızmı? = A vı bıli v Sibiri? = Siz Sibirya’da oldunuz mu? (**Siz Sibirya’ya gittiniz mi?**) (TÜKKGAH-54)

1.2.16.3.2.2.2.“bit’ ” (vur-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada gol atmayı anlatmak için *“vur-”* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Rusçadaki kullanımın Türkmen Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Kim gol urdı? = Kto zabil gol? = Kim gol vurdu? (**Kim gol attı?**) (TÜKKGAH-199)

1.2.16.3.2.2.3.“delat’ – sdelat’ ” (et-, yap-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada röntgen çekmeyi anlatmak için *“et-, yap-”* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Rusçadaki kullanımın Türkmen Türkçesine de anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Size rentgen etmek gerek. = Vam nado sdelat’ rentgen. = Size röntgen etmek gerek. (**Siz röntgen çektirmelisiniz.)** (TÜKKGAH-187)

1.2.16.3.2.2.4.“idti – hodit’ ” (git-; gel-, var-, yürü-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada yakışma, uygun olma anlamını vermek için Türkçeden farklı olarak *“gel-”* anlamındaki fiil kullanılır. Rusçadaki kullanımın Türkmen Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Bu fason size gelşer. = Etot fason vam poydet. = Bu fason size gelir. (**Bu fason size yakışır.**) (TÜKKVM-31)

Size sport stili gelşer. = Vam podoydet sportivnıy stil'. = Size spor stili gelir. (**Size spor tarzı yakışır.**) (TÜKKVM-31)

Size uzın köynek gelşer. = Vam horoşo idet dlinnoe plat'e. = Size uzun gömlek gelir. (**Size uzun gömlek yakışır.**) (TÜKKVM-31)

Rusçada bir program dâhilinde gerçekleşen eylemlerde *"git-"* anlamındaki fiil kullanılır: *düğün git-, ders git-, tiyatro git-, film git-* vb. Oysa Türkçede bunları anlatmak için *"git-, var-, yürü-"* fiilleri kullanılmaz. Rusçadaki fiilin bu kullanımının, Türkmen Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Bu gün Mollanepes teatrında näme gidyär? = Çto segodnya idet v teatre imeni Mollanepesa? = Bugün Mollanepes tiyatrosunda ne gidiyor? (**Bugün Mollanepes tiyatrosunda hangi oyun var?**) (TÜKKVM-108)

1.2.16.3.2.2.5."prosit' " (sor-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada, izin istemek veya özür dilemek ile ilgili ifadelerde *"sor-"* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Türkçede ise bu eylem *"iste-, dile- vb."* anlamlarındaki fiiller ile karşılanmaktadır. Ancak Rusçadaki fiilin Türkmen Türkçesine anlam olarak kopyalandığı görülmektedir:

Ötünç soraýarın. = Proşçu proşenie. = Özür soruyorum. (**Özür dilerim.**) (TÜKKVM-115)

1.2.16.3.2.2.6."stoyat' " (dur-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada, bir hizmetin veya malın değeri için ya da bir yerde var olmayı anlatmak için *"dur-"* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Rusçadaki bu fiil Türkmen Türkçesine anlamca kopyalanmıştır:

Bileding bahası näçe duryar? = Skol'ko stoit bilet? = Bilet ne kadar duruyor? (**Bilet ne kadar?**) (TÜKKGAH-82)

Näçe manat duryar? = Skol'ko stoit? = Kaç manat duruyor? (**Kaç manat?**) (TÜKKGAH-120)

Parkovkanıng bir sagadı näçe duryar? = Skol'ko stoit ças parkovki? = Bir saatlik park ne kadar duruyor? (**Bir saatlik park ne kadar?**) (TÜKKGAH-168)

Sizing apparatıngızıng remontı 3 manat 2 köpüge durar. = Remont vaşey apparaturı budet stoit 3 rubley 2 kopeek. = Sizin cihazınızın tamiri 3 manat 2 kuruş duruyor. (**Sizin cihazınızın tamiri 3 manat 2 kuruştur.**) (TÜKKVM-40)

Moskva bilen gürleşmegiñ bir minudı näçe duryar? = Skol'ko stoit minuta razgovora s Moskvoy? = Moskova ile konuşmanın bir dakikası ne kadar duruyor? (**Moskova ile konuşmanın bir dakikası ne kadar?**) (TÜKKGAH-174)

1.2.16.3.2.2.7."trebovat' " (iste-, talep et-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada, bir işin yapılmasının gerekliliği için *"iste-, talep et-"* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Türkçede ise bu eylem *"gerek-"* anlamındaki fiil ile ya da gereklilik kipi ile karşılanmaktadır. Ancak Rusçadaki fiilin Türkmen Türkçesine anlam olarak kopyalandığı görülmektedir:

Sizing apparatıñgız çılşırımlı remontı talap edyär. = Vaş apparat trebuet slojnogo remonta. = Sizin cihazınız detaylı tamiri talep eder. (**Sizin cihazınızın detaylı bir şekilde tamir edilmesi gerekiyor.**) (TÜKKVM-39)

1.2.16.3.2.2.8."vıyti" (çık-) Fiilinin Çevrilmesi

Rusçada, bayanların evlenmelerini ifade etmek ya da ayın, güneşin doğmasını anlatmak için *"çık-"* anlamındaki fiil kullanılmaktadır. Rusçadaki fiilin Türkmen Türkçesine anlamca kopyalandığı görülmektedir:

Meniñg gızım durmuşa çıkyar. = Moya doç' vıhodit zamuj. = Benim kızım hayata çıkıyor. (**Benim kızım evleniyor.**) (TÜKKGAH-137)

Men ikinci gezek durmuşa çıkdım. = Ya vışla zamuj vtoroy raz. = Ben ikinci kez hayata çıktım. (**Ben ikinci kez evlendim.**) (Bayanlar için) (TÜKKGAH-137)

1.2.16.3.2.3.RUSÇADAKİ EKSİK SÖZCÜK KULLANIMININ ÇEVRİLMESİ

Türkmen Türkçesinde Rusçanın etkisiyle bazı sözcüklerin kullanılmadığı görülmektedir:

Size suratıñg reñgklisi gerekmi ya-da gara-agı? = Vam nado tsvetnıe ili çerno-belıe fotografii? = Size fotoğrafın renklisi gerek mi ya da siyah beyazı? (**Size renkli fotoğraf mı siyah beyaz fotoğraf mı gerekiyor?**) (TÜKKVM-44)

Bu yerdäki telefon göni birleşyärmi ya-da kammutator arkalı? = Zdes' pryamoe soedinenie ili çerez kommutator? = Buradaki telefon doğrudan birleşiyor mu ya da santral aracılığı? (**Buradaki telefon doğrudan mı yoksa santral aracılığıyla mı bağlanıyor?**) (TÜKKVM-78)

Hayış, 2-nci klaslı bilet Aşgabada çenli. = Pojaluysta, odin bilet vtorogo klassa do Aşhabada. = Lütfen, ikinci sınıflı bilet Aşgabat'a kadar. (**Lütfen Aşgabat'a ikinci kategoriden bilet <u>veriniz</u>.**) (TÜKKGAH-76)

İKİNCİ BÖLÜM

2.KONULARINA GÖRE KAVRAM VE GRAMER ÇEVİRİLERİ

2.1.KONULARINA GÖRE

Çağdaş Türk lehçelerinde Rusçadan yapılan kavram ve gramer çevirileri, Rusça kullanım sıklığına uygun olarak günlük konuşma dilinde daha çok kullanılan ifadelerde daha yoğun, daha seyrek kullanılan ifadelerde ise daha azdır. Bu nedenle çağdaş Türk lehçelerinde tespit edilen kavram ve gramer çevirilerinin hangi konularda, ne oranda olduğunu tespit etmek için "*Kabul Etme, Kendini Tanıtma, Tanışma ve Kişisel Bilgi İle İlgili Söylemlerdeki Çeviriler; Aile Durumu İle İlgili Söylemlerdeki Çeviriler; Yol, Taşıt, Yolculuk ve Konaklama İle İlgili Söylemlerdeki Çeviriler; Eğitim ve Öğretim İle İlgili Söylemlerdeki Çeviriler; Saat ve Zaman İle İlgili Söylemlerdeki Çeviriler; İş ve Meslek İle İlgili Söylemlerdeki Çeviriler; Yemek ve Nezaket İle İlgili Söylemlerdeki Çeviriler; Alışveriş İle İlgili Söylemlerdeki Çeviriler; Sağlık İle İlgili Söylemlerdeki Çeviriler; Sayılar İle İlgili Söylemlerdeki Çeviriler; Diğer Konular İle İlgili Söylemlerdeki Çeviriler*" başlıkları altında konu sınıflandırması yapılabilir:

2.1.1.KABUL ETME, KENDİNİ TANITMA, TANIŞMA VE KİŞİSEL BİLGİ İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta çok sık kullanılmaktadır. Çağdaş Türk lehçeleri konuşurları arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile çağdaş Türk lehçeleri konuşurları kendi lehçelerini konuşurken sık sık Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Altay Türkçesi

Körüşkençe! = Do skoroy vstreçi! = Görüşene kadar! (**Görüşürüz!**) (AKK-18)

Başkurt Türkçesi

Min de s̱ïzẕïn̂g mïnen tanışıuğa şatmın. = Ya toje rad s vami poznakomit'sya. = Ben de sizinle tanışmaya memnunum. (**Ben de tanışmamıza çok memnun oldum.**) (BKKİB-19)

Gagavuz Türkçesi

Onun saçları karaydı, nicä karga kanadı. = U neye bıli volosı çyornıye, kak voronovo krıylo. = Onun saçları siyahtı, nasıl karga kanadı.(**Onun saçları karga kanadı gibi siyahtı.**) (FÖBM-106)

Hakas Türkçesi

Paza körĭskençe! = Do svidaniya! = Yine görüşene kadar! (**Tekrar görüşürüz, hoşça kal!**) (HKK-43)

Karaçay - Malkar Türkçesi

Sende ne can͡gılık bardı? = Kakie u tebya novosti? = Sende ne yenilik var? (**Sen nasılsın?**) (KMKK-36)

Karaim Türkçesi

Men istemedım sizin͡g canın͡gızın͡g avurtma. = Ya ne hotel vas obidet'. = Ben istemedim sizin canınızı sıkmak. (**Ben sizin canınızı sıkmak istemedim.**) (KAKK-12)

Kazak Türkçesi

Sizdin͡g ultın͡gız kim? = Kto vaş ponatsialisti? = Sizin milletiniz kim? (**Sizin milletiniz nedir?, Siz hangi millettensiniz?**) (KZKKAEJK-41)

Kırgız Türkçesi

Men sizdi bir cerde kezdeştirgen ön͡gdönöm. = Ya vas gde-to vstreçal. = Ben sizi bir yerde karşılaşmış gibiyim. (**Ben sizinle bir yerde karşılaşmış gibiyim.**) (KIKKYİRB-7)

Kırım - Tatar Türkçesi

Sizni yoldaşımnen tanıştırmağa müsaade etin͡giz. = Razreşite predstavit' vam moego sputnika. = Sizi yoldaşımla tanıştırmaya müsaade ediniz. (**Sizi yoldaşımla tanıştırmama müsaade ediniz.**) (KTKK-17)

Kumuk Türkçesi

Köp iştat'lık bulan! = S udovol'stviem! = Memnuniyet ile! (**Çok memnun olurum!**) (KUKK-18)

Nogay Türkçesi

Köriskenşe deyim! = Do svidaniya! = Görüşene kadar! (**Görüşürüz!**) (NKK-29)

Özbek Türkçesi

Yänä körişgünçä! = Do novıh vstreç! = Yine görüşünceye kadar! (**Tekrar görüşmek üzere!**) (ÖKK-19)

Şor Türkçesi

Mağa silerdi pazok kada körerge ürgünüştüg. = Mne priyatno videt' vas snova. = Bana sizi tekrar görmek sevindirici. (**Ben sizi tekrar gördüğüme sevindim.**) (ŞKK-39)

Tatar Türkçesi

Gafu itĕgĭz, sĭznĭ͡ŋ bĭlen tanışırga mömkinmĭ? = İzvinite, mojno s vami poznakomitsya? = Affedersiniz, sizin ile tanışmak mümkün mü? (**Affedersiniz, sizinle tanışabilir miyiz?**) (EAİTKT-47)

Tuva Türkçesi

Aaskejikti silerge küzedim. = Jelayu vam sçast'ya. = Mutluluğu size diliyorum. (**Size mutluluk diliyorum.**) (TUKKKAB-13)

Türkmen Türkçesi

Bagışla͡ŋ, yöne men sizi͡ŋ bilen razılaşıp bilcek däl. = İzvinite, no ya s vami ne soglasen. = Af edersiniz, ama ben sizin ile razılaşabilecek değil. (**Af edersiniz, ama ben sizden razı olacak değilim.**) (TÜKKVM-114)

2.1.2.AİLE DURUMU İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta çok sık kullanılmaktadır. Çağdaş Türk lehçeleri konuşurları arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile çağdaş Türk lehçeleri konuşurları kendi lehçelerini konuşurken sık sık Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Altay Türkçesi

Udabas kijige bararım. = Skoro vıhoju zamuj. = Yakında erkeğe varacağım. (**Yakında evleneceğim.)** (Bayanlar için) (AKK-83)

Başkurt Türkçesi

Şĭzzĭ̵n ğaylegĭzze nise kĭşĭ? = Skol'ko çelovek v vaşey sem'e? = Sizin ailenizde kaç kişi? (**Sizin ailenizde kaç kişi var?**) (BKKİB-43)

Gagavuz Türkçesi

Onnar konaan bir içerinde vardılar yedi-sekiz adam. = Oni bılı sem'-vosem' çelovek v odnoy iz komnat postoyalogo dvora. = Onlar konağın bir odasında vardılar yedi sekiz adam. (**Onlar konağın bir odasında yedi sekiz kişi idiler.**) (FÖBM-101)

Hakas Türkçesi

Miniŋ pïr pala. = U menya odin rebenok. = Benim bir çocuk. (**Benim bir çocuğum var.**) (HKK-95)

Karaim Türkçesi

Mende bar eki bala. = U menya est' dvoe detey. = Bende var iki çocuk. (**Benim iki çocuğum var.**) (KAKK-15)

Kazak Türkçesi

Meniŋ ata-anam tiri.= Moi roditeli jivı.= Benim anne-babam canlı. (**Benim annem ve babam yaşıyorlar.**) (KZKKSTVK-8)

Kırgız Türkçesi

Sizdiŋ üy-bülöŋüz çoŋbu? = U vas bol'şaya sem'ya? = Sizin aileniz büyük mü? (**Sizin aileniz geniş mi?**) (KIKKSAM-14)

Kırım - Tatar Türkçesi

Siz evlisiŋizmi? = Vı jenatı? = Siz evlisiniz mi? (**Siz evli misiniz?**) (KTKK-18)

Kumuk Türkçesi

Yok, erde tügülmen. = Net, ya ne zamujem. = Hayır, ben kocada değilim. (**Hayır, ben evli değilim.**) (KUKK-30)

Nogay Türkçesi

Äşe, men kievge barganman. = Da, ya zamujem. = Evet, ben kocaya varmışım. (**Evet, ben evlendim.**) (Bayanlar için) (NKK-10)

Özbek Türkçesi

Turmuşgä çıkkanmisiz? = Vı vışli zamuj? = Hayata çıkmış mısınız? (**Evlendiniz mi?)** (Bayanlar için) (ÖKK-13)

Şor Türkçesi

Silerdiŋ abalarıŋ pensiyada ba? = Vaş otets na pensii? = Sizin babanız emeklide mi? (**Sizin babanız emekli mi?**) (ŞKK-54)

Tatar Türkçesi

Yuk, min kiyewde tügĭl. = Net, ya ne zamujem. = Hayır, ben kocada değil. (**Hayır, ben evli değilim.**) (EAİTKT-48)

Tuva Türkçesi

Uruglarıvıs şuptuzu öörenip turar. = Naşi deti vse uçatsya. = Çocuklarımız hepsi öğreniyor. **(Çocuklarımızın hepsi okuyor.)** (TUKKEBS-34)

Türkmen Türkçesi

Men ikinci gezek durmuşa çıkdım. = Ya vışla zamuj vtoroy raz. = Ben ikinci kez hayata çıktım. (**Ben ikinci kez evlendim.**) (TÜKKGAH-137)

2.1.3.YOL, TAŞIT, YOLCULUK VE KONAKLAMA İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta çok sık kullanılmaktadır. Çağdaş Türk lehçeleri konuşurları arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile çağdaş Türk lehçeleri konuşurları kendi lehçelerini konuşurken sık sık Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Altay Türkçesi

Col böktü uçun slerge kayra barar kerek = Vam nado povernut' nazad, tak kak dorogo zakrıta = Yol kapalı olduğu için size geri dönmek gerek (**Yol kapalı olduğu için sizin tekrar geri gitmeniz gerek.**) (AKK-32)

Başkurt Türkçesi

Miñge üzek bazarğa barğan avtobus kerek. = Mne nujen avtobus, kotorıy idet na Tsentral'nıy rınok. = Bana merkezi pazara gidecek otobüs gerek. (**Ben merkezi pazara gidecek otobüsü bekliyorum.**) (BKKİB-63)

Gagavuz Türkçesi

Olur mu sımarlamaa bir bilet öbürgünä? = Mojno zakazat' bilet na poslezavtra? = Olur mu rezervasyon yapma bir bilet ertesi güne. (**Ertesi güne bir bilet rezervasyon yapılabilir mi?**) (GKK-7)

Hakas Türkçesi

Ağban gorodta ür nimeste on pĭr xadıl pis çüs ilĭg tört orınğa "Inarxas" gostinitsa püdĭrĭl parğan. = V Abakane nedovno postroena 11-etajnaya gostinitsa "Drujba" na 554 mest. = Abakan şehrinde uzun zaman değilde on bir katlı 554 yere "Inarhas" oteli yapıldı. (**Abakan şehrinde yakın zamanda on bir katlı ve 554 odalı "Inarhas" oteli yapıldı.**) (HKK-57)

Karaçay - Malkar Türkçesi

Bu oramda cañgı üyle neçik köpdüle! = Kak mnogo novıh domov po etoy ulitse! = Bu sokakta yeni evler nasıl çoktular! (**Bu sokakta yeni ev ne kadar çok!**) (KMKK-77)

Karaim Türkçesi

Nas çaŋ̆ kakmaa musefir evnın sorımış hızmetıne? = Kak pozvonit' v spravoçnuyu slujbu gostinitsı? = Nasıl telefon açmak otelin resepsiyonuna? (**Otelin resepsiyonuna nasıl telefon açabilirim?**) (KAKK-31)

Kazak Türkçesi

Sizge kelesi ayaldamada tüsüiŋ̆iz kerek. = Vam nujno soyti na sleduyuşey ostanovke. = Size gelen durakta inmeniz gerek (**Sizin gelecek durakta inmeniz gerekiyor.**) (KZKKSTVK-36)

Kırgız Türkçesi

Törtünçü trolleybuska oturup, eki ayaldamadan ötösüz. = Syadete na çetvertıy trolleybus, proedete dve ostanovki. = Dördüncü troleybüse oturup, iki duraktan geçiniz. (**Dördüncü troleybüse bindikten sonra iki durak geçiniz.**) (KIKKYİRB-114)

Kırım - Tatar Türkçesi

Bağışlaŋ̆ız, poçtağa nasıl barmak mümkün? = Prostite, kak mojno proyti na poçtu? = Af edersiniz, postahaneye nasıl gitmek mümkün? (**Af edersiniz, postahaneye nasıl gidilir?**) (KTKK-54)

Kumuk Türkçesi

Sizge oŋ̆ yanğa burmağa gerek. = Vam nujno povernut' napravo. = Size sağ tarafa dönmeye gerek. (**Sizin sağ tarafa dönmeniz gerekiyor.**) (KUKK-145)

Nogay Türkçesi

Sizde bos orınlar barma? = U vas est' svobodnıe mesta? = Sizde boş yerler var mı? (**Sizin boş yeriniz var mı?**) (NKK-29)

Özbek Türkçesi

V. İ. Lenin nåmidägi mäydångä kandäy bårilädi? = Kak proyti k ploşçadi imeni V. İ. Lenina? = V. İ. Lenin adındaki meydana nasıl gidilir? (**V. İ. Lenin Meydanı'na nasıl gidilir?**) (ÖKK-39)

Şor Türkçesi

Vokzaldaŋ̆ ücünçi ebeze törtünçi tramvayga odur. = Sadites' na tramvay 3 ili 4 na vokzale. = Terminalden üçüncü veya dördüncü tranvaya otur. (**Terminalden üçüncü veya dördüncü tranvaya bin.**) (ŞKK-82)

Tatar Türkçesi

Meskewge xetlĭ yırakmı elĭ? = Daleko li do Moskvı? = Moskova'ya kadar uzak mı acaba? (**Moskova buradan ne kadar uzaklıktadır?**) (EAİTKT-51)

Tuva Türkçesi

Meŋee çaŋgıs kiji çurttaar nomer herek. = Mne nujen nomer dlya odnogo. = Bana tek kişilik numara gerek. (**Bana tek kişilik oda gerekiyor.**) (TUKKEBS-89)

Türkmen Türkçesi

Hayış, 2-nci klaslı bilet Aşgabada çenli. = Pojaluysta, odin bilet vtorogo klassa do Aşhabada. = Lütfen, ikinci sınıflı bilet Aşgabat'a kadar. (**Lütfen Aşgabat'a ikinci kategoriden bilet veriniz.**) (TÜKKGAH-76)

2.1.4.EĞİTİM VE ÖĞRETİM İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Çağdaş Türk lehçeleri konuşurları arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile çağdaş Türk lehçeleri konuşurları kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Altay Türkçesi

Künine kança lektsiya bolot? = Skol'ko lektsiy u vas v den'? = Gününe kaç ders oluyor? (**Günde kaç ders oluyor.**) (AKK-108)

Başkurt Türkçesi

Min başkortsa söyleşirge öyrenirge tileyim. = Ya hoçu nauçit'sya govorit' po-başkirski. = Ben Başkurtça konuşmaya öğrenmeye diliyorum. (**Ben Başkurtça konuşmayı öğrenmek istiyorum.**) (BKKİB-16)

Gagavuz Türkçesi

Biz gördük, ani yavaş işlemeklen var nije geri kalalım. = Mı uvideli, çto iz-za medlennoy rabotıy mojem otstat'. = Biz gördük, ki yavaş çalışmakla mümkün geri kalmamız. (**Yavaş çalışmakla geri kalabileceğimizi gördük.**) (FÖBM-107)

Hakas Türkçesi

İnstitut çaxsı toosxanıŋnaŋ sini alğapçam. = Pozdravlyayu tebya s uspeşnım okonçaniem instituta. = Enstitü başarılı bitirmenle seni kutluyorum. (**Enstitüyü başarılı bitirdiğin için seni kutluyorum.**) (HKK-92)

Karaçay - Malkar Türkçesi

Sizni respublikada malkar tilde nença gazet çığadı? = Skol'ko gazet vıhodit u vas v respublike na balkarskom yazıke? = Sizin Cumhuriyet'te Malkar dilde kaç gazete çıkıyor? (**Sizin Cumhuriyet'te Malkarca kaç gazete çıkıyor?**) (KMKK-98)

Karaim Türkçesi

Maa bek ayip, doğmış tilını bil'meim uçun. = Mne oçen' stıdno, çto ya ne znayu rodnoy yazık. = Bana çok ayıp, doğmuş dilini bilmediğim için. (**Ben ana dilimi bilmediğim için çok utanıyorum.**) (KAKK-18)

Kazak Türkçesi

Joldastarıŋmen orıs tilinde söylesüge tırısu kerek. = Nujno starat'sya razgovorivat' s tovarişçami na russkom yazıke. = Arkadaşlarınla rus dilinde konuşmaya gayret etmek gerek. (**Arkadaşlarınla Rusça konuşmak gerekiyor.**) (KZKKSTVK-14)

Kırgız Türkçesi

Bul universitet kaysı adisterdi dayardayt? = Kakih spetsialistov gotovit etot universitet? = Bu üniversite hangi uzmanları hazırlıyor? (**Bu üniversite ne uzmanı yetiştiriyor?**) (KIKKYİRB-185)

Kırım – Tatar Türkçesi

Men krımtatarca laf etmege ögrenmek isteyim. = Ya hoçu nauçit'sya govorit' po-krımskotatarski. = Ben Kırım Tatarca konuşmaya öğrenmek istiyorum. (**Ben Kırım Tatarcası konuşmayı öğrenmek istiyorum.**) (KTKK-21)

Kumuk Türkçesi

İzdatel'stvodan söyleybiz. = S vami govoryat iz izdatel'stva. = Yayınevinden konuşuyoruz. (**Yayınevinden arıyoruz.**) (KUKK-26)

Nogay Türkçesi

Siziŋ okuv-biliminŋiz kayday? = Kakoe u vas obrazovanie? = Sizin eğitim durumunuz nasıl? (**Sizin eğitim durumunuz nedir?**) (NKK-97)

Özbek Türkçesi

Türk tilidä gäpirmak. = Razgovorivat' na turetskom yazıke. = Türk tilinde konuşmak. (**Türkçe konuşmak.**) (ÖKK-10)

Şor Türkçesi

Men seni şor tilibe erbekteerge ürgederim. = Ya budu uçit' tebya govorit' po-şorski. = Ben seni Şor diliyle konuşmaya öğretirim. (**Ben sana Şor diliyle konuşmayı öğretirim.**) (ŞKK-44)

Tatar Türkçesi

Mektepte niçïk? = Kak v şkole? = Okulda nasıl? (**Okulda dersler nasıl?**) (EAİTKT-49)

Tuva Türkçesi

Mergejilgenin͡g negeldezi men͡gee bildinmes boldu. = Mne neponyatno usloviya uprajneniya. = Alıştırmanın kuralları bana bilinmez oldu. (**Alıştırmanın kurallarını ben anlamaz oldum.**) (TUKKEBS-36)

Türkmen Türkçesi

Üstünlik bilen gutlayarın! = Pozdravlyayu s uspehom! = Başarı ile kutlarım! (**Başarınızı kutlarım!**) (TÜKKGAH-73)

2.1.5.SAAT VE ZAMAN İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Çağdaş Türk lehçeleri konuşurları arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile çağdaş Türk lehçeleri konuşurları kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Altay Türkçesi

Beş (on) minut cogınan͡g ceti = Bez pyati (desyati) minut sem = Beş (on) dakika yok yedi (**Saat yediye beş (on) dakika var.**) (AKK-20)

Başkurt Türkçesi

Unınsı bis minut. = Pyat' minut desyatogo. = Onuncu beş dakika. (**Saat dokuzu beş geçiyor.**) (BKKİB-38)

Gagavuz Türkçesi

Kaç saat? = Kotorıy ças? = Kaç saat? (**Saat kaç?**) (GKK-8)

Hakas Türkçesi

Pĭs sĭrernĭ ĭkĭ çasta sağirbıs. = Mı jdem vas v dva çasa. = Biz sizi iki saatte bekliyoruz. (**Biz sizi saat ikide bekliyoruz.**) (HKK-105)

Karaçay - Malkar Türkçesi

Bu ıyıkda bizni ekzamenleribiz başlanırıkdıla. = Na etoy nedele u nas naçnutsya ekzamenı.= Bu haftada bizim sınavlarımız başlayacaklar. (**Bu hafta bizim sınavlarımız başlayacak.**) (KMKK-51)

Karaim Türkçesi

Sekiz saat. = Vosem' çasov. = Sekiz saat. (**Saat sekiz.**) (KAKK-19)

Kazak Türkçesi

Tuğan künin͡gmen kuttıktaymın. = Pozdravlyayu s dnem rojdeniya. = Doğum günün ile kutluyorum. (**Doğum gününü kutluyorum.**) (FÖBM-112)

Kırgız Türkçesi

Sizdi mayramıŋgız menen kuttuktaym! = Pozdravlyayu vas s prazdnikom! = Sizi bayramınız ile kutlarım! (**Sizin bayramınızı kutlarım!**) (KIKKYİRB-11)

Kırım - Tatar Türkçesi

Biŋg dokuz yüz seksen dokuzıncı yılda. = V tısyaça devyat'sot vosem'desyat devyatom godu. = Bin dokuz yüz seksen dokuzuncu yılda. (**Bin dokuz yüz seksen dokuz yılında.**) (KTKK-37)

Kumuk Türkçesi

Altığa yarım. = Polovina şestogo. = Altıya yarım. (**Beş buçuk.**) (KUKK-76)

Nogay Türkçesi

Meni 6 säatte uyantıŋgız. = Razbudite menya v 6 çasov. = Beni 6 saatte uyandırınız. (**Beni saat 6'da uyandırınız.**) (NKK-22)

Özbek Türkçesi

Yäŋgi yiliŋgiz bilän! = S novım godom! = Yeni yılınız ile! (**Yeni yılınız kutlu olsun.**) (ÖKK-116)

Şor Türkçesi

Erten segis çastan ala peş ças iirgi töönçe iştedibis. = Rabotali s vos'mi çasov utra do pyati çasov veçera. = Sabah sekiz saatten beş saat akşama kadar çalıştık. (**Sabah saat sekizden akşam saat beşe kadar çalıştık.**) (ŞKK-63)

Tatar Türkçesi

Sinĭ tugan könĭŋg bĭlen tebrikliym. = Pozdravlyayu s dnem rojdeniya. = Seni doğum günün ile tebrikliyorum. (**Senin doğum gününü kutlarım.**) (ÇTLG-736)

Tuva Türkçesi

Birgi kiçeel ses şakta egeeler. = Pervıy urok naçinaetsya v 8 çasov. = Birinci ders 8 saatte başlıyor. (**Birinci ders saat 8'de başlıyor.**) (TUKKEBS-35)

Türkmen Türkçesi

Men seni doglan güniŋg bilen gutlayarın! = Pozdravlyayu tebya s dnem rojdeniya! = Ben seni doğum günün ile kutluyorum! (**Doğum günün kutlu olsun!**) (TÜKKGAH-72)

2.1.6.İŞ VE MESLEK İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Çağdaş Türk lehçeleri konuşurları arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile çağdaş Türk lehçeleri konuşurları kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Altay Türkçesi

İnjener ayına kançanı iştep alat? = Skol'ko zarabatıvaet v mesyats injener? = Mühendis ayına ne kadarını kazanıyor? (**Mühendis ayda ne kadar kazanıyor?**) (AKK-130)

Başkurt Türkçesi

Şizzïñg ağayığız kïm bulıp işley? = Kem rabotaet vaş starşiy brat? = Sizin ağabeyiniz kim olup çalışıyor? (**Sizin ağabeyiniz ne iş yapıyor?**) (BKKİB-44)

Gagavuz Türkçesi

İzin verin söleyim sizä. = Razreşite skazat' vam. = İzin verin söyleyeyim size. (**Size söylememe izin verin.**) (GKK-1)

Hakas Türkçesi

Kollektivtïñg adınañg sinï (sïrernï) xazna sıyığınañg alğapçam. = Ot imeni kollektiva pozdravlyayu tebya (vas) c pravitel'stvennoy nagradoy. = Kollektiv adından seni (sizi) devlet ödülüyle kutluyorum. (**Kolektif adına seni(sizi) devlet ödülüyle kutluyorum.**) (HKK-47)

Karaçay - Malkar Türkçesi

Sen kim bolup işleyse? = Kem tı rabotaeş'? = Sen kim olup çalışıyorsun? (**Sen ne olarak çalışıyorsun?**) (KMKK-111)

Karaim Türkçesi

Çañg kakarsıñg mı maa telfonnen işten? = Pozvoniş' li tı mne po telefonu s rabotı? = Çaldırır mısın bana telefon ile işten? (**Beni işten telefon ile arayabilir misin?**) (KAKK-23)

Kazak Türkçesi

Bastık özinde me? = Naçal'nik u sebya? = Başkan kendisinde mi? (**Başkan yerinde mi?**) (FÖBM-126)

Kırgız Türkçesi

Kelerki cumada işke çıgam. = Na sleduyuşçey nedele vıydu na rabotu. = Gelecek hafta işe çıkacağım. (**Gelecek hafta işe başlayacağım.**) (KIKKSAM-49)

Kırım - Tatar Türkçesi

Saat ustasını kaydan tapmak mümkün? = Gde mojno nayti çasovogo mastera? = Saat ustasını nereden bulmak mümkün? (**Saat ustası nereden bulunabilir?**) (KTKK-34)

Kumuk Türkçesi

Men M. Hacievni atındağı zavodda işleymen. = Ya rabotayu na zavode imeni M. Gadjieva. = Ben M. Haciev'in adındaki fabrikada çalışıyorum. (**Ben M. Haciev fabrikasında çalışıyorum.**) (KUKK-97)

Nogay Türkçesi

Ayak kiyimdi yasatuv masterskoydıŋ kayerde ekenin aytpassızba? = Vı ne skajete, gde masterskaya po remontu obuvi? = Ayakkabı yaptırma tamirhanesinin nerede olduğunu söylemezsiniz mi? (**Ayakkabı tamirhanesinin nerede olduğunu söylemez misiniz?**) (NKK-79)

Özbek Türkçesi

Siziŋ käsbiŋiz nimä? = Çto vaşa professiya? = Sizin mesleğiniz ne? (**Sizin mesleğiniz nedir?**) (ÇTLG-347)

Şor Türkçesi

Men traktoristke ebeze şoferğa ürgenerim. = Ya budu uçit'sya na traktorista ili na şofera. = Ben traktörcülüğe veya şoförlüğe öğreneceğim. (**Ben traktörcülüğü ya da şoförlüğü öğreneceğim.**) (ŞKK-87)

Tatar Türkçesi

Sïz kïm bulıp ïşlisïz? = Kem vı rabotaete? = Siz kim olarak çalışıyorsunuz? (**Sizin mesleğiniz nedir?**) (EAİTKT-48)

Tuva Türkçesi

Kım boop ajıldap turar siler? = Kem vı rabotaete? = Kim olup çalışıyorsunuz? (**Ne olarak çalışıyorsunuz?**) (TUKKEBS-30)

Türkmen Türkçesi

Men pensiyada. = Ya na pens2.= Ben emeklide. (**Ben emekliyim.**) (TÜKKGAH-141)

2.1.7.YEMEK VE NEZAKET İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Çağdaş Türk lehçeleri konuşurları arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile çağdaş Türk lehçeleri konuşurları kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Altay Türkçesi

Slerdi bir ayak çayla kündüleyin be? = Mogu ya vas ugostit' stakanom çaya? = Sizi bir fincan çayla ikram edeyim mi? (**Size bir fincan çay ikram edebilir miyim?**) (AKK-56)

Gagavuz Türkçesi

Buyurun bizä musaafirlää! = Prihodite k nam v gosti! = Buyurun bize misafirliğe! (**Bize misafirliğe buyurun!**) (GKK-1)

Hakas Türkçesi

P̈stïŋ palıx konservaları par. = U nas est' rıbnıe konservı. = Bizim balık konserveleri var. (**Bizim balık konservelerimiz var.**) (HKK-69)

Karaçay - Malkar Türkçesi

Stol artına oltur. = Sadis' za stol. = Masa arkasına otur. (**Masaya otur.**) (KMKK-118)

Karaim Türkçesi

Kart nene ahşam aşina hazırladı çay baklava bilen. = Babuşka na ujin prigotovila çay s mindal'nımi pirojkami. = Nine akşam yemeğine hazırladı çay baklava ile. (**Nine akşam yemeğine baklava ile çay hazırladı.**) (KAKK-25)

Kırgız Türkçesi

Maga konok çakırış kerek ele. = Mne nujno priglasit' gostey. = Bana misafir çağırmak gerek. (**Benim misafir çağırmam gerekiyor.**) (KIKKYİRB-27)

Kırım - Tatar Türkçesi

Sizni bir fil'can kavege davet etem. = Priglaşayu vas na çaşku kofe. = Sizi bir fincan kahveye davet ediyorum. (**Sizi bir fincan kahve içmeye davet ediyorum.**) (KTKK-10)

Kumuk Türkçesi

Stolda köp yemişler va çeçekler bar. = Na stole mnogo fruktov i tsvetov. = Masada çok yiyecekler ve çiçekler var. (**Masada çokça yiyecek ve çiçek var.**) (KUKK-120)

Nogay Türkçesi

Suv börek yeralma man. = Vareniki s kartofelem. = Su börek patates ile. (**Patatesli su böreği.**) (NKK-60)

Özbek Türkçesi

Yakımli iştäha. = Priyatnıy appetit. = İyi iştahlar. (**Afiyet olsun.**) (ÖKK-156)

Şor Türkçesi

Sağa parçazınaŋ öske kaydıg predmetter kööleniştig? = Kakie predmetı tebe nravyatsya bol'şe vsego? = Sana daha çok hangi şeyler güzel? (**Sen daha çok neleri seversin?**) (ŞKK-87)

Tatar Türkçesi

Min kehwenĭ söt bĭlen yaratam. = Ya lyublyu kofe s molokom. = Ben kahveyi süt ile severim. (**Ben sütlü kahve severim.**) (EAİTKT-52)

Tuva Türkçesi

Amdan çok düşteki çem. = Bezvkusnıy obed. = Tat yok öğle yemeği. (**Tatsız öğle yemeği.**) (TUKKEBS-71)

Türkmen Türkçesi

Rus dilinde menyu barmı? = Est' li menyu na russkom yazıke? = Rus dilinde mönü var mı? (**Rusça menü var mı?**) (TÜKKGAH-112)

2.1.8.ALIŞVERİŞ İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Çağdaş Türk lehçeleri konuşurları arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile çağdaş Türk lehçeleri konuşurları kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Altay Türkçesi

Onı nege toluydaar? = Na çto vı ih hotite obmenyat'? = Onu neye değiştiriyorsunuz? (**Onu neyle değiştiriyorsunuz?**) (AKK-80)

Başkurt Türkçesi

Bĭr kilogramm şarık itĭ illĭ bĭr şum şikşen tin tora. = Kilogramm baranını stoit pyat'desyat odin rubl' vosem'desyat kopeek. = Bir kilo koyun eti elli bir sum seksen tin duruyor. (**Bir kilo koyun eti elli bir sum seksen tindir.**) (BKKİB-70)

Gagavuz Türkçesi

Gösterseniz, yalvarerım, adam kostümü 48-ci razmer! = Pokajite, pojaluysta, mujskoy kostyum 48 razmera! = Gösterseniz, yalvarırım, erkek kostümü 48-ci beden. (**48 beden erkek kostümü gösteriniz lütfen!**) (GKK-6)

Hakas Türkçesi

Subbotada paza pozıraxta magazinner toğınça ba? = Rabotaet li magazını v subbotu i voskresen'e? = Cumartesinde ve pazarda dükkânlar çalışıyor mu? (**Cumartesi ve Pazar günleri dükkânlar çalışıyor mu?**) (HKK-69)

Karaçay – Malkar Türkçesi

Kiyimleni tazalarğa kayrı berirge bollukdu? = Kuda mojno sdat' odejdu v çistku? = Giyimleri temizlemeye nereye vermeye olur? (**Giyimler temizlenmek için nereye verilebilir.**) (KMKK-88)

Karaim Türkçesi

Ödemek sizge ye kassaa? = Platit' vam ili v kassu? = Ödemek size veya kasaya? (**Size mi kasaya mı ödenecek?**) (KAKK-33)

Kazak Türkçesi

Bizge tört kilogramm alma kerek. = Nam çetıre kilogramm yabloko nado. = Bize dört kilogram elma gerek. (**Biz dört kilogram elma istiyoruz.**) (KZKKAŞEŞ)

Kırgız Türkçesi

Amerika menen süylöşüünün 1 minutası kança som turat? = Skol'ko stoit 1 minuta razgovora s Amerikoy? = Amerika ile konuşmanın bir dakikası kaç som duruyor? (**Amerika ile kanuşmanın bir dakikası ne kadardır?**) (KIKKSAM-36)

Kırım - Tatar Türkçesi

Maŋga bazarğa barmak kerek. = Mne nado poyti na bazar. = Bana pazara gitmek gerek. (**Ben pazara gitmeliyim.**) (KTKK-51)

Kumuk Türkçesi

Mağa azık tükenge barma gerek. = Mne nujno idti v prodovol'stvennıy magazin. = Bana yiyecek içecek dükkânına varmak gerek. (**Benim yiyecek içecek dükkânına varmam gerekiyor.**) (KUKK-118)

Nogay Türkçesi

Onıŋ pişesiniŋ kiyimleri yatır. = Ego jenı kostyumı lejit. = Onun eşinin giyimleri yatıyor. (**Onun eşinin giyimleri duruyor.**) (ÇTLG-674)

Özbek Türkçesi

Bir banka bälık konservä neçä pul turädi? = Skol'ko stoit banka rıbnıh konservov? = Bir kavanoz balık konservesi ne kadar duruyor? (**Bir kavanoz balık konservesi ne kadar?**) (ÖKK-32)

Şor Türkçesi

Sağa noo kerek? = Çto tebe nujno? = Sana ne gerek? (**Senin için ne gerekiyor?**) (ŞKK-60)

Tatar Türkçesi

Bĭr kilogramm sarık itĭ illĭ bĭr sum tora. = Kilogramm baraninı stoit 51 rubl. = Bir kilogram koyun eti 51 ruble duruyor. (**Koyun etinin kilosu 51 rubledir.**) (EAİTKT-50)

Tuva Türkçesi

Meŋee marka çok çagaa havından beriŋerem. = Dayte mne, pojaluysta, konvert bez marki. = Bana pul yok zarf veriniz lütfen. (**Lütfen bana pulsuz zarf veriniz.**) (TUKKEBS-97)

Türkmen Türkçesi

Menden näçe? = Skol'ko s menya? = Benden ne kadar? (**Ben ne kadar ödemeliyim?**) (TÜKKGAH-75)

2.1.9.SAĞLIK İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Çağdaş Türk lehçeleri konuşurları arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile çağdaş Türk lehçeleri konuşurları kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Altay Türkçesi

Slerge bir kança kün ayılda oturar kerek = Vam nado neskol'ko dney otdohnut' doma = Size birkaç gün evde oturmak gerek. (**Sizin birkaç gün evde oturmanız gerek.**) (AKK-89)

Başkurt Türkçesi

Şĭz kasandan birlĭ auırıyşığız? = S kakogo vremeni vı boleete? = Siz ne zamandan beri ağrıyorsunuz? (**Siz ne zamandan beri hastasınız?**) (BKKİB-57)

Gagavuz Türkçesi

Benim acıyer ayaam. = U menya bolit noga. = Benim acıyor ayağım. (**Benim ayağım ağrıyor.**) (GKK-9)

Hakas Türkçesi

Mağaa oçkimnĭŋ süleykelerĭn alıstırıp alarğa kirek. = Mne nujno zamenit' stekla oçkov. = Bana gözlüğümün camlarını değiştirmek gerek. (**Benim gözlüğümün camlarını değiştirmem gerek.**) (HKK-78)

Karaçay - Malkar Türkçesi

Sen vraçha barırğa kerekse. = Tebe neobhodimo obratit'sya k vraçu. = Sen doktora varmaya gereksin. (**Sen doktora gitmelisin.**) (KMKK-94)

Karaim Türkçesi

Ne ğadar kabul etmege kerek bu ilyacın? = V kakih dozah sleduet prinimat' = Ne kadar kabul etmeye gerek bu ilacın? (**Bu ilacın ne kadarını kullanmak gerekiyor?**) (KAKK-50)

Kırgız Türkçesi

Tamaktan kiyinbi ce aga çeyinbi? = Posle edı ili do? = Yemekten sonra mı veya ona kadar mı? (**Yemekten önce mi sonra mı?**) (KIKKYİRB-262)

Kırım - Tatar Türkçesi

Sıcağıŋğızını bir kere daa ölçemek kerek. = Nujno izmerit' temperaturu eşçe raz. = Sıcağınızı bir kere daha ölçmek gerek. (**Ateşinizi bir kere daha ölçmeliyiz.**) (KTKK-28)

Kumuk Türkçesi

Siz kaçan avruduğuz? = Kogda vı zaboleli? = Siz ne zaman ağrıdınız? (**Siz ne zaman hastalandınız?**) (KUKK-56)

Nogay Türkçesi

Retsept pen darmanlardı kayerden almaga bolayak tı? = Gde mojno poluçit' lekarstva po retseptu? = Reçete ile ilaçları nereden almaya olur? (**İlaçlar reçete ile nereden alınabilir?**) (NKK-87)

Özbek Türkçesi

Tez yårdäm. = Skorıy pomoşç'. = Hızlı yardım. (**İlk yardım.**) (ÖKK-19)

Şor Türkçesi

Sen kançe kün agrıdıŋ? = Skol'ko dney tı bolel? = Sen kaç gün ağrıdın? (**Sen kaç gün hastalandın?**) (ŞKK-67)

Tatar Türkçesi

Bu retsept buyınça daru birĕgĭz. = Dayte lekarstvo po etomu retseptu. Bu reçete boyunca bana ilaç veriniz. (**Bana bu reçetedeki ilaçları veriniz.**) (EAİTKT-52)

Tuva Türkçesi

Çıda emnenirineŋ, çem taarıştırarınıŋ çurumun sagır herek. = Neobhodimo soblyudat' postel'nıy rejim, dietu. = Yatak tedavisinin, diyetin düzenini gözetmek gerek. (**Yatak tedavisine ve diyet düzenine riayet etmek gerekiyor.**) (TUKKEBS-60)

Türkmen Türkçesi

Men size kabula yazılcakdım. = Ya hotel bı zapisat'sya k vam na priem. = Ben size kabule yazılacaktım. (**Ben sizin hasta listenize yazılacaktım.**) (TÜKKGAH-184)

2.1.10.SAYILAR İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Çağdaş Türk lehçeleri konuşurları arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile çağdaş Türk lehçeleri konuşurları kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Altay Türkçesi

Kredit cılga on protsentke berilip cat = Kredit predostavlyaetsya na desyat' protsentov godovıh = Kredi yıla on yüzdeye veriliyor (**Kredi yıllık yüzde on faizle veriliyor.**) (AKK-133)

Başkurt Türkçesi

Ös yöz kırk ikĭ protsent. = Trista sorok dva protsenta. = Üç yüz kırk iki yüzde. (**Yüzde üç yüz kırk iki.**) (BKKİB-11)

Hakas Türkçesi

Gorodta pĭr çüs ilĭg muŋ azıra kĭzĭ çurtapça. = V gorode projivaet bolee 150 tısyaç çelovek. = Şehirde 150 bin fazla kişi yaşıyor. (**Şehirde 150 binden fazla insan yaşıyor.**) (HKK-57)

Karaim Türkçesi

Üç buçuk prosent. = 3,5 protsent. = Üç buçuk yüzde. (**Yüzde üç buçuk.**) (KAKK-17)

Kırgız Türkçesi

Bir carım payız. = Poltora protsenta. = Bir buçuk yüzde. (**Yüzde bir buçuk.**) (KIKKYİRB-289)

Kırım - Tatar Türkçesi

Avanıñğ dımlığı doksan protsentkece bara. = Vlajnost' vozduha dohodit do devyanosto protsentov. = Havanın nemi doksan yüzdeye kadar gidiyor. (**Havanın nemi yüzde doksana kadar ulaşıyor.**) (KTKK-31)

Özbek Türkçesi

Kandäy hısåb bilän? = S kakim sçyetom? = Nasıl hesap ile? (**Sonuç kaç?**) (ÖKK-61)

Tuva Türkçesi

(1,25) bir büdün çeerbi beş çüsçük = odna tseleya dvadtsat' pyat' sotıh = bir tam yirmiş beş yüzde (**bir tam yüzde yirmi beş**) (TUKKEBS-103)

2.1.11.DİĞER KONULAR İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

İletişim araçları, toplumsal merasimler, tabiat, spor, sinema, tiyatro vb. ile ilgili söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Çağdaş Türk lehçeleri konuşurları arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile çağdaş Türk lehçeleri konuşurları kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Altay Türkçesi

Meni 32 61 56 nomerle kolbobozoor bo? = Ne soedinite li menya s nomerom 32 61 56 = Beni 32 61 56 numarayla bağlamazsınız mı? (**Beni 32 61 56 numaraya bağlar mısınız?**) (AKK-48)

Başkurt Türkçesi

Östelde telegramma blankıları yata. = Na stole lejat blanki dlya telegramm. = Masada telgraf havaleleri yatıyor. (**Masada telgraf havaleleri duruyor.**) (BKKİB-61)

Gagavuz Türkçesi

Düüncüler kutladılar onnarı, verdiler baaşişları. = Svadebşiki pozdravili ih, dali podarki. = Düğüncüler kutladılar onları, verdiler bahşişleri. (**Düğüne katılanlar onları kutladılar ve onlara hediyelerini verdiler.**) (FÖBM-108)

Hakas Türkçesi

Mağaa xoos telegramma ızıbızarğa kirek. = Mne nujno otpravit' telegrammu na tsvetnom blanke. = Bana süslemeli telgraf göndermek gerek. (**Benim süslü telgraf göndermem gerek.**) (HKK-67)

Karaçay - Malkar Türkçesi

Bügün gazetlede ne cañılık bardı? = Çto novogo segodnya v gazetah? = Bugün gazetelerde ne yenilik var? (**Bugün gazetelerde hangi haberler var?**) (KMKK-66)

Karaim Türkçesi

Men isteim depeş yollatma Moskvağa. = Ya hoçu poslat' telegrammu v Moskvu. = Ben istiyorum telgraf gönderme Moskova'ya. (**Ben Moskova'ya telgraf göndermek istiyorum.**) (KAKK-31)

Kazak Türkçesi

Bul koyan. = Eto zayats. = Bu tavşan. (**Bu tavşandır.**) (KZKKAŞEŞ)

Kırgız Türkçesi

Siz muzıkalık kandaydır-bir aspapta oynoy alasızbı? = Vı igraete na kakom-nibud' instrumente? = Siz herhangi bir müzik enstrümanında oynayabiliyor musunuz? (**Siz herhangi bir müzik enstrümanı çalabiliyor musunuz?**) (KIKKYİRB-206)

Kırım - Tatar Türkçesi

Tütün yakmak mümkünmi? = Mojno zakurit'? = Tütün yakmak mümkün mü? (**Sigara içilebilir mi?**) (KTKK-42)

Kumuk Türkçesi

Oktyabr' kinoteatrda ne fil'm yürüle? = Kakoy fil'm idet v kinoteatre Oktyabr'? = Oktyabr' sinemada ne film gidiyor? (**Oktyabr' sinemasında hangi film var?**) (KUKK-130)

Nogay Türkçesi

Allo, munavı remont byurosıma? = Allo, eto byuro remonta? = Alo, burası tamir bürosu mu? (**Alo, orası tamir bürosu mu?**) (NKK-56)

Özbek Türkçesi

Şähärlärärå avtomatik stantsiya årkali kandäy telefon kıliş mümkin? = Kak pozvonit' çerez avtomatiçeskuyu mejdugorodnuyu stantsiyu? = Şehirlerarası otomatik istasyon yoluyla nasıl telefon etmek mümkün? (**Şehirlerarası otomatik istasyondan nasıl telefon edilebilir?**) (ÖKK-46)

Şor Türkçesi

Men sağa sağın parçam. = Ya po tebe skuçayu. = Ben sana özlüyorum. (**Ben seni özlüyorum.**) (ŞKK-42)

Tatar Türkçesi

İsenmïsïz, ipteş Kerimov! = Zdravstvuyte, tovarisç Karimov! = Merhaba, Arkadaş Kerimov! (**Merhaba, Kerimov arkadaş!**) (EAİTKT-50)

Tuva Türkçesi

Sporttuŋ̂ kandıg hevirlerinde kirjip turar siler? = Kakim vidom sporta vı zanimaetes'? = Sporun hangi görünüşlerinde uğraşıyorsunuz? (**Sporun hangi türüyle uğraşıyorsunuz?**) (TUKKEBS-53)

Türkmen Türkçesi

Bu gün Mollanepes teatrında näme gidyär? = Çto segodnya idet v teatre imeni Mollanepesa? = Bugün Mollanepes tiyatrosunda ne gidiyor? (**Bugün Mollanepes tiyatrosunda hangi oyun var?**) (TÜKKVM-108)

Taranan eserlerden yapılan tespitlerin ait oldukları başlıklar göz önüne alınarak, konu sınıflaması yapılmıştır. Taranan eserlerden yapılan tespitlere göre *kabul etme, kendini tanıtma, tanışma ve kişisel bilgi ile ilgili söylemler* Başkurt, Hakas, Karaim, Kırgız, Kırım – Tatar, Nogay ve Türkmen Türkçelerinde daha yoğun; Altay, Gagavuz, Karaçay – Malkar, Kazak, Kumuk, Özbek, Şor, Tatar ve Tuva Türkçelerinde ise daha azdır. Bu tür konulardaki çeviriler diğer konulardaki çevirilere göre daha sık ve yoğundur.

Taranan eserlerden yapılan tespitlere göre *aile durumu ile ilgili söylemler* Altay, Başkurt, Gagavuz, Hakas, Karaim, Nogay ve Şor Türkçelerinde daha yoğun; Kazak, Kırgız, Kırım – Tatar, Kumuk, Özbek, Tatar, Tuva ve Türkmen Türkçelerinde ise daha azdır. Karaçay – Malkar Türkçesinde ise bu konu ile ilgili tespit yapılamamıştır.

Taranan eserlerden yapılan tespitlere göre *yol, taşıt, yolculuk ve konaklama ile ilgili söylemler* Altay, Başkurt, Gagavuz, Hakas, Karaçay – Malkar, Karaim, Kırgız,

Kırım – Tatar, Özbek, Şor, Tatar ve Tuva Türkçelerinde daha yoğun; Kazak, Kumuk, Nogay ve Türkmen Türkçelerinde ise daha azdır.

Taranan eserlerden yapılan tespitlere göre *eğitim ve öğretim ile ilgili söylemler* Altay, Başkurt, Hakas, Karaim, Kazak, Kırım – Tatar, Nogay, Şor ve Tuva Türkçelerinde daha yoğun; Gagavuz, Karaçay – Malkar, Kırgız, Kumuk, Özbek, Tatar ve Türkmen Türkçelerinde ise daha azdır.

Taranan eserlerden yapılan tespitlere göre *saat ve zaman ile ilgili söylemler* Altay, Başkurt, Hakas, Karaçay – Malkar, Kumuk, Nogay, Şor ve Tuva Türkçelerinde daha yoğun; Gagavuz, Karaim, Kazak, Kırgız, Kırım – Tatar, Tatar, Özbek ve Türkmen Türkçelerinde ise daha azdır.

Taranan eserlerden yapılan tespitlere göre *iş ve meslek ile ilgili söylemler* Altay, Başkurt, Hakas, Karaim, Kırım – Tatar, Nogay ve Türkmen Türkçelerinde daha yoğun; Gagavuz, Karaçay – Malkar, Kazak, Kırgız, Kumuk, Özbek, Şor, Tatar ve Tuva Türkçelerinde ise daha azdır.

Taranan eserlerden yapılan tespitlere göre *yemek ve nezaket ile ilgili söylemler* Altay, Hakas, Karaim, Kazak ve Nogay Türkçelerinde daha yoğun; Gagavuz, Karaçay – Malkar, Kırım – Tatar, Kumuk, Özbek, Şor, Tatar, Tuva ve Türkmen Türkçelerinde ise daha azdır. Başkurt ve Kırgız Türkçelerinde ise bu konu ile ilgili tespit yapılamamıştır.

Taranan eserlerden yapılan tespitlere göre *alışveriş ile ilgili söylemler* Başkurt, Gagavuz, Hakas, Karaçay – Malkar, Karaim ve Tuva Türkçelerinde daha yoğun; Altay, Kazak, Kırgız, Kırım – Tatar, Kumuk, Nogay, Özbek, Şor, Tatar ve Türkmen Türkçelerinde ise daha azdır.

Taranan eserlerden yapılan tespitlere göre *sağlık ile ilgili söylemler* Altay, Başkurt, Hakas, Karaçay – Malkar, Karaim, Kırım – Tatar, Nogay ve Tuva Türkçelerinde daha yoğun; Gagavuz, Kırgız, Kumuk, Özbek, Şor, Tatar ve Türkmen Türkçelerinde ise daha azdır. Kazak Türkçesinde ise bu konu ile ilgili tespit yapılamamıştır.

Sayılar ile ilgili söylemlerde ise Altay, Başkurt, Hakas, Karaim, Kırgız, Kırım – Tatar, Özbek ve Tuva Türkçelerindeki birkaç örnekte ve daha çok yüzdelik ifadelerde Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapıldığı görülmektedir. Tespitlerimizde Gagavuz, Karaçay – Malkar, Kazak, Kumuk, Nogay, Şor, Tatar ve Türkmen Türkçelerindeki sayılar ile ilgili ifadelerde Rusçadan kavram ve gramer çevirisine rastlanmamıştır.

Taranan eserlerden yapılan tespitlere göre *iletişim araçları, toplumsal merasimler, tabiat, spor, sinema, tiyatro vb. ile ilgili söylemler* Altay, Başkurt, Hakas, Karaim, Kırgız, Kırım – Tatar, Nogay, Özbek ve Tatar Türkçelerinde daha yoğun; Gagavuz, Karaçay – Malkar, Kazak, Kumuk, Şor, Tuva ve Türkmen Türkçelerinde ise daha azdır.

Metinlerin konu olarak sınıflandırılması, tespitlerin ait oldukları kaynaklardaki başlıklara uygun olarak yapılan bir sınıflandırmadır. Bazı lehçelerdeki tespitlerin azlığı, konu sınıflandırmasında o lehçenin belli bir konuda az veya çok kavram ve gramer çevirisi yaptığı düşüncesini değiştirebilir. Ancak metinlerin konu olarak da sınıflandırılması, lehçelerin hangi konuda Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yaptıklarını genel olarak ortaya koymaktadır.

2.2.LEHÇELERE GÖRE

2.2.1.ALTAY TÜRKÇESİ

2.2.1.1.KABUL ETME, KENDİNİ TANITMA, TANIŞMA VE KİŞİSEL BİLGİ İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta çok sık kullanılmaktadır. Altay Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Altay Türkleri kendi lehçelerini konuşurken sık sık Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Adaar kem? = Adınız kim? (**Adınız nedir?**) (AKK-7)

Sler kem? = Kto vı? = Siz kim? (**Siz kimsiniz?**) (AKK-9)

Körüşkençe! = Do skoroy vstreçi! = Görüşene kadar! (**Görüşürüz!**) (AKK-18)

Ertenge cetire! = Do zavtra! = Yarına kadar! (**Yarın görüşürüz!**) (AKK-17)

Kandıy cadaar? = Kak pojivaete? = Nasıl yaşıyorsunuz? (**Nasılsınız?**) (AKK-17)

Kayda boldoor? = Gde vı bıli? = Nerede oldunuz? (**Neredeydiniz?**) (AKK-17)

Sler kajı cerdeŋ? = Otkuda vı? = Siz hangi yerden? (**Siz nerelisiniz**?) (AKK-7)

Men Altay kiji. = Ya Altaets. = Ben Altaylı. (**Ben Altaylıyım.**) (AKK-7)

Men Türk. = Ya Turok. = Ben Türk. (**Ben Türküm.**) (AKK-7)

Men cöp. = Ya soglasen. = Ben razı.(**Ben razıyım.**) (AKK-7)

Men musulman. = Ya musulmanin. = Ben müslüman. (**Ben Müslümanım.**) (AKK-8)

Men sürekey ırıstu. = Ya oçen' sçastliv. = Ben çok mutlu. (**Ben çok mutluyum**.) (AKK-12)

2.2.1.2.AİLE DURUMU İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta çok sık kullanılmaktadır. Altay Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Altay Türkleri kendi lehçelerini konuşurken sık sık Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Men bilelü. = Ya jenat. = Ben evli. (**Ben evliyim.**) (Erkekler için) (AKK-8)

Men kijide. = Ya zamujem. = Ben evli. (**Ben evliyim.)** (Bayanlar için) (AKK-8)

Men boydoŋ. = Ya holost. = Ben bekar. (**Ben bekarım**. (Erkekler için) (AKK-8)

Kijige barbagam. = Ne vışla zamuj. = Erkeğe gitmedim. (**Bekarım.)** (Bayanlar için) (AKK-8)

Kijige barganaar. = Vıhodit' zamuj. = Erkeğe gitmek. (**Evlenmek.)** (Bayanlar için) (AKK-8)

Sler bilelü be? = Vı jenatı? = Siz evli mi? (**Siz evli misiniz**?) (Erkekler için) (AKK-8)

Sler ayıldu ba? = Vı jenatı? = Siz kadınlı mı? (**Siz evli misiniz?)** (Erkekler için) (AKK-82)

Sler kijide be? = Vı zamujem? = Siz evli mi? (**Siz evli misiniz**?) (Bayanlar için) (AKK-8, 82)

Eye, men ayıldu. = Da, ya jenat. = Evet, ben kadınlı. (**Evet evliyim.)** (Erkekler için) (AKK-83)

Men tul. = Ya vdovets. = Ben dul. (**Ben dulum.**) (AKK-83)

Bis köp. = Mı oçen' mnogo. = Biz çok. (**Biz çoğuz.**) (AKK-83)

Biste baldar cok. = U nas net detey. = Bizde çocuklar yok. (**Bizim çocuğumuz yok**.) (AKK-83)

Udabas kijige bararım. = Skoro vıhoju zamuj. = Yakında erkeğe varacağım. (**Yakında evleneceğim.)** (Bayanlar için) (AKK-83)

Eye, kijige bargam. = Da, ya vışla zamuj. = Evet erkeğe vardım. (**Evet evlendim.)** (Bayanlar için) (AKK-83)

Slerdiŋ bileerde kança kiji? = Skol'ko çelovek v vaşey sem'e? = Sizin ailenizde kaç kişi? (**Sizin ailenizde kaç kişi var?**) (AKK-83)

2.2.1.3.YOL, TAŞIT, YOLCULUK VE KONAKLAMA İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta çok sık kullanılmaktadır. Altay Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Altay Türkleri kendi lehçelerini konuşurken sık sık Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Men turist = Ya-turist = Ben turist (**Ben turistim**.) (AKK-8)

Bis kayda? = Gde mı? = Biz nerede? (**Biz neredeyiz?**) (AKK-39)

Sler turist pe? = Vı turist? = Siz turist mi? (**Siz turist misiniz?**) (AKK-43)

Mege barar kerek. = Mne nujno idti.= Bana gitmek gerek. (**Benim gitmem gerek.**) (AKK-18)

Col böktü uçun slerge kayra barar kerek. = Vam nado povernut' nazad, tak kak dorogo zakrıta. = Yol kapalı olduğu için size geri dönmek gerek. (**Yol kapalı olduğu için sizin tekrar geri gitmeniz gerek.**) (AKK-32)

Slerge süre le çip-çike barar kerek. = Vam nado vse vremya idti pryamo. = Size hep dosdoğru gitmek gerek. (**Sizin hep dosdoğru gitmeniz gerek.**) (AKK-54)

Slerge bilet alar kerek. = Vam nado vzyat' bilet. = Size bilet almak gerek. (**Sizin bilet almanız gerek.**) (AKK-55)

Uçak 20 minutka oroytıp keler. = Samolet priletit s opozdaniem na 20 minut. = Uçak 20 dakikaya gecikerek gelecek. (**Uçak 20 dakika gecikmeyle gelecek.**) (AKK-41)

Slerde 15 kg artık cük. = U vas 15 kg lişnego bagaja. = Sizde 15 kg fazla yük. (**Sizin 15 kg fazla yükünüz var.**) (AKK-42)

Vokzal bararga eŋ̆ kıska col kajızı? = Kak koroçe vsego proyti na vokzal? = Gara gitmeye en kısa yol hangisi? (**Gara gitmek için en kısa yol hangisi?**) (AKK-54)

Mege taksi tudup berbezeer be? = Ne mogli bı vı vızvat' dlya menya taksi? = Bana bir taksi çağırmazsınız mı? (**Bana bir taksi çağıramaz mısınız?**) (AKK-45)

Mende turist viza bar. = U menya est' turistiçeskaya viza. = Bende turist vize var. (**Bende turist vizesi var.**) (AKK-43)

2.2.1.4.EĞİTİM VE ÖĞRETİM İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Altay Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Altay Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Sler kançançı kursta? = Vı na kakom kurse? = Siz kaçıncı kursta? (**Siz kaçıncı kurstasınız?**) (AKK-107)

Men baştapkı kursta. = Ya na pervom kurse. = Ben birinci kursta. (**Ben birinci kurstayım.**) (AKK-107)

Men professor = Ya professor = Ben profesör (**Ben profesörüm.**) (AKK-111)

Men dotsent = Ya dotsent = Ben doçent (**Ben doçentim.**) (AKK-111)

Altay til = Altayskiy yazık = Altay dil (**Altay dili**) (AKK-104)

Angliçan til = Angliyskiy yazık = İngiliz dil (**İngiliz dili**) (AKK-104)

Frantsuz til = Frantsuzskiy yazık = Fransız dil (**Fransız dili**) (AKK-104)

Nemets til = Nemetskiy yazık = Alman dil (**Alman dili**) (AKK-104)

Arab til = Arabskiy yazık = Arab dil (**Arab dili**) (AKK-104)

Pers til = Persidskiy yazık = Fars dil (**Fars dili**) (AKK-104)

Kıtat til = Kitayskiy yazık = Çin dil (**Çin dili**) (AKK-104)

Kontrol'nıy iş = Kontrol'naya rabota = Kontrol iş (**Ev ödevi**) (AKK-106)

Bilim at = Uçenoe zvanie = Bilim ad (**Bilim adı**) (AKK-111)

Çuvaş Respublika = Çuvaşskaya Respublika = Çuvaş Cumhuriyet (**Çuvaş Cumhuriyeti**) (AKK-141)

Tıva Respublika = Respublika Tıva = Tuva Cumhuriyet (**Tuva Cumhuriyeti**) (AKK-141)

Altay Respublika = Respublika Altay = Altay Cumhuriyet (**Altay Cumhuriyeti**) (AKK-142)

Türk tilge kanayda üreneyin? = Kak mne nauçit'sya turetskomu? = Türk diline nasıl öğreneyim? (**Türk dilini nasıl öğreneyim?)** (AKK-10)

Mege bir emeş taskadu kerek = Mne nado nemnogo praktiki = Bana biraz pratik yapmak gerek (**Benim biraz pratik yapmam gerek.**) (AKK-11)

Bastıra üredüçilerge ol carayt = Vsem uçitelyam on nravitsya = Bütün öğretmenlere o yarar (**Bütün öğretmenler ondan memnun.**) (AKK-102)

Künine kança lektsiya bolot? = Skol'ko lektsiy u vas v den'? = Gününe kaç ders oluyor? (**Günde kaç ders oluyor.**) (AKK-108)

Mende bir kança suraktar bar = U menya est' neskol'ko voprosov = Bende birkaç sorular var (**Benim birkaç sorum var.**) (AKK-117)

Uulım kandıy ürenet? = Kak uçitsya moy sın? = Oğlum nasıl öğreniyor? (**Oğlum nasıl okuyor?)** (AKK-102)

Kızım kandıy ürenet? = Kak uçitsya moya doç'? = Kızım nasıl öğreniyor? (**Kızım nasıl okuyor?**) (AKK-102)

Cakşı ürenbeyt? = Uçitsya nevajno = İyi öğrenmiyor (**İyi okumuyor.**) (AKK-102)

Kayda ürenedeer? = Gde vı uçites' = Nerede öğreniyorsunuz? (**Nerede okuyorsunuz?**) (AKK-107)

Altay filologiya fakul'tetinde ürenip cadım. = Ya uçus' na fakultete altayskoy filolog2.= Altay filoloji fakültesinde öğreniyorum. (**Altay filoloji fakültesinde okuyorum.**) (AKK-107)

Yuridiçeskiy fakul'tette ürenedim = Ya uçus' na yuridiçeskom fakul'tete = Hukuk fakültesinde öğreniyorum (**Hukuk fakültesinde okuyorum.**) (AKK-107)

2.2.1.5.SAAT VE ZAMAN İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Altay Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Altay Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Bir saat. = Odin ças = Bir saat (**Saat bir**) (AKK-20)

Carım altı. = Polşestogo = Yarım altı (**Saat beş buçuk**) (AKK-20)

Carım bir. = Polpervogo = Yarı bir (**Bir buçuk**) (AKK-21)

On beş cogına͡g altı. = Bez çetverti şest = On beş (çeyrek) yok altı (**Saat altıya çeyrek var.**) (AKK-20)

Beş (on) minut cogına͡g ceti. = Bez pyati (desyati) minut sem = Beş (on) dakika yok yedi (**Saat yediye beş (on) dakika var.**) (AKK-20)

Saat on beş minut törtkö barıp cat. = Çetvert çetvertogo = Saat on beş dakika dörde gidiyor (**Saat üçü çeyrek geçiyor.**) (AKK-20)

Beş (on) minut beşke barıp cat. = Pyat (desyat) minut pyatogo = Beş (on) dakika beşe gidiyor (**Saat dördü beş (on) geçiyor.**) (AKK-20)

On cogına͡g beş. = Bez desyati minut pyat = On dakika yok beş (**Saat beşe on dakika var.**) (AKK-21)

Saat cirme minut ongo barıp cat. = Dvadtsat minut desyatogo = Saat yirmi dakika 10'a gidiyor (**Saat dokuzu yirmi geçiyor**). (AKK-21)

Segis saatka eki bilet berzeer! = Dva bileta na vosem'çasov pojaluysta! = Sekiz saate iki bilet veriniz! (**Saat sekize iki bilet veriniz!**) (AKK-97)

Poçta kança saatta açılar? = V kotorom çasu otkrıvaetsya poçta? = Postane kaç saatte açılır? (**Postane saat kaçta açılır?**) (AKK-136)

Muzey kança saatta açılat? = V kotorom çasu otkrıvaetsya muzey? = Müze kaç saatte açılıyor? (**Müze saat kaçta açılıyor?**) (AKK-140)

Slerge kança saatta anda bolor kerek? = Vo skol'ko çasov vam nado bıt' tam? = Size saat kaçta orada olmak gerek? (**Sizin saat kaçta orda olmanız gerek?**) (AKK-41)

Mege beşte anda bolor kerek. = Mne nado bıt' tam v pyat çasov. = Bana saat beşte orda olmak gerek. (**Benim saat beşte orda olmam gerek.**) (AKK-41)

Mında bir minutka toktoroor bo? = Ostanovites' li zdes na minutku? = Burada bir dakikaya durur musunuz? (**Burada bir dakika durur musunuz?**) (AKK-55)

Erten meni 7 saatta oygozıp iyzeer = Razbudite menya, pojaluysta, zavtra v sem' çasov = Lütfen yarın beni 7 saatte kaldırınız (**Lütfen yarın beni saat 7'de kaldırınız.**) (AKK-47)

Samolet beş saatta uçup çıgar = Samolet **vz**letaet v pyat' çasov = Uçak beş saatte uçarak çıkar (**Uçak saat beşte kalkıyor.**) (AKK-41)

Mende boş öy cok. = U menja net svobodnıe vremeni = Bende boş zaman yok. (**Benim boş zamanım yok.**) (AKK-15)

Aysa slerde öy cok po? = İli u vas net vremeni? = Yoksa sizde zaman yok mu? (**Yoksa sizin zamanınız yok mu?**) (AKK-15)

2.2.1.6. İŞ VE MESLEK İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Altay Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Altay Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Men ürençik = Ya uçenik = Ben öğrenci (**Ben öğrenciyim.**) (AKK-7)

Men student = Ya student = Ben öğrenci (**Ben öğrenciyim.**) (AKK-107)

Men üredüçi = Ya uçitel' = Ben öğretmen (**Ben öğretmenim**.) (AKK-7)

Men işçi = Ya raboçiy = Ben işçi (**Ben işçiyim**.) (AKK-7)

Men injener = Ya injener = Ben mühendis (**Ben mühendisim.**) (AKK-118)

Men emçi = Ya vraç = Ben doktor (**Ben doktorom.**) (AKK-118)

Men tokar' = Ya tokar' = Ben tornacı (**Ben tornacıyım**.) (AKK-118)

Men saduuçı = Ya torgovets = Ben tüccar (**Ben tüccarım**.) (AKK-118)

Men biznesmen = Ya biznesmen = Ben iş adamı (**Ben iş adamıyım**.) (AKK-118)

Men rejisser = Ya rejisser = Ben yönetmen (**Ben yönetmenim**.) (AKK-118)

Men ayıl eezi = Ya domohozyayka = Ben ev hanımı (**Ben ev hanımıyım**.) (AKK-118)

Men cat işçi = Ya-inostrannıy raboçiy = Ben yabancı işçi (**Ben yabancı işçiyim.**) (AKK-8)

Künine kança saat işteydeer? = Skol'ko çasov v den' vı rabotaete? = Gününe kaç saat çalışıyorsunuz? (**Günde kaç saat çalışıyorsunuz?**) (AKK-130)

İnjener ayına kançanı iştep alat? = Skol'ko zarabatıvaet v mesyats injener? = Mühendis ayına ne kadarını kazanıyor? (**Mühendis ayda ne kadar kazanıyor?**) (AKK-130)

2.2.1.7.YEMEK VE NEZAKET İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Altay Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Altay Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Mege bir stakan suu ekelip berbezeer be? = Ne mogli bı vı prinesti mne stakan vodı? = Bana bir bardak su vermezsiniz mi? (**Bana bir bardak su veremez misiniz?**) (AKK-42)

Tüşte ajanarı kança saatta bolor? = Vo skol'ko obıçno obed? = Öğle yemeği kaç saatte yenir? (**Öğle yemeği saat kaçta yenir?**) (AKK-47)

Eŋ̑girde ajanarı kança saatta bolor? = Vo skol'ko obıçno ujin? = Akşam yemeği kaç saatte yenir? (**Akşam yemeği saat kaçta yenir?**) (AKK-47)

Sler sürekey küünzek! = Vı oçen' lyubeznı! = Siz çok nazik! (**Çok naziksiniz!**) (AKK-58)

Sler süreen calakay! = Vı oçen' lyubeznı! = Siz çok nazik! (**Çok naziksiniz!**) (AKK-12)

Slerdi bir ayak çayla kündüleyin be? = Mogu ya vas ugostit' stakanom çaya? = Sizi bir fincan çayla ikram edeyim mi? (**Size bir fincan çay ikram edebilir miyim?**) (AKK-56)

Bir emeş tus ekelip berbezeer be? = Ne prinesete li mne soli? = Biraz tuz getirmezsiniz mi? (**Biraz tuz getirebilir misiniz?**) (AKK-59)

Sler uçun! = Za vas! = Sizin için! (**Şerefinize!**) (AKK-58)

Bütün kalaş cok bolor = Segodnya hleba ne budet = Bugün ekmek yok olacak (**Bugün ekmek olmayacak**.) (AKK-56)

2.2.1.8.ALIŞVERİŞ İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Altay Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Altay Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Onı nege toluydaar? = Na çto vı ih hotite obmenyat'? = Onu neye değiştiriyorsunuz? (**Onu neyle değiştiriyorsunuz?**) (AKK-80)

Türk lirazına = Na turetskie lirı = Türk lirasına (**Türk lirasıyla**) (AKK-80)

Dollarga = Na dolları = Dolara (**Dolarla**) (AKK-80)

Tölöbös öydi eki cılga uzadarına cöpsinedis = Mı soglasnı prodlit' l'gotnıy period na dva goda = Ödemesiz devri iki yıla uzatmaya kabul ediyoruz (**Ödemesiz devri iki yıl uzatmayı kabul ediyoruz.**) (AKK-133)

Mege kandıy blanktı tolturar kerek? = Kakoy blank mne nado zapolnit'? = Bana hangi formu doldurmak gerek? (**Benim hangi formu doldurmam gerek?**) (AKK-80)

Bu köylek mege süreen caradı = Mne oçen' ponravilos' eto plat'e = Bu elbise bana çok hoşuma gitti (**Bu elbise benim çok hoşuma gitti.**) (AKK-69)

Bu alamalardı beskelep berbezeer be? = Ne vzvesite li eti yabloki? = Bu elmaları tartmazsınız mı? (**Bu elmaları tartar mısınız?**) (AKK-71)

2.2.1.9.SAĞLIK İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Altay Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Altay Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Küünim bulganat, polietilen paket berbezeer be? = Menya toşnit, ne dadite li polietilenovıy paket? = Midem bulanıyor, bir naylon kese vermezsiniz mi? (**Midem bulanıyor, bir naylon kese veremez misiniz?**) (AKK-42)

Slerle ne boldı? = Çto s vami? = Sizinle ne? (**Size ne oldu?**) (AKK-14)

Sler ooru ba? = Vı bol'nı? = Siz hasta mı? (**Siz hasta mısınız?**) (AKK-87)

Men ooru. = Ya bolen = Ben hasta. (**Ben hastayım.**) (AKK-87)

Ol biler vraç = On znayuşiy vraç = O bilir doktor (**O bilgili bir doktordur**.) (AKK-87)

Mege emçige körüner kerek = Mne nado pokazat'sya vraçu = Bana doktora görünmek gerek (**Benim doktora görünmem gerek.**) (AKK-87)

Slerge sakıırga kelijet = Vam pridetsya podajdat' = Size beklemek geliyor (**Sizin beklemeniz gerekecek.**) (AKK-88)

Mege tan͡gkı tartarga caraar ba? = Mne mojno kurit'? = Bana sigara içmeye mümkün mü? (**Benim sigara içmem mümkün mü?**) (AKK-89)

Slerge bir kança kün ayılda oturar kerek = Vam nado neskol'ko dney otdohnut' doma = Size birkaç gün evde oturmak gerek. (**Sizin birkaç gün evde oturmanız gerek.**) (AKK-89)

Uyuktaar aldında bu emdi ci. = Pered snom primi eto lekarstvo = Uyuma önünde bu ilacı ye. (**Uyumadan önce bu ilacı al.**) (AKK-89)

Sooko öttim = Ya prostudilsya = Soğuğa geçtim (**Soğuk aldım.**) (AKK-88)

2.2.1.10.SAYILAR İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Altay Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Altay Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Beş protsentke baa tüjürer = Snizit' tsenu na pyat' protsentov = Beş yüzdeye fiyat düşürmek (**Yüzde beş fiyat indirmek**) (AKK-131)

Altı protsentke baa ködürer = Povısit' tsenu na şest' protsentov = Altı yüzdeye fiyat yükseltmek (**Yüzde altı fiyat yükseltmek**) (AKK-131)

Kredit cılga on protsentke berilip cat = Kredit predostavlyaetsya na desyat' protsentov godovıh = Kredi yıla on yüzdeye veriliyor (**Kredi yıllık yüzde on faizle veriliyor.**) (AKK-133)

Cılga üç cüs altan beş kün = V godu trista şestdesyat pyat dney = Yıla 365 gün. (**Yıl 365 gündür.**) (AKK-24)

Bir protsent = Odin protsent = Bir yüzde (**Yüzde bir**) (AKK-24)

Bejen protsent = pyat'desyat protsentov = Elli yüzde (**Yüzde elli**) (AKK-24)

2.2.1.11.DİĞER KONULAR İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

İletişim araçları, toplumsal merasimler, tabiat, spor, sinema, tiyatro vb. ile ilgili söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Altay Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Altay Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Mege telefon sogor kerek = Mne nujno pozvonit' = Bana telefon açmak gerek (**Benim telefon açmam gerek**) (AKK-100)

Meni 32 61 56 nomerle kolbobozoor bo? = Ne soedinite li menya s nomerom 32 61 56 = Beni 32 61 56 numarayla bağlamazsınız mı? (**Beni 32 61 56 numaraya bağlar mısınız?**) (AKK-48)

Motorlo ne boldı? = Çto sluçilos s motorom? = Ne oldu motorla? (**Motora ne oldu?**) (AKK-33)

Kanadın cazadaar ba? = Vı otremontirovali krılo (kanat)? = Kanadını tamir ettiniz mi? (**Çamurluğu tamir ettiniz mi?**) (AKK-33)

Boş aylanış = Holostoy hod = Boş dönüş (**Rölanti**) (AKK-37)

Stene saat = Nastennıe çası = Duvar saat (**Duvar saati**) (AKK-78)

2.2.2.BAŞKURT TÜRKÇESİ

2.2.2.1.KABUL ETME, KENDİNİ TANITMA, TANIŞMA VE KİŞİSEL BİLGİ İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta çok sık kullanılmaktadır. Başkurt Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Başkurt Türkleri kendi lehçelerini konuşurken sık sık Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Tınıs yoko! = Spokoynie noçi! = Sakin uyku! (**İyi geceler!**) (BKKGİ-18)

Şaumışığız! = Zdravstvuyte! = Sağ mısınız! (**Merhaba!**) (BKKİB-18)

Xeyirlĭ kön! = Dobrıy den'! = Hayırlı gün! (**Hayırlı günler!**) (BKKİB-18)

Xeyirlĭ irte! = Dobroe utro! = Hayırlı sabah! (**Hayırlı sabahlar!**) (BKKİB-18)

Xeyirlĭ kis! = Dobrıy veçer! = Hayırlı akşam! (**Hayırlı akşamlar!**) (BKKİB-18)

Şĭz nisĭk yeşeyşĭgĭz? = Kak vı pojivaete? = Siz nasıl yaşıyorsunuz? (**Nasılsınız?**) (BKKİB-18)

Min yakşı yeşeyĭm. = Ya jivu horoşo. = Ben iyi yaşıyorum. (**Ben iyiyim.**) (BKKİB-18)

Şĭzzĭŋ mĭnen tanışırğa röxset itĭgĭz. = Razreşite s vami poznakomit'sya? = Sizinle tanışmaya izin ediniz. (**Sizinle tanışmama izin veriniz?**) (BKKİB-19)

Şĭzzĭŋ mĭnen tanışıuğa bik şatmın. = Oçen' rad s vami poznakomit'sya. = Sizinle tanışmaya çok memnunum. (**Sizinle tanışmamıza çok memnun oldum.**) (BKKİB-19)

Min de şĭzzĭŋ mĭnen tanışıuğa şatmın. = Ya toje rad s vami poznakomit'sya. = Ben de sizinle tanışmaya memnunum. (**Ben de tanışmamıza çok memnun oldum.**) (BKKİB-19)

Sĭzzĭŋ isĭmĭgĭz kĭm? = Kto vaşa imya? = Sizin isminiz kim? (**Sizin isminiz nedir?**) (BKKİB-19)

Şĭz kayza yeşeyşĭgĭz? = Gde vı jivete? = Siz nerede yaşıyorsunuz? (**Siz nerede oturuyorsunuz?**) (BKKİB-20)

Min Öfö kalaşında yeşeyĭm. = Ya jivu v gorode Ufe. = Ben Ufa şehrinde yaşıyorum. (**Ben Ufa şehrinde oturuyorum.**) (BKKİB-20)

Min Meskeüzen ĭş mĭnen kildĭm. = Ya priehal iz Moskvı po delam. = Ben Moskova'dan iş ile geldim. (**Ben Moskova'dan iş için geldim.**) (BKKİB-20)

Şïz bïzge ozakka kildïgïzmï? = Nadolgo li vı priehali k nam? = Siz bize uzağa geldiniz mi? (**Siz bize uzun süreliğine mi geldiniz?**) (BKKİB-20)

Rexmet şïzge! = Spasibo vam! = Teşekkür size! (**Size teşekkür!**) (BKKİB-20)

Bïzzï kabul itkenïgïz ösön ısın küŋïlden rexmet! = Serdeçno blagodarim za priem, okazannıy nam. = Bize kabul ettiğiniz için canı gönülden teşekkür! (**Bizi kabul ettiğiniz için size canı gönülden teşekkür!**) (BKKİB-20)

Yanınan osraşkanğa tiklïm! = Do novoy vstreçi. = Yeniden görüşene kadar! (**Yeniden görüşürüz!**) (BKKİB-21)

İrtege tiklïm! = Do zavtra! = Yarına kadar! (**Yarın görüşürüz.**) (BKKİB-21)

Şïzzï kasan kürïrge mömkin? = Kogda mojno vas uvidet'? = Sizi ne zaman görmek mümkün? (**Sizi ne zaman görebilirim?**) (BKKİB-26)

Kïm bıl? = Kto eto? = Kim bu? (**Bu kimdir?**) (BKKİB-29)

Min şïzzïŋ alda ğeyïplï. = Ya pered vami vinovat. = Ben sizin önünüzde suçluyum. (**Ben size karşı kendimi suçlu hissediyorum**.) (BKKİB-32)

Şïzzï borsouı miŋï uŋgayşız. = Mne neudobno vas bespokoit'. = Size endişelendirmek bana uygun değil. **(Sizi endişelendirmek beni rahatsız ediyor.)** (BKKİB-32)

İyï, min riza. = Da, ya soglasen. = Evet, ben razı.(**Evet, ben razıyım.**) (BKKİB-34)

Min karşı tügïl. = Ya ne protiv. = Ben karşı değil. (**Ben karşı değilim.**) (BKKİB-34)

Zur keneğetlenïü mïnen. = S bol'şim udovol'stviem. = Büyük memnuniyet ile. (**Memnuniyetle**!) (BKKİB-34)

Şïz xaklı. = Vı pravı. = Siz haklı. **(Siz haklısınız.**) (BKKİB-34)

Tororğa vakıt! = Pora vstavat'! = Kalkmaya vakit! (**Kalkma vakti!**) (BKKİB-66)

Miŋge yıuınırğa kerek. = Mne nujno umıt'sya. = Bana yıkanmak gerek. (**Benim yıkanmam gerekiyor.**) (BKKİB-66)

Miŋge kïyïnïrge kerek. = Mne nujno odet'sya. = Bana giyinmek gerek. (**Benim giyinmem gerekiyor.**) (BKKİB-66)

Miŋge tizïrek kitïrge tura kilïr. = Mne pridetsya uskorit' ot'ezd. = Bana acele gitmek doğru gelir. (**Benim acele gitmem gerekiyor.**) (BKKİB-67)

Min rexmetter. = Ya blagoderen. = Ben minnettar. (**Ben minnettarım.**) (BKKGİ-85)

Yakın arala kürïşkenge tiklïm! = Do skoroy vstreçi! = Yakında görüşene kadar! (**Yakında görüşmek üzere!**) (BKKGİ-139)

İrtege kürïşkenge keder! = Do zavtra! =Yarın görüşene kadar! (**Yarın görüşmek üzere!**) (BKKGİ-139)

Ükïnïske karşı! = K sojelaniyu! = Üzüntüye karşı (doğru)! (**Üzgünüm!**) (BKKGİ-164)

2.2.2.2.AİLE DURUMU İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta çok sık kullanılmaktadır. Başkurt Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Başkurt Türkleri kendi lehçelerini konuşurken sık sık Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Şïzge nise yeş? = Skol'ko vam let? = Size kaç yaş? (**Siz kaç yaşındasınız?**) (BKKİB-43)

Miñge yïgïrmï yeş. = Mne dvadtsat' let. = Bana yirmi yaş. (**Ben yirmi yaşındayım.**) (BKKİB-43)

Yuk, min kïyeüze tügïl. = Net, ya nezamujem. = Hayır, ben kocada değil. (**Hayır, ben evli değilim.**) (Bayanlar için.) (BKKİB-43)

Şïzzïn ğaylegïzze nise kïşï? = Skol'ko çelovek v vaşey sem'e? = Sizin ailenizde kaç kişi? (**Sizin ailenizde kaç kişi var?**) (BKKİB-43)

Miniñ ulıma yïgïrmï yeş. = Moemu sınu dvadtsat' let. = Benim oğluma yirmi yaş. (**Benim oğlum yirmi yaşında.**) (BKKİB-44)

Ulına biş yeş. = Tvoemu sınu pyat' let. = Oğluna beş yaş. (**Onun oğlu beş yaşında.**) (BKKİB-45)

Uğa yïtmïş yeş. = Emu sem'desyat' let. = Ona yetmiş yaş. (**O yetmiş yaşındadır.**) (BKKİB-45)

Şïzzïñg ağayığız kïm bulıp işley? = Kem rabotaet vaş starşiy brat? = Sizin ağabeyiniz kim olup çalışıyor? (**Sizin ağabeyiniz ne iş yapıyor?**) (BKKİB-44)

Unıñg balaşı ikeü. = U nego dvoe detey. = Onun çocuğu iki. (**Onun iki çocuğu var.**) (BKKİB-45)

Min - ukıtıusı. = Ya – uçitel'. = Ben öğretmen. (**Ben öğretmenim.**) (BKKİB-46)

Min – vraç. = Ya – vraç. = Ben doktor. (**Ben doktorum.**) (BKKİB-46)

Min – injener. = Ya – injener. = Ben mühendis. (**Ben mühendisim.**) (BKKİB-46)

Min – balta ostaşı. = Ya – plotnik. = Ben hamal (balta ustası). (**Ben hamalım** (**balta ustasıyım.**)). (BKKİB-46)

Miniŋ irĭm – ĭşsĭ. = Moy muj – raboçiy. = Benim kocam işçi. (**Benim eşim işçidir.**) (BKKİB-46)

Miniŋ katınım – kolhozsı. = Moya jena – kolhoznitsa. = Benim hanımım tarım uzmanı.(**Benim hanımım tarım uzmanıdır.**) (BKKİB-46)

2.2.2.3.YOL, TAŞIT, YOLCULUK VE KONAKLAMA İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta çok sık kullanılmaktadır. Başkurt Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Başkurt Türkleri kendi lehçelerini konuşurken sık sık Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Şĭzge kayşı avtobus kerek. = Kakoy avtobus vam nujen? = Size hangi otobüs gerek. (**Siz hangi otobüsü bekliyorsunuz.**) (BKKİB-63)

Miŋe üzek bazarğa barğan avtobus kerek. = Mne nujen avtobus, kotorıy idet na Tsentral'nıy rınok. = Bana merkezi pazara gidecek otobüs gerek. (**Ben merkezi pazara gidecek otobüsü bekliyorum.**) (BKKİB-63)

Şĭzge nindey tuktalış kerek? = Kakaya ostanovka vam nujna? = Size hangi durak gerek? (**Siz hangi durakta ineceksiniz?**) (BKKİB-63)

Miŋe "Gorbol'nitsa" tuktalışı kerek. = Mne nujna ostanovka "Gorbol'nitsa". = Bana şehir hastanesi durağı gerek. (**Ben şehir hastanesi durağında inmeliyim.**) (BKKİB-64)

Ul auılğa tiklĭm bilet bĭr şum tora. = Do etogo sela bilet stoit odin rubl'. = O köye kadar bilet ücreti bir ruble duruyor. (**O köye kadar bilet ücreti bir ruble.**) (BKKİB-64)

Lenin uramına nisĭk barırğa? = Kak proyti na ulitsu Lenina? = Lenin Caddesi'ne nasıl gitmek? (**Lenin Caddesi'ne nasıl gidilebilir?**) (BKKİB-65)

Muzeyğa nisïk barırğa? = Kak proyti k muzeyu? = Müzeye nasıl gitmek? (**Müzeye nasıl gidilebilir?**) (BKKİB-65)

Kunakxanağa nisïk barırğa? = Kak proyti k gostinitse? = Otele nasıl gitmek? (**Otele nasıl gidilebilir?**) (BKKİB-65)

Kalanıñg üzegïne nisïk barırğa? = Kak proyti v tsentr goroda? = Şehrin merkezine nasıl gitmek? (**Şehir merkezine nasıl gidilebilir**?) (BKKİB-65)

Şïzge kirï eylenïrge tura kilïr. = Vam pridetsya vernut'sya nazad. = Size geri dönmek doğru gelir. (**Sizin geri dönmeniz gerekiyor.**) (BKKİB-65)

Şïzge bişïnsï trolleybuska ultırıp, dürt tuktalış barırğa kerek. = Vam nujno sest' na pyatıy trolleybus i proehat' çetıre ostanovki. = Size beşinci troleybüse oturup, dört durak gitmek gerek. (**Sizin beşinci troleybüse binerek, dört durak gitmeniz gerekiyor.**) (BKKİB-65)

Buş nomerzar barmı? = Est' li svobodnıe nomera? = Boş numaralar var mı? (**Boş odanız var mı?**) (BKKİB-66)

Bïzze buş nomerzar bar. = U nas est' svobodnıe nomera. = Bizde boş numaralar var. (**Bizde boş odalar var.**) (BKKİB-66)

Miñge ikï kïşïlïk nomer kerek. = Mne nujen nomer na dvoih. = Bana iki kişilik numara gerek. (**Bana iki kişilik oda gerekiyor.**) (BKKİB-66)

Teülïgïne nomer küpmï tora? = Skol'ko stoit nomer v sutki? = Numaranın günlük ücreti çok mu duruyor? (**Odanın bir günlük ücreti ne kadardır?**) (BKKİB-66)

Nomer teülïkke utız şum tora. = Nomer v sutki stoit tridtsat' rubley. = Numara günlük otuz sum duruyor. (**Oda, bir günlük otuz sumdur.**) (BKKİB-66)

Nomerzı minïñg isïmge kaldırığız elï. = Ostav'te nomer za mnoy. = Numarayı benim adıma bırakınız. (**Bu odayı benim adıma ayırınız.**) (BKKİB-66)

Bögön 24 gradus yılı. = Segodnya 24 gradusa tepla. = Bugün 24 derece sıcaklık. (**Bugün 24 derece sıcaklık var.**) (BKKİB-37)

Yul aşa – bol'nitsa. = Çerez dorogu – bol'nitsa. = Yolun sonu hastane. (**Yolun sonu hastanedir.**) (BKKİB-83)

Uñg yakta poçta hem militsiya. = Napravo, poçta i militsiya. = Sağ tarafta postane ve karakol. (**Sağ tarafta postane ve karakol var.**) (BKKİB-83)

Ul Böyök Vatan şuğışında helek bulğandarğa heykel. = Etot pamyatnik pogibşim v Velikuyu Oteçestvennuyu voynu. = O, Büyük Vatan savaşında ölenlere

heykel. (**O, Büyük Vatan savaşında ölenler adına dikilmiş bir heykeldir.**) (BKKİB-83)

Bıl kül tebiği. = Eto ozero estestvennoe. = Bu göl tab2.(**Bu göl doğaldır.**) (BKKİB-88)

Bıl kül ağıp tormalımı elle yukmı? = Eto ozero protoçnoe ili net? = Bu göl akıntılı mı veya yok mu? (**Bu gölün akıntısı var mı yok mu?**) (BKKİB-88)

İnĭü biletı küpmĭ tora? = Skol'ko stoit vhodnoy bilet? = Giriş bileti çok mu duruyor? (**Giriş bileti ne kadar?**) (BKKİB-89)

Ekskursovod xĭzmetĭ mĭnen fayzalanırğa tĭler inĭk. = Mı hoteli bı vospol'zovat'sya uslugami ekskursovoda. = Rehberlik hizmeti ile faydalanmak isteriz. (**Rehberlik hizmetinden faydalanmak isteriz.**) (BKKİB-89)

Miñge bıl kartina okşay. = Mne nravitsya eta kartina. = Bana bu resim hoş geldi. (**Bu resim benim hoşuma gitti. = Ben bu resmi beğendim.**) (BKKİB-90)

Şĭz bĭzzĭñg kalağa ozakka kildĭgĭzmĭ? = Vı nadolgo priehali v naş gorod? = Siz bizim şehre uzağa geldiniz mi? (**Siz bizim şehre uzun süreliğine mi geldiniz?**) (BKKİB-93)

Öfö kalaşına 400 yıldan artık. = Gorodu Ufe bolee 400 let. = Ufa şehrine 400 yıldan fazla. (**Ufa şehrinin tarihi 400 yıldan daha fazladır.**) (BKKİB-93)

Öfönöñg üzegĭnde Oktyabr' prospektında V. İ. Leninğa heykel bar. = V tsentre Ufi na prospekte Oktyabrya est' pamyatnik V. İ. Leninu. = Ufa'nın merkezinde Oktyabr' caddesinde V. İ. Lenin'e heykel var. (**Ufa'nın merkezinde Oktyabr' caddesinde V. İ. Lenin heykeli var.**) (BKKİB-96)

Şĭzzĭñg kalağız bĭzge bik nık okşanı.= Vaş gorod nam oçen' ponravilsya. = Sizin şehriniz bize çok hoş gitti. (**Sizin şehriniz bizim çok hoşumuza gitti. = Biz sizin şehrinizi çok beğendik.**) (BKKİB-97)

2.2.2.4.EĞİTİM VE ÖĞRETİM İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Başkurt Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Başkurt Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Bĭr minutka şüzlĭkke karayım. = Odnu minutku posmotryu v slovar'. = Bir dakikaya sözlüğe bakayım. (**Bir dakika, sözlüğe bakayım.**) (BKKGİ-41)

Ukıu yılı kasan başlana? = Kogda naçinaetsya uçebnıy god? = Okuma yılı ne zaman başlayacak? (**Okullar ne zaman açılacak?**) (BKKİB-47)

Şĭzzĭn mektepte nise ukıusı? = Skol'ko uçenikov v vaşey şkole? = Sizin okulda kaç öğrenci? (**Sizin okulda kaç öğrenci var?**) (BKKİB-47)

Şĭzzĭn klasta nise ukıusı? = Skol'ko uçenikov v vaşey klasse? = Sizin sınıfta kaç öğrenci? (**Sizin sınıfta kaç öğrenci var?**) (BKKİB-47)

Bĭzzĭŋ mektepte bĭr mĭŋ yarım ukıusı. = V naşey şkole tısyaça pyat'sot uçenikov. = Bizim okulda bin yarım öğrenci. (**Bizim okulda binbeşyüz öğrenci var.**) (BKKİB-47)

Bĭzzĭŋ klasta kırk ukıusı. = V naşem klasse sorok uçenikov. = Bizim sınıfta kırk öğrenci. (**Bizim sınıfta kırk öğrenci var.**) (BKKİB-47)

Şĭzzĭn mektepte nise smena? = Skol'ko smen v vaşey şkole? = Sizin okulda kaç seans? (**Sizin okulda kaç seans var?**) (BKKİB-48)

Şin nisĭk ukıyşıŋ? = Kak tı uçiş'sya? = Sen nasıl okuyorsun? (**Derslerin nasıl?**) (BKKİB-48)

Min – dejurnıy. = Ya – dejurnıy. = Ben nöbetçi. (**Ben nöbetçiyim.**) (BKKİB-51)

Ul auırıy. = Ona boleet. = O ağrıyor. (**O hasta.**) (BKKİB-51)

Şĭzge böteşe le aŋlaşılamı? = Vam vse ponyatno? = Size hepsi anlaşılıyor mu? (**Siz hepsini anlıyor musunuz?**) (BKKİB-53)

Bĭzge aŋlaşıla. = Nam ponyatno. = Bize anlaşılıyor. (**Biz anlıyoruz.**) (BKKİB-54)

Min başkortsa şöyleşĭrge öyrenĭrge tĭleyĭm. = Ya hoçu nauçit'sya govorit' po-başkirski. = Ben Başkurtça konuşmaya öğrenmeye diliyorum. (**Ben Başkurtça konuşmayı öğrenmek istiyorum.**) (BKKİB-16)

Bĭlĭrge röxsöt itĭgĭz. = Razreşite uznat'. = Bilmeye izin veriniz. **(Bilmeme izin veriniz!)** (BKKİB-24)

Sığırğa röxsöt itĭgĭz. = Razreşite vıyti. = Çıkmaya izin veriniz. **(Çıkmama izin veriniz!)** (BKKİB-24)

Miŋe yartı seget vakıt bülĭgĭz. = Udelite mne polçasa. = Bana yarım saat vakit bölünüz. (**Bana yarım saat zaman veriniz.**) (BKKİB-25)

Bıl barışına la bildelĭ. = Eto vsem izvestno. = Bu herkese bilindik. (**Bunu herkes biliyor.**) (BKKİB-32)

Mińge bıl xeldeńg nisĭk kilĭp sığıu ańglaşılmay. = Mne neponyatno, kak eto sluçilos'. = Bana bu durumun nasıl olduğu anlaşılmıyor. (**Ben ne olduğunu anlayamadım.**) (BKKİB-32)

Mińge kıyın buldı. = Mne bılo nepriyatno. = Bana zor oldu. (**Benim için zor oldu.)** (BKKİB-32)

Kitapxanağa nisĭk yazılırğa? = Kak zapisat'sya v biblioteku? = Kütüphaneye nasıl yazılmak? (**Kütüphaneye nasıl kaydolunur?**) (BKKİB-62)

Mińge oşo kitaptar kerek. = Mne nujnı eti knigi. = Bana şu kitaplar gerek. (**Benim şu kitaplara ihtiyacım var.**) (BKKİB-62)

Şĭzge bıl kitap okşanımı? = Vam ponravilas' eta kniga? = Size bu kitap beğenildi mi? (**Siz bu kitabı beğendiniz mi?**) (BKKİB-62)

Mińge "Pravda" gazetaşınıńg 1969 yılğı podşivkaşı kerek. = Mne nujna podşivka gazetı "Pravda" za 1969 god. = Bana "Pravda" gazetesinin 1969 yılki arşivi gerek. (**Benim "Pravda" gazetesinin 1969 yılı arşivine ihtiyacım var.**) (BKKİB-63)

Mińge Vyaçeslav Şişkovtıńg "Emel'yan Pugaçev" romanınıńg böte tomdarın karap sığırga kerek. = Mne nujno posmotret' vse toma romana Vyaçeslava Şişkova "Emel'yan Pugaçev". = Bana Vyaçeslav Şişkov'un "Emel'yan Pugaçev" romanının bütün ciltlerini okumak gerek. (**Benim Vyaçeslav Şişkov'un "Emel'yan Pugaçev" romanının bütün ciltlerini okumam gerekiyor.**) (BKKİB-63)

2.2.2.5.SAAT VE ZAMAN İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Başkurt Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Başkurt Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Şĭzzĭ bayram mĭnen kotlayım! = Pozdravlyayu vas s prazdnikom! = Sizi bayram ile kutluyorum! (**Sizin bayramınızı kutluyorum!**) (BKKİB-23)

Yańğı yıl mĭnen! = S novım godom! = Yeni yılınız ile! (**Yeni yılınız kutlu olsun!**) (BKKİB-23)

Tıuğan könögöz mĭnen! = S dnem rojdeniya! = Doğum gününüz ile! (**Doğum gününüz kutlu olsun!**) (BKKİB-23)

Öy tuyığız mĭnen! = S novosel'em! = Eviniz ile! (**Eviniz hayırlı olsun!**) (BKKİB-23)

Balağız tıuıu mĭnen! = S rojdeniem rebenka! = Çocuğunuz doğumu ile! (**Evladınız hayırlı olsun!**) (BKKİB-23)

Kilĭüĭğĭz mĭnen! = S priezdom! = Gelmeniz ile! (**Hoş geldiniz!**) (BKKİB-23)

Uŋ͡ğıştarığız mĭnen! = S uspehom! = Başarılarınız ile! (**Başarılar!**) (BKKİB-23)

Şĭzz̲ĭŋ͡ğ bexĭtĭgĭz ösön! = Za vaşe sçast'e! = Sizin şansınız için! (**İyi şanslar!**) (BKKİB-24)

Bĭzz̲ĭŋ͡ğ duslık ösön! = Za naşu drujbu! = Bizim dostluk için! (**İyi dostluklar!**) (BKKİB-24)

Tınıslık hem du̲slık ösön! = Za mir i drujbu! = Barış ve dostluk için! (**Barış ve dostluk dilerim!**) (BKKİB-24)

Du̲slık hem xezmetteşlĭk ösön! = Za drujbu i sotrudniçestvo! = Dostluk ve işbirliği için! (**Dostluk ve işbirliği dilerim!**) (BKKİB-24)

Şĭzz̲ĭŋ͡ğ balalarığızz̲ıŋ͡ğ şaulığı ösön! = Za zdorov'e vaşih detey! = Sizin çocuklarınızın sağlığı için! (**Sizin çocuklarınızın sağlıklı olmasını dilerim!**) (BKKİB-24)

Unbiş minut dürtĭnsĭ. = Çetvert' çetvertogo. = On beş dakika dörde. (**Saat üçü on beş dakika geçiyor.**) (BKKİB-38)

Unbiş minut ununsı. = Çetvert' desyatogo. = On beş dakika ona. (**Saat dokuzu on beş dakika geçiyor.**) (BKKİB-38)

Unbiş minuttan unikĭ. = Bez çetverti dvenadtsat'. = On beş dakikadan on iki. (**Saat on ikiye on beş var.**) (BKKİB-38)

Yĭğĭrmĭ minuttan şigĭz. = Bez dvadtsati vosem'. = Yirmi dakikadan sekiz. (**Saat sekize yirmi dakika var.**) (BKKİB-38)

Unınsı bis minut. = Pyat' minut desyatogo. = Onuncu beş dakika. (**Saat dokuzu beş geçiyor.**) (BKKİB-38)

21 Sentyabr' 1962 yıl. = 21 Sentyabr' 1962 god. = 21 Eylül 1962 yıl. (**21 Eylül 1962**) (BKKGİ-55)

Un bĭrĭnsĭ yartı. = Polovina odinnadtsatogo. = On birinci yarım. (**On buçuk.**) (BKKGİ-53)

Yıldıŋ nindey könderĭ şĭzge nığırak okşay? = Kakie dni goda vam bol'şe vsego nravyatsya? = Yılın hangi günleri size hoş gidiyor? (**Siz yılın hangi günlerinden hoşlanıyorsunuz?**) (BKKİB-40)

Miŋge, yeygĭ könder okşay. = Mne nravyatsya letnie dni. = Bana yaz günleri hoş gidiyor. (**Ben yaz günlerinden hoşlanırım.**) (BKKİB-40)

Un dürt segette başlana. = V çetırenadtsat' çasa naçinaet. = On dört saatte başlıyor. (**Saat on dörtte başlıyor.**) (BKKGİ-163)

2.2.2.6.İŞ VE MESLEK İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Başkurt Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Başkurt Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

İŋ yakın poçta bülĭkşeşĭne nisĭk barırğa? = Kak proyti na blijayşee poçtovoe otdelenie? = En yakın posta şubesine nasıl varmak? (**En yakın posta şubesine nasıl gidebilirim?**) (BKKİB-61)

Miŋge xat yĭberĭrge kerek. = Mne nujno otpravit' pis'mo. = Bana mektup göndermek gerek. (**Benim mektup göndermem gerekiyor.**) (BKKİB-61)

Östelde telegramma blankıları yata. = Na stole lejat blanki dlya telegramm. = Masada telgraf havaleleri yatıyor. (**Masada telgraf havaleleri duruyor.**) (BKKİB-61)

Miŋge şıltıratırğa kerek. = Mne nado pozvonit'. = Bana telefon açmak gerek. (**Benim telefon açmam gerekiyor.**) (BKKİB-61)

Min yazıwsı, şin ukıwsı. = Ya-pisatel'; tı-student. = Ben yazar; sen öğrenci. (**Ben yazarım; sen öğrencisin.**) (FÖBM-101)

Miŋge balalar mĭnen daimi aralaşıu bik okşay. = Mne oçen' nravitsya postoyannoe obşçenie s det'mi. = Bana çocuklarla sürekli birlikte olmak çok hoşa gidiyor. (**Çocuklarla sürekli birlikte olmak benim çok hoşuma gidiyor.**) (BKKİB-104)

Min aptekar'. = Ya aptekar'. = Ben eczacı. (**Ben eczacıyım.**) (BKKGİ-28)

Şĭz injener. = Vı injener. = Siz mühendis. (**Siz mühendissiniz.**) (BKKGİ-29)

Nindey eşerẕerẕĭ uynayẕar? = Na kakih instrumentah vı igraete? = Hangi enstrümanlarda oynuyorsunuz? (**Hangi enstrümanı çalıyorsunuz?**) (BKKGİ-165)

2.2.2.7.ALIŞVERİŞ İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Başkurt Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Başkurt Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Nime bıl? = Çto eto? = Ne bu? (**Bu nedir?**) (BKKİB-29)

Ş̆ĭzz̆ĭ tağı nime kızıkş̆ındıra? = Çto eşçe vas interesuet? = Sizi daha ne ilgilendiriyor? (**Sizin ilginizi başka ne çekiyor?**) (BKKİB-29)

Könöne küpmĭ tülerge? = V den' skol'ko stoit? = Gününe çok mu ödemek? (**Günlüğü ne kadar?**) (BKKGİ-173)

Bĭr segetke küpmĭ? = V ças skol'ko? = Bir saate çok mu? (**Bir saati ne kadar?**) (BKKGİ-173)

Otkrıtkalar nise tora? = Skol'ko stoit otkrıtki? = Kartpostallar ne kadara duruyor? (**Kartpostallar ne kadar?**) (BKKGİ-98)

Küpmĭ tülerge kerek? = Mnogo platit' nado? = Çok mu ödemek gerek? (**Ne kadar ödemeliyim?**) (BKKGİ-60)

Yuk, riza tügĭl. = Net, ya ne soglasen. = Hayır, razı değil. (**Hayır, razı değilim.)** (BKKİB-35)

Bĭz karşı. = Mı protiv. = Biz karşı. (**Biz karşıyız.**) (BKKİB-35)

Yuk, rexmet ş̆ĭzge. = Net, blagodaryu vas. = Hayır, teşekkür size. (**Hayır, size teşekkür ederim.**) (BKKİB-35)

Ş̆ĭz xaklı tügĭl. = Vı nepravı. = Siz haklı değil. (**Siz haklı değilsiniz.**) (BKKİB-35)

Miníŋgse, ş̆ĭz xaklı tügĭl. = Po-moemu, vı nepravı. = Bence siz haklı değil. (**Bence siz haklı değilsiniz.**) (BKKİB-35)

Min ş̆ĭzz̆íŋg mĭnen riza tügĭl. = Ya ne soglasen s vami.= Ben sizinle razı değil. (**Ben sizden razı değilim.**) (BKKİB-35)

Min karşı. = Ya protiv. = Ben karşı. (**Ben karşıyım.**) (BKKİB-35)

Ş̆atıusı ipteş, bĭr kilogramm ş̆arık itĭ küpmĭ tora? = Tovarişç prodavets, skol'ko stoit kilogramm baranini? = Satıcı arkadaş, bir kilo koyun eti çok mu duruyor? (**Satıcı arkadaş, bir kilo koyun eti ne kadar?**) (BKKİB-70)

Bĭr kilogramm şarık itĭ illĭ bĭr şum şikşen tin tora. = Kilogramm baraninı stoit pyat'desyat odin rubl' vosem'desyat kopeek. = Bir kilo koyun eti elli bir sum seksen tin duruyor. (**Bir kilo koyun eti elli bir sum seksen tindir.**) (BKKİB-70)

Bĭr kilogramm sardel'ka küpmĭ tora? = Skol'ko stoit kilogramm sardelek? = Bir kilo sosis çok mu duruyor? (**Bir kilo sosis ne kadar?**) (BKKİB-70)

Bĭr kilogramm sardel'ka yĭtmĭş ikĭ şum tora. = Kilogramm sardelek stoit sem'desyat dva rublya. = Bir kilo sosis yetmiş iki sum duruyor. (**Bir kilo sosis yetmiş iki sumdur.**) (BKKİB-70)

Tĭgĭ peçen'yeńĭŋ bĭr kabı küpmĭ tora? = Skol'ko stoit paçka von togo peçen'ya? = Oradaki bir kutu bisküvinin fiyatı çok mu duruyor? (**Oradaki bir kutu bisküvinin fiyatı ne kadar?**) (BKKİB-70)

Bıl peçen'ye yĭgĭrmĭ şum kırk tin tora. = Eto peçen'e stoit dvadtsat' rubley sorok kopeek. = Bu bisküvi yirmi sum kırk tin duruyor. (**Bu bisküvi yirmi sum kırk tindir.**) (BKKİB-71)

Miŋge bıl küldekteŋ fasonı okşay. = Mne nravitsya fason etogo plat'ya. = Bana bu elbisenin modeli hoşa gidiyor. (**Elbisenin modeli benim hoşuma gidiyor.**) (BKKİB-71)

Şĭzge töşlö küldek okşaymı? = Vam nravitsya tsvetnaya rubaşka? = Size renkli gömlekler hoşa gidiyor mu? (**Renkli gömlekler sizin hoşunuza gidiyor mu?**) (BKKİB-72)

2.2.2.8.SAĞLIK İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Başkurt Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Başkurt Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Miŋge tın alıu kıyın. = Mne bol'no dışat'. = Bana nefes almak zor. (**Ben nefes almakta zorlanıyorum.**) (BKKİB-56)

Şĭz kasan auırınığız? = Kogda vı zaboleli? = Siz ne zaman ağrıdınız? (**Siz ne zaman hastalandınız?**) (BKKİB-57)

Şĭz kasandan birlĭ auırıyşığız? = S kakogo vremeni vı boleete? = Siz ne zamandan beri ağrıyorsunuz? (**Siz ne zamandan beri hastasınız?**) (BKKİB-57)

Min ösönsö ay indï auırıyım. = Ya boleyu uje tretiy mesyats. = Ben üçüncü aydır ağrıyorum. (**Ben üç aydır hastayım.**) (BKKİB-57)

Şïzge postelde yatırğa kerek. = Vam nujno lejat' v posteli. = Size yatakta yatmak gerek. (**Sizin yatakta yatmanız gerekiyor.**) (BKKİB-57)

Şïzge dietağa küsïrge kerek. = Vam nujno dieta. = Size diyet yapmak gerek. (**Sizin diet yapmanız gerekiyor.**) (BKKİB-57)

Şïzge nığırak aşarğa kerek. = Vam nujno usilennoe pitanie. = Size vitaminli gıdalar yemek gerek. (**Sizin vitaminli gıdalar yemeniz gerekiyor.**) (BKKİB-57)

Şïzge saf şauala bulırğa kerek. = Vam nado bıvat' na svejem vozduhe. = Size temiz havada bulunmak gerek. (**Sizin temiz havada bulunmanız gerekiyor.**) (BKKİB-58)

Yeyïn şïzge kurortka barırğa kerek. = Letom vam nado s'ezdit' na kurort. = Yazın size tatile gitmek gerek. (**Yazın sizin tatile gitmeniz gerekiyor.**) (BKKİB-58)

Miñge perevyazka işletïrge kerek. = Mne nujno sdelat' perevyazku. = Bana pansuman yapmak gerek. (**Benim pansuman yaptırmam gerekiyor.**) (BKKİB-58)

Auırıu kïşï mïnen şöyleşïrge mömkinmï? = Mojno li pogovorit' s bol'nım? = Ağrılı kişi ile konuşmak mümkün mü? (**Hasta ile konuşulabilir mi?**) (BKKİB-59)

Auırıuğa kübïrek yatıp torarğa kerek. = Bol'nomu nujno bol'şe lejat'. = Hastaya daha çok yatmak gerek. (**Hastanın daha çok yatması gerekiyor.**) (BKKİB-59)

Auırıuğa darıuzarzı ïsïrge kerek. = Bol'nomu nujno prinimat' lekarstva. = Hastaya ilaçları içmek gerek. (**Hastanın ilaçları kullanması gerekiyor.**) (BKKİB-60)

Bıl darıuzı könöne ös tapkır kullanığız. = Eto lekarstvo prinimaete v den' tri raza. = Bu ilacı gününe üç defa kullanınız. (**Bu ilacı günde üç defa kullanınız.**) (BKKGİ-202)

2.2.2.9.SAYILAR İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Başkurt Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Başkurt Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Bïr protsent. = Odin protsent. = Bir yüzde. (**Yüzde bir.**) (BKKİB-11)

Ös yöz kırk ikĭ protsent. = Trista sorok dva protsenta. = Üç yüz kırk iki yüzde. (**Yüzde üç yüz kırk iki.**) (BKKİB-11)

İkĭ protsent. = Dva protsenta. = İki yüzde. (**Yüzde iki.**) (BKKİB-11)

Bĭr yarım protsent. = Poltora protsenta. = Bir yarım yüzde. (**Yüzde bir buçuk.**) (BKKİB-11)

2.2.2.10.DİĞER KONULAR İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

İletişim araçları, toplumsal merasimler, tabiat, spor, sinema, tiyatro vb. ile ilgili söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Başkurt Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Başkurt Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Mi͡ŋge bıl fil'm bik okşanı.= Mne oçen' ponravilsya etot fil'm. = Bana bu film çok hoşa gitti. (**Bu film benim hoşuma gitti. = Ben bu filmi beğendim.**) (BKKİB-75)

S̱ĭzge kontsert okşanımı? = Vam ponravilsya kontsert? = Size konser hoşa gitti? (**Konser sizin hoşunuza gitti mi? = Siz konseri beğendiniz mi?**) (BKKİB-76)

S̱ĭz kise futbolda buldığızmı? = Vçera vı bıli na futbole? = Siz dün futbolda oldunuz mu? (**Siz dün futbola katıldınız mı?**) (BKKİB-77)

Bĭrĭnsĭ taymda bĭzẕi͡ŋ futbolsılar ikĭ tup indĭrẕĭ. = V pervom tayme naşi futbolistı zabili dva myaça. = Birinci devrede bizim futbolcular iki top girdirdi. (**Birinci devrede bizim futbolcular iki gol attı.**) (BKKİB-78)

Bıl Salauat Yulaev isĭmĭndegĭ kolhoz. = Etot kolhoz imeni Salavata Yulaeva. = Bu Salavat Yulaev adındaki kolhoz. (**Bu kolhozun adı Salavat Yulaev'dir.**) (BKKİB-84)

Kolhoz deületke it s̱atıu planın 109 protsentke ütenĭ. = Plan prodaji gosudarstvu myasa kolhoz vıpolnil na 109 protsentov. = Kolhoz devlete et satış planını 109 yüzdeye çıkardı. (**Kolhoz devlete et satış planını yüzde 109'a çıkardı.**) (BKKİB-85)

Kolhozda biş igĭnsĭlĭk brigadas̱ı. = V kolhoze pyat' polevodçeskih brigad. = Kolhozda beş tarım ekibi. (**Kolhozda beş tarım ekibi var.**) (BKKİB-86)

2.2.3.GAGAVUZ TÜRKÇESİ

2.2.3.1.KABUL ETME, KENDİNİ TANITMA, TANIŞMA VE KİŞİSEL BİLGİ İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta çok sık kullanılmaktadır. Gagavuz Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Gagavuz Türkleri kendi lehçelerini konuşurken sık sık Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

İlin gecä! = Spokoynoy noçi! = Sakin gece! (**İyi geceler!**) (GKK-1)

Pek sevineriz buluşmamıza! = Oçen' radı naşey vstreçi! = Pek seviniyoruz buluşmamıza! (**Buluşmamıza çok sevindim!**) (GKK-1)

İzin verin selämneyim Canabinizi … adından. = Razreşite privetstvovat' Vas ot imeni … . = İzin verin selamlıyayım sizleri … adından. (**Sizleri … adına selamlamama izin veriniz.**) (GKK-1)

Sevinerim tanışmaa Canabinizlän. = Rad s vami poznakomit'sya. = Seviniyorum tanışmaya sizinle. (**Sizinle tanıştığım için mutluyum.**) (GKK-2)

Umut ederim, ki taa görecäm sizi. = Nadeyus', çto eşçe uvidet' vas. = Umut ederim ki yine göreceğim sizi. (**Sizi yine göreceğimi umut ederim.**) (GKK-2)

Sevinmeliklän! = S udovol'stviem! = Memnuniyet ile! (**Memnun olurum!**) (GKK-2)

Onun saçları karaydı, nicä karga kanadı. = U neye bılı volosı çyornıye, kak voronovo krıylo. = Onun saçları siyahtı, nasıl karga kanadı.(**Onun saçları karga kanadı gibi siyahtı.**) (FÖBM-106)

İnsannar gittiler, bizi gülerek. = Lyudi uşli, smeyas' nad nami. = İnsanlar gittiler bizi gülerek. (**İnsanlar bize gülerek gittiler.**) (FÖBM-106)

Biz onnarız, kimi büktüler, ama kıramadılar. = Mıy te, kogo oni sognuli, no ne slomili. = Biz onlarız, kimi eğdiler, ama kıramadılar. (**Biz, onların eğip kıramadıklarındanız.**) (FÖBM-106)

Koşarmış öküzleri çojuk, gidermiş kıra. = Zapryagal volov paren', yehal v pole. = Koşarmış çocuk öküzleri, gidermiş kıra. (**Çocuk öküzleri koşarmış, kıra gidermiş.**) (FÖBM-122)

Erbir insanıñg var gendi adetleri. = U kajdogo naroda yest' svoyi obıçai. = Her milletin var kendi adetleri. (**Her milletin kendi adetleri vardır.**) (FÖBM-122)

2.2.3.2.AİLE DURUMU İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta çok sık kullanılmaktadır. Gagavuz Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Gagavuz Türkleri kendi lehçelerini konuşurken sık sık Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

O var çiftçi. = On est' zemledelets. = O var çiftçi. (**O, çiftçidir.**) (FÖBM-101)

Onnar konaan bir içerinde vardılar yedi-sekiz adam. = Oni bıli sem'-vosem' çelovek v odnoy iz komnat postoyalogo dvora. = Onlar konağın bir odasında vardılar yedi sekiz adam. (**Onlar konağın bir odasında yedi sekiz kişi idiler.**) (FÖBM-101)

Ben o köyden varım, neresi ont durer. = Ya iz togo sela, kotoroe stoit na otşibe. = Ben o köyden varım, neresi kenarda duruyor. (**Ben, o kenarda duran köydenim.**) (FÖBM-101)

Bobası kızın. = Otsa devuşki. = Babası kızın. (**Kızın babası.**) (FÖBM-103)

Uşakları onun. = Ego deti. = Çocukları onun. (**Onun çocukları.**) (FÖBM-103)

2.2.3.3.YOL, TAŞIT, YOLCULUK VE KONAKLAMA İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta çok sık kullanılmaktadır. Gagavuz Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Gagavuz Türkleri kendi lehçelerini konuşurken sık sık Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Hoş dinnenmäk sizä dilerim! = Jelayu vam priyatnogo otdıha! = Hoş dinlenmek size dilerim! (**Size iyi dinlenme dilerim!**) (GKK-2)

Var mı bir zorunuz? = Nujdaetes' v çem-to? = Var mı bir ihtiyacınız? (**Bir ihtiyacınız var mı?**) (GKK-2)

Nekadar tutär bilet? = Skol'ko stoit bilet? = Ne kadar tutar bilet? (**Bilet ne kadar tutar?**) (GKK-7)

Buyurun gösterin biletinizi. = Pred'yavite vaş bilet. = Buyurun gösterin biletinizi. (**Buyurun biletinizi gösterin.**) (GKK-7)

Nerdä var taksi duraa? = Gde nahoditsya ostanovka taksi? = Nerede var taksi durağı? (**Nerede taksi durağı var?**) (GKK-7)

Durgudalım bir taksi! = Ostanovim taksi! = Durduralım bir taksi! (**Bir taksi durduralım.**) (GKK-7)

Geçin ileri! = Prodvigaytes' vperyed! = Geçin ileri! (**İleri geçin!**) (GKK-7)

Neredä bulunär informatiya bürosu? = Gde nahoditsya spravoçnoe byuro? = Nerede bulunur bilgilendirme bürosu? (**Bilgilendirme bürosu nerede bulunur?**) (GKK-7)

Olur mu sımarlamaa bir bilet öbürgünä? = Mojno zakazat' bilet na poslezavtra? = Olur mu rezervasyon yapma bir bilet ertesi güne. (**Ertesi güne bir bilet rezervasyon yapılabilir mi?**) (GKK-7)

Buyurun bir bilet … kadar. = Proşu odin bilet do … . = Buyurun bir bilet …-e kadar. (**…-e kadar bir bilet buyurun.**) (GKK-7)

Angı liniyadan yollanär tren? = S kakogo linii othodit poezd? = Hangi hattan yola çıkacak tren? (**Tren hangi hattan yola çıkacak?**) (GKK-7)

Angı liniyaya geler tren? = Na kakoy put' prebıvaet poezd? = Hangi hatta gelecek tren? (**Tren hangi hatta gelecek?**) (GKK-7)

Kaç minut durär tren garada? = Skol'ko minut stoit poezd na stantsii? = Kaç dakika duruyor tren garda? (**Tren garda kaç dakika duruyor?**) (GKK-7)

Er serbest mi? = Mesto svobodnoe? = Yer serbest mi? (**Yer boş mu?**) (GKK-7)

Nicä yolculuk ettiniz? = Kak vı puteşestvovali? = Nasıl yolculuk ettiniz? (**Yolculuğunuz nasıl geçti?**) (GKK-7)

İsteerim gidejim. = hoçu poyti. = isterim gideyim. (**Gitmek isterim.**) (FÖBM-105)

Yok nicä geliym. = Ne mogu priyti.= Yok nice geleyim. (**Gelemem.**) (FÖBM-105)

Lazım gidelim. = Nam nujno poyti. = Lazım gidelim. (**Gitmeliyiz.**) (FÖBM-105)

Memeleket başka ben bilmedimdir, nende böle bol insan yaşar. = Ya ne znayu drugoy stranıy, gde çelovek jil v takom izobil2.= Memleket başka bilmem, nerede böyle insan bollukta yaşar. (**İnsanların böyle bolluk içinde yaşadıkları başka memleket bilmem.**) (FÖBM-106)

Bunnar da gider yayın onun ardına em bakerlar, nenı o sapajek. = A eti idut za nim peşkom i smotryat, kuda on svernyet. = Bunlar da gider yaya onun arkasına ve bakarlar, nereye o dönecek. (**Bunlar da onun arkasından yaya giderler ve nereye döneceğine bakarlar.**) (FÖBM-107)

Görgiy annattı, neçin geldiler Komrada. = Geyorgiy rasskazal, zaçem oni priyehali v Komrat. = Geyorgiy anlattı, niçin geldiler Komrat'a. (**Geyorgiy, Komrat'a niçin geldiklerini anlattı.**) (FÖBM-107)

Etişiyrıs o evä, näändä benim ikinci kardaşım yaşıyer. = Doydyom do doma, gde moy vtoroy brat jivyot. = Varırız o eve, nerede benim ikinci kardeşim oturuyor. (**Benim ikinci kardeşimin oturduğu eve varırız.**) (FÖBM-119)

2.2.3.4.EĞİTİM VE ÖĞRETİM İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Gagavuz Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Gagavuz Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Biz gördük, ani yavaş işlemeklen var nije geri kalalım. = Mı uvideli, çto iz-za medlennoy rabotıy mojem otstat'. = Biz gördük, ki yavaş çalışmakla mümkün geri kalmamız. (**Yavaş çalışmakla geri kalabileceğimizi gördük.**) (FÖBM-107)

2.2.3.5.SAAT VE ZAMAN İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Gagavuz Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Gagavuz Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Birkaç gün geeri. = Neskol'ko dney tomu nazad. = Birkaç gün geri. (**Birkaç gün önce.**) (GKK-8)

Ne gün büün? = Kakoy den' segodnya? = Ne gün bugün? (**Bugün hangi gün?**) (GKK-8)

Kaç saat? = Kotorıy ças? = Kaç saat? (**Saat kaç?**) (GKK-8)

2.2.3.6.İŞ VE MESLEK İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Gagavuz Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Gagavuz Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Bekleeriz sizi. = Mı jdem vas. = Bekleriz sizi. (**Sizi bekleriz.**) (GKK-1)

İzin verin söleyim sizä. = Razreşite skazat' vam. = İzin verin söyleyeyim size. (**Size söylememe izin verin.**) (GKK-1)

Tä benim vizit kartım. = Vot moya vizitnaya kartoçka. = İşte benim vizit kartım. (**İşte benim kart vizitim.**) (GKK-2)

2.2.3.7.YEMEK VE NEZAKET İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Gagavuz Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Gagavuz Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Buyurun bizä musaafirlää! = Prihodite k nam v gosti! = Buyurun bize misafirliğe! (**Bize misafirliğe buyurun!**) (GKK-1)

2.2.3.8.ALIŞVERİŞ İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Gagavuz Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Gagavuz Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Neredä satın almaa zarzavat hem meyva? = Gde mojno kupit ovoşçi i fruktı? = Nerede satın almaya sebze ve meyve? (**Meyve ve sebze nerede satın alınabilir?**) (GKK-5)

İsteerim almaa uşak rubası. = Ya hoçu kupit' detskuyu odejdu. = İstiyorum almak çocuk giysisi. (**Çocuk giysisi almak istiyorum.**) (GKK-5)

Neredä satılerlar şkola tertipleri? = Gde prodayutsya şkol'nıe prinadlejnosti? = Nerede satıyorlar okul malzemeleri? (**Okul malzemelerini nerede satıyorlar?**) (GKK-5)

Gösterseniz, yalvarerım, adam kostümü 48-ci razmer! = Pokajite, pojaluysta, mujskoy kostyum 48 razmera! = Gösterseniz, yalvarırım, erkek kostümü 48-ci beden. (**48 beden erkek kostümü gösteriniz lütfen!**) (GKK-6)

Ölçäbilirim mi emenileri? = Mojno primerit' tufli? = Deneyebilirim mi ayakkabıları? (**Ayakkabıları deneyebilir miyim?**) (GKK-6)

Yok mu bişey taa ucuz? = Net li po deşevle? = Yok mu bir şey daha ucuz? (**Daha ucuz bir şey yok mu?**) (GKK-6)

Yardım etseniz ayırayım bir çadır. = Pomogite vıbrat' mne zontik. = Yardım etseniz seçeyim bir şemsiye. (**Bir şemsiye seçmeme yardım ediniz.**) (GKK-6)

Yalvarärım, paketläyiniz bu gölmää! = Zavernite, pojaluysta, etu rubaşku! = Lütfen paketleyiniz bu gömleği! (**Bu gömleği lütfen paketleyiniz!**) (GKK-6)

Aaräärım modaya görä çizmä. = Ya işçu modnıe sapogi. = Arıyorum modaya göre çizme. (**Modaya göre çizme arıyorum.**) (GKK-6)

Bana lääzım ütü. = Mne nujen utyug. = Bana gerek ütü. (**Ütü bana gerekiyor.**) (GKK-6)

Bana lääzım renkli televizor. = Mne nujen tsvetnoy televizor. = Bana gerek renkli televizyon. (**Renkli televizyon bana gerekiyor.**) (GKK-6)

Çekin bu kaşkaval parçasını. = Vzves'te etot kusok sıra. = Çekin bu peynir parçasını. (**Bu peynir parçasını tartın.**) (GKK-6)

Çekin iki tauk. = Vzves'te dve kuritsı. = Çekin iki tavuk. (**İki tavuk tartın.**) (GKK-6)

Çekin ikiüz gram bomboni. = Vzves'te 200 gr. konfet. = Çekin iki yüz gram şeker. (**İki yüz gram şeker tartın.**) (GKK-6)

Taa verin bana bir şişä mineral su. = Dayte mne eşçe butılku mineral'noy vodı. = Daha verin bana bir şişe mineral su. (**Bana yine bir şişe minerallı su verin.**) (GKK-6)

Taa verin bana beş dondurma. = Dayte mne eşçe pyat' morojenıh. = Daha verin bana beş dondurma. (**Bana yine beş dondurma verin.**) (GKK-6)

Neredä bulunär panayır? = Gde nahoditsya rınok? = Nerede bulunuyor panayır? (**Panayır nerede bulunuyor?**) (GKK-6)

Burada var nasıl satın almaa alma. = Zdes' est', kak kupit' yabloki. = Burada var nasıl satın almaya elma. (**Burada satın alınabilecek elma var.**) (GKK-6)

Orada <u>var</u> nasıl satın almaa laana. = Tam <u>est'</u>, kak kupit' kapustu. = Orada <u>var</u> nasıl satın almaya lahana. (**Orada satın alınabilir lahana <u>var</u>.**) (GKK-6)

Nekadar lääzım ödeyim sizä? = Skol'ko nado zaplatit' vam? = Ne kadar gerek ödeyeyim size? (**Size ne kadar ödemem gerekiyor?**) (GKK-7)

2.2.3.9.SAĞLIK İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Gagavuz Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Gagavuz Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Benim acıyer buazım. = U menya bolit gorlo. = Benim acıyor boğazım. (**Benim boğazım ağrıyor.**) (GKK-9)

Benim acıyer ayaam. = U menya bolit noga. = Benim acıyor ayağım. (**Benim ayağım ağrıyor.**) (GKK-9)

Tutun rejim! = Soblyudayte rejim! = Tutun perhiz! (**Perhiz yapın!**) (GKK-9)

Yapın bir nakol. = Sdelayte ukol. = Yapın bir iğne. (**Bir iğne yapın.**) (GKK-9)

Bana fena geldi. = Mne stalo ploho. = Bana kötü geldi. (**Ben kötü oldum.**) (GKK-9)

Uyuyerım kötü. = Splyu ploho. = Uyuyorum kötü. (**Uyku düzenim kötüdür.**) (GKK-9)

Yazılmaa doktora. = Zapisat'sya k vraçu. = Yazılmak doktora. (**Doktora yazılmak.**) (GKK-9)

Yatmaa bolnitsaya. = Leç' v bol'nitsu. = Yatmak hastaneye. (**Hastaneye yatmak.**) (GKK-9)

Bakmaa hastayı. = Osmatrivat' bol'nogo. = Bakmak hastayı. (**Hastaya bakmak.**) (GKK-9)

2.2.3.10.DİĞER KONULAR İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

İletişim araçları, toplumsal merasimler, tabiat, spor, sinema, tiyatro vb. ile ilgili söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Gagavuz Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Gagavuz Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Eser / üfleer lüzgär. = Duet veter. = Eser rüzgar. (**Rüzgar eser.**) (GKK-8)

Düüncüler kutladılar onnarı, verdiler baaşişları. = Svadebşiki pozdravili ih, dali podarki. = Düğüncüler kutladılar onları, verdiler bahşişleri. (**Düğüne katılanlar onları kutladılar ve onlara hediyelerini verdiler.**) (FÖBM-108)

Bu evdä gidärdi düün. = V etom dome proishodila svad'ba. = Bu evde giderdi düğün (**Bu evde düğün yapılıyordu**.) (FÖBM-122)

2.2.4.HAKAS TÜRKÇESİ

2.2.4.1.KABUL ETME, KENDİNİ TANITMA, TANIŞMA VE KİŞİSEL BİLGİ İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta çok sık kullanılmaktadır. Hakas Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Hakas Türkleri kendi lehçelerini konuşurken sık sık Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Adıŋar kemdĭr? = Kto vaşa imya? = Adınız kimdir? (**Adınız nedir?**) (HKK-43)

Palalarıŋnıŋ attarı kemdĭr? = Çocuklarının adları kimdir? (**Çocuklarının adları nedir?**) (HKK-95)

Sĭrerniŋ adıŋar, pĭçĭkke kĭrceeŋer? = Vaşe imya, familiya? = Sizin adınız, soyadınız? (**Sizin adınız, soyadınız nedir?**) (HKK-42)

Min Xakasiyadaŋmın. = Ya iz Hakasii = Ben Hakasya'danım. (**Ben Hakasyalıyım.**) (HKK-42)

Sĭrer pozıŋar xaydaŋzar? = Vı otkuda sami? = Siz kendiniz neredensiniz? (**Siz nerelisiniz?**) (HKK-42)

Paza körĭskençe! = Do svidaniya! = Yine görüşene kadar! (**Tekrar görüşürüz, hoşça kal!**) (HKK-43)

Paza toğasxanca! = Do vstreçi! = Yine görüşene kadar! (**Tekrar görüşürüz!**) (HKK-52)

Taŋdağa çitĭre! = Do zavtra! = Yarın görüşünceye kadar! (**Yarın görüşürüz!**) (HKK-53)

Alğıstapçam sĭrernĭ! = Blagodaryu vas! = Teşekkür ediyorum sizi! (**Size teşekkür ediyorum!**) (HKK-49)

Alğıs sĭrerge sıyıx üçün. = Spasibo vam za podarok. = Teşekkürler size hediye için. (**Hediye için size teşekkür ediyorum.**) (HKK-49)

Pĭlbinçem, xaydi sĭrernĭ alğıstabısçaŋ. = Ne znayu, kak vas i poblagodarit'. = Bilmiyorum, nasıl sizi teşekkür ediyorum. (**Size nasıl teşekkür edeceğimi bilmiyorum.**) (HKK-49)

Ol maxaçı ool. = On hrabrıy paren'. = O cesur erkek. (**O cesur bir kişidir.**) (HKK-52)

Çaradıŋgar sïrerneŋg tanızıp alarğa! = Razreşite s vami poznakomit'sya! = İzin veriniz sizlerle tanışmaya! (**Sizlerle tanışmaya izin veriniz!**) (HKK-42)

Xaydağ ol iptïgdïr! = Kak on(a) horoşo! = Nasıl o iyidir! (**O ne kadar iyi bir insandır!**) (HKK-52)

Xaydağ sïrer sïlïgzer! = Kakaya vı krasivaya! = Nasıl siz güzelsiniz! (**Siz ne kadar güzelsiniz!**) (HKK-51)

Xaydağ sïrer (sin) xıyğazar! = Kakoy vı (tı) umnıy! = Nasıl siz (sen) akıllısınız! (**Siz (sen) ne kadar akıllısın(ız)!**) (HKK-51)

Sïrerniŋg xaydağ xıyğa palalar! = Kakie u vas umnıe deti! = Sizin nasıl akıllı çocuklar! (**Sizin ne kadar akıllı çocuklarınız var!**) (HKK-52)

Xaydağ xabarlar? = Kakie novosti? = Hangi haberler? **(Ne var, ne yok, nasılsın?**) (HKK-42)

Xaydi örïnçem. Xaydağ çaxsıdır! = Kak ya rad. Kak priyatno! = Nasıl memnunum! Hangi iyidir! (**Çok sevindim. Çok iyi olmuş.**) (HKK-49)

2.2.4.2.AİLE DURUMU İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta çok sık kullanılmaktadır. Hakas Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Hakas Türkleri kendi lehçelerini konuşurken sık sık Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Pïstïŋg pis kïzï. = Nas pyat' çelovek. = Bizim beş kişi. (**Biz beş kişiyiz.**) (HKK-94)

Sïrerniŋg olğan par ba? = Est' li u vas deti? = Sizin çocuk var mı? (**Sizin çocuğunuz var mı?**) (HKK-95)

Miniŋg üs xarındas, pïr pice par. = U menya est' tri brata i odna sestra. = Benim üç erkek kardeş, bir kız kardeş var. (**Benim üç erkek kardeşim, bir kız kardeşim var.**) (HKK-95)

Sem'yaŋgar uluğ ba? = Bol'şaya li u vas sem'ya? = Aileniz büyük mü? (**Geniş bir aile misiniz?**) (HKK-94)

Nince pala? = Skol'ko detey? = Kaç çocuk? (**Sizin kaç çocuğunuz var?**) (HKK-95)

Miniŋg pïr pala. = U menya odin rebenok. = Benim bir çocuk. (**Benim bir çocuğum var.**) (HKK-95)

2.2.4.3.YOL, TAŞIT, YOLCULUK VE KONAKLAMA İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta çok sık kullanılmaktadır. Hakas Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Hakas Türkleri kendi lehçelerini konuşurken sık sık Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Kilĭŋer pazox. = Priezjayte eşçe raz. = Geliniz yine. (**Yine geliniz.**) (HKK-53)

Miniŋ adrezĭm pazıp alıŋar. = Zapişite moj adres. = Benim adresim yazınız. (**Benim adresimi yazınız.**) (HKK-43)

Pırosınçam, çe mağaa pararğa kirek. = İzvinite, mne nado idti.= Özür dilerim, bana gitmek gerek. (**Özür dilerim, benim gitmem gerekiyor.**) (HKK-46)

Xaydağ sĭlĭg çirler sĭrerniŋ! = Kakie u vas krasivıe mesta! = Nasıl güzel yerler sizin! (**Sizin ne kadar güzel yerleriniz var!**) (HKK-52)

Sĭrerge poçta toxtağda tüzerge kirek. = Vam nado vıyti na ostanovke potça. = Size postane durakta inmek gerek. (**Sizin postane durağında inmeniz gerek.**) (HKK-97)

Kanikullarnı xayda irtĭrçezer? = Gde vı provodite kanikulı? = Tatillerinizi nerede geçiriyorsunuz? (**Tatilinizi nerede geçiriyorsunuz?**) (HKK-92)

Pĭstĭŋ pos orınnar par. = U nas est' svobodnıe mesta. = Bizim boş yerler var. (**Bizim boş yerlerimiz var.**) (HKK-58)

"Poçta" toxtağa çitĭre avtobustığ alay trolleybustığ pararğa kirek. = Nujno ehat' na avtobuse ili na trolleybuse do ostanovki "Poçta". = "Postahane" durağa kadar otobüs veya troleybüsle gitmek gerek. (**Postahane durağına kadar otobüs veya troleybüs ile gitmek gerekiyor.**) (HKK-58)

İŋ uluğ "Inarxas" gostinitsa. = Samaya bol'şaya gostinitsa "Drujba". = En büyük "Dostluk" otel. (**En büyük otel "Dostluk" otelidir.**) (HKK-58)

Poçta gorodtıŋ ortızında Lenin prospegĭnde. = Potça nahoditsya v tsentre goroda na prospekte Lenina. = Postahane şehrin ortasında Lenin caddesinde. (**Postahane şehrin merkezindeki Lenin caddesindedir.**) (HKK-64)

Pĭske nomer pĭr ayğa kirek. = Nam nujen nomer na odin mesyats. = Bize oda bir aya gerek. (**Bize bir aylığına oda gerek.**) (HKK-59)

Aeroporttaŋ gorodxa çitĭre on pis nomer avtobus alay üs, tört nomer trolleybustar çörçe. = S aeroporta do goroda hodit avtobus 15 nomer i trolleybusı 3, 4

nomer. = Havaalanından şehre kadar on beş numara otobüs ve üç, dört numara troleybüsler gidiyor. (**Havaalanından şehre kadar on beş numaralı otobüs ile üç ve dört numaralı troleybüsler gidiyor.**) (HKK-97)

Ağban gorodta ür nimeste on pĭr xadıl pis çüs ilĭg tört orınğa "Inarxas" gostinitsa püdĭrĭl parğan. = V Abakane nedovno postroena 11-etajnaya gostinitsa "Drujba" na 554 mest. = Abakan şehrinde uzun zaman değilde on bir katlı 554 yere "Inarhas" oteli yapıldı. (**Abakan şehrinde yakın zamanda on bir katlı ve 554 odalı "Inarhas" oteli yapıldı.**) (HKK-57)

Andağda üs, tört nomer trolleybustarğa odırıŋ͡gar. = Togda sadites' na trolleybusı 3, 4.= O zaman üç, dört numara troleybüslere oturunuz. (**O zaman üç ve dört numaralı troleybüslere bininiz.**) (HKK-97)

Xaydi adalça pu orın? = Kak nazıvayetsya eta mestnost'? = Nasıl adlandırılıyor bu yer? (**Bu yer nasıl adlandırılıyor?**) (HKK-45)

Ya, pĭrsĭ olğannarni, ol gorod ortızında, paza pĭrsĭ –çiitterni, anzı Ağban suğ xazında, ol tınağ ornı. = Da, odin detskiy – v tsentre goroda, drugoy – molodejnıy, rapolojen na beregu Abakana, eto zona otdıha. = Evet, birisi çocukların, o şehir ortasında; diğeri gençlerin, o Abakan suyu kenarında, o dinlenme yeri. (**Evet, şehrin ortasında olan çocuklar içindir, Abakan suyu kenarındaki dinlenme yeri de gençler içindir.**) (HKK-57)

Alğıstapçabıs çaxsı nomer üçün. = Bol'şoe spasibo za horoşiy nomer. = Teşekkür ediyoruz iyi oda için. (**İyi oda için size teşekkür ediyoruz.**) (HKK-59)

"Pobeda" kinoteatrdaŋ͡g ırax nimes Lermontovtıŋ͡g adınaŋ͡g drama teatri. = Nedaleko ot kinoteatra Pobeda raspolojen dramteatr im. Lermontova. = Pobeda sinemasından uzak değil Lermontov adındaki drama tiyatrosu. (**Lermontov drama tiyatrosu Pobeda sinemasına uzak değildir.**) (HKK-79)

İŋ͡g uluğ ploşçad' – Leninnĭŋ͡g adınaŋ͡g ploşçad'. = Samaya bol'şaya ploşçad' – ploşçad' imeni Lenina. = En büyük meydan Lenin'in adıyla meydan. (**En büyük meydan, "Lenin Meydanı" adındaki meydandır.**) (HKK-56)

Kraevedenie muzeyĭ Puşkinnĭŋ͡g adınaŋ͡g oramda. = Kraevedçeskiy muzey nahoditsya po ulitse imeni Puşkina. = Milli müze Puşkin'in adıyla sokakta. (**Milli müze Puşkin sokağındadır.**) (HKK-57)

Çertığaşevtĭŋ adınaŋ oram ırax pa mınnaŋ? = Daleko li otsyuda ulitsa imeni Çertıgaşeva? = Çertıgaşevin adındaki sokak uzak mı buradan? (**Çertıgaşev sokağı buradan uzak mı?**) (HKK-56)

Ya, Sibir'de ol iŋ kök gorodtarnıŋ pĭrsĭ. = Da, v Sibiri on odin iz zelenıh gorodov. = Evet, Sibirya'da o en yeşil şehirlerden birisi. (**Evet, bu şehir Sibirya'daki en yeşil şehirlerden biridir.**) (HKK-57)

Pu "Ağban" gostinitsa ba? = Eto gostinitsa "Abakan"? = Bu Abakan otel mi? (**Orası Abakan otel mi?**) (Telefonda) (HKK-66)

Pĭr sutkaa nomer nincee turça? = Skol'ko stoit nomer v sutki. = Bir günlüğüne oda ne kadar duruyor? (**Odalarınızın bir günlük ücreti ne kadar?**) (HKK-59)

Gorodta nince ploşçad'tır? = Skol'ko ploşçadey v gorode? = Şehirde ne kadar meydandır? (**Şehirde ne kadar meydan var?**) (HKK-56)

Gorodta üs ploşçad'. = V gorode tri ploşçadi. = Şehirde üç meydan. (**Şehirde üç meydan var.**) (HKK-56)

Ağbanda nince gostinitsa? = Skol'ko gostinits v Abakane? = Abakan'da ne kadar otel? (**Abakan'da ne kadar otel var?**) (HKK-58)

Ağbanda tört gostinitsa. = V Abakane çetıre gostinitsı. = Abakan'da dört otel. (**Abakan'da dört otel var.**) (HKK-58)

2.2.4.4.EĞİTİM VE ÖĞRETİM İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Hakas Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Hakas Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan sık sık kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Ügredĭgde maŋnanıstarnaŋ! = S uspehom v uçebe! = Derslerinde başarılarla! (**Derslerinde başarılar!**) (HKK-47)

İnstitut çaxsı toosxanıŋnaŋ sinĭ alğapçam. = Pozdravlyayu tebya s uspeşnım okonçaniem instituta. = Enstitü başarılı bitirmenle seni kutluyorum. (**Enstitüyü başarılı bitirdiğin için seni kutluyorum.**) (HKK-92)

Min sirerzer surınısnaŋ aylanarğa sağınçam. = Ya hoçu k vam obratit'sya s pros'boy. = Ben size soruyla başvurmaya istiyorum. (**Ben size bir soru sormak istiyorum.**) (HKK-48)

Çarir ba surıp alarğa? = Mojno li poprosit'? = Mümkün mü sormaya? (**Sormak mümkün mü?**) (HKK-48)

Pu çacında pas pirĭn͡gerdek. = Napişite, pojaluysta, na etom listke. = Bu kağıtta yazıveriniz. (**Bu kağıda yazıveriniz.**) (HKK-54)

Sinĭ püün surbaspın. = Tebya segodnya ne budu spraşivat'. = Seni bugün sormayacağım. (**Sana bugün sormayacağım.**) (Derste) (HKK-89)

Kanikullar xacan pastalça? = Kogda naçinayutsya kanikulı? = Tatiller ne zaman başlıyor? (**Tatil ne zaman başlıyor.**) (HKK-92)

Xığırcan͡g zal xayda? = Gde çital'nıy zal? = Okuma salon nerede? (**Okuma salonu nerededir?**) (HKK-94)

Xığırcan͡g zalda xığırığcılar köp. = V çital'nom zale mnogo çitateley. = Okuma salonda okuyucular çok. (**Okuma salonunda okuyucu çok.**) (HKK-94)

Pasxa xan tĭllerĭn üs klasstan͡g sığara ügrençebis. = İnostrannıy yazık izuçaem s 3 klassa. = Yabancı dilleri üç sınıftan itibaren öğreniyoruz. (**Üçüncü sınıftan itibaren yabancı dil öğreniyoruz.**) (HKK-87)

Urok pastirbıstar. = Naçinaem urok. = Ders başlıyoruz. (**Derse başlıyoruz.**) (HKK-88)

Çarir, isterbĭn sĭrernĭ. = Horoşo, ya posluşayu vas. = İyi, ben dinliyorum sizi. (**İyi, sizi dinliyorum.**) (HKK-50)

Pĭstĭn͡g institutta par: fizika paza matematika fakul'tedĭ, biologiya paza himiya fakul'tedĭ. = U nas v institute est': fiziko-matematiçeskiy fakul'tet i biologo-himiçeskiy fakul'tet. = Bizim enstitüde var fizik ve matematik fakültesi, biyoloji ve kimya fakültesi. (**Bizim enstitüde fizik ve matematik fakültesi, biyoloji ve kimya fakültesi var.**) (HKK-91)

Xaydar çaxsı tınanıp aldım. = Tak horoşo provel(a) otdıh. = Öyle güzel dinlendim. (**Çok güzel dinlendim.**) (HKK-49)

Şkolabıs gorod ortızında turça. = Şkol'noe zdanie stoit v tsentre goroda. = Okulumuz şehir ortasında duruyor. (**Okulumuz şehir merkezinde bulunuyor.**) (HKK-86)

Sağam Xakas tĭlĭnĭn͡g urogı parça. = Seyças idet urok hakasskogo yazıka. = Şimdi Hakas dilinin dersi gidiyor. (**Şimdi Hakas Türkçesi dersi var.**) (HKK-86)

Olğannar, doskazar kĭçep körĭŋer. = Rebyata, vnimatel'no posmotrite na dosku. = Çocuklar, tahtaya dikkatli görünüz. (**Çocuklar, tahtaya dikkatli bakınız.**) (HKK-89)

Xayda ügrençezer? = Gde vı uçites'? = Nerde öğreniyorsunuz? (**Nerde okuyorsunuz?**) (HKK-91)

Xaydağ kursta ügrençezer? = Na kakom kurse uçites'? Kaçıncı sınıfta öğreniyorsunuz? (**Kaçıncı sınıfta okuyorsunuz?**) (HKK-91)

Min pizĭnci kursta ügrençem. = Ya uçus' na pyatom kurse. = Ben beşinci sınıfta öğreniyorum. (**Ben beşinci sınıfta okuyorum.**) (HKK-91)

Ügretçĭler timneceŋ institut Leninniŋ adınaŋ prospektte. = Pedagogiçeskiy institut raspolojen po prospektu imeni Lenina. = Pedagojik enstitü Lenin'in adıyla caddede. (**Pedagoji Enstitüsü Lenin caddesindedir.**) (HKK-91)

İnstitutta aymax-pasxa natsiyalığ studentter ügrençeler. = V institute uçatsya inostrannıe studentı.. = Enstitüde başka ülkeden öğrenciler okuyorlar. (**Enstitüde yabancı ülkeden gelen öğrenciler okuyor.**) (HKK-92)

Şkolada pis çüs alton çitĭ ügrenci. = V şkole 567 uçenikov. = Okulda 567 öğrenci. (**Okulda 567 öğrenci var.**) (HKK-86)

Sĭrerniŋ klassta nince ügrenci? = Skol'ko uçenikov v vaşem klasse? = Sizin sınıfta kaç öğrenci? (**Sizin sınıfta kaç öğrenci var?**) (HKK-86)

Klassta otıs pis ügrenci. = V klasse tridtsat' pyat' uçenikov. = Sınıfta otuz beş öğrenci. (**Sınıfta otuz beş öğrenci var.**) (HKK-86)

2.2.4.5.SAAT VE ZAMAN İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Hakas Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Hakas Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Sĭrernĭ ülükünneŋ alğapçam! = Pozdravlyayu vas s prazdnikom! = Sizi bayramınızla kutluyorum! (**Bayramınız kutlu olsun!**) (HKK-47)

Ülükünneŋ! = S prazdnikom! = Bayramınız ile! (**Bayramınız kutlu olsun!**) (HKK-47)

Oktyabr' ülükünĭnen (künĭneŋ)! = S oktyabrem! = Ekiminiz ile! (**Ekim devriminiz kutlu olsun!**) (HKK-47)

Pastağı maynaŋ! = S pervım maya! = 1 Mayıs ile! (**1 Mayısınız kutlu olsun!**) (HKK-47)

Sigĭs mart künĭneŋ! = S dnem 8 Marta! = 8 Mart günü ile! (**8 Mart Dünya Kadınlar Gününüz kutlu olsun!**) (HKK-47)

Naa çılnaŋ! = S novım godom! = Yeni yılınızla! (**Yeni yılınız kutlu olsun!**) (HKK-47)

Tören künĭŋgneŋ! = S dnem rojdeniya! = Doğum gününle! (**Doğum günün kutlu olsun!**) (HKK-47)

Çiŋgĭs künĭneŋ! = S dnem pobedı! = Zafer gününüzle! (**Zafer gününüz kutlu olsun!**) (HKK-47)

Uroktar irten sigĭs çastaŋ pastalça. = Uroki naçinayutsya s vos'mi çasov utra. = Dersler sabah sekiz saatten başlıyor. (**Dersler sabah saat sekizde başlıyor.**) (HKK-86)

Minĭ altı (çitĭ) çasta usxurıbızıŋgardax. = Razbudite menya, pojaluysta, v 6 (7) utra. = Beni altı (yedi) saatte uyandırınız. (**Beni saat 6 (7)'da uyandırınız.**) (HKK-59)

Altı çastinaŋ paraaŋ. = Poydem na şestiçasovoy . = Altı saattekine gidelim. (**Saat altıdakine gidelim.**) (HKK-81)

Obedke nince çasta çabılça? = V kotorom çasu pererıv na obed? = Öğle yemeğine kaç saatte ara veriliyor? (**Öğle yemeği için saat kaçta ara veriliyor?**) (HKK-69)

Telegraf nince çasxa çitĭre toğınça? = Do kotorogo çasa rabotaet telegraf? = Telgraf kaç saate kadar çalışıyor? (**Telgraf saat kaça kadar çalışıyor?**) (HKK-68)

Nince ças? = Kotorıy ças? = Kaç saat? (**Saat kaçtır?**) (HKK-105)

Nince minut? = Skol'ko minut? = Kaç dakika? (**Dakika kaçtır?**) (HKK-105)

Pĭr ças künörte. = Ças dnya. = Bir saat gündüz. (**Gündüz saat bir.**) (HKK-105)

On ĭkĭ ças. = Dvenadtsat' çasov. = On iki saat. (**Saat on iki.**) (HKK-105)

Sigĭs çastaŋ toğınçam. = Rabotayu s vos'mi çasov. = Sekiz saatten çalışıyorum. (**Saat sekizden beri çalışıyorum.**) (HKK-105)

Pizĭncĭ ças. = Pyatıy ças. = Beşinci saat. (**Saat beş.**) (HKK-105)

Pĭs sĭrernĭ ĭkĭ çasta sağirbıs. = Mı jdem vas v dva çasa. = Biz sizi iki saatte bekliyoruz. (**Biz sizi saat ikide bekliyoruz.**) (HKK-105)

Toğıs nince çasta pastalça? = Vo skol'ko naçinaetsya raboçiy den'? = İş kaç saatte başlıyor. (**İş saat kaçta başlıyor?**) (HKK-106)

Toğıs altı ças iirde toozılça. = Rabota zakançivaetsya v şest' çasov veçera. = İş altı saat akşamda bitiyor. (**İş, akşam saat altıda bitiyor.**) (HKK-106)

Altı ças iir. = Şest' çasov veçera. = Altı saat akşam. (**Akşam saat altı.**) (HKK-105)

Oray iirde. = Pozdno veçerom. = Geç akşamda. (**Akşam geç vakitte.**) (HKK-105)

Çooxtan͡gardax, nince ças amdı? = Skajite pojaluysta, kotorıy ças teper? = Lütfen söyleyiniz, kaç saat şimdi? (**Lütfen söyleyiniz, şimdi saat kaç?**) (HKK-106)

On pis minut çox altı ças. = Bez pyatnadtsati şest'. = On beş dakika yok altı saat. (**Saat altıya on beş dakika var.**) (HKK-105)

Türçeden͡g ortı kün pol parar. = Skoro polden'. = Yakında orta gün olacak. (**Yakında öğle olacak.**) (HKK-105)

Min pĭr ças çarımnan͡g kilerbĭn. = Ya priedu çerez poltora çasa. = Ben bir saat yarımdan geleceğim. (**Ben bir buçuk saat sonra geleceğim.**) (HKK-105)

Surınçam tuzında kilerge. = Proşu priyti vovremya. = Rica ediyorum zamanında gelmeye. (**Zamanında gelinmesini rica ediyorum.**) (HKK-106)

2.2.4.6.İŞ VE MESLEK İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Hakas Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Hakas Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Xaydağ sĭrer sımdax kĭzĭzer! = Kakoy vı krepkiy çelovek! = Nasıl siz gayretlisiniz! (**Siz ne kadar gayretlisiniz!**) (HKK-51)

Toğısta man͡gnanıstarnan͡g! = S uspehom v trude! = Çalışmada başarılarla! (**Çalışmalarında başarılar diliyorum!**) (HKK-47)

Kollektivtĭn͡g adınan͡g sinĭ (sĭrernĭ) xazna sıyığınan͡g alğapçam. = Ot imeni kollektiva pozdravlyayu tebya (vas) c pravitel'stvennoy nagradoy. = Kollektiv adından seni (sizi) devlet ödülüyle kutluyorum. (**Kolektif adına seni(sizi) devlet ödülüyle kutluyorum.**) (HKK-47)

Mağaa magazinzer par kilerge kirek. = Mne nado shodit' v magazin. = Bana dükkana varıp gelmek gerek. (**Benim dükkâna gidip gelmem gerek.**) (HKK-68)

Pĭstĭŋ kolhoz pĭr muŋ toğıs çüs otıs üs çılda töstelgen. = Naş kolhoz bıl organizovan v 1933 godu. = Bizim kolhoz 1933 yılda kuruldu. (**Bizim kolhoz 1933 yılında kuruldu.**) (HKK-101)

Nime sığarça zavod? = Kakuyu produktsiyu vıpuskaet zavod? = Ne çıkarıyor fabrika? (**Fabrika ne üretiyor?**) (HKK-99)

Sporttıŋ xaydağ körĭmĭneŋ ayğasçazar? = Kakim vidom sporta vı zanimaetes'? = Sporun hangi görünümüyle meşgul oluyorsunuz? (**Sporun hangi türüyle uğraşıyorsunuz?**) (HKK-84)

Xakasiyada sporttıŋ xaydağ körĭmĭ iŋ çaxsı tileen? = Kakoy samıy razvitıy vid sporta v Hakasii? = Hakasya'da sporun hangi görünümü en iyi gelişmiş? (**Hakasya'da en iyi gelişen spor hangisidir?**) (HKK-84)

2.2.4.7.YEMEK VE NEZAKET İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Hakas Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Hakas Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Pĭstĭŋ palıx konservaları par. = U nas est' rıbnıe konservı. = Bizim balık konserveleri var. (**Bizim balık konservelerimiz var.**) (HKK-69)

Min sĭrernĭ çaxsı oŋğarçam, çe mağa çooxtanarğa sidĭk. = Ya vas horoşo ponimayu, no trudno govorit'. = Ben sizi iyi anlıyorum, ama bana konuşmaya zor. (**Ben sizi iyi anlıyorum, ama benim bunu size ifade etmem zor.**) (HKK-54)

Alğıs sĭrerge xığırtığ üçün. = Spasibo vam za priglaşenie. = Teşekkürler size davet için. (**Davet ettiğiniz için size teşekkür ediyorum.**) (HKK-49)

Alğıstapçam xığırtığ üçün. = Spasibo za priglaşenie. = Teşekkürler davet için. (**Davetiniz için teşekkür ederim.**) (HKK-52)

Pırosınçam, xomay çooxtançatxan üçün. = İzvinite, za moe plohoye proiznoşenie. = Özür dilerim, kötü olanlar için. (**Bu kötü olaylar için özür dilerim.**) (HKK-46)

Sĭrerniŋ alnıŋgarda pırolığbın. = Ya vinovat(a) pered vami.= Sizin önünüzde suçluyum. (**Size karşı suçluyum.**) (HKK-46)

Anıŋ͡ğ üçün sïrerge uluğ alğıs. = Za eto vam bolşoe spacibo. = Bunun için size büyük teşekkür. (**Bunun için size çok teşekkür ediyorum.**) (HKK-49)

2.2.4.8.ALIŞVERİŞ İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Hakas Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Hakas Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Rınok sïrernïŋ͡ğ xayzındadır? = Gde u vas rınok? = Pazar sizin neresindedir? (**Sizin pazarınız nerededir?**) (HKK-56)

Nime kirektïr? = Çto nado? = Ne gerektir? (**Ne satın almak istiyorsunuz?**) (HKK-48)

Mağaa alıp alarğa kirek. = Mne nujno kupit' = Bana satın almak gerek. (**Benim satın almam gerek.**) (HKK-48)

Mağaa sazımnı sırlirğa kirek. = Mne nujno pokrasit' volosı. = Bana saçımı boyatmak gerek. (**Benim saçımı boyatmam gerek.**) (HKK-60)

Mağaa sağal xırınıp alarğa kirek. = Ya hoçu pobrit'sya. = Bana sakal tıraş etmek gerek. (**Benim sakal tıraşı olmam gerek.**) (HKK-61)

Mağaa nince axça tölirge kirek? = Skol'ko mne nujen zaplatit'? = Bana ne kadar para ödemek gerek. (**Benim ne kadar para ödemem gerek.**) (HKK-61)

Sïrerge himiyalığ sibïrek iderge kirek. = Vam nujno sdelat' himiçeskuyu zavivku. = Size kimyasal saç kıvırtmak gerek. (**Sizin kimyasal yolla saç kıvırtma yapmanız gerek.**) (HKK-60)

Subbotada paza pozıraxta magazinner toğınça ba? = Rabotaet li magazını v subbotu i voskresen'e? = Cumartesinde ve pazarda dükkânlar çalışıyor mu? (**Cumartesi ve Pazar günleri dükkânlar çalışıyor mu?**) (HKK-69)

Aarlığ çası kreditke alarğa çarir ba? = Mojno li kupit' dorogie çası v kredit? = Pahalı saati krediye almak mümkün müdür? (**Bu pahalı saati taksitle almak mümkün müdür?**) (HKK-72)

Olar pïstïŋ͡ğ köp. = İh u nas mnogo. = Onlar bizim çok. (**Bizde onlardan çok.**) (HKK-94)

Çaxsı idĭp, polıs pirĭŋ͡ger mağaa nime-nooların apararğa. = Pomogite mne, pojaluysta, otnesti veşçi. = Lütfen, yardım ediniz bana eşyaları taşımaya. (**Lütfen, eşyaları taşımama yardım ediniz.**) (HKK-53)

Közĭdĭŋ͡gerdek mağaa pu torğı kögenektĭ. = Pokajite mne eto şelkovoe plat'e. = Gösteriniz bana bu ipek elbiseyi. (**Bana bu ipek elbiseyi gösteriniz.**) (HKK-71)

Xaydağ öŋ͡gnĭg plat kirek? = Kokogo tsveta platok nado? = Hangi renkli elbise gerek? (**Hangi renk elbiseyi istiyorsunuz?**) (HKK-71)

Közĭdĭŋ͡gerdek mağaa duhı. = Pokajite mne duhı. = Gösteriniz bana parfümleri. (**Parfümleri bana gösteriniz.**) (HKK-72)

Pirĭŋ͡gerdek tĭs çuğcaŋ͡g pasta. = Dayte pojaluysta zubnuyu pastu. = Veriniz diş macununu. (**Diş macununu veriniz.**) (HKK-72)

Pu kilĭsçe be mağaa? = Eto mne idet? = Bu geliyor mu bana? (**Bu bana uygun oluyor mu?**) (HKK-70)

Sağa ax öŋ͡g uğaa kilĭsçe. = Tebe oçen' idet belıy tsvet. = Sana beyaz renk çok geliyor. (**Sana beyaz renk çok yakışıyor.**) (HKK-51)

Mağaa kilogramm xoy idĭ paza pĭr kilogramm ĭnek idĭ ködĭr pirĭŋ͡ger. = Vzves'te mne kilogramm baraninı i eşçe kilogramm govyadinı. = Bana kilo koyun eti ve bir kilo inek eti kaldırıp veriniz. (**Bana bir kilo koyun eti ile bir kilo inek eti tartıp veriniz.**) (HKK-69)

Olaŋ͡gay pĭçĭk ızarı nincee turça? = Skol'ko stoit peresılka prostogo pis'ma? = Normal mektup gönderme ne kadar duruyor? (**Normal mektup gönderme ne kadardır?**) (HKK-65)

Pu nime pray nincee turça? = Skol'ko stoit vse eto? = Bu şey bütün ne kadar durur? (**Bunların hepsi ne kadardır?**) (HKK-68)

Yabloko, sliva, vinograd nincee turçalar? = Skol'ko stoyat yabloki, slivı, vinograd? = Elma, erik, üzüm ne kadara duruyorlar? (**Elma, erik, üzüm ne kadar?**) (HKK-69)

Pĭr kilogramm palıx nincee turça? = Skol'ko stoit kilogramm rıbı? = Bir kilogram balık ne kadara duruyor? (**Bir kilogram balık ne kadar?**) (HKK-69)

Kilogramm palıx ilĭg altı axçaa turça. = Kilogramm rıbı stoit 56 kopeek. = Kilo balık 56 liraya durur. (**Balığın kilosu 56 liradır.**) (HKK-69)

Bazarda it nincee turça? = Skol'ko stoit kilogram myasa na bazare? = Pazarda et ne kadara duruyor? (**Pazarda et ne kadardır?**) (HKK-69)

Nincee turça? = Skol'ko on stoit? Ne kadara duruyor? (**Fiyatı ne kadar?**) (HKK-70)

Pastağı ryadtarğa bilet nincee turça? = Skol'ko stoit bilet v pervıe ryadı? = Baştaki sıralara bilet ne kadara duruyor? (**Baştaki sıraların bileti ne kadar?**) (HKK-80)

Mında ırax nimes univermag par. = Zdes' nedaleko est' univermag. = Burada uzak değil alışveriş merkezi var. (**Buraya yakın bir alışveriş merkezi var.**) (HKK-70)

Univermagta alay "Detskiy Mir" magazinde körerge kirek polğan. = Mojno bılo posmotret' v univermage ili je magazine "Detskiy Mir". - Alışveriş merkezinde veya Detskiy Mir dükkânında görmeye gerek olmuş. (**Alışveriş merkezinde veya Detskiy Mir dükkânında görmek mümkünmüş.**) (HKK-73)

2.2.4.9.SAĞLIK İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Hakas Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Hakas Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Ol ağırça. = On boleet. = O ağrıyor. (**O hastadır.**) (HKK-88)

Min ağırğam. = Ya bolel. = Ben ağrıdım. (**Ben hastalandım.**) (HKK-89)

Sïrerge bol'nitsaa çadarğa kirek. = Vam nado leç' v bol'nitsu. = Size hastaneye yatmak gerek. (**Sizin hastaneye yatmanız gerek.**) (HKK-74)

Sïrerge tözekte çadarğa kirek. = Vam nado polejat' v posteli. = Size döşekte yatmak gerek. (**Sizin döşekte yatmanız gerek.**) (HKK-75)

Mağaa oçkimnïŋ süleykelerïn alıstırıp alarğa kirek. = Mne nujno zamenit' stekla oçkov. = Bana gözlüğümün camlarını değiştirmek gerek. (**Benim gözlüğümün camlarını değiştirmem gerek.**) (HKK-78)

Sïrerge ukol turğıstırarğa kirek. = Vam sleduet prinyat' ukolı. = Size iğne vurdurmak gerek. (**Sizin iğne vurdurmanız gerek.**) (HKK-75)

Mağaa gripp ağırlığdaŋ imner kirek. = Mne nujnı lekarstva ot grippa. = Bana grip hastalığından ilaçlar gerek. (**Bana grip hastalığı için ilaç gerek.**) (HKK-76)

Pas ağıriinaŋ im. = Lekarstva ot golovnoy boli = Baş ağrısından ilaç. (**Baş ağrısı için ilaç.**) (HKK-77)

Pĭstĭŋ optika magazin par. = U nas est' magazin optika. = Bizim gözlükçü dükkan var. (**Bizim gözlükçü dükkânımız var.**) (HKK-78)

Axsıŋar azıŋar paza aaa… tĭŋer! = Otkroyte rot i skajite aaa…! = Açınız ağzınızı ve aaa… deyiniz. (**Ağzınızı açınız ve aaa… deyiniz.**) (HKK-74)

İm ĭzerzer künde üs xati otıs tamcıxnaŋ. = Budete prinimat' lekarstvo tri raza v den' po tridtsat' kapel'. = İlaç içiniz günde üç defa otuz damladan. (**Günde üç defa otuz damla ilaç alınız.**) (HKK-75)

Pasxa imner retsept çox pirĭlbinçeler. = Drugie lekarstva bez retsepta ne vıdayutsya. = Başka ilaçlar reçete yok verilmezler. (**Diğer ilaçlar reçetesiz verilmez.**) (HKK-77)

Pu imnernĭ petsept çox alarğa çarir. = Eti lekarstva mojno kupit' bez retsepta. = Bu ilaçları reçete yok almak mümkün. (**Bu ilaçları reçete olmadan almak mümkün.**) (HKK-77)

Çidĭl imĭ nincee turça? = Skol'ko stoit lekarstvo ot kaşlya? = Öksürük ilacı ne kadara duruyor? (**Öksürük ilacı ne kadar?**) (HKK-76)

2.2.4.10.SAYILAR İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Hakas Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Hakas Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Gorodta pĭr çüs ilĭg muŋ azıra kĭzĭ çurtapça. = V gorode projivaet bolee 150 tısyaç çelovek. = Şehirde 150 bin fazla kişi yaşıyor. (**Şehirde 150 binden fazla insan yaşıyor.**) (HKK-57)

2.2.4.11.DİĞER KONULAR İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

İletişim araçları, toplumsal merasimler, tabiat, spor, sinema, tiyatro vb. ile ilgili söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Hakas Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Hakas Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Turaŋgarda xaydağ istïg! = Kak uyutno u vas v kvartire! = Evinizde nasıl güzel! (**Eviniz ne kadar güzel!**) (HKK-52)

Sïrernïŋg telefon par ba? = U vas est' telefon? = Sizin telefon var mı? (**Sizin telefonunuz var mı?**) (HKK-65)

Mağaa xoos telegramma ızıbızarğa kirek. = Mne nujno otpravit' telegrammu na tsvetnom blanke. = Bana süslemeli telgraf göndermek gerek. (**Benim süslü telgraf göndermem gerek.**) (HKK-67)

Sïrernïŋg natsional'nay sport körïmï par ba? = Est' li u vas natsional'nıe vidı sporta? = Sizin milli spor türü var mı? (**Sizin milli sporunuz var mı?**) (HKK-85)

Pïstïŋg telefonnıŋg nomerïn sağısxa kir salarğa ooy. = Naş nomer telefona zapomnit' legko. = Bizim telefonun numarasını hatırlamak kolay. (**Bizim telefon numarasını hatırlamak kolaydır.**) (HKK-66)

Min sağaa sığdıradam. = Ya tebe pozvonyu. = Ben sana çaldıracağım. (**Ben sana telefon açacağım, ben seni arayacağım.**) (HKK-66)

İskïr pirïŋgerdek ağaa Sapin İvanoviç sığdıratxan tïp. = Peredayte emu, çto zvonil Sapin İvanoviç. = Haber veriniz ona Sapin İvanoviç çaldırdı diye. (**Ona, Sapin İvanoviç'in telefon açtığını söyleyiniz.**) (HKK-66)

Mağaa sığdıradarlar. = Mne budut zvonit. = Bana çaldıracaklar. (**Beni telefonla arayacaklar.**) (HKK-60)

Allo! Min sïrernï istïpçem.= Allo! Ya vas sluşayu. = Alo! Ben sizi işitiyorum. (**Alo, sizi dinliyorum.**) (HKK-66)

Borgoyakov istïpçe! = Borgoyakov sluşayet! = Borgoyakov işitiyor! (**Sizi dinliyorum.**) (HKK-66)

Mağaa Borgoyakov kirek. = Mne nujno Borgoyakova. = Bana Borgoyakov gerek. (**Borgoyakov ile görüşebilir miyim?**) (HKK-66)

Xığırıbızıŋ͡gardax, Sariya Kononovnanı.= Pozovite pojaluysta Sariyu Kononovnu. = Çağırınız Sariya Kononovna'yı. (**Sariya Kononovna'yı çağırınız.**) (HKK-66)

Pĭr çöpneŋ͡g. = Edinoglasno = Bir rızalıkla. (**Ortak kararla.**) (HKK-55)

Pu surığ byurozı? = Eto spravoçnoe byuro? = Bu soru bürosu? (**Burası danışma mı?**) (HKK-66)

Mağaa poçtaca pĭçĭk ızıbızarğa kirek. = Mne nujno otpravit'pis'mo po poçte. = Bana postaca mektup göndermek gerek. (**Benim posta yoluyla mektup göndermem gerek.**) (HKK-64)

Çaradıŋ͡gar sĭrerdeŋ͡g surıp alarğa? = Mojno u vas sprosit'? = Mümkün mü sizden sormaya? (**Sizden bir şey sorabilir miyiz?**) (HKK-45)

Polıs pirĭŋ͡ger mağa! = Pomogite mne! = Yardım veriniz bana! (**Bana yardım ediniz!**) (HKK-46)

Pu xonıxta nince pas mal? = Skol'ko golov skota v etom hozyaystve? = Bu ekonomide kaç baş hayvan? (**Bu evde kaç baş hayvan var?**) (HKK-101)

Xaydağ sannaŋ͡g? = S kakim sçetom? = Hangi skorla? (**Skor nedir?**) (HKK-86)

Pĭr sös nince axçaa turça? = Skol'ko stoit odno slovo? = Bir söz ne kadara duruyor? (**Bir sözcüğün ücreti ne kadar?**) (HKK-67)

Teatrda nince orındır? = Skol'ko mest v teatre? = Tiyatroda ne kadar yerdir? (**Tiyatroda ne kadar yer var?**) (HKK-80)

Xomıs oyna- = İgrat' **homıs.** = Komuz oynamak (**Kopuz çalmak**) (HTS)

2.2.5.KARAÇAY - MALKAR TÜRKÇESİ

2.2.5.1.KABUL ETME, KENDİNİ TANITMA, TANIŞMA VE KİŞİSEL BİLGİ İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta çok sık kullanılmaktadır. Karaçay - Malkar Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Karaçay - Malkar Türkleri kendi lehçelerini konuşurken sık sık Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Ne cаңgılık bardı? = Kakie novosti? = Ne yenilik var? (**Nasılsın?, Ne var ne yok?**) (KMKK-31)

Cаңgılık cokdu. = Niçego novogo. = Yenilik yok. (**Bir şey yok.**) (KMKK-31)

Keçginlik ber. = İzvini! = Geçginlik ver. (**Affet!**) (KMKK-31)

Sorurğa bollukmudu? = Mojno sprosit'? = Sormaya olur mu? (**Sorabilir miyim?**) (KMKK-31)

Bağalı konakla! = Dorogie gosti! = Pahalı konuklar! (**Sevgili konuklar!**) (KMKK-31)

Sende ne cаңgılık bardı? = Kakie u tebya novosti? = Sende ne yenilik var? (**Sen nasılsın?**) (KMKK-36)

Kirirge bollukmudu? = Mojno voyti? = Girmeye olur mu? (**Girebilir miyim?**) (KMKK-36)

Bağalı cerleşlerim! = Dorogie zemlyaki! = Pahalı hemşehrilerim! (**Sevgili hemşehrilerim!**) (KMKK-32)

Keçginlik, arı kalay öterge bollukdu? = İzvinite, kak mojno proyti? = Geçginlik, nasıl geçmek olur? (**Özür dilerim, nasıl geçebilirim?**) (KMKK-32)

Keçdi, barırğa kerekme. = Uje pozdno, mne nujno idti.= Geç oldu, varmaya gereğim. (**Geç oldu, gitmeliyim.**) (KMKK-37)

Bügün köp cerge barırğa kerekme. = Segodnya mne nado pobıvat' vo mnogih mestah. = Bugün çok yere varmak gereğim. (**Bugün çok yere gitmeliyim.**) (KMKK-37)

Sаңga ırazıma. = Tebe soglasno. = Sana razı.(**Senden razıyım.**) (KMKK-57)

Men sizge bek ırazıma. = Ya vam oçen' priznatelen. = Ben size çok razıyım. (**Ben sizden çok razıyım.**) (KMKK-57)

Uzak ömürlü bol! = Dolgih let jizni! = Uzak ömürlü ol! (**Çok yaşa!**) (KMKK-57)

2.2.5.2.YOL, TAŞIT, YOLCULUK VE KONAKLAMA İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta çok sık kullanılmaktadır. Karaçay - Malkar Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Karaçay - Malkar Türkleri kendi lehçelerini konuşurken sık sık Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Keçginlik ber, men saŋga kelallık tüyülme. = Prosti, ya ne smogu k tebe priyti.= Geçginlik ver, ben sana gele almalık değilim. (**Afedersin, ben sana gelemeyeceğim.**) (KMKK-58)

Bu ne oramdı? = Eto kakaya ulitsa? = Bu ne sokaktır? (**Bu hangi sokaktır?**) (KMKK-73)

Meçiev atlı oramdı. = Ulitsa imeni Meçieva. = Meçiev adlı sokaktır. (**Meçiev sokağıdır.**) (KMKK-73)

Kuliev atlı teatr kalaydadı? = Gde nahoditsya teatr imeni Kulieva? = Kuliev adlı tiyatro nerededir? (**Kuliev tiyatrosu nerededir?**) (KMKK-74)

Mında avtostantsiya kalaydadı? = Gde zdes' avtostantsiya? = Burada otobüs terminali nerededir? (**Otobüs terminali nerededir?**) (KMKK-73)

Sizni şaharda nença adam caşaydı? = Skol'ko çelovek projivaet v vaşem gorode? = Sizin şehirde kaç adam yaşıyor? (**Sizin şehrinizde kaç kişi yaşıyor?**) (KMKK-74)

Sen bu parkda birinçi keremise? = Tı pervıy raz v etom parke? = Sen bu parkta birinci keremisin? (**Sen bu parka ilk defa mı geldin?**) (KMKK-76)

V. İ. Lenin atlı prospekt. = Prospekt imeni V. İ. Lenina. = V. İ. Lenin adlı cadde. (**V. İ. Lenin caddesi.**) (KMKK-77)

Bu oramda caŋgı üyle neçik köpdüle! = Kak mnogo novıh domov po etoy ulitse! = Bu sokakta yeni evler nasıl çoktular! (**Bu sokakta yeni ev ne kadar çok!**) (KMKK-77)

Stadionŋga kalay barırğa bollukdu? = Kak mojno proehat' na stadion? = Stadyuma nasıl varmak olur? (**Stadyuma nasıl gidilir?**) (KMKK-77)

Saŋga solurğa kerekdi.= Tebe nado otdohnut'. = Sana dinlenmek gerek. (**Sen dinlenmelisin.**) (KMKK-101)

Sizge soluu üyge barırğa kerekdi.= Vam nado poehat' v dom otdıha. = Size dinlenme eve gitmek gerek. (**Siz dinlenme evine gitmelisiniz.**) (KMKK-101)

Arı kalay barırğa bollukdu? = Kak mojno tuda proehat'? = Oraya nasıl varmak olur? (**Oraya nasıl ulaşılabilir?**) (KMKK-116)

Mında keçe kayda kalırğa bollukdu? = Gde zdes' mojno perenoçevat'? = Burada gece nerede kalmaya olur? (**Burada gece nerede kalınabilir?**) (KMKK-118)

2.2.5.3.EĞİTİM VE ÖĞRETİM İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Karaçay - Malkar Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Karaçay - Malkar Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Men orusça igi söleşalmayma. = Ya ne mogu horoşo govorit' po-russki. = Ben Rusça iyi konuşa alamıyorum. (**Ben Rusça iyi konuşamıyorum.**) (KMKK-39)

Men malkar tilge üyreneme. = Ya izuçayu balkarskuyu yazıku. = Ben Malkar dile öğreniyorum. (**Ben Malkar dilini öğreniyorum.**) (KMKK-39)

Sizni respublikada malkar tilde nença gazet çığadı? = Skol'ko gazet vıhodit u vas v respublike na balkarskom yazıke? = Sizin Cumhuriyet'te Malkar dilde kaç gazete çıkıyor? (**Sizin Cumhuriyet'te Malkarca kaç gazete çıkıyor?**) (KMKK-98)

Sen skripkada soğa bilemise? = Tı igraeş' na skripke? = Sen kemanda çalabiliyor musun? (**Sen keman çalabiliyor musun?**) (KMKK-99)

Ekzamenleni igi bergenin̂g bla algışlayma. = Pozdravlyayu tebya s uspeşnoy sdaçey ekzamenov. = Sınavlarını iyi verdiğin ile tebrik ediyorum. (**Sınavlarını iyi verdiğin için seni tebrik ediyorum.**) (KMKK-132)

Sizde sabiy sad barmıdı? = U vas est' detskiy sad? = Sizde çocuk bahçesi var mı? (**Sizin çocuk bahçeniz var mı?**) (KMKK-133)

2.2.5.4.SAAT VE ZAMAN İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Karaçay - Malkar Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Karaçay - Malkar Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Segizni carımı. = Polovina vos'mogo. = Sekizin yarımı. (**Sekiz buçuk.**) (KMKK-49)

Segiz sağat kırk beş minut. = Vosem' çasov sorok pyat' minut. = Sekiz saat kırk beş dakika. (**Sekizi kırk beş dakika geçiyor.**) (KMKK-49)

Cıyırma minut altığa işlegendi.= Dvadtsat' minut şestogo. = Yirmi dakika altıya işleyendi. (**Saat beşi yirmi geçiyor.**) (KMKK-49)

Onbeş minut altığa işlegendi.= Pyatnadtsat' minut şestogo. = On beş dakika altıya işleyendi. (**Saat beşi on beş geçiyor.**) (KMKK-49)

On bir sağat elli minut. = Odinnadtsat' çasov pyat'desyat minut. = On bir saat elli dakika. (**On biri elli dakika geçiyor.**) (KMKK-50)

On sağat on minut. = Desyat' çasov desyat' minut. = On saat on dakika. (**Onu on dakika geçiyor.**) (KMKK-50)

Bu ıyıkda bizni ekzamenleribiz başlanırıkdıla. = Na etoy nedele u nas naçnutsya ekzamenı.= Bu haftada bizim sınavlarımız başlayacaklar. (**Bu hafta bizim sınavlarımız başlayacak.**) (KMKK-51)

Ozğan ıyıkda biz ekskursiyada bolğanbız. = Na proşloy nedele mı bılı na ekskurs2.= Geçen haftada biz gezide olmuştuk. (**Geçen hafta biz gezideydik.**) (KMKK-51)

Eki miŋ segizinçi cıl. = Dve tısyaçi vos'moy god. = İki bin sekizinci yıl. (**İki bin sekiz yılı.**) (KMKK-42)

Siz kayaçılık bla miŋ toğuz cüz seksen beşinçi cıldan beri küreşesiz. = Vı zanimaetes' al'pinizmom s 1985-oe goda. = Siz dağcılık ile bin dokuz yüz seksen beşinci yıldan beri uğraşıyorsunuz. (**Siz dağcılık ile bin dokuz yüz seksen beş yılından beri uğraşıyorsunuz.**) (KMKK-104)

Birinçi sentyabr'de men entta da Nal'çikde bollukma. = Pervogo sentyabrya opyat' budu v Nal'çike. = Birinci Eylül'de ben yine Nalçik'te olacağım. (**Bir Eylül'de ben yine Nalçik'te olacağım.**) (KMKK-42)

Bügün erttenlikde kelgenme. = Priehal segodnya utrom. = Bugün sabahta geldim. (**Bugün sabah geldim.**) (KMKK-36)

Saŋga nença cıl boladı? = Skol'ko tebe let? = Sana kaç yıl oluyor? (**Sen kaç yaşındasın?**) (KMKK-51)

Maŋga cıyırma bla bir cıl boladı.= Mne dvadtsat' odin god. = Bana yirmi bir yıl oluyor. (**Ben yirmi bir yaşındayım.**) (KMKK-51)

Seni egeçiŋge nença cıl boladı? = Skol'ko let tvoey sestre? = Senin ablana kaç yıl oluyor? (**Senin ablan kaç yaşındadır?**) (KMKK-52)

Aŋga onbeş cıl boladı.= Ey pyatnadtsat' let. = Ona on beş yıl oluyor. (**O, on beş yaşındadır.**) (KMKK-52)

Seni ataŋga elli cıl bola bolur. = Tvoemu ottsu, doljno bıt' pyat'desyat let. = Senin babana elli yıl oluyor. (**Senin baban elli yaşındadır.**) (KMKK-52)

Aŋga kırk beş cıl boladı.= Emu sorok pyat' let. = Ona kırk beş yıl oluyor. (**O, kırk beş yaşındadır.**) (KMKK-52)

Seni eriŋge nença cıl boladı? = Skol'ko let tvoemu suprugu? = Senin eşine kaç yıl oluyor? (**Senin eşin kaç yaşındadır?**) (KMKK-52)

Seni kızıŋ kaysı cılda tuuğandı? = V kakom godu rodilas' tvoya doç'? = Senin kızın hangi yılda doğmuştu? (**Senin kızın hangi yıl doğmuştu?**) (KMKK-52)

Kızım eki miŋ birinçi cılda tuuğandı. = Moya doç' rodilas' v 2001-oe godu. = Kızım iki bin birinci yılda doğmuştu. (**Kızım iki bin bir yılında doğmuştu.**) (KMKK-52)

Sen meni karındaşıma nença cıl bola bolur deyse? = Skol'ko let tı daş' moemu bratu? = Sen benim kardeşime kaç yıl olur diyorsun? (**Sen benim kardeşimin kaç yaşında olduğunu düşünüyorsun?**) (KMKK-52)

Aŋga onsegiz cıldan köp bola bolmaz. = Emu mojno dat' ne bol'şe vosemnadtsati let. = Ona on sekiz yıldan çok olamaz. (**O, on sekiz yaşından çok olamaz.**) (KMKK-52)

Meni karındaşım menden eki cılğa kiçidi. = Moy brat na dva goda moloje menya. = Benim kardeşim benden iki yıla küçüktü. (**Benim kardeşim benden iki yıl küçüktür.**) (KMKK-52)

Seni bayram bla alğışlayma! = Pozdravlyayu tebya s prazdnikom! = Seni bayram ile kutluyorum! (**Senin bayramını kutluyorum.**) (KMKK-55)

Sizni horlamnı künü bla alğışlayma! = Pozdravlyayu vas s dnyom pobedı! = Sizi zafer günü ile kutluyorum! (**Sizin zafer gününüzü kutluyorum.**) (KMKK-55)

Seni caŋı cıl bla alğışlayma! = Pozdravlyayu tebya s novım godom! = Seni yeni yıl ile kutluyorum! (**Senin yeni yılını kutluyorum.**) (KMKK-55)

Sizni tuuğan künüŋ bla alğışlayma! = Pozdravlyayu vas s dnyom rojdeniya! = Sizi doğum günü ile kutluyorum! (**Sizin doğum gününüzü kutluyorum.**) (KMKK-55)

Sizni işde cetişimleriŋ bla alğışlayma! = Pozdravlyayu vas s uspehami v rabote! = Sizi işte başarıların ile kutluyorum! (**Sizi işteki başarılarınızdan dolayı kutluyorum.**) (KMKK-55)

Seni sauğaŋ bla alğışlayma! = Pozdravlyayu tebya s nagradoy! = Seni ödül ile kutluyorum! (**Seni ödülünden dolayı kutluyorum.**) (KMKK-55)

Seni tuuduğuŋ bla alğışlayma! = Pozdravlyayu tebya s rojdeniem vnuka! = Seni torunun doğumu ile kutluyorum! (**Seni torununun doğumundan dolayı kutluyorum.**) (KMKK-55)

Men iŋgirde kar cauarık sunŋgan edim. = Ya dumal, çto veçerom poydet sneg. = Ben akşamda kar yağacak diye düşündüm. (**Ben akşam kar yağacak diye düşündüm.**) (KMKK-69)

Sen iŋgirde kayrı barlıksa? = Kuda tı poydeş' veçerom? = Sen akşamda nereye gideceksin? (**Sen akşam nereye gideceksin?**) (KMKK-66)

2.2.5.5.İŞ VE MESLEK İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Karaçay - Malkar Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Karaçay - Malkar Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Kim bolup işleysiz? = Kem rabotaete? = Kim olarak çalışıyorsunuz? (**Ne iş yapıyorsunuz?**) (KMKK-34)

Sen kim bolup işleyse? = Kem tı rabotaeş'? = Sen kim olup çalışıyorsun? (**Sen ne olarak çalışıyorsun?**) (KMKK-111)

Kim bolup işleydi? = Kem on rabotaet? = O kim olarak çalışıyor? (**O ne iş yapıyor?**) (KMKK-34)

İşde kalaydı? = Kak na rabote? = İşte nasıl? (**İş nasıl?**) (KMKK-44)

2.2.5.6.YEMEK VE NEZAKET İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Karaçay - Malkar Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Karaçay - Malkar Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Senden tilerge bollukmudu? = Mojno poprosit' tebya? = Senden rica etmek olur mu? (**Senden rica edebilir miyim?**) (KMKK-53)

Stol artına oltur. = Sadis' za stol. = Masa arkasına otur. (**Masaya otur.**) (KMKK-118)

2.2.5.7.ALIŞVERİŞ İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Karaçay - Malkar Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Karaçay - Malkar Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Tükenle mında kalaydadıla? = Gde zdes' nahodyatsya magazını? = Dükkânlar burada nerededirler? (**Dükkânlar nerededir?**) (KMKK-81)

Aş-azık tüken kaydadı? = Gde produktovıy magazin? = Gıda dükkân nerededir? (**Gıda dükkânı nerededir?**) (KMKK-81)

Kitap tüken kaydadı? = Gde knijnıy magazin? = Kitap dükkân nerededir? (**Kitap dükkânı nerededir?**) (KMKK-81)

Kölek kayda satıp alırğa bollukdu? = Gde ya mogu kupit' rubaşku? = Gömlek nerede satın almaya olur? (**Gömlek nereden satın alınabilir?**) (KMKK-81)

Kararğa bollukmudu? = Mojno posmotret'? = Bakmaya olur mu? (**Bakılabilir mi?**) (KMKK-82)

Bu nença turadı? = Skol'ko eto stoit? = Bu ne kadar duruyor? (**Bunun fiyatı nedir?**) (KMKK-82)

Bu kumaç nença turadı? = Skol'ko stoit eta tkan'? =Bu kumaş ne kadar duruyor? (**Bu kumaşın fiyatı nedir?**) (KMKK-82)

Bu kassetalarğa kayda tıŋılarğa bollukdu? = Gde ya mogu prosluşat' eti kassetı? = Bu kasetlere nerede dinlemeye olur? (**Bu kasetler nerede dinlenebilir?**) (KMKK-83)

Men tütün alırğa kerekme. = Mne nujno kupit' sigaretı.= Ben sigara almaya gereğim. (**Ben sigara almalıyım.**) (KMKK-83)

Tovarlanı kreditge beremisiz? = Predostavlyaete li vı tovarı v kredit? = Ürünleri krediye veriyor musunuz? (**Ürünleri taksit ile veriyor musunuz?**) (KMKK-84)

Men bıstırlarımı cuuarğa berirge kerekme. = Mne nado sdat' bel'e v stirku. = Ben çamaşırlarımı yıkamaya vermeye gereğim. (**Ben çamaşırlarımı yıkamaya vermeliyim.**) (KMKK-88)

Kiyimleni tazalarğa kayrı berirge bollukdu? = Kuda mojno sdat' odejdu v çistku? = Giyimleri temizlemeye nereye vermeye olur? (**Giyimler temizlenmek için nereye verilebilir.**) (KMKK-88)

Caŋı gazetleni kayda alırğa bollukdu? = Gde mojno kupit' svejie gazetı? = Yeni gazeteleri nerede almaya olur? (**Yeni gazeteler nereden alınabilir?**) (KMKK-98)

2.2.5.8.SAĞLIK İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Karaçay - Malkar Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Karaçay - Malkar Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Men aurup turama. = Ya boleyu. = Ben ağrıyorum. (**Ben hastayım.**) (KMKK-93)

Seni auruğan halıŋ bardı. = U tebya boleznennıy vid. = Senin ağrıyan halin vardı. (**Senin hasta halin vardı.**) (KMKK-93)

Sen vraçha barırğa kerekse. = Tebe neobhodimo obratit'sya k vraçu. = Sen doktora varmaya gereksin. (**Sen doktora gitmelisin.**) (KMKK-94)

Men vraçha cazılırğa kerekme. = Mne nujno zapisat'sya k vraçu. = Ben doktora kaydolmaya gereğim. (**Ben doktora kaydolmalıyım.**) (KMKK-94)

Saŋa ukol eterge kerekdi.= Tebe nujno sdelat' ukol. = Sana iğne yaptırmak gerek. (**Sen iğne yaptırmalısın?**) (KMKK-95)

Sizge bol'nitsada igirek bollukdu. = Vam budet luçşe v bol'nitse. = Size hastanede çok iyi olacak. (**Siz hastanede çok iyi olacaksınız.**) (KMKK-95)

Maŋa közlükle kerek. = Mne nujnı oçki.= Bana gözlükler gerek. (**Bana gözlük gerekiyor.**) (KMKK-97)

Maŋa közlükle sayla. = Podberi mne oçki.= Bana gözlükler seç. (**Bana gözlük seç.**) (KMKK-97)

Saŋa kallay közlükle kerekdile? = Kakie oçki tebe nujnı? = Sana hangi gözlükler gerekdiler? (**Sana hangi gözlük gerekiyor?**) (KMKK-97)

Seni közlüklege retsepting͡ barmıdı? = U tebya est' retseept na oçki? = Senin gözlüklere reçeten var mı? (**Senin gözlük için reçeten var mı?**) (KMKK-97)

Skorıy pomoşç'nu çakırırğa kerekdi.= Nado vızvat' skoruyu pomoşç'. = İlk yardımı çağırmaya gerek. (**İlk yardım çağrılmalı; ilk yardımı çağırmak gerekiyor.**) (KMKK-97)

Skorıy pomoşç'ha kalay söleşirge kerekdi? = Kak pozvonit' v skoruyu pomoşç'? = İlk yardıma nasıl çağırmaya gerek. (**İlk yardım nasıl çağrılmalı; ilk yardımı nasıl çağırmak gerekiyor?**) (KMKK-97)

2.2.5.9.DİĞER KONULAR İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

İletişim araçları, toplumsal merasimler, tabiat, spor, sinema, tiyatro vb. ile ilgili söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Karaçay - Malkar Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Karaçay - Malkar Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Aytalmayma. = Ne mogu sakazat'. = Söyleye almıyorum. (**Söyleyemiyorum.**) (KMKK-42)

Bügün gazetlede ne can͡gılık bardı? = Çto novogo segodnya v gazetah? = Bugün gazetelerde ne yenilik var? (**Bugün gazetelerde hangi haberler var?**) (KMKK-66)

Teren kar caudu. = Vıpal glubokiy sneg. = Derin kar yağdı. (**Çok kar yağdı.**) (KMKK-72)

Mında telefon kalaydadı? = Gde zdes' telefon? = Burada telefon nerededir? (**Telefon nerededir?**) (KMKK-78)

Seni bla tepserge bollukmudu? = Mojno s toboy potantsevat'? = Seninle dans etmeye olur mu? (**Seninle dans edebilir miyim?**) (KMKK-100)

2.2.6.KARAİM TÜRKÇESİ

2.2.6.1.KABUL ETME, KENDİNİ TANITMA, TANIŞMA VE KİŞİSEL BİLGİ İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta çok sık kullanılmaktadır. Karaim Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Karaim Türkleri kendi lehçelerini konuşurken sık sık Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Kim o? = Kto on? = Kim o? (**O kimdir?**) (KAKK-27)

Kim olar? = Kto oni? = Kim onlar? (**Onlar kimdir?**) (KAKK-27)

Kim anda? = Kto tam? = Kim orada? (**Orada kim var?**) (KAKK-27)

Kim bu? = Kto eto? = Kim bu? (**Bu kimdir?**) (KAKK-27)

Kim bu hatın? = Kto etot jenşçina? = Kim bu bayan? (**Bu bayan kimdir?**) (KAKK-27)

Canım minnet sizni körme. = Rad vas videt'. = Memnunum sizi görmeye. (**Sizi gördüğüme memnunum.**) (KAKK-9)

Maa kerek ketime. = Mne neobhodimo idti.= Bana gerek gitmek. (**Benim gitmem gerekiyor.**) (KAKK-9)

Tez yolguşlıkka! = Do skoroy vstreçi! = Çabuk görüşmeye! (**Yakında tekrar görüşürüz.**) (KAKK-9)

Men mebetli sız bilen. = Ya soglasen s vami.= Ben razı siz ile. (**Ben sizden razıyım.**) (KAKK-11)

Men istemedım sizi͡ng canıŋ͡gızı͡ng avurtma. = Ya ne hotel vas obidet'. = Ben istemedim sizin canınızı sıkmak. (**Ben sizin canınızı sıkmak istemedim.**) (KAKK-12)

İsteim sizge yahşı vahtınizın keçirme. = Jelayu vam horoşo provesti vremya. = İstiyorum size iyi vaktinizin geçirme. (**Sizin iyi vakit geçirmenizi diliyorum.**) (KAKK-12)

Men isteimdır sizi͡ng teatırğa teklif etmege. = Ya hotel bı priglasit' vas v teatr. = Ben istiyorum sizi tiyatroya davet etmeye. (**Ben sizi tiyatroya davet etmek istiyorum.**) (KAKK-10)

Izın berıŋ͡gız tanış bolmaa! = Razreşite poznakomit'sya! = İzin veriniz tanış olmaya! (**Tanışmama izin veriniz!**) (KAKK-13)

Canım minnet siz bilen tanışma. = Rad s vami poznakomit'sya. = Memnunum siz ile tanışmaya. (**Sizinle tanıştığıma memnunum.**) (KAKK-13)

Tanışlaŋ͡gız, canım, arkadaşımnen. = Poznakom'tes', pojaluysta, s tovarişçem. = Tanışınız, lütfen, arkadaşımla. (**Lütfen arkadaşımla tanışınız.**) (KAKK-13)

Men Kiyevden. = Ya iz Kieva. = Ben Kiyev'den. (**Ben Kiyev'liyim.**) (KAKK-13)

Biz Krımdan. = Mı iz Krıma. = Biz Kırım'dan. (**Biz Kırım'lıyız.**) (KAKK-13)

Men birinci kere sizni yerde. = Ya vpervıe v vaşey strane. = Ben ilk defa sizin yerde. (**Ben ilk defa sizin yerinizdeyim / ülkenizdeyim vb.**) (KAKK-14)

Biz ekinci kere sizi͡ŋg şeherde. = Mı vtoroy raz v vaşem gorode. = Biz ikinci defa sizin şehirde. (**Biz ikinci defa sizin şehrinizdeyiz.**) (KAKK-14)

Men kel'dım mında ohmakka. = Ya priehal syuda uçit'sya. = Ben geldim buraya okumaya. (**Ben buraya okumaya geldim.**) (KAKK-14)

Ne kiymege maa? = Çto mne nadet'? = Ne giymeye bana? (**Ben ne giymeliyim?**) (KAKK-22)

Kiy yanğı anterti. = Naden' novoe plat'e. = Giy yeni elbise. (**Yeni elbise giy.**) (KAKK-22)

Ne kördıŋ͡g çüşünde? = Çto tı videl vo sne? = Ne gördün düşünde? (**Düşünde ne gördün?**) (KAKK-22)

Çüşimde kördım deŋ͡giz. = Vo sne ya videl more. = Düşümde gördüm deniz. (**Düşümde deniz gördüm.**) (KAKK-22)

Alarda epsı başta kübük. = U nih vse po-prejnemu. = Onlarda hepsi baştaki gibi. (**Onların hepsi eskisi gibi.**) (KAKK-24)

Mına yahşı, men kuvanam. = Vot horoşo, ya rad. = İşte güzel, ben seviniyorum. (**Ne kadar güzel, buna sevindim.**) (KAKK-24)

Men tüvül kız. = Ya ne devoçka. = Ben değil kız. (**Ben kız değilim.**) (FÖBM-101)

Son aytılar, ki biz karahşılar. = Potom skajut, çto mı razboyniki. = Sonra diyecekler ki, biz haramiyiz. (**Sonra bizim harami olduğumuzu söyleyecekler.**) (FÖBM-106)

O kart yahşı hatın dügül, <u>kaysı</u> kobuz eştkende sekire; o yahşı hatın, <u>kaysı</u> evnin keregin bile. = Horoşaya jenşina ne ta, <u>kotoraya</u> tantsuyet kak tol'ko uslışet muzıku, a ta, <u>kotoraya</u> znayet hozyastvo. = İyi kadın o değil, <u>hangisi</u> kopuzu duyunca

oynaya; o iyi kadın odur, hangisi evinin gereğini bile. (**Kopuzu duyunca oynayan kadın iyi kadın değil; ev işinden anlayan kadın iyi kadındır.**) (FÖBM-107)

2.2.6.2.AİLE DURUMU İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta çok sık kullanılmaktadır. Karaim Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Karaim Türkleri kendi lehçelerini konuşurken sık sık Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Sız üylü mı? = Vı jenatı? = Siz evli mi? (**Siz evli misiniz?**) (KAKK-15)

Men üylü. = Ya jenat. = Ben evli. (**Ben evliyim.**) (Erkek için) (KAKK-15)

Men kocalı.= Ya zamujem. = Ben kocalı.(**Ben evliyim.**) (Bayanlar için) (KAKK-15)

Mende bar eki bala. = U menya est' dvoe detey. = Bende var iki çocuk. (**Benim iki çocuğum var.**) (KAKK-15)

Men doğdım 1937 senesinde. = Ya rodilsya v 1937 godu. = Ben doğdum 1937 yılında. (**Ben 1937 yılında doğdum.**) (KAKK-15)

Kaç yaşinda sizi͡ŋ kızı͡ŋız? = Skol'ko let vaşey doçeri? = Kaç yaşında sizin kızınız? (**Sizin kızınız kaç yaşındadır?**) (KAKK-15)

An͡ga yedı buçuk yıl. = Ey sem' s polovinoy let. = Ona yedi buçuk yıl. (**O yedi buçuk yaşındadır.**) (KAKK-15)

2.2.6.3.YOL, TAŞIT, YOLCULUK VE KONAKLAMA İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta çok sık kullanılmaktadır. Karaim Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Karaim Türkleri kendi lehçelerini konuşurken sık sık Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Ozdırı͡ŋız menı, canım. = Provodite menya, pojaluysta. = Yolcu ediniz beni, lütfen. (**Lütfen beni yolcu ediniz.**) (KAKK-10)

Bekle͡ŋız menı, canım. = Podojdite menya, pojaluysta. = Bekleyiniz beni, lütfen. (**Lütfen beni bekleyiniz.**) (KAKK-10)

Keterık mı biz tavğa? = Poedem li mı v gor? = Gideriz mi biz dağa? (**Biz dağa gidelim mi?**) (KAKK-22)

Amma men kast etem deñizge ketme. = No ya nameren poehat' k moryu. = Ama ben amaçlıyorum denize gitme. (**Ama ben denize gitmeyi hedefliyorum.**) (KAKK-22)

Yuvartırsıñ mı sen menı atçik üstünde? = Pokataeş' li tı menya na loşadke? = Gezdirirsin mi sen beni at üstünde? (**Beni at üstünde gezdirir misin?**) (KAKK-25)

Kayda biz? = Gde mı? = Nerede biz? (**Biz neredeyiz?**) (KAKK-26)

Kayda bu? = Gde eto? = Nerede bu? (**Bu nerededir?**) (KAKK-26)

Nas anda ketme? = Kak tuda proyti? = Nasıl oraya gitme? (**Oraya nasıl gidilir?**) (KAKK-27)

Kimiden maa kerek sorma? = U kogo mne nado sprosit'? = Kimden bana gerek sormak? (**Ben kimden sormalıyım?**) (KAKK-27)

Bu uzak mı mından? = Eto daleko otsyuda? = Bu uzak mı buradan? (**Orası buradan uzak mıdır?)** (KAKK-28)

Nas barma bitiklik içkirisina? = Kak proyti v biblioteku-çital'nyu? = Nasıl gitmek kütüphaneye? (**Kütüphaneye nasıl gidilir?**) (KAKK-28)

Kayda yakıncı avtobusnın tohtağan yerı? = Gde blijayşaya ostanovka avtobusa? = Nerede yakın otobüs durağı? (**En yakın otobüs durağı nerededir?**) (KAKK-29)

Nas tarafka maa kerek ketme? = V kakom napravlenii mne nado idti? = Ne tarafa bana gerek gitmek? (**Benim ne tarafa gitmem gerekiyor?**) (KAKK-29)

Ketıñız bu tarafka. = İdite v etu storonu. = Gidiniz bu tarafa. (**Bu tarafa gidiniz.**) (KAKK-29)

Barıñız soñ-yarı. = İdite nalevo. = Gidiniz sol yana. (**Sol tarafa gidiniz.**) (KAKK-29)

Men bilem yolın. = Ya znayu dorogi. = Ben biliyorum yolu. (**Ben yolu biliyorum.**) (KAKK-29)

Yazıñız adresın. = Napişite adres. = Yazınız adresi. (**Adresi yazınız.**) (KAKK-29)

Müñkün mı avtobusnen ketmege? = Mojno li doehat' na ovtobuse? = Mümkün mü otobüs ile gitmeye? (**Otobüs ile gitmek mümkün müdür?**) (KAKK-29)

Kayda maa kerek çıkma? = Gde mne nujno vıyti? = Nerede bana gerek çıkmak? (**Benim nerede çıkmam gerekiyor?**) (KAKK-29)

Kaçan maa kerek çıkmaa? = Kogda mne vıhodit'? = Ne zaman bana gerek çıkmak? (**Benim ne zaman çıkmam gerekiyor?**) (KAKK-30)

Izın berıŋ͡ğız keçip ketme. = Razreşite proyti.= İzin veriniz geçip gitmeye. (**Gitmeme izin veriniz.**) (KAKK-30)

Tohtaŋ͡ğız mında. = Ostanovites' zdes'. = Durunuz burada. (**Burada durunuz.**) (KAKK-30)

Nas çaŋ͡ğ kakmaa musefir evnın sorımış hızmetıne? = Kak pozvonit' v spravoçnuyu slujbu gostinitsı? = Nasıl telefon açmak otelin resepsiyonuna? (**Otelin resepsiyonuna nasıl telefon açabilirim?**) (KAKK-31)

2.2.6.4.EĞİTİM VE ÖĞRETİM İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Karaim Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Karaim Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Bahışla maa urus-karay lakırdılık. = Podari mne russko-karaimskiy razgovornik. = Hediye et bana Rus-Karay konuşma kılavuzu. (**Bana Rus-Karay konuşma kılavuzu hediye et.**) (KAKK-10)

Laf etesız mı Karaimça? = Vı govorite po-karaimski? = Konuşuyorsuz mu Karaimce? (**Karaimce konuşuyor musunuz?**) (KAKK-17)

Nas aytla bu karaimça? = Kak eto skazat' po-karaimski? = Nasıl söyleniyor bu Karaimce? (**Bu Karaimce nasıl söyleniyor?**) (KAKK-18)

Nas bunı urusça çevirme? = Kak eto perevesti po-russki? = Nasıl bunu Rusça çevirme? (**Rusçaya bunu nasıl çevirebiliriz?**) (KAKK-18)

Men ogrenem karay tilini. = Ya uçu karaimskiy yazık. = Ben öğreniyorum Karay dilini. (**Ben Karay dilini öğreniyorum.**) (KAKK-18)

Bizge kerek tercuman. = Nam nujen perevodçik. = Bize gerek tercüman. (**Bize tercüman gerekiyor.**) (KAKK-18)

Maa bek ayip, doğmış tilını bil'meim uçun. = Mne oçen' stıdno, çto ya ne znayu rodnoy yazık. = Bana çok ayıp, doğmuş dilini bilmediğim için. (**Ben ana dilimi bilmediğim için çok utanıyorum.**) (KAKK-18)

Men kel'dım mektepten. = Ya prişel iz şkolı. = Ben geldim okuldan. (**Ben okuldan geldim.**) (KAKK-23)

Bügün men kazandım beş matematikadan. = Segodnya ya zarabotal pyat' po matematike. = Bugün ben aldım beş matematikten. (**Ben bugün matematikten beş aldım.**) (KAKK-23)

Oğlum, örendıŋ mı sen sayma? = Sınok nauçilsya li tı sçitat'? = Oğlum, öğrendin mi sen sayma? (**Oğlum sen saymayı öğrendin mi?**) (KAKK-23)

Yaptıŋ mı sen derslerın? = Sdelal li tı svoi uroki? = Yaptın mı sen derslerini? (**Sen derslerini yaptın mı?**) (KAKK-26)

Ohudıŋ mı kitabın? = Proçital li tı knijku? = Okudun mu kitabını? (**Kitabını okudun mu?**) (KAKK-26)

Adı nas karayça? = Kak nazıvaetsya po-karaimski? = Adı nasıl Karayca? (**Karayca adı nedir?**) (KAKK-27)

Ne demek bu söz? = Çto oznaçaet eto slovo? = Ne demek bu söz? (**Bu söz ne demektir?**) (KAKK-28)

Neni bilmez, ani süvmez. = Çego ne znayut, togo i ne lyubyat. = Neyi bilmez, onu sevmez. (**Bilinmeyen şey sevilmez.**) (FÖBM-125)

2.2.6.5.SAAT VE ZAMAN İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Karaim Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Karaim Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Kaç saat? = Kotorıy ças? = Kaç saat? (**Saat kaç?**) (KAKK-19)

Sekiz saat. = Vosem' çasov. = Sekiz saat. (**Saat sekiz.**) (KAKK-19)

Çoktan dugul'. = Nedovno. = Çoktan değil. (**Geçenlerde.**) (KAKK-20)

Ne senesında o boldı? = V kakom godu eto proizoşlo? = Hangi yıl o oldu? (**O hangi yıl oldu?**) (KAKK-20)

Yahşı, keteik yarın. = Horoşo, poydem zavtra. = İyi, gidelim yarın. (**İyi, yarın gidelim.**) (KAKK-10)

Vaht turma! = Pora vstat'! = Vakit kalkma! (**Kalkma vakti!**) (KAKK-22)

Kaçan işley poçta? = Kogda rabotaet poçta? = Ne zaman çalışıyor posta? (**Posta ne zaman çalışıyor?**) (KAKK-30)

Kaçanğı saatta açıla poçta? = V kotorom çasu otkrıvaetsya poçta? = Hangi saatte açılıyor posta? (**Posta saat kaçta açılıyor?**) (KAKK-30)

2.2.6.6.İŞ VE MESLEK İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Karaim Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Karaim Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Neçün bevle keç kel'dıng̃ işten? = Poçemu tak pozdno prişel s rabotı? = Niçin böyle geç geldin işten? (**Niçin işten böyle geç geldin?**) (KAKK-24)

Sat kaçında saa kerek işte bolma? = K kotoromu çasu tı doljen bıt' na rabote? = Saat kaçta sana gerek işte olma? (**Senin saat kaçta işte olman gerekiyor?**) (KAKK-23)

Çang̃ kakarsıng̃ mı maa telfonnen işten? = Pozvoniş' li tı mne po telefonu s rabotı? = Çaldırır mısın bana telefon ile işten? (**Beni işten telefon ile arayabilir misin?**) (KAKK-23)

Yardım maa, canım. = Pomogite mne, pojaluysta. = Yardım bana, lütfen. (**Lütfen bana yardım ediniz.**) (KAKK-9)

Balışaim mı sizge? = Pomoç' vam? = Yardım edeyim mi size? (**Size yardım edeyim mi?**) (KAKK-28)

Yareytıng̃ız kirme? = Razreşite voyti. = İzin veriniz girmeye. (**Girmeme izin veriniz.**) (KAKK-9)

Müng̃kün mı sızge teklif etme? = Mojno li vam predlojit'? = Mümkün mü size teklif etmek? (**Size teklif edilebilir mi?**) (KAKK-9)

Yardım bolasız mı maa? = Mogli bı vı mne pomoç'? = Yardım olasız mı bana? (**Bana yardım edebilir misiniz?**) (KAKK-27)

Müng̃kün mı boluşma sizge? = Mojno li pomoç' vam? = Mümkün mü yardım etmek size? (**Size yardım etmek mümkün mü?**) (KAKK-27)

Müng̃kün mı laf etme anı bilen? = Mojno li pogovorit' s nim? = Mümkün mü konuşmak onunla? (**Onunla konuşmak mümkün mü?**) (KAKK-27)

Müng̃kün mı yalvarma sizden? = Mojno poprosit' u vas? = Mümkün mü istemek sizden? (**Sizden isteyebilir miyim?**) (KAKK-27)

Ne maa kerek yapma? = Çto mne nado delat'? = Ne bana gerek yapmak? (**Benim ne yapmam gerekiyor?**) (KAKK-28)

2.2.6.7.YEMEK VE NEZAKET İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Karaim Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Karaim Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Ber maa bir fil'can çay gül'be şekernen. = Day mne çaşku çaya s rozovım varen'em. = Ver bana bir fincan çay gül şekeriyle. (**Bana gül şekerli bir fincan çay ver.**) (KAKK-22)

Uylelik aşka bizde ne? = Çto u nas na obed? = Öğle yemeğine bizde ne? (**Öğle yemeğine bizde ne var?**) (KAKK-24)

Men hazırladım nohut aşı. = Ya svarila gorohovıy sup. = Ben hazırladım nohut yemeği. (**Ben nohut yemeği hazırladım.**) (KAKK-24)

Nezetli mı aş? = Vkusnaya li eda? = Lezzetli mi yemek? (**Yemek lezzetli mi?**) (KAKK-24)

A men isteim bir çanak. = A ya hoçu tarelku. = A ben istiyorum bir tabak. (**Ben bir tabak istiyorum.**) (KAKK-25)

Ne nezetli bar sizde ahşam aşka? = Çto vkusnogo u vas na ujin? = Ne lezzetli var sizde akşam yemeğine? (**Sizde akşam yemeğine hangi lezzetli yemekler var?**) (KAKK-25)

Kart nene ahşam aşina hazırladı çay baklava bilen. = Babuşka na ujin prigotovila çay s mindal'nımi pirojkami. = Nine akşam yemeğine hazırladı çay baklava ile. (**Nine akşam yemeğine baklava ile çay hazırladı.**) (KAKK-25)

2.2.6.8.ALIŞVERİŞ İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Karaim Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Karaim Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Buzdırıŋ͡ğız maa ufak ahçağa. = Razmenyayte mne meloç'. = Bozdurunuz bana ufak paraya. (**Parayı bozdurunuz.**) (KAKK-32)

Kayda erkek urba ayırtuvı? = Gde otdel mujskoy odejdı.= Nerede erkek giyim bölümü? (**Erkek giyimi bölümü nerededir?**) (KAKK-33)

Kayda müŋ͡gkün satın alma? = Gde mojno kupit? = Nerede mümkün satın almak? (**Nerede satın almak mümkündür?**) (KAKK-33)

Nas fiyatı bunı? = Kakova tsena etogo? = Nasıl fiyatı bunun? (**Bunun fiyatı nedir?**) (KAKK-33)

Ödemek sizge ye kassaa? = Platit' vam ili v kassu? = Ödemek size veya kasaya? (**Size mi kasaya mı ödenecek?**) (KAKK-33)

Men kıdıram kolçak. = Ya işçu perçatki. = Ben arıyorum eldiven. (**Ben eldiven arıyorum.**) (KAKK-34)

Kösterıŋ͡ğız maa türlü tüste. = Pokajite mne çto-nibud' raznotsvetnoe. = Gösteriniz bana çeşitli renkte. (**Renk çeşitlerini bana gösteriniz.**) (KAKK-35)

Maa kerek karavle. = Mne nujnı tufli. = Bana gerek ayakkabı. (**Bana ayakkabı gerekiyor.**) (KAKK-36)

Bar mı sizde karandaş? = Est' li u vas karandaş? = Var mı sizde kalem? (**Sizde kalem var mı?**) (KAKK-36)

Berıŋ͡ğız bir ötmek. = Dayte odin hleb. = Veriniz bir ekmek. (**Bir ekmek veriniz.**) (KAKK-39)

Çekiŋ͡ğız bir kilo alma. = Vzves'te kilogramm yablok. = Tartınız bir kilo elma. (**Bir kilo elma tartınız.**) (KAKK-40)

Bar mı sizde balık? = Est' li u vas balık? = Var mı sizde balık? (**Sizde balık var mı?**) (KAKK-40)

Canım bir şişe şarab. = Pojaluysta, butılku vina. = Lütfen bir şişe şarap. (**Lütfen bir şişe şarap veriniz.**) (KAKK-40)

2.2.6.9.SAĞLIK İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Karaim Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Karaim Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Ne bola siznen? = Çto s vami? = Ne oluyor sizinle?(**Neyiniz var?**) (KAKK-28)

Maa pek yaman. = Mne oçen' ploho. = Bana çok kötü. (**Ben çok kötüyüm.**) (KAKK-46)

Çakırıŋ͡ğız hekimni. = Vızovite vraça. = Çağırınız hekimi. (**Hekimi çağırınız.**) (KAKK-46)

Kayda yaşay hekim? = Gde jivet vraç? = Nerede yaşıyor hekim? (**Hekim nerede yaşıyor?**) (KAKK-46)

Nas telefon nomerı hekimnı? = Kakoy nomer telefona u vraça? = Nasıl telefon numarası hekimin? (**Hekimin telefon numarası nedir?**) (KAKK-46)

Nas çaŋ͡ğ kakma hastahanege? = Kak pozvonit' v bol'nitsu? = Nasıl telefon açma hastaneye? (**Hastaneye nasıl telefon açılabilir?**) (KAKK-46)

Alketıŋ͡ğız menı hastahanege. = Otvezite menya v bol'nitsu. = Götürünüz beni hastaneye. (**Beni hastaneye götürünüz.**) (KAKK-46)

Ne sızlay sizde? = Çto u vas bolit? = Ne ağrıyor sizde? (**Sizin nereniz ağrıyor?**) (KAKK-47)

Mende tıknefes. = U menya odışka. = Bende nefes darlığı. (**Benim nefes darlığım var.**) (KAKK-47)

Mende sitme. = U menya lihoradka. = Bende sıtma. (**Benim sıtmam var.**) (KAKK-47)

Mende başım avruy. = U menya bolit golova. = Bende başım ağrıyor. (**Benim başım ağrıyor.**) (KAKK-47)

Maa közge bir şiy çuştı.= Mne çto-to popalo v glaz. = Bana göze bir şey girdi.(**Benim gözüme bir şey girdi.**) (KAKK-48)

Mende ıştahım yok. = U menya net appetita. = Bende iştahım yok. (**Benim iştahım yok.**) (KAKK-48)

Hekim, ne men bilen? = Çto so mnoy, doktor? = Hekim, ne benimle? (**Hekim, benim neyim var?**) (KAKK-48)

Nas hastalık mende? = Kakaya bol' u menya? = Nasıl hastalık bende? (**Benim hangi hastalığım var?**) (KAKK-48)

Nas keŋ͡geş bersız maa? = Çto posovetuete mne? = Nasıl tavsiye verirsiniz bana? (**Bana ne tavsiye edersiniz?**) (KAKK-48)

Borçlı mı men töşekte yatmaa? = Doljen li ya lejat' v posteli? = Gerekli mi ben yatakta yatmaya? (**Benim yatmam gerekiyor mu?**) (KAKK-48)

Nas ilyac maa bersız? = Kakoe lekarstvo mne dadite? = Nasıl ilaç bana veriyorsunuz? (**Bana hangi ilacı veriyorsunuz?**) (KAKK-48)

Bar mı ümit, tez tüzel'genme? = Est' li nadejda, çto skoro popravlyus'? = Var mı ümit, çabuk iyileşmeye. (**Çabuk iyileşme ümidi var mı?**) (KAKK-48)

Yazıŋ͡ız ilyac kiyatın. = Vıpişite retsept. = Yazınız reçete. (**Reçete yazınız.**) (KAKK-48)

Bügün maa yahşıca. = Segodnya mne luççe. = Bugün bana iyice. (**Ben bugün iyiyim.**) (KAKK-49)

Çiş sızlavdan bir şiy berıŋ͡ız maa. = Dayte mne çto-nibud' ot zubnoy boli. = Diş ağrısından bir şey veriniz bana. (**Bana diş ağrısı için bir şey veriniz.**) (KAKK-49)

Bar mı sizde bu ilyac? = Est' li u vas eto lekarstvo? = Var mı sizde bu ilaç? (**Sizde bu ilaç var mı?**) (KAKK-49)

Kaçan hazır bolur bu ilyac? = Kogda budet gotovo eto lekarstvo? = Ne zaman hazır olur bu ilaç? (**Bu ilaç ne zaman hazır olur?**) (KAKK-50)

Ne ğadar kabul etmege kerek bu ilyacın? = V kakih dozah sleduet prinimat' = Ne kadar kabul etmeye gerek bu ilacın? (**Bu ilacın ne kadarını kullanmak gerekiyor?**) (KAKK-50)

Berıŋ͡ız maa yara bağlama bez. = Dayte mne bint. = Veriniz bana yara bant. (**Bana yara bandı veriniz.**) (KAKK-50)

2.2.6.10.SAYILAR İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Karaim Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Karaim Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Bir prosent. = Odin protsent. = Bir yüzde. (**Yüzde bir.**) (KAKK-17)

Üç buçuk prosent. = 3,5 protsent. = Üç buçuk yüzde. (**Yüzde üç buçuk.**) (KAKK-17)

Siz yanğılışdıŋ͡ız nomernen. = Vı oşiblis' nomerom. = Siz hata yaptınız numara ile. (**Siz numarada hata yaptınız.**) (KAKK-32)

2.2.6.11.DİĞER KONULAR İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

İletişim araçları, toplumsal merasimler, tabiat, spor, sinema, tiyatro vb. ile ilgili söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Karaim Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Karaim Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Yareytıŋ͡ğız tütün yandırma. = Razreşite zakurit'. = İzin veriniz sigara içmeye. (**Sigara içmeye izin veriniz.**) (KAKK-10)

Biz iştırdık yaŋğı deputatın. = Mı vıbrali novogo deputata. = Biz seçtik yeni milletvekilini. (**Biz yeni milletvekilini seçtik.**) (KAKK-24)

Men isteim depeş yollatma Moskvağa. = Ya hoçu poslat' telegrammu v Moskvu. = Ben istiyorum telgraf gönderme Moskova'ya. (**Ben Moskova'ya telgraf göndermek istiyorum.**) (KAKK-31)

Kavuştırıŋ͡ğız menı şeher bilen. = Soedinite menya s gorodom. = Bağlayınız beni şehir ile. (**Beni şehire bağlayınız.**) (KAKK-31)

Men laf eterım evden. = Ya budu govorit' iz doma. = Ben konuşacağım evden. (**Ben ev ile konuşacağım.**) (KAKK-32)

Men stecek edım laf etme. = Ya hotel bı pogovorit'. = Ben isterdim konuşmak. (**Ben konuşmak isterdim.**) (KAKK-32)

Men çaŋ͡ğ kakarım son. = Ya pozvonyu pozje. = Ben telefon ederim sonra. (**Ben sonra telefon ederim.**) (KAKK-32)

Yazıŋ͡ğız telefonım. = Zapişite moy telefon. = Yazınız telefonumu. (**Telefonumu yazınız.**) (KAKK-32)

Sizni yalvaralar telefonğa. = Vas prosyat k telefonu. = Sizi istiyorlar telefona. (**Sizi telefona istiyorlar.**) (KAKK-32)

Ne aŋ͡ğa eytma? = Çto emu skazat'? = Ne ona anlatmak? (**Ona ne anlatacaktınız?**) (KAKK-32)

Bu yerde kayda telefon? = Gde zdes' telefon? = Burada nerede telefon? (**Burada telefon nerede var?**) (KAKK-32)

Müŋ͡gkün mı sizden çaŋ͡ğ kakmaa? = Mojno li pozvonit' ot vas? = Mümkün mü sizden telefon açmaya? (**Sizden telefon açmak mümkün mü?**) (KAKK-33)

Nasıl bügün havanı sıcaklığı? = Kakaya segodnya temperatura vozduha? = Nasıl bugün havanın sıcaklığı? (**Bugün havanın sıcaklığı nasıl?**) (KAKK-45)

Yarın nas hava bolacak? = Kakaya pogoda budet zavtra? = Yarın nasıl hava olacak? (**Yarın hava nasıl olacak?**) (KAKK-45)

Yarınğa beklene yağmur. = Zavtra ojidaetsya dojd'. = Yarına bekleniyor yağmur. (**Yarın yağmur bekleniyor.**) (KAKK-45)

Nas ay sizde eñg sıcak? = Kakoy mesyats u vas samıy teplıy? = Nasıl ay sizde en sıcak? (**Sizde en sıcak ay hangisidir?**) (KAKK-45)

Kayda müñgkün körme, ne bolacak teatrda? = Gde mojno posmotret', çto budet v teatre? = Nerede mümkün bakmak, ne olacak tiyatroda? (**Tiyatroda hangi oyunun olacağına nereden bakılabilir?**) (KAKK-52)

Kim oynay eñg başi yigitın? = Kto igraet glavnogo geroya? = Kim oynuyor en baş rolü? (**Baş rolü kim oynuyor?**) (KAKK-52)

Kaçan başlana seans? = Kogda naçinaetsya seans? = Ne zaman başlıyor seans? (**Seans ne zaman başlıyor?**) (KAKK-52)

Berıñgız maa bilet birinci katta. = Dayte mne bilet na pervıy etaj. = Veriniz bana bilet birinci katta. (**Bana birinci kata bilet veriniz.**) (KAKK-52)

Nas kinoda köstereler bu fil'mnı? = V kakom kinoteatre pokazıvayut etot fil'm? = Nasıl sinemada gösteriyorlar bu filmi? (**Bu filmi hangi sinemada gösteriyorlar?**) (KAKK-53)

Nas ketmege bu kinoğa? = Kak proyti k etomu kinoteatru? = Nasıl gitmeye bu sinemaya? (**Bu sinemaya nasıl gidilir?**) (KAKK-53)

Bar mı biletler bu fil'mağa? = Est' li biletı na etot fil'm? = Var mı biletler bu filme? (**Bu filme bilet var mı?**) (KAKK-53)

Men zevknen baktım anı.= Ya smotrel ego s udovol'stviem. = Ben memnuniyetle baktım onu. (**Ben ona memnuniyetle baktım.**) (KAKK-53)

2.2.7.KAZAK TÜRKÇESİ

2.2.7.1.KABUL ETME, KENDİNİ TANITMA, TANIŞMA VE KİŞİSEL BİLGİ İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta çok sık kullanılmaktadır. Kazak Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Kazak Türkleri kendi lehçelerini konuşurken sık sık Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Seniŋ atıŋ kim? = Senin adın kim? (**Senin adın nedir?**) (KZKKSTVK-5)

Esimiŋ kim? = İsmin kim? (**İsmin nedir?**) (KZKKAEJK-19)

Onıŋ atı kim? = Onun adı kim? (**Onun adı nedir?**) (KZKKSTVK-5)

Familiyaŋız kim? = Soyadınız kim? (**Soyadınız nedir?**) (KZKKSTVK-5)

Sizdiŋ ultıŋız kim? = Kto vaş ponatsialisti? = Sizin milletiniz kim? (**Sizin milletiniz nedir?, Siz hangi millettensiniz?**) (KZKKAEJK-41)

Bul Tursın. = Eto Tursın. = Bu Tursın. (**Bu Tursın'dır.**) (KZKKAŞEŞ)

Ol Ayşa. = To Ayşa. = O Ayşa. (**O Ayşe'dir.**) (KZKKAŞEŞ)

Ultıŋ kim? = Kto tı o natsional'nosti? = Milletin kim? (**Senin milletin nedir?, Hangi millettensin?**) (KZKKSTVK-6)

Kanday jaŋalıktar bar? = Kakie novosti? = Nasıl yenilikler var? (**Nasılsın?**) (KZKKSTVK-16)

Eşkanday jaŋalık jok. = Niçego novogo. = Hiçbir yenilik. (**Orta**) (KZKKSTVK-16)

Kayta köriskenşe! = Do svidaniya! = Tekrar görüşene kadar! (**Görüşmek üzere!**) (KZKKSTVK-17)

Kayta kezdeskenşe! = Do vstreçi! = Tekrar karşılaşıncaya kadar! (**Tekrar görüşmek üzere!**) (KZKKSTVK-17)

Estigen jokpın, körgem jok. = Ya ne slışal, ya ne videl. = Ben duyan yokum, ben gören yokum. (**Ben duymuş değilim, ben görmüş değilim.**) (KZKKSTVK-27)

Sagan (sizge) rakmet. = Spasibo tebe (vam). = Sana (size) teşekkür. (**Sana (size) teşekkür ederim.**) (KZKKSTVK-28)

Kanday uyat! = Kakoy stıd! = Nasıl ayıp! (**Çok ayıp!**) (KZKKSTVK-30)

2.2.7.2.AİLE DURUMU İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta çok sık kullanılmaktadır. Kazak Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Kazak Türkleri kendi lehçelerini konuşurken sık sık Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Meniñ ata-anam tiri.= Moi roditeli jivı.= Benim anne-babam canlı. (**Benim annem ve babam yaşıyorlar.**) (KZKKSTVK-8)

Turmıska şığu = Vıyti zamuj = Hayata çıkmak (**Evlenmek**) (Bayanlar için) (KZKKSTVK-4)

Bizdiñ üy. = Naş dom. = Bizim ev. (**Bizim evimiz.**) (FÖBM-109)

Sizdiñ awıl. = Vaşe selo. = Sizin köy. (**Sizin köyünüz.**) (FÖBM-109)

2.2.7.3.YOL, TAŞIT, YOLCULUK VE KONAKLAMA İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta çok sık kullanılmaktadır. Kazak Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Kazak Türkleri kendi lehçelerini konuşurken sık sık Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Biz kinoda boldık. = Mı bıli v kinoteatre. = Biz sinemada olduk. (**Biz sinemadaydık.**) (KZKKAŞEŞ)

Men vokzalda boldım. = Ya bıl na vokzale. = Ben garda oldum. (**Ben gardaydım.**) (KZKKAŞEŞ)

Şeteldikter ertеñ keler. = İnostrantsı zavtra pridut. = Başka ülkeden olanlar yarın gelir. (**Yabancılar yarın gelir.)** (KZKKAŞEŞ)

Köşe kozgalısı (iş, hareket). = Uliçnoe dvijenie. = Sokak hareketi. (**Trafik.**) (KZKKSTVK-31)

Temir jol vokzalı.= Jeleznodorojnıy vokzal. = Demir yol istasyonu. (**Demir yolu istasyonu.**) (KZKKSTVK-32)

Osı aradan metroga deyin alıs pa? = Daleko li otsyuda do metro? = Buradan metroya kadar uzak mı? (**Metro buradan uzak mı?**) (KZKKSTVK-33)

Mına köşe kayda aparadı? = Kuda vedyot eta ulitsa? = Bu sokak nereye götürür? (**Bu sokak nereye çıkıyor?**) (KZKKSTVK-33)

Ötip ketüge ruksat etiŋizşi. = Razreşite proyti.= Geçip gitmeye izin veriniz. (**Geçmeme izin veriniz.**) (KZKKSTVK-36)

Sizge otıru kerek. = Vam nujno sest' = Size oturmak gerek. (**Sizin oturmanız gerekiyor.**) (KZKKSTVK-36)

Sizge kelesi ayaldamada tüsüiŋiz kerek. = Vam nujno soyti na sleduyuşey ostanovke. = Size gelen durakta inmeniz gerek (**Sizin gelecek durakta inmeniz gerekiyor.**) (KZKKSTVK-36)

Päter üşin ayına kanşa töleü kerek? = Skol'ko nujno platit za kvartiru v mesyats? = Ev için ayına kaç ödemek gerek. (**Eve bir ay için ne kadar ödemek gerekiyor.**) (KZKKSTVK-45)

Saktau kamerası. = Kamera hraneniya. = Saklama odası. (**Emanet yeri.**) (KZKKSTVK-48)

2.2.7.4.EĞİTİM VE ÖĞRETİM İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Kazak Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Kazak Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Bul kalam. = Eto ruçka. = Bu kalem. (**Bu kalemdir.**) (KZKKAŞEŞ)

Mınau dapter. = Eto tetrad' = Bu defter. (**Bu defterdir.**) (KZKKAŞEŞ)

Mende kitap bar. = U menya est' kniga. = Bende kitap var. (**Benim kitabım var.**) (KZKKAŞEŞ)

Sende gazet jok. = U tebya net gazeta. = Sende gazete yok. (**Senin gazeten yok.**) (KZKKAŞEŞ)

Bizge köp oku kerek. = Nam nado mnogo uçit'sya. = Bize çok okumak gerek. (**Bizim çok okumamız gerekiyor.**) (KZKKAŞEŞ)

Sağan az söyleü kerek. = Tebe nado malo govorit'. = Sana az konuşmak gerek. (**Senin az konuşman gerekiyor.**) (KZKKAŞEŞ)

Mağan kaşan şığu kerek? = Kogda mne nado vıhodit'? = Ne zaman bana çıkmak gerek? (**Benim ne zaman çıkmam gerekiyor?**) (KZKKAEJK-24)

Oğan dayarlanu kerek. = Emu nado gotovit'sya. = Ona hazırlanmak gerek. (**Onun hazırlanması gerekiyor.**) (KZKKAŞEŞ)

Okırmanga kitaptı jırtpau kerek. = Çitatel'yam nado ne rvat' knigu. = Okuyucuya kitabı yırtmamak gerek. (**Okuyucunun kitabı yırtmaması gerekiyor.**) (KZKKAŞEŞ)

Elena mektepte boldı.= Elena bıla v şkole. = Elena mektepte oldu. (**Elena mektepteydi.**) (KZKKAŞEŞ)

H. A.Yasawi atındağı universitet = Universitet imeni H.A.Yasavi = H.A.Yesevi adındaki üniversite (**H. A. Yesevi Üniversitesi**) (FÖBM-104)

Sizde artık kalam bar ma? = U vas est' lişnyaya ruçka?= Sizde fazla kalem var mı? (**Sizin fazla kaleminiz var mı?**) (FÖBM-111)

Şetel tili. = İnostrannıy yazık. = Yabancı el dili. (**Yabancı dil.**) (KZKKSTVK-11)

Okıp şığu. = Proçitat'. = Okuyup çıkmak. (**Okuyup bitirmek, okumak.**) (KZKKSTVK-12)

Orıs tili – halıkaralık til = Russkiy yazık – mejdunarodnıy yazık. = Rus dili halk arası dil. (**Rus dili uluslararası dildir.**) (KZKKSTVK-13)

Joldastarıŋmen orıs tilinde söylesüge tırısu kerek. = Nujno starat'sya razgovorivat' s tovarişçami na russkom yazıke. = Arkadaşlarınla rus dilinde konuşmaya gayret etmek gerek. (**Arkadaşlarınla Rusça konuşmak gerekiyor.**) (KZKKSTVK-14)

Munıŋgız şındık emes. = Eto nepravda. = Bu doğruluk değil. (**Bu yanlış.**) (KZKKSTVK-30)

Biz bir-birimizdi öz tilimizge üyretüge tırısamız. = Mı staraemsya nauçit' drug druga naşim yazıkam. = Biz birbirimizi kendi dilimize öğretmeye gayret ediyoruz. (**Biz birbirimize kendi dilimizi öğretmeye gayret ediyoruz.**) (KZKKSTVK-50)

2.2.7.5.SAAT VE ZAMAN İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Kazak Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Kazak Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

On ekinşi mart = Dvenadtsatoye marta = On ikinci mart (**Martın on ikisi; On iki mart**) (FÖBM-104)

1980-şi jılı = 1980-ıy god = 1980'inci yılı (**1980 yılı**) (FÖBM-104)

Tuğan küniŋmen kuttıktaymın. = Pozdravlyayu s dnem rojdeniya. = Doğum günün ile kutluyorum. (**Doğum gününü kutluyorum.**) (FÖBM-112)

Tugan küniŋmen! = S dnyöm rojdeniya! = Doğum gününle! (**Doğum günün kutlu olsun!**) (KZKKSTVK-29)

Kay jılı tudıŋ? = V kakom godu tı rodilsya? = Hangi yılı doğdun? (**Hangi yıl doğdun?**) (KZKKSTVK-5)

Men 1974 jılı tudım. = Ya rodilsya v 1974 godu. = Ben 1974 yılı doğdum. (**Ben 1974 yılında doğdum.**) (KZKKSTVK-7)

Merekeŋmen! = S prazdnikom! = Bayramın ile! (**Bayramın kutlu olsun.**) (KZKKSTVK-29)

Jaŋa jılıŋmen! = S novım godom! = Yeni yılınla! (**Yeni yılın kutlu olsun!**) (KZKKSTVK-29)

2.2.7.6.İŞ VE MESLEK İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Kazak Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Kazak Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Sen kayda boldıŋ? = Tı gde bıl? = Sen nerede oldun? (**Sen neredeydin?**) (KZKKAŞEŞ)

Men jumısta boldım. = Y bıl na rabote. = Ben işte oldum. (**Ben işteydim.**) (KZKKAŞEŞ)

Sizdi boladı ma? = Mojno vas? = Sizi olur mu? (**Sizinle görüşebilir miyim?**) (FÖBM-112)

Bastık özinde me? = Naçal'nik u sebya? = Başkan kendisinde mi? (**Başkan yerinde mi?**) (FÖBM-126)

Kim bolıp istep ediŋ? = Kem tı rabotal? = Kim olup çalışıyordun? (**Ne olarak çalışıyordun?**) (KZKKSTVK-6)

2.2.7.7.ALIŞVERİŞ İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Kazak Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Kazak Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Bul kayşı. = Eto nojnitsı. = Bu makas. (**Bu makastır.**) (KZKKAŞEŞ)

Anau düken. = Vot to magazin. = Bu dükkân. (**Bu dükkândır.**) (KZKKAŞEŞ)

Bul kanday alma? = Eto kakoe yabloko? = Bu nasıl elma? (**Bu nasıl bir elmadır?**) (KZKKAŞEŞ)

Sizge ne kerek? = Çto vam nujno? = Size ne gerek? (**Siz ne istemiştiniz?**) (KZKKAŞEŞ)

Mağan piyaz kerek. = Mne nado piyaz. = Bana soğan gerek. (**Ben soğan istiyorum.**) (KZKKAŞEŞ)

Bizge tört kilogramm alma kerek. = Nam çetıre kilogramm yabloko nado. = Bize dört kilogram elma gerek. (**Biz dört kilogram elma istiyoruz.**) (KZKKAŞEŞ)

2.2.7.8.DİĞER KONULAR İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

İletişim araçları, toplumsal merasimler, tabiat, spor, sinema, tiyatro vb. ile ilgili söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Kazak Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Kazak Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Bul koyan. = Eto zayats. = Bu tavşan. (**Bu tavşandır.**) (KZKKAŞEŞ)

2.2.8.KIRGIZ TÜRKÇESİ

2.2.8.1.KABUL ETME, KENDİNİ TANITMA, TANIŞMA VE KİŞİSEL BİLGİ İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta çok sık kullanılmaktadır. Kırgız Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Kırgız Türkleri kendi lehçelerini konuşurken sık sık Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Körüşkönçö! = Do vstreçi! = Görüşene kadar! (**Görüşmek üzere!**) (KIKKSAM-9)

Sizge boks cagabı? = Vam nravitsya boks? = Size boks hoşunuza gidiyor mu? (**Boks sizin hoşunuza gidiyor mu?**) (KIKKSAM-45)

Maga at sportu cagat. = Mne nravitsya konnıy sport. = Bana at sporu hoşuma gidiyor. (**At sporu benim hoşuma gidiyor.**) (KIKKSAM-45)

Kanday cаŋgılıktar? = Kakie novosti? = Hangi yenilikler? (**Ne var ne yok?**) (KIKKYİRB-9)

Emne cаŋgılık? = Çto novogo? = Ne yenilik? (**Ne var ne yok?**)

Özüŋgör kanday? = Kak sami? = Kendiniz nasıl? (**Siz nasılsınız?**)

Kanday caşaysıŋgar? = Kak pojivaete? = Nasıl yaşıyorsunuz? (**Nasılsınız?**)

Rakmat, cakşı caşaybız. = Spasibo horoşo jvem. = Teşekkür, iyi yaşıyoruz. (**Teşekkürler, iyiyiz.**)

Taanış bololu! = Budem znakomı! = Tanış olalım! (**Tanışalım!**)

Sizdiŋg atıŋgız kim? = Kak vas zovut? = Sizin adınız kim? (**Sizin adınız nedir?**) (KIKKSAM-25)

Sizdiŋg familiyaŋgız kim? = Kak vaşa familiya? = Sizin soyadınız kim? (**Sizin soyadınız nedir?**) (KIKKYİRB-6)

Anıŋg atı kim? = Kak ego zovut? = Onun adı kim? (**Onun adı nedir?**) (KIKKSAM-15)

Sizdiŋg ulutuŋguz kim? = Vı kakoy natsional'nosti? = Sizin milletiniz kim? (**Sizin milletiniz nedir?, Siz hangi millettensiniz?**) (KIKKSAM-54)

Çoŋg ırakmat! = Bol'şoe spasibo! = Büyük teşekkür! (**Çok teşekkür ederim!**) (KIKKSAM-19)

Men Narındanmın. = Ya iz Narına. = Ben Narın'danım. (**Ben Narınlıyım.**) (KIKKYİRB-7)

Men Karakoldonmun. = Ya iz Karakola. = Ben Karakol'danım. (**Ben Karakolluyum.**) (KIKKYİRB-7)

Men sizdi bir cerde kezdeştirgen öŋgdönöm. = Ya vas gde-to vstreçal. = Ben sizi bir yerde karşılaşmış gibiyim. (**Ben sizinle bir yerde karşılaşmış gibiyim.**) (KIKKYİRB-7)

Ertеŋkige çeyin! = Do zavtra! = Yarına kadar! (**Yarın görüşürüz!**) (KIKKYİRB-15)

Kezdeşkençe! = Do vstreçi! = Görüşene kadar! (**Görüşürüz!**) (KIKKYİRB-15)

Eç kanday. = Nikak. = Hiç nasıl. (**Hiçbir şekilde.**) (KIKKYİRB-21)

Maga coldoşuma kire ketiş kerek ele. = Mne nujno zayti k tovarişçu. = Bana arkadaşıma uğramak gerek. (**Benim arkadaşıma uğramam gerekiyor.**) (KIKKYİRB-27)

Maga seni menen coluguşuş kerek ele. = Mne nujno vstretit'sya s toboy. = Bana senin ile buluşmak gerek. (**Benim seninle buluşmam gerekiyor.**) (KIKKYİRB-27)

Maga telefon çalış kerek ele. = Mne nujno pozvonit po telefonu. = Bana telefon etmek gerek. (**Benim telefon etmem gerekiyor.**) (KIKKYİRB-27)

2.2.8.2.AİLE DURUMU İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta çok sık kullanılmaktadır. Kırgız Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Kırgız Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Turmuşka çıguu = Vıyti zamuj = Hayata çık- (**Evlen-** (kadınlar için)) (KIKKSAM-13)

Sizdiŋ üy-bülöŋüz çoŋbu? = U vas bol'şaya sem'ya? = Sizin aileniz büyük mü? (**Sizin aileniz geniş mi?**) (KIKKSAM-14)

2.2.8.3.YOL, TAŞIT, YOLCULUK VE KONAKLAMA İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta çok sık kullanılmaktadır. Kırgız Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Kırgız Türkleri kendi lehçelerini konuşurken sık sık Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Kırgızstan-künöstüü ölkö. = Kırgızstan solneçnaya strana. = Kırgızistan güneşli ülke. (**Kırgızistan güneşli bir ülkedir.**) (KIKKSAM-54)

Kırgızstan-köp uluttuu mamleket. = Kırgızstan mnogonatsional'naya strana. = Kırgızistan çok uluslu ülke. (**Kırgızistan çok uluslu bir ülkedir.**) (KIKKSAM-54)

Kırgızstan-tooluu ölkö. = Kırgızstan gornaya strana. = Kırgızistan dağlık ülke. (**Kırgızistan dağlık bir ülkedir.**) (KIKKSAM-54)

Bişkek- Kırgızstandın borbor şaarı. = Bişkek-stolitsa Kırgızstana. = Bişkek Kırgızistan'ın başkenti. (**Bişkek Kırgızistan'ın başkentidir.**) (KIKKSAM-54)

Kırgızstandın caratılışı kooz. = Priroda Kırgızstana krasivaya. = Kırgızistan'ın doğası güzel. (**Kırgızistan'ın doğası güzeldir.**) (KIKKSAM-54)

Kırgızstanda biyik toolor köp. = V Kırgızstane mnogo vısokih gor. = Kırgızistan'da büyük dağlar çok. (**Kırgızistan'da büyük dağlar çoktur.**) (KIKKSAM-55)

Cayloonuŋ abası den soolukka paydaluu. = Vozduh gor oçen' polezen dlya zdorov'ya. = Yaylanın havası sağlığa faydalı. (**Yaylanın havası sağlığa faydalıdır.**) (KIKKSAM-55)

Isıkköl-Kırgızstandın bermeti. = Issık-Kul' – jemçujina Kırgızstana. = Isık Göl Kırgızistan'ın incisi. (**Isık Göl Kırgızistan'ın incisidir.**) (KIKKSAM-55)

Kırgızstan sizge caktıbı? = Kırgızstan vam nravitsya? = Kırgızistan size hoşunuza geldi mi? (**Kırgızistan sizin hoşunuza gitti mi?**)

Maga Kırgızstan ayabay caktı. = Kırgızstan mne oçen' nravitsya. = Kırgızistan bana çok hoşuma geldi. (**Kırgızistan benim çok hoşuma gitti.**)

Bul muzey maga abdan caktı. = Etot muzey mne oçen' ponravilsya. = Bu müze bana çok hoşuma gitti. (**Bu müze benim çok hoşuma gitti.**) (KIKKSAM-38)

Kirüügö uruksatpı? = Mojno voyti? = Girmeye izin mi? (**Girebilir miyim?**) (KIKKSAM-20)

marşrutkaga otur- = sest' na marşrutku = minibüse otur- (**minibüse bin-**) (KIKKSAM-39)

Törtünçü trolleybuska oturup, eki ayaldamadan ötösüz. = Syadete na çetvertıy trolleybus, proedete dve ostanovki. = Dördüncü troleybüse oturup, iki duraktan geçiniz. (**Dördüncü troleybüse bindikten sonra iki durak geçiniz.**) (KIKKYİRB-114)

Calgızörüktö murda bolgonsuzbu? = Ran'şe vı bıli v Jalgızoruke? = Calgızörük'te daha önce oldunuz mu? (**Calgızörük'te daha önce geldiniz mi?**)

Calgızörüktö murda bolgon emesmin. = Ran'şe ya ne bıl v Jalgızoruke? = Calgızörük'te daha önce olmadım. (**Calgızörük'e daha önce gelmedim.**)

Bul bölmönüŋ bir kündük baası kança turat? = Sutoçnaya tsena etoy komnatı skol'ko stoit? = Bu odanın bir günlük fiyatı ne kadar duruyor? (**Bu odanın bir günlük fiyatı nedir?**) (KIKKSAM-27)

Daregi kanday? = Kakoy adres? = Adresi nasıl, hangi? (**Adresi nedir?**) (KIKKSAM-37)

M.V. Frunze atındagı muzey. = Muzey imeni M.V. Frunze. = M.V. Frunze adındaki müze. (**M.V. Frunze müzesi.**) (KIKKSAM-37)

M.V. Frunze atındagı muzey kaysı köçödö caygaşkan? = Gde nahoditsya muzey imeni M.V. Frunze? = M.V. Frunze adındaki müze nerede yer alıyor? (**M.V. Frunze müzesi nerededir?**) (KIKKSAM-39)

Bul cerden çıksam bolobu? = Mojno zdes' vıyti? = Bu yerden çıksam olur mu? (**Burada inebilir miyim?**) (KIKKSAM-40)

Kelişiŋiz menen! = S priezdom! = Gelişiniz ile! (**Hoş geldiniz!**) (KIKKYİRB-3)

Maga avtobeketten alıs emes meymankana kerek. = Mne nujna gostinitsa nedaleko ot avtovokzala. = Bana otobüs terminalinden uzak değil otel gerek. (**Bana terminale yakın bir otel gerekiyor.**) (KIKKYİRB-97)

Eki, üç küngö orun kerek. = Nujen nomer na 2-3 dnya. = İki, üç güne yer gerek. (**İki ya da üç günlüğüne bir yer gerekiyor.**) (KIKKYİRB-98)

Cakın arada çaç taraç bar ekenin bilbeysizbi? = Vı ne znaete, gde zdes' poblizosti parikmaherskaya? = Yakında berber olduğunu bilmiyorsun mu? (**Yakında nerede berber olduğunu biliyor musunuz?**) (KIKKYİRB-105)

Meni menen çaç taraçka barıp kelbeysi͡ŋgbi? = Tı so mnoy ne poydeş' v parikmaherskuyu? = Benimle berbere varıp gelmiyorsun mu? (**Benimle berbere geliyor musun?**) (KIKKYİRB-105)

Men adaşıp kaldım, maga TsUMga baruu kerek. = Ya zabludilsya, mne nujno v TsUm. = Ben sıkıldım, bana TsUM'a gitmek gerek. (**Ben sıkıldım, benim TsUM'a gitmem gerekiyor.**) (KIKKYİRB-114)

Bul estelik kimge koyulgan? = Komu postavlen etot pamyatnik? = Bu heykel kime koyulmuş? (**Bu heykel kimin adına dikilmiş?**) (KIKKYİRB-116)

Dostuk meymankanasına çeyin kanday baruuga bolot? = Kak doehat' do gostinitsı Dostuk? = Dostuk oteline kadar nasıl gitmek olur? (**Dostuk oteline nasıl gidilir?**) (KIKKYİRB-116)

Bazarga çeyin alıspı? = Daleko li do rınka? = Pazara kadar uzak mı? (**Pazar uzak mı?**) (KIKKYİRB-116)

Balıkçıga çeyin poezd kança saat cüröt? = Skol'ko çasov idet poezd do Balıkçi? = Balıkçı'ya kadar tren kaç saat gidiyor? (**Balıkçı'ya tren kaç saatte gidiyor?**) (KIKKYİRB-152)

Keçee siz tsirkte boldu͡ŋguzbu? = Vçera vı bıli v tsirke? = Dün siz sirkte oldunuz mu? (**Dün siz sirke gittiniz mi?**) (KIKKYİRB-217)

Bügün coldor taygak, tooda tuman. = Segodnya na dorogoh gololeditsa, v gorah tuman. = Bugün yollar kaygan, dağda sis. (**Bugün yollar kaygan, dağda sis var.**) (KIKKYİRB-272)

2.2.8.4.EĞİTİM VE ÖĞRETİM İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Kırgız Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Kırgız Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Suraganga mümkünbü? = Mojno sprosit? = Sormak mümkün mü? (**Soru sorabilir miyim?**)

Suraganga bolobu? = Mojno sprosit? = Sormaya olur mu? (**Soru sorabilir miyim?**)

Kırgızça sen kanday süylöysüŋ? = Kak tı govoriş' po-kirgizski? = Kırgızca sen nasıl konuşuyorsun? (**Sen Kırgızcayı nasıl konuşuyorsun?**) (KIKKYİRB-42)

Sizge sabak kaltıruuga bolboyt. = Vam nel'zya propuskat' zanyatie. = Size ders aksatmak olmaz. (**Sizin dersleri aksatmanız olmaz.**) (KIKKYİRB-45)

Sizdiŋ familiya kanday cazılat? = Kak pişetsya vaşa familiya? = Sizin soyad nasıl yazılıyor? (**Sizin soyadınız nasıl yazılıyor?**) (KIKKYİRB-49)

Bul universitet kaysı adisterdi dayardayt? = Kakih spetsialistov gotovit etot universitet? = Bu üniversite hangi uzmanları hazırlıyor? (**Bu üniversite ne uzmanı yetiştiriyor?**) (KIKKYİRB-185)

F.Engels atındagı orto mektep = Srednyaya şkola imeni F. Engelsa = F. Engels adındaki orta okul (**F. Engels Orta Okulu**) (FÖBM-104)

2.2.8.5.SAAT VE ZAMAN İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Kırgız Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Kırgız Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Kutmanduu küniŋgüz menen! = S dobrım dnyom! = Hayırlı gününüz ile! (**İyi günler!**) (KIKKYİRB-3)

Kutmanduu taŋgıŋgız menen! = S dobrım utrom! = Hayırlı sabahınız ile! (**Günaydın; iyi sabahlar!**) (KIKKYİRB-3)

Kutmanduu keçiŋiz menen! = S dobrım veçerom! = Hayırlı akşamınız ile! (**İyi akşamlar!**) (KIKKYİRB-3)

Caŋı cılıŋızdar menen! = S novım godom! = Yeni yılınız ile! (**Yeni yılınız kutlu olsun!**) (KIKKYİRB-11)

Sizdi mayramıŋız menen kuttuktaym! = Pozdravlyayu vas s prazdnikom! = Sizi bayramınız ile kutlarım! (**Sizin bayramınızı kutlarım!**) (KIKKYİRB-11)

Seni tuulgan küniŋ menen kuttuktaym! = Pozdravlyayu tebya s dnyom rojdeniya! = Seni doğum günün ile kutlarım! (**Doğum günün kutlu olsun!**) (KIKKYİRB-11)

Sizdi maarakelüü küniŋgüz menen kuttuktaym! = Pozdravlyayu vas s yubileem! = Sizi jübile gününüz ile kutlarım! (**Sizin jübilenizi kutlarım!**) (KIKKYİRB-11)

Sizdi cеңgiş künüңgüz menen kuttuktaym! = Pozdravlyayu vas s dnem pobedı! = Sizi zafer gününüz ile kutlarım! (**Sizin zafer gününüzü kutlarım!**) (KIKKYİRB-11)

Cеңgişiңg menen! = S Pobedoy! = Zaferinizle! (**Zaferinizi kutluyorum!**) (FÖBM-112)

Sizge cıldın kaysı mezgili cagat? = Kakoe vremya goda vam nravitsya? = Size yılın hangi mevsimi hoşa gider? (**Siz yılın hangi dönemini seversiniz?**) (KIKKSAM-52)

Maga cay mezgili cagat. = Mne nravitsya leto. = Bana yaz mevsimi hoşa gider. (**Ben yaz mevsimini severim.**) (KIKKSAM-52)

Keçinde televizor köröm. = Veçerom smotryu televizor. = Akşamında televizyon görüyorum. (**Akşam televizyon izliyorum.**) (KIKKSAM-48)

Cazında çöp çıgat. = Vesnoy trava vırastaet. = Baharda ot çıkar. (**Baharda otlar olur, yeşerir.**) (KIKKSAM-50)

Sizdi bir münötkö mümkünbü? = Mojno vas na minutu? = Sizi bir dakikaya mümkün mü? (**Bir dakika izin verir misiniz?**) (KIKKYİRB-23)

Maga erte turuş kerek ele. = Mne nujno vstat' rano. = Bana erken kalkmak gerek. (**Benim erken kalkmam gerekiyor.**) (KIKKYİRB-28)

19'unçu may = devyatnadtsatoye maya = 19'uncu Mayıs (**19 Mayıs**) (FÖBM-104)

1917'nçi cıl = 1917-ıy god = 1917.yıl (**1917 yılı**) (FÖBM-104)

2.2.8.6.İŞ VE MESLEK İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Kırgız Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Kırgız Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Bul maga tüşünüksüz. = Eto mne ne ponyatno. = Bu bana anlaşılmaz. (**Ben bunu anlamadım.**) (KIKKYİRB-34)

Siz kim bolup işteysiz? = Kem vı rabotaete? = Siz kim olarak çalışıyorsunuz? (**Siz ne iş yapıyorsunuz?**) (KIKKSAM-25)

Kelerki cumada işke çıgam. = Na sleduyuşçey nedele vıydu na rabotu. = Gelecek hafta işe çıkacağım. (**Gelecek hafta işe başlayacağım.**) (KIKKSAM-49)

Maga işti bütürüş kerek ele. = Mne nujno zakonçit' rabotu. = Bana işi bitirmek gerek. (**Benim işi bitirmem gerekiyor.**) (KIKKYİRB-28)

2.2.8.7.YEMEK VE NEZAKET İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Kırgız Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Kırgız Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Men sizge abdan ıraazımın. = Ya vam oçen' blagodaren. = Ben size çok razıyım. (**Ben sizden çok memnunum, razıyım.**) (KIKKYİRB-13)

Dagı emne kalaysız? = Çto eşçe jelaete? = Daha ne istiyorsunuz? (**Başka bir şey ister misiniz?**) (KIKKSAM-30)

Maga konok çakırış kerek ele. = Mne nujno priglasit' gostey. = Bana misafir çağırmak gerek. (**Benim misafir çağırmam gerekiyor.**) (KIKKYİRB-27)

Konoktor saat kançaga çoguluşat? = V kotorom çasu sobirayutsya gosti? = Misafirler saat kaça toplanıyor? (**Misafirler saat kaçta toplanıyor?**) (KIKKYİRB-53)

Maga nan alış kerek ele. = Mne nujno kupit' hleba. = Bana ekmek almak gerek. (**Benim ekmek almam gerekiyor.**) (KIKKYİRB-27)

Men keçinde tamak bışıram. = Ya veçerom gotovlyu ujin. = Ben akşamında yemek pişereceğim. (**Ben akşam yemek pişireceğim.**) (KIKKSAM-47)

2.2.8.8.ALIŞVERİŞ İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Kırgız Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Kırgız Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Men kança som tölöşüm kerek? = Skol'ko ya doljna zaplatit'? = Ben kaç som ödemem gerek? (**Benim kaç som ödemem gerekiyor?**) (KIKKSAM-40)

Bul kança turat? = Eto skol'ko stoit? = Bu ne kadar duruyor? (**Bu ne kadardır?**) (KIKKSAM-26, 32)

Tetigi kança turat? = Drugoy skol'ko stoit? = Diğeri ne kadar duruyor? (**Diğeri ne kadardır?**)

Bilet kança turat? = Skol'ko stoit bilet? = Bilet ne kadar duruyor? (**Bilet ne kadar?**) (KIKKSAM-40)

Bardıgı kança som turat? = Skol'ko somov vse stoit? = Hepsi kaç som duruyor? (**Hepsi kaç somdur?**) (KIKKSAM-33)

Amerika menen süylöşüünün 1 minutası kança som turat? = Skol'ko stoit 1 minuta razgovora s Amerikoy? = Amerika ile konuşmanın bir dakikası kaç som duruyor? (**Amerika ile kanuşmanın bir dakikası ne kadardır?**) (KIKKSAM-36)

Süylööçü kuurçak kança turat? = Skol'ko stoit govoryaşçaya kukla? = Konuşan kukla ne kadar duruyor? (**Konuşan kukla ne kadar?**) (KIKKYİRB-66)

Bul took kança turat? = Skol'ko stoit eta kuritsa? = Bu tavuk ne kadar duruyor? (**Bu tavuk ne kadar?**) (KIKKYİRB-73)

Uy etiniŋ bir kilogrammı kança turat? = Skol'ko stoit kilogramm govyadını? = İnek etinin bir kilosu ne kadar duruyor? (**İnek etinin bir kilosu ne kadar?**) (KIKKYİRB-74)

Konvert kança turat? = Skol'ko stoit konvert? = Zarf ne kadar duruyor? (**Zarf ne kadar?**) (KIKKYİRB-124)

Bir litr benzin kança turat? = Skol'ko stoit odin litr benzina? = Bir litre benzin ne kadar duruyor? (**Bir litre benzin ne kadar?**) (KIKKYİRB-158)

2.2.8.9.SAĞLIK İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Kırgız Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Kırgız Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Bul darını retseptsiz aluuga mümkünbü? = Mojno li kupit' eto lekarstvo bez retsepta? = Bu ilacı reçetesiz almaya mümkün mü? (**Bu ilaç reçetesiz alınabilir mi?**) (KIKKYİRB-262)

Döölöt özündöbü? = Döölöt u sebya? = Döölöt kendide mi? (**Döölöt yerinde mi?**)

Sasık tumoogo karşı darı = lekarstvo protiv grippa = gribe karşı ilaç (**grip ilacı**) (KIKKSAM-42)

tamaktın aldında = pered doy = yemeğin önünde (**yemekten önce**) (KIKKSAM-42)

Sizdiŋg den soolugunguz üçün! = Za vaşe zdorov'e! = Sizin sağlığınız için! (**Sağlığa!**) (KIKKYİRB-12)

Tamaktan kiyinbi ce aga çeyinbi? = Posle edı ili do? = Yemekten sonra mı veya ona kadar mı? (**Yemekten önce mi sonra mı?**) (KIKKYİRB-262)

Ceŋgil parıŋg menen! = S lyegkim parom! = Hafif buharlarınızla! (**Sıhhatler olsun!**) (FÖBM-112)

2.2.8.10.SAYILAR İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Kırgız Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Kırgız Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

bir payız = odin protsent = bir yüzde (**yüzde bir**) (KIKKYİRB-289)

cüz payız = sto protsentov = yüz yüzde (**yüzde yüz**) (KIKKYİRB-289)

carım payız = polprotsenta = yarım yüzde (**yüzde 0,5**) (KIKKYİRB-289)

bir carım payız = poltora protsenta = bir buçuk yüzde (**yüzde bir buçuk**) (KIKKYİRB-289)

2.2.8.11.DİĞER KONULAR İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

İletişim araçları, toplumsal merasimler, tabiat, spor, sinema, tiyatro vb. ile ilgili söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Kırgız Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Kırgız Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Angliyanın kodu kanday? = Kakoy kod Anglii? = İngiltere'nin kodu nasıl? (**İngiltere'nin kodu nedir?**) (KIKKSAM-36)

Bul zal kança orunga eseptelgen? = Na skol'ko mest rassçitan etot zal? = Bu salon kaç yere hesaplanmış? (**Bu salon kaç kişilik olarak hesaplanmış?**) (KIKKYİRB-190)

Zal beş cüz orunga eseptelgen. = Zal rassçitan na 500 mest. = Salon beş yüz yere hesaplanmış. (**Salon beş yüz kişilik olarak hesaplanmış.**) (KIKKYİRB-190)

Allo, bul kim? = Allo, eto kto? = Alo, bu kim? (**Alo, kimsiniz?**) (KIKKYİRB-277)

Bul kim? = Eto kto? = Bu kim? (**Kimsiniz?**) (Kapı çalındığında) (KIKKYİRB-277)

Bul Aygül. = Eto Aygül. = Bu Aygül. (**Ben Aygül.**)

Allo, Döölöt bul senbi? = Allo, Döölöt eto tı? = Alo, Döölöt bu sen mi? (**Alo, Döölöt sen misin?**)

Meni tuura emes koşup koydu. = Menya nepravil'no soedinili. = Beni doğru değil bağladı. (**Beni yanlış bağladı.**) (KIKKYİRB-129)

Meni Talas menen baylanıştırıp koyuŋuz. = Soedinite menya s Talasom. = Beni Talas ile bağlayınız. (**Beni Talas'a bağlayınız.**) (KIKKYİRB-128)

Siz muzıkalık kandaydır-bir aspapta oynoy alasızbı? = Vı igraete na kakom-nibud' instrumente? = Siz herhangi bir müzik enstrümanında oynayabiliyor musunuz? (**Siz herhangi bir müzik enstrümanı çalabiliyor musunuz?**) (KIKKYİRB-206)

Men gitarada oynoy alam. = Ya igrayu na gitare. = Ben gitarda oynayabiliyorum. (**Ben gitar çalabiliyorum.**) (KIKKYİRB-206)

Alar kanday keldi, oşondoy biz jönööbüz kerek. = Kak tol'ko oni pridut, tak i mı otpravimsya. = Onlar nasıl geldi, öyle biz gitmemiz gerek. (**Onlar gelince, biz gitmeliyiz.**) (FÖBM-125)

2.2.9.KIRIM - TATAR TÜRKÇESİ

2.2.9.1.KABUL ETME, KENDİNİ TANITMA, TANIŞMA VE KİŞİSEL BİLGİ İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta çok sık kullanılmaktadır. Kırım - Tatar Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Kırım - Tatar Türkleri kendi lehçelerini konuşurken sık sık Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Özümni tanıştırmağa müsaade etiŋiz. = Razreşite predstavit'sya sebya. = Kendimi tanıştırmaya müsaade ediniz. (**Kendimi tanıştırmama müsaade ediniz.**) (KTKK-8)

Sizge …-dan (-den) selam. = Vam privet ot … = Size –dan (-den) selam. (**Size –dan (-den) selam getirdim.**) (KTKK-9)

İşler nasıl? = Kak delo? = İşler nasıl? (**Nasılsın?**) (KTKK-9, 41)

Nasıl yaŋılıklar bar? = Kakie novosti? = Nasıl yenilikler var? (**Nasılsın?**) (KTKK-41)

Yarınğace! = Do zavtra! = Yarına kadar! (**Yarın görüşürüz!**) (KTKK-14)

Kene körüşkence! = Do novıh vstreç! = Yine görüşene kadar! (**Yine görüşürüz!**) (KTKK-15)

Biz daa körüşecekmizmi? = Mı eşçe uvidimsya? = Biz yine görüşeceğiz mi? (**Biz yine görüşecek miyiz?**) (KTKK-44)

Unutmazsıŋızmı? = Ne zabudete? = Unutmazsınız mı? (**Unutmaz mısınız?**) (KTKK-15)

Buyurıŋız, kiriŋiz! = Voydite, pojaluysta! = Buyurunuz, giriniz! (**Lütfen içeri giriniz!**) (KTKK-10)

Oŋa yardım etip olamaycağıma yazıksınam. = Sojaleyu çto ne mogu emu pomoç'. = Ona yardım edip olamayacağıma üzülüyorum. (**Ona yardım edemeyeceğim için üzülüyorum.**) (KTKK-12)

Böyle olıp çıkkanı pek acınıklı. = Oçen' jal', çto tak poluçilos'. = Böyle olup çıkanı pek acıklı. (**Böyle olması çok acı.**) (KTKK-12)

Siziŋ ögüŋizde pek büyük borcım bar. = Ya vam oçen' obyazan pered vami.= Sizin önünüzde pek büyük borcum var. (**Ben size çok minnettarım.**) (KTKK-15)

Sizni yoldaşımnen tanıştırmağa müsaade etiŋiz. = Razreşite predstavit' vam moego sputnika. = Sizi yoldaşımla tanıştırmaya müsaade ediniz. (**Sizi yoldaşımla tanıştırmama müsaade ediniz.**) (KTKK-17)

Siz angi senesi doğdıŋız? = V kakom godu vı rodilis'? = Siz hangi senesi doğdunuz? (**Siz hangi yıl doğdunuz?**) (KTKK-17)

Canımnen! = S udovol'stviem! = Memnuniyet ile! (**Memnun olurum!**) (KTKK-24)

Memnunliknen! = S udovol'stviem! = Memnuniyet ile! (**Memnun olurum!**) (KTKK-24)

Men buŋa eminim. = Ya uveren v etom. = Ben buna eminim. (**Ben bundan eminim.**) (KTKK-25)

Siznen lafetken Alsu. = S vami govorit Alsu. = Sizinle konuşan Alsu. (**Ben Alsu.**) (Telefonda) (KTKK-54)

Bu kim? = Kto eto? = Bu kim? (**Bu kimdir?**) (KTKK-22, 105)

Miletiŋiz kim? = Vı kto po natsional'nosti? = Sizin milletiniz kim? (**Siz hangi millettensiniz?, Siz hangi millettensiniz?**) (KTKK-23)

Siz ukrainsiŋizmi? = Vı ukrainets? = Siz Ukraynalısız mı? (**Siz Ukraynalı mısınız?**) (KTKK-23)

2.2.9.2.AİLE DURUMU İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta çok sık kullanılmaktadır. Kırım - Tatar Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Kırım - Tatar Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Siz evlisiŋizmi? = Vı jenatı? = Siz evlisiniz mi? (**Siz evli misiniz?**) (KTKK-18)

Siziŋ korantaŋız büyükmi? = U vas bol'şaya sem'ya? = Sizin aileniz büyük mü? (**Sizin aileniz geniş mi?**) (KTKK-18)

Menim üç balam: eki oğlum ve bir kızım bar. = U menya troe detey: dva sına i doç'. = Benim üç çocuğum: iki oğlum ve bir kızım var. (**Benim üç çocuğum var. İki oğlan ve bir kızım var.**) (KTKK-18)

Babam yüzümci, anam ise ev bikesi. = Moy otets vinogradar', a mat' domohozyayka. = Babam üzümcü, anam ise ev hanımı. (**Babam üzümcüdür, anam ise ev hanımıdır.**) (KTKK-19)

2.2.9.3.YOL, TAŞIT, YOLCULUK VE KONAKLAMA İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta çok sık kullanılmaktadır. Kırım - Tatar Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Kırım - Tatar Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Boş nomerler barmı? = Est' li svobodnıe nomera? = Boş numaralar var mı? (**Boş oda var mı?**) (KTKK-43)

Bizge eki kişilik nomer kerek. = Nam nujen nomer na dvoih. = Bize iki kişilik numara gerek. (**Bize iki kişilik oda gerek.**) (KTKK-43)

Bu nomerni men begendim. = Etot nomer mne nravitsya. = Bu numarayı ben beğendim. (**Bu odayı ben beğendim.**) (KTKK-43)

Nomerniñ anahtarı kayda kaldırmalı? = Gde ostavit' klyuç ot nomera? = Numaranın anahtarını nerede bırakmalı? (**Odanın anahtarını nereye bırakmalı?**) (KTKK-43)

Maña yuvunmak kerek. = Mne nujno umıt'sya. = Bana yıkanmak gerek. (**Ben yıkanmalıyım.**) (KTKK-44)

Kostümni ütülemek gerek. = Nujno pogladit' kostyum. = Kostümü ütülemek gerek. (**Kostüm ütülenmeli.**) (KTKK-44)

Aydıñız, deñizge barıp taze avanen nefes alayık. = Poydyomte k moryu podışat' svejım vozduhom. = Haydi, denize varıp taze havayla nefes alalım. (**Haydi, denize temiz hava almaya gidelim.**) (KTKK-10)

Yüriñiz biznen. = Poydemte s nami. = Yürüyün bizle. (**Bizimle yürüyünüz.**) (KTKK-11)

Bağışlañız, poçtağa nasıl barmak mümkün? = Prostite, kak mojno proyti na poçtu? = Af edersiniz, postahaneye nasıl gitmek mümkün? (**Af edersiniz, postahaneye nasıl gidilir?**) (KTKK-54)

Bağçasarayda nasıl muzeyler bar? = Kakie muzei est' v Bahçisarae? = Bahçesaray'da nasıl müzeler var? (**Bahçesaray'da hangi müzeler var?**) (KTKK-59)

Uzakka ketesiñizmi? = Daleko li vı edete? = Uzağa gidiyorsunuz mu? (**Uzağa gidiyor musunuz?**) (KTKK-72)

Bağışlañız, men çıkmak keregim. = İzvinite, mne nado vıhodit'. = Af edersiniz, ben çıkmak gereğim. (**Af edersiniz, ben inmeliyim.**) (KTKK-104)

Bu nasıl stantsiya? = Eto kakaya stantsiya? = Bu nasıl istasyon? (**Bu hangi istasyondur?**) (KTKK-72)

2.2.9.4.EĞİTİM VE ÖĞRETİM İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Kırım - Tatar Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Kırım - Tatar Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Sizi͡ng ana tili͡ngiz nasıl til? = Kakoy yazık vaş rodnoy yazık? = Sizin ana diliniz nasıl dil? (**Sizin ana diliniz nedir?**) (KTKK-21)

Men krımtatar tilinde laf etem. = Ya govoryu na krımskotatarskom yazıke. = Ben Kırım Tatar dilinde konuşuyorum. (**Ben Kırım Tatar dili konuşuyorum.**) (KTKK-21)

Men tek ukrain tilinde laf etem. = Ya govoryu tol'ko po-ukrainski. = Ben tek Ukrayna dilinde konuşuyorum. (**Ben sadece Ukrayna dili konuşuyorum.**) (KTKK-21)

Men krımtatarca laf etmege ögrenmek isteyim. = Ya hoçu nauçit'sya govorit' po-krımskotatarski. = Ben Kırım Tatarca konuşmaya öğrenmek istiyorum. (**Ben Kırım Tatarcası konuşmayı öğrenmek istiyorum.**) (KTKK-21)

Özü͡ngni͡ng tuvğan tili͡ngni sevmek kerek. = Nado lyubit' svoy rodnoy yazık. = Kendinin doğan dilini sevmek gerek. (**Kendinin ana dilini sevmelisin.**) (KTKK-21)

Men bu tilde biraz okuyım. = Ya nemnogo çitayu na etom yazıke. = Ben bu dilde biraz okuyorum. (**Ben biraz okuyabiliyorum.**) (KTKK-21)

Sizge a͡nglaşılamı? = Vam ponyatno? = Size anlaşılıyor mu? (**Siz anlıyor musunuz?**) (KTKK-22)

Ma͡nga a͡nglaşıla. = Mne ponyatno. = Bana anlaşılıyor. (**Ben anlıyorum.**) (KTKK-22)

Siz rusça laf etesi͡ngizmi? = Vı govorite po-russki? = Siz Rusça konuşuyorsunuz mu? (**Siz Rusça konuşuyor musunuz?**) (KTKK-22)

Siz meni a͡nglaysın͡gızmı? = Vı menya ponimaete? = Siz beni anlıyorsunuz mu? (**Siz beni anlıyor musunuz?**) (KTKK-22)

Bizge terciman kerek degil. = Nam ne nujen perevodçik. = Bize tercüman gerek değil. (**Bize tercüman gerekmez.**) (KTKK-22)

Bu gruppağa terciman kerek degil. = Etoy gruppe perevodçik ne nujen. = Bu gruba tercüman gerek değil. (**Bu gruba tercüman gerekmez.**) (KTKK-23)

Rusça-krımtatarca luğatnı kaydan tapıp almak mümkün? = Gde mojno dostat' russko-krımskotatarskiy slovar'? = Rusça-Kırım Tatarca sözlüğünü nereden bulup almak mümkün? (**Rusça-Kırım Tatarca sözlüğünü nereden bulabilirim?**) (KTKK-23)

Sizi͡ng universitet nasıl mutehassıslar azırlay? = Kakih spetsialistov gotovit vaş universitet? = Sizin üniversite nasıl uzmanlar hazırlıyor? (**Sizin üniversite ne uzmanı yetiştiriyor?**) (KTKK-60)

Kabul şartları nasıl? = Kakovı usloviya priyoma? = Kabul şartları nasıl? (**Kabul şartları nelerdir?**) (KTKK-60)

Sen onı begenesi͡ngmi? = On tebe nravitsya? = Sen onu beğeniyorsun mu? (**Sen onu beğeniyor musun?**) (KTKK-62)

Sen krımtatarca laf etip olası͡ngmı? = Tı mojeş' govorit' po krımskotatarski? = Sen Kırım Tatarca konuşup olasın mı? (**Sen Kırım Tatarcası konuşabiliyor musun?**) (KTKK-62)

Krımtatar tili dersinde sizler krımtatarca laf etesi͡ngizmi yoksa rusçamı? = Na urokah krımskotatarskogo yazıka vı govorite po-krımskotatarski ili po-russki? = Kırım Tatarcası dersinde sizler Kırım Tatarca konuşuyorsunuz mu yoksa Rusça mı? (**Kırım Tatarcası dersinde sizler Kırım Tatarcası mı konuşuyorsunuz yoksa Rusça mı konuşuyorsunuz?**) (KTKK-63)

Sen nasıl kitap okuysı͡ng? = Kakuyu knigu tı çitaeş'? = Sen nasıl kitap okuyorsun? (**Sen hangi kitabı okuyorsun?**) (KTKK-63)

Siz gazeta ve jurnallar alası͡ngızmı? = Poluçaete li vı gazetı i jurnalı? = Siz gazete ve dergiler alyorsunuz mu? (**Siz gazete ve dergiler alyor musunuz?**) (KTKK-64)

2.2.9.5.SAAT VE ZAMAN İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Kırım - Tatar Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Kırım - Tatar Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Biŋğ dokuz yüz seksen dokuzıncı yılda. = V tısyaça devyat'sot vosem'desyat devyatom godu. = Bin dokuz yüz seksen dokuzuncu yılda. (**Bin dokuz yüz seksen dokuz yılında.**) (KTKK-37)

O kaçıncı senesi olğan edi? = V kakom godu eto bılo? = O kaçıncı senesi olmuş idi. (**O kaç yılında olmuştu.**) (KTKK-37)

Men saat yedide aeroportta olmak kerekim. = Mne nujno bıt' v aeroportu v sem' çasov. = Ben saat yedide havaalanında olmak gereğim. (**Ben saat yedide havaalanında olmalıyım.**) (KTKK-44)

2.2.9.6.İŞ VE MESLEK İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Kırım - Tatar Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Kırım - Tatar Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Öz zenaatıŋğnı sevmek kerek. = Svoyu professiyu nado lyubit'. = Kendi zanaatını sevmek gerek. (**Kendi zanaatını sevmelisin.**) (KTKK-25)

O ekim. = On vraç. = O doktor. (**O doktordur.**) (KTKK-25)

Siz taşçısıŋğızmı? = Vı kamenşik? = Siz taşçısınız mı? (**Siz taşçı mısınız?**) (KTKK-25)

Menim babam demirci. = Moy otets – kuznets. = Benim babam demirci. (**Benim babam demircidir.)** (KTKK-25)

O çalğıcı. = On – muzıkant. = O müzisyen. (**O müzisyendir.**) (KTKK-26)

O kemaneci. = On – skripaç. = O kemancı. (**O kemancıdır.**) (KTKK-26)

Fikret dağcı. = Fikret – lecnik. = Fikret dağcı. (**Fikret dağcıdır.**) (KTKK-26)

Onıŋğ ağası ise degirmenci. = A ego brat – mel'nik. = Onun ağabeyi ise değirmenci. (**Onun ağabeyi ise değirmencidir.**) (KTKK-26)

O yahşı berber. = On horoşiy parikmaher. = O iyi berber. (**O iyi berberdir.**) (KTKK-26)

O tikici. = Ona portniha. = O dikici. (**O terzidir.**) (KTKK-26)

O-sport ustası. = On-master sporta. = O, spor ustası. (**O spor hocasıdır.**) (KTKK-65)

O-halkara klasslı sport ustası. = On-master sporta mejdunarodnogo klassa. = O, uluslararası sınıflı spor ustası. (**O, uluslararası sınıfa sahip spor ustasıdır.**) (KTKK-65)

Menim akayım ressam. = Moy muj hudojnik. = Benim kocam ressam. (**Benim kocam ressamdır.**) (KTKK-27)

Onıŋ ağası saat ustası. = Ego brat çasavşçik. = Onun ağabeyi saat ustası. (**Onun ağabeyi saat ustasıdır.**) (KTKK-27)

Onıŋ özü oca. = Sam on prepodavatel'. = Onun kendisi hoca. (**Kendisi öğretmendir.**) (KTKK-27)

Saat ustasını kaydan tapmak mümkün? = Gde mojno nayti çasovogo mastera? = Saat ustasını nereden bulmak mümkün? (**Saat ustası nereden bulunabilir?**) (KTKK-34)

İçki işler idaresi. = Upravlenie vnutrennıh del. = İç işler idaresi. (**İç işleri idaresi.**) (KTKK-39)

Kim olıp çalışasıŋız? = Kem vı rabotaete? = Kim olup çalışıyorsunuz? (**Ne olarak çalışıyorsunuz?**) (KTKK-41)

Asanov arkadaşnı körmek mümkünmi? = Mojno li videt' tovarişça Asanova? = Asanov arkadaşı görmek mümkün mü? (**Asanov arkadaşı görebilir miyim?**) (KTKK-13)

Kirmek mümkünmi? = Mojno voyti? = Girmek mümkün mü? (**Girebilir miyim?**) (KTKK-14)

Siz boşsıŋızmı? = Vı svaboden? = Siz boşsunuz mu? (**Siz boş musunuz?**) (KTKK-41)

Bu nasıl tseh? = Kakoy eto tseh? = Bu nasıl atölye? (**Bu hangi atölyedir?**) (KTKK-73)

Kolhoznıŋ keliri nasıl? = Kakov dohod kolhoza? = Kolhozun geliri nasıl? (**Kolhozun geliri nedir?**) (KTKK-78)

Siz pirinç asraysıŋızmı? = Razvodite li vı ris? = Siz pirinç yetiştiriyorsunuz mu? (**Siz pirinç yetiştiriyor musunuz?**) (KTKK-78)

Nasıl gübrelerden faydalanasıŋız? = Kakie vı ispol'zuete udobreniya? = Nasıl gübrelerden faydalanıyorsunuz? (**Hangi gübrelerden faydalanıyorsunuz?**) (KTKK-78)

2.2.9.7.YEMEK VE NEZAKET İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Kırım - Tatar Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Kırım - Tatar Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Sizni bir fil'can kavege davet etem. = Priglaşayu vas na çaşku kofe. = Sizi bir fincan kahveye davet ediyorum. (**Sizi bir fincan kahve içmeye davet ediyorum.**) (KTKK-10)

2.2.9.8.ALIŞVERİŞ İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Kırım - Tatar Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Kırım - Tatar Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Maŋga bazarğa barmak kerek. = Mne nado poyti na bazar. = Bana pazara gitmek gerek. (**Ben pazara gitmeliyim.**) (KTKK-51)

Kiyip ölçep bakmak mümkünmi? = Mojno primerit'? = Giyip ölçüp bakmak mümkün mü? (**Denenebilir mi?**) (KTKK-51)

Bakmak mümkünmi? = Mojno posmotret'? = Bakmak mümkün mü? (**Bakılabilir mi?**) (KTKK-51)

Sizde nasıl stol örtüleri bar? = Kakie u vas est' skaterti? = Sizde nasıl masa örtüleri var? (**Sizde hangi masa örtüleri var?**) (KTKK-53)

Bu nasıl kürk? = Kakoy eto meh? = Bu nasıl kürk? (**Bu neyin kürküdür?**) (KTKK-53)

Kösterip olamazsıŋgızmı? = Ne smogli bı pokazat? = Gösterip olamazsınız mı? (**Gösteremez misiniz?**) (KTKK-13)

Bu ne? = Çto eto? = Bu ne? (**Bu nedir?**) (KTKK-22, 105)

Alıp olamayım. = Ne mogu vzyat'. = Alıp olamıyorum. (**Alamıyorum.**) (KTKK-25)

2.2.9.9.SAĞLIK İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Kırım - Tatar Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Kırım - Tatar Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Sizi͡ng sıcağı͡ngız bar. = U vas temperatura. = Sizin sıcağınız var. (**Sizin ateşiniz var.**) (KTKK-27)

Sıcağı͡ngızını bir kere daa ölçemek kerek. = Nujno izmerit' temperaturu eşçe raz. = Sıcağınızı bir kere daha ölçmek gerek. (**Ateşinizi bir kere daha ölçmeliyiz.**) (KTKK-28)

Siz köz ekimine muracaat etmek kereksi͡ngiz. = Vam nujno obratit'sya k okulistu. = Siz göz doktoruna müracaat etmek gereksiniz. (**Siz göz doktoruna müracaat etmelisiniz.**) (KTKK-28)

Kan basımı͡ngızını ölçemek kerek. = Nujno izmerit' krovyanoe davlenie. = Kan basıncınızı ölçmek gerek. (**Tansiyonunuzu ölçmeliyiz.**) (KTKK-28)

Meni hastahanege yerleştirmen͡gizni rica etem. = Ya proşu pomestit' menya v bol'nitsu. = Beni hastaneye yerleştirmenizi rica ediyorum. (**Beni hastaneye yatırmanızı rica ediyorum.**) (KTKK-29)

Ma͡nga ne aşamak mümkün? = Çto mne mojno est'? = Bana ne yemek mümkün? (**Ben ne yiyebilirim?**) (KTKK-29)

Ma͡nga ne aşamak olmay? = Çto mne nel'zya est'? = Bana ne yemek olmaz? (**Ben ne yiyemem?**) (KTKK-29)

Ma͡nga tişimni çıkartmak kerek. = Mne nujno udalit' zub. = Bana dişimi çıkartmak gerek. (**Ben dişimi çektirmeliyim.**) (KTKK-29)

Ma͡nga tiş koydırmak kerek. = Mne nujno vstavit' zub. = Bana diş koydurmak gerek. (**Ben diş taktırmalıyım.**) (KTKK-29)

Sizge yazda den͡giz yalısında raatlanmak kerek. = Vam nado letom otdıhat' u morya. = Size yazda deniz kenarında dinlenmek gerek. (**Siz yazın deniz kenarında dinlenmelisiniz.**) (KTKK-29)

Bu ilyacnı retsepsiz almak mümkünmi? = Mojno li poluçit' eto lekarstvo bez retsepta? = Bu ilacı reçetesiz almak mümkün mü? (**Bu ilaç reçetesiz alınabilir mi?**) (KTKK-29)

Krımda nasıl tedaviyhaneler bar? = Kakie leçebnitsı est' v Krımu? = Kırım'da nasıl tedavi yerleri var? (**Kırım'da hangi tedavi yerleri var?**) (KTKK-30)

Sizi͡ng respublikada nasıl kurortlar bar? = Kakie kurortı imeyutsya u vas v respublike? = Sizin Cumhuriyet'te nasıl kaplıcalar var? (**Sizin Cumhuriyet'te hangi kaplıcalar var?**) (KTKK-30)

2.2.9.10.SAYILAR İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Kırım - Tatar Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Kırım - Tatar Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Avanıng dımlığı doksan protsentkece bara. = Vlajnost' vozduha dohodit do devyanosto protsentov. = Havanın nemi doksan yüzdeye kadar gidiyor. (**Havanın nemi yüzde doksana kadar ulaşıyor.**) (KTKK-31)

2.2.9.11.DİĞER KONULAR İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

İletişim araçları, toplumsal merasimler, tabiat, spor, sinema, tiyatro vb. ile ilgili söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Kırım - Tatar Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Kırım - Tatar Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Dağlarda tuman. = V gorah tuman. = Dağlarda duman. (**Dağlarda duman var.**) (KTKK-32)

Tütün yakmak mümkünmi? = Mojno zakurit'? = Tütün yakmak mümkün mü? (**Sigara içilebilir mi?**) (KTKK-42)

Gazetada nasıl yanğılıklar bar? = Kakie novosti v gazete? = Gazetede nasıl yenilikler var? (**Gazetede hangi haberler var?**) (KTKK-42)

Poçta ne vakıt çalışa? = Kogda rabotaet poçta? = Postahane ne vakit çalışıyor? (**Postahane ne zaman açılıyor?**) (KTKK-54)

Gazetalarğa kayda abune olmak mümkün? = Gde mojno vıpisat' gazetı? = Gazetelere nerede abone olmak mümkün? (**Gazetelere nerede abone olunabilir?**) (KTKK-54)

Posılka kutusını kaydan satın almak mümkün? = Gde mojno priobresti yaşçik dlya posılki? = Posta kutusunu nereden satın almak mümkün? (**Posta kutusu nereden satın alınabilir?**) (KTKK-54)

Men telefon etmek kerekim. = Mne nujno pozvonit' po telefonu. = Ben telefon etmek gereğim. (**Ben telefon etmeliyim.**) (KTKK-54)

Maŋga resimge çıkmak gerek. = Mne nujno fotografirovat'sya. = Bana resme çıkmak gerek. (**Ben fotoğraf çektirmeliyim.**) (KTKK-56)

Siz mına bu foto resimni büyükleştirip olursıŋgızmı? = Mojete li vı uveliçit' vot etu fotografiyu? = Siz işte bu fotoğrafı büyültüp olursunuz mu? (**Siz işte bu fotoğrafı büyültebilir misiniz?**) (KTKK-56)

Muzıkalı drama teatrinde bugün ne kete? = Çto segodnya v muzıkal'no – dramatiçeskom teatre? = Müzikli drama tiyatrosunda bugün ne gidecek? (**Müzikli drama tiyatrosunda bugün ne var?**) (KTKK-56)

Kıymetli radio diŋgleyiciler! = Dorogie radiosluşateli! = Kıymetli radio dinleyiciler! (**Kıymetli radio dinleyicileri!**) (KTKK-64)

Siz gimnastikanen oğraşasıŋgızmı? = Zanimaetes' li vı gimnastikoy? = Siz jimnastikle uğraşıyorsunuz mu? (**Siz jimnastikle uğraşıyor musunuz?**) (KTKK-65)

Esap nasıl? = Kakoy sçot? = Hesap nasıl? (**Skor kaç?**) (KTKK-65)

Uzun mesafege çapuv. = Beg na dlinnıe distants2.= Uzun mesafeye koşma. (**Uzun mesafe koşusu.**) (KTKK-66)

Uzunlıkka sekirüv. = Prıjki v dlinu. = Uzunluğa atlama. (**Uzun atlama.**) (KTKK-66)

Yükseklikke sekirüv. = Prıjki v vısotu. = Yüksekliğe atlama. (**Yüksek atlama.**) (KTKK-66)

Sizde kuşçılık ferması barmı? = Est' li u vas ptitseferma? = Sizde kuşculuk çiftliği var mı? (**Sizin kuş çiftliğiniz var mı?**) (KTKK-78)

Sizde balalar bağçası barmı? = Est' li u vas detskiy sad. = Sizde çocuklar bahçesi var mı? (**Sizin çocuk bahçeniz var mı?**) (KTKK-79)

Körmeysiŋgizmi? = Ne vidite? = Görmüyorsunuz mu? (**Görmüyor musunuz?**) (KTKK-103)

2.2.10.KUMUK TÜRKÇESİ

2.2.10.1.KABUL ETME, KENDİNİ TANITMA, TANIŞMA VE KİŞİSEL BİLGİ İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta çok sık kullanılmaktadır. Kumuk Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Kumuk Türkleri kendi lehçelerini konuşurken sık sık Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Köp iştat'lık bulan! = S udovol'stviem! = Memnuniyet ile! (**Çok memnun olurum!**) (KUKK-18)

Atığız kimdir? = Kak vas zovut? = Adınız kimdir? (**Adınız nedir?**) (KUKK-20)

Sizin yaşığızını atı kimdir? = Kak zovut vaşego rebyonka? = Sizin çocuğunuzun adı kimdir? (**Sizin çocuğunuzun adı nedir?**) (KUKK-32)

2.2.10.2.AİLE DURUMU İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta çok sık kullanılmaktadır. Kumuk Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Kumuk Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Ol uzak yaşağan. = On projil dolgo. = O uzak yaşadı. (**O uzun yaşadı.**) (KUKK-29)

Siz erdemisiz? = Vı zamujem? = Siz kocada mısınız? (**Siz evli misiniz?**) (KUKK-30)

Dür, erdemen. = Da, ya zamujem. = Evet, ben kocadayım. (**Evet, ben evliyim.**) (KUKK-30)

Yok, erde tügülmen. = Net, ya ne zamujem. = Hayır, ben kocada değilim. (**Hayır, ben evli değilim.**) (KUKK-30)

2.2.10.3.YOL, TAŞIT, YOLCULUK VE KONAKLAMA İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta çok sık kullanılmaktadır. Kumuk Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Ancak Kumuk Türkleri kendi lehçelerini konuşurken seyrek de olsa Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Bu esdelik kimge salınğan? = Komu postavlen etot pamyatnik? = Bu heykel kime koyuldu? (**Bu heykel kimin adına dikildi?**) (KUKK-93)

Biz getmege gerekbiz. = Mı doljnı uehat'. = Biz gitmeye gereğiz. (**Biz gitmeliyiz.**) (KUKK-137)

Poezd otuz beş sahat yürüy. = Poezd idet 35 çasov. = Tren otuz beş saat gidiyor. (**Tren ile otuz beş saat sürüyor.**) (KUKK-138)

Sizge oŋğ yanğa burmağa gerek. = Vam nujno povernut' napravo. = Size sağ tarafa dönmeye gerek. (**Sizin sağ tarafa dönmeniz gerekiyor.**) (KUKK-145)

2.2.10.4.EĞİTİM VE ÖĞRETİM İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Kumuk Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Kumuk Türkleri kendi lehçelerini konuşurken nadiren de olsa Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

İzdatel'stvodan söyleybiz. = S vami govoryat iz izdatel'stva. = Yayınevinden konuşuyoruz. (**Yayınevinden arıyoruz.**) (KUKK-26)

2.2.10.5.SAAT VE ZAMAN İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Kumuk Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Kumuk Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

On eki sahat. = 12 çasov. = On iki saat. (**Saat on eki.**) (KUKK-76)

Altığa yarım. = Polovina şestogo. = Altıya yarım. (**Beş buçuk.**) (KUKK-76)

Tuvğan günügüz bulan kutlayman! = Pozdravlyayu s dnyom rojdeniya! = Doğum gününüz ile kutlarım! (**Doğum gününüzü kutlarım!**) (KUKK-7)

Sizge neçe yıl? = Skol'ko vam let? = Size kaç yıl? (**Siz kaç yaşındasınız?**) (KUKK-28)

Kızardaşınga neçe yıl? = Skol'ko let tvoey sestre? = Kız kardeşine kaç yıl? (**Kız kardeşin kaç yaşındadır?**) (KUKK-28)

Ulanığızğa neçe yıl? = Skol'ko let vaşemu sınu? = Sizin oğlunuza kaç yıl? (**Sizin oğlunuzun yaşı kaçtır?**) (KUKK-28)

Ulanıma on bir yıl. = Moemu sınu 11 let. = Oğluma on bir yıl. (**Oğlum on bir yaşındadır.**) (KUKK-28)

Kızıma on beş yıl. = Moey doçeri 15 let. = Kızıma on beş yıl. (**Kızım on beş yaşındadır.**) (KUKK-28)

Mağa birazdan elli bolacak. = Mne skoro budet 50. = Bana yakında elli olacak. (**Ben yakında elli yaşında olacağım.**) (KUKK-28)

Mağa yigirma beş yıl bola. = Mne ispolnilos' 25 let. = Bana yirmi beş yıl oldu. (**Ben yirmi beş yaşına girdim.**) (KUKK-28)

Men senden beş yılğa ulluman. = Ya na 5 let starşe tebya. = Ben senden beş yıla büyüğüm. (**Ben senden beş yaş büyüğüm.**) (KUKK-29)

Yaşğa neçe yıl? = Rebyonku skol'ko let? = Çocuğa kaç yıl? (**Çocuk kaç yaşındadır?**) (KUKK-31)

Bugün – birinçi may. = Segodnya – pervoe maya. = Bugün birinci mayıs. (**Bugün bir mayıs.**) (KUKK-126)

Köbüsü kumuk bayramlarda aldın at yarışlar ötgerile bolğan. = Na mnogih kumıkskih prazdnikah ran'şe provodilis' konnıe skaçki. = Çoğu Kumuk bayramlarda önceden at yarışları yapılıyordu. (**Eskiden genellikle Kumuk bayramlarında at yarışları yapılırdı.**) (KUKK-126)

2.2.10.6.İŞ VE MESLEK İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Kumuk Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Kumuk Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Men M. Hacievni atındağı zavodda işleymen. = Ya rabotayu na zavode imeni M. Gadjieva. = Ben M. Haciev'in adındaki fabrikada çalışıyorum. (**Ben M. Haciev fabrikasında çalışıyorum.**) (KUKK-97)

Köbüsü kolhozçulanı maşinleri bar. = Mnogie kolhozniki imeyut maşını. = Çoğu kolhozcuların arabaları var. (**Kolhozcuların çoğunun arabaları var.**) (KUKK-102)

Mağa tükenge barıp gelme gerek. = Mne nado shodit' v magazin. = Bana dükkâna varıp gelme gerek. (**Benim dükkâna gidip gelmem gerekiyor.**) (KUKK-107)

2.2.10.7.YEMEK VE NEZAKET İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Kumuk Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Kumuk Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Stolda köp yemişler va çeçekler bar. = Na stole mnogo fruktov i tsvetov. = Masada çok yiyecekler ve çiçekler var. (**Masada çokça yiyecek ve çiçek var.**) (KUKK-120)

2.2.10.8.ALIŞVERİŞ İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Kumuk Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Kumuk Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Gölekge mağa neçe metr tarık? = Skol'ko metrov nujno mne na plat'e? = Elbiseye bana kaç metre gerek? (**Benim elbiseye kaç metre gerekiyor?**) (KUKK-116)

Mağa azık tükenge barma gerek. = Mne nujno idti v prodovol'stvennıy magazin. = Bana yiyecek içecek dükkânına varmak gerek. (**Benim yiyecek içecek dükkânına varmam gerekiyor.**) (KUKK-118)

Men gözeldirikler satıp alma süyemen. = Ya hoçu kupit' oçki.= Ben gözlükler satıp almak istiyorum. (**Ben gözlük satın almak istiyorum.**) (KUKK-107)

Bazar erten altı sahatdan tutup açık. = Rınok otkrıt s 6 çasov utra. = Pazar sabah altı saatten itibaren açık. (**Pazar sabah saat altıdan itibaren açık.**) (KUKK-121)

Mağa eki kilo ba'li satıp alma tarık. = Mne nado kupit' 2 kg çereşni. = Bana iki kilo kiraz satıp almak gerek. (**Benim iki kilo kiraz satın almam gerekiyor.**) (KUKK-122)

Mağa gazetler almağa tarık. = Mne nujno kupit' gazetı. = Bana gazeteler almaya gerek. (**Benim gazeteler almam gerekiyor.**) (KUKK-140)

Sizge tilevüm bar. = U menya k vam pros'ba. = Size dileğim var. (**Sizden bir dileğim var.**) (KUKKTL-7)

2.2.10.9.SAĞLIK İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Kumuk Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Kumuk Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Doktornu atı kimdir? = Kak zovut vraça? = Doktorun adı kimdir? (**Doktorun adı nedir?**) (KUKK-54)

Siz kaçan avruduğuz? = Kogda vı zaboleli? = Siz ne zaman ağrıdınız? (**Siz ne zaman hastalandınız?**) (KUKK-56)

Sizge operatsiya etme gerek. = Vam nado sdelat' operatsiyu. = Size operasyon etmek gerek. (**Siz ameliyat olmalısınız.**) (KUKK-57)

2.2.10.10.DİĞER KONULAR İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

İletişim araçları, toplumsal merasimler, tabiat, spor, sinema, tiyatro vb. ile ilgili söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Kumuk Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Kumuk Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Abdullaev tı͡nglay. = Abdullaev sluşaet. = Abdullaev dinliyor. (**Ben Abdullaev, sizi dinliyorum.)** (KUKK-25)

Sizge eşitilemi? = Vam slışno? = Size işitiliyor mu? (**Siz işitebiliyor musunuz?**) (KUKK-130)

Ay çıkdı. = Luna vzoşla. = Ay çıktı. (**Ay doğdu.**) (KUKK-85)

On gradus issilik. = 10 gradusov tepla. = On derece sıcaklık. (**Sıcaklık 10 derecedir.**) (KUKK-87)

Mağa kostyumumnu tazalama gerek. = Mne nujno poçistit' kostyum. = Bana kostümümü temizlemek gerek. (**Benim kostümümü temizlemem gerekiyor.**) (KUKK-124)

Oktyabr' kinoteatrda ne fil'm yürüle? = Kakoy fil'm idet v kinoteatre Oktyabr'? = Oktyabr' sinemada ne film gidiyor? (**Oktyabr' sinemasında hangi film var?**) (KUKK-130)

Ol nedir ge yüzdür barmagı? = Çto eto takoye, çto u nego sto paltsev? = O nedir ki yüz parmağı? (**Yüz parmağı olan nedir?**) (FÖBM-106)

2.2.11.NOGAY TÜRKÇESİ

2.2.11.1 KABUL ETME, KENDİNİ TANITMA, TANIŞMA VE KİŞİSEL BİLGİ İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta çok sık kullanılmaktadır. Nogay Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Nogay Türkleri kendi lehçelerini konuşurken sık sık Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Sizi͡ng atıŋ͡ız kim di? = Kto vaşa imya? = Sizin adınız kimdir? (**Sizin adınız nedir?**) (NKK-18)

Sizi͡ng atıŋ͡ız kalay dı? = Kak vaşa imya? = Sizin adınız nasıl? (**Sizin adınız nedir?**) (NKK-18)

Atı onıŋ͡ kayday dı? = Kak ego imya? = Adı onun nasıldı? (**Onun adı neydi?**) (NKK-115)

Kim bu? = Kto eto? = Kim bu? (**Bu kimdir?**) (NKK-144)

Kim bu erkek? = Kto etot mujçina? = Kim bu erkek? (**Bu erkek kimdir?**) (NKK-144)

Kim bu kıskayaklı? = Kto eta jenşçina? = Kim bu bayan? (**Bu bayan kimdir?**) (NKK-144)

Kim ol? = Kto on? = Kim o? (**O kimdir?**) (NKK-144)

Kim olar? = Kto oni? = Kim onlar? (**Onlar kimdir?**) (NKK-144)

Kalay dı äller? = Kak dela? = Nasıl dı durumlar? (**Durumun nasıl?**) (NKK-17)

Ne yaŋ͡ılık? = Çto novogo? = Ne yenilik? (**Nasılsın?**) (NKK-18)

Köriskenşe deyim! = Do svidaniya! = Görüşene kadar! (**Görüşürüz!**) (NKK-29)

Siz tanıssızba menim avıldasım man? = Vı znakomı s moim zemlyakom? = Siz tanışsınız mı benim hemşehrim ile? (**Siz benim hemşehrim ile tanış mısınız?**) (NKK-19)

Siz tanıssızba birge kullık etken yoldasım man? = Vı znakomı s moim tovarişçem po rabote? = Siz tanışsınız mı birlikte çalışan arkadaşım ile? (**Siz birlikte çalıştığım arkadaş ile tanış mısınız?**) (NKK-19)

Siz tanıssızba menim hatınım man? = Vı znakomı s moey suprugoy? = Siz tanışsınız mı benim eşim ile? (**Siz benim eşim ile tanış mısınız?**) (NKK-19)

Rahmet sizge! = Blagodaryu vas! = Teşekkür size! (**Size teşekkür ederim!**) (NKK-19)

Delegatsiyadıŋ atınnan sizdi ak yürekten salamlaymız! = Ot imeni delegatsii serdeçno privetstvuem vas! = Delegenin adından sizi canı gönülden selamlıyoruz! (**Delege olarak sizi canı gönülden selamlıyoruz!**) (NKK-20)

Milletiŋiz kim? = Kto vı po natsional'nosti? = Milletiniz kim? (**Hangi millettensiniz?, Siz hangi millettensiniz?**) (NKK-20)

Siz nogayma? = Vı nogaets (nogayka)? = Siz Nogay mı? (**Siz Nogay mısınız?**) (NKK-20)

Bolmaga bolar. = Mojet bıt'. = Olmaya olur. (**Olabilir.**) (NKK-27)

Bu zatka men şeklenemen. = Ya somnevayus' v etom. = Bu şeye ben şüpheleniyorum. (**Ben bu şeyden şüpheleniyorum.**) (NKK-27)

Maga radio man berilgen nogay kontserti yaradı. = Mne ponravilsya nogayskiy kontsert po radio. = Bana radyo ile verilen Nogay konseri beğendi. (**Ben radyoda verilen Nogay konserini beğendim.**) (NKK-93)

Bana kıyın bu zat akında aytpaga. = Mne trudno ob etom sudit'. = Bana zor bu şey hakkında konuşmaya. (**Bu şey hakkında konuşmak benim için zor.**) (NKK-27)

2.2.11.2.AİLE DURUMU İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta çok sık kullanılmaktadır. Nogay Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Nogay Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Siz ata-anaŋız ban yaşaysızba yade ayırılıppa? = Vı jivete s roditelyami ili otdel'no? = Siz anne babanızla yaşıyorsunuz mu ya da ayrı mı? (**Siz anne babanızla mı ayrı mı yaşıyorsunuz?**) (NKK-9)

Ädetke köre, men kencecelay ulı, atam-anam man turmaga kerekpen. = Mne, kak mladşemu sınu, po traditsii nado jit' s roditelyami. = Geleneğe göre ben küçük oğul, anne babamla yaşamaya gereğim. (**Geleneğe göre ben küçük oğul olduğum için anne babamla yaşamalıyım.**) (NKK-9)

Olar meni karaganlar. = Oni menya vospitali. = . Onlar beni bakıyorlar. (**Bana onlar bakıyorlar.**) (NKK-10)

Siz üylengensizbe? = Vı jenatı? = Siz evlenmişsiniz mi? (**Siz evlenmiş misiniz?**) (NKK-10)

Ol kievge barganma? = Ona zamujem? = O kocaya varmış mı? (**O evlenmiş mi?**) (Bayanlar için) (NKK-10)

Yok, ol kievge barmagan. = Net, ona nezamujem. = Yok, o kocaya varmamış. (**Yok, o evlenmemiş.**) (Bayanlar için) (NKK-10)

Yok, ol kievge şıkpagan. = Net, ona ne vışla zamuj. = Yok, o kocaya çıkmamış. (**Yok, o evlenmemiş.**) (Bayanlar için) (NKK-10)

Äşe, men kievge barganman. = Da, ya zamujem. = Evet, ben kocaya varmışım. (**Evet, ben evlendim.**) (Bayanlar için) (NKK-10)

Äşe, men kievge şıkkanman. = Da, ya vışla zamuj. = Evet, ben kocaya çıkmışım. (**Evet, ben evlendim.**) (Bayanlar için) (NKK-10)

Men sizdi nemereñiz ben kutlayman! = Ya vas pozdravlyayu s pravnukom! = Ben sizi torununuz ile kutluyorum. (**Torununuz hayırlı olsun!**) (NKK-12)

Sizdi üylenüviñiz ben kutlayman! = Pozdravlyayu vas s brakosoçetaniem! = Sizi evliliğiniz ile kutlarım! (**Sizin evliliğinizden dolayı kutlarım!**) (NKK-28)

2.2.11.3.YOL, TAŞIT, YOLCULUK VE KONAKLAMA İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta çok sık kullanılmaktadır. Nogay Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Nogay Türkleri kendi lehçelerini konuşurken sık sık Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Kalay uzak? = Kak dolgo? = Nasıl uzak? (**Ne kadar uzak?**) (NKK-145)

Kaysı zamanga kaytayakpız? = K kakomu vremeni mı vernemsya? = Hangi zamana döneceğiz? (**Ne zaman döneceğiz?**) (NKK-19)

Sizde bos orınlar barma? = U vas est' svobodnıe mesta? = Sizde boş yerler var mı? (**Sizin boş yeriniz var mı?**) (NKK-29)

Üş künge. = Na tri dnya. = Üç güne. (**Üç günlük.**) (NKK-31)

Bir yumaga. = Na nedelyu. = Bir haftaya. (**Bir haftalık.**) (NKK-31)

Taksidi ertenikke 7 säatke yiberirsiz. = Prişlite taksi k 7 çasam utra. = Taksiyi sabaha yedi saate gönderiniz. (**Sabah yedide taksiyi gönderiniz.**) (NKK-32)

Meni ertenikte altı säatte uyatsañgız eken. = Razbudite, pojaluysta, menya v 6 çasov utra. = Beni sabahta altı saatte uyandırınız lütfen. (**Beni sabah saat altıda uyandırınız lütfen.**) (NKK-32)

Konagüyden vokzalga deyim kaytip yetpege bolayak? = Ot gostinitsı kak doehat' do vokzala? = Otelden gara kadar nasıl yetişmek olur? (**Otelden gara nasıl ulaşılır?**) (NKK-32)

Siz artıñgızga kaytpaga kereksiz. = Vam nujno idti nazad. = Siz gerinize dönmeye gereksiniz. (**Siz geri dönmelisiniz.**) (NKK-35)

Siz sosı yerde burılmaga kereksiz. = Vam nujno svernut' na etom meste. = Siz şu yerde dönmeye gereksiniz. (**Siz şuradan dönmelisiniz.**) (NKK-35)

2.2.11.4.EĞİTİM VE ÖĞRETİM İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Nogay Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Nogay Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Siziñ okuv-biliminğiz kayday? = Kakoe u vas obrazovanie? = Sizin eğitim durumunuz nasıl? (**Sizin eğitim durumunuz nedir?**) (NKK-97)

Üyken format bolıp yumasına eki kere şıgadı. = Ona vıhodit bol'şim formatom dva raza v nedelyu. = Büyük format olup haftasına iki kere çıkar. (**Büyük formatta haftada iki kere çıkar.**) (NKK-93)

İsa Kapayevtiñ Bolgariyada şıkkan "Kerauz" povestiniñ nogayşasın em orısşasın kaytip tappaga bolayagın aytsañgız eken. = Posovetuyte, kak mojno nayti povest' "Kerauz" İsı Kapayeva na nogayskom i russkom yazıkah, kotoraya perevedena na bolgarskiy yazık. = İsa Kapayev'in Bulgaristan'da çıkan "Kerauz" hikâyesinin Nogaycasını ve Rusçasını nasıl bulmaya olacağını söyleyiniz. (**İsa Kapayev'in Bulgaristan'da çıkan "Kerauz" hikâyesinin Nogaycasını ve Rusçasını nasıl bulabileceğimizi söyleyiniz.**) (NKK-93)

Siz yogarı okuv zavedeniyesinde isleysizbe? = Vı rabotaete v vuze. = Siz yüksek öğrenim kurumunda çalışıyorsunuz mu? (**Siz yüksek öğrenim kurumunda mı çalışıyorsunuz.**) (NKK-98)

Tıs kırallardıŋ tilin üyretetagan bölmesi barma? = Est' u vas kabinet inostrannogo yazıka? = Dış ülkelerin dilini öğreten bölüm var mı? (**Yabancı dil öğreten bölüm var mı?**) (NKK-99)

Siz orıssa söyleysizbe? = Vı govorite po-russki? = Siz Rusça konuşuyorsunuz mu? (**Siz Rusça konuşuyor musunuz?**) (NKK-21)

Siz orıssa aŋlaysızba? = Vı ponimaete po-russki? = Siz Rusça anlıyorsunuz mu? (**Siz Rusça anlıyor musunuz?**) (NKK-21)

Elippeni yalgız olar bilgen yoklar. = Tol'ko oni ne znali alfavita. = Alfabeyi yalnız onlar bilmiş yoklar. (**Alfabeyi yalnız onlar bilmemişler.**) (ÇTLG-666)

Soŋgında bildim men bu zattıŋ mänesin. = Nakonets ya znal, çto ego smısl'. = Sonunda ben bildim bu şeyin anlamını. (**Sonunda ben bu şeyin anlamını öğrendim.**) (ÇTLG-672)

2.2.11.5.SAAT VE ZAMAN İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Nogay Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Nogay Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Hayırlı säatke! = V dobrıy ças! = Hayırlı saate! (**Hayırlı saatler!**) (NKK-17)

Meni 6 säatte uyantıŋız. = Razbudite menya v 6 çasov. = Beni 6 saatte uyandırınız. (**Beni saat 6'da uyandırınız.**) (NKK-22)

Men kaysı säatte keleyim? = V kotorom çasu mne priyti? = Ben hangi saatte geleyim? (**Ben saat kaçta geleyim?**) (NKK-130)

Sizge yıldıŋ kaysı şagı yaraydı? = Kakoe vremya goda vam nravitsya? = Size yılın hangi zamanı hoş gider? (**Yılın hangi zamanı sizin hoşunuza gider?**) (NKK-130)

Neşe säat? = Kotorıy ças? = Kaç saat? (**Saat kaç?**) (NKK-130)

Ertеŋgi segiz säat. = Vosem' çasov utra. = Sabah sekiz saat. (**Sabah saat sekiz.**) (NKK-130)

Üş säat kündiz. = Tri çasa dnya. = Üç saat gündüz. (**Gündüz saat üç.**) (NKK-130)

Söle tuppa-tuvra dört säat. = Seyças rovno çetıre çasa. = Şimdi tam dört saat. (**Şimdi saat tam dört.**) (NKK-130)

Kurultay neşe säatte aşıladı? = V kotorom çasu otkrıvaetsya s'ezd? = Toplantı kaç saatte açılıyor? (**Toplantı saat kaçta açılıyor?**) (NKK-50)

Äli besinşi säat. = Uje pyatıy ças. = Artık beşinci saat. (**Artık saat beş.**) (NKK-130)

Yerli zaman man on segiz säat. = Vosemnadtsat' çasov po mestnomu vremeni. = Yerel saat ile on sekiz saat. (**Yerel saat ile saat on sekiz.**) (NKK-130)

Eki säat üyle ava. = V dva çasa dnya. = İki saat gündüz. (**Gündüz saat iki.**) (NKK-130)

Togızga on bes takıyka kirgen. = Pyatnadtsat' minut devyatogo. = Dokuza on beş dakika girmiş. (**Sekizi on beş geçiyor.**) (NKK-130)

Onavga yarım kirgen. = Polovina desyatogo. = Ona yarım girmiş. (**Dokuz buçuk; dokuzu otuz geçiyor.**) (NKK-130)

On birge şerik kirgen. = Çetvert' odinnadtsatogo. = On bire çeyrek girmiş. (**Onu çeyrek geçiyor.**) (NKK-130)

Sizdi ak yürekten bayram man kutlayman! = Serdeçno pozdravlyayu vas s prazdnikom! = Sizi canı gönülden bayram ile kutlarım! (**Sizin bayramınızı canı gönülden kutlarım!**) (NKK-28)

Sizdi müşel toyıñgız ban kutlayman! = Pozdravlyayu vas s yubileem! = Sizi jübileniz ile kutlarım! (**Sizi jübilenizden dolayı kutlarım!**) (NKK-28)

Sizdi tuvgan küniñgiz ben kutlayman! = Pozdravlyayu vas s dnem rojdeniya! = Sizi doğum gününüz ile kutlarım! (**Sizin doğum gününüzü kutlarım!**) (NKK-28)

Sizdi yañgı yıl man kutlayman! = Pozdravlyayu vas s novım godom! = Sizi yeni yıl ile kutlarım! (**Sizin yeni yılınızı kutlarım!**) (NKK-28)

Sizdi yeñgüv küni men kutlayman! = Pozdravlyayu vas s dnem pobedı! = Sizi zafer günü ile kutlarım! (**Sizin zafer gününüzü kutlarım!**) (NKK-28)

2.2.11.6.İŞ VE MESLEK İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Nogay Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Nogay Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Kostyumga sizde kayday kumaşlar bar dı? = Kakie u vas est' tkani na kostyum? = Kostüme sizde hangi kumaşlar var? (**Kostüm için sizin hangi kumaşlarınız var?**) (NKK-79)

Ölşemege kaşan kelmege bolayak tı? = Kogda mojno priyti na primerku? = Provaya ne zaman gelmeye olur? (**Provaya ne zaman gelinebilir?**) (NKK-79)

Ayak kiyimdi yasatuv masterskoydıŋ kayerde ekenin aytpassızba? = Vı ne skajete, gde masterskaya po remontu obuvi? = Ayakkabı yaptırma tamirhanesinin nerede olduğunu söylemezsiniz mi? (**Ayakkabı tamirhanesinin nerede olduğunu söylemez misiniz?**) (NKK-79)

Säatti tazalamaga kerek edi. = Çası nujno poçistit'. = Saati temizlemek gerek. (**Saat temizlenmeli.**) (NKK-80)

Biraz saklamaga kereksiz. = Vı doljnı nemnogo podojdat'. = Biraz beklemeye gereksiniz. (**Biraz beklemelisiniz.**) (NKK-81)

İsiŋiz öziŋizge yarayma? = Vam nravitsya vaşa rabota? = İşiniz kendinize hoş gidiyor mu? (**Siz kendi işinizi beğeniyor musunuz?**) (NKK-12)

Siziŋŋ kespiŋiz kayday? = Kakaya u vas spetsial'nost'? = Sizin uzmanlığınız nasıl? (**Sizin uzmanlığınız nedir?**) (NKK-12)

Kim bolıp kullık etesiz? = Kem vı rabotaete? = Kim olup çalışıyorsunuz? (**Ne olarak çalışıyorsunuz?**) (NKK-98)

Äşe, men etpege bolaman. = Da, ya mogu sdelat'. = Evet, ben etmeye olurum. (**Evet, ben yapabilirim.**) (NKK-25)

Ökinişke, men siziŋŋ tileginizdi etip bolmayman. = K sojaleniyu, ya ne mogu vıpolnit' vaşu pros'bu. = Üzüntüye, ben sizin isteğinizi edip olmam. (**Maalesef, ben sizin isteğinizi yapamam.**) (NKK-26)

Men ne etpege kerekpen? = Çto ya doljen delat'? = Ben ne etmeye gereğim? (**Ben ne yapmalıyım?**) (NKK-145)

Men kim men söylespege kerekpen? = K komu ya doljen obratit'sya? = Ben kim ile konuşmaya gereğim. (**Ben kiminle konuşmalıyım?**) (NKK-145)

Men sizge yardam etip bolamanma? = Mogu li ya vam pomoç'? = Ben size yardım edip olayım mı? (**Ben size yardım edebilir miyim?**) (NKK-146)

Bolarman sende men ırgat. = Ya budu raboçiy u tebya. = Olurum sende ben işçi. (**Ben senin işçin olurum.**) (ÇTLG-675)

2.2.11.7.YEMEK VE NEZAKET İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Nogay Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Nogay Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Kayerde tezirek tamaklanmaga bolayak? = Gde mojno bıstro perekusit'? = Nerede çabucak yemek yeme olur? (**Nerede çabucak yemek yenebilir?**) (NKK-58)

Kayerde şay işpege bolayak? = Gde mojno vıpit' çay? = Nerede çay içmeye olur? (**Nerede çay içilebilir?**) (NKK-58)

Sizge seker şay kerekpe yade Nogay şayma? = Vam nujen sladkiy çay ili nogayskiy? = Size şeker çay gerek mi ya da Nogay çay mı? (**Size şekerli çay mı Nogay çayı mı gerekiyor?**) (NKK-58)

Sizde kayday suvsap işimlikleri bar dı? = U vas kakie prohladitel'nıe napitki? = Sizde hangi soğuk içecekleri var? (**Sizin hangi soğuk içecekleriniz var?**) (NKK-58)

Bizde ayran, türli yemis suvları bar. = U nas est' ayran, raznıe sokı. = Bizde ayran, çeşitli meyve suları var. (**Bizim ayranımız ve çeşitli meyve sularımız var.**) (NKK-58)

İnkal yeralma man. = İnkal s kartofelem. = İnkal patates ile. (**Patatesli inkal.**) (NKK-60)

İnkal yılkı et pen. = İnkal s koninoy. = İnkal yılkı et ile. (**Yılkı etli inkal.**) (NKK-60)

Pılav kaz et pen. = Plov s gusyatinoy. = Pilav kaz et ile. (**Kaz etli pilav.**) (NKK-60)

Kızıl balık yeralma man. = Krasnaya rıba s kartofelem. = Kırmızı balık patates ile. (**Patatesli kırmızı balık.**) (NKK-60)

Suv börek yeralma man. = Vareniki s kartofelem. = Su börek patates ile. (**Patatesli su böreği.**) (NKK-60)

Suv börek irimşik pen. = Vareniki s tvorogom. = Su börek çökelek ile. (**Çökelekli su böreği.**) (NKK-60)

Neden kerek maga as? = Poçemu mne nado blyuda? = Neden gerek bana yemek? (**Neden bana yemek gerekiyor?**) (ÇTLG-676)

Baalı doslar! = Dorogie druz'ya! = Pahalı dostlar! (**Kıymetli dostlar!**) (NKK-20)

Menim sizge tilegim bar edi. = U menya k vam pros'ba. = Benim size isteğim vardı. (**Benim sizden bir isteğim vardı.**) (NKK-22)

2.2.11.8.ALIŞVERİŞ İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Nogay Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Nogay Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Kaydan satıp almaga bolayak? = Gde mojno kupit'? = Nereden satın almaya olur? (**Nereden satın alınabilir?**) (NKK-65)

Kiyip karamaga bolayakpa? = Mojno li primerit'? = Giyip görmeye olur mu? (**Giyip bakılabilir mi?**) (NKK-66)

Maga bäpişler kerek edi. = Mne nujnı tufli. = Bana iskarpinler gerek idi. (**Bana iskarpin gereklidir.**) (NKK-67)

Maga katiyler kerek edi. = Mne nujnı botinki. = Bana potinler gerek idi. (**Bana potin gereklidir.**) (NKK-67)

Men tameke almaga kerekpen. = Mne nado kupit' sigaretı.= Ben sigara almaya gereğim. (**Ben sigara almalıyım.**) (NKK-71)

Onıŋ pişesiniŋ kiyimleri yatır. = Ego jenı kostyumı lejit. = Onun eşinin giyimleri yatıyor. (**Onun eşinin giyimleri duruyor.**) (ÇTLG-674)

2.2.11.9.SAĞLIK İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Nogay Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Nogay Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Men avırdım. = Ya zabolel. = Ben ağrıdım. (**Ben hastalandım.**) (NKK-85)

Balam avırgan. = U menya zabolel rebyonok. = Çocuğum ağrımış. (**Çocuğum hastalanmış.**) (NKK-85)

Etiŋizdiŋ issiligin ölşemege kerek. = Nujno izmerit' temperaturu. = Vücudunuzun sıcaklığını ölçmeye gerek. (**Vücut sıcaklığınız ölçülmeli.**) (NKK-86)

Darmandı künine eki kere astan aldın işiŋiz. = Prinimayte lekarstvo dva raza v den' perede doy. = İlacı gününe iki kere yemekten önce içiniz. (**İlacı günde iki kere yemekten önce içiniz.**) (NKK-86)

Dietadı tutpaga kerek. = Nado soblyudat' dietu. = Diyeti tutmaya gerek. (**Diyeti tutmalı.**) (NKK-87)

Men sizdi maraz üyge yibermege kerekpen. = Ya doljen napravit' vas v bol'nitsu. = Ben sizi hastaneye göndermeye gereğim. (**Ben sizi hastaneye göndermeliyim.**) (NKK-87)

Retsept pen darmanlardı kayerden almaga bolayak tı? = Gde mojno poluçit' lekarstva po retseptu? = Reçete ile ilaçları nereden almaya olur? (**İlaçlar reçete ile nereden alınabilir?**) (NKK-87)

Maga kayday közildirik keliseek ti? = Kakie mne oçki podoydut? = Bana hangi gözlük gelecek? (**Bana hangi gözlük yaraşır.**) (NKK-87)

2.2.11.10.DİĞER KONULAR İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

İletişim araçları, toplumsal merasimler, tabiat, spor, sinema, tiyatro vb. ile ilgili söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Nogay Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Nogay Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Bizge siziŋ üyiŋiz bek yaradı. = Nam oçen' ponravilsya vaş dom. = Bize sizin eviniz çok hoş gitti. (**Biz sizin evinizi çok beğendik.**) (NKK-8)

Sizde sıyır, koy barma? = U vas est' korovı, ovtsı? = Sizde sığır, koyun var mı? (**Sizin sığırınız, koyununuz var mı?**) (NKK-8)

Kaygader bäpiyler kökisler sizde bar dı? = Skol'ko u vas utok, indyukov? = Kaç ördekler, hindiler sizde vardı? (**Sizin kaç ördeğiniz, hindiniz vardı?**) (NKK-8)

Siz öz üyiŋizde yade ökimet üyde turasız? = Vı jivete v sobstvennom ili v gosudarstvennom dome? = Siz kendi evinizde ya da lojmanda yaşıyorsunuz? (**Siz kendi evinizde mi yoksa lojmanda mı yaşıyorsunuz?**) (NKK-9)

Kvartiraŋız öziŋizge yarayma? = Kvartira vaşa vam nravitsya? = Daireniz kendinize hoş gidiyor mu? (**Dairenizi kendiniz beğeniyor musunuz?**) (NKK-9)

Şarlagı kaysı dı? = A etaj kakoy? = Kat hangisi? (**Hangi kat?**) (NKK-9)

Maga yoldastı körmege kerek edi. = Mne nado bılo videt' tovarişça. = Bana yoldaşı görmeye gerek idi. (**Ben yoldaşı görmeliyim.**) (NKK-22)

Maga tel sokpaga kerek edi. = Mne nujno pozvonit' po telefonu. = Bana telefon açmaya gerek idi. (**Ben telefon açmalıydım.**) (NKK-55)

Allo, munavı remont byurosıma? = Allo, eto byuro remonta? = Alo, burası tamir bürosu mu? (**Alo, orası tamir bürosu mu?**) (NKK-56)

Sosı plastinkadı tıŋ͡glamaga bolayagım? = Mojno posluşat' etu plastinku? = Bu plağı dinlemeye olur mu? (**Bu plağı dinleyebilir miyim?**) (NKK-69)

Bilet kayerden almaga bolayak? = Gde mojno kupit' biletı? = Bilet nereden almaya olur? (**Nereden bilet alınabilir?**) (NKK-103)

Sizde orta sıdıralarga bilet barma? = Est' li u vas biletı na srednie ryadı? = Sizde orta sıralara bilet var mı? (**Sizin orta sıralara biletiniz var mı?**) (NKK-103)

Kompozitor em yırşı Yahya Kudayberdiyevtiŋ͡g yırları bek yaraydılar maga. = Mne oçen' nravyatsya pesni kompozitora i pevtsa Yahyi Kudayberdiyeva. = Besteci ve şarkıcı Yahya Kudayberdiyev'in şarkıları çok beğeniyorlar bana. (**Besteci ve şarkıcı Yahya Kudayberdiyev'in şarkılarını ben çok beğeniyorum.**) (NKK-104)

"Tögerek" oyını, onı "Altınay" halk öner kollektivi iygi biyiydi. = Tanets "Togerek", ego iskusno ispolnyayet narodnıy ansambl' "Altınay". = "Tögerek" oyunu, onu "Altınay" halk sanat topluluğu iyi oynar. (**"Tögerek" oyununu "Altınay" halk sanat topluluğu iyi oynar.**) (NKK-104)

Kinoteatrda kayday fil'm bolayak tı bügün? = Kakoy fil'm idet segodnya v kinoteatre? = Sinemada hangi film olacak bugün? (**Bugün sinemada hangi film olacak?**) (NKK-104)

Sizge fil'm yaradıma? = Ponravilsya li vam fil'm? = Size film hoş gitti mi? (**Film sizin hoşunuza gitti mi?**) (NKK-104)

Bu orman bizde ökimet pen saklanadı. = Etot les u nas ohranyayetsya gosudarstvom. = Bu orman bizde hükümet ile korunuyor. (**Bu orman bizim hükümetimiz tarafından korunuyor.**) (NKK-116)

2.2.12.ÖZBEK TÜRKÇESİ

2.2.12.1.KABUL ETME, KENDİNİ TANITMA, TANIŞMA VE KİŞİSEL BİLGİ İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta çok sık kullanılmaktadır. Özbek Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Özbek Türkleri kendi lehçelerini konuşurken sık sık Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

İsmingiz nimä? = Çto ego imya? = İsminiz ne? (**İsminiz nedir?**) (ÇTLG-347)

Kandäy yängiliklär bår? = Kakie novosti? = Nasıl yenilikler var? (**Nasılsın?**) (ÖKK-22)

Yänä körişgünçä! = Do novıh vstreç! = Yine görüşünceye kadar! (**Tekrar görüşmek üzere!**) (ÖKK-19)

Körişgünçä! = Do svidaniya! = Görüşene kadar! (**Hoşçakal!**) (ÖKK-116)

Bungä äminmän. = Ya uveren v etom. = Buna eminim. (**Bundan eminim.**) (ÖKK-15)

Äfsuski, yok deyişgä toğri kelädi. = Oçen' jal', pridyotsya otkazat'sya. = Ne yazık ki reddetmeye doğru geliyor. (**Ne yazık ki reddediyor.**) (ÖKK-16)

Våz keçişgä toğri kelädi. = Pridyotsya otkazat'sya. = Vaz geçmeye doğru geliyor. (**Reddedecek gibi, reddetmeye yakın.**) (ÖKK-16)

2.2.12.2.AİLE DURUMU İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta çok sık kullanılmaktadır. Özbek Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Özbek Türkleri kendi lehçelerini konuşurken az da olsa Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Turmuşgä çıkkanmisiz? = Vı vışli zamuj? = Hayata çıkmış mısınız? (**Evlendiniz mi? (Bayanlar için)**) (ÖKK-13)

Turmuşgä çıkmägänmän. = Ya ne vışla zamuj. = Hayata çıkmamışım. (**Evli değilim**.) (ÖKK-13)

Turmuşgä çıkkanmän. = Ya vışla zamuj. = Hayata çıkmışım. (**Evliyim**.) (ÖKK-13)

Åtä-ånäñgiz häyåtmilär? = Vaşi roditeli jivı? = Anne babanız hayat mılar? (**Anne babanız hayatta mı?**) (ÖKK-117)

2.2.12.3.YOL, TAŞIT, YOLCULUK VE KONAKLAMA İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta çok sık kullanılmaktadır. Özbek Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Özbek Türkleri kendi lehçelerini konuşurken sık sık Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Samolyotgä bilet kaerdä såtilädi? = Gde prodayutsya biletı na samolyot? = Uçağa bilet nerede satılıyor? (**Uçak bileti nerede satılıyor?**) (ÖKK-27)

Nomer sutkasigä neçä pul turädi? = Skol'ko stoit nomer v sutki? = Numara günlüğüne ne kadar duruyor? (**Odanın günlüğü ne kadar?**) (ÖKK-29)

V. İ. Lenin nåmidägi mäydängä kandäy bårilädi? = Kak proyti k ploşçadi imeni V. İ. Lenina? = V. İ. Lenin adındaki meydana nasıl gidilir? (**V. İ. Lenin Meydanı'na nasıl gidilir?**) (ÖKK-39)

Sämärkandgäçä vagongä bilet neçä pul turädi? = Skol'ko stoit proezd v vagone do Samarkanda? = Semerkand'a kadar vagona bilet ne kadar duruyor? (**Semerkand'a kadar vagonun ücreti ne kadar?)** (ÖKK-41)

Men håzir ketişim keräk. = Ya doljen seyças uhodit'. = Ben şimdi gidişim gerek. (**Ben şimdi gitmeliyim.**) (ÖKK-118)

Vagon neçä pul turädi? = Skol'ko stoit bilet v vagon? = Vagon kaç para duruyor? (**Vagonun ücreti ne kadar?**) (ÖKK-143)

Poyezdä barmak. = Uehat' poezdom. = Trende varmak. (**Trenle gitmek.**) (ÖKK-26)

Bu-Hamza nåmidägi akademik teatr. = Eto-Akademiçeskiy teatr imeni Hamzı. = Bu Hamza adındaki akademik tiyatro. (**Bu tiyatro, Hamza akademik tiyatrosudur.**) (ÖKK-160)

Vokzal ålis emäsmi? = Vokzal nedaleko? = Gar uzak değil mi? (**Gar yakın mı?**) (ÖKK-160)

Siz Nävåiy nåmidägi teatrdä bolgänmisiz? = Vı bılı v teatre imeni Navoi? = Siz Nevai adındaki tiyatroda oldunuz mu? (**Siz Nevai tiyatrosuna gittiniz mi?**) (ÖKK-161)

Tärih muzeyidä bolgänmisiz? = Vı bılı v İstoriçeskom muzee? = Tarih müzesinde oldunuz mu? (**Tarih müzesine gittiniz mi?**) (ÖKK-163)

Men prokatgä bir kayık ålmåkçimän. = Ya hoçu vzyat' lodku naprokat. = Ben kiraya bir kayık almak istiyorum. (**Ben bir kayık kiralamak istiyorum.**) (ÖKK-170)

Ozbekistån SSRniŋ territoriyasi 408 miŋ kvadrat kilometr mäydånni işğål kılädi. = Uzbekistan zanimaet ploşçad' 408 tısyaç kvadratnıh kilometrov. = Özbekistan SSC'nin yüzölçümü 408 bin km^2 alanı işgal eder. (**Özbekistan SSC'nin yüzölçümü 408 bin km^{2}dir.**) (ÖKK-172)

Moskva bizgä cudä yåkıb kåldi, äfsuski, vaktimiz åz. = Moskva nam ponravilas', jal', çto vremeni malo. = Moskova bize çok hoş gitti, ne yazık ki vaktimiz az. (**Moskova bizim çok hoşumuza gitti, ne yazık ki vaktimiz az.**) (ÖKK-173)

2.2.12.4.EĞİTİM VE ÖĞRETİM İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Özbek Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Özbek Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Türk tilidä gäpirmak. = Po turetski razgovorivat'. = Türk tilinde konuşmak. (**Türkçe konuşmak.**) (ÖKK-10)

İmtihanni beşgä tapşirmak. = Sdavat' ekzamena na petyarku. = Sınavı beşe vermek. (**Sınavdan beş almak.**) (ÖKK-38)

2.2.12.5.SAAT VE ZAMAN İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Özbek Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Özbek Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Yigirmä minuti käm ikki. = Bez dvadtsati dva çasa. = Yirmi dakika yok iki. (**Saat ikiye yirmi var.**) (ÖKK-138)

Sååt çåräk käm ikki. = Bez çetverti dva. = Saat çeyrek yok iki. (**Saat ikiye çeyrek var.**) (ÖKK-138)

Sååt on beş minuti käm ikki. = Bez pyatnadtsati dva çasa. = Saat on beş dakika yok iki. (**Saat ikiye on beş dakika var.**) (ÖKK-138)

Sååt on minuti käm üç. = Bez desyati tri çasa. = Saat on dakika yok üç. (**Saat üçe on dakika var.**) (ÖKK-138)

Sizni kaçån uyğåtäy? = Kogda vas razbudit'? = Sizi ne zaman uyandırmak? (**Sizi ne zaman uyandırayım?**) (ÖKK-48)

Tuğılgän küniŋiz bilän täbrikläymän! = Pozdravlyayu vas s dnyom rojdeniya! = Doğum gününüz ile kutluyorum! (**Doğum gününüzü kutluyorum!**) (ÖKK-116)

Bäyräm bilän täbrikläymän! = Pozdravlyayu s prazdnikom! = Bayram ile kutluyorum! (**Bayramınızı kutluyorum!**) (ÖKK-116)

Yäŋi yiliŋiz bilän! = S novım godom! = Yeni yılınız ile! (**Yeni yılınız kutlu olsun.**) (ÖKK-116)

Hayrli keç. = Dobroe veçer. = İyi akşam. (**İyi akşamlar dilerim.**) (ÖKK-115)

Ontä kem onbeş. = Bez desyati tri. = On yok on beş. (**On beşe on var.**) (ÖKKK-256)

1992-yil. = 1992-oe god. = 1992'nci yıl. (**1992 yılı.**) (ÖKK-54)

2.2.12.6.İŞ VE MESLEK İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Özbek Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Özbek Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

U özidämi? = On u sebya? = O kendinde mi? (**O yerinde mi?**) (ÖKK-50)

Siziŋ käsbiŋiz nimä? = Çto vaşa professiya? = Sizin mesleğiniz ne? (**Sizin mesleğiniz nedir?**) (ÇTLG-347)

2.2.12.7.YEMEK VE NEZAKET İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Özbek Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Özbek Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Uzr soräymän. = Proşu proşenie. = Özür soruyorum. (**Özür dilerim.**) (ÖKKK-71)

Cånim bilän! = S udovol'stviem! = Canım ile! (**Mutlu olurum.**) (ÖKK-15)

Yakımli iştäha. = Priyatnıy appetit. = İyi iştahlar. (**Afiyet olsun.**) (ÖKK-156)

2.2.12.8.ALIŞVERİŞ İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Özbek Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Özbek Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Sizgä nimä keräk? = Çto vam nado? = Size ne gerek? (**Sizin neye ihtiyacınız var?**) (ÖKK-18)

Sizgä yåkdimi? = Ponravilos' li vam? = Size hoş mu? (**Siz beğendiniz mi?**) (ÖKK-22)

Bir banka bälık konservä neçä pul turädi? = Skol'ko stoit banka rıbnıh konservov? = Bir kavanoz balık konservesi ne kadar duruyor? (**Bir kavanoz balık konservesi ne kadar?**) (ÖKK-32)

Hämmäsi neçä pul turädi? = Skol'ko eto vsyo stoit? = Hepsi kaç para duruyor? (**Hepsi ne kadar?**) (ÖKK-35)

Bu neçä pul turädi? = Skol'ko eto stoit? = Bu kaç para duruyor? (**Bunun ücreti ne kadar?**) (ÖKK-151)

Bu fotoapparat neçä pul turädi? = Skol'ko stoit etot fotoapparat? = Bu fotoğraf makinası kaç para duruyor? (**Bu fotoğraf makinasının ücreti ne kadar?**) (ÖKK-154)

Bu nån neçä pul turädi? = Skol'ko stoit etot hleb? = Bu ekmek kaç para duruyor? (**Bu ekmeğin ücreti ne kadar?**) (ÖKK-156)

Mengä tokkız-on ikki formatdä åltitä surät keräk. = Mne nujno şest' snimkov formatom devyat' na dvenadtsat'. = Bana dokuz-on iki formatta altı tane fotoğraf gerek. (**Bana dokuz-on iki formatta altı tane fotoğraf gerekiyor.**) (ÖKK-157)

Bilet neçä pul turädi? = Skol'ko stoit bilet? = Bilet ne kadar duruyor? (**Bilet ne kadar?**) (ÖKK-162)

Bu akvarel' boyåklär neçä sum turädi? = Skol'ko stoyat eti akvarel'nıe kraski? = Bu sulu boyalar kaç para duruyor? (**Bu sulu boyalar ne kadar?**) (ÖKK-165)

Bu nimä? = Eto çto? = Bu ne? (**Bu nedir?**) (ÖKKK-45)

Bir paket kançä turädi? = Skol'ko stoit odin paket? = Bir paket ne kadar duruyor? (**Bir paket ne kadar?**) (ÖKKK-256)

2.2.12.9.SAĞLIK İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Özbek Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Özbek Türkleri kendi lehçelerini konuşurken nadiren de olsa Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Tez yårdäm. = Skorıy pomoşç'. = Hızlı yardım. (**İlk yardım.**) (ÖKK-19)

2.2.12.10.SAYILAR İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Özbek Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Özbek Türkleri kendi lehçelerini konuşurken az da olsa Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Hısåb kandäy? = Kakoy sçyot? = Hesap nasıl? (**Sonuç kaç?**) (ÖKK-61)

Kandäy hısåb bilän? = S kakim sçyetom? = Nasıl hesap ile? (**Sonuç kaç?**) (ÖKK-61)

2.2.12.11.DİĞER KONULAR İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

İletişim araçları, toplumsal merasimler, tabiat, spor, sinema, tiyatro vb. ile ilgili söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Özbek Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Özbek Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Gazetada kandäy yäng̃iliklär bår? = Çto novogo v gazete? = Gazetede hangi yenilikler var? (**Gazetede hangi haberler var?**) (ÖKK-24)

Sizgä artistlärning̃ oyini yåkdimi? = Vam ponravilas' igra artistov? = Size artistlerin oyunları hoş gitti mi? (**Siz artistlerin oyunlarını beğendiniz mi?**) (ÖKK-44)

Sizgä spektakl' yåkdimi? = Vam ponravilsya spektakl'? = Size gösteri hoş gitti mi? (**Siz gösteriyi beğendiniz mi?**) (ÖKK-44)

Şähärlärärå avtomatik stantsiya årkali kandäy telefon kıliş mümkin? = Kak pozvonit' çerez avtomatiçeskuyu mejdugorodnuyu stantsiyu? = Şehirlerarası otomatik istasyon yoluyla nasıl telefon etmek mümkün? (**Şehirlerarası otomatik istasyondan nasıl telefon edilebilir?**) (ÖKK-46)

Şåşilinç gäpläşüv neçä pul turädi? = Skol'ko stoit razgovor po sroçnomu zakazu? = Acil görüşme kaç para duruyor? (**Acil görüşmenin ücreti ne kadar?**) (ÖKK-148)

Sizgä sportning̑ kay bir türi yåkadi? = Kakie vidı sporta vam nravyatsya? = Size sporun hangi türü hoş gidiyor? (**Siz hangi sporu beğeniyorsunuz?**) (ÖKK-60)

Ändicänkä kızläri birinçi oringä çıkdı. = Devuşki Andijanki vışli na pervoe mesto. = Andicanka kızları birinci yere çıktı. (**Andican kızları birinci oldu.**) (ÖKK-61)

Kıska mäsåfägä yügüriş. = Beg na korotkie distants2.= Kısa mesafeye koşma. (**Kısa mesafe koşusu.**) (ÖKK-61)

2.2.13.ŞOR TÜRKÇESİ

2.2.13.1.KABUL ETME, KENDİNİ TANITMA, TANIŞMA VE KİŞİSEL BİLGİ İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta çok sık kullanılmaktadır. Şor Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Şor Türkleri kendi lehçelerini konuşurken sık sık Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Seeŋ adıŋ kem? = Kak tvoe imya? = Senin adın kim? (**Senin adın nedir?**) (ŞKK-34)

Silerdiŋ attarıŋ kem? = Kak vas zovut? = Sizin adınız kim? (**Sizin adınız nedir?**) (ŞKK-34)

Seeŋ tölüŋ kem? = Kak tvoya familiya? = Senin soyadın kim? (**Senin soyadın nedir?**) (ŞKK-34)

Seeŋ abaŋnıŋ adı kem? = Kak zovut tvoego ottsa? = Senin babanın adı kim? (**Senin babanın adı nedir?**) (ŞKK-34)

Seeŋ içeŋniŋ adı kem? = Kak zovut tvoyu mat'? = Senin annenin adı kim? (**Senin annenin adı nedir?**) (ŞKK-34)

Mağa silerdi pazok kada körerge ürgünüştüg. = Mne priyatno videt' vas snova. = Bana sizi tekrar görmek sevindirici.(**Ben sizi tekrar gördüğüme sevindim.**) (ŞKK-39)

Paza toğaşkançe! = Do svidaniya! = Görüşene kadar! (**Görüşürüz!**) (ŞKK-42)

2.2.13.2.AİLE DURUMU İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta çok sık kullanılmaktadır. Şor Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Şor Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Emdegileriŋge ulug ezen polzun. = Bol'şoy privet sem'e. = Ailene büyük selam olsun. (**Ailene çok selam olsun.**) (ŞKK-42)

Men içe çok öskem. = Ya ros bez materi. = Ben anne yok büyüdüm. (**Ben annesiz büyüdüm.**) (ŞKK-37)

Silerdiŋ abalarıŋ pensiyada ba? = Vaş otets na pensii? = Sizin babanız emeklide mi? (**Sizin babanız emekli mi?**) (ŞKK-54)

2.2.13.3.YOL, TAŞIT, YOLCULUK VE KONAKLAMA İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta çok sık kullanılmaktadır. Şor Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Şor Türkleri kendi lehçelerini konuşurken sık sık Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Tura çerine kirçatkan çerlerde peş şor aalları – Orbuŋ, Koray, Öregi aal, Sarıg köl, Şanağol. = V çerte goroda pyat' şorskih poselkov – Orbun, Koray, Oregı aal, Sarıg kol, Şanagol. = Şehire sınır yerlerde beş Şor köyleri – Orbuŋ, Koray, Öregi aal, Sarıg köl, Şanağol. (**Şehire sınır yerlerde Orbuŋ, Koray, Öregi aal, Sarıg köl, Şanağol adlarında beş Şor köyü vardır.**) (ŞKK-81)

Seeŋ adreziŋ kaydıg? = Kakoy u tebya adres? = Senin adresin nasıl? (**Senin adresin nedir?**) (ŞKK-81)

Muzeyge töönçe men kayde parayın? = Kak mne doehat' do muzeya? = Müzeye kadar ben nasıl gideyim? (**Müzeye nasıl giderim?**) (ŞKK-82)

Vokzaldaŋ ücünçi ebeze törtünçi tramvayga odur. = Sadites' na tramvay 3 ili 4 na vokzale. = Terminalden üçüncü veya dördüncü tranvaya otur. (**Terminalden üçüncü veya dördüncü tranvaya bin.**) (ŞKK-82)

Tüzüneŋ şık pararzıŋ Kurako oramına. = Pryamo vıydeş' na ulitsu Kurako. = Doğrudan çık varırsın Kurako sokağına. (**Doğruca çıkarsan Kurako sokağına varırsın.**) (ŞKK-82)

Kançe ças pararğa kerek avtobuspa. = Skol'ko vremeni nado ehat' na avtobuse. = Kaç saat gitmek gerek otobüsle. (**Otobüsle kaç saat gitmek gerekiyor?**) (ŞKK-82)

Keçe abam meni oramnı kayde kecerge ürgetti. = Vçera otets uçil menya perehodit' ulitsu. = Dün babam beni caddeyi nasıl geçmek öğretti. (**Dün babam bana caddeyi nasıl geçeceğimi öğretti.**) (ŞKK-83)

Oramnı keş svetoforda kök-le çarık polğanda. = Ulitsu perehodi tol'ko pri zelenom svete svetofora. = Caddeyi geç ışıkta yeşil ışık olduğunda. (**Caddeyi yeşil ışık yandığında geç.**) (ŞKK-83)

Silerdiŋ turada avtobuspa parçaŋ pelet kançe turça? = Skol'ko stoit bilet na avtobuse v vaşem gorode? = Sizlerin şehirde otobüs ile gitme bileti ne kadar duruyor? (**Sizin şehrinizde otobüs bileti ne kadar?**) (ŞKK-84)

Sovhozta pistiŋ pozubıstıŋ avtobus. = U nas v sovhoze svoy avtobus. = Sovhozda bizim kendimizin otobüs. (**Sovhozda bizim kendimizin otobüsü var.**) (ŞKK-85)

2.2.13.4.EĞİTİM VE ÖĞRETİM İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Şor Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Şor Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Men Şor tilibe köp söster oŋnapçam. = Ya znayu mnogo slov po-şorski. = Ben Şorca çok sözler biliyorum. (**Ben Şorca birçok sözcük biliyorum.**) (ŞKK-88)

Men seni şor tilibe erbekteerge ürgederim. = Ya budu uçit' tebya govorit' po-şorski. = Ben seni Şor diliyle konuşmaya öğretirim. (**Ben sana Şor diliyle konuşmayı öğretirim.**) (ŞKK-44)

Silerge po pazıgçı kööleniştig be? = Vam nravitsya etot pisatel'? = Size bu yazar hoş gidiyor mu? (**Siz bu yazarı beğeniyor musunuz?**) (ŞKK-55)

Silerdiŋ aalda kaydıg şkol? = Kakaya şkola v vaşem sele? = Sizin köyde hangi okul? (**Sizin köyde hangi okul var?**) (ŞKK-86)

Pistiŋ aalda tört klasstıg şkol. = V naşem sele naçal'naya şkola. = Bizim köyde ilkokul. (**Bizim köyde ilkokul var.**) (ŞKK-86)

Pistiŋ şkolda elig ürgençi. = V naşey şkole 50 uçenikov. = Bizim okulda elli öğrenci. (**Bizim okulda elli öğrenci var.**) (ŞKK-86)

Mağa matematika kööleniştig. = Mne nravitsya matematika. = Bana matematik güzel. (**Ben matematiği seviyorum.**) (ŞKK-87)

Tuğan tili. = Rodnoy yazık. = Doğan dili. (**Ana dili.**) (ŞKK-88)

Paşka çeriniŋ til. = İnostrannıy yazık. = Başka yerinin dil. (**Yabancı dil.**) (ŞKK-88)

Sen meni şor tilibe erbekteerge ürgedip al. = Nauçi menya govorit' po-şorski. = Sen beni Şor dilice konuşmaya öğret. (**Sen bana Şor dili ile konuşmayı öğret.**) (ŞKK-89)

Meni şor tiline ürgederzi͡ŋ. = Tı budeş' uçit' menya şorskomu yazıku. = Beni Şor diline öğreteceksin. (**Bana Şor dilini öğreteceksin.**) (ŞKK-89)

Köçür per mağa, ol noonu ayttı. = Perevedi mne, çto on skazal. = Çevir ver bana, o ne söyledi. (**Onun ne söylediğini bana çevir.**) (ŞKK-89)

Şor tili – purunğı türk tillerde͡ŋ pir tili. = Şorskiy yazık – odin iz drevnih tyurkskih yazıkov. = Şor dili, eski Türk dillerden bir dili. (**Şor dili, eski Türk dillerindendir.**) (ŞKK-90)

2.2.13.5.SAAT VE ZAMAN İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Şor Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Şor Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Sağa kançe çaş? = Skol'ko tebe let? = Sana kaç yaş? (**Sen kaç yaşındasın?**) (ŞKK-35)

Mağa togus çaş. = Mne devyat' let. = Bana dokuz yaş. (**Ben dokuz yaşındayım.**) (ŞKK-35)

Seen͡ŋ palan͡ŋga kançe çaş? = Skol'ko let tvoemu rebenku? = Senin çocuğuna kaç yaş? (**Senin çocuğun kaç yaşında?**) (ŞKK-38)

Meen͡ŋ kızımğa on iygi çaş. = Moey doçeri dvenadtsat' let. = Benim kızıma on iki yaş. (**Benim kızım on iki yaşındadır.**) (ŞKK-38)

Kaçan-da ebes. = Nikogda. = Ne zaman değil. (**Hiçbir zaman.**) (ŞKK-61)

Kançe tem? = Skol'ko vremeni? = Kaç vakit? (**Saat kaç?**) (ŞKK-57)

Kançençi ças? = Kotorıy ças? = Kaçıncı saat? (**Saat kaç?**) (ŞKK-63)

Üş ças. = Tri çasa. = Üç saat. (**Saat üç.**) (ŞKK-63)

Odus minut peş çaska. = Tridtsat' minut pyatogo. = Otuz dakika beş saate. (**Beşe otuz dakika var.**) (ŞKK-63)

On minut altığa. = Desyat' minut şestogo. = On dakika altıya. (**Altıya on dakika var.**) (ŞKK-63)

Üş ças on peş minut. = Tri çasa pyatnadtsat' minut. = Üç saat on beş dakika. (**03.15**) (ŞKK-63)

Altı çaska peş minut çetkelek. = Bez pyati minut şest'. = Altı saate beş dakika var. (**Saat altıya beş dakika var.**) (ŞKK-63)

Çetti ças iirde pararbıs. = Poydem v sem' çasov veçera. = Yedi saat akşamda geleceğiz. (**Akşam saat yedide geleceğiz.**) (ŞKK-63)

Urok toğus çasta pacalça. = Urok naçinaetsya v devyat' çasov. = Ders dokuz saatte başlayacak. (**Ders saat dokuzda başlayacak.**) (ŞKK-63)

On pir çasta kel. = Prihodi v 11 çasov. = On bir saatte gel. (**Saat on birde gel.**) (ŞKK-63)

Peş çaska iirge töönçe iştedibis. = Rabotali do pyati çasov veçera. = Beş saate akşama kadar çalıştık. (**Akşam saat beşe kadar çalıştık.**) (ŞKK-63)

Erten segis çastan ala peş ças iirgi töönçe iştedibis. = Rabotali s vos'mi çasov utra do pyati çasov veçera. = Sabah sekiz saatten beş saat akşama kadar çalıştık. (**Sabah saat sekizden akşam saat beşe kadar çalıştık.**) (ŞKK-63)

2.2.13.6.İŞ VE MESLEK İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Şor Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Şor Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Men köp çok iştebok alayın. = Porabotayu-ka ya eşçe nemnogo. = Ben çok değil çalışayım. (**Ben biraz çalışayım.**) (ŞKK-51)

Men traktoristke ebeze şoferğa ürgenerim. = Ya budu uçit'sya na traktorista ili na şofera. = Ben traktörcülüğe veya şoförlüğe öğreneceğim. (**Ben traktörcülüğü ya da şoförlüğü öğreneceğim.**) (ŞKK-87)

2.2.13.7.YEMEK VE NEZAKET İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Şor Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Şor Türkleri kendi lehçelerini konuşurken nadiren de olsa Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Sağa parçazınaŋ öske kaydıg predmetter köölenişting? = Kakie predmetı tebe nravyatsya bol'şe vsego? = Sana daha çok hangi şeyler güzel? (**Sen daha çok neleri seversin?**) (ŞKK-87)

2.2.13.8.ALIŞVERİŞ İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Şor Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Şor Türkleri kendi lehçelerini konuşurken nadiren de olsa Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Sağa noo kerek? = Çto tebe nujno? = Sana ne gerek? (**Senin için ne gerekiyor?**) (ŞKK-60)

2.2.13.9.SAĞLIK İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Şor Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Şor Türkleri kendi lehçelerini konuşurken az da olsa Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Sağa takpı tartıcın taştarğa kerek. = Tebe nado brosit' kurit'. = Sana sigara içmeyi bırakmaya gerek. (**Sen sigara içmeyi bırakmalısın.**) (ŞKK-67)

Sen kançe kün agrıdıŋ? = Skol'ko dney tı bolel? = Sen kaç gün ağrıdın? (**Sen kaç gün hastalandın?**) (ŞKK-67)

Aaŋma noo polıbıstı? = Çto s nim? = Onunla ne oldu? (**Ona ne oldu?**) (ŞKK-91)

2.2.13.10.DİĞER KONULAR İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

İletişim araçları, toplumsal merasimler, tabiat, spor, sinema, tiyatro vb. ile ilgili söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Şor Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Şor Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Men sağa sağın parçam. = Ya po tebe skuçayu. = Ben sana özlüyorum. (**Ben seni özlüyorum.**) (ŞKK-42)

2.2.14.TATAR TÜRKÇESİ

2.2.14.1.KABUL ETME, KENDİNİ TANITMA, TANIŞMA VE KİŞİSEL BİLGİ İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta çok sık kullanılmaktadır. Tatar Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Tatar Türkleri kendi lehçelerini konuşurken sık sık Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Tormışlar niçĭk? = Kak jizn? = Hayatlar nasıl? (**Durumunuz nasıl?**) (EAİTKT-49)

Nindi yaŋalıklar bar? = Kakiye novosti? = Ne gibi yenilikler var? (**Ne var ne yok?**) (EAİTKT-49)

Niçĭk yeşisĭz? = Kak pojivayete? = Nasıl yaşıyorsunuz? (**Nasılsınız?**) (EAİTKT-49)

İrtegege xetlĭ kal. = Ostavaysya do zavtra. = Yarına kadar kal. (**Yarına kadar hoşça kal**). (EAİTKT-49)

Tizden oçraşkanga kader! = Do skoroy vstreçi! = Tezden görüşünceye kadar! (**Kısa zamanda görüşmek ümidiyle!**) (EAİTKT-49)

Oçraşkanga kader! Sav bulıgız! = Do vstreçi! Do svidaniya! = Görüşünceye kadar! Hoşça kalınız! (**Görüşmek üzere! Hoşça kalınız!**) (EAİTKT-49)

Kürĭşkĭnçe! = Do vstreçi! = Görüşünceye kadar! Hoşça kalınız! (**Görüşmek üzere! Hoşça kalınız!**) (ÇTLG-735)

Gafu itĭgĭz, sĭznĭŋ bĭlen tanışırga mömkinmĭ? = İzvinite, mojno s vami poznakomitsya? = Affedersiniz, sizin ile tanışmak mümkün mü? (**Affedersiniz, sizinle tanışabilir miyiz?**) (EAİTKT-47)

Gafu itĭgĭz, sez Maratmı? = İzvinite, vı Marat? = Affedersiniz, siz Marat mı? (**Affedersiniz, Marat siz misiniz?**) (EAİTKT-48)

Bik zur rexmet. = Oçen bolşoye spasibo. = Çok büyük teşekkür. (**Çok teşekkür ederim.**) (EAİTKT-52)

Kızganıçka karşı! = K sojaleniyu! = Üzüntüye karşı! (**Üzgünüm!, Maalesef!**) (ÇTLG-735)

2.2.14.2.AİLE DURUMU İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta çok sık kullanılmaktadır. Tatar Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Tatar Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Sez kiyewdemĭ? = Vı zamujem? = Siz kocada mı? (**Siz evli misiniz?**) (EAİTKT-48)

Eyĭ, min kiyewde. = Da, ya zamujem. = Evet, ben kocada. (**Evet, ben evliyim**.) (EAİTKT-48)

Yuk, min kiyewde tügĭl. = Net, ya ne zamujem. = Hayır, ben kocada değil. (**Hayır, ben evli değilim.**) (EAİTKT-48)

2.2.14.3.YOL, TAŞIT, YOLCULUK VE KONAKLAMA İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta çok sık kullanılmaktadır. Tatar Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Tatar Türkleri kendi lehçelerini konuşurken sık sık Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Sĭznĭ͡ŋ bĭlen bĭrge barırga mömkinmĭ? = Mojno li poyti vmeste s vami? = Sizin ile birlikte gitmek mümkün mü? (**Sizinle gidebilir miyiz?**) (EAİTKT-47)

Xeyĭrlĭ yul! = Sçastlivogo puti! = Hayırlı yol! (**İyi yolculuklar!**) (EAİTKT-49)

Heykelge kader niçe metr? = Skolko metrov do pamyatnika? = Heykel'e kadar kaç metre? (**Heykel buradan kaç metre uzakta?**) (EAİTKT-51)

Meskewge xetlĭ yırakmı elĭ? = Daleko li do Moskvı? = Moskova'ya kadar uzak mı acaba? (**Moskova buradan ne kadar uzaklıktadır?**) (EAİTKT-51)

Tüben Kamaga xetlĭ niçe kilometr? = Skolko kilometrov do Nijnekamska? = Aşağı Kama'ya kadar kaç kilometre? (**Aşağı Kama kaç kilometre?**) (EAİTKT-51)

Ufega xetlĭ bilet küpmĭ tora? = Skol'ko stoit bilet do Ufi? = Ufa'ya kadar bilet çok mu duruyor? (**Ufa'ya bilet ne kadar?**) (EAİTKT-51)

Aeroportka xetlĭ yırakmı? = Daleko li do aeroporta? = Havaalanına uzak mı? (**Havaalanı uzak mı?**) (EAİTKT-51)

Bagajlarnı tĭrkew! = Vıdaça bagaja! = Bagajları kaydetmek! (**Bagajlarınızı kaydettiriniz**!) (EAİTKT-51)

Şuşı yul bĭlen turıga barıgız. = Poezjayte po etoy doroge pryamo. = Şu yol ile doğru gidiniz. (**Şu yoldan doğruca gidiniz.**) (EAİTKT-52)

Şeher buyınça ekskursiyalar oyıştırılamı? = Organizuyutsya li ekskursii po gorodu? = Şehir boyunca geziler düzenleniyor mu? (**Şehir gezileri düzenleniyor mu?**) (EAİTKT-52)

Sĭz Kazan'da bĭrĭnçĭ tapkırmı? = Vı pervıy raz v Kazani? = Siz Kazan'da birinci kez mi? (**Kazan'a ilk gelişiniz mi?**) (EAİTKT-52)

İpteşim kildi, kaysı ki Meskevden kaytkan. = Prişyol moy tovariş, kotorıy vernulsya iz Moskvı. = Arkadaşım geldi, hangisi ki Moskova'dan döndü. (**Moskova'dan dönen arkadaşım geldi.**) (FÖBM-107)

Kaytıwgız bilen! = S priyezdom! = Dönüşünüz ile! (**Hoş geldiniz!**) (FÖBM-112)

2.2.14.4.EĞİTİM VE ÖĞRETİM İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Tatar Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Tatar Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Sĭzden sorarga mömkinmĭ? = Mojno vas sprosit? = Sizden sormak mümkün mü? (**Size sorabilir miyim?**) (EAİTKT-47)

Mektepte niçĭk? = Kak v şkole? = Okulda nasıl? (**Okulda ne var ne yok?**) (EAİTKT-49)

2.2.14.5.SAAT VE ZAMAN İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Tatar Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Tatar Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Yĭgĭrmĭ segat kırık minut. = 20 çasov 40 minut. = Yirmi saat kırk dakika. (**Saat yirmi kırk; saat sekizi kırk geçiyor.**) (EAİTKT-51)

Unınçı biş minut. = Pyat minut desyatogo. = Onuncu beş dakika. (**Dokuzu beş geçiyor.**) (EAİTKT-51)

Uncidĭ minuttan öç tula. = Bez semnadtsati tri. = On yedi dakikadan üç doluyor. (**Üçe on yedi dakika var.**) (EAİTKT-51)

Tugan könĭgĭz bĭlen. = S dnem rojdeniya. = Doğum gününüz ile. (**Doğum gününüz kutlu olsun.**) (EAİTKT-46)

Beyrem bĭlen. = S prazdnikom. = Bayram ile. (**Bayramınız kutlu olsun.**) (EAİTKT-46)

Yaŋga yıl bĭlen. = S novım godom. = Yeni yıl ile. (**Yeni yılınız kutlu olsun.**) (EAİTKT-46)

Bĭrĭnçĭ May bĭlen. = S Pervomayem. = Birinci mayıs ile. (**Bir Mayısınız kutlu olsun.**) (EAİTKT-46)

Cinü könĭ bĭlen. = S dnem Pobedı. = Zafer günü ile. (**Zafer gününüz kutlu olsun.**) (EAİTKT-46)

Tugan könĭŋg bĭlen kotlim. = Pozdravlyayu s dnem rojdeniya. = Doğum günün ile kutluyorum. (**Doğum gününü kutluyorum.**) (EAİTKT-46)

Sinĭ tugan könĭŋg bĭlen tebrikliym. = Pozdravlyayu s dnem rojdeniya. = Seni doğum günün ile tebrikliyorum. (**Senin doğum gününü kutlarım.**) (ÇTLG-736)

Yaŋga yıl beyremĭ bĭlen kotlim. = Pozdravlyayu s novım godom. = Yeni yıl bayramı ile kutluyorum. (**Yeni yılınızı kutluyorum**.) (EAİTKT-47)

Sina (sĭzge) niçe yeş? = Skolko tebe (vam) let? = Sana (size) kaç yaş? (**Sen (siz) kaç yaşındasın(ız)?)** (EAİTKT-48)

Miŋga yĭgĭrmĭ biş yeş. = Mne 25 let. = Bana yirmi beş yaş. (**Ben yirmi beş yaşındayım**.) (EAİTKT-48)

Sĭŋgĭlĭŋgä niçe yeş? = Skolko let sestrenke? = Kız kardeşine kaç yaş? (**Kız kardeşin kaç yaşındadır?**) (EAİTKT-48)

Sĭŋgĭlĭme un yeş. = Sestrenke 10 let. = Kız kardeşime on yaş. (**Kız kardeşim on yaşındadır**.) (EAİTKT-48)

Sĭz ozakkamı? = Vı nadolgo? = Siz uzun süreliğine mi? (**Uzun süre mi kalacaksınız?**) (EAİTKT-50)

Sĭz ozakka kildĭgĭzmĭ? = Nadolgo li vı priehali? = Siz uzun süreliğine geldiniz mi? (**Uzun süre mi kalacaksınız?**) (EAİTKT-50)

Bĭr atnaga. = Na nedelyu. = Bir haftaya. (**Bir hafta kalacağım**.) (EAİTKT-50)

Sĭz monda küptenmĭ? = Vı davno zdes? = Siz burada çoktan mı? (**Uzun süredir burada mısınız?**) (EAİTKT-50)

20-çi sentyabr' = 20-oye sentyabrya = 20'nci Eylül (**20 Eylül**) (FÖBM-104)

2.2.14.6.İŞ VE MESLEK İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Tatar Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Tatar Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Sïz mi͡nga yerdem ite almassızmı iken? = Ne mogli bı vı mne pomoşç? = Siz bana yardım etmezsiz mi acaba? (**Bana yardım edebilir misiniz?**) (EAİTKT-47)

Televizor remontlarga master cibere almassızmı iken? = Ne mogli bı vı prislat' mastera otremontirovat televizor? = Televizyon tamir etmeye usta göndermezsiz mi acaba? (**Televizyonu tamir etmek için usta gönderebilir misiniz?**) (EAİTKT-47)

Monı bügïn ölgïrtmessïzmï̆? = Ne mogli bı vı sdelat eto segodnya? = Bunu bugün yetiştirmezsiz mi? (**Bunu bugün yetiştirebilir misiniz?**) (EAİTKT-47)

Sïz kïm bulıp ïşlisïz? = Kem vı rabotaete? = Siz kim olarak çalışıyorsunuz? (**Sizin mesleğiniz nedir?**) (EAİTKT-48)

Min injener. = Ya injener. = Ben mühendis. (**Ben mühendisim.**) (EAİTKT-48)

Min fizik. = Ya fizik. = Ben fizik. (**Ben fizikçiyim**) (EAİTKT-48)

2.2.14.7.YEMEK VE NEZAKET İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Tatar Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Tatar Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Min kehwenï̆ söt bïlen yaratam. = Ya lyublyu kofe s molokom. = Ben kahveyi süt ile severim. (**Ben sütlü kahve severim.**) (EAİTKT-52)

Sïzge kilïrge mömkinmï̆? = Mojno li priyti k vam? = Size gelmek mümkün mü? (**Size gelebilir miyim?**) (EAİTKT-47)

Kïrïrge mömkinmï̆? = Mojno voyti? = Girmek mümkün mü? (**Girebilir miyim?**) (EAİTKT-47)

… ismĭnden selamlarğa röxsat itĭgĭz. = Razreşite privetstvovat' ot imeni … . = … adından selamlamaya izin ediniz. (**… olarak selamlamama izin veriniz.**) (ÇTLG-735)

2.2.14.8.ALIŞVERİŞ İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Tatar Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Tatar Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Küpmĭ tora? = Skol'ko stoit? = Çok mu duruyor? (**Ne kadar?**) (EAİTKT-50)

Bu küpmĭ tora? = Skol'ko eto stoit? = Bu çok mu duruyor? (**Bu ne kadar?**) (EAİTKT-50)

Bu kitap küpmĭ tora? = Skol'ko stoit eta kniga? = Bu kitap çok mu duruyor? (**Bu kitabın fiyatı ne kadar?**) (EAİTKT-50)

Bĭr kilogramm sarık itĭ küpmĭ tora? = Skol'ko stoit kilogramm baraninı? = Bir kilogram koyun eti çok mu duruyor? (**Koyun etinin kilosu ne kadar?**) (EAİTKT-50)

Bĭr kilogramm sarık itĭ illĭ bĭr sum tora. = Kilogramm baraninı stoit 51 rubl. = Bir kilogram koyun eti 51 ruble duruyor. (**Koyun etinin kilosu 51 rubledir.**) (EAİTKT-50)

Bu tabletkalar küpmĭ tora? = Skol'ko stoit eti tabletki? = Bu tabletler çok mu duruyor? (**Bu tabletler ne kadar?**) (EAİTKT-50)

Min küpmĭ tiyĭş? = Ya mnogo nado? = Ben çok mu gerek? (**Ne kadar ödemeliyim?**) (EAİTKT-50)

2.2.14.9.SAĞLIK İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Tatar Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Tatar Türkleri kendi lehçelerini konuşurken nadiren de olsa Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Bu retsept buyınça daru birĭgĭz. = Dayte lekarstvo po etomu retseptu. Bu reçete boyunca bana ilaç veriniz. (**Bana bu reçetedeki ilaçları veriniz.**) (EAİTKT-52)

2.2.14.10.DİĞER KONULAR İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

İletişim araçları, toplumsal merasimler, tabiat, spor, sinema, tiyatro vb. ile ilgili söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Tatar Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Tatar Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Miña televizornı kararga mömkinmĭ? = Mojno mne posmotret televizor? = Bana televizyonu izlemek mümkün mü? (**Ben televizyon izleyebilir miyim?**) (EAİTKT-47)

Alo, bu kĭm? = Alo, kto eto? = Alo, bu kim? (**Alo, kimsiniz?**) (EAİTKT-48)

Bu, İlnur. = Eto, İlnur. = Bu, İlnur. (**Ben İlnur'um.**) (EAİTKT-48)

Bu Milewşe Reşitovnamı? = Eto Milyavşa Raşitovna? = Bu, Milevşe Reşitovna mı? (**Siz, Milevşe Reşitovna mısınız?**) (EAİTKT-48)

Yuk, bu Taciyev tügĭl. = Net, eto ne Taziyev. = Yok, bu Taciyev değil. (**Yok, ben Taciyev değilim.**) (EAİTKT-48)

Meryem, bu sinmĭ? = Meryem, eto tı? = Meryem, bu sen mi? (**Meryem, sen misin?**) (EAİTKT-48)

Marat Bulatoviç, bu sĭzmĭ? = Marat Bulatoviç, eto vı? = Marat Bulatoviç, bu siz mi? (**Marat Bulatoviç, siz misiniz?**) (EAİTKT-48)

İpteş Bariyev! = Tovarisç Bariyev! = Arkadaş Bariyev! (**Bariyev arkadaş!**) (EAİTKT-49)

İpteş Exetov! = Tovarisç Ahatov! = Arkadaş Ehetov! (**Ehetov arkadaş!**) (EAİTKT-50)

İsenmĭsĭz, ipteş Kerimov! = Zdravstvuyte, tovarisç Karimov! = Merhaba, Arkadaş Kerimov! (**Merhaba, Kerimov arkadaş!**) (EAİTKT-50)

Çüplemeske! = Ne sorit'! = Çöp atmamak! (**Çöp atmayınız!**) (EAİTKT-51)

Totınmaska! = Ne trogat'! = Tutunmamak! (**Tutunmayınız!**) (EAİTKT-51)

Söyelmeske! = Ne prislonyat'sya! = Yaslanmamak! (**Yaslanmayınız!**) (EAİTKT-51)

Ülenner östĭnnen yörmeske! = Po trave ne hodit! = Çimenler üstünden yürümemek! (**Çimenlere basmayınız!**) (EAİTKT-51)

2.2.15.TUVA TÜRKÇESİ

2.2.15.1.KABUL ETME, KENDİNİ TANITMA, TANIŞMA VE KİŞİSEL BİLGİ İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta çok sık kullanılmaktadır. Tuva Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Tuva Türkleri kendi lehçelerini konuşurken sık sık Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Ujuraşkıje! = Do vstreçi! = Görüşene kadar! **(Görüşmek üzere!)** (TUKKEBS-24)

İzig bayır! = Goryaçiy privet! = Sıcak selam! (**Kucak dolusu selamlar!**) (TUKKEBS-23)

Kandıgdır siler? = Kak vı? = Nasıl sizler? (**Sizler nasılsınız?**) (TUKKEBS-60)

Kayda siler? = Gde vı? = Nerede siz? = (**Siz neredesiniz?**) (TUKKKAB-24)

Aaskejikti silerge küzedim. = Jelayu vam sçast'ya. = Mutluluğu size diliyorum. (**Size mutluluk diliyorum.**) (TUKKKAB-13)

Küzeldiim-bile! = S udovol'stviem! = Memnuniyet ile! (**Memnun olurum!**) (TUKKKAB-51)

Ulug çettirdim. = Bol'şoe spasibo. = Büyük teşekkür ederim. **(Çok teşekkür ederim.)** (TUKKEBS-26)

Uluu-bile çettirdim. = Bol'şoe spasibo. = Büyük teşekkür. (**Çok teşekkür ederim.**) (TUKKEBS-91)

Tanış eves. = Neznakomıy. = Tanış değil. (**Yabancı; el**) (TUKKEBS-21)

Kem çok kiji. = Bezvrednıy çelovek. = Zarar yok insan. (**Zararsız insan.**) (TUKKEBS-103)

Çaraş eves kadın. = Nekrasivaya devuşka. = Güzel değil kız. (**Güzel olmayan kız.**) (TUKKEBS-105)

2.2.15.2.AİLE DURUMU İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta çok sık kullanılmaktadır. Tuva Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Tuva Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Amdıızında uruglar çok bis. = U nas poka net detey. = Henüz çocuklar yokuz. (**Henüz çocuğumuz yok.**) (TUKKEBS-33)

Uruglarıng͡ar öörenip turar boor aa? = Vaşi deti, navernoe, uçat'sya? = Çocuklarınız öğreniyor galiba? **(Çocuklarınız okuyorlar galiba?)** (TUKKEBS-33)

Uruglarıvıs şuptuzu öörenip turar. = Naşi deti vse uçatsya. = Çocuklarımız hepsi öğreniyor. **(Çocuklarımızın hepsi okuyor.)** (TUKKEBS-34)

2.2.15.3.YOL, TAŞIT, YOLCULUK VE KONAKLAMA İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta çok sık kullanılmaktadır. Tuva Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Tuva Türkleri kendi lehçelerini konuşurken sık sık Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Aziya tövünge çedir ırak be? = Daleko do Tsentra Azii? = Asya'nın merkezine kadar uzak mı? (**Asya'nın merkezi uzak mı?**) (TUKKEBS-87)

Silerge kandıg nomer heregil? = Kakoy nomer vam nujen? = Sizlere hangi numara gerek. (**Size hangi numara gerekiyor.**) (TUKKEBS-89)

Men͡gee çan͡ggıs kiji çurttaar nomer herek. = Mne nujen nomer dlya odnogo. = Bana tek kişilik oda numara gerek. (**Bana tek kişilik oda gerekiyor.**) (TUKKEBS-89)

Men͡gee taksi herek. = Mne nujno taksi. = Bana taksi gerek. **(Bana taksi gerekiyor.**) (TUKKEBS-91)

Men͡gee kaya düjürer herek. = Gde mne nujno vıyti? = Bana nerede düşmek gerek. (**Benim nerede inmem gerekiyor.**) (TUKKEBS-96)

Taarımça çok bajın͡g. = Negodnıy dom. = Konfor yok ev. (**Konforsuz ev.**) (TUKKEBS-105)

Mında magalıgla çaraştır. = Zdes' oçen' krasivo. = Burada çok güzeldir. (**Burası çok güzeldir.**) (TUKKEBS-94)

Barnauldan samalyot ujup keldi be? = Priletel samalyot iz Barnaula? = Barnaul'dan uçak uçup geldi mi? (**Barnaul'dan uçak geldi mi?**) (TUKKEBS-95)

2.2.15.4.EĞİTİM VE ÖĞRETİM İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Tuva Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Tuva Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Silerde orus-tıva slovar' bar be? = Est' u vas russko-tuvinskiy slovar'? = Sizde Rus-Tuva sözlük var mı? (**Sizin Rusça-Tuvaca sözlüğünüz var mı?)** (TUKKEBS-28)

Sengee orus-mool slovar' herek be? = Tebe nujen russko-mongol'skiy slovar'? = Sana Rus-Moğol sözlük gerek mi? **(Sana Rusça-Moğolca sözlük lazım mı?)** (TUKKEBS-29)

Silerge çüü bildinmestir? = Çto vam neponyatno? = Size ne bilinmez oldu? (**Sizin anlamadığınız nedir?)** (TUKKEBS-36)

Mergejilgening negeldezi mengee bildinmes boldu. = Mne neponyatno usloviya uprajneniya. = Alıştırmanın kuralları bana bilinmez oldu. (**Alıştırmanın kurallarını ben anlamaz oldum.**) (TUKKEBS-36)

Obşçejitie-bile bügü studentiler handırttıngan be? = Vse li studentı obespeçenı obşçejitiem? = Yurtla bütün öğrenciler sağlandı mı? **(Bütün öğrencilere yurt sağlandı mı?)** (TUKKEBS-42)

Mengee uruglar nomu herek. = Mne nujnı detskie knigi. = Bana çocuklar kitabı gerek. (**Bana çocuk kitabı gerekiyor.**) (TUKKEBS-45)

Uruglar jurnaldarı bar be? = Est' detskie jurnalı? = Çocuklar dergileri var mı? (**Çocuk dergileri var mı?**) (TUKKEBS-47)

Çediişkinni silerge küzedim. = Jelayu vam uspeha. = Başarıyı size diliyorum. (**Size başarılar diliyorum.**) (TUKKKAB-13)

Ol nomdan adırılbas kiji. = On ne rasstaetsya s knigoy. = O, kitaptan ayrılmaz kişi. (**O, kitaptan ayrılmayan biridir.**) (TUKKEBS-45)

Kaş dugaar klassta öörenip turar sen? = V kakom klasse uçiş'sya? = Kaçıncı sınıfta öğreniyorsun? **(Kaçıncı sınıfta okuyorsun?)** (TUKKEBS-35)

Kandıg öörenip tur siler? = Kak vı uçites'? = Nasıl öğreniyorsunuz? **(Nasıl okuyorsunuz?; Dersleriniz nasıl?)** (TUKKEBS-35)

Eki öörenip turar bis. = Uçimsya horoşo. = İyi öğreniyoruz. (**İyi okuyoruz.; Derslerimiz iyi.**) (TUKKEBS-35)

Öörenir bodap tur men. = Dumayu uçit'sya. = Öğrenmek düşünüyorum. (**Okumayı düşünüyorum.**) (TUKKEBS-37)

Kandıg institutta öörenip turar siler? = V kakom institute uçites'? = Hangi enstitüde öğreniyorsunuz? (**Hangi enstitüde okuyorsunuz?**) (TUKKEBS-38)

Kayı fakul'tette öörenip turar siler? = Na kakom fakul'tete uçites'? = Hangi fakültede öğreniyorsunuz? **(Hangi fakültede okuyorsunuz?)** (TUKKEBS-38)

Oglu͡gar kaşkı klassta öörenip turarıl? = V kakom klasse uçit'sya vaş sın? = Sizin oğlunuz kaçıncı sınıfta öğreniyor? (**Sizin oğlunuz kaçıncı sınıfta okuyor?**) (TUKKKAB-51)

Oglum birgi klassta öörenip turar. = Moy sın uçitsya v pervom klasse. = Benim oğlum birinci sınıfta öğreniyor. (**Benim oğlum birinci sınıfta okuyor.**) (TUKKKAB-51)

Sambıraga barın͡gar. = İdite k doske. = Tahtaya varınız. **(Tahtaya geliniz.)** (TUKKEBS-36)

Udavas kışkı dıştanılga. = Skoro zimnie kanikulı. = Yakında kış tatili. (**Yakında kış tatili var.**) (TUKKEBS-85)

2.2.15.5.SAAT VE ZAMAN İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Tuva Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Tuva Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

5 şak 20 minut. = 5 çasov 20 minut = 5 saat 20 dakika. (**5'i 20 dakika geçiyor.**) (TUKKKAB-38)

11 şak 35 minut. = 11 çasov 35 minut. = 11 saat 35 dakika. (**11'i 35 geçiyor.**) (TUKKKAB-39)

5 şaktan 1 minut ajıp tur. = 1 minuta posle 5'ti çasov. = 5 saatten 1 dakika geçiyor. (**Saat 5'i 1 dakika geçiyor.**) (TUKKKAB-38)

3 şak 20 minut-tur. = 3 çasa 20 minut. = 3 saat 20 dakikadır. (**3'ü 20 dakika geçiyor.**) (TUKKKAB-39)

Bögün dört şakta. = Segodnya v 4 çasa. = Bugün dört saatte. (**Bugün saat dörtte.**) (TUKKEBS-23)

Birgi kiçeel ses şakta egeeler. = Pervıy urok naçinaetsya v 8 çasov. = Birinci ders 8 saatte başlıyor. (**Birinci ders saat 8'de başlıyor.**) (TUKKEBS-35)

Söölgü seans kaş şakta egeleeril? = Vo skol'ko naçinaetsya posledniy seans? = Sonuncu seans kaç saatte başlıyor? (**Sonuncu seans saat kaçta başlıyor?**) (TUKKEBS-49)

Şii kaş şakta egeleeril? = Kogda naçinaetsya spektaklya? = Piyes kaç saatte başlıyor? (**Piyes saat kaçta başlıyor?**) (TUKKEBS-50)

Çedi şakta. = V sem' çasov. = Yedi saatte. (**Saat yedide.**) (TUKKEBS-50)

Kaş şagıl, çugaalap beriŋgerem. = Skajite pojaluysta, kotorıy ças? = Kaç vakit, söyleyiniz lütfen? (**Lütfen söyler misiniz, saat kaçtır?**) (TUKKEBS-82)

Mugur ses şaktır. = Rovno vosem' = Tam sekiz saattir. (**Saat tam sekizdir.**) (TUKKEBS-82)

Oray kejee egeleeril. = Pozdno veçerom naçinaetsya. = Geç akşam başlıyor. (**Akşam geç başlıyor.**) (TUKKEBS-82)

Men ses şakta kelir men. = Ya vernus' v 8 çasov. = Ben sekiz saatte gelirim. (**Ben saat sekizde gelirim.**) (TUKKEBS-91)

Meni aldı şakta otturup körüŋger. = Razbudite menya, pojaluysta, v 6 çasov. = Beni altı saatte uyandırınız lütfen. (**Beni saat altıda uyandırınız lütfen.**) (TUKKEBS-91)

Kaş şaktır? = Kotorıy ças? = Kaç saattir? **(Saat kaçtir?)** (TUKKKAB-16, 27, 44)

Kaş şakta kelir men? = V kotorom çasu mne priyti? = Kaç saatte geleyim. (**Saat kaçta geleyim.**) (TUKKKAB-27)

Kaş şakta ujurajıp alır bis? = V kotorom çasu mı vstretimsya? = Kaç saatte biz buluşacağız? (**Biz saat kaçta buluşacağız?**) (TUKKKAB-27)

Bayırlal-bile! = S prazdnikom! = Bayramınız ile! (**Bayramınız kutlu olsun!**) (TUKKEBS-23) (TUKKKAB-40)

Çaa çıl-bile! = S novım godom! = Yeni yılınız ile! (**Yeni yılınız kutlu olsun!**) (TUKKKAB-40, 74)

Çaa çıl-bile bayır çedirip tur men! = Pozdravlyayu s novım godom! = Yeni yıl ile kutluyorum! (**Yeni yılınızı kutluyorum!**) (TUKKKAB-40)

Şagaa[509]-bile! = S prazdnikom Şagaa! = Şagaa bayramınızla! (**Şagaa bayramınız kutlu olsun!**) (TUKKKAB-40)

Mart ses-bile! = S vos'mım marta! = Mart sekiz ile! (**8 Mart kutlu olsun!**) (TUKKKAB-40)

Törüttüngen hününg͡er-bile! = S dnem rojdenie! = Doğum gününüz ile! (**Doğum gününüz kutlu olsun!**) (TUKKEBS-23) (TUKKKAB-40, 74)

May birning͡ bayırı bile! = S prazdnikom Pervomaya! = 1 Mayıs bayramınızla! (**1 Mayıs bayramı kutlu olsun!**) (TUKKKAB-13)

Bögün ulug-hün. = Segodnya voskresen'e. = Bugün pazar. (**Bugün pazar günüdür.**) (TUKKEBS-81)

Tıva amıdıral kalendarı bile bir mung͡ tos çüs tozan çıl-At çılı. = Po tuvinskomu bıtovomu kalendaryu 1990 god-god Loşadi. = Tuva geleneksel takvimine göre 1990 yıl At yılı. (**Tuva geleneksel takvimine göre 1990 yılı At yılıdır.**) (TUKKEBS-83)

Bögün kayı hünül? = Kakoy segodnya den'? = Bugün hangi gün? (**Bugün hangi gündür?**) (TUKKEBS-86)

Bir mung͡ tos çüs tozan çılda. = V tısyaça devyat'sot devyanostom godu. = Bin dokuz yüz doksan yılda. (**Bin dokuz yüz doksan yılında.**) (TUKKEBS-83)

Bir mung͡ tos çüs on dört çılda. = V 1914 godu. = 1914 yılda. (**1914 yılında.**) (TUKKEBS-87)

Orukka samolyot kaş şak ujarıl? = Skol'ko vremeni samalyot budet v puti? = Yola uçak kaç zaman uçacak? (**Uçak ne zaman yola çıkacak?**) (TUKKEBS-95)

Telegraf kaş şakka çedir ajıldaarıl? = Do kotorogo çasa rabotaet telegraf? = Telgraf kaç saate kadar çalışıyor? (**Telgraf saat kaça kadar çalışıyor?**) (TUKKEBS-97)

2.2.15.6.İŞ VE MESLEK İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Tuva Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Tuva Türkleri kendi lehçelerini konuşurken az da olsa Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Men emçi. = Ya vraç. = Ben doktor. (**Ben doktorum.**) (TUKKKAB-20)

[509] **Şagaa:** Tuva Türkleri arasında kullanılan ay takvimindeki yeni yılın adıdır.

Sen komsomolçu. = Tı komsomolets. = Sen komsomolcu. (**Sen komsomolcusun.**) (TUKKKAB-20)

Kım boop ajıldap turar siler? = Kem vı rabotaete? = Kim olup çalışıyorsunuz? (**Ne olarak çalışıyorsunuz?**) (TUKKEBS-30)

2.2.15.7.YEMEK VE NEZAKET İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Tuva Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Tuva Türkleri kendi lehçelerini konuşurken az da olsa Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Bo stol hostug be? = Etot stol svoboden? = Bu masa hür, bağımsız mı? (**Bu masa boş mu?**) (TUKKEBS-70)

Amdan çok düşteki çem. = Bezvkusnıy obed. = Tat yok öğle yemeği. (**Tatsız öğle yemeği.**) (TUKKEBS-71)

2.2.15.8.ALIŞVERİŞ İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Tuva Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Tuva Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Mengee akşa çorutkan turar ujurlug. = Mne doljen bıt' denejnıy perevod. = Bana para değiştirmek gerekli. (**Benim para değiştirmem gerekiyor.**) (TUKKEBS-97)

Mende silerden dileg bar. = U menya k vam est' pros'ba. = Bende sizden bir istek var. **(Benim sizden bir isteğim var.)** (TUKKEBS-24)

Uruglar hevinden çüü barıl? = Çto est' iz detskoy odejdı? = Çocuk giyimlerinden ne var? (**Çocuk giyimi olarak ne var?**) (TUKKEBS-65)

Silerge azı kassaga töleer be? = Platit' vam ili v kassu? = Sizlere veya kasaya ödemek mi? (**Size mi kasaya mı ödenecek?**) (TUKKEBS-66)

Bo çaa eves idiktir. = Eto ne novaya obuv' = Bu yeni değil ayakkabıdır. (**Bu ayakkabı yeni değildir.**) (TUKKKAB-17)

Meŋee marka çok çagaa havından beriŋerem. = Dayte mne, pojaluysta, konvert bez marki. = Bana pul yok zarf veriniz lütfen. (**Lütfen bana pulsuz zarf veriniz.**) (TUKKEBS-97)

Meŋee kara-kök ton beriŋerem.= Dayte mne, pojaluysta, temno siniy plat'e = Bana karanlık mavi elbise veriniz lütfen. (**Lütfen bana lacivert elbise veriniz.**) (TUKKEBS-108)

2.2.15.9.SAĞLIK İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Tuva Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Tuva Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Silerge köstürü ekidir be? = Vam horoşo vidno? = Sizlere görme iyidir mi? (**Sizler iyi görebiliyor musunuz?**) (TUKKEBS-50)

Silerge dıŋnalırı ekidir be? = Vam horoşo slışno? = Sizlere duyma iyidir mi? (**Sizler iyi duyabiliyor musunuz?**) (TUKKEBS-50)

Krossta kirjip turar siler be? = Vı uçastvuete v krosse? = Krosta katılıyor musunuz? (**Krosa katılıyor musunuz?**) (TUKKEBS-55)

İye, krossta kirjip turar bis. = Da, mı uçastvuem v krosse. = Evet, krosta katılıyoruz.(**Evet, krosa katılıyoruz.**) (TUKKEBS-55)

Çok, krossta kirişpeyn turar bis. = Net, mı ne uçastvuem v krosse. = Hayır, krosta katılmıyoruz.(**Hayır, krosa katılmıyoruz.**) (TUKKEBS-55)

Emçi kayı şaktarda hüleep ap turarıl? = V kakie çası prinimaet vraç? = Doktor hangi saatlerde kabul ediyor? (**Doktor hangi saatlerde hastalara bakıyor?**) (TUKKEBS-57)

Emçi kajan hüleep ap turarıl? = Kogda prinimaet vraç? = Doktor ne zaman kabul alıyor? (**Doktor ne zaman hastalara bakıyor?**) (TUKKEBS-58)

Dürgen duza = Skoraya pomoşç' = Hızlı yardım (**İlk yardım**) (TUKKEBS-57)

Silerni aarıg kijije çalap tur. = Vas vızıvayut k bol'nomu. = Sizi ağrılı kişiye çağırıyorlar. (**Sizi hasta için çağırıyorlar.**) (TUKKEBS-58)

Silerge aarıg kiji keldi. = K vam prişel bol'noy. = Size ağrılı kişi geldi. (**Size bir hasta geldi.**) (TUKKEBS-58)

Kajan aarıy berdi͡ger? = Kogda vı zaboleli? = Ne zaman ağrıdınız? (**Ne zaman hastalandınız?**) (TUKKEBS-59)

Mal kandıg aarıglardan aarıp turarıl? = Kakimi boleznyami boleet skot? = Hayvanlar hangi ağrılardan ağrıyor? (**Hayvanların hastalığı nedir?**) (TUKKEBS-76)

Emçini bajıŋ͡gçe çalaar herek. = Nado vızvat' vraça na dom. = Doktoru eve çağırmak gerek. (**Doktoru eve çağırmak gerekiyor.**) (TUKKEBS-60)

Analizter kılır herek. = Nado sdelat' analizi. = Analizler yapmak gerek. (**Analizler yapmak gerekiyor.**) (TUKKEBS-60)

Çıda emnenirini͡ŋ, çem taarıştırarını͡ŋ çurumun sagır herek. = Neobhodimo soblyudat' postel'nıy rejim, dietu. = Yatak tedavisinin, diyetin düzenini gözetmek gerek. (**Yatak tedavisine ve diyet düzenine riayet etmek gerekiyor.**) (TUKKEBS-60)

Mee͡ŋ mında aarıp tur, emçi. = Doktor, u menya bolit zdes'. = Benim burada ağrıyor, doktor. (**Benim şuram ağrıyor.**) (TUKKEBS-60)

Bo emni retsept çokka ap bolur men be? = Mogu li ya poluçit' eto lekarstvo bez retsepta? = Bu ilacı reçete yoka alabilir miyim? (**Bu ilacı reçetesiz alabilir miyim?**) (TUKKEBS-63)

2.2.15.10.SAYILAR İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Tuva Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Tuva Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

(0,5) tik büdün beş onçuk = nol' tselıh pyat' desyatıh = sıfır tam beş onda (**sıfır tam onda beş**) (TUKKEBS-103)

(1,25) bir büdün çeerbi beş çüsçük = odna tseleya dvadtsat' pyat' sotıh = bir tam yirmiş beş yüzde (**bir tam yüzde yirmi beş**) (TUKKEBS-103)

bir huu = odin protsent = bir yüzde (**yüzde bir**) (TUKKEBS-103)

çartık huu = polprotsenta = yarım yüzde (**yüzde 0,5**) (TUKKEBS-103)

büdün çartık huu = poltora protsenta = bir buçuk yüzde (**yüzde bir buçuk**) (TUKKEBS-103)

2.2.15.11.DİĞER KONULAR İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

İletişim araçları, toplumsal merasimler, tabiat, spor, sinema, tiyatro vb. ile ilgili söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Tuva Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Tuva Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Oon͡g ünü men͡gee taarjırdır. = Mne nravitsya ego golos. = Onun sesi bana hoşuma gidiyor. **(Onun sesi benim hoşuma gidiyor.)** (TUKKEBS-50)

Oon͡g oyunu men͡gee taarışpastır. = Mne ne nravitsya ego igra. = Onun oyunu bana hoşuma gitmiyor. **(Onun oyunu benim hoşuma gitmiyor.)** (TUKKEBS-50)

Men͡gçe telefonnaar bolgan çüve. = Mne budut zvonit'. = Bana telefon açacak oldu. (**Benim telefon açmam gerekiyor.**) (TUKKEBS-89)

Biste kuşla höy. = U nas mnogo diçi. = Bizde kuşlar çok. (**Bizim birçok kuşumuz var.**) (TUKKEBS-80)

Sporttun͡g kandıg hevirlerinde kirjip turar siler? = Kakim vidom sporta vı zanimaetes'? = Sporun hangi görünüşlerinde uğraşıyorsunuz? (**Sporun hangi türüyle uğraşıyorsunuz?**) (TUKKEBS-53)

Sporttun͡g natsional hevirleri. = Natsional'nıe vidı sporta = Sporun uluslararası görünüşleri (**Sporun uluslararası dalları**) (TUKKEBS-56)

2.2.16.TÜRKMEN TÜRKÇESİ

2.2.16.1.KABUL ETME, KENDİNİ TANITMA, TANIŞMA VE KİŞİSEL BİLGİ İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta çok sık kullanılmaktadır. Türkmen Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Türkmen Türkleri kendi lehçelerini konuşurken sık sık Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Bu ben. = Eto ya. = Bu ben. (**Benim.**) (FÖBM-101)

Men razı.= Ya soglasen. = Ben razı.(**Ben razıyım.**) (TÜKKGAH-64)

Men sizden gatı razı.= Ya vami oçen' dovolen. = Ben sizden çok razı.(**Ben sizden çok razıyım.**) (TÜKKVM-113)

Men sizi͡ng bilen razı.= Ya soglasen s vami.= Ben sizin ile razı.(**Ben sizden razıyım.**) (TÜKKVM-114)

Örän şat. = Oçen' priyatno. = Çok memnun. (**Çok memnunum.**) (TÜKKGAH-53)

Bagışla͡ng, yöne men sizi͡ng bilen razılaşıp bilcek däl. = İzvinite, no ya s vami ne soglasen. = Af edersiniz, ama ben sizin ile razılaşabilecek değil. (**Af edersiniz, ama ben sizden razı olacak değilim.**) (TÜKKVM-114)

Ötünç sorayarın. = Proşçu proşenie. = Özür soruyorum. (**Özür dilerim.**) (TÜKKVM-115)

Gicä͡ngiz rahat bolsun! = Spokoynoy noçi! = Geceniz rahat olsun! (**İyi geceler!**) (TÜKKGAH-49)

Sizi görmäge şat! = Rad vas videt'. = Sizi görmeye mutlu! (**Sizi gördüğüm için mutluyum.**) (TÜKKGAH-49)

Ak yürekden gutlayarın! = Pozdravlyayu ot çistogo serdtsa! = Temiz yürekten kutluyorum! (**Sizi gönülden kutluyorum!**) (TÜKKGAH-72)

Ömrü͡ngiz uzak bolsun! = Jelayu dolgih let jizni! = Ömrünüz uzak olsun! (**Ömrünüz uzun olsun!**) (TÜKKGAH-73)

Alla͡ng kömegi bilen! = S Boj'ey pomoşç'yu! = Allah'ın yardımı ile! (**Allah razı olsun!**) (TÜKKGAH-49)

Nähili täzelik bar? = Çto novogo? = Ne yenilik var? (**Nasılsın?**) (TÜKKGAH-50)

Duşuşyançak! = Do vstreçi! = Karşılana kadar! (**Görüşürüz!**) (TÜKKGAH-50)

Ertire çenli hoş! = Do zavtra! = Yarına kadar! (**Yarın görüşürüz!**) (TÜKKGAH-50)

Sizi͡ng adı͡ngız kim? = Kak vas zovut? = Sizin adınız kim? (**Sizin adınız nedir?**) (TÜKKGAH-52)

Men size cenap Aliden salam getirdim. = U menya dlya vas privet ot gospodina Ali. = Ben size Bey Ali'den selam getirdim. (**Ben size Ali Bey'den selam getirdim.**) (TÜKKGAH-146)

Ol milleti boyunça kim? = Kto on po natsional'nosti? = O milleti bakımından kim? (**Onun milleti nedir?, O hangi millettendir?**) (TÜKKGAH-150)

Ol Türkmen. = On Turkmen. = O Türkmen. (**O Türkmendir.**) (TÜKKGAH-150)

Bu ulı gartaŋ adam. = Eto pojiloy çelovek. = Bu yaşlı adam. (**Bu yaşlı bir adamdır.**) (TÜKKGAH-151)

2.2.16.2.AİLE DURUMU İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta çok sık kullanılmaktadır. Türkmen Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Türkmen Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Meni͡ng gızım durmuşa çıkyar. = Moya doç' vıhodit zamuj. = Benim kızım hayata çıkıyor. (**Benim kızım evleniyor.**) (TÜKKGAH-137)

Men ikinci gezek durmuşa çıkdım. = Ya vışla zamuj vtoroy raz. = Ben ikinci kez hayata çıktım. (**Ben ikinci kez evlendim.**) (TÜKKGAH-137)

2.2.16.3.YOL, TAŞIT, YOLCULUK VE KONAKLAMA İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta çok sık kullanılmaktadır. Türkmen Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Türkmen Türkleri kendi lehçelerini konuşurken sık sık Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Men cenap Hasandan geldim. = Ya ot gospodina Hasana. = Ben Bey Hasan'dan geldim. (**Ben Hasan Bey'den geldim.**) (TÜKKGAH-146)

Siz Sibirde boldıŋ̂ızmı? = A vı bıli v Sibiri? = Siz Sibirya'da oldunuz mu? (**Siz Sibirya'ya gittiniz mi?**) (TÜKKGAH-54)

Bize tercimeçi gerek. = Nam nujen perevodçik. = Bize tercüman gerek. (**Bize tercüman gerekiyor.**) (TÜKKGAH-58)

Hayış, 2-nci klaslı bilet Aşgabada çenli. = Pojaluysta, odin bilet vtorogo klassa do Aşhabada. = Lütfen, ikinci sınıflı bilet Aşgabat'a kadar. (**Lütfen Aşgabat'a ikinci kategoriden bilet veriniz.**) (TÜKKGAH-76)

Bileding̊ bahası näçe duryar? = Skol'ko stoit bilet? = Bilet ne kadar duruyor? (**Bilet ne kadar?**) (TÜKKGAH-82)

Parkovkanıŋ̊ bir sagadı näçe duryar? = Skol'ko stoit ças parkovki? = Bir saatlik park ne kadar duruyor? (**Bir saatlik park ne kadar?**) (TÜKKGAH-168)

2.2.16.4.EĞİTİM VE ÖĞRETİM İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Türkmen Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Türkmen Türkleri kendi lehçelerini konuşurken nadiren de olsa Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Üstünlik bilen gutlayarın! = Pozdravlyayu s uspehom! = Başarı ile kutlarım! (**Başarınızı kutlarım!**) (TÜKKGAH-73)

2.2.16.5.SAAT VE ZAMAN İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Türkmen Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Türkmen Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Sagat ikiniŋ̊ yarı. = Polovina vtorogo. = Saat ikinin yarısı (**Saat iki buçuk.**) (TÜKKGAH-209)

Bu näçe vagta çeker? = Skol'ko eto zaymet vremeni? = Bu ne kadar vakte çeker? (**Bu kaç saat sürer?**) (TÜKKVM-22)

Siz näçe vagt bu yerde bolarsıŋ̂ız? = Skol'ko vremeni vı probudete zdes'? = Siz kaç zaman burada olursunuz? (**Siz ne zaman burada olursunuz?**) (TÜKKGAH-67)

Men seni doglan günüŋ bilen gutlayarın! = Pozdravlyayu tebya s dnem rojdeniya! = Ben seni doğum günün ile kutluyorum! (**Doğum günün kutlu olsun!**) (TÜKKGAH-72)

Bayramıŋız bilen! = S prazdnikom! = Bayramınız ile! (**Bayramınız kutlu olsun!**) (TÜKKGAH-72)

Täze yılıŋız bilen! = S novım godom! = Yeni yılınız ile! (**Yeni yılınız kutlu olsun!**) (TÜKKGAH-72)

2.2.16.6.İŞ VE MESLEK İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Türkmen Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Türkmen Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Men satış bölüminiŋ başlıgı. = Ya naçal'nik otdela prodaj. = Ben satış bölümünün müdürü. (**Ben satış bölümünün müdürüyüm.**) (TÜKKGAH-54)

Men advokat. = Ya advokat. = Ben avukat. (**Ben avukatım.**) (TÜKKGAH-140)

Men edebiyatçı. = Ya literaturoved. = Ben edebiyatçı. (**Ben edebiyatçıyım.**) (TÜKKGAH-140)

Men yazıcı. = Ya pisatel'. = Ben yazar. (**Ben yazarım.**) (TÜKKGAH-140)

Men öy hocalıkçı. = Ya domohozyayka. = Ben ev hanımı. (**Ben ev hanımıyım.**) (TÜKKGAH-141)

Men pensiyada. = Ya na pens2.= Ben emeklide. (**Ben emekliyim.**) (TÜKKGAH-141)

İndi sen mening başlıklık edyen kolhozımıng agronomı. = Teper' tı agronom kolhoza, kotorım ya rukovaju. = Şimdi sen benim başkanlığını yaptığım kolhozumun tarla uzmanı.(**Şimdi sen benim başkanlığını yaptığım kolhozun tarla uzmanısın.**) (FÖBM-101)

Siziŋ apparatıŋız çılşırımlı remontı talap edyär. = Vaş apparat trebuet slojnogo remonta. = Sizin cihazınız detaylı tamiri talep eder. (**Sizin cihazınızın detaylı bir şekilde tamir edilmesi gerekiyor.**) (TÜKKVM-39)

Siziŋ apparatıŋızıŋ remontı 3 manat 2 köpüge durar. = Remont vaşey apparaturı budet stoit 3 rubley 2 kopeek. = Sizin cihazınızın tamiri 3 manat 2 kuruş duruyor. (**Sizin cihazınızın tamiri 3 manat 2 kuruştur.**) (TÜKKVM-40)

Size suratıŋ reŋklisi gerekmi ya-da gara-agı? = Vam nado tsvetnıe ili çerno-belıe fotografii? = Size fotoğrafın renklisi gerek mi ya da siyah beyazı? (**Size renkli fotoğraf mı siyah beyaz fotoğraf mı gerekiyor?**) (TÜKKVM-44)

2.2.16.7.YEMEK VE NEZAKET İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Türkmen Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Türkmen Türkleri kendi lehçelerini konuşurken nadiren de olsa Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Rus dilinde menyu barmı? = Est' li menyu na russkom yazıke? = Rus dilinde mönü var mı? (**Rusça menü var mı?**) (TÜKKGAH-112)

2.2.16.8.ALIŞVERİŞ İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Türkmen Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Türkmen Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Bu fason size gelşer. = Etot fason vam poydet. = Bu fason size gelir. (**Bu fason size yakışır.**) (TÜKKVM-31)

Size sport stili gelşer. = Vam podoydet sportivnıy stil'. = Size spor stili gelir. (**Size spor tarzı yakışır.**) (TÜKKVM-31)

Size uzın köynek gelşer. = Vam budet horoşo dlinnoe plat'e. = Size uzun gömlek gelir. (**Size uzun gömlek yakışır.**) (TÜKKVM-31)

Bu näme? = Çto eto? = Bu ne? (**Bu nedir?**) (TÜKKGAH-65)

Menden näçe? = Skol'ko s menya? = Benden ne kadar? (**Ben ne kadar ödemeliyim?**) (TÜKKGAH-75)

Näçe manat duryar? = Skol'ko stoit? = Kaç manat duruyor? (**Kaç manat?**) (TÜKKGAH-120)

Maŋga 20 manat gerek. = Mne nujno 20 manatov. = Bana 20 manat gerek. (**Ben 20 manat ödemeliyim?**) (TÜKKGAH-95)

2.2.16.9.SAĞLIK İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

Bu tür söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Türkmen Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Türkmen Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Men size kabula yazılcakdım. = Ya hotel bı zapisat'sya k vam na priem. = Ben size kabule yazılacaktım. (**Ben sizin hasta listenize yazılacaktım.**) (TÜKKGAH-184)

Siz näme bilen kesel boldıŋ͡ız? = Çem vı boleli? = Siz ne ile hasta oldunuz? (**Sizin hastalığınız nedir?**) (TÜKKGAH-187)

Size rentgen etmek gerek. = Vam nado sdelat' rentgen. = Size röntgen etmek gerek. (**Siz röntgen çektirmelisiniz.**) (TÜKKGAH-187)

2.2.16.10.DİĞER KONULAR İLE İLGİLİ SÖYLEMLERDEKİ ÇEVİRİLER

İletişim araçları, toplumsal merasimler, tabiat, spor, sinema, tiyatro vb. ile ilgili söylemler günlük hayatta sıkça kullanılmaktadır. Türkmen Türkleri arasında Rusça yaygın olduğu için bu konu ile ilgili ifadeler Rusçayla da söylenmektedir. Bunun etkisi ile Türkmen Türkleri kendi lehçelerini konuşurken Rusçadan kavram ve gramer çevirisi yapmaktadırlar:

Men size cenap Orhandan hat getirdim. = U menya dlya vas pis'mo ot gospodina Orhana. = Ben size Bey Orhan'dan mektup getirdim. (**Ben size Orhan Bey'den mektup getirdim.)** (TÜKKGAH-146)

Meni nädogrı birleşdirdiler. = Menya nepravil'no soedinili. = Beni değil doğru birleştirdiler. (**Beni yanlış bağladılar.**) (TÜKKVM-77)

Bu yerdäki telefon göni birleşyärmi ya-da kammutator arkalı? = Zdes' pryamoe soedinenie ili çerez kommutator? = Buradaki telefon doğrudan birleşiyor mu ya da santral aracılığı? (**Buradaki telefon doğrudan mı yoksa santral aracılığıyla mı bağlanıyor?**) (TÜKKVM-78)

Moskva bilen gürleşmeging͡ bir minudı näçe duryar? = Skol'ko stoit minuta razgovora s Moskvoy? = Moskova ile konuşmanın bir dakikası ne kadar duruyor? (**Moskova ile konuşmanın bir dakikası ne kadar?**) (TÜKKGAH-174)

Bu gün Mollanepes teatrında näme gidyär? = Çto segodnya idet v teatre imeni Mollanepesa? = Bugün Mollanepes tiyatrosunda ne gidiyor? (**Bugün Mollanepes tiyatrosunda hangi oyun var?**) (TÜKKVM-108)

Maŋga surat çıkarmak gerek. = Mne nado napeçatat' plenku. = Bana fotoğraf çıkarmak gerek. (**Benim fotoğraf çıkarmam gerekiyor.**) (TÜKKGAH-178)

Kim gol urdı? = Kto zabil gol? = Kim gol vurdu? (**Kim gol attı?**) (TÜKKGAH-199)

SONUÇ

Uzun süre Rusçanın etkisinde kalmış olan iki dilli Türk toplulukları, etkileyen dil konumundaki Rusçadan kavram ve gramer çevirileri yapmaktadırlar. Bu çeviriler, gramer unsurlarına bağlı olarak farklılık gösterdikleri gibi, konularına göre de farklılık göstermektedirler.

İki farklı dilsel dünya görüşüne ve iki farklı ek sistemine sahip olan çağdaş Türk lehçeleri ve Rusça arasında, daha çok ek ile ilgili çevirilerin yapıldığı görülmektedir. Bunlardan hâl ekleri ile ilgili olarak gerçekleşen en yoğun çeviriler yalın hâl ile yönelme hâlinde meydana gelmektedir. En az çeviriler ise bulunma, vasıta ve Rusçada ayrı bir hâl kategorisi olarak yer almayan ayrılma hâlinde görülmektedir. Bu çevirilerde Rusça fiillerin rejimi etkili olmaktadır. İyelik eki ile ilgili olarak gerçekleşen çevirilerde ise, daha çok Rusçanın etkisiyle Türkçe ifadelerde iyelik ekinin kullanılmaması ile karşılaşılmaktadır. Bu tür çevirilerde Rusçadaki sıfat tamlamasının ve *"u kogo" (kimde)* kalıbının doğrudan çağdaş Türk lehçelerine çevrilmesi etkili olmaktadır. Şahıs ekleri ile ilgili olarak gerçekleşen çevirilerde, Rusça etkisiyle gereken yerde şahıs ekinin kullanılmamasına rastlanmaktadır. Özellikle Rusçadaki "*doljen, nado, neobhodimo, nujno, nujen*" (gerek) ve "*mojno*" (mümkün) ifadeleri fiillerin mastar hâlini istediğinden çağdaş Türk lehçeleri de bu sözcükleri çevirirken fiilleri mastar hâlde kullanmaktadırlar. Şahıs ekinin kullanılmasına engel olan bu yapılar, tüm çağdaş Türk lehçelerinde görülebilmektedir. Ek-fiil ile ilgili olarak gerçekleşen çevirilerde, Rusçadaki yalın isim cümlesinin etkisiyle çağdaş Türk lehçelerindeki isim cümlelerinde de geniş zaman ek-fiili kullanılmamaktadır. Bu tür yapılar çağdaş Türk lehçelerinde yaygın olarak görülebilmektedir. Çoğul eki ile ilgili olarak gerçekleşen çevirilerde ise daha çok Türkçe ifadelerde kullanılmaması gereken çoğul ekinin Rusça etkisiyle kullanılmasına rastlanmaktadır. Bu tür çevirilerde, Rusça ile Türkçenin çoğul anlayışının farklı olması etkili olmaktadır. Yaptığımız tespitlere göre yoğun olarak Rusça etkisiyle çoğul ekinin gereksiz kullanıldığı lehçeler Hakas, Karaçay – Malkar, Kırım – Tatar ve Nogay Türkçeleridir. Soru eki ile ilgili olarak gerçekleşen çeviriler ise, olumlu ve olumsuz soru eki ile ilgili olarak ikiye ayrılmaktadır. Rusçadaki vurguyla soru yapma kuralının etkili olduğu olumlu soru eki ile ilgili çevirilerin Hakas, Karaim ve Nogay Türkçelerinde yapıldığı, Rusçadaki "*ne*" olumsuzluk ekinin etkili olduğu olumsuz soru eki ile ilgili çevirilerin ise Altay, Kırgız, Kırım – Tatar, Nogay ve Tatar Türkçelerinde yapıldığı

görülmektedir. Yapım ekleri ile ilgili olarak gerçekleşen çevirilerde daha çok Türkçe ifadelerde kullanılmaması gereken yapım eki, Rusça etkisiyle kullanılmaktadır. Sıra sayı sıfatı oluşturan */ -IncI /* ile mastar ekleri, Rusça etkisiyle lehçelerde sıkça kullanılan yapım ekleridirler. Ön ekler ile ilgili olarak gerçekleşen çeviriler daha çok Rusçadaki *"na-, ne-, ni-, pro-"* eklerinden kaynaklanmaktadır. Ancak bu tür çeviriler lehçelerde çokça görülmemektedir.

Çağdaş Türk lehçelerinde kullanılması gereken eklerin yerinde kullanılmaması, bunun yerine Rusça etkisiyle farklı bir ekin kullanılması veya hiçbir ekin kullanılmaması, çağdaş Türk lehçelerinin ek kullanımı kuralını değiştirmektedir. Bu tür çeviriler, konu farklı da olsa aynı kalıptaki ifadelerde değişmeden yapıldığı için, çağdaş Türk lehçelerinde bazı eklerin daha yaygın kullanılmasına, bazı eklerin ise daha sınırlı kullanılmasına yol açmaktadır. Bu açıdan konuşuru az olan çağdaş Türk lehçeleri için ek çevirileri daha büyük önem arz etmektedir.

Dillerin temel kurallarından biri olan söz dizimi, çağdaş Türk lehçeleri ve Rusçada farklı işlemektedir. Buna rağmen daha çok özne ve yüklem, az olarak da tümleç ile ilgili olarak çağdaş Türk lehçelerinde Rusçadan söz dizimi çevirileri yapıldığı görülmektedir. Özellikle Gagavuz ve Karaim Türkçeleri, Türkçe söz dizimini büyük ölçüde kaybetmiş durumdadırlar. Diğer lehçelerde ise bazı konularda Rusça söz dizimi kullanımı görülmektedir. Çalışmamızda söz dizimi ile ilgili olarak varılan genel sonuç, çağdaş Türk lehçelerinin Türkçe söz dizimini büyük ölçüde koruduğu yönündedir. Rusça çevirilerin yaygın olarak bu noktaya kadar gelmemiş olması, çağdaş Türk lehçeleri için olumlu ancak dikkat edilmesi gereken bir durumdur.

Çağdaş Türk lehçelerinde, Rusça edatların, ad ve ad soylu sözcükler ile fiillerin anlamca kopyalanmış olduğu görülmektedir. Rusçadaki edatlar ile ilgili olarak en yoğun çeviriler *"do, na, ne, s, u, v"* edatlarında, en az çeviri ise *"çerez, k, ot, protiv"* edatlarında meydana gelmektedir. Bu tür çeviriler, çok sık olmamakla birlikte lehçelerin tamamında ve bazı kalıp ifadelerde oluşmaktadır. Rusçadaki ad ve ad soylu sözcükler ile ilgili olarak gerçekleşen en yoğun çeviriler *"doljen, nado, neobhodimo, nujno, nujen (gerek), imeni (ad), kto? (kim?), mojno (mümkün), muj (koca, er), nomer (numara), novıy (yeni)"* sözcüklerinde görülmektedir. Rusçadaki fiiller ile ilgili olarak gerçekleşen en yoğun çeviriler ise *"bıvat' - bıt' (ol-), bolet' (ağrı-), idti – hodit' (git-; gel-, var-, yürü-), stoyat' (dur-), vıyti (çık-)"* fiillerinde görülmektedir. Ad ve ad soylu sözcükler

ile fiillerdeki çeviriler, çok sık olmamakla birlikte lehçelerin tamamında ve benzer konulardaki kalıp ifadelerde gerçekleşmektedir.

Rusça ile uzun süredir iç içe yaşayan çağdaş Türk lehçeleri, Rusçadan birçok sözcük almıştır. Bunların bir kısmı çağdaş Türk lehçelerinin ses yapısına uygun hâle getirilmiş, bir kısmı ise Rusça biçimiyle kullanılmıştır. Ancak bu tür alıntıların ötesinde, Rusça sözcüklerin kavramsal olarak çağdaş Türk lehçelerine kopyalandığı kavram çevirilerinde, sözcüklerin ses boyutları veya görünen kısımları çağdaş Türk lehçelerinden, ruhları ise Rusçadan oluşmaktadır. Kavram çevirilerinin bir kısmı, çağdaş Türk lehçelerine yeni bir şey kazandırmakta ve lehçeleri zenginleştirmektedir. Bir kısım kavram çevirileri ise, kavramın karşılığı çağdaş Türk lehçeleriyle karşılanabilecek durumdayken Rusça dilsel dünya görüşüne uygun olarak gerçekleştiği için lehçelere zarar vermektedir. Fakat her iki durumda da Rusça mantıkla düşünme gerçekleşmektedir.

Çağdaş Türk lehçeleri konuşurları, günlük hayatta kendi lehçeleri ile Rusçayı birlikte kullandıkları için, iki dilli bir toplum durumundadırlar. Dolayısıyla günlük hayatta kendi lehçeleri ile konuşurken sıkça Rusçaya geçişler yapmakta veya kavram ve gramer çevirisi yaparak kendi lehçeleriyle konuşmaktadırlar. Yazı diline göre kısıtlı ancak belli söylemlerin daha sık kullanıldığı bir dil olan konuşma dilinde bu tür çevirilerin yoğun olması, çağdaş Türk lehçelerindeki anlatım yolu kullanımını ve Türkçe düşünmeyi sınırlandırmaktadır.

Çağdaş Türk lehçelerindeki Rusçadan yapılan kavram ve gramer çevirileri, lehçelerde Rusça yapıya benzer ortak kullanımlar ortaya çıkarmaktadır. Bu yapıların niceliği fazla değilse de niteliği bir dil için önemlidir. Çünkü bu yapılar lehçelerde ikili kullanımlar oluşturmakta ve Türkçenin genel yapısına ve işlerliğine zarar vermektedir.

Çağdaş Türk lehçelerindeki Rusçadan yapılan kavram ve gramer çevirileri nedeniyle, Rusçadan hiç etkilenmeyen veya daha az etkilenen çağdaş Türk lehçeleri ile daha yoğun olarak etkilenen çağdaş Türk lehçeleri arasında aktarma problemleri veya zorlukları ortaya çıkmakta ve lehçeler arası anlaşılırlık düzeyinde düşmeler meydana gelmektedir.

Çağdaş Türk lehçelerinde Rusçadan yapılan kavram ve gramer çevirileri, belli noktalarda yoğunlaştığından, çağdaş Türk lehçelerinin tüm gramer yapısına yayılmış değillerdir. Bu nedenle yoğunlaşmanın olduğu noktalara dikkat edilerek Türkçe yapıya uygun çözümler bulunmalı ve bunlar uygulanmalıdır.

KAYNAKLAR

ACİEV, A. M. – KADIRACİEV, K. S., (1992), ***Russko – Kumıkskiy Razgovornik / Rusça – Kumukça Kılavuz***, NAUK, Mahaçkala.

AKAÇİEVA, S. M. – ALİEVA, T. K. – BAYRAMUKOVA, Z. H. – BATÇAEV, A. M. H., HADCİLAEV, H. M. İ., (1990), ***Russko – Karaçaevo Balkarskiy Slovar-Razgovornik***, Karaçaevo-Çerkesskoe Otdelenie Stavropol'skogo Knijnogo İzdatel'stva, Çerkessk.

AKALIN, Şükrü Halûk, (1997), "Şor Türkçesinin Söz Varlığı Üzerine Gözlemler", ***Sibirya Araştırmaları***, Simurg Yay., İstanbul, s.69-81.

AKALIN, Şükrü Halûk, (1997), "Şor Türkçesinin Söz Varlığındaki Rusça Ödünçlemeler Ve Alıntılar Üzerine", ***İ. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü***, ***IX. Millî Türkoloji Kongresi***, 15-19 Eylül 1997.

AKBAŞ, Nurcan, (2007), ***Türkçede Başlangıçtan Bugüne Çıkma Hali***, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

AKSAN, Doğan, (1961), "Anlam Alışverişi Olayları ve Türkçe", ***TDAYB***, TDK Yay., Ankara, s.207-273.

AKSAN, Doğan, (2005), ***Türkiye Türkçesinin Dünü, Bugünü, Yarını***, Bilgi Yay., Ankara.

AKSAN, Doğan, (2007), ***Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim***, 3.C., TDK Yay., Ankara.

ALKAYA, Ercan, (2007), "İki Dillilik ve Rusçadan Tatar Türkçesine Geçen Kavram Tercümeleri", ***Turkish Studies***, International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 2/2, Spring 2007, S. 2, www.turkishstudies.net, (Ed. Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN- Dr. Mehmet Dursun ERDEM), p. 41-53.

ALTUĞ, Taylan, (2008), ***Dile Gelen Felsefe***, YKY Yay., İstanbul.

ALYILMAZ, Cengiz, (1994), ***Orhun Yazıtlarının Söz Dizimi***, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Erzurum.

ALYILMAZ, Cengiz, (2004), ***Eski Türkçenin Söz Varlığının Düz ve Ters Dizimi***, Kurmay Yay., Ankara.

ALYILMAZ, Cengiz, (2005), ***Orhun Yazıtlarının Bugünkü Durumu***, Kurmay Yay., Ankara.

ALYILMAZ, Cengiz, (2007), ***(Kök)Türk Harfli Yazıtların İzinde***, Karam Yay., Ankara.

AMZOROV, M. P. – ŞENTSOVA, İ. V., (1992), ***Russko - Şorskiy Razgovornik Kazak - Şor Erbekteri***, Novokuznetsk.

AMZOROV, M. P., (1992), ***Grammatika Şorskogo Yazıka***, Novokuznetskiy Poligrafkombinat, Novokuznetsk.

ANJİGANOVA, O. P. – SUBRAKOVA, O. V, - TOPOEVA, L. S., (1989), ***Russko-Hakasskiy Razgovornik***, Hak. İzdat., Abakan.

APPOEV, A. K., (2008), ***Russko-Karaçaevo-Balkarskiy Razgovornik***, El'burs.

ARIKOĞLU, Ekrem – KUULAR, Klara, (2003), ***Tuva Türkçesi Sözlüğü***, TDK Yayınları, Ankara.

ARIKOĞLU, Ekrem, (2005), ***Örnekli Hakasça-Türkçe Sözlük***, Akçağ Yay., Ankara.

AUELBAEV, Şarip – ŞARİP, Ercan, (1999), ***Kazakşa Söyleü Ülgileri,*** I.Altınsarin Bilim Akademisi Yayınları, Almatı.

BASKAKOV, N. A., (1963), ***Russko-Altayskiy Slovar***, Moskova.

BASKAKOV, N.A.; TOŞAKOVA, T.M., (1947), ***Oyrotsko-Russkiy Slovar***, OGİZ, Moskva.

BAŞKAN, Özcan, (2006), ***Yabancı Dil Öğretimi İlkeler ve Çözümler***, Multilingual Yay., İstanbul.

BEKCANOVA, R. B., (1991), ***Razgovornik Russko – Kırgızskiy***, Bişkek.

BİÇELDEY, K. A., (1991), ***Tıvalap Çugaalajulıŋar-Pogovorim Po-Tuvinski***, Tuvinskoe Knijnoe İzdatel'stvo, Kızıl.

BİNER, İsmet, (1994), ***Russko-Başkirsko-Turetskiy Razgovornik***, Rossiyskiy Fond Kul'turı, İNSAN, Moskva.

BOZ, Erdoğan – GÜLSEVİN, Gürer, (2010), ***Eski Anadolu Türkçesi***, Gazi Kitabevi, Ankara.

BURAN, Ahmet – ALKAYA, Ercan, (2009), ***Çağdaş Türk Lehçeleri***, Akçağ Yay., Ankara.

BURAN, Ahmet, (1996), ***Anadolu Ağızlarında İsim Çekim (Hâl) Ekleri***, TDK Yay., Ankara.

BURAN, Ahmet, (2008), "Çok Dilli Toplumlarda Dil İlişkileri ve İletişim Sorunları", ***Makaleler*** (Yay. Haz. Ercan ALKAYA - S. Kaan YALÇIN - Murat ŞENGÜL), Turkish Studies Publication, Ankara, s.182-205.

BURAN, Ahmet, (2008), "Dil İlişkileri ve Kavram Tercümeleri Üzerine Bir Değerlendirme", ***Makaleler*** (Yay. Haz. Ercan ALKAYA - S. Kaan YALÇIN - Murat ŞENGÜL), Turkish Studies Publication, Ankara, s.269-274.

BURAN, Ahmet, (2008), "Dil ve Edebiyat", ***Makaleler*** (Yay. Haz. Ercan ALKAYA - S. Kaan YALÇIN - Murat ŞENGÜL), Turkish Studies Publication, Ankara, s.170-172.

BURAN, Ahmet, (2008), "Yabancı Diller Karşısında Türkçe", ***Makaleler*** (Yay. Haz. Ercan ALKAYA - S. Kaan YALÇIN - Murat ŞENGÜL), Turkish Studies Publication, Ankara, s.165-169.

BURAN, Ahmet, (2010), "Türk Dünyasında Dil İlişkileri, Çok Dillilik ve Dil Değiştirme", ***Türk Kültürü***, Sayı: 272, Cilt: 30, Nisan 2010, s. 67-70.

CRYSTAL, Davıd, (2007), ***Dillerin Katli***, (Çev. Gökhan CANSIZ), Profil Yay., İstanbul.

ÇEÇEL', O., (1992), ***Est' Pervıy Razgovornik***, Slovo Kırgızstana, Bişkek.

DAYIM, Nina, (2003), ***Russko – Altaysko - Turetskiy Razgovornik***, Gorno Altayskaya Respublikanskaya Tipografiya, Gorno Altaysk.

DEMİR, Nurettin – ASLAN, Sema, (2010), "Sıklık Kopyası Örneği Olarak İstek Kipi – (y)A", ***Turkish Studies***, Volume 5/4 Fall 2010, s. 276-290.

DEMİR, Nurettin, (2010), "Türkçede Varyasyon Üzerine", **DTCF Türkoloji Dergisi**, Cilt XVII, Sayı 2, Ankara Ünv. Basımevi, Ankara, s. 93-106.

DEMİRİZ, Elena Napolnova, (2009), ***Rusça ve Türkçe: İki Dil, İki Kültür***, Multilingual Yay., İstanbul.

DİETRİCH, Ayşe Pamir, (2001/a), ***Eski Rusça Dilbilgisi***, Multilingual Yay., İstanbul.

DİETRİCH, Ayşe Pamir, (2001/b), ***Slovar Lingvistiçeskih Terminov***, Multilingual Yay., İstanbul.

DİETRİCH, Ayşe Pamir, (2004), ***Rusça Dilbilgisi***, Multilingual Yay., İstanbul.

DİLEMRE, Saim Ali, (2008), ***Genel Dil Bilgisine Giriş*** *(Tarihsel Bir çalışma)*, (Haz. Muna Yüceol ÖZEZEN), Karahan Kitabevi, Adana.

ECKMANN, Janos, (2003), ***Harezm, Kıpçak ve Çağatay Türkçesi Üzerine Araştırmalar***, (Yay. Haz. Prof. Dr. Osman Fikri Sertkaya), TDK Yay., Ankara.

EKER, Süer, (2009), "Divanü Lugâti't-Türk ve İran Dillerinden Kopyalar Üzerine I" ***International Journal of Central Asian Studies***, (Editor in Chief: Choi Han-

Woo), The International Association of Central Asian Studies Korea University of International Studies, "The Festschrift for 80th Year of Talat Tekin's Birthday" Volume 13 2009, Seoul, s. 233-284.

ERCİLASUN, Ahmet B., (2007), ***Türk Lehçeleri Grameri***, Akçağ Yay., Ankara.

ERGAT, Emir Ali, (2008), ***Felsefede Dil, Düşünce ve Varlık İlişkisi*** *–J. Locke ve G. Berkeley Örneği-*, Birey Yay., İstanbul.

ERGİN, Muharrem, (1999), ***Türk Dil Bilgisi***, Bayrak Yay., İstanbul.

ESENTEMİROVA, A. A. – KALİEV, J. K., (1992), ***Ağılşınşa – Orısşa – Kazakşa Tilaşar***, Kazak Entsiklopediyası, Alma – Ata.

GABAIN, A. V., (2007), ***Eski Türkçenin Grameri***, (Çev. Prof. Dr. Mehmet AKALIN), TDK Yay., Ankara.

GÜRSOY-NASKALİ, Emine – DURANLI, Muvaffak, (1999), ***Altayca-Türkçe Sözlük*****,** TDK Yay., Ankara.

GÜRSOY-NASKALİ, Emine, (1997), ***Türk Dünyası Gramer Terimleri Kılavuzu***, TDK Yay., Ankara.

HACIEMİNOĞLU, Necmettin, (1997), ***Harezm Türkçesi ve Grameri***, İ.Ü. Edebiyat Fak. Yay., Ankara.

HACIEMİNOĞLU, Necmettin, (2008), ***Karahanlı Türkçesi Grameri***, TDK Yay., Ankara.

HENGİRMEN, Mehmet, (1991), ***Türkçe Tilaşar*** (Çev. Muhtarhan Orazbay), Engin Yay., Ankara.

HOŞVUR, Gülzar, (2007), ***Rusça – Uygurça Sözleşiş***, Milletlet Neşriyatı, Beijing.

HUBER, Emel, (2008), ***Dilbilime Giriş***, Multılıngual Yay., İstanbul.

HUDAYBERDİEVA, G. A., (2009), ***Russko – Turkmenskiy Razgovornik***, Tolmaç ST, Moskva.

İBRAHİMOV, Gaynislâm, (1996), ***Türkçe-Başkurtça Konuşma Kılavuzu***, Türksoy Yayınları, Ankara.

İLHAN, Nadir, (2009), ***Türk Dilinde Çokluk***, Manas Yay., Elazığ.

İSMAİL, Zeyneş, (2005), ***Kazakşa Tilaşar – Kazakistan Türkçesi Öğrenme ve Konuşma Kılavuzu***, Ay Basım Yay., Ankara.

İVANOV, Y. – BEKTUROVA, R., (2009), ***Russko-Kırgızskiy Razgovornik*** (Red. N. Şumkina), Raritet İnfo, Bişkek.

JANKOWSKI, Henryk, (2010), "Orta Asya Türk Dillerinin Bazı Ortak Özellikleri", ***DTCF Türkoloji Dergisi***, Cilt XVII, Sayı 2, Ankara Ünv. Basımevi, Ankara, s. 131-142.

KAPAEV, İ. S. – KUMRATOVA, K. İ., (2007), ***Russko-Nogayskiy Razgovornik***, Yurkit, Stavropol'.

KARAAĞAÇ, Günay, (2005), ***Dil, Tarih ve İnsan***, Akçağ Yay., Ankara.

KARAAĞAÇ, Günay, (2009), ***Türkçenin Söz Dizimi***, Kesit Yay., İstanbul.

KARAAĞAÇ, Günay, (2010), ***Türkçenin Ses Bilgisi***, Kesit Yay., İstanbul.

KARAHAN, Leylâ, (2004), ***Türkçede Söz Dizimi***, Akçağ Yay., Ankara.

KARAMANLIOĞLU, Ali Fehmi, (1994), ***Kıpçak Türkçesi Grameri***, TDK Yay., Ankara.

KİLLİ, Gülsüm, (2004), "Hakas Türklerinde Kod Kaydırımı", ***Çağdaş Türklük Araştırmaları Sempozyumu*** (8-10 Mayıs 2002), DTCF Yay., No: 395, Ankara, s. 166-181.

KOCAMAN, A., (2009), "Dilbilim ve Türkçe İncelemeleri", ***International Journal of Central Asian Studies***, (Editor in Chief: Choi Han-Woo), The International Association of Central Asian Studies Korea University of International Studies, "The Festschrift for 80th Year of Talat Tekin's Birthday" Volume 13 2009, Seoul, s. 365-371.

KOCAOĞLU, T. – MİKAİL, M. – KILIÇ, M. – CAN, E. – ARAL, M. İ. – PINAR, N. K. – GÜLEÇYÜZ, H., (1992), ***Türk Dünyası Konuşma Kılavuzu***, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul.

KORAŞ, Hikmet, (2006), "Günümüz Türk Lehçelerinde Gereklilik", ***Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi***, Sayı: 20, Yıl: 2006/1, s. 131-141.

KORKMAZ, Zeynep, (2010), ***Gramer Terimleri Sözlüğü***, TDK Yay., Ankara.

KURPEŞKO-TANNAGAŞEVA, N. N. – APON'KİN, F. Ya., (1993), ***Şorsko – Russkiy i Russko – Şorskiy Slovar'***, Kemerovskoe Knijnoe İzdatel'stvo, Kemerovo.

MARUFOV, Z. M. – MİHAYLOV, G. N. – TURAEV, P., (1988), ***Russko - Uzbekskiy i Uzbeksko – Russkiy Razgovornik***, Glavnaya Redaktsiya Uzbekskoy Sovetskoy Entsiklopedii, Taşkent.

MEHRALİEV, A. A. – CALİLOV, F. A. – MAMEDOVA, N. M., (2005), ***Azerbaycansko – Russko – Angliyskiy Razgovornik***, Bakı.

MESGUDOV, V., (1991), ***Aragatnaşık ve Durmuş Hızmatı Kärhanalarınıñ İşgärleri Üçin Rusça – Türkmençe Gepleşik Kitabı***, Türkmenistan, Aşgabat.

MIRZABEKOV, M., (1991), ***Orısşa – Kazakşa Meditsinalık Tilaşar***, Ana-Tili, Alma – Ata.

MONGUŞ, D. A., (2005), ***Tuvinsko-Turetskiy Slovar'***, Tuvinskiy İnstitut Gumanitarnıh İssledovaniy, Kızıl.

MURTAZAOĞLU, Fahrettin, (2006), ***Rusça Uçebnik Russkogo Yazıka***, Derya Kitabevi, Trabzon.

MUSTAFAEV, E. – ŞERBİNİN, V.G., (1996), ***Büyük Rusça-Türkçe Sözlük***, Multılıngual, İstanbul.

NAHMADOV, A. – BAGIROVA, L., (1992), ***Azerbaycanca – Rusca – Türkce Danışıg Kitapçası***, Azerbaycan Dövlet Neşriyyat-Poligrafiya Birliyi, Bakı.

ORSULOVA, T. E., (2002), "Prostranstvennıe Poslelogi v Altayskom Yazıke", ***Teoretiçeskie Voprosı Altayskoy Grammatiki*** (Sbornik Nauçnıh Trudov) (Haz. L. N. Tıbıkova), Gorno-Altaysk.

ÖLMEZ, Mehmet (1995), "Eski Türk Yazıtlarında Yabancı Öğeler (1)", ***Türk Dilleri Araştırmaları 5***, s. 227-229.

ÖLMEZ, Mehmet (1997), "Eski Türk Yazıtlarında Yabancı Öğeler (2)", ***Türk Dilleri Araştırmaları 7***, s. 175-186.

ÖLMEZ, Mehmet (1999), "Eski Türk Yazıtlarında Yabancı Öğeler (3)", ***Türk Dilleri Araştırmaları 9***, s. 59-65.

ÖZEREN, Mehmet, (2011), "Hakas Türkçesindeki Kavram ve Gramer Çevirileri", ***I2.Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu*** (16-18 Aralık 2010), İzmir, s. 727-736.

ÖZEREN, Mehmet, (2011), "Türkiye Türkçesi Ağızlarındaki Rusça Sözcükler", ***IV. Uluslararası Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı*** (27-29 Ekim 2011), Edirne.

ÖZEREN, Mehmet; (2009), "Altay / Oyrot Türkçesinin Rusçadan Yaptığı Kavram Çevirileri", ***Tuskish Studies***, Prof. Dr. Ahmet BURAN Armağanı, Sayı 4/8 Güz 2009, Sayfa 1964-1985.

ÖZKAN, Fatma – MUSA, Bağdagül, (2004), "Yabancı Dillerin Türkçenin Söz Dizimi Üzerindeki Etkisi", ***Bilig***, Yaz / 2004, Sayı 30, s. 95-139.

ÖZTÜRK, Rıdvan, (2005), ***Özbek Türkçesi El Kitabı***, Çizgi Kitabevi, Konya.

PALMER, F. R., (2001), ***Semantik Yeni Bir Anlambilim Projesi***, (Çev. Ramazan Ertürk), Kitâbiyât, Ankara.

PERROT, Jean, (2006), ***Dilbilim***, (Çev. Işık ERGÜDEN), Dost Yay., Ankara.

SABAŞKİN, A. A., (1990), ***Kak Eto Skazat' Po-Altayski - Russko – Altayskiy Razgovornik,*** Gorno Altayskoe Otdelenie Altayskogo Knijnogo İzdatel'stva, Gorno Altaysk.

SAHATDURDIEV, G., (1993), ***Türkmençe – Türkçe Gepleşik Kitabı***, Bereket – Bina, Aşgabat.

SALZINMAA, E. B., (1991), ***Russko-Tuvinskiy Razgovornik***, Tuvinskoe Knijnoe İzdatel'stvo, Kızıl.

SARI, Mustafa, (2008), ***Türkçenin Batı Dilleriyle İlişkisi,*** TDK Yay., Ankara.

SEV, Gülsel, (2007), ***Tarihî Türk Lehçelerinde Hâl Ekleri***, Akçağ Yay., Ankara.

SIDIKOVA, Ç. T. – ABILKASIMOVA, M. A. – MACİTOVA, R. A., (2005), ***Kırgızça - Türkçö-Orusça Süylöşmö-Dialogdor cana Könügüülör***, BGU Matbaası, Bişkek.

SKVORTSOV, M. İ., (1989), ***Russko – Çuvaşskiy Razgovornik***, Çuvaşskoe Knijnoe İzdatel'stvo, Çeboksarı.

STALİN, J., (1993), ***Maksizm ve Dil***, (Çev. Cenap KARAKAYA), Sosyal Yay., İstanbul.

STAMOVA, Maria, (2004), "Çok Dillilik Açısından Gagavuz Türkleri", ***Çağdaş Türklük Araştırmaları Sempozyumu*** (8-10 Mayıs 2002), DTCF Yay., No: 395, Ankara, s. 182-191.

ŞAHİN, Erdal, (2003), ***Tarihi ve Çağdaş Türk Yazı Dillerinde Hâl Ekleri ve İşlevleri***, Doktora Tezi, İstanbul.

ŞAHİN, Hatice, (2009), ***Eski Anadolu Türkçesi***, Akçağ Yay., Ankara.

TALABOV, E., (1988), ***Özbekçä Rusça Arabça Sözläşgiç***, Glavnaya Redaktsiya Uzbekskoy Sovetskoy Entsiklopedii, Taşkent.

TEKİN, Talat, ***Orhon Türkçesi Grameri***, İstanbul 2003.

TIBIKOVA, A. T., (1989), ***Glagolnoe Skazuemoe v Altayskom Yazıke***, Gorno-Altaysk.

TİMURTAŞ, Faruk Kadri, (2005), ***Eski Türkiye Türkçesi***, Akçağ Yay., Ankara.

TLEUBAEV, S. – KRASNIH, V. İ., (1987), ***Kazakşa-Orısşa Tilaşar***, Mektep Yay., Almatı.

TURAN, Enis, (1998), ***Karşılaştırmalı Türkiye Türkçesi – Özbek Türkçesi Konuşma Kılavuzu***, Fono Yay., İstanbul.

Türkçe Sözlük, (2005), 10.Baskı, TDK Yay., Ankara.

TÜRKİYE RADYO TELEVİZYON KURUMU, (2007), ***39 Dilde Konuşma Kılavuzu***, Ankara.

URİNBAEV, B., (1978), ***Sintaksiçeskiy Stroy Uzbekskoy Razgovornoy Reçi***, İzdatel'stvo "FAN" USSR, Taşkent.

USTA, Halil İbrahim, (1990), "Yabancılaşmanın Söz Dizimindeki Görünümleri", ***Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi***, Temmuz 1990, C: 1990/II, S: 463, s. 56-63.

UYGUR, Nermi, (2008), ***Dilin Gücü***, YKY Yay., İstanbul.

VARDAR, Berke, (1978), "Dilbilim Açısından Çeviri", ***Türk Dili***, Çeviri Sorunları Özel Sayısı, TDK Yay., Sayı: 322, Temmuz 1978, s. 60-71.

VASİLEV, A. İ. – MUSAEV, S., (1989), ***Kırgızça – Orusça Süylöşmö, Russko – Kirgizskiy Razgovornik***, Mektep, Frunze.

VELİEV, Abliaziz, (1991), ***Russko-Krımtatarskiy Razgovornik*****,** Assosiatsia-Konsortsium im. 1.Gaspinskogo krymskikhtatar, Taşkent.

VENDRYES, J., (2001), ***Dil ve Düşünce***, (Çev. Berke VARDAR), Multılıngual Yay., İstanbul.

YALPAÇİK, G. S., (1993), ***Russko – Karaimskiy Razgovornik / Urus – Karay Lakırdılık***, Tavriya, Simferopol'.

YAMAN, Ertuğrul, (2000), ***Türkiye Türkçesi ve Özbek Türkçesinin Söz Dizimi Bakımından Karşılaştırılması***, TDK Yay., Ankara.

YANGIN, Alla, (2004), "Rusçadaki Türkçe Sözler Üzerine Tematik Bir İnceleme" ***V. Lefke Edebiyat Buluşması Bildirileri***, Yay. Haz. KARAAĞAÇ, Günay, Türkçenin Dünya Dillerine Etkisi, s. 99-102.

Yazım Kılavuzu, (2008), 25.Baskı, TDK Yay., Ankara.

YILDIRIM, Hüseyin, (2009), ***Özbek Türkçesi (Dil Bilgisi-Alıştırmalar-Konuşma-Metinler)***, Gazi Kitapevi, Ankara.

İNTERNET KAYNAKLARI

http://seymur-world.boom.ru/razgovornik.html

http://sh-kray.narod.ru/arhive/2003/1/pol3.htm

http://shorus.ru

http://sosyalbilimler.cukurova.edu.tr/tez

http://sozluk.turkbirlik.gen.tr/lang-tr/Makale/85--fatih-alparslan/807-kazak-turkcesi-konusma-klavuzu.html

http://turkoloji.cu.edu.tr/CAGDAS%20TURK%20LEHCELERI/3.php

http://www.edebyahu.com/makale/4/sor-turkcesinin-soz-varligindaki-rusca-odunclemeler-ve-alintilar-uzerine

http://www.elbrusoid.org/dictionary/index.php

http://www.khakasia.com/forum/showthread.php?t=324 (04.05.2010 saat 20.12)

http://www.peoples.org.ru

http://www.razgovornik.kz/

http://www.sambuh.ru/learnuzbek/part10.html

http://www.tatars-bg.org/forums/viewtopic.php?f=16&t=28

http://www.turklib.ru/gagauzsko-russkiy-razgovornik

http://www.turklib.ru/russko-kumıkskiy-razgovornik

ÖZ GEÇMİŞ

30. 04.1981 tarihinde Elazığ'ın Harput'a bağlı Beşoluk köyünde doğdum. İlk, orta ve lise öğrenimini Elazığ'da tamamladım.

2000 yılında Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Türkoloji Bölümü'ne girdim. Bir yıl Kırgız Türkçesi ve Rusça hazırlık dersleri alarak başladığım lisans öğreniminden 2005 yılında "*E.V. Sevortyan-Türk Lehçelerinin Etimolojik Sözlüğü-I (s. 1-100)*" konulu bitirme tezi ile Türkolog olarak mezun oldum.

2006 yılında Fırat Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Yeni Türk Dili Anabilim Dalı'nda yüksek lisans öğrenimine başladım. 2008 yılında "*Kırgız Türkçesinde Ünsüzler ve Ünsüz Olayları*" konulu yüksek lisans tezi ile bu ana bilim dalından mezun oldum. 2009 yılında aynı ana bilim dalında doktora öğrenimine başladım ve "*Çağdaş Türk Lehçelerinde Rusçadan Yapılan Kavram ve Gramer Çevirileri*" konulu doktora tezini hazırladım.

2005-2009 yılları arasında Siirt (2005-2006) ve Elazığ'da (2006-2009) özel kurumlarda Türkçe öğretmenliği yaptım. 2009 yılında Ardahan Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne Öğretim Görevlisi olarak atandım. Hâlen bu görevimi yürütmekteyim.

Yabancı dil olarak Rusça ve İngilizce bilmekteyim. Evli ve bir çocuk babasıyım.